

Regeringens proposition

1984/85: 150

med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86, m. m. (kompletteringsproposition);

beslutad den 16 april 1985.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

KJELI.-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1985/86 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- och utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att budgetunderskottet för *budgetåret 1984/85* skulle bli 0,5 miljarder kronor lägre än beräkningarna till årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 69,1 miljarder kronor.

För *budgetåret 1985/86* beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 63,5 miljarder kronor. De nya beräkningarna visar ett underskott om ca 60,8 miljarder kronor.

I propositionen redovisar regeringen i en reviderad finansplan sin bedömning av hur den ekonomiska politiken bör utformas. I särskilda bilagor till denna redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1985 och kalkyler för den svenska ekonomin 1985–1988 samt en långtidsbudget för budgetåren 1985/86–1989/90.

I den reviderade finansplanen behandlas även frågor som rör den kommunala sektorns ekonomi under år 1986. Där föreslås också att företag och kommuner skall bli skyldiga att under budgetåret 1985/86 sätta in en del av sin likviditet på särskilda konton i riksbanken.

Propositionen innehåller slutligen förslag om vissa åtgärder inom arbetsmarknadspolitikens område. Dessa åtgärder berör byggarbetsmarknaden och utbildningssektorn.

1 Riksdagen 1984/85. 1 saml. Nr 150.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-04-16

Närvarande: statsministern Palme, ordförande och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Peterson, Andersson, Boström, Göransson, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsråden Feldt, Göransson, Leijon, Holmberg

Proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86, m. m. (kompletteringsproposition)

Statsrådet Feldt anför: Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1984/85: 100) förelagt riksdagen ett förslag till statsbudget för budgetåret 1985/86. På de punkter där förslaget upptog endast beräknade belopp har regeringens förslag redovisats i särskilda propositioner.

Enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § riksdagsordningen skall regeringen – förutom förslaget till statsbudget i budgetpropositionen – avge ett särskilt förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för det kommande budgetåret i den s. k. kompletteringspropositionen. Detta förslag bör nu lämnas till riksdagen. I samband därmed bör regeringen redovisa sin bedömning av den ekonomiska politiken i en reviderad finansplan. Likaså bör en reviderad nationalbudget tillställas riksdagen. I kompletteringspropositionen bör också tas med de förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder som bör behandlas av innevarande riksmöte.

Statsrådet Feldt föredrar de delar av förslaget till kompletteringsproposition som avser den reviderade finansplanen och en redogörelse för statsbudgetens utgifter och beräknade inkomster under budgetåret 1985/86, m. m. Härfter föredrar statsråden Göransson och Leijon sina förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder och statsrådet Holmberg sitt förslag om vissa ersättningar till kyrkofonden. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Feldt hemställer att regeringen i en gemensam proposition förelägger riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som har upptagits i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilagorna 1–3*.

Reviderad finansplan

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-04-16

Föredragande: statsrådet Feldt

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86 såvitt avser reviderad finansplan samt beräkning av statens inkomster m. m.

1 Inledning

1.1 Det ekonomiska läget

Sverige är på rätt väg. Resultaten av den ekonomiska politik som förts sedan 1982 är goda. Sverige har under dessa år haft en ekonomisk utveckling, som i de flesta avseenden varit mer gynnsam än i andra jämförbara industriländer. Återhämtningen av ekonomin har skett snabbare än vad någon vågat förutspå.

De mest betydelsefulla resultaten hittills är:

- att bytesbalansen vänts från ett underskott på nära 23 miljarder kr. 1982 till nära jämvikt 1984 och 1985,
- att en industriell expansion har inletts med kraftigt ökande lönsamhet, produktion och investeringar,
- att sysselsättningsläget förbättrats påtagligt och arbetslösheten nedbringats,
- att budgetunderskottet har minskat från 13,2 % av BNP 1982 till 7,4 % 1985,
- att kommunernas ekonomi förbättrats väsentligt trots att skattehöjningarna varit små,
- att inflationstakten dämpats och
- att saneringen av den svenska ekonomin kunnat göras utan ingrepp i det sociala välfärdssystemet.

Den svenska ekonomins kris är emellertid ännu inte övervunnen. De goda resultaten av den ekonomiska politiken måste nu befästas och förstärkas. Det är därför nödvändigt att konsekvent och uthålligt hålla fast vid den ekonomisk-politiska strategin. Endast därigenom blir det möjligt att fullt ut häva de ekonomiska obalanserna och lägga grunden för en långsiktigt stabil tillväxt. Om det skall vara möjligt att nå målen full sysselsättning, stabil tillväxt och en rättvis fördelning av levnadsstandarden, är det

nödvändigt att budgetunderskottet ytterligare minskas, att vi etablerar ett varaktigt överskott i bytesbalansen och att pris- och kostnadsökningarna nedbringas till högst den nivå som råder bland våra viktigaste konkurrentländer. Inflationsbekämpningen måste därför ställas i centrum för den ekonomiska politiken.

- För 1985 väntas en fortsatt god produktionstillväxt. BNP förutses öka med ca 2 1/2 % och industriproduktionen med 6 %. Näringslivets investeringar väntas öka med ca 9 % och industrins investeringar med 25 %.

- Sysselsättningen bedöms öka med 40 000 personer. Arbetslösheten förutses fortsätta att minska.

1.2 Ekonomisk-politiska åtgärder 1985

Finans- och kreditpolitiken måste vara fortsatt stram under 1985 i syfte att minska obalanserna och dämpa inflationen.

För att förhindra en alltför snabb likviditetstillväxt under andra hälften av 1985 och början av 1986 föreslår jag, att en del av den likviditet som har byggts upp i näringslivet och i kommunerna steriliseras genom att tillfälligt dras in till särskilda konton i riksbanken. Denna åtgärd syftar till att understödja den dämpning av pris- och lönestegringstakten som nu är på väg i den svenska ekonomin. Prisstoppet bidrar till att bryta inflationsförväntningarna och den särskilda skattereduktionen om 600 kr. för 1985 gör det möjligt att uppnå en reallöneökning vid låga nominella löneökningar.

Marginalskatterna har sänkts väsentligt under perioden 1983-1985. Totalt sett beräknas i enlighet med 1981 års skatteöverenskommelse närmare 90 % av inkomsttagarna nu ha en marginalskatt om högst 50 %. Det skattemässiga värdet av underskottsavdrag har begränsats för höginkomsttagarna. Nästa steg i reformeringen av skattesystemet bör vara att göra detta mindre krångligt och mer rättvist. I detta syfte har regeringen föreslagit riksdagen att självdeklarationen förenklas. Schablonavdraget under inkomst av tjänst föreslås bli höjt från 1 000 till 3 000 kr. för löntagarna. Det innebär även att resekostnader på nytt blir fullt avdragsgilla. Sparavdraget höjs från 800 till 1 600 kr.

Trots att det idag finns ett mycket omfattande system för kommunal skatteutjämning, är skillnaden i kommunal utdebitering drygt 8 kr. mellan de kommuner som har högst resp. lägst kommunalskatt. En ytterligare utjämning av kommunalskatterna bör komma till stånd. Budgetläget möjliggör dock inte att de statliga bidragen ökar. Allmänt sett är dessutom det ekonomiska läget i kommunsektorn gott och väntas förbättras ytterligare 1986.

Jag föreslår mot denna bakgrund att en avgift om 0,14 kr./skr. tas ut på kommunernas och landstingskommunernas totala skatteunderlag. Jag föreslår vidare att kompensationen till kommunerna för avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen reduceras med 30 kr. per invånare. Med

desså åtgärder blir det möjligt att finansiera uppräkningsen 1986 av det ordinarie skatteutjämningsbidraget och att begränsa ökningen av de totala statsbidragen till kommunerna.

Jag föreslår vidare att en särskild avgift tas ut av kommuner som har ett skatteunderlag som överstiger 135% av medelskattekraften. De medel avgiften ger används till ett extra bidrag till de primärkommuner som har en skattesats som överstiger 18 kr. och som sänker sin skatt ned till 18 kr. 1986. Även andra kommuner med en hög total kommunalskattesats skall kunna söka bidrag för att sänka den primärkommunala utdebiteringen nästa år.

Förbättringen av arbetsmarknadsläget har inneburit att de arbetsmarknadspolitiska insatserna har kunnat reduceras. Även om det allmänna sysselsättningsläget väntas förbättras ytterligare 1985, kvarstår dock problem vad gäller bl. a. långtidsarbetslösheten samt den regionala obalansen på byggarbetsmarknaden. Åtgärder på dessa områden presenteras i denna proposition.

2 Den ekonomisk-politiska strategin

2.1 Den ekonomiska politiken

När regeringen tillträdde i oktober 1982 ställdes den inför en rad svåra ekonomiska problem. Sysselsättningsläget hade allvarligt försämrats. I början på hösten 1982 gick över 170 000 personer utan arbete. Produktionen stagnerade och investeringarna minskade kraftigt i industrisektorn. Underskottet i bytesbalansen uppgick till nära 23 miljarder kr. Den svenska staten hade på några år dragit på sig en utlandsskuld på 70 miljarder kr. Prisstegringarna hade under en följd av år legat på i genomsnitt över 10% per år. Statsfinanserna var kraftigt försämrade, budgetunderskottet hade ökat år från år till 83 miljarder kr.

Den strategi som den tillträdande regeringen valde för att möta dessa problem har karakteriserats som en *tredje väg* mellan de förenklade recept, åtstramning eller expansion, för den ekonomiska politiken som framförts i debatten. En ensidig åtstramning av efterfrågan skulle riskera att öka arbetslösheten och föra in ekonomin i en ond cirkel av sjunkande produktion, nedgång i investeringsaktiviteten och därmed en ytterligare ökning av arbetslösheten. En dylik politik skulle inte bara innebära ett ekonomiskt resursslöseri utan också vara socialt orättfärdig.

Den andra möjligheten, att försöka möta den ekonomiska krisen med en allmän expansion av inhemsk efterfrågan, t. ex. genom ökade offentliga utgifter, måste också på goda grunder avvisas. En sådan politik skulle visserligen för en kort tid kunna höja aktiviteten i ekonomin, men sedan skulle obalanserna, i form av stigande budgetunderskott, försämrade ex-

teribalans och ökande inflationstryck, obönhörligen tvinga fram en åtstramning av ekonomin.

Den tredje vägen innebär i stället en kombination av åtgärder för att stimulera ekonomins utbudssida och hålla tillbaka den inhemska efterfrågan genom en stram ekonomisk politik. Genom en kraftig förbättring av de svenska företagens konkurrenskraft har det likväl varit möjligt att öka den efterfrågan som riktas mot svenska produkter – såväl på exportmarknaderna som på den svenska marknaden. Därmed har det blivit möjligt att expandera produktion, investeringar och sysselsättning, samtidigt som bytesbalans och statsbudget kan förbättras. Det blir med andra ord möjligt att både arbeta och spara sig ur krisen.

I denna strategi är också den fördelningspolitiska uppgiften – att fördela krispolitikens bördor efter bärkraft – av stor betydelse. Den grundläggande tanken bakom den tredje vägen är att det skall vara möjligt att framgångsrikt angripa de ekonomiska obalanserna utan att acceptera en stigande arbetslöshet eller riva upp centrala delar av det sociala välfärdssystemet. Tvärtom är strävandena efter full sysselsättning, rättvis fördelning och samförståndslösningar väsentliga inslag i den tredje vägens politik.

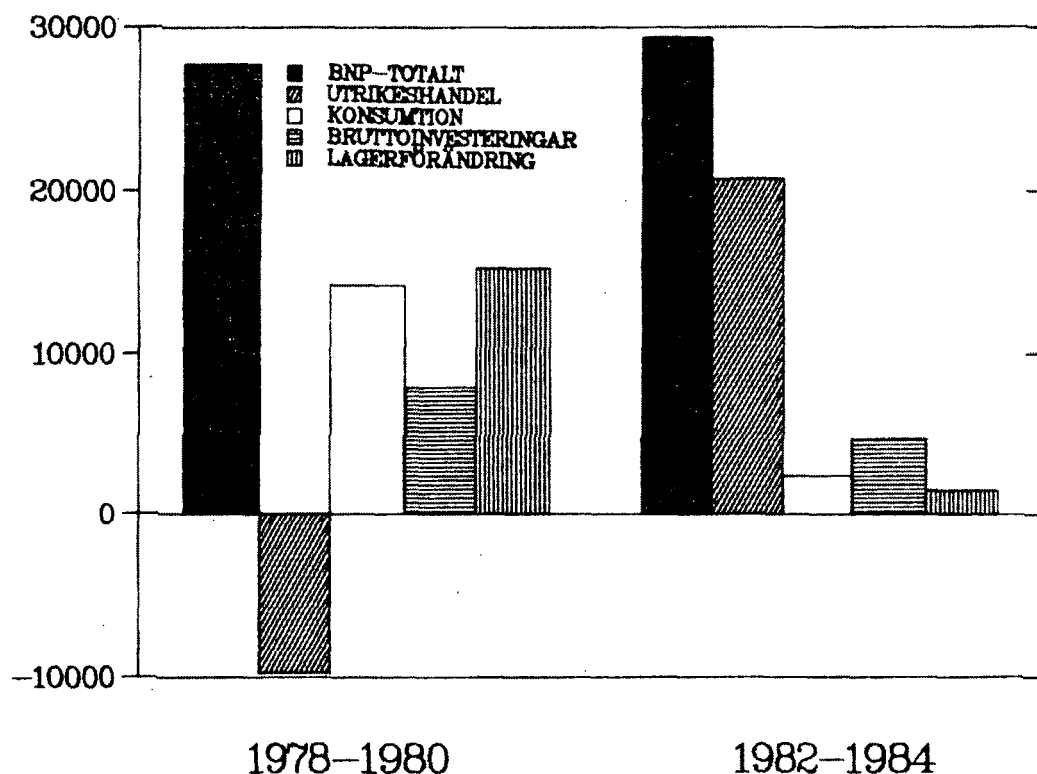
Det första steget i krispolitiken, devalveringen av kronan i oktober 1982, följdes av ett omfattande investeringsprogram inom transport-, energi- och byggnadssektorerna. Budgetpolitiken stramades upp. Den snabbt försämrade sysselsättningssituationen möttes med omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser.

Därefter har, som jag kommer att beskriva mer utförligt nedan, en rad åtgärder vidtagits på bl. a. arbetsmarknads-, fördelnings- och skattepolitikens område.

Vi kan nu avläsa resultaten av den förda politiken.

- *Resursanvändningen* har vridits om i rätt riktning. Mellan 1982 och 1984 ökade den totala produktionen, BNP, och industriproduktionen med 5,6% resp. 14%. Nästan hela denna tillväxt har använts till ökad nettoexport och till att öka investeringarna. Denna utveckling kontrasterar påtagligt mot resursanvändningen under den föregående konjunkturuppgången 1978–1980 då konsumtionen ökade kraftigt och externbalansen försämrades påtagligt (diagram 1). I fjol ökade näringslivets investeringar med 10% och industrins investeringar med 16%. I år väntas de öka med ytterligare knappt 9 resp. 25% (diagram 2).
- *Bytesbalansen* har undergått en markant förbättring, från ett underskott om nära 23 miljarder kr. 1982 till i stort sett jämvikt 1984–1985.
- *Sysselsättningsläget* har förbättrats. Samtidigt som arbetskraftsutbudet ökat har vi lyckats pressa tillbaka arbetslösheten. Totalt har antalet sysselsatta ökat med ca 80 000 personer sedan 1982. Det är viktigt att notera att även den underliggande sysselsättningen, dvs. sysselsättningen exkl. arbetsmarknadspolitiska åtgärder, började öka i fjol. Det förbättrade läget har således gjort det möjligt att minska antalet sysselsatta i beredskapsarbeten.

Diagram 1 Tillväxtens användning 1978—1980 och 1982—1984
 Förändring i milj. kr., 1980 års priser

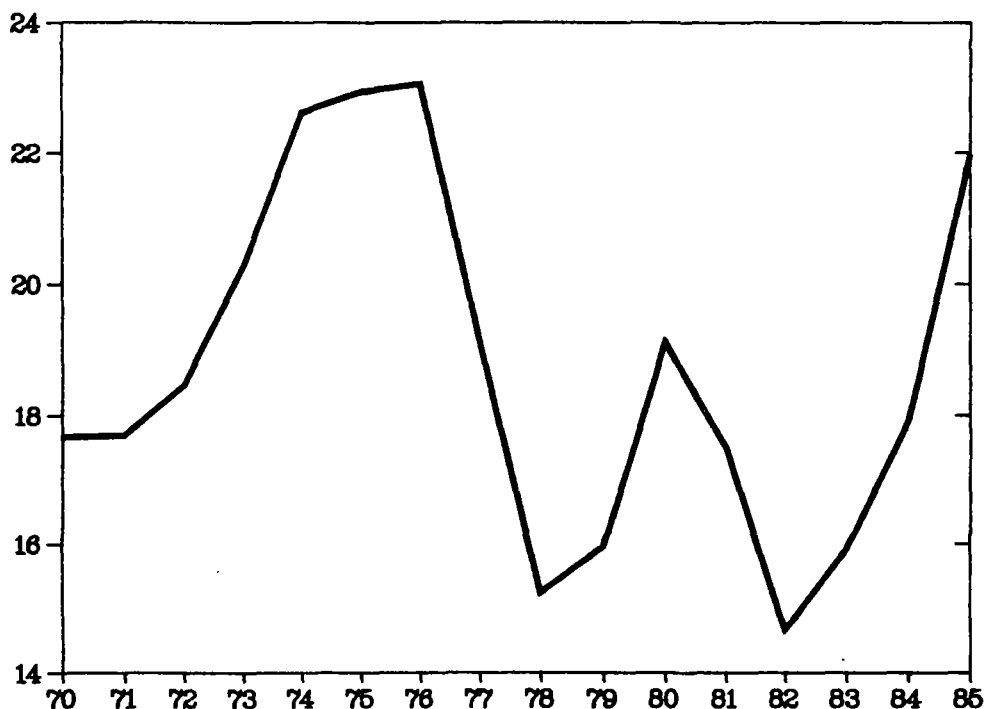
Källa: Statistiska centralbyrån.

Budgetutvecklingen har väntat åt rätt håll. År 1982 uppgick underskottet till 83 miljarder kr., eller 13,2 % av BNP. För 1985 beräknas ett underskott på drygt 60 miljarder kr., motsvarande 7,4 % av BNP.

Regeringen gav hosten 1984, mot bakgrund av 1984 års långtidsutredning (LU 84) och remissbehandlingen av denna, sin syn på vilken inriktning som den ekonomiska politiken borde ha under kommande år. Riksdagen ställde sig bakom dessa riktlinjer (prop. 1984/85:40, FiU 1984/85:6, rskr 1984/85:58).

I de trearskalkyler, som redovisas i en särskild bilaga i denna proposition, har kalkyler gjorts för den ekonomiska utvecklingen framöver. I allt väsentligt leder de till samma slutsatser som i LU 84 och i prop. 1984/85:40. Kalkylerna innehåller också en jämförelse mellan den ekonomiska utvecklingen under senare år med det scenario i LU 84, det s.k. balansalternativet, som bedömdes leda fram till balans i den svenska ekonomin vid slutet av 1980-talet. Beräkningarna visar att vi stort sett följer balansalternativets bana. Vissa avvikelser kan noteras, men de är

Diagram 2 Industrins investeringar 1970–1985
Miljarder kr., 1980 års priser

Källor: Finansdepartementet och statistiska centralbyrån.

inte särskilt stora. Pris- och kostnadsökningarna har varit något högre än i balansalternativet, men i gengäld har investeringsutvecklingen varit mer positiv.

Även om resultaten av den ekonomisk-politiska strategin således hittills måste betecknas som mycket goda, har de ekonomiska obalanserna ännu inte helt hävts. Det är därför viktigt att konsekvent hålla fast vid den ekonomisk-politiska strategin under de kommande åren. Endast härigenom blir det möjligt att skapa förutsättningar för en balanserad och uthållig tillväxt i den svenska ekonomin. Analysen i nämnda treårskalkyler visar att det är nödvändigt att pris- och kostnadsutvecklingen nu varaktigt nedbringas till högst den nivå som har etablerats i våra viktigaste konkurrentländer.

En fortsatt hög inflationstakt skulle däremot undergräva de svenska företagens konkurrenskraft och leda till förnyade stora underskott i bytesbalansen. Budgetunderskottet skulle på nytt börja öka och räntenivån drivas upp. En sådan utveckling skulle inte vara hållbar utan framtvinga en kraftig åtstramning av den ekonomiska politiken. Detta skulle i sin tur leda till att den ekonomiska tillväxten bröts. Investeringarna skulle på nytt

minska och arbetslösheten öka kraftigt. Realinkomstutvecklingen för hushållen skulle bli negativ och det sociala trygghetssystemet skulle hotas.

Detta är bakgrunden till varför regeringen har engagerat sig så hårt för att bekämpa inflationen. Av denna anledning har finans- och penningpolitiken givits en stram inriktning och likviditetstillväxten i ekonomin har bromsats upp kraftigt. Härutöver, och i syfte att etablera goda förutsättningar inför årets avtalsförhandlingar, hade regeringen i fjol överläggningar med arbetsmarknadens parter om betingelserna för löne- och prisbildningen i Sverige. Vid dessa s. k. Rosenbadssamtal visade sig parterna dela regeringens allmänna bedömning av läget. Det nåddes enighet om att lönestegringen mellan 1984 och 1985 totalt sett måste begränsas till högst 5% för att vara förenlig med syftet att få ned prisstegringarna, bevara konkurrenskraften och därmed lägga en god grund för den framtida inkomst- och sysselsättningsutvecklingen.

Denna viljeyttring bekräftades senare genom en central ramöverenskommelse mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen. Detta ställningstagande från LO:s och SAF:s sida är naturligtvis av stor betydelse för möjligheterna att bedriva en framgångsrik antiinflationspolitik.

Att efter mer än ett decennium av snabba prisstegringar bryta de starka inflationsförväntningar som finns inbyggda i den svenska ekonomin tar emellertid tid. I början av 1985 framkom allt starkare indikationer på att förväntningarna om den framförliggande inflationstakten låg högre än vad som kunde motiveras utifrån en 5-procentig lönekostnadsstegring. För att bryta dessa förväntningar beslöt regeringen därför att införa ett allmänt prisstopp i början av mars.

Ett prisstopp är naturligtvis ingen åtgärd som långsiktigt förmår att hålla tillbaka pris- och kostnadsökningarna. Snabbt och kraftfullt insatt kan ett prisstopp emellertid vara verkningsfullt för att bryta inflationsförväntningarna. Avsikten är att så snart som möjligt häva prisstoppet. Regeringen har uppdragit åt statens pris- och kartellnämnd att genom överläggningar med företrädare för företagen söka få till stånd utfästelser rörande företagens prissättning. Dessa utfästelser bör i huvudsak innebära att företagens priser inte sätts högre än vad som i respektive fall kan föranledas av faktiska kostnadsökningar och beträffande lönekostnader, sådana som ryms inom den av LO och SAF slutna ramöverenskommelsen.

Sedan prisstoppet infördes har några förbundsavtal slutits. Så t.ex. träffade Svenska metallindustriarbetareförbundet och Verkstadsföreningen i mitten av mars ett avtal som ligger inom ramen för en 5-procentig ökning av lönekostnaderna 1985. Därmed har ett viktigt steg tagits för att bevara och stärka den svenska industrins konkurrenskraft.

Jag har noterat att Metall-VF-avtalet inte innehåller några klausuler som knyter avtalet till utvecklingen på andra avtalsområden eller till den allmänna prisutvecklingen. Detta är ett betydelsefullt steg i strävan att mot-

verka att automatiska pris- och kostnadsstegringar byggs in i samhällsekonomin. Jag utgår från att övriga grupper kommer att visa samma medvetenhet och ansvarstagande i sina avtal.

Även om alla avtal ännu inte är klara för 1985 pekar således mycket på att vi är på god väg att växla ner pris- och lönestegringstakten i Sverige. Den bedömning som nu kan göras av den ekonomiska utvecklingen 1985 tyder på en fortsatt god produktions-, investerings- och sysselsättningsutveckling. För att bygga under och konsolidera denna utveckling måste finans- och kreditpolitiken ha en fortsatt stram inriktning. I det syftet föreslår jag därför att en del av den mycket stora likviditet som f. n. finns uppbyggd i näringslivet och i kommunsektorn steriliseras på särskilda konton i riksbanken.

2.2 Budgetpolitiken

Från mitten av 1970-talet försämrades det statliga budgetläget i snabb takt. Budgetunderskottet, som 1976 hade uppgått till 2 % av BNP, ökade trendmässigt till drygt 13 % av BNP 1982 och bidrog därmed till att kraftigt försämrade den totala offentliga sektorns finansiella sparande. Detta, som under första hälften av 1970-talet uppvisade ett överskott på ca 4 % av BNP, förbyttes i ett underskott på som mest drygt 6 % av BNP 1982.

Bakom denna dramatiska försämring av statens och den offentliga sektorns finansiella position låg ett nytt mönster för de statliga utgifterna och inkomsterna. Fram till mitten av 1970-talet hade dessa utvecklats i ungefär samma takt. Från mitten av 1970-talet fram till 1980 accelererade takten i de reala utgiftsökningarna till över 6 %, medan inkomsterna stagnerade.

För att motverka denna okontrollerade utveckling inriktades politiken från 1980 på att ensidigt skära ned de offentliga utgifterna. Detta fick dock negativa konsekvenser för inkomst- och sysselsättningsutvecklingen i ekonomin, samtidigt som de avsedda positiva effekterna på statsfinanserna i stort sett uteblev.

Som jag tidigare konstaterat, har den nuvarande regeringen i sin ekonomiska politik avvisat denna ensidiga nedskärningspolitik. Den väg regeringen stakade ut var i stället att statsfinanserna gradvis skulle saneras genom en kombination av ökad tillväxt och en stram utgiftspolitik. Produktions- och sysselsättningsstillväxt ger härvid ökade inkomster, samtidigt som utgiftstrycket inom särskilt arbetsmarknads-, industri- och socialpolitiken minskar. Härutöver vidtas en rad åtgärder för att effektivisera den offentliga verksamheten.

Nuläget

Resultatet av den förda budgetpolitiken och av det förbättrade läget i den svenska ekonomin kan nu avläsas. Det nyssnämnda mönstret för statens utgifter och inkomster har förändrats radikalt. Mellan budgetåren

1982/83 och 1985/86 ökar således inkomsterna med 3,4 % per år, mätt i reala termer, medan utgifterna, exkl. statsskuldräntor, minskar med 4,4 % per år. Det statliga budgetunderskottet minskar till följd härav från 13,1 %, mätt som andel av BNP, för budgetåret 1982/83 till 7 % för budgetåret 1985/86.

Även om de kraftiga neddragningarna av det särskilda industristödet exkluderas, visar de reala utgifterna exkl. statsskuldräntor en minskning med 2,8 % per år under den aktuella perioden. Denna utveckling är en följd av den stramhet som kännetecknat de senaste årens budgetarbete. I hög grad bidragande har varit de steg som tagits för att bryta automatiken i utgiftsutvecklingen.

Den förda budgetpolitiken har medfört att de offentliga utgifterna satta i relation till BNP har minskat från 67,4 % 1982 till 64,5 % 1985. Skattestrycket har under denna period hållits oförändrat på en nivå av ca 50 % av BNP. Statsinkomsterna har trots detta ökat kraftigt, eftersom den ökade ekonomiska tillväxten lett till att skattebasen har vidgats. De ökade inkomsterna har dock inte tillåtit leda till ökade utgifter utan har i allt väsentligt utnyttjats för att minska budgetunderskottet.

Det kan konstateras att såväl det statliga budgetunderskottet som den offentliga sektorns finansiella sparande under perioden 1983–1985 har utvecklats väl i linje med vad som krävdes i balansalternativet i 1984 års långtidsutredning.

Den svenska budgetutvecklingen är intressant att belysa i även ett internationellt perspektiv. I de större OECD-länderna, undantaget Förenta staterna, har finanspolitiken under senare år varit stram. Resultatet av denna politik under perioden 1982–1985 är en relativt måttlig minskning av såväl de faktiska som de strukturella underskotten (dvs. underskotten rensade från effekter av varierande konjunkturläge och kapacitetsutnyttjande). Att denna förbättring av det offentliga sparandet, trots avsevärda uppostringar i form av bl. a. ökad arbetslöshet, inte blivit större, och klart understiger vad som uppnåtts i Sverige, beror till betydande del på effekterna på budgetens inkomst- och utgiftssidor av det låga kapacitetsutnyttjandet som följt i nedskärningarnas spår.

De goda resultaten av den förda budgetpolitiken i Sverige belyses även av det faktum att den totala offentliga sektorns finansiella sparandeunderskott reduceras från 6,3 % av BNP 1982 till 2,9 % av BNP 1985. För OECD i genomsnitt är minskningen av underskottet under samma period långt mer begränsad, eller från 4,1 till 3,7 % av BNP.

Statsbudgeten för budgetåret 1984/85 beräknas nu visa ett underskott om 69,1 miljarder kr., vilket är en minskning i förhållande till budgetpropositionens prognos med 0,6 miljarder kr.

För budgetåret 1985/86 förutses nu ett budgetunderskott om 60,8 miljarder kr., vilket är 2,7 miljarder kr. lägre än enligt budgetpropositionen.

Budgetutsikterna på längre sikt

De krav som budgetpolitiken framöver måste uppfylla har tidigare preciserats i statsmakternas ställningstagande hösten 1984 till inriktningen av den ekonomiska politiken på medellång sikt. Därvid slogs fast att budgetpolitiken även under de närmaste åren måste vara klart restriktiv, så att underskottet i statsbudgeten kan reduceras ytterligare. För att samhälls-ekonomisk balans skall kunna återställas, måste den offentliga sektorns finansiella sparande bringas i jämvikt. Detta leder i sin tur till kravet att det statliga budgetunderskottet 1990 uppgår till ca 30–40 miljarder kr.

Det offentliga finansiella sparandet måste ökas för att det totala inhemska finansiella sparandet skall bli tillräckligt stort. Nivån på detta sparande måste vara så stort att det ger utrymme för ett visst permanent bytesbalansöverskott, varigenom utlandsskulden successivt kan återbetalas och den ekonomisk-politiska handlingsfriheten kan vidgas. Samtidigt måste det inhemska sparandet räcka till för att finansiera den fortsatta ökning av investeringarna som är nödvändig för att säkerställa full sysselsättning och en god ekonomisk tillväxt.

Alternativet till att öka det offentliga finansiella sparandet skulle vara att åter öka vår utlandsupplåning för att finansiera våra investeringar eller att stimulera fram en mycket kraftfull ökning av den privata sektorns sparande. Den förra vägen är inte i längden förenlig med målet att vidmakthålla en fast växelkurs och stabilisera penningvärdet. Att å andra sidan ensidigt förlita sig på en kraftig ökning av det privata sparandet skulle medföra en kraftig press uppåt på räntenivån, som skulle motverka den nödvändiga investeringsuppgången. Även om det under alla förhållanden är önskvärt att hushållssparandet ökar, inte minst av samhällsekonomiska skäl, så är det inte möjligt att hushållssektorn ensam skulle kunna bära upp hela den erforderliga ökningen av sparandet i den svenska ekonomin.

De finansiella perspektiven och kraven på budgetpolitiken under de kommande åren belyses även av årets långtidsbudget. Långtidsbudgeten, som omfattar perioden 1985/86–1989/90, är ingen plan eller prognos utan en ren framskrivning av utgifter och inkomster under antaganden om oförändrade regler för de statliga utgifterna och oförändrade skattesatser samt vissa antaganden om kostnadsutvecklingen. I ett gynnsamt scenario, med antaganden om låga nominella lönekostnadsökningar, låga prisökningar och en positiv reallöneutveckling, går det att hålla budgetutvecklingen under kontroll. Vid en snabbare inflation skulle budgetunderskottet åter öka på ett sätt som skulle omöjliggöra att samhällsekonomisk balans uppnås under överskådlig tid.

Kalkylerna visar vidare att även begränsade avvikelser i utgiftshöjande riktning från långtidsbudgetens sedvanliga antagande om oförändrade regler för utgifter och inkomster, skulle medföra en betydande försämring av saldoutvecklingen.

Långtidsbudgeten baseras, som tidigare nämnts, på vissa antaganden

om bl.a. tillväxt och pris- och löneutveckling. Någon analys av beräkningsresultatens – budgetsaldonas – förenlighet med antagandena om exempelvis inflationstakt m. m. görs därvid inte. Inom ramen för de treårskalkyler, som nu presenteras, har däremot bedömningar gjorts om vilka krav den finansiella utvecklingen, inkl. budgetsaldot, måste uppfylla för att den nödvändiga dämpningen av inflationen skall bli möjlig.

Det kan konstateras att de mål för budgetpolitiken som framkommer ur treårskalkylerna i stort ansluter sig till statsmakternas ställningstaganden till tidigare nämnda proposition hösten 1984. Därvid betonades vikten av att budgetunderskottet fortlöpande reduceras under de närmaste åren med sikte på att jämvikt skall kunna nås i den offentliga sektorns finansiella sparande 1990.

Regering och riksdag har vid flera tillfällen slagit fast att full sysselsättning endast kan uppnås och bibehållas om inflationen dämpas och resurserna i ökad utsträckning styrs in mot investeringar och en förstärkning av utrikesbalansen. Detta i sin tur kräver att den nuvarande restriktiva budgetpolitiken drivs vidare med stor konsekvens och fasthet. Utvecklingen sedan 1982 visar att den inriktning som budgetpolitiken haft, uppfyller de krav som härvid ställs.

Det stora underskottet i statsbudgeten möjliggör inte någon sänkning av det samlade skattetrycket under de närmaste åren. Detta utesluter inte att förändringar av olika skatter kan och bör ske inom ramen för ett oförändrat skattetryck.

Utgiftspolitikens bör även i fortsättningen drivas efter följande riktlinjer:

- Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere, samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.
- Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden.
- Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.
- Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer.

3 Utsikterna för 1985

3.1 Den internationella utvecklingen

Utvecklingen för världsekonomin under 1984 blev i viktiga avseenden mer gynnsam än väntat. Produktion och efterfrågan i industriländerna visade en relativt stark tillväxt. I hela OECD-området steg tillväxten med 5%. Uppgången var särskilt stark i Förenta staterna, där totalproduktionen ökade med nästan 7% i genomsnitt under året, och i Japan, där tillväxten uppgick till närmare 6%. Samtidigt bromsades inflationen in ytterligare.

Expansionen i Nordamerika verkade stimulerande på övriga delar av världsekonomin. Världshandeln ökade kraftigt, med en volymtillväxt på närmare 9%. Den ekonomiska återhämtningen kom successivt alltfler u-länder till del. Exporten för u-länderna som grupp ökade med 8% under 1984 och en väsentlig förbättring kunde genomsnittligt noteras för dessa länder i fråga om tillväxt och extern balans. Tillväxten var dock fortfarande låg i många länder i Afrika och Latinamerika.

Även Västeuropa drog nytta av den starka expansionen i Förenta staterna, men även om tillväxten blev ca 2 1/2% var den likväl otillräcklig för att hejda en fortsatt uppgång i arbetslösheten. Närmare 19 miljoner människor går f. n. arbetslösa i Västeuropa.

Inflationen har fortsatt att sjunka också i Västeuropa men detta har skett till priset av en svag utveckling av den interna efterfrågan och en stigande arbetslöshet. Den tillväxt som kommit till stånd har i stor utsträckning byggt på bidrag från utrikesbalansen, medan i Förenta staterna den inhemska efterfrågan ökat snabbare än produktionen. Dessa skillnader har förstärkts av den ekonomiska politik som förts på ömse sidor om Atlanten. Den utpräglad expansiva finanspolitiken i Förenta staterna har bidragit till en hög intern efterfrågan i den amerikanska ekonomin, medan den starkt restriktiva finanspolitik som förts i Västeuropa de senaste åren utgjort en kraftig broms på tillväxten där.

Den fortsatt ojämna fördelningen av tillväxten i industriländerna har lett till att betalningsobalanserna mellan Förenta staterna och omvärlden ytterligare förstärkts. Underskottet i den amerikanska bytesbalansen har under det senaste året ökat från drygt 40 miljarder dollar till 100 miljarder dollar. Japan och vissa europeiska länder å andra sidan har byggt upp stora, och växande, bytesbalansöverskott. Dessa obalanser mellan olika grupper av länder har inte, som man skulle kunna vänta sig, resulterat i en anpassning av växelkurserna mellan viktigare valutor, i första hand genom en försvagning av dollarn gentemot övriga valutor. Tvärtom har dollarn under 1984 och under de första månaderna i år fortsatt att förstärkas. Därefter har en viss försvagning inträtt, vars varaktighet dock är osäker.

Många bedömare finner det allt svårare att förklara denna utveckling. Somliga pekar på den amerikanska ekonomins dynamiska utveckling, den höga avkastningen på investerat kapital i Förenta staterna och bristen på alternativa placeringar som faktorer bakom dollarns styrka. Den grundläggande förklaringen till dollarns utveckling torde dock stå att finna i de stora finansiella obalanser i den amerikanska ekonomin, som framkallats inte minst genom det växande underskottet i den federala budgeten. Det inhemska privata sparandet är otillräckligt för att finansiera denna försämring av den offentliga sektorns sparande och den investeringsökning som nu äger rum. Mellanskillnaden måste täckas genom ett mycket betydande inflöde av kortfristigt kapital från omvärlden, vilket har kunnat attraheras genom en mycket hög räntenivå.

Bedömningen av den ekonomiska utvecklingen för de närmaste åren är starkt beroende av möjligheterna att åstadkomma en smidig växelkursanpassning och en successiv reduktion av betalningsobalanserna. En snabb och drastisk anpassning av växelkurserna kan inte uteslutas och en sådan utveckling skulle allvarligt kunna hota den relativt stabila tillväxt i industriländerna som nu ändå förefaller sannolik.

En anpassning nedåt av dollarns kurs skulle naturligen ha skett om den expansiva finanspolitiken hade kombinerats med en snabb likviditetsutveckling men penningpolitiken har tvärtom varit genomgående restriktiv.

Mycket talar för att en tillväxt i industriländerna i år på ca 3 1/4 % kan realiseras. Världshandeln väntas öka med ca 5 % såväl 1985 som 1986. Aktiviteten i Förenta staterna tycks förbli hög en god del av året och i Västeuropa har utsikterna både för exporten och investeringsutvecklingen förbättrats något de senaste månaderna. I Västeuropa väntas nuvarande tillväxttakt om 2 1/2 % i stort sett kunna bibehållas både i år och under 1986. I Japan förutses tillväxten dämpas till 4–5 % för motsvarande period. För såväl Västeuropa som Japan gäller dock att denna tillväxt till betydande del skulle komma från nettoexporten, dvs. att den inhemska efterfrågan skulle utvecklas klart svagare än bruttonationalprodukten.

Blickar man längre fram ter sig däremot riskerna betydande för att den dämpning av tillväxten som förutses i Förenta staterna inte i tillräcklig grad kompenseras genom ökad tillväxt i övriga delar av världsekonomin. I stället kan en nedåtgående process inledas med svagare tillväxt och handel, ökande protektionism och förnyade finansiella störningar i en negativ växelverkan.

Samordnade internationella insatser krävs för att hindra en sådan utveckling. En viktig uppgift för den ekonomiska politiken i länder utanför Förenta staterna måste vara att säkra en snabb och varaktig tillväxt. En starkare expansion i Västeuropa är i sig önskvärd för att arbetslösheten skall kunna reduceras. Men en sådan skulle också verksamt bidra till att reducera nuvarande betalningsobalanser. Den skulle dessutom bidra till att upprätthålla efterfrågan på u-ländernas export, så att förnyade skuldproblem kan undvikas. Det viktigaste medlet åtminstone på kortare sikt för att åstadkomma en mer dynamisk utveckling i Västeuropa torde vara en mindre restriktiv finanspolitik i de länder som har en stark betalningsbalansställning och samtidigt fått inflation och statsfinanser under rimlig kontroll. Även i Japan torde utrymme finnas för en annorlunda avvägning mellan finans- och penningpolitik i syfte att stimulera den interna efterfrågan.

Som ett exempel på ett försök att bygga under och säkerställa en stabil tillväxt framöver kan nämnas den handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning som de nordiska länderna nyligen enats om att genomföra. Planen innehåller bl. a. investeringsprojekt för att förbättra transporterna mellan de olika länderna.

Möjligheterna att få till stånd en starkare tillväxt i Västeuropa och Japan skulle också väsentligt förbättras om den amerikanska administrationen nådde framgångar i sina ansträngningar att reducera underskottet i den federala budgeten. En nedskärning av underskottet skulle med stor sannolikhet ge utslag i en lägre räntenivå i Förenta staterna, vilket i sin tur skulle möjliggöra för andra länder att föra en mindre restriktiv penningpolitik. Detta skulle verka stimulerande på den interna efterfrågan i dessa länder och bidra till en förstärkt investeringsuppgång.

En starkare tillväxt utanför Förenta staterna, en reduktion av nu rådande betalningsobalanser och en anpassning av växelkurserna skulle också bidra till att dämpa de starka tendenser till protektionism som fortsatt att göra sig gällande, trots den ekonomiska återhämtningen. Fortsatt hög arbetslöshet i många länder och en starkt övervärderad dollar har varit viktiga bidragande orsaker till denna utveckling. Särskilt oroande är de långtgående krav på importskydd från den amerikanska industrin som f. n. diskuteras i kongressen. Protektionistiska åtgärder av den räckvidd som där aktualiserats skulle troligen utlösa motåtgärder från andra länder och därmed få ytterst allvarliga verkningar för det internationella handelsystemet och världsekonomin.

En fortsatt avveckling av handelshinder bör i stället eftersträvas i syfte att motverka en protektionistisk utveckling. Detta kan bl. a. ske genom att planerna realiseras på en ny sammanhållen förhandlingsrunda i GATT om en fortsatt liberalisering av världshandeln.

3.2 Den svenska ekonomin

Den svenska ekonomins tillväxt väntas fortsätta under 1985. Bruttonationalprodukten förutses öka med ca 2 1/2 % för tredje året i rad. Den förändring av resursanvändningen mot mer export och investeringar som inleddes 1982 fortsätter. Export och investeringar förutses öka med 6 1/2 % medan konsumtionen väntas öka med bara drygt 1 % (tabell 1).

I jämförelse med finansplanen i januari är det sammantaget en mer positiv bild av produktions- och sysselsättningsutvecklingen 1985, som nu framträder.

Industrin förutses fortsätta sin expansion 1985. Efter en produktionsökning på 6 % 1983 och 7 % 1984 beräknas tillväxten till 6 % 1985. Industrins planer för i år – såsom de kommer till uttryck bl. a. i konjunkturinstitutets senaste barometer – tyder på fortsatt stigande produktion och ökande leveranser på såväl export- som hemmamarknaderna. Investeringsenkäten tyder på en mycket kraftig ökning av investeringarna, 25 % i volym. Sysselsättningen i industrin beräknas fortsätta att öka. Särskilt expansiv är utvecklingen i verkstadsindustrin.

Tabell 1 Försörjningsbalans 1983–1985

	Milj. kr., löpande priser 1984	Procentuell volymförändring		
		1983	1984	1985
BNP	784 030	2,5	3,0	2,4
Import, varor och tjänster	253 711	0,0	4,9	6,3
Tillgång	1 037 741	1,9	3,4	3,3
Privat konsumtion	397 403	-1,7	0,9	1,4
Offentlig konsumtion	221 531	0,9	1,8	0,8
Stat	61 048	-3,5	0,2	-1,0
Kommuner	160 483	2,8	2,5	1,5
Bruttoinvesteringar	143 780	1,1	3,6	3,7
Näringsliv	70 310	3,2	10,0	8,7
Därav: industri	23 096	1,8	15,9	25,0
Statliga myndigheter och affärsverk	17 264	1,7	-5,4	2,3
Kommuner	24 692	-0,2	-5,4	-1,7
Bostäder	31 514	-2,1	3,2	-2,4
Lagerinvestering ¹	-7 208	-0,4	0,7	1,3
Export, varor och tjänster	282 235	10,5	6,1	4,3
Användning	1 037 741	1,9	3,4	3,3
Inhemsk efterfrågan	755 506	-0,8	2,5	3,0
Export och investeringar inkl. lager	418 807	6,3	6,7	6,5
Konsumtion	618 934	-0,7	1,3	1,2

¹ Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.

Investeringarna

Bruttoinvesteringarna väntas öka med 3 1/2 % 1985. Industrin bidrar starkt till denna positiva utveckling, men även inom näringslivet i övrigt ökar investeringarna. 1984 ökade bostadsinvesteringarna – främst till följd av en kraftigt ökad ombyggnadsverksamhet – och för 1985 förutses en fortsatt hög nivå på ombyggnadsverksamheten, men en viss minskning av antalet påbörjade lägenheter. Reparations- och underhållsverksamheten beräknas fortsätta att öka i snabb takt.

Investeringarna i statliga myndigheter och affärsverk beräknas öka med drygt 2%. De kommunala investeringarna minskar dock något, vilket innebär att de offentliga investeringarna sammantagna väntas ligga på en oförändrad nivå jämfört med förra året. Anslagen till underhåll inom byggnadsstyrelsens ansvarsområde ökar kraftigt budgetåret 1985/86.

Med denna bild av investeringsutvecklingen torde situationen i byggnadsverksamheten komma att förbättras 1985. En viss ökning av den totala produktionen och en fortsatt nedgång av byggarbetslösheten kan förväntas.

Priser, löner och konsumtion

De löneavtal som hittills slutits för 1985 täcker större delen av arbetsmarknaden och håller sig i huvudsak inom den ram på en 5-procentig

ökning mellan 1984 och 1985, om vilken enighet uppnåts mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. 1985 ser mot denna bakgrund ut att kunna bli det år då pris- och löneökningarna bryter tidigare mönster och kommer in på en lugnare bana.

Det finns därmed goda förutsättningar för att regeringens mål att prisökningarna begränsas till nivån 3 % under loppet av 1985 skall kunna uppnås. En reservation måste emellertid göras för att dollarkursen och importpriserna kan utvecklas på ett sådant sätt att målet inte helt kan nås. Generellt sett måste emellertid utsikterna att nu varaktigt pressa ner inflationen bedömas som goda. Förutom låga lönekostnadsökningar väntas en lugn internationell prisutveckling. Vidare förutses inga höjningar av indirekta skatter och arbetsgivaravgifter. Offentliga taxor och avgifter ökar mycket måttligt. Prisstoppet och de föreslagna likviditetsindragningarna bör också verksamt kunna bidra till att hålla nere prisökningarna. Även konjunkturinstitutet räknar i sin bedömning till nationalbudgeten med en kraftig dämpning av inflationen, till 3,7 % under loppet av 1985.

Hushållens disponibla inkomster beräknas öka med närmare 2 % 1985. En viss ökning av sparandet förutses, varför den privata konsumtionen väntas öka något långsammare, eller med ca 1 1/2 % 1985. Reallönesumman efter skatt beräknas öka med ca 1 1/2 % 1985, varav en del beror på ökad sysselsättning och en del på ökad real timlön. Även 1984 ökade reallönerna i ungefär samma omfattning. Pensionärernas disponibla inkomster förstärks genom att pensionerna nu åter är värdesäkrade. För barnfamiljerna förbättras inkomstutvecklingen 1985 av kraftigt höjda barnbidrag.

Den offentliga sektorn förutses fortsätta att expandera något 1985, dock långsammare än under tidigare år. Den offentliga konsumtionen beräknas öka med ca 1 %.

Konkurrenskraft och bytesbalans

Den svenska industrins konkurrenskraft kan mätas på flera olika sätt. De svenska företagens relativa exportpriser beräknas i år ligga ca 6 % lägre än 1981 och de relativa lönekostnaderna per producerad enhet ca 20 % lägre. Lönsamheten i den svenska industrin har vidare under senare år ökat mer än i andra OECD-länders industrier. Sammantaget kan man konstatera att huvuddelen av den konkurrenskraftsförstärkning som devalueringen hösten 1982 innebar kvarstår. Genom de kraftiga valutakursrörelserna de senaste åren och kronans bindning till valutakorgen har konkurrenskraften stärkts mer gentemot exempelvis Förenta staterna än gentemot Förbundsrepubliken Tyskland.

Bytesbalansen visade ett mindre överskott 1984. Den relativt snabba ökningen av den totala efterfrågan, efterfrågans sammansättning och det ökade kapacitetsutnyttjandet i den svenska ekonomin drar emellertid med sig en kraftig importökning i år. Samtidigt dämpas exportökningen, bl. a.

till följd av att de svenska relativpriserna ökade något 1984 och en svagare tillväxt av världshandeln 1985. I stort sett förutses de svenska företagen emellertid kunna behålla sina marknadsandelar 1985. Exporten av bearbetade varor beräknas öka med drygt 6% och den totala exporten av varor och tjänster beräknas öka med drygt 4%. Utvecklingen innebär ändå att bytesbalansen försämras något i år. Bytesbalansen beräknas uppvisa ett underskott på 3 miljarder kr. 1985 (tabell 2).

Försämringen av bytesbalansen beror också på ökade räntebetalningar till utlandet till följd av den höga dollarkursen. Dessutom ökar nettoimporten av råolja och petroleumprodukter. Vidare spelar lagerinvesteringarnas utveckling en stor roll för utvecklingen av externbalansen. 1984 minskade lagren, medan en lageruppbbyggnad förutses 1985. Denna förändring i lagerinvesteringarna bidrar till importökningen för varor och tjänster 1985 med ca 2 procentenheter.

Min bedömning av bytesbalansens utveckling 1985 skiljer sig något från den prognos som konjunkturinstitutet redovisar i den reviderade nationalbudgeten. Institutet förutser ett underskott på 6 1/2 miljarder kr. Enligt min mening finns det anledning att räkna med en något mindre lageruppbbyggnad 1985 än vad institutet anger och därmed även en mindre import. Vidare torde nettoimporten av råolja och petroleumprodukter i svenska kronor bli lägre än vad institutet räknar med.

Det preliminära utfallet för handelsbalansen under januari-mars 1985 visar ett överskott på endast 1,6 miljarder kr., vilket är ett betydligt lägre överskott än under motsvarande period i fjol. Exporten har minskat jämfört den i och för sig mycket höga nivån första kvartalet 1984 och importen har ökat starkt. Importökningen beror främst på ökade investeringar i maskiner och lager, men även på att den privata konsumtionen har expanderat. Den senaste konjunkturbarometern tyder emellertid på stigande exportvolym under resten av året.

Jag vill understryka osäkerheten i prognoser av bytesbalansen. I prognosen för 1985 har kalkylmässigt förutsatts en dollarkurs på 9,35 kr. för återstoden av året (motsvarande genomsnittet för februari 1985). En 10-procentig sänkning av dollarkursen kan på något års sikt beräknas förbättra bytesbalansen med ca 5 miljarder kr.

Tabell 2 Bytesbalans 1982–1985

Miljarder kr., löpande priser

	1982	1983	1984	1985
Export av varor	168,1	210,5	242,5	262,7
Import av varor	173,9	200,3	217,9	240,0
Handelsbalans	– 5,8	10,2	24,6	22,7
Tjänstebalans	1,9	6,0	3,9	4,8
Transfereringsbalans	–18,9	–23,2	–27,5	–30,6
Bytesbalans	–22,8	–7,0	1,0	–3,1

Sysselsättningen

Sysselsättningsläget förbättrades kraftigt under loppet av 1984. Mellan första kvartalet 1984 och första kvartalet 1985 ökade antalet sysselsatta med över 50 000 personer (tabell 3). Den underliggande sysselsättningsökningen var ännu kraftigare, ca 70 000 personer, eftersom de arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbeten m.m. minskade i omfattning under samma period. Sammanlagt har sysselsättningen under perioden första kvartalet 1982 till första kvartalet 1985 ökat med ca 80 000 personer, varav drygt 50 000 personer i industri och privata tjänster.

Flera tecken tyder på att arbetsmarknadsläget fortsätter att förbättras under 1985. Antalet lediga platser har ökat kraftigt det senaste året, särskilt i industrin och byggnadsverksamheten, och antalet vid arbetsförmedlingarna kvarstående arbetssökande har minskat betydligt. Den senaste konjunkturbarometern tyder på en fortsatt sysselsättningsökning i industrin. Den beräknas till ca 15 000 personer 1985. Sysselsättningen i de privata och offentliga tjänstesektorerna beräknas öka med ca 30 000 personer. Sammanlagt beräknas sysselsättningen öka med 40 000 personer 1985. Trots en väntad ökning av arbetskraftsutbudet bör det därför vara möjligt att ytterligare reducera arbetslösheten under 1985.

Tabell 3 Sysselsättning 1 kv. 1984–1 kv. 1985

Förändring i tusental personer

	1 kv 1984 – 1 kv 1985
Jord- och skogsbruk	– 10
Industri	20
Byggnadsverksamhet	0
Privata tjänster	8
Offentlig sektor	37
Totalt	56
Beredskapsarbeten, ungdomslag och rekryteringsstöd	– 16
Underliggande ökning	72

4 Den ekonomiska politikens inriktning på olika områden

4.1 Sysselsättningspolitiken

Full sysselsättning är den ekonomiska politikens viktigaste mål. Sedan regeringsskiftet hösten 1982 har därför kampen mot arbetslösheten stått i politikens centrum.

I samband med att den ekonomiska politiken lades om, var det nödvändigt att göra en kraftig satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetslösheten höll på att stiga kraftigt och kapacitetsutnyttjandet var lågt. Det kunde därför förväntas ta viss tid innan de positiva resultaten av politikomläggningen skulle slå igenom på sysselsättningen.

Det var till en början främst beredskapsarbetena och arbetsmarknadsutbildningen som byggdes ut. Samtidigt sattes omfattande investeringsprogram igång. Under 1984 har dessa åtgärder följts upp och fått en delvis annan inriktning. Exempel på dylika åtgärder är rekryteringsstöd och arbete i s. k. ungdomslag. Därigenom har antalet sysselsatta i beredskapsarbeten kunnat minskas kraftigt.

De tidigare mycket omfattande subventionerna till olönsamma företag och branscher har i huvudsak avvecklats. I stället har industripolitiken lagts om för att stimulera utveckling och förnyelse i mera framtidsinriktade branscher. Särskilda insatser har gjorts i samband med företagsnedläggningar och i särskilt utsatta regioner för att skapa nya arbetstillfällen och för att stimulera till omskolning och vidareutbildning.

En rad insatser har gjorts för att särskilt stimulera småföretagen. Genom tillkomsten av den s. k. OTC-listan på börsen har möjligheterna till en långsiktig finansiering av små och medelstora företag förbättrats. Särskilda insatser har genomförts av SIND, STU, utvecklingsfonderna och investeringsbanken för att stödja småföretagen. Nyföretagandet har ökat markant under senare år. 1983 startade ca 20 000 nya företag och 1984 ca 25 000.

Arbetsmarknadspolitiken har inriktats på att stödja en expansion i näringslivet. Särskilda insatser har gjorts för att mildra ungdoms- och långtidsarbetslösheten. Vidare har en rad åtgärder har under senare år vidtagits för att effektivisera arbetsförmedlingens verksamhet. Resultaten av detta arbete kan nu skönjas. Så t. ex. har vakanstiderna vid tillsättning av lediga platser inom industrin minskat. De är nu avsevärt kortare än under föregående konjunkturuppgångar.

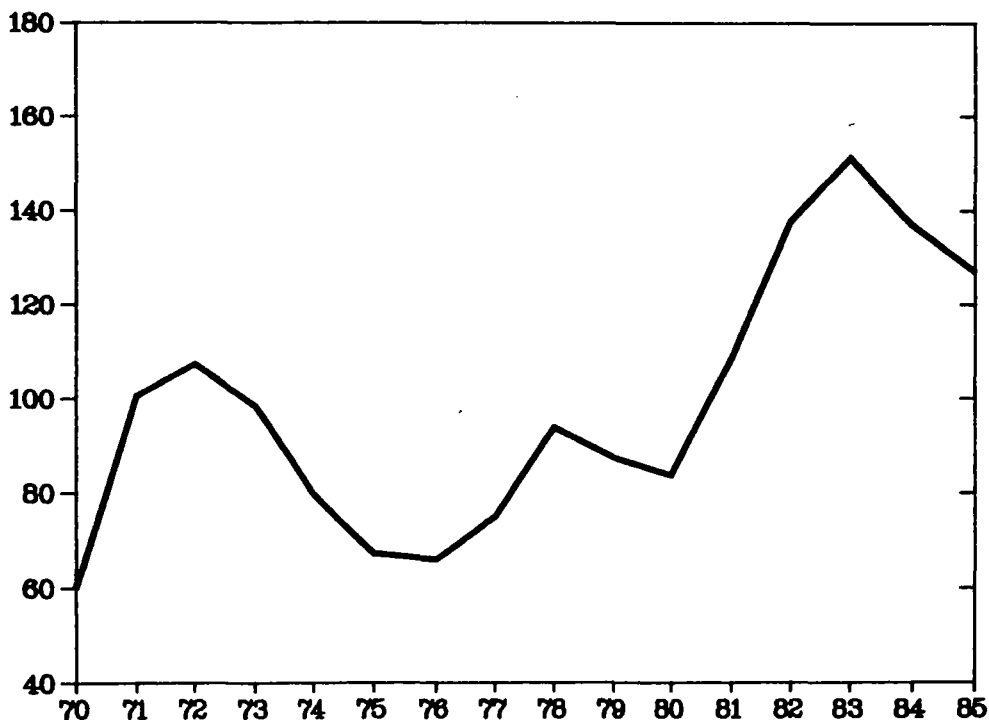
Under senare år har bristen på kvalificerade tekniker varit påtaglig. Det är en effekt dels av att behovet av tekniker allmänt synes ha underskattats, dels av en förskjutning mot större krav på kunskaper i näringslivet. För att möta detta krav har intagningen till gymnasieskolan hållits på en hög nivå. Antalet utbildningsplatser vid de tekniska högskolorna har byggts ut. Arbetsmarknadsutbildningen i företag har förstärkts och därmed medverkat till att företagen har kunnat öka sin interna vidareutbildning. Denna verk-

samhet kan väntas öka kraftigt, när medel från förnyelsefonderna kan tas i bruk nästa år. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet lägger senare idag fram förslag om ytterligare förstärkning av teknikerutbildningen inom ramen för arbetsmarknadsutbildning i företag. Vidare har chefen för utbildningsdepartementet tidigare tillsatt en särskild arbetsgrupp som närmare skall utarbeta förslag till åtgärder för att förbättra lärarsituationen vid de tekniska högskolorna. Sammantaget torde således tillgången på utbildad personal komma att successivt öka under de närmaste åren. Därmed underlättas en fortsatt expansion i näringslivet.

Den nedgång i den totala sysselsättningen som ägde rum i början av 1980-talet har brutits. Arbetskraftsutbudet har ökat. Samtidigt har sysselsättningen ökat ännu kraftigare under det senaste året. Härigenom har det varit möjligt att minska arbetslösheten (diagram 3).

Vid en internationell jämförelse framgår den mycket gynnsamma sysselsättningssituationen i Sverige klart, det gäller såväl arbetslösheten som förvärvsfrekvensen (tabell 4). Som exempel kan nämnas, att den högre förvärvsfrekvensen i Sverige jämfört med genomsnittet för Västeuropa motsvarar drygt 700 000 sysselsatta i Sverige.

Diagram 3 Arbetslösheten 1970–1985
1 000-tal personer

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 4 Förvärvsfrekvens och arbetslöshet i Sverige och OECD 1982–1985

	Arbetslöshet			Förvärvsfrekvens		
	Sverige	OECD Europa	OECD	Sverige	OECD Europa	OECD
1982	3,1	9,2	8,2	81,2	65,8	69,3
1983	3,5	10,1	8,8	81,3	65,4	69,3
1984	3,1	10,7	8,3	81,4	65,0	69,2
1985	2,9	11,0	8,3	81,9	64,6	69,1

Förvärvsfrekvens: Den andel av befolkningen i åldrarna 15–64 år som tillhör arbetskraften.

Källa: Statistiska centralbyrån och OECD.

Av de prognoser som jag tidigare redovisat framgår, att en fortsatt förbättring av arbetsmarknadsläget väntas under återstoden av 1985. En sysselsättningsökning förutses inom de flesta näringsgrenar.

Det faktum, att sysselsättningsläget är och väntas vara fortsatt gott, utesluter inte att det fortfarande finns problem. Arbetslösheten för vissa grupper är trots minskningen av den totala arbetslösheten fortfarande hög.

Det är därför viktigt att det allmänt gynnsamma läget utnyttjas för att angripa de strukturella obalanserna på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsstyrelsens nya, decentraliserade, och mer servicebetonade inriktning på sin verksamhet bör därvidlag komma att spela en viktig roll.

En näringsgren som har problem är byggsektorn. Arbetslösheten är där regionalt koncentrerad till i första hand skogslänen, medan flera större byggprojekt finns i storstadsregionerna. För att mildra problemen på bygg-arbetsmarknaden kommer chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare i dag att presentera en rad åtgärder. Ytterligare medel kommer att satsas på bl. a. beredskapsarbeten i skogslänen. Vidare kommer ytterligare åtgärder att vidtas för att underlätta den regionala och yrkesmässiga rörligheten på byggarbetsmarknaden. Jag vill i sammanhanget också erinra om att en proposition senare i vår kommer att lägas fram rörande den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen, varvid åtgärder som berör byggsysselsättningen kommer att ingå.

4.2 Skattepolitiken

Den mest betydande förändring inom skattepolitiken som skett under senare år är den reform av inkomstbeskattningen för fysiska personer som genomfördes under perioden 1983–1985. De viktigaste inslagen i denna reform var att sänka marginalskatterna, framför allt för heltidsarbetande, och att minska det skattemässiga värdet av underskottsavdragen för höginkomsttagarna.

Huvudsyftet med skattereformen har uppnåtts. I år beräknas endast 23 % av de heltidsarbetande ha en marginalskatt som överstiger 50 %, mot

ca 85% 1982. Av samtliga inkomsttagare beräknas 1985 12,5% ha en marginals katt som överstiger 50% och drygt 7% en marginals katt som överstiger 55%. 1982 var motsvarande andelar 43 resp. 35%. Även för högre inkomster har marginals katterna sänkts. Genom skattereformen har en mångårig utveckling med successivt stigande marginals katter brutits och vänts i sin motsats. Att sänkningen varit betydande framgår av tabell 5. Även den totala inkomstskatten har sänkts påtagligt genom reformen.

Med skattereformen har flera väsentliga fördelar vunnits. Genom att marginals katterna har minskats – i breda inkomstkikt har denna minskning varit betydande – blir skatten på en inkomstökning lägre än tidigare. Det blir i fortsättningen möjligt att erhålla en åsyftad reallöneutveckling med väsentligt lägre nominella löneökningar än tidigare, vilket bör ha en inflationsdämpande effekt. Genom att progressiviteten dämpats påverkas vidare skatteskalen mindre än tidigare av förändringar av penningvärdet.

Sparande uppmuntras genom att avkastningen på kapital efter skatt förbättras. Samtidigt minskas den skattemässiga favoriseringen av lån – såväl genom marginals kattesänkningen som genom avdragsbegränsningen. Härigenom motverkas konsumtion på kredit liksom möjligheterna att bygga upp realltillgångar med hjälp av kraftiga skattesubventioner via ränteavdrag. Skattereformen har sålunda bidragit till att hejda den inflationistiska utveckling som rådde på svensk fastighetsmarknad under främst 1970-talet. Till följd av att hushållens räntekänslighet ökat underlättas också möjligheterna att föra en effektiv kreditpolitik.

Genom att underskottsavdragens skattemässiga värde begränsats för höginkomsttagarna kan den skatteminskning som följer av ett underskottsavdrag bli högst 50%. Därmed har ökad fördelningspolitisk rättvisa skapats och missbruket av stora underskottsavdrag stävjats. S. k. nolltaxering har i princip omöjliggjorts genom skattereformen.

Skattereformen har också inneburit vissa förenklingar. Makebeskattningen och marginals kattesparren har förenklats, försäkringsavdraget och avdraget för frivilliga periodiska understöd har slopats och schablonavdraget under inkomst av tjänst har höjts.

Tabell 5 Marginals katt 1976, 1982 och 1985

Procent

Inkomst, kr. (1985 års priser)	1976	Förändring 1976–1982	1982	Förändring 1982–1985	1985
60 000	36	–2	34	0	34
80 000	48	5	53	–3	50
100 000	54	2	56	–6	50
120 000	64	–1	63	–13	50
150 000	64	14	78	–14	64
200 000	75	5	80	–10	70
300 000	79	6	85	–10	75

Reformen av inkomstbeskattningen syftar, liksom en del andra skattepolitiska åtgärder som har vidtagits eller föreslagits, till att sänka skatten på arbete, sparande och andra produktiva insatser. I gengäld har skatten på konsumtion höjts. Dessa förändringar uttrycker en vilja att omfördela skattetrycket i en riktning som står i samklang med strävandena att stimulera ekonomin till ökad tillväxt och sysselsättning, samtidigt som ambitionerna att slå vakt om en rättvis fördelning vidmakthålls.

Regeringen har nyligen, i syfte att underlätta avtalsrörelsen, lagt ett förslag om en särskild skattereduktion för 1985 för alla som har en löneinkomst som överstiger 20 000 kr. Skatterabattens konstruktion är sådan att den trappas upp successivt och uppgår till det maximala beloppet 600 kr. vid löneinkomster på 80 000 kr. och däröver.

Regeringen har också nyligen lagt fram ett förslag till förenklad självdeklaration, som föreslås gälla från inkomståret 1986. I förslaget ingår att schablonavdraget höjs från 1 000 till 3 000 kr. för samtliga löntagare. Vidare innebär förslaget att resekostnader på nytt blir fullt avdragsgilla. Dessa förslag betyder för ett mycket stort antal löntagare en skatteminskning med ca 1 000 kr. Vidare föreslås sparavdraget bli höjt från 800 till 1 600 kr.

Denna reform har setts som den mest angelägna efter den stora marginalskatteformen under perioden 1983–1985. Förslaget till förenklad självdeklaration innebär betydande skattesänkningar. I syfte att begränsa kostnaderna för reformen föreslås ingen höjning av basenheten för 1986. Efter 1986 bör däremot basenheten ånyo kunna anpassas till löne- och prisutvecklingen, så att marginalsatterna kan bibehållas på en rimlig nivå.

Förslaget till skatteförenkling innebär att ca 4 milj. inkomsttagare inte behöver upprätta en egen självdeklaration, utan endast behöver bekräfta att de uppgifter som skattemyndigheterna fått är riktiga. Därmed kommer granskningen av deklarationerna att underlättas påtagligt. I stället för att ägna sig åt de mindre frågorna kan kontrollen inriktas på frågor av mer väsentlig betydelse. Med en effektivare skattekontroll ökar också förutsättningarna för att målet om en rättvisare och mer likformig taxering skall kunna uppfyllas.

De åtgärder som föreslås för att något minska de kommunala utdebiteringsskillnaderna redovisas närmare i kapitel 6.

Även företagsbeskattningen har sedan 1982 förändrats i linje med de intentioner som gällt vid reformeringen av beskattningen av fysiska personer. Skattebasen har breddats samtidigt som skattesatsen har sänkts. Detta har skett genom att rätten till lagernedskrivningar har reducerats och genom att den statliga skattesatsen har sänkts från 40 till 32 %. Den totala skattesatsen har därmed sänkts från 58 till 52 %. Detta har inneburit att kapitalets rörlighet har ökat. Därmed har också ett steg tagits i riktning mot målet om likformighet i beskattningen av produktionsfaktorerna arbete och kapital.

Som framgick av redovisningen i finansplanen i 1985 års budgetproposi-

tion har även andra viktiga förändringar gjorts inom företagsbeskattningen. Det särskilda investeringsavdraget liksom forskningsavdraget har slopats. Den ökade lönsamheten gör det inte längre motiverat med generella stimulanser av det slaget. Reglerna för utnyttjande av de allmänna investeringsfonderna har förändrats, så att de återigen givits funktionen av konjunkturpolitiska styrinstrument.

Som ett led i regeringens strävan att stimulera utbildning, forskning och utveckling har särskilda förnyelsefonder inrättats. 10 % av företagets vinster under 1985 skall avsättas till dessa fonder, som i samråd med de anställda skall användas för sådana ändamål. Också den vidgade avdragsrätten för nyetablerade företags utvecklingskostnader kommer enligt min mening att verka stimulerande för företagsamheten.

För att förenkla hela taxeringsförfarandet inom företagsbeskattningen har riksdagen beslutat att den kommunala taxeringen av juridiska personer skall slopas fr. o. m. 1986 års taxering. I samband därmed befrias företagen från den kommunala garantibeskattningen. Skattesatserna för skilda slag av juridiska personer blir nu endast två – 52 % för aktiebolag och ekonomiska föreningar och 40 % för stiftelser m. fl. skattskyldiga.

4.3 Fördelningspolitiken

Den viktigaste fördelningspolitiska uppgiften nu är att föra en ekonomisk politik som gör det möjligt att nå full sysselsättning och ett stabilt penningvärde. Arbetslöshet skapar såväl ekonomiska som sociala klyftor i samhället. Inflationen omfördelar årligen värden för åtskilliga miljarder kr. från sparare till låntagare. Inflationen innebär också ett hot mot den fulla sysselsättningen genom att den urholkar konkurrenskraften. Att den ekonomiska politiken sedan 1982 förmått att minska både arbetslösheten och inflationen är därför av allra största betydelse.

I det rådande statsfinansiella läget är utrymmet för reformer mycket begränsat. Det är då speciellt viktigt att, vid sidan av stabiliseringspolitiken, bedriva en aktiv och medveten fördelningspolitik.

För att möta de påfrestningar som krispolitiken innebär och för att fördela bördorna så rättvist som möjligt, har en lång rad åtgärder vidtagits. Hösten 1982 upphävdes de försäkringar av det sociala trygghetssystemet som hade beslutats av den tidigare riksdagsmajoriteten. Det gällde att slopa karensdagarna i sjukförsäkringen, att återställa värdesäkringen av pensionerna, ersättningen inom arbetslöshetsförsäkringen och statsbidragsnivån i barnomsorgen.

Arbetslöshetsersättningen har höjts i flera omgångar och utgår fr. o. m. den 1 juli 1985 med maximalt 315 kr. Pensionärerna har fått kompensation för 1984 års prisstegringar. Genomsnittligt ökar pensionerna med 7,4 % 1985. För handikappade har särskilda insatser gjorts.

Den 1 januari i år trädde en stor familjepolitisk reform i kraft. Barnbidra-

get höjdes med 1 500 kr. till 4 800 kr. per barn och år. Det är den kraftigaste höjningen någonsin. Även flerbarnstilläggen och studiebidragen har höjts. Vidare har bostadsbidragen stärkts genom ändrade hyres- och inkomstgränser. Garantinivån i föräldraförsäkringen har höjts.

Skattesystemet har förändrats, så att förmögenheter och aktier beskattas hårdare än tidigare. Arvs- och gåvoskatten har likaså höjts. Det skattemässiga värdet av underskottsavdrag i form av räntor m. m. vid inkomstbeskattningen har begränsats, samtidigt som marginalsatserna har sänkts. Avdragsrätt har införts för fackföreningsavgifter. Som tidigare redovisats har förslag lagts om en särskild skattereduktion om 600 kr. för löntagarna 1985 och om en höjning av schablonavdraget från 1 000 till 3 000 kr 1986. Dessa förslag har störst betydelse för medel- och låginkomsttagarna.

Genom allemanssparandet har det blivit möjligt att minska skattesubventionerna till höginkomsttagare, samtidigt som sparstimulanserna numera går till en bredare grupp av inkomsttagare.

Även andra sparstimulanser har vidtagits som främst riktar sig mot småsparare. Sålunda kommer sparavdraget 1986 att individualiseras och höjas till 1 600 kr.

Den nödvändiga vinstuppgången i näringslivet har skapat vissa fördelningspolitiska spänningar. I syfte att mildra dessa har en rad åtgärder vidtagits för att sterilisera en del av likviditeten och för att styra vinsterna till investeringar, forskning och utveckling samt utbildning. Hit bör bl. a. löntagarfonderna och förnyelsefonderna samt de åtgärder som nu föreslås för att dra in en del av likviditeten från näringslivet.

4.4 Kreditpolitiken

Kreditmarknaden har under senare år genomgått en betydande omvandling. Nya upplåningsinstrument såsom statsskuldväxlar och riksobligationer har introducerats samtidigt som vissa regleringar, t. ex. likviditetskraven för bankerna, har avskaffats. Anbudsförfarande vid emission av statsskuldväxlar och riksobligationer samt räntestyrning via öppna marknadsoperationer från riksbankens sida är andra viktiga inslag i denna politik. En livaktig penningmarknad har utvecklats och förutsättningar har skapats för att vitalisera obligationsmarknaden.

Kreditpolitiken har, under 1984 och början av 1985, i hög grad präglats av dollarns utveckling och valutaflödena. Efter diskonto- och straffräntehöjningen vid halvårsskiftet 1984 sjönk de inhemska penningmarknadsräntorna ungefär i takt med nedgången i dollarräntorna. Mot slutet av året steg dollarns värde mot andra valutor markant trots fortsatt fallande dollarräntor. För Sveriges del bromsades nedgången i den inhemska räntenivån upp. En positiv räntemarginal på ca 2 procentenheter i förhållande till det amerikanska ränteläget vidgades därmed ytterligare under årets sista månader.

För Sveriges vidkommande dämpades dollarns värdestegring gentemot kronan i viss mån genom en betydande utförsäljning av valuta. Valutaströmmen från bytesbalans och privat och kommunal kapitalbalans, som från halvårsskiftet 1984 fram t. o. m. oktober hade givit upphov till ett visst inflöde, resulterade under årets två sista månader i ett utflöde på drygt 3,5 miljarder kr. När utflödet fortsatte under början av 1985 ingrep riksbanken med operationer på den öppna marknaden, vilket ledde till en ränteuppgång med ca 2 procentenheter.

Trots detta fortsatte valutaflödet under inflytande av en fortsatt dramatisk dollaruppgång. Denna nådde sin kulmen kring månadsskiftet februari/mars. Den nedåtriktade tendensen som därefter inträtt har karakteriserats av stora kastningar som skapat osäkerhet på valutamarknaden. Det har medfört ett fortsatt valutaflöde bortsett från en kortare tids inflöde i början av april. De stora kastningarna har också inneburit att räntevapnet under vissa tider varit mindre effektivt. Dessa kortsiktiga svängningar i det privata valutaflödet är oundvikliga, inte minst beroende på att de löpande betalningarna med omvärlden uppvisar starka säsongmässiga variationer.

Trots att likviditetsökningen dämpats, är den höga likviditeten i ekonomin fortfarande ett problem. Likviditetsutvecklingen bestäms i hög grad av budgetunderskottet och dess finansiering. Traditionellt är underskottet betydligt större under andra halvåret. I år förfaller dessutom en betydande volym prioriterade obligationer till inlösen under hösten. Samtidigt frigörs medel på olika konton i riksbanken, vilket ytterligare bidrar till att likvidisera marknaden under andra halvåret. Att dra in denna överlikviditet enbart genom operationer på marknaden skulle innebära risk för en press uppåt på räntorna.

Mot denna bakgrunden föreslår jag, att en del av den mycket stora likviditet som idag finns uppbyggd i näringslivet och i kommunsektorn binds på konton i riksbanken. Förslaget innebär att ett belopp motsvarande 6 % av den del av 1984 års lönesumma som överstiger 20 milj. kr. skall inbetalas på likviditetskonto i riksbanken. Inbetalningen föreslås beträffande företagen ske vid två tillfällen, 4 % i augusti 1985 och 2 % i januari 1986. För kommunernas del föreslås hela inbetalningen, 6 %, ske i januari 1986. Totalt beräknas ca 8,5 miljarder kr. på detta sätt dras in till riksbanken, där medlen skall vara bundna t. o. m. mars 1988. (Se vidare avsnittet "särskilda frågor" och lagförslag i bilaga 1.9.)

En fortsatt tillväxt i statsskulden utgör en belastning på kreditmarknaden. Problemen med budgetunderskottets finansiering har under de senaste åren ändå lättat i takt med att underskottet i statsbudgeten nedbringats och tillväxten i statsskulden därmed avtagit. Det är i första hand utlandsupplåningen som minskat som en följd av den förbättrade externa balansen. I kalkylen för statens upplåningsbehov beräknas inte någon statlig nettoupplåning utomlands äga rum under 1985 (tabell 6). Den utlandsupp-

Tabell 6 Statens lånebehov 1983–1985

Miljarder kr.

	1983	1984	1985
Riksbanken	-15	19	5
Upplåning på den inhemska marknaden	72	44	48
därav: prioriterade obligationer	31	-3	-6
allemanssparande	-	6	10
premie- och sparobligationer	9	9	10
företags och kommuners insättningar			
i riksbanken	1	9	15
övrigt	31	23	19
Summa upplåning inom landet	57	63	53
Utländet	20	0	0
Summa lånebehov	77	63	53
Valutaförluster på statliga utlandslån	6	11	10
Redovisat budgetunderskott	83	74	63

Källa: Riksbanken.

lånning på 10 miljarder kr., som anges i tabellen, beräknas motsvara de tidigare uppkomna kursförluster som realiseras, då äldre lån omsätts till högre valutakurser.

Förutsättningarna för upplåning på den inhemska marknaden har på ett avgörande sätt förändrats genom de nya och mer marknadsanpassade upplåningsinstrument som introducerats. I tabell 6 har den inhemska statliga upplåningen utanför riksbanken delats upp på olika upplåningsformer. Övrigposten i kalkylen motsvarar i princip behovet av nettoupplåning i form av statsskuldväxlar och riksobligationer.

När det gäller budgetunderskottets finansiering är det värt att notera att upplåningen från hushållssektorn i år beräknas täcka hela 30% av det totala budgetunderskottet. Det är i första hand allemanssparandet som möjliggjort detta. De nya reglerna för allemanssparandet – bl. a. har högsta tillåtna månadsinsättning höjts från 600 till 800 kr. – har ökat upplåningspotentialen och närmare 10 miljarder kr. beräknas kanaliseras till staten denna väg. Via premie- och sparobligationer beräknas ytterligare ca 10 miljarder kr. kunna lånas upp från hushållen.

Den nya utformningen av placeringsplikten för kapitalmarknadsinstituten, där *bruttoförvärv* och inte *innehav* av prioriterade statspapper regleras, innebär att den statliga nettoupplåningen hos AP-fonden och försäkringsbolagen under året blir beroende av de anpassningar i värdepappersportföljen som instituten väljer att göra. Placeringsplikten innebär ett krav på bruttoförvärv av nyemitterade statsobligationer på ca 20 miljarder kr. under 1985. Samtidigt förfaller en betydande del av innehavet av äldre prioriterade obligationer till inlösen under året. Detta ökar kapitalmarknadsinstituten utrymme för nettoköp av oprioriterade statspapper, dvs. statsskuldväxlar och riksobligationer.

Statens nettoupplåning i företagssektorn kommer sannolikt att begrän-

sas till uppskattningsvis ca 5 miljarder kr. En betydande del av företagens överlikviditet dras emellertid in till staten genom olika fondavsättningar i riksbanken. För 1985 beräknas nettoinsättningarna inkl. ovan nämnda indragningar till närmare 15 miljarder kr.

Jag vill avslutningsvis föra fram några ytterligare förslag till förändringar utöver nämnda indragning av medel från näringsliv och kommuner till konton i riksbanken.

Jag avser föreslå ändrade rutiner för utbetalning av kommunalskattemedel. Utbetalningen av kommunalskattemedel, som f.n. sker den 18:e i varje månad ger tillsammans med uppbörden av arbetsgivaravgifter och preliminärskatt upphov till kraftiga kassasvängningar i banksystemet mellan den 19:e och 20:e i varje månad.

Dessa svängningar påverkar dagslånemarknaderna och ger upphov till betydande instabilitet i räntebildningen. För att motverka detta föreslås en del, motsvarande kommunernas likviditetsbehov för inbetalning av ATP-avgifter och preliminärskatt, även fortsättningsvis utbetalas den 18:e. Återstoden föreslås utbetalas den 20:e i varje månad.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om statens utlåningsverksamhet. Staten har under åren byggt upp betydande lånefordringar på hushåll, företag och kommuner om totalt över 100 miljarder kr. Detta har bidragit till att statsskulden ökat och medfört betydande extrakostnader för staten. Mot denna bakgrund finns det enligt min mening anledning att undersöka vilka möjligheter som föreligger till förtidsinlösen av vissa lån och försäljning av statliga fordringar.

När det gäller bostadslånen har frågan på regeringens uppdrag tagits upp i en rapport från bostadsstyrelsen. Ett område där åtgärder relativt snart kan bli aktuella är tomträttslånen. Sådana lån utgår inte längre sedan 1980. Den utestående lånestocken uppgår till ca 2,5 miljarder kr. Vad som närmast kan bli aktuellt är att förhandla med berörda kommuner i syfte att få dessa att förtidsinlösa nämnda lån.

5 Budgetpolitiken

5.1 Det aktuella budgetläget

I budgetpropositionen i januari beräknades budgetunderskottet till 69,7 miljarder kr. för *budgetåret 1984/85*. Nuvarande beräkning visar på ett underskott om 69,1 miljarder kr. Som framgår av tabell 7 har inkomsterna räknats upp med 5,8 miljarder kr. och utgifterna exkl. statsskuldräntor med 0,3 miljarder kr. jämfört med budgetpropositionen. Statsskuldräntorna beräknas bli 4,9 miljarder kr. högre. De ökade inkomsterna förklaras främst av förändringar i den allmänna ekonomiska utvecklingen, bl. a. en högre lönesummetillväxt. Till detta kommer höjda inleveranser från riks-

Tabell 7 Budgetsaldo för budgetåren 1984/85 och 1985/86

Miljarder kr., löpande priser

	1982/83 Utfall	1983/84 Utfall	1984/85		1985/86	
			Budget- prop.	Nuv.ber.	Budget- prop.	Nuv. ber.
Inkomster	191,3	221,2	251,1	256,9	256,8	260,8
Utgifter exkl. statsskuld- räntor	229,7	237,9	250,2	250,5	249,1	247,8
Statsskuld- räntor	48,2	60,4	70,6	75,5	71,2	73,8
Kassamässigt budgetsaldo	-86,6	-77,1	-69,7	-69,1	-63,5	-60,8
Budgetsaldot som andel av BNP	13,1 %	10,3 %	8,6 %	8,5 %	7,2 %	7,0 %

banken och intäkten av försäljningen av statens aktieinnehav i Södra skogsägarna AB. För utgifterna exkl. statsskuldräntor har ett flertal olika förändringar registrerats i såväl höjande som sänkande riktning. Statsskuldräntorna ökar främst till följd av högre dollarkurs. En betydande del av ökningen avser valutaförluster vid omsättning av utlandslån.

För att ge en mer fullständig bild av budgetutvecklingen redovisas sedan några år tillbaka även den s. k. underliggande utvecklingen av statsbudgeten, där effekterna av bl. a. tillfälliga åtgärder och bokföringsmässiga förändringar har exkluderats. Det underliggande budgetunderskottet beräknas nu till ca 59,4 miljarder kr. för innevarande budgetår.

Underliggande utveckling av statsbudgeten

Miljarder kr., löpande priser

	1982/83 Utfall	1983/84 Utfall	1984/85		1985/86	
			Budget- prop.	Nuv. ber.	Budget- prop.	Nuv. ber.
Budgetsaldo	-81,4	-66,7	-61,7	-59,4	-60,6	-60,4
Budgetsaldo som andel av BNP	12,5 %	8,9 %	7,6 %	7,3 %	6,9 %	6,9 %

För budgetåret 1985/86 är förändringarna något större i förhållande till vad som beräknades i budgetpropositionen. Budgetunderskottet beräknas nu till 60,8 miljarder kr. att jämföra med 63,5 miljarder kr. i den tidigare beräkningen. Inkomsterna har ökat med 4 miljarder kr. jämfört med budgetpropositionen. Denna uppgång, som erhålls trots att förslaget om förenklad självdeklaration leder till lägre inkomster, beror främst på en starkare ekonomisk utveckling i form av högre lönesumma. Dessutom har riksbankens inleveranser räknats upp. Därutöver har ett antal relativt sett

mindre justeringar i beräkningarna gjorts. Utgifterna exkl. statsskuldräntor har dragits ned med 1,3 miljarder kr., vilket i första hand beror på förändringar under posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Statskuldräntorna har räknats upp med 2,6 miljarder kr. till följd av ändrade räntenivåer och valutakurser.

Beräkningarna av den underliggande budgetutvecklingen visar på ett underskott om 60,4 miljarder kr. för nästa budgetår.

Sedan budgetåret 1982/83 har budgetunderskottet minskat kraftigt. Beräkningarna av den underliggande utvecklingen ger samma resultat: en kraftig förbättring av saldot sedan budgetåret 1982/83 med i det närmaste en halvering av underskottet mätt i BNP-termer. Den svaga ökningen av det underliggande saldot i nominella termer mellan innevarande och nästa budgetår motsvarar likväl en fortsatt minskning uttryckt som andel av BNP.

Det underliggande budgetsaldot har i årets budgetproposition och i nu presenterade beräkningar definierats på ett delvis annorlunda sätt än i motsvarande propositioner 1984. Jag lämnade en utförlig redogörelse för denna förändring i budgetpropositionen. Där framhölls att den ändrade definitionen, som bl. a. bättre ansluter sig till internationell praxis, främst påverkade nivån på budgetsaldot, men endast i begränsad utsträckning utvecklingen över åren. Som framgår av tablån beräknas det underliggande budgetsaldot sjunka med 21 miljarder kr. under perioden 1982/83–1985/86. En beräkning enligt den tidigare definitionen ger en minskning under samma period med ca 16 miljarder kr.

Jag återkommer i det följande med en närmare redovisning av beräkningarna av det aktuella budgetläget (avsnittet särskilda frågor).

5.2 Långtidsbudgeten

Syftet med långtidsbudgeten (bilaga 1.3) är, som jag framhållit i det föregående, att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. I långtidsbudgeten görs inga bedömningar av vilka budgetpolitiska åtgärder som bör genomföras. Avsikten med långtidsbudgeten är i stället att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inte några nya utgiftsåtaganden görs och om skatte- och avgiftsreglerna inte ändras.

I årets långtidsbudget presenteras två olika alternativ för den ekonomiska utvecklingen. Lågalternativet – med låga nominella löneökningar, låg inflation, sjunkande ränta, god BNP- och reallönetillväxt samt sjunkande arbetslöshet – överensstämmer till stor del med balansalternativet i LU 84 och de s. k. treårskalkylerna. Högalternativet – med höga nominella löneökningar, hög inflation och räntenivå samt starkt ökande arbetslöshet och utebliven ekonomisk tillväxt – är ett mer schablonmässigt alternativ. Det ansluter till den utveckling som kännetecknade svensk ekonomi under senare hälften av 1970-talet och början av 1980-talet.

Tabell 8 Långtidsbudgeten för perioden 1985/86–1989/90

a. Inkomster och utgifter (löpande priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	1985/86 miljarder kr.	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90	
			Lågalternativ	Högalternativ
Inkomster	13,7	260,8	4,0	6,8
Utgifter exkl. statsskuld-räntor	9,1	247,8	2,6	6,4
Statsskuld-räntor	42,8	73,8	2,0	10,5

b. Budgetsaldot (miljarder kr., löpande priser)

	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Lågalternativet	–60,8	–64	–63	–55	–50
Högalternativet	–60,8	–67	–76	–81	–88

Resultaten av långtidsbudgetberäkningarna återfinns i tabell 8. Som framgår stiger inkomsterna i nominella termer något snabbare i högalternativet än i lågalternativet. Skillnaden blir dock begränsad till följd av den väsentligt sämre ekonomiska utvecklingen i högalternativet. De totala utgifterna däremot stiger avsevärt snabbare i högalternativet. Att skillnaden mellan de två alternativen blir större för utgifterna förklaras av att den höga inflationen, med de indexkopplingar som finns i budgeten, slår igenom kraftigt, samtidigt som den höga räntenivån och de stora budgetunderskotten driver statsskuld-räntorna i höjden.

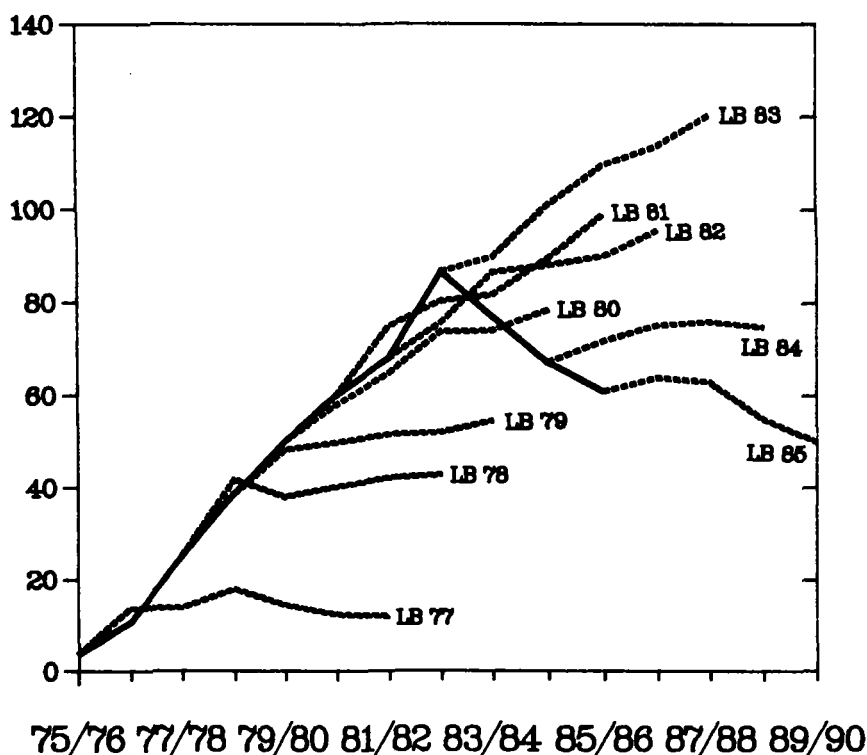
Kostnaderna för sysselsättningspolitiska åtgärder blir också markant högre i högalternativet till följd av den sämre ekonomiska utvecklingen.

Denna utveckling av inkomster och utgifter leder till att budgetsaldot i lågalternativet de första åren stiger något för att sedan minska (se även diagram 4). Det sista året i perioden, budgetåret 1989/90, beräknas budgetunderskottet till 50 miljarder kr., dvs. klart under det beräknade underskottet för budgetåret 1985/86. Uttryckt som andel av BNP sjunker budgetunderskottet under långtidsbudgetperioden från 7 till 4,7% i lågalternativet.

I högalternativet utvecklas saldöt på ett helt annat sätt. Budgetunderskottet ökar kraftigt varje år för att slutåret uppgå till 88 miljarder kr. Även uttryckt som andel av BNP stiger underskottet åter, från 7% det första året till 7,6% det sista.

I diagram 4 återges vidare dels långtidsbudgeterna från 1977 och framåt, dels den faktiska budgetutvecklingen. Där framgår tydligt det trendbrott som ägt rum. Fram t. o. m. 1983 års långtidsbudget (LB 83) såg saldout-

Diagram 4 Utvecklingen av budgetsaldot enligt långtidsbudgetberäkningarna samt faktiskt/beräknat budgetutfall 1975/76–1989/90
Miljarder kr.

Anm: För LB 84 och LB 85 redovisas lågalternativet i diagrammet.

vecklingen över kalkylperioden allt sämre ut för i stort sett varje ny långtidsbudget som lades fram. Efter 1983 har långtidsbudgeterna visat en bättre bild för varje år, dvs. den kraftiga neddragning av budgetunderskotten som uppnåts sedan budgetåret 1982/83 har slagit igenom även i långtidsbudgeterna.

En central fråga är varför denna förbättrade utveckling erhållits. En betydande del av förklaringen är den kraftiga inkomstökning som inträffat sedan budgetåret 1982/83. Mellan budgetåren 1982/83 och 1985/86 beräknas statsinkomsterna öka med närmare 70 miljarder kr., dvs. med ca 36 % i löpande priser eller med över 10 % i fasta priser. Denna kraftiga ökning förklaras av den goda ekonomiska tillväxten och den därav följande ökningen av skattebasen, något som följer av att skattetrycket inte har ökat under perioden.

Den andra förklaringsgrunden ligger på utgiftssidan. Det framgår av långtidsbudgeten att utvecklingen för utgifterna exkl. statsskuldräntor uppvisat ett trendbrott. Dessa utgifter steg under perioden 1975/76–

1980/81 med i genomsnitt ca 5% årligen i fasta priser. Under budgetåren 1981/82 och 1982/83 steg däremot utgifterna exkl. statsskuldräntor med endast 1% per år i fasta priser och de två senaste budgetåren, 1983/84 och 1984/85, har dessa utgifter sjunkit med i genomsnitt nära 4% per år i fasta priser. Denna ytterligare neddragning under de två sista budgetåren förklaras främst av att stödet till krisbranscher minskat mycket kraftigt.

En genomgång av utgifterna, exkl. såväl statsskuldräntor som konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska och industripolitiska utgifter, visar att den årliga tillväxten t. o. m. budgetåret 1980/81 i genomsnitt var nära 4% i fasta priser. Under åren därefter har utgifterna minskat med i genomsnitt drygt 1% per år. Även mätt på detta sätt har således utgifternas tillväxt avbrutits och ersatts av i en minskning i reala termer. Jag återkommer strax till den stora betydelse utgiftsutvecklingen har för budgetunderskottets storlek.

Trendbrottet för utgiftsutvecklingen har till en del uppnåtts tack vare den strikta budgetprövningen i det reguljära budgetarbetet. Andra bidragande faktorer är de beslut som tagits om neddragning av olika utgiftsprogram och om minskad indexbindning för vissa utgifter.

Det är viktigt att uppmärksamma, att det i långtidsbudgetkalkylerna inte görs någon återknytning mellan beräkningsresultatet och de allmänekonomiska förutsättningar som beräkningarna baseras på. I lågalternativet i årets långtidsbudget torde sålunda det framräknade budgetunderskottet inte vara förenligt med de antaganden om låg inflation och låga nominella löneökningar som beräkningen baseras på. Härför krävs en ytterligare minskning av budgetunderskottet.

Den positiva utveckling som beskrivs i långtidsbudgetens lågalternativ är med andra ord inte tillräcklig för att uppnå samhällsekonomisk balans. Under de första åren av perioden stiger budgetunderskottet något, medan LU 84 och årets treårskalkyler anger att budgetunderskottet bör dras ned även på kortare sikt. Det är därvid viktigt att konstatera att budgetutvecklingen, som den nu beräknas för budgetåren 1984/85 och 1985/86, ligger väl i linje med vad som krävs enligt balansalternativet i 1984 års långtidsutredning.

Långtidsbudgetens högalternativ visar att budgetutvecklingen lätt kan återvända till en mycket negativ bana. Om stora nominella löneökningar och hög inflation skulle komma att karakterisera de närmaste åren, stiger budgetunderskotten dramatiskt för att vid slutet av 1980-talet uppgå till närmare 90 miljarder kr. Den sanering av statsbudgeten som har åstadkommits under de senaste åren, och som varit en förutsättning för en framgångsrik ekonomisk politik i andra avseenden, skulle i så fall snabbt omintetgöras. Det är alltså av avgörande betydelse för det fortsatta arbetet med att sanera de statliga finanserna, att prisökningarna blir låga de närmaste åren och därmed att tillväxten i ekonomin kan bli god.

Långtidsbudgeten visar dessutom, att även om låga prisökningar och

god tillväxt uppnås, skulle en expansiv utgiftspolitik i sig komma att omöjliggöra en positiv budgetutveckling. I långtidsbudgeten presenteras två olika beräkningar av hur de totala statsutgifterna skulle utvecklas om utgifterna exkl. statsskuldräntor i reala termer följde dels lågalternativets BNP-tillväxt, dels den tillväxttakt som gällde för statsutgifterna under perioden 1975/76–1980/81. I beräkningen har hänsyn tagits såväl till effekten på statsinkomsterna som på statsskuldräntorna (via det högre budgetunderskottet). I båda fallen har lågalternativets antaganden varit utgångspunkten. I det första fallet kommer budgetunderskottet att bli 35 miljarder kr. högre än i lågalternativet det sista året i perioden. I det andra fallet, med ca 5 % tillväxt i fasta priser för utgifterna exkl. statsskuldräntor, dvs. samma tillväxttakt som under 1970-talet, blir underskottet hela 65 miljarder kr. högre än i lågalternativet för slutåret.

En återgång till en högre takt i utgiftsutvecklingen skulle med andra ord snabbt rasera de uppnådda resultaten under senare år även om utgifterna inte skulle stiga i snabbare takt än BNP. Dessutom torde, som framgår av LU 84 och treårskalkylerna, en utgiftstillväxt av detta slag göra det omöjligt att uppnå en ekonomi i balans med låg inflation och god tillväxt. En högre takt i utgiftsutvecklingen skulle således i praktiken komma att läggas ovanpå högalternativets redan dystra bild av saldoutvecklingen. I den mån utvecklingen skulle börja gå i denna riktning, skulle tämligen snabbt en omfattande åtstramning av utgifterna bli oundviklig.

5.3 Den offentliga sektorns effektivitet

I årets finansplan redovisade jag utförligt min syn på det fortsatta rationaliseringsarbetet i den offentliga förvaltningen och statsmakternas effektivitetskrav på myndigheterna. Jag begränsar mig därför nu till att ta upp vissa aktuella frågor.

I enlighet med vad jag förutskickade i finansplanen baseras direktiven för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1986/87 på det nuvarande fleråriga huvudförslaget för förvaltningsanslagen. Regeringen har sålunda nyligen beslutat om direktiv, som innebär att samtliga myndigheter skall om inte annat beslutas redovisa ett s.k. huvudförslag som omfattar tre budgetår (1986/87–1988/89). Förslaget skall innebära en real minskning av förvaltningsanslagen med 5 % över perioden. Om särskilda skäl föreligger kan dock myndigheten hemställa om att resurserna läggs fast för endast ett år. Samtidigt betonas betydelsen av att myndigheterna redovisar konsekvenserna av resursminskningen över tre år på ett sådant sätt att statsmakterna kan göra prioriteringar.

Av direktiven framgår också att myndigheterna skall granska transferringssystemen för att belysa möjligheterna att bryta automatikkopplingar, genomföra omprövningar eller effektivisera systemen. Granskningen skall även syfta till att effektivisera administrationen och förbättra den statliga kassahållningen.

I den skrivelse om utvecklingen av den offentliga sektorn som chefen för civildepartementet avser att föreslå regeringen att lämna till riksdagen inom kort, kommer enligt vad jag har erfarit att bl. a. betonas behovet av ökad långsiktighet vid budgetering av myndighetsanslag. Detta är frågor som också verksledningskommittén överväger. Med hänsyn till vikten av att få praktiska erfarenheter av olika tänkbara lösningar att mer reguljärt lägga fast ekonomiska ramar på exempelvis tre år har jag bedömt det lämpligt att redan i år ge ett mindre antal myndigheter särskilda direktiv att ta fram ett fördjupat underlag till regeringen inför nästa års budgetarbete avseende perioden 1987/88–1989/90. Ett förberedelsearbete härför pågår inom regeringskansliet.

Jag vill i detta sammanhang även nämna att jag räknar med att inom kort föreslå regeringen att uppdra åt riksrevisionsverket att utreda och lämna förslag till tekniska lösningar för ett system som ger möjlighet till överföring av förvaltningsmedel mellan budgetår. Sådana möjligheter ingår som ett led i åtgärder för att öka långsiktigheten i myndigheternas medelshandling och utgör ett incitament för myndigheterna att hushålla bättre med sina resurser.

Den offentliga sektorns effektivitet handlar om i vilken grad medborgarnas behov av service, sjukvård, transporter, utbildning och andra insatser tillgodoses i relation till de resurser som förbrukas. Jag vill därför något beröra de studier som nyligen presenterats om produktiviteten i den offentliga sektorn.

I rapporter till den av regeringen tillsatta expertgruppen för studier av offentlig ekonomi (ESO) har redovisats uppgifter som tyder på att produktiviteten i den offentliga sektorn sjunkit sett över hela perioden 1960–1980. Sett i ett kortare perspektiv tyder dock resultaten på att produktiviteten i den statliga administrationen ökat mellan 1975 och 1980. Ett trendbrott kan således iakttagas för den statliga verksamheten. Landstingens, främst sjukvårdens, produktivetsminskning, som tidigare var avsevärd, skulle samtidigt ha avtagit. Några mätningar för perioden efter 1980 finns ännu inte.

Det måste starkt betonas att det inte går att sätta likhetstecken mellan produktivitet och effektivitet, eftersom det mer tekniskt inriktade produktivetsbegreppet enbart mäter antalet prestationer i förhållande till insatta resurser och inte graden av måluppfyllelse som effektivitetsbegreppet mäter. Det bör också framhållas att mätningarna kan bli missvisande, om de ej förmår ta hänsyn till förändringar av prestationens karaktär. Värdet för medborgarna av verksamheten inom den offentliga sektorn är sålunda inte enbart en fråga om dess produktivitet. De offentliga tjänsternas kvalitet, tillgänglighet och rättvisa fördelning mellan olika medborgare är centrala dimensioner i ett välfärdssamhälle.

De föreliggande studierna utgör emellertid, även internationellt sett, ett framsteg vad gäller metoder för att bedöma den offentliga sektorns produktivitet. En rad analyser och diskussioner återstår dock för att utveckla

löpande mätningar som kan komma till användning som underlag vid utvärdering och styrning av offentliga verksamheter. Det finns all anledning att fortsätta detta metodutvecklingsarbete. Det är viktigt att beslutsunderlagen kan vidgas och fördjupas med ett genomarbetat material, som belyser hur produktiviteten utvecklas och vad som förklarar utvecklingen.

Jag vill i detta sammanhang, efter samråd med chefen för industridepartementet, även ta upp frågan om *den statliga normgivningen gentemot näringslivet*.

Som framgår av bl. a. årets budgetproposition ingår som ett viktigt led i den nya industripolitiken att skapa förutsättningar för en stabil och gynnsam miljö för industriell tillväxt och förnyelse, kreativitet, nya initiativ och nyföretagande. Som ett medel för att nå detta mål har en särskild arbetsgrupp – normgruppen – tillsatts inom regeringskansliet. Gruppen har till uppgift att gå igenom den statliga normgivningen gentemot näringslivet. Gruppens arbete syftar till att motverka regler och tillämpning av regler som verkar onödigt kostnadshöjande, försvårar strukturförändringar eller får konkurrensbegränsande effekter som följd.

En viktig utgångspunkt är att arbetet skall bedrivas utan att inkräkta på de grundläggande mål om säkerhet, hälsa, jämn fördelning etc. som i de enskilda fallen motiverat att samhället gått in med reglerande åtgärder.

Normgruppens fortsatta arbete har fastställts i ett regeringsbeslut. Den slutsats som dragits av hittillsvarande arbete är att behovet av insatser i syfte att nå en förenkling av regler och en smidigare tillämpning gör sig särskilt gällande inom följande områden:

- skatte- och socialavgiftsområdet, vad avser administration, uppbörd, kontroll m. m.
- arbetsmarknadsområdet, vad avser bl. a. myndighetsservice och tillämpningen av lagstiftningen
- näringslivets plan- och byggfrågor
- transportsektorns reglering
- teknisk provning och kontroll

Olika insatser för att komma till rätta med uppmärksammade problem för näringslivet inom de berörda avsnitten pågår redan hos berörda departement och myndigheter. Det är regeringens avsikt att med kraft driva förenklingsarbetet vidare inom de här utpekade områdena. Jag anser det naturligt att den av regeringen gjorda prioriteringen får sitt genomslag också i normgruppens kommande arbete.

Arbetet enligt ovanstående huvudpunkter kommer att bedrivas i nära kontakt med näringarnas representanter och arbetsmarknadens parter. Ett brett spektrum av utrednings- och attitydpåverkande åtgärder kommer att bli aktuellt.

6 Kommunernas ekonomi

Regeringen hade i december 1984 överläggningar med företrädare för kommuner och landstingskommuner om den kommunala ekonomin, i första hand inför år 1986. I årets finansplan (prop. 1984/85: 100 bil. 1) redovisades vissa allmänna överväganden avseende den kommunala ekonomin inför år 1986. Sedan finansplanen lades fram har underlaget för bedömningarna aktualiserats och ytterligare överläggningar ägt rum med företrädare för kommunerna och landstingskommunerna.

Jag avser att nu närmare redovisa mina överväganden och förslag i fråga om den kommunala ekonomin inför år 1986.

6.1 Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför år 1986

Inflationsbekämpningen är ett centralt inslag i regeringens ekonomiska politik. För att kunna hålla nere kostnadsutvecklingen är det nödvändigt att samtliga samhällssektorer medverkar. Staten bidrar härmed genom en stram finans- och penningpolitik. Löneutvecklingen har likaså en avgörande roll för att inflationsmålet och en god tillväxt i ekonomin skall kunna uppnås. En gynnsam sådan utveckling är av central betydelse för den kommunala ekonomin.

För att lyckas med antiinflationspolitiken har det varit nödvändigt att bryta automatiken i bidragssystemen. För kommunsektorns vidkommande innebär detta att något beslut om ökning av de statliga transfereringarna inte bör tas.

Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn förutses bli gynnsam de närmaste åren. Konsumtionsutvecklingen har dämpats betydligt under perioden 1980–1984 i jämförelse med den genomsnittliga ökningen av den kommunala konsumtionen med ca 4 % per år under 1970-talet. Ökningen av utgiftsvolymen beräknas komma att uppgå till 1,5 % för år 1985. Det finansiella läget har de senaste åren även stärkts genom en kraftig inkomstutveckling. Den gynnsamma ekonomiska situationen har medfört att höjningarna av de kommunala skattesatserna varit mycket begränsade.

Jag övergår nu till perspektiven för den kommunala ekonomin inför åren 1986–1987. Den särskilda arbetsgruppen om kommunernas ekonomi (KEA) har under hösten 1984 gjort vissa beräkningar över dels verksamhetens reala utveckling, dels den finansiella utvecklingen i kommunsektorn för dessa år. I arbetsgruppen ingår representanter för finans- och civildepartementen, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. De kalkyler som presenterats bör ses som schablonmässiga räkneexempel och är inte avstämda med utvecklingen inom andra sektorer av ekonomin. Kalkylerna har redovisats vid överläggningar mellan regeringen och företrädare för kommuner och landstingskommuner.

I kalkylerna har beaktats de förutsättningar som följer av befolkningens

storlek och åldersstruktur, statliga beslut, planer samt vissa andra bindningar. Det finns anledning att notera att vissa svårkvantifierbara faktorer som kan komma att påverka konsumtionsutvecklingen i kommunsektorn inte varit möjliga att beakta i kalkylerna. Detta gäller bl. a. konsekvenser av socialtjänstlagen samt den pågående utvecklingen inom sjukvården mot ökade insatser i hemmen. Beräkningarna knyter nära an till de baskalkyler som utarbetas av de statliga långtidsutredningarna. För landstingskommunerna redovisas utvecklingen enligt de ekonomiska långtidsplanerna (LKELP 84). Beräkningarna har gjorts på riksnivå och återspelar inte de variationer som förekommer mellan olika kommuner och landstingskommuner.

Den volymökning som framkommer i kalkylen för primärkommunerna för åren 1986 och 1987 innebär en avsevärt lägre ökningstakt i jämförelse med den som beräknats för år 1985. Det minskade elevunderlaget drar i kalkylerna ned volymökningen. Volymutvecklingen inom barnomsorgen bygger på kommunernas barnomsorgsplaner. Resultatet av kalkylerna framgår av följande uppställning.

Bidrag till total volymutveckling enligt baskalkylen för kommunerna
Förändring i %

	1986	1987	varav p. g. a. befolkningsförändring	
			1986	1987
Totalt	0,3	0,3	-0,1	-0,1
varav				
utbildning	-0,4	-0,3	-0,4	-0,3
barnomsorg	0,5	0,4	-	-
äldreomsorg	0,3	0,2	0,3	0,2
övrigt	-0,1	0,0	0,0	0,0

Kalkylerna för landstingskommunerna baseras på dels landstingens planer, dels effekter av befolkningsförändringar, förutsatt en oförändrad konsumtionsnivå. Den volymökning som följer av planerna är nu totalt sett lägre än vad som teoretiskt krävs för att upprätthålla oförändrad konsumtionsnivå. Undantaget är den öppna vården som getts en högre prioritet. Resultatet av kalkylerna för landstingskommunerna framgår av följande uppställning.

Bidrag till total volymutveckling enligt baskalkylen för landstingskommunerna
Förändring i %

	1986	1987	varav p. g. a. befolkningsförändring	
			1986	1987
Totalt	0,8	0,5	0,9	0,9
varav				
långtidssjukvård ^a	0,4	0,2	0,5	0,5
övrig sluten vård	-0,1	-0,1	0,3	0,2
öppen vård	0,4	0,3	0,1	0,1
övrigt	0,1	0,1	0,0	0,1

^a inklusive hemsjukvård.

Sammantaget för kommuner och landstingskommuner visar kalkylen på en volymökning med 0,4 % såväl år 1986 som år 1987, varav 0,3 % på grund av befolkningsförändringar.

Tidigare kalkyler har underskattat den förväntade konsumtionsökningen. För åren 1986 och 1987 har därför en schablonmässig ökning av den kommunala konsumtionen med 1 % lagts till grund för de finansiella kalkylerna. Denna nivå överensstämmer med de av riksdagen godkända riktlinjerna för den ekonomiska politiken på medellång sikt.

Sysselsättningsutvecklingen i kommunsektorn åren 1986 och 1987 är beroende av flera faktorer och är svår att ange med säkerhet. I KEA har antalet sysselsatta – under förutsättning att sysselsättningen utvecklas på samma sätt som konsumtionsvolymen – vid 1 % volymökning per år antagits öka med 10 000 personer årligen under perioden 1986–1987. Detta antagande baseras på att arbetstidsuttaget är oförändrat.

I de finansiella kalkylerna i KEA redovisas räkneexempel med olika antaganden om inflationstakten. Ett räkneexempel baseras på en pris- och lönekostnadsökning som överensstämmer med regeringens inflationsmål. I ett annat exempel bygger beräkningarna på en hög pris- och löneutveckling under år 1985 som successivt avtar under perioden. I kalkylerna har förutsatts en oförändrad utdebitering och en volymökning för konsumtionen, som jag tidigare redovisat, med 1 % per år. Vad avser statsbidragsgivningen har beräkningarna gjorts utifrån gällande regelsystem. Det innebär exempelvis att volymökningen beaktas i barnomsorgen liksom både volym-, pris- och löneutvecklingen i fråga om statsbidragen till skolväsendet.

De räkneexempel som KEA tagit fram visar beräkningar av det finansiella sparandet och förändringar i finansieringskapitalet i kommuner och landstingskommuner under perioden. Finansiellt sparande är det begrepp som i nationalräkenskaperna används för att beteckna skillnader mellan löpande inkomster och utgifter, exkl. upplåning och amortering under ett visst år. Förändringar i finansieringskapitalet skiljer sig som begrepp från det finansiella sparandet genom att även nettoupplåningen inkluderas.

Kalkylen visar på en god finansiell situation i kommunsektorn under åren 1986 och 1987. Kommuner och landstingskommuner beräknas få ett positivt finansiellt sparande och en positiv förändring av finansieringskapitalet första året, medan ett mindre underskott beräknas uppstå det andra året. Den alternativa kalkylen, som utgår från en i början hög men successivt avtagande löne- och prisutveckling, ger en betydligt ogynnsammare finansiell situation med relativt stora finansiella underskott under perioden. Härav framgår betydelsen av att löne- och prisökningarna kan hållas på en låg nivå för att den finansiella situationen i kommunsektorn skall utvecklas positivt.

I kalkyler som gjorts med ett aktuellt underlag våren 1985 framgår att kommunsektorns finansiella situation år 1986 kommer att kunna bli ytterli-

gare något gynnsammare än vad KEA beräknat under hösten 1984. Kommunsektorn kommer sålunda, tillfälligt under år 1986, att kunna få en ytterligare förbättring av finansieringskapitalet, som därigenom torde komma att ligga på en högre nivå än den jag utgick från i mina överväganden om den kommunala ekonomin i finansplanen. Jag har i det föregående (avsnitt 4.4) föreslagit en allmän indragning av likviditeten i samhällsekonomin, som för kommunernas del beräknas uppgå till ca 4,5 miljarder kr.

Jag kommer i det följande att ta upp ytterligare vissa frågor om den kommunala ekonomin för år 1986.

Jag avser också i det följande att ta upp de anslagsfrågor under sjunde huvudtiteln som rör bidrag och ersättningar till kommunerna.

Chefen för civildepartementet kommer vidare (bilaga 3) att ta upp ersättningen till kyrkofonden till följd av avskaffandet av den kommunala beskattningen av juridiska personer och de anslagsfrågor som hänger samman härmed under trettonde huvudtiteln.

6.2 Automatiken i skatteutjämningsbidraget

De statliga transfereringarna kan på grund av det statsfinansiella läget inte tillåtas att öka totalt sett. De budgetpolitiska direktiv som angetts för de statliga transfereringarna innebär att fortsatta åtgärder bör vidtas för att bryta automatiken, minska detaljregleringen och öka schabloniseringen i bidragssystemen.

För flera av de stora bidragssystemen har beslut i den riktningen redan fattats av riksdagen och inom utbildningsområdet pågår f. n. en översyn av statsbidragen till det allmänna skolväsendet i syfte att öka schabloniseringen i systemen.

Skatteutjämningsbidraget, som är ett av de största bidragen till kommunsektorn, kan genom kopplingen till förändringar i skatteunderlaget vissa år öka kraftigt. Bidragets storlek styrs av förändringar i lönesumman två år tidigare. F. n. arbetar en parlamentarisk utredning med att se över skatteutjämningsystemet. Enligt direktiven skall skatteutjämningskommittén bl. a. ta upp hur automatiken i detta bidrag skall kunna begränsas. Ett förändrat system baserat på kommitténs förslag torde dock inte kunna tillämpas förrän tidigast år 1987. I avvaktan härpå anser jag att det är befogat att vissa åtgärder vidtas redan för år 1986.

Det ordinarie skatteutjämningsbidraget beräknas öka med ca 1 miljard kr. eller med ca 10 % mellan åren 1985 och 1986.

Den kraftiga ökningen, i jämförelse med den beräknade kostnadsutvecklingen för år 1986, sammanhänger med att skatteunderlagets ökning två år tidigare bestämmer bidragets storlek. Beräkningen, som i nuläget av naturliga skäl är något osäker, baseras på en likartad utveckling av skatteunderlaget för kommuner och landstingskommuner utom och inom skatteutjämnningen.

I syfte att neutralisera ökningen i skatteutjämningsbidraget år 1986 föreslår jag följande åtgärder.

Kommuner och landstingskommuner bör under år 1986 erlagga en *särskild skatteutjämningsavgift som tas ut på det totala skatteunderlaget*. Avgiften bör dels finansiera uppräknningen av det ordinarie skatteutjämningsbidraget för år 1986, dels möjliggöra en ökad tilldelning av extra skatteutjämningsbidraget utan att försämra statsbudgetens saldo.

Avgiften bör beräknas på kommuners och landstingskommuners egna skatteunderlag och det genom skatteutjämningsystemet tillskjutna skatteunderlaget enligt beslut vid taxering till kommunal inkomstskatt år 1985. Skatteutjämningsavgiften bör betalas med en tolfedel varje månad under år 1986 genom avräkning mot utbetalningen av kommunalskattemedel.

Avgiften bör tas ut med 0,14 kr./skr. på kommunernas resp. landstingskommunernas totala skatteunderlag.

De ekonomiska effekterna år 1986 för kommunsektorn samt avgiftens bidrag till finansieringen av skatteutjämningsbidraget framgår i följande uppställning.

	Kommuner	Landstingskommuner	Totalt
	milj. kr.	milj. kr.	milj. kr.
<i>Finansiering år 1986</i>			
Avgift 0,14 kr./skr.	590	545	1 135
<i>Utgiftsökning år 1986</i>			
ordinarie skatteutjämningsbidrag år 1986	+546	+451	+997

Det extra skatteutjämningsbidraget bör också ges en viss förstärkning genom den angivna avgiften och användas dels till stöd för kommuner som av olika skäl kommit i ekonomiska svårigheter, dels för att minska spännvidden i de kommunala skattesatserna. Jag återkommer i det följande till ytterligare frågor om det extra skatteutjämningsbidraget för år 1986.

Jag vill återigen understryka att de åtgärder jag här föreslår endast avser år 1986 i avvaktan på förslag från skatteutjämningskommittén.

6.3 Utdebiteringsskillnader

Spännvidden mellan de kommuner som har högst resp. lägst sammanlagd kommunalskatt har under senare år ökat på ett sätt som inte kan förklaras av skillnader i ambitionsnivåer eller effektivitet. En väsentlig förklaring finns däremot i de kraftiga, och tendens till ökande, skillnaderna i skatteunderlag mellan de kommuner som har den allra högsta egna skattekraften och övriga kommuner. Detta har naturligtvis en mycket stor betydelse för möjligheterna både att ha en låg utdebitering och att sänka

denna ytterligare i dessa kommuner. Det är därför befogat att åtgärda de mest extrema skillnaderna. Skillnaden i den *totala* utdebiteringen ökar med 87 öre till 8:28 kr./skr. år 1985 och skillnaden i *kommunal* utdebitering med 70 öre till 9:90 kr./skr. Lägst total och kommunal utdebitering finns i Danderyd, 25:00 resp. 9:70 kr./skr., och högst i Åsele, 33:28 resp. 19:60 kr./skr. Skillnaderna i utdebitering behöver emellertid inte återspegla skillnaderna i utgifter per invånare. En kommun med höga utgifter per invånare kan mycket väl ha en låg utdebitering, om den egna skattekraften är mycket hög. Likaväl kan det omvända förhållandet gälla.

I följande tablå framgår hur kommunerna fördelar sig inom de olika skattesatsintervallen samt högsta och lägsta total skattesats. Av tablå framgår även hur spännvidden i den kommunala utdebiteringen ökat under perioden 1979–1985.

Andelen kommuner som har en total skattesats mellan 29:00 och 32:00 kr./skr. uppgår år 1985 till närmare 90%. Bortsett från de mest utpräglade låg- och högskattekommunerna har inte spännvidden i skattesatserna ökat. Det är därför mest angeläget att inrikta åtgärderna för att minska skillnaderna mellan kommuner med särskilt höga och särskilt låga skattesatser.

Den största spännvidden i skattesatser finns i kommunerna. År 1979 var skillnaden mellan högsta och lägsta kommunal skattesats 8:00 kr./skr. och i år är den 9:90 kr./skr., en ökning med 1:90 kr./skr. Inom landstingskommunerna är spännvidden i skattesatser betydligt mindre, 2 kr./skr.

Skattesats (kr./skr.)	Kommuner						
	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
25:00–26:99	7	4	4	4	2	1	2
27:00–28:99	73	70	41	40	35	32	25
29:00–30:99	182	187	187	169	162	149	149
31:00–32:99	15	18	44	63	82	99	104
33:00–34:99	0	0	3	3	3	3	4
Högsta totala skattesats	32:19	32:71	33:70	33:75	33:72	33:11	33:28
Lägsta totala skattesats	25:00	25:00	25:00	25:00	26:00	25:70	25:00
Skillnad total skattesats	7:19	7:71	8:70	8:75	7:72	7:41	8:28
Skillnad kommunal skattesats	8:00	8:00	8:00	8:50	9:00	9:20	9:90
Medelskattesats	29:02	29:09	29:55	29:74	30:15	30:30	30:37

Syftet med skatteutjämningssystemet är att ge kommuner och landstingskommuner ekonomiska förutsättningar för att kunna bedriva en likartad verksamhet. Skatteutjämningssystemet är därmed också ett av de viktigaste instrumenten för att utjämna variationerna i skattesatser. Trots att bidragets omfattning ökat väsentligt efter 1979 års reform har skillnaden i skattesatser ökat. I skatteutjämningskommitténs direktiv ingår bl. a. att

försöka finna metoder för att rättvisare kunna fördela bidragen inom kommunsektorn och därmed på sikt kunna bidra till att utjämna skillnaden i skattesatser.

Som jag tidigare nämnt beräknas kommittén ej vara klar med sitt arbete förrän vid årsskiftet 1985/86. Ändringar i systemet baserade på de förslag kommittén lägger fram kan då tidigast tillämpas år 1987.

Det problem jag här har nämnt anser jag vara så betydande att det är nödvändigt att vidta åtgärder även på kort sikt.

De stora skillnaderna i kommunalt skatteuttag ses som orättvisa av många enskilda skattebetalare och kan även medföra problem för vissa kommuner i de regioner där skillnaderna i kommunalskatt är tydliga, då kommunalskatten kan vara styrande vid val av bostadsort m. m. Sålunda finns det tendenser i sådana regioner att hushåll med god ekonomisk situation väljer att flytta från högskattekommuner till lågskattekommuner. Detta förstärker naturligtvis problemen i högskattekommunerna, medan lågskattekommunerna får allt bättre förutsättningar. Detta har inte något att göra med att kommunerna har olika ambitionsgrader i fråga om verksamhetens omfattning m. m. Sådana skillnader måste naturligtvis få slå igenom i skillnader i skattesatser.

I följande uppställning framgår vilka kommuner som har den högsta resp. lägsta skattesatsen år 1985 samt den egna och den i skatteutjämnings-systemet garanterade skattekraften i förhållande till medelskattekraften.

Kommun	Lägst skattesats				Kommun	Högst skattesats			
	Total skatte-sats ^a kr./skr	Kommu-nal skatte-sats kr./skr.	Egen skatte-kraft ^b	Garante-rad skat-tekraft ^b		Total skatte-sats ^a kr./skr.	Kommu-nal skatte-sats kr./skr.	Egen skatte-kraft ^b	Garante-rad skat-tekraft ^b
Danderyd	25:00	9:70	168,66	105	Åsele	33:28	19:60	83,88	132
Lidingö	26:85	11:75	150,33	101	Åre	33:12	18:35	83,53	123
Bromölla	27:35	14:35	85,57	101	Strömsund	33:04	18:50	82,84	127
Kungs-backa	27:45	14:30	92,78	101	Örebro	33:02	17:90	100,80	107
Täby	27:60	12:25	120,53	105	Ljusnars-berg	32:95	17:50	86,50	110
Ängelholm	27:66	14:50	90,32	102	Dorotea	32:90	19:10	80,04	132
Hylte	27:96	14:50	85,57	106	Laxå	32:80	17:50	93,34	102
Kalix	28:03	14:50	89,49	132	Valdemars-vik	32:78	18:25	79,09	109
Solna	28:10	12:80	137,51	99	Askersund	32:76	17:50	88,08	105
Hässle-holm	28:12	15:00	85,35	102	Uddevalla	32:64	18:40	97,71	99

^a I de fall en kommun omfattar flera församlingar med skilda skattesatser redovisas i den totala skattesatsen det vägda medelvärdet av församlingarnas skattesatser.

^b Procent av medelskattekraften.

Skillnaderna i skattesatser mellan kommunerna kan hänföras till olika faktorer. De ekonomiska förutsättningarna inom kommunsektorn skiljer sig avsevärt vad gäller inkomstunderlag, befolkningsstruktur, kostnads-läge m. m.

Den garanterade skattekraften är baserad på faktorer, som syftar till att utjämna de ekonomiska förutsättningarna mellan kommunerna. Som framgår av tablån har vissa av lågskattekommunerna, t. ex. Danderyd och Lidingö, en egen skattekraft som väsentligt överstiger den skattekraft som garanteras i systemet.

Jag har nyss föreslagit att alla kommuner och landstingskommuner år 1986 skall erlägga en avgift för att finansiera ökningen av skatteutjämningsbidraget. Utöver denna avgift bör för år 1986 en särskild avgift erläggas för att utjämna de mest extrema skillnaderna i ekonomiska förutsättningar mellan kommunerna. Denna avgift bör tas ut på den del av skatteunderlaget som överstiger 135 % av medelskattekraften och göras progressiv. Denna gräns har valts därför att den motsvarar den högsta grundgarantin i skatteutjämningsystemet. Progressiviteten i avgiften bör utformas enligt följande uppställning:

Skattekraft i % av medelskattekraften	Avgift per skatte- krona i intervallet
> 135 % ≤ 140 %	5:—
> 140 % ≤ 150 %	6:—
> 150 %—	8:—

Åtgärden berör, om man ser till utfallet av 1984 års taxering, endast tre kommuner, nämligen Danderyd, Lidingö och Solna. Denna avgift beräknas ge inkomster om ca 50 milj. kr.

Avgiften bör liksom den tidigare förslagna skatteutjämningsavgiften beräknas på skatteunderlaget enligt 1985 års taxering.

För att komma tillrätta med de mest extrema skillnaderna i utdebitering bör den åtgärd jag nyss föreslagit kombineras med ett riktat stöd till kommuner som i dag har en hög utdebitering för att möjliggöra för dessa kommuner att sänka skattesatsen för år 1986. Bidraget bör finansieras med de medel som frigörs via den progressiva avgiften. Det riktade stödet bör efter beslut av regeringen utbetalas som extra skatteutjämningsbidrag. Bidraget bör utgå till kommuner som år 1985 har en kommunal utdebitering som överstiger 18 kr./skr. och beslutar sänka den egna skattesatsen för år 1986 ned till denna nivå. Bidraget bör motsvara det inkomstbortfall som uppstår år 1986 om kommunerna beslutar sänka sin skattesats ned till 18 kr./skr. Åtgärden ger en ekonomisk effekt på omkring 50 milj. kr. om alla berörda 13 kommuner sänker skattesatserna ned till 18 kr.

Följande kommuner är enligt de kriterier jag nyss nämnt berättigade att söka bidrag.

Kommuner	Kommunal skattsats	Total skattesats
Åsele	19:60	33:28
Dorotea	19:10	32:90
Fagersta	18:50	32:20
Strömsund	18:50	33:04
Uddevalla	18:40	32:64
Ludvika	18:35	32:34
Åre	18:35	33:12
Umeå	18:30	32:04
Älvkarleby	18:25	31:50
Valdemarsvik	18:25	32:78
Hofors	18:25	32:10
Borlänge	18:20	32:05
Sorsele	18:20	32:20

Även de kommuner som har en kommunal utdebitering år 1985 som motsvarar 18 kr./skr. eller därunder men som har en hög total skattesats bör enligt min mening kunna komma ifråga för ett särskilt riktat stöd inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget, om skattesatssänkningar beslutas för år 1986. Medel från den tidigare föreslagna generella avgiften bör kunna användas för detta ändamål.

Ansökan om extra skatteutjämningsbidrag för nämnda ändamål bör inges till regeringen senast den 31 juli 1985.

Bidragen bör utgå för år 1986 i avvaktan på hur dessa frågor skall kunna lösas inom ramen för ett mer rättvisande skatteutjämningsystem. Resultatet av skatteutjämningskommitténs arbete kommer tidigast att kunna tillämpas fr. o. m. år 1987.

6.4 Övriga åtgärder rörande bidrag till kommuner

I den av riksdagen tidigare i vår godkända finansplanen angavs att det nuvarande finansiella läget inte medger någon ökning av de statliga transfereringarna till kommunsektorn. Riksdagen uttalade med anledning härav följande.

”Det förfaller rimligt, framför allt mot bakgrund av den statsfinansiella situationen, att de totala transfereringarna till kommunerna inte tillåts öka från nuvarande nominella nivå. Detta utesluter inte att vissa ändringar och omfördelningar kan göras av bidragen. Det är angeläget att kommuner och landsting tar till vara möjligheterna att effektivisera och ompröva olika verksamheter. Detta kan i sin tur underlättas om statsbidragen i mindre utsträckning kopplas till vissa detaljerade regler och i stället utgår enligt mer generella och schabloniserade regler.”

Gjorda kalkyler visar på en ökning av de totala statsbidragen till kommunerna år 1986 även sedan hänsyn tagits till den i det föregående föreslagna åtgärden att finansiera ökningen av skatteutjämningsbidragen. Det finns därför anledning att vidta vissa ytterligare åtgärder för att begränsa ökning-

en i statsbidragen. Det bör vara möjligt att göra detta utan att det får oönskade effekter för kommunal service och sysselsättning. Härvid bör också beaktas att det inom kort kommer att föreslås en förstärkning av statsbidragen till barnomsorgen fr. o. m. år 1986.

Mot denna bakgrund föreslår jag att bidraget till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen fr. o. m. år 1986 reduceras med 30 kr. per invånare eller med sammantaget 250 milj. kr. Jag återkommer i det följande till berört anslag för budgetåret 1985/86.

6.5 Utbetalning av kommunalskattemedel

Jag har i det föregående aktualiserat frågan om en ändring av utbetalningstidpunkterna för kommunalskatt och vill nu ta upp de konkreta förslagen härvidlag.

Idag finns en bristande synkronisering i betalningsströmmarna till och från staten. Det gäller främst inbetalning av ATP-avgifter och preliminärskatt och utbetalning av kommunernas skattemedel.

ATP-avgifter och preliminärskatt betalas enligt nuvarande regel in den 18 varje månad och inflyter till staten 3 dagar senare. Under denna tid är medlen placerade i PK-banken. Kommunalskattemedlen betalas ut den 18 varje månad och når kreditmarknaden den 19 i månaden. Den nuvarande koordineringen mellan betalningsströmmarna medför en kraftig likvidisering av kapitalmarknaden den 19 och 20 varje månad. Under denna period pressas dagslåneräntan ned för att sedan gå upp igen när marknaden stramas åt den 21. För att minska den likviditetsanhopning som sker i banksystemet under perioden 19–20 varje månad bör utbetalningsrutinerna ändras. Hälften av kommunalskattemedlen bör utbetalas den 18 varje månad för att kunna balansera kommunernas likviditetsbehov i samband med inbetalningen av ATP-avgifter och preliminärskatt och återstoden den 20 i månaden. De ändrade utbetalningsrutinerna bör genomföras från budgetårsskiftet den 1 juli 1985.

6.6 Beaktande av taxeringsändringar för tidigare år

Jag vill också ta upp en fråga som aktualiserats av bl. a. beslutet att avskaffa den kommunala beskattningen av juridiska personer.

RRV har i en revisionsrapport (Dnr 1984: 227) redovisat en metod som medför administrativa förenklingar i avräkningsförfarandet om taxeringsändringarna för tidigare år inte beaktas vid utbetalning av kommunalskatt.

Vid avräkningen av kommunalskatt skall hänsyn tas till de taxeringsändringar som avser tidigare år men som beslutats under redovisningsåret. Den skattefordran på staten som räknas fram för resp. kommun per den 1 januari skall således innehålla förutom förskott och slutavräkningsmedel

även korrigering av skatt på grund av under redovisningsåret gjorda taxeringsändringar för äldre år. Skatteutbetalningarna till kommunerna korrigeras således i efterhand. Det bör observeras att taxeringsändringar som lett till korrigeringar under ett redovisningsår kan avse flera tidigare taxeringsår. Taxeringsändringar som lett till korrigeringar under redovisningsår 1983 kan exempelvis avse såväl taxeringsåret 1982 som tidigare år.

Nettot av korrigeringarna av skatten på grund av ändringar av taxering för äldre år har för en enskild kommun kunnat vara såväl positivt som negativt och har varierat från något tusental kr. till några miljoner kr. per år. Räknat för samtliga primär- och landstingskommuner har korrigeringarna av skatten på grund av ändringar av taxering för tidigare år under redovisningsåret 1983 uppgått till netto - 9 milj. kr. För redovisningsåren 1976 till 1982 är motsvarande nettobelopp -12, -31, -72, -101, -65, +16 resp. +13 milj. kr. Merparten av ändringarna är hänförlig till juridiska personer. Genom att den kommunala beskattningen av juridiska personer upphör kommer endast de taxeringsändringar som sker för fysiska personer att påverka avräkningen av kommunal skatt. Eftersom dessa finansiellt är av liten betydelse föreslår jag att taxeringsändringarna inte längre bör beaktas vid avräkningen av kommunal skatt för kommuner, landstingskommuner och församlingar. Förslaget innebär att den administrativa hanteringen kan förenklas. Jag har i denna fråga samrått med chefen för civildepartementet.

Genom skatteutjämningssystemet erhåller kommunerna och landstingskommunerna tillskott av skatteunderlag med skillnaden mellan resp. kommuns och landstingskommuns tillförsäkrade skatteunderlag och det egna skatteunderlaget. Den uppgift om skatteunderlaget som används vid beräkning av skatteutjämningsbidrag motsvarar antalet skattekronor och skatteören enligt taxeringsnämnds beslut rörande taxering till kommunal inkomstskatt året före bidragsåret. Skatteutjämningsbidraget fastställs slutgiltigt på detta underlag. I motsats till vad som gäller för kommunal-skatten korrigeras således inte skatteutjämningsbidraget i efterhand till följd av taxeringsändringar.

De kyrkliga kommunerna ingår i ett särskilt kyrkligt utjämningsystem. Detta är dock i här relevanta delar uppbyggt efter samma principer som skatteutjämningsystemet för kommuner och landstingskommuner. Nyssnämnda förhållanden gäller därför även för kyrkliga kommuner.

Genom att inte korrigeras kommunalskatten i efterhand med ändringar i taxeringen för äldre år skulle således kommunerna och landstingskommunerna inom och utom skatteutjämnningen erhålla skatt och i förekommande fall bidrag för ett skatteunderlag som motsvarar det först beräknade tillförsäkrade skatteunderlaget. De kommuner, där stora negativa avvikelser uppkommer till följd av denna förändring avseende taxeringsändringar för tidigare år, bör enligt min mening kunna ansöka om extra skatteutjämningsbidrag.

6.7 Anslagsfrågor för budgetåret 1985/86

SJUNDE HUVUDTITELN

E. Bidrag och ersättningar till kommunerna

E 1. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

1983/84 Utgift	10 846 500 000
1984/85 Anslag	11 166 000 000
1985/86 Förslag	11 567 500 000

I prop. 1984/85: 100 (bil. 9 s. 92) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. beräkna ett förslagsanslag av 11 166 milj. kr. Jag tar nu upp denna fråga.

Skatteutjämningsbidrag utgår till kommuner och landstingskommuner. I Stockholms län finns därutöver ett inomregionalt skatteutjämningsystem. Genom en särskild lag ges Stockholms läns landstingskommun befogenhet att lämna bidrag och lån till kommuner inom landstingsområdet, i den mån det behövs för att främja skatteutjämning mellan kommunerna.

För de kyrkliga kommunerna finns ett inomkyrkligt utjämningsystem som finansieras genom en allmän kyrkoavgift.

Våren 1983 utfärdades direktiv till en parlamentarisk utredning med uppdrag att se över skatteutjämningsystemet. Översynen skall utgå från att ramen för skatteutjämningsbidragen inte kan göras större. Därutöver skall utredningen bl. a. ta upp hur automatiken i bidragen skall kunna begränsas. Utredningen beräknas bli färdig vid årsskiftet 1985/86.

Utöver ordinarie bidrag har beviljats extra skatteutjämningsbidrag. Extra skatteutjämningsbidrag utgår främst till kommuner som av olika skäl hamnat i ekonomiska svårigheter. För år 1985 har anvisats 200 milj. kr. för detta ändamål. Vid beviljande av bidrag för år 1985 har för de kommuner som har en utsatt situation också beaktats effekterna av den inbetalning på likviditetskonto som gjorts i januari 1985.

Som jag anført i det föregående bör ett särskilt stöd inom ramen för extra skatteutjämningsbidrag, ges för år 1986 till kommuner med en primärkommunal skattesats högre än 18 kr./skr. Stödet bör utgå till de kommuner som sänker skatten till 18 kr./skr. Syftet är att minska spännvidden i kommunalskatter mellan kommunerna. Detta stöd kommer att motsvara mellanskillnaden i skatteinkomster och skatteutjämningsbidrag mellan den egna skattesatsen och ned till lägst en skattesats för kommunerna om 18 kr./skr. Därutöver bör de kommuner som har en lägre primärkommunal skattesats men en hög total skattesats ges möjlighet att söka extra skatteutjämningsbidrag för att sänka skatten. Jag vill här betona att det riktade stödet för

skattesatssänkningar är en engångsåtgärd för år 1986 och att frågan om hur skillnaderna i skattesatser mellan kommunerna åren därefter skall kunna minska får behandlas av skatteutjämningskommittén. Sammantaget beräknar jag behovet av extra skatteutjämningsbidrag till 250 milj. kr. år 1986.

Jag övergår nu till beräkningen av anslaget för budgetåret 1985/86. Medelsbehovet under detta budgetår avser bidrag som utbetalas under andra hälften av år 1985 och första hälften av år 1986.

Ordinarie skatteutjämningsbidrag uppgår år 1985 till sammanlagt 10844 milj. kr. Bidragen under år 1986 är beroende av den fortsatta utvecklingen av skatteunderlaget och av de kommunala skattesatserna för samma år. Skatteutjämningsbidraget för år 1986 är vidare avhängigt av de skattekraftsgarantier för kommuner och landstingskommuner som framkommer vid omräkning under sommaren 1985 av åldersstrukturfaktorerna. Kostnaderna kan därför inte beräknas med säkerhet. Med utgångspunkt i 1985 års skattesatser och en viss antagen höjning av skatteunderlaget samt att åldersstrukturen är densamma som för år 1985 bedöms det ordinarie bidraget uppgå till 11841 milj. kr. år 1986. Som jag tidigare anfört kommer ökningen av det ordinarie skatteutjämningsbidraget mellan år 1985 och 1986 och ökningen av ramen för extra skatteutjämningsbidraget att motsvaras av intäkter på statsbudgetens inkomstsida till följd av en avgift på skatteunderlaget för både kommuner och landstingskommuner.

Jag har nyss föreslagit att ramen för det extra skatteutjämningsbidraget bör uppgå till 250 milj. kr.

Hälften av beloppen för resp. kalenderår 1985 och 1986, 11 567,5 milj. kr. utbetalas under budgetåret 1985/86. Jag förordar att anslaget förs upp med detta belopp.

E 2. Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen

1984/85 Anslag	900 000 000
1985/86 Förslag	1 694 000 000

I prop. 1984/85: 100 (bil. 9 s. 92) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen beräkna ett förslagsanslag om 900 milj. kr. I samband med att den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer upphörde ges ett bidrag till kommunerna som kompensation för det intäktsbortfall som uppstår. Första bidragsår är år 1985. Bidraget har fastställts i enlighet med de principer som angavs i prop. 1983/84: 133. Bidraget tilldelas utan ansökan. Det sammanlagda bidrag som utbetalas till kommunerna uppgår efter det att regeringen fastställt de definitiva beloppen till 1 819 milj. kr. för år 1985. Jag har i det föregående föreslagit att kompensationen reduceras med 30

kr./inv. eller sammantaget med 250 milj. kr. för år 1986. Bidraget kommer därför att detta år uppgå till 1 569 milj. kr. Hälften av beloppen för resp. kalenderår 1985 och 1986, 1694 milj. kr. utbetalas under budgetåret 1985/86. Jag förordar att anslaget förs upp med detta belopp.

6.8 Författningskommentar

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om skatteutjämningsavgift,
2. lag om ändring i lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.,

Lagen om skatteutjämningsavgift

Bestämmelserna om skatteutjämningsavgift har tagits in i en särskild lag.

1 § innehåller de grundläggande bestämmelserna om skyldigheten att betala skatteutjämningsavgift.

I 2 § definieras underlaget för beräkning av avgiften. Underlaget utgörs av dels det egna skatteunderlaget från fysiska personer och andra progressivt beskattade enligt taxeringsnämndens beslut vid 1985 års taxering dels det skatteunderlag som tillskjuts för bidragsåret 1986.

Bestämmelser om beräkning av avgiften finns i 3 §. De innebär att avgiften är progressiv enligt följande skala där underlaget ställts i relation till medelskattekraften.

Upp t. o. m. 135 % av medelskattekraften (mskk)	0:14 kr./skr.
Över 135 men inte över 140 % av mskk	5:14 kr./skr.
Över 140 men inte över 150 % av mskk	6:14 kr./skr.
150 % och därutöver av mskk	8:14 kr./skr.

Av bestämmelsen i andra stycket framgår att avgiften inte utgår med mer än 14 öre per skattekrona på den del av skatteunderlaget som inte överstiger den tillförsäkrade skattekraften. Om en kommun har ett eget skatteunderlag motsvarande 90 % av medelskattekraften och en garanterad skattekraft motsvarande 140 % och således får ett tillskott motsvarande 50 % av medelskattekraften får den ett avgiftsunderlag motsvarande 140 % av medelskattekraften men betalar avgift med 14 öre per skattekrona på hela underlaget. Om en kommun med en garanterad skattekraft motsvarande 140 % av medelskattekraften har ett eget skatteunderlag motsvarande 150 % därav så har kommunen ett avgiftsunderlag motsvarande 150 % av medelskattekraften och betalar 14 öre per skattekrona på den del som inte överstiger 140 % av medelskattekraften och 6:14 kr. på överskjutande del.

I 4 § definieras medelskattekraften genom en hänvisning till lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag och angivande av år, medan 5 och 6 §§ innehåller motsvarande bestämmelser som den nämnda lagen i frågan

om beräkningen vid indelningsändring samt om fastställande och underrättelse om avgiften.

Sättet för betalning regleras i 7 §. Den sker genom avräkning vid utbetalning av kommunalskatt. På likartat sätt som i fråga om denna skatt och skatteutjämningsbidrag får beräknade belopp användas i januari och februari, varvid justering sker i mars.

Lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.

Förslagen innebär att den avräkning som sker på grundval av taxeringsnämndens beslut är definitiv och att således senare ändringar av taxeringen inte skall föranleda någon avräkning. Detta skall gälla fr.o.m. 1986 års taxering, då den kommunala beskattningen av juridiska personer har upphört. Beträffande tidigare taxeringar skall avräkning ske även i fortsättningen.

Med hänsyn till det administrativa merarbete som är förbundet med beaktande av taxeringsändringar och den ringa ekonomiska betydelse som mindre taxeringsändringar har för kommunerna skall efter en viss övergångstid bara sådana beslut beaktas som innebär större ändringar. Beslut om ändrad taxering som meddelas efter utgången av år 1987 avseende 1985 och tidigare års taxeringar skall beaktas vid avräkningen bara om den kommunalt beskattningsbara inkomsten ändras med mer än 100 000 kr. Beloppsgränsen gäller varje beslut om taxering till kommunal inkomstskatt i en viss kommun. Om flera års taxeringar prövas genom samma dom skall varje år bedömas för sig liksom när det är fråga om två makar eller taxering i flera kommuner. Detta innebär att ändringar rörande fysiska personer kommer att beaktas endast i undantagsfall såsom när en persons hela taxering flyttas från en kommun till en annan.

Förslaget om ändrad utbetalningsdag för kommunalskattemedel föranleder också ändring i lagen.

Särskilda frågor

1 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.

Regeringen har av riksdagen bemyndigats att, om arbetsmarknadsläget kräver det, för *budgetåret 1983/84* besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1982/83: 150 bil. 1, FiU 50, rskr 392). I prop. 1983/84: 150 (bil. 1) redovisades de åtgärder som under budgetåret 1983/84 t. o. m. den 31 mars 1984 hade beslutats med stöd av finansfullmakten. Genom beslut den 12 april 1984 utnyttjades finansfullmakten för sysselsättningsskapande åtgärder inom byggarbetsmarknaden. Beslutet avsåg *dels* tidigareläggning av bl. a. byggnadsarbeten för polisväsendet (41,3 milj. kr.), domstolsväsendet (7,9 milj. kr.), kriminalvården (72,4 milj. kr.), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (1,5 milj. kr.), tullverket (2,9 milj. kr.), kulturminnesvård (3,9 milj. kr.), inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (80,3 milj. kr.), vid Sveriges lantbruksuniversitet (4 1,3 milj. kr.), statens vattenfallsverk (61,7 milj. kr.) samt för statlig förvaltning (99,3 milj. kr.), *dels* byggande av statliga vägar (232,9 milj. kr.), järnvägar (44,9 milj. kr.), flygplatser (25,0 milj. kr.), teleanläggningar (12,1 milj. kr.) och posthus (16,2 milj. kr.), *dels* bidrag till byggande av kommunala vägar och gator (43,9 milj. kr.) och till byggande av enskilda vägar (0,9 milj. kr.). Sammantaget uppgick tidigareläggningarna till 788 260 000 kr. Under återstoden av det gångna budgetåret utnyttjade regeringen inte finansfullmakten. Under budgetåret 1983/84 disponerades sammanlagt 1 450 301 000 kr. av finansfullmakten.

Även för *innevarande budgetår* har riksdagen bemyndigat regeringen att, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1983/84: 150 bil. 1, FiU 40, rskr 420). Fullmakten får liksom tidigare användas för finansiering av tidigareläggning, utvidgning eller påskyndande av statliga investeringar som normalt finansieras med anslag på statsbudgeten samt för beredskapsarbeten och för bidrag till kommunala projekt för investering och sysselsättning. Bidragsprocenten för kommunala projekt får fastställas av regeringen med hänsyn till ändamålet, dock högst till 75 %. Vidare får finansfullmakten användas för bidrag till näringslivet och bostadssektorn. Härvid får gällande bidragssatser tillfälligt höjas till högst 75 %.

Under budgetåret 1984/85 har finansfullmakten hittills inte disponerats. Som jag nyss nämnt bör emellertid finansfullmakten tas i anspråk i viss begränsad omfattning för ytterligare sysselsättningsfrämjande åtgärder. Regeringen torde få återkomma till riksdagen med en redovisning av detaljerna härom.

Vid sidan av finansfullmakten har riksdagen lämnat regeringen ett antal konjunktur- eller arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden. De olika bemyndigandena som har lämnats för budgetåren 1983/84 och 1984/85 är följande:

Inom *försvarsdepartementets verksamhetsområde*: Regeringen har bemyndigats att medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Inom *utbildningsdepartementets verksamhetsområde*: Regeringen har bemyndigats att av konjunkturmässiga eller andra skäl av televisionsavgiftsmedel anvisa – utöver av riksdagen beslutade investeringsmedel – ytterligare högst 10 % till televerket och byggnadsstyrelsen.

Inom *bostadsdepartementets verksamhetsområde*: Under förslagsanslaget Bidrag till förbättring av boendemiljön har regeringen bemyndigats att överskrida ramen för beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön om det behövs av sysselsättningsskäl. Under förslagsanslaget Tilläggs lån till ombyggnad av vissa bostadshus m. m. får ramen för tillstyrkanden av lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse samt lån som avser bl. a. byggsador och byggfel ändras om det behövs av sysselsättningsskäl. Under reservationsanslagen Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler, Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler samt Lån för allmänna samlingslokaler får ramarna för bidrag samt lån överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl.

Av de bemyndiganden som jag nu har redovisat har genom beslut den 12 april 1984 den militära utgiftsramen för budgetåret 1984/85 tillfälligt höjts med 5,1 milj. kr. för vissa byggnadsarbeten. Av televisionsavgiftsmedel har 6,5 milj. kr. disponerats för investeringar i radio- och TV-hus. Ramarna för anordningsbidrag samt lån till allmänna samlingslokaler har höjts med 115 milj. kr. under budgetåret 1983/84. Ramen för upprustningsbidrag till allmänna samlingslokaler har höjts med 80 milj. kr. För budgetåret 1984/85 har ramarna för bidrag och lån till samlingslokaler vidgats med sammanlagt 32 milj. kr.

Regeringen disponerar för beslut innevarande budgetår, som jag tidigare nämnt, en finansfullmakt om 2 500 milj. kr. Jag förordar att en fullmakt för budgetåret 1985/86 begärs med samma belopp och för samma ändamål.

2 Statliga kreditgarantier, m. m.

Riksrevisionsverket (RRV) har lämnat en redovisning av den statliga kreditgarantiverksamheten per den 31 december 1984. I tabell 1 sammanfattas uppgifterna. Liksom tidigare år tillämpas en kassamässig redovisning.

Skillnaden mellan medgivna *garantiramar* och *garantiutfästelser* utgörs – liksom tidigare – främst av exportkreditgarantierna och riksgäldskontorets garantier. Exportkreditgarantierna kan enligt gällande regler lämnas till belopp som överstiger garantiramarna. På grund av förändringar i

valutakurserna överstiger även statens vattenfallsverks utfästelser garantiramarna.

Av tabellen framgår att den *garanterade kapitalskulden* uppgick till 95,5 miljarder kr. den 31 december 1984, en ökning med 3,8 miljarder kr. jämfört med skulden vid utgången av juni 1984. Härav svarar valutakursförändringar för 2,2 miljarder kr. Då har inte hänsyn tagits till eventuella förändringar till följd av ändrade valutakurser som berör exportkreditgarantisystemet. Jag har erfarit att ett arbete pågår inom exportkreditnämnden som syftar till att möjliggöra en redovisning av sådana förändringar.

Televerket, statens vattenfallsverk och Svenska Petroleum AB svarar för de största ökningarna av den *garanterade kapitalskulden*. De mest betydelsefulla minskningarna av den *garanterade kapitalskulden* avser garantierna till varvsföretag och statens industriverks garantier.

Utgifterna till följd av infriade garantier — drygt 600 milj. kr. under första halvåret av budgetåret 1984/85 — härrör främst från exportkreditgarantierna som svarar för knappt 500 milj. kr.

Inkomsterna från garantiavgifter uppgick till ca 300 milj. kr. under samma period och *inkomsterna till följd av återbetalning av tidigare infriade garantier* till ca 160 milj. kr. Inkomsterna kommer främst från exportkreditgarantierna. Statens kassamässiga underskott av garantiverksamheten uppgick till ca 158 milj. kr. under perioden.

Tabell 1. Statliga kreditgarantier per den 31.12.1984
(Milj. kr.)

Garantier utfärdade av	Av regeringen medgiven garantiram	Gjorda garantiutfästelser	Garanterad kapitalskuld	Under budgetåret 1984/85 per den 31.12.84		
				Utgifter till följd av infriade garantier	Inkomster från garantiavgifter	Inkomster till följd av återbetalningar av tidigare infriade garantier
Riksgäldskontoret varav	67 608	54 133	52 800	32,2	71,7	7,3
(grundfondsförbindelser)	(21 245)	(21 107)	(21 107)	(—)	(35,9)	(—)
Exportkreditnämnden	52 388	63 222	26 047	494,5	223,7	—
Statens vattenfallsverk	9 432	9 904	8 550	—	—	153,2
Televerket	4 510	4 510	3 034	—	—	—
Lantbruksstyrelsen	4 231	3 906	3 576	20,1	2,0	0,3
Statens industriverk	2 285	1 020	953	78,9	7,9	3,7
Statens energiverk	915	—	—	—	—	—
Kommunikationsdepartementet	300	300	—	—	—	—
Övriga	1 046	860	509	3,0	0,7	—
Summa	142 715	137 855	95 469	628,7	306,0	164,5

RRV har regeringens uppdrag att två gånger per år redovisa verksamheten med statliga kreditgarantier. Även om ökningen av garantiramarna till den 31 december 1984 varit stor anser jag att de förändringar som sker inom området i regel har visat sig vara så pass begränsade att det i fortsättningen bör räcka med att RRV lämnar en redovisning per år. Det är lämpligast att regeringens årliga redovisning för riksdagen av garantiverksamheten i fortsättningen lämnas i budgetpropositionen. Den kan då omfatta det gångna budgetåret. Jag återkommer i annat sammanhang till regeringen med förslag om ändring av RRV:s uppdrag.

I tabell 2 redovisar jag de förslag om förändringar av statliga kreditgarantiramar från den 1 juli 1985 som förelagts riksdagen efter årets budgetproposition. I tabellen redovisas också de förändringar för budgetåret 1985/86 som föreslogs redan i budgetpropositionen.

Tabell 2. Föreslagna förändringar av ramar för statligt garantiåtagande till budgetåret 1985/86 efter den 31 december 1984

(Milj. kr.)

	Garantiram		Förändring till 1985-07-01
	1984-12-31	1985-07-01	
I budgetpropositionen redovisade förändringar			- 521,6
Garanti för penningmarknadscentralen		3,6 ^{1,2}	+ 3,6
Garantier för lån till bokförlag och bokhandel	7,8 ³	6,0 ^{1,4}	- 1,8
Garantier till företag i glesbygd	211,0 ³	52,0 ⁵	+ 52,0
Summa förändringar			- 467,8

¹ Engagemangsram

² Kan träda i kraft under innevarande budgetår

³ Maximalt ianspråktagen ram vid utgången av budgetåret 1984/85, om hela det årliga ramtillskottet skulle ianspråktagas

⁴ Avser endast bokförlag

⁵ Avser åtaganden inom en ny engagemangsram för glesbygdssöd

Härutöver har riksdagen redan tidigare medgivit en kreditgarantiram på 1 miljard kr. enligt förslag i proposition (prop. 1983/84: 90, BoU 28, rskr 303) om ändrade former för finansiering av bostadslån m. m., per den 1 juli 1985. Om riksdagen bifaller de förslag som redovisas i tabell 2 kommer ramarna för statens garantiåtagande, inkl. denna garantiram för bostadsfinansieringsinstitutet, per den 1 juli 1985 att uppgå till 143 247 milj. kr.

Med de förslag till förändringar som anges i tabell 2 har samtliga garantisystem – utom de garantier som ställts ut till enskilda ändamål – övergått till s. k. engagemangsramar den 1 juli 1985. Engagemangsram innebär att den kreditgarantigivande myndigheten beviljas en flerårig ram för garantigivningen med möjlighet till ny garantigivning inom denna totalram i mån av utrymme. Som jag tidigare uttalat anser jag att ett sådant system ger en

avsevärt bättre överblick av det totala statliga engagemanget än det tidigare förekommande systemet med årliga ramar. Riksdagen har emellertid vid sin behandling av regeringens redovisning av kreditgarantiverksamheten i 1984 års kompletteringsproposition (prop. 1983/84: 150, FiU 47, rskr 424) anfört att den kontroll som riksdagen utövar genom sin återkommande prövning av garantiramarna, försvagas i ett system med engagemangsramar och att detta skärper kraven på den redovisning som lämnas till riksdagen över garantiengagemangen.

För att riksdagen även i ett system med engagemangsramar skall få information om vilka åtaganden som kan vara aktuella inom varje enskilt garantisystem, anser jag att regeringen vid sin årliga anmälan till riksdagen av de enskilda garantisystemen också alltid bör ange storleken på engagemangsramarna. Betydelsen av detta kommer att öka eftersom ramarna fr. o. m. budgetåret 1985/86 – i enlighet med riksdagens ställningstagande till 1984 års kompletteringsproposition – skall reduceras med ett belopp motsvarande förlusten inom resp. system under föregående budgetår.

De propositionsförslag i denna fråga som jag nu redovisat avser perioden t. o. m. den 31 mars 1985. Eventuella förslag efter detta datum – liksom eventuella förändringar till följd av riksdagsbehandlingen – torde få beaktas av riksdagens finansutskott.

RRV fick den 22 juni 1983 regeringens uppdrag att göra en översyn av verksamheten med statliga garantier med undantag av exportkreditgarantisystemet. RRV har den 24 februari 1984 inkommit med en rapport (Översyn av verksamheten med statliga garantier – vissa regler, rutiner och system). RRV har utfört uppdraget i kontakt med kreditgarantigivande myndigheter, kreditinrättningar och intresseorganisationer. Översynen omfattar tre huvudområden, nämligen reglerna för kreditgarantiverksamheten, redovisningen av verksamheten samt avgiftssystem och avgiftsnivåer.

Vad beträffar den administrativa hanteringen av kreditgarantier framgår det av översynen att verksamheten styrs av en mängd olika föreskrifter i författningar, regleringsbrev och andra regeringsbeslut. RRV anser att regelsystemet är svårt att överblicka, särskilt för kreditinrättningarna men även för de stödberättigade. Även statsmakernas hantering av kreditgarantiverksamheten försvåras. För att undanröja sådana problem föreslås att en gemensam, enhetlig garantiförordning införs samt att regelsystemet kompletteras i vissa avseenden för att förbättra möjligheterna till styrning och kontroll. RRV anför även att myndigheternas tolkningar av vilket ansvar statens engagemang genom en garantiutfästelse innebär, skiljer sig åt. Dessa och liknande frågor måste klarläggas, anser RRV.

Jag anser i likhet med RRV att verksamheten med statliga garantier bör göras enklare genom enhetligare regler vilket också skulle förbättra statsmakernas överblick över verksamheten. Detta är angeläget också med hänsyn till den kraftiga ökningen av garantigivningens omfattning under

senare år. De ansvarsfrågor m. m. som sammanhänger med den statliga garantiverksamheten bör också klargöras. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om att tillsätta en särskild utredning för att se över dessa frågor. Utredningen bör även behandla vissa andra förslag i RRV:s rapport.

Enligt RRV:s översyn är garantiverksamheten inte knuten till ett fast redovisningssystem. Garantierna redovisas f. n. bara i form av statistik. Att ta fram denna statistik är enligt RRV en arbetskrävande och långsam administrativ process. Detta beror bl. a. på att systemet i övervägande grad är manuellt och att myndigheterna måste komplettera och stämma av sina uppgifter med kreditinstituten. Risk finns bl. a. för att garantier dubbelredovisas eller inte redovisas alls.

Jag delar RRV:s uppfattning att nuvarande redovisning är otillfredsställande och avser därför att föreslå regeringen att uppdraga åt RRV att i samråd med berörda myndigheter och kreditinstitut utarbeta en förbättrad redovisning. Jag avser att ta initiativ till överläggningar med bankorganisationerna i denna fråga. Jag vill redan nu betona att en förbättrad redovisning inte syftar till att uppgifter som redan finns att tillgå i bankernas motsvarande system, också skall produceras i ett statligt system. Jag vill också framhålla att de flesta förordningar och beslut som medger utfästelse av statlig kreditgaranti, redan nu är så utformade att det är långivaren – dvs. normalt en bank eller annat kreditinstitut – som är ålagd att redovisa statistikuppgifterna om avgiftsintäkterna. Någon avisering eller debitering från myndigheterna gentemot långivaren bör således inte förekomma. Den förbättrade redovisning som RRV skall utarbeta, bör utformas så att den medger ett automatiskt avgiftsuttag, vilket bör leda till minskade ränteföruster för staten genom en snabbare hantering.

Det uppdrag jag nu behandlar berör inte riksgäldskontoret direkt. Av tabell 1 framgår dock att riksgäldskontoret står för en mycket stor del av den statliga garantigivningen. Det är därför av stor vikt att kontoret har ett väl fungerande redovisningssystem. Jag har erfarit att riksgäldskontoret prövar möjligheterna att införa ett ADB-baserat system i syfte att förbättra redovisningen. Det är viktigt att riksgäldskontoret och RRV samråder i dessa frågor. Jag vill i detta sammanhang erinra om att regeringen den 18 oktober 1984 uppdrog åt statskontoret att i samråd med nämnden för fartygskreditgarantier, riksgäldskontoret och övriga berörda intressenter undersöka förutsättningarna för att ett förbättrat system för beräkning av risker och kostnader m. m. i samband med statens engagemang i kreditgarantier och räntestöd för fartyg skall kunna införas.

Vad beträffar avgiftsnivåer och avgiftssystem visar RRV:s översyn att de infriade garantibeloppen är av sådan storleksordning att subventioneringen av garantiverksamheten på kort sikt i praktiken endast kan undvikas genom att samtliga garantier avgiftsbeläggs. Detta innefattar även garantier som ställs ut för enskilda ändamål. Såväl administrativa skäl som

osäkerheten om vilka garantisystem som i framtiden kommer att drabbas av förluster talar vidare, enligt min mening för att garantiavgifterna tills vidare bör sättas på en enhetlig nivå. Konsekvenserna av ett enhetligt avgiftssystem bör belysas i den av mig tidigare nämnda utredningen om en gemensam garantiförordning, m. m. Eftersom förlust i princip kan uppstå redan i det ögonblick garantin ställs ut är det naturligt att avgifterna tas ut i förskott. Detta bör i fortsättningen gälla samtliga garantier där avgift utgår, dvs. även de garantier i de system där avgiften för äldre garantier fortfarande erläggs i efterskott. Att avgiften betalas i förskott är också praxis i de privata kreditinstituten. Kostnaderna för den statliga kreditgarantiverksamheten för budgetåret 1983/84 svarar mot ett avgiftsuttag på mellan 1 och 2 % på samtliga garantier inkl. grundfondsförbindelser. Som jag vid tidigare tillfällen framhållit, bör statlig garantigivning inte innehålla något subventionselement.

Beträffande de beviljade garantier där inte hela det beviljade beloppet tagits i anspråk innebär även den ej utnyttjade delen kostnader för staten, dels i form av administrationskostnader, dels i form av de försämrade lånevillkor för staten på kreditmarknaden som kan tänkas uppstå till följd av dessa utfästelser. En avgift är alltså motiverad även för den outnyttjade delen av en beviljad garanti.

Jag anser att en avgift skall utgå på samtliga nya garantier och att avgiften i princip bör vara enhetlig och uppgå till 1 % på garantibeloppet per år samt inbetalas i förskott. Avgiften bör införas från den 1 juli 1985 där detta inte är genomfört. Förskottsbetalning bör avse även redan tidigare avgiftsbelagda äldre garantier. Den av mig angivna avgiftsnivån bör utvärderas löpande. I fråga om avgifter på ej utnyttjad del av beviljade garantier avser jag att återkomma när arbetet med en förbättrad redovisning förts framåt.

Jag har samrått med berörda statsråd om mina ställningstaganden inom garantiområdet. Möjligheten att genomföra förslagen är beroende av att en gemensam syn kan nås i de överläggningar med bankorganisationerna som jag tidigare nämnt.

Vad jag nu anfört berör inte exportkreditgarantisystemet.

Som jag nämnt bör garantiavgiften normalt tas ut på garanterad kapitalskuld. Det förekommer att den kreditgarantisökande institutionen lånar upp huvuddelen av sitt kapitalbehov utan statlig garanti och samtidigt söker garanti för den upplåning som finansierar den mest riskfyllda delen av projektet. Statens risktagande blir då ungefär detsamma som om garanti lämnats för hela upplåningsbehovet samtidigt som avgiftsbeloppet minskar. Detta och andra förhållanden bör uppmärksammas i arbetet med den garantiförordning jag nyss nämnt. I möjlig utsträckning bör detta dock redan nu beaktas i garantigivningen.

3 Kostnadsutvecklingen för statliga reformer

På uppdrag av expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) har RRV studerat kostnadsutvecklingen för reformer. Resultatet har presenterats i en rapport, Varför blev det dyrare? -Kostnadsutvecklingen för statliga reformer. Ett antal reformer har studerats, flertalet av dem beslutade under 1970-talet. Särskilda fördjupade studier har gjorts av rättshjälpen, delpensionssystemet, huvudmannaskapet för kollektivtrafiken, den kommunala vuxenutbildningen, presstödet, bidragen till kommunala reningsverk samt bestämmelserna om avfallshantering.

RRV konstaterar att reformerna ofta blivit avsevärt dyrare än vad man ursprungligen tänkt sig. En huvudorsak till detta sägs vara att det i många regelsystem finns inbyggda indexkopplingar och annan automatik som begränsar möjligheterna till en reell kontroll av kostnadsutvecklingen. Vidare anförs att myndigheterna och kommunerna aktivt har bidragit till kostnadsutvecklingen genom att delegerad normgivningsmakt gett dem ökade möjligheter att påverka kostnaderna. En ytterligare orsak till de oväntat höga kostnaderna har enligt RRV varit att de ekonomiska kalkylerna ofta gjorts med ett alltför kortsiktigt perspektiv och utan hänsynstagande till eventuell inverkan på eller från befintliga regelsystem, vilket på ett avgörande sätt gjort att den framtida kostnadsutvecklingen felbedömts. Politiska ambitionshöjningar har däremot som regel *inte* varit en huvudorsak till att de studerade reformerna har blivit dyrare.

Bland de synpunkter RRV för fram och som har till syfte att förbättra kostnadsmedvetandet i beslutsprocessen, betonas särskilt vikten av att man aktivt överväger olika handlingsalternativ i samband med utredning av och beslut om reformer. Det är därvid angeläget att man belyser t. ex. risken för att de som berörs av en reform anpassar sitt beteende i ej avsedd riktning, vilken inverkan en reform kan få på redan existerande samhällsåtaganden, graden av den frihet som kan ges myndigheter eller kommuner vid tillämpningen, administrationskostnader, m. m.

RRV menar att det bör läggas ökad vikt vid kostnadsfrågorna vid utarbetandet av enskilda utredningsdirektiv. Ökad vikt bör också läggas vid valet av experter och sakkunniga till offentliga utredningar, så att behovet av en allsidig belysning av kostnadsfrågorna tillgodoses. Vidare understryks betydelsen av kontinuerliga utbildningsinsatser för personer som medverkar i utredningar eller vid beredningen inom regeringskansliet. Slutligen pekar RRV på de iakttagelser man gjort angående riksdagsutskottens påfallande passiva roll i kostnadsövervägandena kring reformförslagets kärnfrågor.

Enligt min mening ger den studie RRV gjort värdefulla insikter i orsakerna till den kraftiga tillväxten av statsutgifterna, särskilt under 1970-talet. Även om reformverksamheten under senare år har medfört en avsevärt lägre resursåtgång – genomförda reformer har dessutom i princip finansierats genom omprioriteringar – finns det anledning att ta tillvara de re-

dovisade erfarenheterna i arbetet med att fortlöpande se över tidigare gjorda åtaganden. Vissa åtgärder har redan vidtagits i syfte att förbättra beslutsunderlagens kvalitet och för att man skall få till stånd en omprövning av pågående verksamheter. Därvid kan nämnas de direktiv (Dir. 1984: 5) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagens inriktning som utfärdades år 1984. Direktiven innebär i flera avseenden en skärpning i förhållande till tidigare generella kommittédirektiv. Av dessa direktiv framgår bl. a. att kommittéerna skall visa hur förslag som innebär utgiftsökningar eller inkomstminskningar skall finansieras. Vidare sägs att kostnadsberäkningarna skall vara väl genomarbetade och ta hänsyn till *alla* kostnader för olika intressenter (staten, kommunerna, socialförsäkringssektorn, företagen och enskilda), såväl direkta som indirekta. Inga nya förslag får läggas fram som innebär att utgifter kopplas till något slag av index. Kommittéerna bör även belysa de framtida effekterna av redan existerande indexreglerade anslag inom sina utredningsområden. Alla kommittéer skall vidare analysera möjligheterna till och bedöma effekterna av besparingar och rationaliseringar inom resp. område.

Även andra åtgärder som har samband med de iakttagelser som RRV gjort bör nämnas. Regeringen har t. ex. tagit initiativ till en omarbetning av den s. k. kommittéhandboken. En ny version av denna – vari ingår en bättre vägledning i kostnadsfrågorna – kommer att utges. Utbildningen av kommittépersonalen har förbättrats och den utbildning som bedrivs internt inom regeringskansliet i budgetfrågor och andra ekonomiska administrativa frågor utvecklas fortlöpande. I utredningsdirektiv läggs i allmänhet en ökad vikt vid kostnadsfrågorna.

När det gäller att komma till rätta med kostnadsutvecklingen för staten och i andra delar av samhällsverksamheten vill jag också peka på det arbete som bedrivs i stat-kommunberedningen (C 1983: 02) och den tidigare nämnda normgruppen (I 1983: H). Detta arbete syftar bl. a. till att förenkla regler och regeltillämpning i kostnadssänkande riktning.

Det är angeläget att de problem som RRV tagit upp uppmärksammas även på annat sätt. Enligt min mening bör t. ex. stor vikt läggas vid att till kommittéerna knyta personer med god kompetens vad gäller ekonomiska bedömningar, statistiska analyser, komplexa kalkylmodeller m. m. i syfte att få in ett mer dynamiskt synsätt i de kostnadsberäkningar som måste göras, eller att kommittéerna på annat sätt ges tillgång till kompetens med denna inriktning. Jag vill därvid särskilt peka på möjligheten att i ökad utsträckning utnyttja expertmyndigheter, t. ex. statskontoret, RRV, statistiska centralbyrån och försvarets rationaliseringsinstitut för sådant arbete. Det är också angeläget att de nya kalkylhandböcker som utgivits under senare tid, bl. a. av RRV, utnyttjas. För att möjliggöra ytterligare förbättringar av beslutsunderlaget bedriver även ESO ett arbete med metodutveckling vad gäller samhällsekonomiska kalkyler. Förändringar av det slag jag här har tagit upp bör få till effekt att kostnadsanalyser och därmed

sammanhängande frågor får en ökad tyngd i utredningsarbetet och i samband med beslut om reformer eller vid översyner av existerande åtaganden.

4 Balansräkning för staten

Jag vill avslutningsvis något beröra den redovisning av statsbudgeten i alternativa termer som görs i årets långtidsbudget. Såväl statsbudgeten i verksamhetstermer som översikten över automatiken i statsutgifterna är redovisningar som gjorts även i tidigare långtidsbudgetar. En nyhet i detta sammanhang är emellertid den sammanfattning som görs av en av riksrevisionsverket framtagna balansräkning för den verksamhet som omfattas av det statliga redovisningssystemet. Som närmare redovisas i långtidsbudgeten måste en sådan balansräkning omges med betydande reservationer. Värderingen av åtskilliga poster är schablonmässig. Tillgångarna sätts bokföringsmässiga värden, men de kan ofta inte värderas till marknadspris. Inte heller kan deras samhällsekonomiska värde anges på något entydigt sätt. Vidare ligger betydande tillgångar utanför tillgångsredovisningen i det statliga redovisningssystemet. Det finns också stora svårigheter när det gäller att göra erfarenhetsmässiga bedömningar av det verkliga värdet av de finansiella tillgångarna. Sålunda är förlustriskerna i fordringarna i den statliga utlåningsverksamheten mycket svåra att prognosticera.

Metodiken bakom balansräkningen är dock sådan att resultatet i stor utsträckning är jämförbart med kapitalsammandraget i den rikshuvudbok som upphörde i samband med budgetmoderniseringen 1980. En sådan jämförelse visar, att den positiva nettoförmögenhet som kunde redovisas fram till mitten av 1970-talet förbyttes i en negativ nettoförmögenhet budgetåret 1976/77 för att därefter falla i snabb takt fram t. o. m. budgetåret 1983/84, som den nu aktuella balansräkningen avser. Som framgår av långtidsbudgeten motsvaras den negativa förmögenheten till övervägande del av de ackumulerade underskotten på statsbudgeten, dvs. av den växande statsskulden. Samtidigt som den på detta sätt redovisade statliga förmögenheten urholkats, har det skett en motsvarande uppbyggnad av förmögenheten i andra sektorer.

Enligt min mening bör man i övrigt vara försiktig med att dra mer preciserade slutsatser av balansräkningen. På sikt bör dock årliga balansräkningar för staten kunna bidra till förståelsen och analysen av statsfinansernas utveckling, särskilt när enskilda poster i balansräkningen kan följas under en längre tidsperiod.

5 Inbetalning på likviditetskonto

Som jag har nämnt i det föregående (avsnittet om kreditpolitiken) bör en allmän likviditetsindragning från företag, landstingskommuner och kommuner ske under nästa budgetår. Detta bör ske genom att ett belopp motsvarande 6% av den del av lönesumman som överstiger 20 milj. kr. betalas in på likviditetskonto hos riksbanken. Av detta belopp bör företagen betala in 4% senast den 30 augusti 1985 och återstoden senast den 31 januari 1986. Landstingskommuner och kommuner skall betala in hela beloppet senast den 31 januari 1986.

På medel som står inne på likviditetskonto bör löpa årlig ränta med 7% och inbetalda medel jämte ränta återbetalas den 31 mars 1988.

Om det finns synnerliga skäl bör regeringen få möjlighet att befria från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Regeringen bör också ha möjlighet att föreskriva eller i särskilt fall besluta att inbetalda medel skall återbetalas i förtid.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86.

Den föreslagna lagen överensstämmer i väsentliga delar med lagen (1984: 501, ändrad 1984: 1114) om inbetalning på likviditetskonto. I fråga om motiveringen till de särskilda lagrummen hänvisar jag därför till vad som anfördes i det lagstiftningsärendet (prop. 1983/84: 200 s. 12 ff., FiU 45, rskr 421).

Lagen (1984: 501) om inbetalning på likviditetskonto har granskats av lagrådet. Lagrådets hörande över det nu upprättade lagförslaget skulle därför sakna betydelse.

6 Beskattningen av Statens bostadsfinansieringsaktiebolag

Riksdagen fattade år 1984 beslut om ett nytt system för finansiering av bostadslån m. m. (prop. 1983/84: 90, BoU 28, rskr 303). Beslutet innefattade bildandet av ett av staten helägt kreditaktiebolag. Bolagets uppgift skulle vara att på den prioriterade kreditmarknaden låna upp de medel som krävs för den statliga bostadslånegivningen. Det nya bolaget — Statens bostadsfinansieringsaktiebolag — börjar sin verksamhet senare i år.

Bolagets verksamhet kommer att ha en liknande karaktär som den verksamhet som bedrivs av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank. F. n. kan dessa institutioner bygga upp obeskattade reserver genom avdragsgilla avsättningar till reservfond. Avdragsrätten för dessa avsättningar regleras i 2 § 8 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt (SIL). Avdrag får ske så länge fonden inte överstiger 2% av skulderna.

Enligt min mening bör Statens bostadsfinansieringsaktiebolag ges sådan

rätt till avdrag för avsättning till reservfond som tillkommer stads- hypotekskassan och hypoteksbanken. En avsättning bör alltså vara avdragsgill så länge fonden inte överstiger 2 % av bolagets skulder. Avdraget får anses ersätta den rätt till skattemässig nedskrivning på fordringar som i annat fall kunnat komma i fråga. Jag vill tillägga att avdraget inte är av sådant slag att det skall återföras vid beräkning av vinstdelningsunderlag enligt 3 § lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt.

Mitt förslag föranleder en ändring i 2 § 8 mom. SIL. I lagtexten bör vidare tas in en föreskrift om att ett avdrag för avsättning till reservfond eller säkerhetsfond skall återföras till beskattning i den mån fonden – t. ex. i samband med förlusttäckning – har satts ned.

Avsättning till reservfond aktualiseras för bolagets del första gången vid dispositionen av 1985 års resultat. Avdragsrätten bör därför gälla fr. o. m. 1986 års taxering. Bestämmelsen om återföring av medgivna avdrag bör tillämpas fr. o. m. 1987 års taxering.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt. Lagförslaget är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

7 Underliggande budgetsaldo

Som jag redovisat tidigare rensas vid beräkning av det s. k. underliggande budgetsaldot bort sådana effekter på budgeten som är av redovisningsteknisk eller tillfällig art. Det gäller såväl inkomst- som utgiftssidorna. De beräkningar av det underliggande budgetsaldot som presenterades i budgetpropositionen bör på en del punkter revideras.

För budgetåret 1984/85 har reviderade prognoser för utförsäljningen av statlig, beredskapslagrad olja lett till en ökning av de beräknade särskilda budgeteffekterna.

Riksdagen har godkänt riktlinjer för beredskapslagring av bl. a. olja t. o. m. lagringsåret 1986/87 (prop. 1983/84: 110, NU 43, rskr 391 och prop. 1984/85: 53, FöU 6, rskr 94). I enlighet härmed skall tvångslagren av motorbensin öka med 905 000 m³ samt vissa utförsäljningar av statens råoljelager ske under lagringsåren 1984/85–1986/87. I prop. 1984/85: 53 anmälades också att frågan om de raffinerande oljebolagens kommersiella lager av råolja skulle beredas vidare. Enligt gällande regler får den del av raffinaderiernas totala kommersiella lager av råolja som överstiger 450 000 m³ tillgodoräknas som tvångslager. Resterande lager räknas f. n. inte in i beredskapslagren. Efter samråd med statsrådet Dahl vill jag nu anmäla regeringens fortsatta handläggning av frågan.

Det beslutade nya lagringsprogrammet ställer krav på ny- och ombyggnad av lagringsutrymmen av betydande omfattning. Regeringen har därför

för avsikt att tills vidare, dock längst t. o. m. den 31 december 1987, låta de raffinerande oljebolagen få räkna sig tillgodo de råoljelager som finns vid raffinaderierna vid beräkningen av de beredskapslager som skall hållas. Senast den 31 december 1987 avses de totala tvångslagren höjas med motsvarande 450 000 m³ råolja. Vid samma tillfälle slopas regeln om 450 000 m³ råolja enligt 22 § förordningen (1984: 1050) om beredskapslagring av olja och kol. Statens råoljelager kan då minskas i motsvarande omfattning vilket medför en budgetförstärkning om ca 700 milj. kr.

Bland de särskilda budgeteffekter avseende budgetåret 1985/86 som tillkommit sedan budgetpropositionen kan nämnas en extra inleverans från statens vattenfallsverk och den tillfälliga minskningen av preliminärskatteuttaget för juni 1985. De ändrade finansieringsförutsättningarna för statens järnvägar och luftfartsverket medför också särskilda effekter på statsbudgeten. Vidare har hänsyn tagits till att det i posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto har inräknats vissa åtgärder som kan hänföras till särskilda budgeteffekter.

För att erhålla det underliggande saldot räknas valutaförlusterna bort från budgetsaldot. Förändringarna på denna post beror främst på kursutvecklingen för den amerikanska dollarn.

Mina nya beräkningar av det underliggande budgetsaldot för budgetåren 1984/85 och 1985/86 framgår av tabell 3.

Tabell 3. Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1984/85–1985/86

	1984/85 BP	1984/85 Nuv. beräkning	1985/86 BP	1985/86 Nuv. beräkning
Budgetsaldo	-69,7	-69,1	-63,5	-60,8
Särskilda budgeteffekter	- 4,2	- 4,6	- 2,9	- 6,0
Valutaförluster	12,2	14,3	5,8	6,4
Underliggande budgetsaldo	-61,7	-59,4	-60,6	-60,4

8 Statsbudgeten budgetåren 1984/85 och 1985/86

8.1 Beräkningsförutsättningar, m. m.

Vid en beräkning av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället av stor betydelse. Riksrevisionsverkets beräkningar grundas på antagandet att lönesumman mellan åren 1983 och 1984 ökade med 9,8 %. Mellan åren 1984 och 1985 antas lönesumman öka med 6,0 %. För år 1986 har RRV schablonmässigt räknat med en lönesummeökning på 5,5 %. Riksrevisionsverket räknar med en ökning av utgifterna i löpande priser för privat konsumtion med drygt 7 % mellan åren 1984 och 1985 samt med knappt 4 % mellan åren 1985 och 1986.

Antagandena påverkar även RRV:s beräkning av statsutgifterna för budgetåret 1984/85.

RRV:s beräkningsförutsättningar stämmer i stort sett överens med den löne- och prisutveckling mellan åren 1984 och 1985 som jag redogjort för i det föregående. För år 1986 har finansdepartementet inte gjort några prognoser av utvecklingen av lönesumma och priser. Jag utgår därför kalkylmässigt från de av verket använda antagandena.

I riksrevisionsverkets beräkningar avseende budgetåren 1984/85 (statsbudgetens inkomster och utgifter) och 1985/86 (statsbudgetens inkomster) har verket tagit hänsyn till beslut som riksdagen fattat före den 10 mars 1985. RRV har även beaktat förslag från regeringen före denna tidpunkt. Jag har för egen del beaktat även de riksdagsbeslut som fattats under återstoden av mars samt förslag från regeringen som lagts fram under denna period. I några fall har jag även beaktat förslag som lagts fram efter 31 mars 1985, vilket jag angivit i varje enskilt fall. Det får ankomma på riksdagens finansutskott att göra justeringar för sådana förändringar som ej kunnat beaktas.

8.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1984/85

Inkomster

I RRV:s reviderade beräkning över utfallet av statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (bilaga 1.5) har verket beräknat inkomsterna till 256 816 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna av statens aktier till 256 milj. kr. I denna beräkning har inte hänsyn tagits till förslag till de aktieutdelningar som styrelserna i LKAB, SSAB, Cementa, Luxor och ASSI ämnar förelägga respektive bolagsstämma. De föreslagna utdelningarna är för statens del 20 milj. kr. för ASSI, 17,5 milj. kr. för LKAB, 28,1 milj. kr. för SSAB, 6,7 milj. kr. för Cementa och 3,1 milj. kr. för Luxor. Jag beräknar därför inkomsterna under inkomsttiteln *Inkomster av statens aktier* till 331,8 milj. kr., dvs. 75,9 milj. kr. mer än vad RRV beräknar. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet R. Carlsson.

RRV:s beräkningar föranleder i övrigt inte någon erinran från min sida.

Sammantaget medför mina justeringar av RRV:s beräkningar för budgetåret 1984/85 en beräknad ökning av inkomsterna med 75,9 milj. kr.

Tabell 4. Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1984/85

1 000-tal kr.

	RRV:s rev. beräk- ning	Förändring enligt före- draganden
<i>Föredragandens justeringar:</i>		
2411 Inkomster av statens aktier	256 000	+75 900
Förändring enligt föredraganden		+75 900
Summa inkomster	256 815 887	

Utgifter

RRV har i sin beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1984/85 beräknat de totala utgifterna till 323 958 milj. kr.

Verket har beaktat förslag till anslag på tilläggsbudget om sammanlagt 2 570 milj. kr. RRV beräknar därmed utgiftsanslagen exkl. statsskuldräntor till 240 952 milj. kr. och merbelastningen på förslagsanslag exkl. statsskuldräntor till 5 640 milj. kr. Sammantaget innebär detta att RRV beräknar utgiftsanslagen exkl. statsskuldräntor till 246 592 milj. kr.

Finansfullmakten för budgetåret 1984/85, som hittills under budgetåret inte använts, föreslås senare denna dag tas i anspråk för bl. a. vissa byggprojekt. Jag räknar dock inte med någon kassamässig belastning av finansfullmaktsutnyttjandet för innevarande budgetår.

Till följd av att riksgäldskontoret den 11 april 1985 påtagit sig betalningsansvar för visst garantiengagemang i Zenit Shipping AB ökar belastningen på anslaget *Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg* med 1 100 milj. kr.

Merbelastningen på förslagsanslag beräknas därmed uppgå till 6 740 milj. kr. Jag beräknar således utgiftsanslagen exkl. statsskuldräntor till 247 692 milj. kr.

RRV har beräknat utgifterna för statsskuldräntorna till 73 600 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Enligt uppgifter under hand från riksgäldskontoret beräknas utgifterna för statsskuldräntorna komma att bli ca 4 900 milj. kr. högre än vad som togs upp i budgetpropositionen. Detta beror bl. a. på höjda räntenivåer för såväl vissa inhemska som vissa utländska upplåningsformer. Därutöver beräknas nu ränteutgifter och valutaförluster för lån tagna i amerikanska dollar utifrån en högre dollarkurs än vid beräkningarna till budgetpropositionen. Detta innebär att utgifterna för statsskuldräntor för budgetåret 1984/85 nu av riksgäldskontoret beräknas till 75 500 milj. kr. enligt vad som framgår av tabell 5.

Tabell 5. Räntor på statsskulden
Miljarder kr.

	1984/85 Budget- proposi- tionen	Föränd- ring	Nuv. beräkning
Räntor på inhemska lån m. m.	44,0	+2,9	46,9
Räntor på utländska lån	14,4	-0,1	14,3
Valutaförluster	12,2	+2,1	14,3
Summa	70,6	+4,9	75,5

Enligt RRV kommer de totala anslagsbehållningarna under innevarande budgetår att minska med 2 973 milj. kr. för att uppgå till 23 431 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1985/86. Med hänsyn till att bl. a. den kassamässiga belastningen av tilläggsbudget III till statsbudgeten för innevarande bud-

getår kan förväntas bli avsevärt mindre än vad RRV bedömt beräknar jag att de totala anslagsbehållningarna kommer att minska med endast 2700 milj. kr. Utvecklingen av anslagsbehållningarna mellan budgetåren 1981/82 och 1984/85 framgår av tabell 6. Redovisningen koncentreras till de huvudtitlar där anslagsbehållningarna spelar en särskilt stor roll.

Tabell 6. Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1981/82–1984/85
Miljarder kr.

Huvudtitel	1981/82 Utfall	1982/83 Utfall	1983/84 Utfall	1984/85 Ber. utfall
Utrikesdeparte- mentet	4,0	4,6	5,1	5,7
Kommunikations- departementet	3,4	5,3	4,8	4,2
Arbetsmarknads- departementet	3,3	3,6	4,1	3,0
Bostadsdeparte- mentet	1,2	1,0	1,3	0,4
Industrideparte- mentet	6,1	7,6	8,7	8,3
Övriga huvudtitlar	1,7	2,4	2,4	2,1
Summa	19,7	24,6	26,4	23,7

Enligt RRV kommer utnyttjandet av rörliga krediter att minska med 1207 milj. kr., bl. a. till följd av att televerket i samband med ändrade finansieringsförutsättningar för verket betalat tillbaka 1600 milj. kr. av tidigare unyttjad rörlig kredit. Mot bakgrund av att den rörliga kredit som står till förfogande för statens järnvägar föreslås bli höjd från 500 milj. kr. till 800 milj. kr. (prop. 1984/85: 125) beräknar jag att den totala belastningen på rörliga krediter blir 300 milj. kr. högre än vad RRV anger. Jag beräknar sålunda att utnyttjandet av rörliga krediter kommer att minska med 907 milj. kr. under innevarande budgetår.

För Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto tar RRV upp 2000 milj. kr. Mot bakgrund av att bl. a. utgifterna för infriandet av fartygskreditgarantier till Zenit Shipping AB lagts in under utgiftsanslagen beräknar jag posten tillkommande utgiftsbehov, netto till 1000 milj. kr.

I övrigt har jag inga invändningar mot RRV:s beräkning. Sammantaget beräknar jag sålunda utgifterna budgetåret 1984/85 till 325985 milj. kr., vilket framgår av tabell 7.

Tabell 7. Statsutgifterna budgetåret 1984/85

Milj. kr.

	1984/85 Statsbud- get	RRV	Föredra- ganden
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	238 383	240 952	240 952
Finansfullmaktsutnyttjande	—	—	—
Beräknad merbelastning på förslagsanslag exkl. statsskuldräntor	—	5 640	6 740
Statsskuldräntor	60 500	73 600	75 500
Förändringar i anslagsbehållningar	3 000	2 973	2 700
Ändrad disposition av rörliga krediter	— 500	— 1 207	— 907
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	10 000	2 000	1 000
Summa statsutgifter	311 383	323 958	325 985

Jag återkommer till statsbudgetens saldo för budgetåret 1984/85 under avsnitt 7.4 i det följande.

8.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1985/86

Inkomster

RRV beräknar statsbudgetens totala inkomster under budgetåret 1985/86 till 261 790 milj. kr.

I det reviderade förslaget till statsbudget för nästa budgetår ingår vissa förslag som påverkar statsbudgetens inkomster. Jag redogör i det följande för de justeringar av RRV:s beräkningar som jag finner nödvändiga.

Regeringen har i prop. 1984/85: 162 om särskild skattereduktion år 1985 föreslagit en nedsättning av preliminärskatten i juni 1985 för flertalet löntagare. Uppbördsmässigt påverkar detta i sin helhet budgetåret 1985/86. Med anledning härav beräknar jag att inkomsterna på inkomsttiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* blir 2 200 milj. kr. lägre än vad verket beräknat.

Regeringen har beslutat att vattenfallsverket skall inleverera 600 milj. kr. av verkets vinstmedel som är hänförliga till budgetåret 1983/84 eller som balanserats till detta budgetår samt viss del av den s. k. torrårsreserven. Mot bakgrund härav, och efter samråd med statsrådet Dahl, räknar jag upp inkomsterna under inkomsttiteln *Statens vattenfallsverks inlevererade överskott* med 600 milj. kr.

Med anledning av det förslag om skatteutjämningsavgift som jag redogjort för i avsnittet om kommunernas ekonomi beräknar jag inkomster till följd av avgifter från kommuner med 567,5 milj. kr. För ändamålet upprättas en ny inkomsttitel benämnd *Skatteutjämningsavgift*. Jag räknar således upp inkomsterna i förhållande till RRV:s beräkning med 567,5 milj. kr.

RRV:s beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min eller andra berörda statsråds sida. Totalt innebär de av oss förordade avvikel-

serna från verkets beräkningar en nedräkning av inkomsterna för budgetåret 1985/86 med 1032,5 milj. kr. Jag beräknar sålunda statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86 till 260 757,3 milj. kr. En fullständig redovisning av statsbudgetens inkomster bör fogas till protokollet i detta ärende (bil. 1.6). Ändringarna i förhållande till RRV:s beräkning framgår av tabell 8.

Tabell 8. Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1985/86

1 000-tal kr.

	RRV:s beräkning (rev. beräkning)	Förändring enligt föredraganden
<i>Föredragandens justeringar:</i>		
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	38 978 000	- 2 200 000
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 450 000	+ 600 000
2543 Skatteutjämningsavgift	-	+ 567 500
Summa förändringar enligt föredraganden		-1 032 500
Summa inkomster	261 789 801	

Avslutningsvis vill jag redovisa en förändring i indelningen av statsbudgetens inkomstsida i det reviderade statsbudgetförslaget för budgetåret 1985/86 (tabell 9).

Tabell 9. Förslag till förändring i uppställningen av statsbudgetens inkomster 1985/86

Inkomsttitel	Förslag
2543 Skatteutjämningsavgift	Ny inkomsttitel

Utgifterna

I årets budgetproposition upptogs de totala utgifterna för budgetåret 1985/86 till 320 325 milj. kr. Av detta belopp svarade minskade anslagsbehållningar, ökad disposition av rörliga krediter och beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för 5 000 milj. kr. Utgiftsanslagen uppgick sålunda till 315 325 milj. kr. för budgetåret 1985/86.

Sedan riksdagen förelades budgetpropositionen har fram till den 1 april 1985 dels ett antal propositioner innebärande anslagsförändringar förelagts riksdagen, dels riksdagen beslutat om ett antal anslag som föreslogs i budgetpropositionen. Om riksdagen bifaller förslagen i propositionerna ökar utgiftsanslagen med ca 674 milj. kr. budgetåret 1985/86. Beloppet inkluderar även de anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen som beslutats av riksdagen men inte de ökade utgifter för statskuldräntor som jag strax återkommer till.

I samband med min beräkning av anslagskonsekvenserna har jag låtit upprätta en specifikation över föreslagna och i förekommande fall beslutade anslagsförändringar på statsbudgeten i förhållande till budgetpropositionen. Denna specifikation (bil. 1.7) täcker i princip perioden t. o. m. mars månad 1985.

Anslaget Räntor på statsskulden m.m. upptogs i budgetpropositionen för budgetåret 1985/86 med 71 200 milj. kr. Belastningen på detta anslag är beroende av räntenivån inom och utom landet och av bokföringsmässiga valutaförluster på grund av ändrade växelkurser vid omsättning av lån, samt av den ackumulerade statsskulden under det budgetår för vilket anslaget anvisas. En förnyad beräkning av riksgäldskontoret ger vid handen att utgifterna för räntor på statsskulden torde bli ca 2 600 milj. kr. högre än vad som togs upp i budgetpropositionen. De inhemska räntorna har räknats upp med 1 800 milj. kr. Denna justering är föranlåten av en rad faktorer. Beräkningarna grundar sig nu på att en större del av upplåningen kommer att vara kort, dvs. ske mot statsskuldväxlar. Detta medför, allt annat lika, ökad belastning på statsbudgeten på kort sikt eftersom räntan på dessa låneformer bokförs vid emissionstillfället och inte i efterskott som fallet är med bl. a. obligationer. Härtill kommer att emittering nu åter upptagits av 540- och 720-dagarsväxlar. Räntan för en upplåning på ett och ett halvt år resp. två år kommer därigenom att belasta året för emissionen. Dessutom antas nu högre räntenivåer för statsskuldväxlar än vid beräkningarna till budgetpropositionen. För att minska beräkningarnas känslighet för tillfälliga ränte- och valutakursförändringar har riksgäldskontoret, till skillnad från tidigare beräkningar, använt sig av genomsnitt under tidigare period för räntenivåer och valutakurser. Till viss del motverkas dock dessa faktorer av att budgetunderskottet och därmed upplåningsbehovet för budgetåret 1985/86 nu antas vara lägre än vid beräkningarna till budgetpropositionen.

Valutaförlusterna för budgetåret 1985/86 beräknas nu bli ca 0,6 miljarder kr. högre än vad som antogs som underlag för förslaget i budgetpropositionen. Som tidigare påtalats av RRV och riksgäldskontoret kan den nuvarande metoden för bokföring av valutaförluster diskuteras utifrån redovisningsprincipiella utgångspunkter. Även finansutskottet (FiU 1984/85: 10) har påtalat att frågan om redovisning av valutaförluster bör utredas snarast. Enligt vad jag erfarit ser riksgäldskontoret, i samråd med andra berörda myndigheter, över dessa frågor.

Räntorna på statsskulden beräknar jag således till 73 800 milj. kr. enligt vad som framgår av tabell 10. Sammantaget innebär detta att jag beräknar utgiftsanslagen för budgetåret 1985/86 till 318 599 milj. kr.

Tabell 10. Räntor på statsskulden

Miljarder kr.

Budgetår	1985/86 Budget proposition	Föränd- ring	1985/86 Nuv. be- räkning
Räntor på inhemska lån m. m.	51,9	+1,8	53,7
Räntor på utländska lån	13,5	+0,2	13,7
Valutaförluster	5,8	+0,6	6,4
Summa	71,2	+2,6	73,8

Det jag nu anfört om utgifterna kan sammanfattas enligt följande.

	Milj. kr.
1. Utgiftsanslag enligt 1985 års budgetproposition	315 325
2. Anslagssökningar enligt specifikation i bilaga 1.7 exkl. statsskuldräntor	674
3. Ökade utgifter för statsskuldräntor	2 600
Summa utgiftsanslag	318 599

I syfte att få en så långt möjligt rättvisande bild av den totala belastningen på statsbudgeten beräknas, utöver utgiftsanslagen, på statsbudgetens utgiftssida även medel för förändringar i anslagsbehållningar, ändrad disposition av rörliga krediter och Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto.

I budgetpropositionen beräknades förbrukningen av anslagsbehållningarna komma att uppgå till 1 500 milj. kr. netto, budgetåret 1985/86. De propositioner innebärande anslagsförändringar som därefter förelagts riksdagen motiverar en viss neddragning av förbrukningen av anslagsbehållningarna. Tilläggsbudget III och utnyttjandet av finansfullmakten för innevarande budgetår kommer dock att medföra ökad kassamässig belastning under budgetåret 1985/86. Sammantaget ser jag därför ingen anledning att frångå den beräkning av förbrukningen av anslagsbehållningarna som gjordes i budgetpropositionen. Jag räknar således även nu med en minskning av anslagsbehållningarna med 1 500 milj. kr. under budgetåret 1985/86.

Budgetutfallet, och därmed statens upplåningsbehov, påverkas även av förändringar i utnyttjandet av rörliga krediter hos riksgäldskontoret. Sådana krediter har enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa affärsverk, myndigheter och bolag. Jag föreslår, efter samråd med statsrådet Dahl, att den kredit som står till förfogande för statens vattenfallsverk höjs med 600 milj. kr. till följd av att omläggning av räkenskapsår genomförs och att inleverans av vissa vinstmedel lämnas. Vattenfalls utnyttjande av rörlig kredit över hela budgetåret beräknas dock inte öka i motsvarande grad. Statens järnvägar och luftfartsverket beräknas i samband med ändrade finansieringsförutsättningar för verken betala tillbaka utestående rörlig

kredit om sammanlagt 840 milj. kr. Med hänsyn till en viss schablonmässig ökning av utnyttjandet av rörlig kredit i övrigt räknar jag sammantaget, liksom i budgetpropositionen, med en ökning av utnyttjandet av rörliga krediter mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86 med 500 milj. kr.

I syfte att förslaget till statsbudget så långt som möjligt skall visa den totala budgetbelastningen förs på budgetens utgiftssida upp posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Vid beräkningen av denna post görs en uppskattning av sannolika anslagsbelastningar och inkomsteffekter som inte kommer till uttryck på annat sätt. Beräkningen avser en kassamässig belastning.

I budgetpropositionen ingick i denna post budgeteffekterna till följd av särpropositioner avseende bl. a. kommunalekonomiska åtgärder och åtgärder inom industridepartementets verksamhetsområde. Då dessa förslag förelagts riksdagen har medel nu istället beräknats under berörda anslag och resp. inkomsttitlar. I föreliggande beräkning beaktas däremot, till skillnad från i budgetpropositionen, effekterna av vissa fondupplösningar, bl. a. av sjukförsäkringsfonden, i tillkommande utgiftsbehov. Förslag i dessa frågor kommer att föreläggas riksdagen under hösten 1985.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört har jag beräknat posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto till 1 000 milj. kr. för budgetåret 1985/86.

Sammantaget innebär mina beräkningar att statsutgifterna för budgetåret 1985/86 kommer att uppgå till 321 599 milj. kr. vilket är 1 274 milj. kr. mer än vad jag beräknade i 1985 års budgetpropositionen.

Tabell 11. Statsutgifterna budgetåret 1985/86
Milj. kr.

	1985/86	
	Budget-prop.	Ny beräkning
Utgiftsanslag	315 325	318 599
Förändringar i anslagsbehållningar	1 500	1 500
Ändrad disposition av rörliga krediter	500	500
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	3 000	1 000
Summa statsutgifter	320 325	321 599

8.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1984/85 och 1985/86

Förändringarna av inkomsterna och utgifterna i förslaget till statsbudget för budgetåret 1985/86 sedan budgetpropositionen har jag även låtit sammanställa i en specifikation (bil. 1.8), som bör fogas till regeringsprotokollet.

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag utfallet av statsbudgetens inkomster och utgifter för innevarande budgetår och förslaget till statsbudget 1985/86 på sätt som framgår av tabell 12.

Tabell 12. Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1983/84–1985/86

Miljarder kr.

	1983/84	1984/85			1985/86		Procentuell förändring	
	Utfall	Budget- propo- sition	RRV	Ny be- räkning	Budget- propo- sition	Ny be- räkning	Från utfall 1983/84 till ny be- räkning 1984/85	Från ny beräk- ning 1984/85 till ny beräk- ning 1985/86
Inkomster	221,2	251,1	256,8	256,9	256,8	260,8	16,1%	1,5%
Utgifter	298,3	320,8	324,0	326,0	320,3	321,6	9,3%	-1,3%
Saldo	-77,1	-69,7	-67,1	-69,1	-63,5	-60,8		

Statsinkomsterna nästa budgetår uppskattas nu till 260,8 miljarder kronor, vilket innebär en uppräknings med 4,0 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen.

Utgifterna beräknades i budgetpropositionen till 320,3 miljarder kronor. Nu beräknar jag utgifterna till 321,6 miljarder kronor.

Sammanfattningsvis innebär beräkningarna att budgetunderskottet för budgetåret 1985/86 minskar med 2,7 miljarder kr. till 60,8 miljarder kr., jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas som bilagor:

Reviderad nationalbudget 1985 (Bilaga 1.1)

Svensk ekonomi 1985–1988 (Bilaga 1.2)

Långtidsbudget för perioden 1985/86 – 1989/90 (Bilaga 1.3)

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1985/86 (Bilaga 1.4)

Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1984/85 (Bilaga 1.5)

Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1985/86 (Bilaga 1.6)

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1985/86 (Bilaga 1.7)

Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1985/86 sedan budgetpropositionen (Bilaga 1.8)

Lagförslag (Bilaga 1.9).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen *dels* föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som jag har förordnat i det föregående,
 2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som jag har förordnat i det föregående,
 3. godkänna min beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86 enligt den vid detta protokoll fogade specifikationen,
 4. godkänna min beräkning av förändringar i anslagsbehållningarna för budgetåret 1985/86,
 5. besluta att den av statens vattenfallsverk disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret höjs till 1 175 milj. kr.,
 6. godkänna min beräkning av förändringar i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1985/86,
 7. godkänna min beräkning av Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för budgetåret 1985/86,
 8. med ändring av förslag i prop. 1984/85: 100, bil. 17 till *Räntor på statsskulden m.m.* för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 73 800 000 000 kr.,
 9. bemyndiga regeringen att för år 1986 utge extra skatteutjämningsbidrag i enlighet med vad jag har förordnat,
 10. till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m.m.* för budgetåret 1985/86 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 567 500 000 kr.,
 11. till *Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen* för budgetåret 1985/86 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 694 000 000 kr.,
 12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1985/86, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad jag förordnat intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,
- dels* föreslår riksdagen att anta förslagen till
13. lag om skatteutjämningsavgift,
 14. lag om ändring i lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.,
 15. lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,
 16. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
- dels* bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om
17. den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn m. m.
 18. utnyttjande av finansfullmakten,
 19. statliga kreditgarantier,
 20. kostnadsutvecklingen för statliga reformer.

Innehållsförteckning*Finansplanen*

1 Inledning	1
1.1 Det ekonomiska läget	1
1.2 Ekonomisk-politiska åtgärder 1985	2
2 Den ekonomiska-politiska strategin	3
2.1 Den ekonomiska politiken	3
2.2 Budgetpolitiken	8
3 Utsikterna för 1985	11
3.1 Den internationella utvecklingen	11
3.2 Den svenska ekonomin	14
4 Den ekonomiska politikens inriktning på olika områden	19
4.1 Sysselsättningspolitiken	19
4.2 Skattepolitiken	21
4.3 Fördelningspolitiken	24
4.4 Kreditpolitiken	25
5 Budgetpolitiken	27
5.1 Det aktuella budgetläget	28
5.2 Långtidsbudgeten	30
5.3 Den offentliga sektorns effektivitet	34
6 Kommunernas ekonomi	37
6.1 Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför 1986 ..	37
6.2 Automatiken i skatteutjämningsbidraget	40
6.3 Utdebiteringsskillnader	41
6.4 Övriga åtgärder rörande bidrag till kommuner	45
6.5 Utbetalning av kommunalskattemedel	46
6.6 Beaktande av taxeringsändringar för tidigare år	46
6.7 Anslagsfrågor för budgetåret 1985/86	48
6.8 Författningskommentar	50

Särskilda frågor

1 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.	53
2 Statliga kreditgarantier, m. m.	54
3 Kostnadsutvecklingen för statliga reformer	60
4 Balansräkning för staten	62
5 Inbetalning på likviditetskonto	63
6 Beskattningen av statens bostadsfinansieringsaktiebolag	63
7 Underliggande budgetsaldo	64
8 Statsbudgeten budgetåren 1984/85 och 1985/86	65
8.1 Beräkningsförsättningar, m. m.	65
8.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1984/85	66
8.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1985/86	69
8.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1984/85 och 1985/86	73

*Hemställan***Tabellförteckning***Finansplanen*

1 Försörjningsbalans 1983–1985	15
2 Bytesbalans 1982–1985	17
3 Sysselsättning 1 kv. 1984–1 kv. 1985	18
4 Förvärvsfrekvens och arbetslöshet i Sverige och OECD 1982–1985	21
5 Marginalskatt 1976, 1982 och 1985	22
6 Statens lånebehov 1983–1985	27
7 Budgetsaldo för budgetåren 1984/85 och 1985/86	29
8 Långtidsbudgeten för perioden 1985/86–1989/90	31

Särskilda frågor

1 Statliga kreditgarantier per den 31.12.1984	55
2 Föreslagna förändringar av ramar för statligt garantiåtagande till budgetåret 1985/86 efter den 31 december 1984	56
3 Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1984/85–1985/86	65
4 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1984/85	66
5 Räntor på statsskulden	67
6 Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1981/82–1984/85	68
7 Statsutgifterna budgetåret 1984/85	69
8 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1985/86	70
9 Förslag till förändring i uppställningen av statsbudgetens inkomster 1985/86	70
10 Räntor på statsskulden	72
11 Statsutgifterna budgetåret 1985/86	73
12 Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1983/84–1985/86	74

Diagramförteckning*Finansplanen*

1 Tillväxtens användning 1978–1980 och 1982–1984	5
2 Industrins investeringar 1970–1985	6
3 Arbetslösheten 1970–1985	20
4 Utvecklingen av budgetsaldot enligt långtidsbudgetberäkningarna samt faktiskt/beräknat budgetutfall 1975/76–1989/90	32

Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-04-16

Föredraganden: statsrådet Göransson.

C. VUXENUTBILDNING

Regeringen har sedan flera år tillbaka efter bemyndigande av riksdagen ställt särskilda resurser till förfogande för arbetslösa inom kommunal utbildning för vuxna (grundvux och komvux) och vid folkhögskolorna. Förhållandena på arbetsmarknaden tyder på att sådana insatser kommer att vara angelägna också under budgetåret 1985/86.

Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1984/85:100) begärt riksdagens bemyndigande att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – dels öka antalet undervisningstimmar i grundvux och komvux för att bereda utbildningsmöjligheter för arbetslösa, dels medge att vissa kurser för arbetslös ungdom anordnas på folkhögskolor.

Riksdagen har nyligen lämnat de begärda bemyndigandena (UbU 20 resp. 22, rskr 199 resp. 200). Chefen för utbildningsdepartementet avser att senare föreslå regeringen att besluta om utnyttjande av dessa bemyndiganden.

Det bör ske på så sätt att kommunerna utanför de av riksdagen för budgetåret 1985/86 fastställda timramarna får anordna kurser för arbetslösa dels i grundvux, dels inom komvux, i grundskolekurser och i gymnasieskolekurser i bl.a. yrkesämnen samt tekniska och naturvetenskapliga ämnen samt särskilda yrkesinriktade kurser. En förutsättning för att kurserna skall få starta bör vara att samråd har ägt rum med länsarbetsnämnden, eller vad avser komvux, att deltagarna har fått särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Vidare bör antalet statsbidragsberättigade elevveckor vid folkhögskolor ökas för att skapa utbildningsmöjligheter för arbetslösa. Detta bör ske på följande sätt.

Folkhögskolorna bör inom en ram av 20000 elevveckor få anordna särskilda kurser upp till tio veckors längd för arbetslös ungdom. Statsbidrag för dessa kurser bör utgå utan hinder av 83 § folkhögskoleförordningen (1977: 551) och de bestämmelser som kommer att utfärdas inför budget-

1 Riksdagen 1984/85. I saml. Nr 150. Bilaga 2

Rättelse: S. 23, sista raden Står: reservationsanslag Rättat till: förslagsanslag
S. 24, 2 kap. 6. Står: efter den procentsats som anges i särskild lag Rättat till: med 0,60 procent
not 1 Står: 1984: 526 Rättat till: 1984: 1106

året 1985/86 om folkhögskolans undervisningsvolym. Utöver det normala statsbidraget bör berörda folkhögskolor kunna få ett särskilt statsbidrag med högst 25 000 kr. per kurs. Åtgärden innebär att ca 2 000 arbetslösa ungdomar kan få utbildning under 10 veckor.

Folkhögskolorna bör också få möjlighet att erbjuda utbildning till personer som får särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa utanför den ram som lagts fast för varje folkhögskola i förordningen om folkhögskolans undervisningsvolym. För elevveckor som avser sådana studerande bör allmänt statsbidrag likaledes utgå utan hinder av 83 § folkhögskoleförordningen.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag nu har anfört om ökade vuxenutbildningsinsatser för arbetslösa.

E. STUDIESTÖD M. M.

E 5. Vuxenstudiestöd m. m.

I 1985 års budgetproposition (1984/85: 100, bil. 10) anförde chefen för utbildningsdepartementet att det kunde finnas anledning att återkomma till frågan om ytterligare resurser för särskilt vuxenstudiestöd till arbetslösa (SVUXA) i samband med eventuella förslag till särskilda sysselsättningskapande åtgärder. Jag är nu beredd att ta upp denna fråga.

De särskilda vuxenstudiestöden för arbetslösa infördes genom ett riksdagsbeslut i december 1983 (prop. 1983/84: 150, Sfu 33, rskr 398). Riksdagen anvisade vid detta första tillfälle 50 milj. kr. till de nya stöden och har senare för budgetåret 1984/85 anvisat ytterligare 100 milj. kr.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har i en skrivelse till regeringen den 1 februari 1985 redovisat en utvärdering av stöden. CSN konstaterar bl. a. att efterfrågan på stöden har varit mycket stor. I många län har anslagna resurser snabbt tagit slut och vuxenutbildningsnämnderna har tvingats avslå ett mycket stort antal ansökningar. CSN drar den slutsatsen, att det finns ett behov av utbildning hos gruppen arbetslösa, som inte kan tillgodoses inom arbetsmarknadsutbildningens ram, men som genom tillkomsten av SVUXA har kunnat tillfredsställas.

Enligt CSN:s rapport föreligger skillnader mellan dem som studerar med vanliga vuxenstudiestöd (SVUX) och dem som studerar med SVUXA när det gäller utbildningsbakgrund, ålder och antal år på arbetsmarknaden. Genomgående är de som har fått SVUXA yngre, de har bättre utbildningsbakgrund och färre år på arbetsmarknaden.

Studerande med SVUXA skiljer sig ändå i hög grad från ungdomsstuderande. Ca 25 % studerade på grundskolenivå, hälften hade ingen gymnasial utbildning då studierna med SVUXA påbörjades, medelåldern var 30 år och drygt 40 % hade tidigare förvärvsarbetat i minst 10 år. Huvuddelen skulle enligt en enkätundersökning ha varit fortsatt arbetslösa om de inte hade erhållit SVUXA.

Mot bakgrund av att SVUXA uppenbarligen fyller ett stort behov som ett komplement till utbildningsbidrag och SVUX, föreslår jag nu att 50 milj. kr. anvisas över statsbudgeten för budgetåret 1985/86 för alla ändamål. Försättningsvis bör som villkor för att SVUXA skall kunna beviljas gälla, att den sökande är minst 25 år och att han har förvärvsarbetat under minst fyra år. Bestämmelser härom bör införas i lagen (1983: 1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Det bör, i likhet med vad som hittills har gällt för stöden, ankomma på regeringen att utfärda närmare bestämmelser om medlens användning och fördelning på länen. Stöden bör även försättningsvis förbehållas sådana sökanden, som är registrerade som arbetslösa hos arbetsförmedlingen och vuxenutbildningsnämnden bör fatta sitt beslut efter samråd med denna. Vid fördelningen av stöden bör särskild vikt fästas vid i vad mån de avsedda studierna kan väntas leda till att mottagaren stärker sin ställning på arbetsmarknaden. Stöden bör beviljas för högst två terminers studier och bör inte ge företräde till fortsatta vuxenstudiestöd.

Det föreslagna beloppet om 50 milj. kr. beräknas räcka till ca 1 250 vuxenstudiestöd. Beloppet bör finansieras genom en höjning av vuxenutbildningsavgiften. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att lämna förslag härom samt om erforderlig ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1983: 1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa,
2. till *Vuxenstudiestöd m. m.* för budgetåret 1985/86 utöver vad som har föreslagits i prop. 1984/85: 100, bil. 10, under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare reservationsvis betecknade medel av 50 000 000 kr.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1983: 1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1983: 1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa

dels att 2 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, med nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Bestämmelserna i 7 kap. 1–5 a, 7–9 och 16–20 §§ och 9 kap. 1–3 §§ studiestödslagen (1973: 349) skall tillämpas på särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Bestämmelserna i 7 kap. 1, 2, 4–5 a, 7–9 och 16–20 §§ och 9 kap. 1–3 §§ studiestödslagen (1973: 349) skall tillämpas på särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

2 a §

Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa får lämnas tidigast under det kalenderår då den arbetslöse fyller 25 år.

Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa kan utgå till en studerande som har förvärvsarbetat under minst fyra kalenderår före det kalenderår för vilket vuxenstudiestödet skall utgå. Med förvärvsarbete får jämföras vissa andra verksamheter. Närmare bestämmelser om vilken omfattning förvärvsarbetet skall ha haft under ett kalenderår för att få medräknas samt om vilka andra verksamheter som får jämföras med förvärvsarbete, meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

Om särskilda skäl föreligger får studiestöd lämnas för fortsatta studier i viss utbildning som påbörjats före den 1 juli 1985 med särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa även om den arbetslöse inte uppfyller kraven i 2 a § för sådant stöd.

Rättelse: S. 4, rad 7 Står: bestämmelse Rättat till: paragraf

rad 1 i högra spalten under *Föreslagen lydelse* Står: 7 kap. 7–9 Rättat till: 7 kap. 1, 2, 4–5 a, 7–9

rad 21 under 2 a § Står: som under minst Rättat till: som har förvärvsarbetat under minst
längst ner på sidan, ikraftträdandet Står: synnerliga skäl Rättat till: särskilda skäl

Bilaga 2:2

Utdrag

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-04-16

Föredragande: statsrådet Leijon

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86 såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Inledning

Arbetslösheten är betydligt lägre i Sverige än i de flesta andra länder i den industrialiserade världen. Under år 1984 uppgick arbetslösheten i vårt land till 3,1 %. Få länder har så låg nivå som Sverige. I Finland var arbetslösheten dubbelt så hög och i Danmark ännu högre. I Västeuropa som helhet uppgick arbetslösheten till tvåsiffriga tal eller nästan 11 % och i USA till 7,5 %. Mellan åren 1983 och 1984 ökade arbetslösheten i Europa som helhet. I Sverige minskade den.

Ser man till ungdomsarbetslösheten och arbetslöshetens varaktighet blir skillnaderna ännu tydligare. I flera europeiska länder uppgår arbetslösheten bland ungdomar i åldrarna under 25 år till omkring 20 % – i några t. o. m. över 30 %. I Sverige är andelen ca 6 %. Bland ungdomar i åldern 16–19 år är arbetslösheten i exempelvis Frankrike nästan åtta gånger så hög som i Sverige.

I många länder har vidare mellan 25 och 50 % av de arbetslösa varit arbetslösa längre än ett år. I EG-området fanns under år 1983 ca tolv miljoner arbetslösa. Över två miljoner hade varit arbetslösa längre än två år. Situationen förbättrades inte under år 1984. I Sverige var under fjolåret andelen som varit arbetslösa över ett år 12 %.

Jag redovisar inledningsvis dessa siffror för att ge ett vidare perspektiv på utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden. Genom en offensiv ekonomisk politik och en mycket aktiv arbetsmarknadspolitik har Sverige lyckats undgå de överväldigande problem som finns på arbetsmarknaden i många andra utvecklade länder i vår omvärld.

Åren 1981 och 1982 ökade arbetslösheten snabbt i Sverige. År 1983 avtog ökningstakten som en följd av mycket omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser och att den ekonomiska politiken började ge resultat. År 1984 minskade arbetslösheten. Medan sysselsättningen stagnerade åren

†1 Riksdagen 1984/85. I saml. Nr 150. Bilaga 2

1981 och 1982 har den under de två senaste åren ökat med totalt 40 000 personer. Det låga kapacitetsutnyttjandet i utgångsläget gjorde att industri-företagen, trots en snabb produktionsökning, till en början inte hade behov av att öka sin arbetsstyrka. Den förbättrade konkurrenssituationen och exportframgångarna skapade emellertid under år 1984, och framför allt under den senare hälften, ett behov av att anställa fler personer.

Sedan tredje kvartalet i fjol har det totala antalet sysselsatta varje månad legat på en nivå som varit ca 60 000 högre än ett år tidigare. Industrisys-sättningen, som har minskat oavbrutet sedan början av år 1980, började öka påtagligt efter sommaren i fjol, och har sedan dess överstigit 1983 års nivå med ca 20 000 personer. Inom den offentliga sektorn uppgick sys-sättningsökningen till ca 35 000 personer under år 1984.

Sysselsättningstillväxten de senaste tre kvartalen beror på att efterfrå-gan på den öppna arbetsmarknaden har varit stark. De arbetsmarknadspo-litiska åtgärdernas omfattning började begränsas efter sommaren 1984. Under de första månaderna i år har volymen sysselsättningsskapande åtgärder varit väsentligt lägre än ett år tidigare. Expansionskraften på den svenska arbetsmarknaden är således stark. Framtidstron har återvänt.

Den utveckling som har förelegat på arbetsmarknaden, och framför allt den ökade sysselsättningen inom industrin, visar på ett påtagligt sätt att den ekonomiska politiken och den förändrade utformning arbetsmarknads-politiken givits har varit riktig.

Arbetsmarknadspolitiken har inriktats på att stödja den industriella ex-pansionen och att snabbt tillsätta uppkomna vakanser. Det finns klara belägg för att tillsättningen av platser varit effektivare nu än under den förra konjunkturuppgången. Det normala mönstret från tidigare konjunkturuppgångar har varit att vakanstiderna förlängts väsentligt när efterfrå-gan på arbetskraft har stigit. Detta mönster har brutits under den nuvaran-de expansionsfasen. Under år 1984 låg den genomsnittliga vakanstiden för lediga platser inom industrin på två och en halv veckor, vilket kan jämföras med fem veckor under år 1979 och nästan åtta veckor under år 1974.

En förkortning av vakanstiderna har kommit till stånd trots att kvalifika-tionskraven för platserna har ökat i förhållande till jämförbara konjunktur-skeden. Under år 1984 var i genomsnitt tre platser av fyra förenade med särskilda krav på utbildning och/eller erfarenhet. Vid uppgången åren 1979 och 1980 var ca hälften av de lediga platserna förenade med särskilda krav. Denna utveckling kan även iaktas inom industrin, där andelen platser med krav på utbildning och/eller erfarenhet har ökat sedan år 1980 från 45 till 66 %. Prioriteringen av det direkta platsförmedlande arbetet inom arbets-marknadsverket, vilket jag redovisade bl. a. i årets budgetproposition, har således gett resultat.

Införandet av ungdomslagen i januari 1984 betyder att alla arbetslösa i åldern 18–19 år garanteras rätt till arbete. Arbetslösheten bland ungdomar i åldern 16–19 år sjönk i och med detta från tidigare drygt 10 till ca 4 %

under de första månaderna i år. I inget annat OECD-land är arbetslösheten i åldrarna under 20 år så låg som i Sverige.

Sysselsättningsgraden, vilken uttrycker antalet sysselsatta i procent av befolkningen, i åldrarna 16–64 nådde 82 % under år 1984. Detta är den högsta nivå som har registrerats någonsin i Sverige, och den är också högre än i något annat industriland. Jag vill betona att Sverige i detta avseende behåller sin tätposition även om de sysselsättningsskapande åtgärderna exkluderas.

Arbetsmarknadspolitikens inriktning under budgetåret 1985/86

Min beskrivning av utvecklingen det senaste året och de statistiska uppgifter som jag har presenterat visar att utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden i många avseenden har varit gynnsam och att Sverige i ett internationellt perspektiv intar en särställning. Jag vill emellertid också understryka att trots att arbetslösheten mellan åren 1983 och 1984 har reducerats med 10 % vilket kan jämföras med ca 6 % under motsvarande konjunkturskede åren 1978 och 1979, ligger nivån ändå alltför högt.

Trots minskningen av arbetslösheten under fjolåret sjönk inte antalet långtidsarbetslösa, dvs. personer med en arbetslöshetstid överstigande sex månader. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden fortsatte att stiga, även om antalet nyttillkomna arbetslösa minskade påtagligt. Först under fjärde kvartalet i fjol skedde en stabilisering av långtidsarbetslösheten.

Enligt min mening måste den helt centrala uppgiften för arbetsmarknadspolitikerna under budgetåret 1985/86 vara att fullfölja insatserna för att reducera såväl den totala arbetslösheten som långtidsarbetslösheten. Arbete åt alla är det övergripande målet för den ekonomiska politiken.

Det gäller att via ett samspel mellan ekonomisk-politiska åtgärder och arbetsmarknadspolitiska insatser tillvarata mänskliga och ekonomiska resurser i stället för att enbart ge kontant stöd. Arbetslinjen inom arbetsmarknadspolitikerna skall hävdas. Enligt beräkningar utförda av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) medför varje höjning av arbetslöshetsnivån med 0,1 % en ökning av utbetalningsbehovet för enbart kontant stöd vid arbetslöshet med ca 200 milj. kr.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag redovisat regeringens samlade syn på den ekonomiska utvecklingen och den ekonomisk-politiska strategin under det kommande budgetåret. En detaljerad redogörelse för beräkningar och prognoser finns i den reviderade nationalbudgeten.

Den bild jag tecknade i årets budgetproposition av utvecklingen på arbetsmarknaden under förra året framträder nu med klarare konturer. Den bedömning som kan göras beträffande år 1985 indikerar ännu tydligare än för några månader sedan att produktion och sysselsättning kommer att öka väsentligt även i år. En avgörande förutsättning för fortsatt tillväxt är att kostnadsutvecklingen kan begränsas. Därigenom kan den svenska in-

dustrin behålla sin internationella konkurrenskraft och exportutsikterna bedömas som relativt goda.

Sysselsättningsökningen väntas fortsätta under år 1985. Merparten av tillväxten kan förutses komma att ske inom näringslivet, men även inom kommunerna kan sysselsättningen väntas fortsätta att öka något. Arbetskraftsutbudet växte snabbt under andra halvåret 1984. Den betydande ökningen av arbetssökande kan väntas fortgå ännu en tid. Dock är såväl arbetskraftsutbudets utveckling som sysselsättningsutvecklingen mycket svåra att prognosticera. Det finns i detta sammanhang anledning att peka på att antalet latent arbetssökande, dvs. personer som skulle söka arbete om de trodde att något fanns att få, nådde den lägsta februarinivån någonsin i år. Detta visar att människornas tilltro till arbetsmarknaden har ökat.

Sammantaget finns det således skäl att utgå från att efterfrågan på arbetskraft under år 1985 kommer att vara så betydande att arbetslösheten kan minska ytterligare jämfört med år 1984.

Även om utsikterna för den närmaste tiden ger anledning till viss tillförsikt finns, som har nämnts, ett antal osäkerhetsmoment. Att mot denna bakgrund göra en bedömning av behovet av ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser för hela budgetåret 1985/86 är svårt.

AMS har i skrivelse den 22 mars 1985 redovisat sin bedömning av den förväntade arbetsmarknadsutvecklingen och behovet av insatser utöver dem som har föreslagits i årets budgetproposition. Samtidigt har AMS redovisat uppdrag från regeringen vad avser byggarbetsmarknaden och långtidsarbetslösheten.

I sin skrivelse tar AMS upp ett stort antal frågor av delvis skilda karaktärer. En huvudpunkt utgör en diskussion kring vikten av att arbetslinjen fullföljs och att samhällets resurser utnyttjas för aktiva insatser i syfte att ge de arbetssökande arbete eller utbildning. Jag delar här AMS uppfattning att insatser för att t. ex. stödja långtidsarbetslösa och ungdomar till arbete på den ordinarie arbetsmarknaden är att föredra framför passivt understöd. Denna inställning har utgjort grunden för regeringens satsning på åtgärder av typen arbetsmarknadsutbildning, rekryteringsstöd, lönebidrag, ungdomslag och starta eget bidrag. Även i fortsättningen måste arbetslinjen vara vägledande för inriktningen av arbetsmarknadspolitiken. Den satsning på särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA) som chefen för utbildningsdepartementet tidigare har presenterat utgör ett annat led i satsningen på arbetslinjen.

En annan huvudpunkt i AMS framställning är insatser för att förbättra servicen inom arbetsmarknadsverket. Det gäller bl. a. resurser för att förbättra kundmottagningarna, för telefonväxlar och för anskaffning av praktikplatser. Jag är positiv till nyskapande försök som pågår inom arbetsförmedlingen såsom satsningen på snabbförmedling i bl. a. Göteborg och Stockholm och samarbetet med lokalradion bl. a. i Stockholm. I årets budgetproposition föreslog jag att arbetsmarknadsverket i princip undan-

tas från det s. k. huvudförslaget. Jag är inte nu beredd att förorda några ändringar i dessa delar.

En tredje huvudpunkt i AMS framställning är de problem som möter vissa grupper eller delar av arbetsmarknaden. Det gäller byggnadsverksamheten, långtidsarbetslösa, bristen på tekniker och det ökande antalet flyktingar. De tre förstnämnda områdena återkommer jag strax till. Vad det gäller flyktingfrågorna framhåller AMS att den ökade tillströmningen av flyktingar som nu sker kommer att kräva ökade förmedlingsresurser. För att underlätta arbetsplacering av flyktingar planerar AMS vidare att tillsammans med fem kommuner driva projekt där olika resurser förs samman för att åstadkomma ett bättre resultat. AMS bedömer att kostnaden för dessa projekt uppgår till 17 milj. kr. under budgetåret 1985/86.

För egen del vill jag anföra följande.

Antalet asylsökande har ökat främst under andra halvåret 1984. Detta ställer krav på insatser från bl. a. arbetsmarknadsverket för dem som får tillstånd att stanna i Sverige. Eftersom tillståndsfrågan ännu inte är avgjord för ett stort antal av de asylsökande är det emellertid ännu för tidigt att bedöma i vilken utsträckning särskilda krav kommer att ställas på arbetsmarknadsverket. Jag är därför inte nu beredd att föreslå särskilda medel för förstärkning av arbetsförmedlingarna.

När det gäller resurser för samordning av olika insatser för invandrades och flyktingars anpassning till den svenska arbetsmarknaden får dessa rymmas inom ramen för tilldelade medel för t. ex. beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Anpassningar av regelsystem m. m. kan härvid vara nödvändiga och jag avser att pröva sådana framställningar positivt. I dessa frågor har jag samrått med statsrådet Gradin.

Den fjärde huvudpunkten i AMS framställning är insatser till följd av den väntade utvecklingen på arbetsmarknaden under budgetåret 1985/86. AMS framhåller i likhet med vad jag tidigare har anfört att det nu är svårt att bedöma behovet av framför allt de sysselsättningsskapande åtgärderna för hela budgetåret 1985/86. Enligt AMS torde behovet av beredskapsarbeten och rekryteringsstöd för nästa budgetår vara minst av samma omfattning som för innevarande budgetår. AMS utgår från detta i sin planering för hösten 1985. När utvecklingen på arbetsmarknaden säkrare kan förutses avser AMS att återkomma med en mer preciserad bedömning.

Som jag nyss anfört finns det skäl att anta att efterfrågan på arbetskraft kommer att vara så betydande under år 1985 att arbetslösheten minskar ytterligare. Jag delar emellertid AMS bedömning att planeringen för hösten vad gäller sysselsättningsskapande insatser bör utgå från att dessa kan behöva bli av motsvarande omfattning som i fjol.

I detta sammanhang har AMS också lämnat förslag till ändrade regler för beredskapsarbeten av investeringskaraktär samt vissa allmänna ändringar av utbildnings- och flyttningsbidrag. Jag är inte nu beredd att förorda några förändringar i dessa delar. F. n. pågår i förenklingssyfte och i samarbete

med AMS en översyn av reglerna för bl. a. dessa bidrag i arbetsmarknads-kungörelsen. Översynen beräknas pågå även under nästa budgetår. Jag räknar med att återkomma till regeringen med eventuella förslag till regel-ändringar när översynen är slutförd. AMS tar vidare upp frågan om att vidga timramen för stiftelsen Samhällsföretagsgruppen. Jag har för avsikt att, med utnyttjande av riksdagens bemyndigande, föreslå regeringen att utöka antalet arbetstimmar inom den regionala stiftelsen i Göteborgs och Bohus län för att underlätta omställningen i Uddevalla i samband med nedläggningen av Uddevallavarvet. Jag är dock inte beredd att generellt vidga timramen för Samhällsföretagsgruppen.

Som jag tidigare har framhållit finns det vissa frågor som fordrar en mer ingående behandling. Jag kommer att ta upp dessa frågor längre fram och då också vissa ungdomsfrågor. Jag har dessutom för avsikt att nu återkomma till frågan om särskild utbildning inom dataområdet och anpassning av reglerna för AMU i företag till riksdagens beslut om förnyelsefonder.

Innan jag går in på dessa frågor vill jag helt kort beröra frågan om medel för åtgärder för att främja rekrytering till industrin m. m., den s. k. industrikampanjen. De projekt som har drivits inom industrikampanjens ram under budgetåren 1983/84 och 1984/85 håller nu på att avslutas. Av de totalt avsatta medlen — 100 milj. kr. — har 50 milj. kr. delats ut till länen för att stimulera regionala insatser. En särskild utvärdering av dessa insatser pågår nu och kommer att slutföras före sommaren. Vidare har 11 milj. kr. avsatts för att stödja projekt för att sysselsätta arbetslösa ungdomar. En särskild arbetsgrupp inom barn- och ungdomsdelegationen (Dir 1982: 104) har fördelat dessa medel. Barn- och ungdomsdelegationen kommer att redovisa slutsatserna av denna verksamhet senare under våren.

Av medlen för industrikampanjen har också 10 milj. kr. avsatts till en kampanj för att främja rekryteringar av kvinnor till industrin. Erfarenheterna från denna kampanj har tillsammans med dataeffektutredningens förslag till åtgärdsprogram för kvinnor i betänkandet Datorer och arbetslivets förändring (SOU 1984: 20) bildat bakgrund till regeringens prop. 1984/85: 130 om kvinnors villkor på arbetsmarknaden. I denna redovisar statsrådet Gradin ett åtgärdsprogram huvudsakligen inriktat på att bryta kvinnors traditionella yrkesval.

Resterande medel — ca 30 milj. kr. — har fördelats till olika projekt inom ramen för industrikampanjens syfte. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med en fullständig redovisning av industrikampanjen och eventuella förslag när utvärderingen är klar.

Byggarbetsmarknaden

Utvecklingen

Den totala byggproduktionen som expanderade kraftigt under 1960-talet hölls under 1970-talet på en i stort sett oförändrad nivå. Efter en dämpning

av byggnadsverksamheten i början av 1980-talet har nu produktionen stabiliserats. Byggnaderna har samtidigt ändrat karaktär då en förskjutning har skett mot om- och tillbyggnad samt reparation och underhåll. Sysselsättningen inom byggnadsverksamheten som ökade kraftigt framför allt under 1960-talet har nu sjunkit till ungefär 1950 års nivå. Utan den kraftfulla ekonomiska politik som har förts sedan regeringsskiftet år 1982 och de speciella investeringsprogram som regeringen har initierat skulle sysselsättningen varit ännu lägre. Nedgången har dock nu brutits. För resten av 1980-talet kan en viss tillväxt i byggnadsverksamheten förutses, enligt 1984 års långtidsutredning (LU 84), och sysselsättningen beräknas totalt sett bli oförändrad.

En stabil tillväxt i den svenska ekonomin är en avgörande förutsättning för byggnadssektorns utveckling i ett längre perspektiv. De speciella investeringsprogrammen har syftat till att på kort sikt öka den inhemska efterfrågan och tillgodose angelägna behov inom skilda samhällsområden samtidigt som nya arbetstillfällen har skapats.

Samtidigt som framtidsutsikterna för byggnadssektorn framstår som relativt positiva, finns det skäl att också poängtera problemen, speciellt på kort sikt. Regionala obalanser måste hävas. Fördelningen mellan olika utbildningar och yrkesgrupper måste förändras. Jag återkommer strax till dessa frågor.

Det investeringsprogram som regeringen beslutade om i november 1982 (prop. 1982/83: 50) innehöll investeringar för ca 9 000 milj. kr. med ett statligt stöd på 3 900 milj. kr. Genom olika beslut har regeringen därefter tidigare lagt statliga och andra investeringar för sammanlagt drygt 4 800 milj. kr. Härutöver har en stor andel av AMS medel för beredskapsarbeten utnyttjats för investeringar i byggnader och anläggningar. Budgetåret 1982/83 avsatte AMS närmare 1 150 milj. kr. till beredskapsarbeten av investeringskaraktär vilket motsvarar en total volym på drygt 2 400 milj. kr. Motsvarande belopp budgetåret 1983/84 var drygt 1 260 milj. kr. resp. drygt 2 900 milj. kr. Dessutom har ett tioårigt bostadsförbättringsprogram antagits av riksdagen (prop. 1983/84: 40, BoU 11, rskr 63).

I december 1983 beslutade regeringen om ett tillfälligt s. k. ROT-program för kommunerna under främst år 1984. Totalt avsattes 380 milj. kr. inom beredskapsarbetenas ram för denna verksamhet, vilket motsvarar en total investeringsvolym på ca 1 000 milj. kr. Samtidigt ökade lånemöjligheterna för kommunala ROT-projekt genom vidgade låneramar för kommun-låneinstitut.

I maj 1984 gav regeringen AMS i uppdrag att, som ett led i det fortsatta arbetet med ett långsiktigt program för byggsektorn, utreda den förväntade utvecklingen inom sektorn på såväl kort som lång sikt. I uppdraget ingick att överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att komma till rätta med sådana problem som har sin grund i strukturella och regionala obalanser i byggsysselsättningen. Utredningsuppdraget har utförts i samarbete med parterna på byggarbetsmarknaden.

AMS har, som jag nämnde tidigare, i skrivelsen den 22 mars 1985 redovisat resultatet av utredningen. Det konstateras i denna att den faktiska sysselsättningsminskningen inom byggnadsindustrin har haft olika förlopp i skilda delar av landet. I storstadslänen ägde sysselsättningsminskningen rum under första hälften av 1970-talet. Därefter har sysselsättningsnivån i branschen bibehållits i dessa län. Skogslänen uppvisar ett något annat mönster. Där minskade sysselsättningen inom byggnadsindustrin måttligt under första hälften av 1970-talet för att därefter falla under början av 1980-talet.

Enligt AMS statistik fanns det 15 000 registrerade arbetslösa byggnadsarbetare år 1983. Över 5 000 av dessa var träarbetare. Det föreligger väsentliga skillnader i arbetslöshet mellan olika yrkesområden. Särskilt vägarbetare och murare har hög arbetslöshet med en kraftig topp under vintermånaderna. Enligt AMS förefaller de yrkesgrupper som har en hög vinterarbetslöshet att även ha en relativt hög sommararbetslöshet, vilket indikerar betydande strukturell arbetslöshet. Inom skogslänen har andelen arbetslösa medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna inom gruppen egentliga byggnadsarbetare (betong, trä och murare) ökat kraftigt sedan år 1980, från 7,8 % år 1980 till 17,7 % år 1983. År 1984 hade denna andel minskat till 15,1 %. Det är dessa grupper som i huvudsak arbetar med nyproduktion. Byggnadshantverkargruppen – snickare, målare, elektriker, plåtslagare m. fl. – som huvudsakligen arbetar med ersättningsproduktion har klarat sig bättre.

Utredningen behandlar också den yrkesmässiga och geografiska rörligheten och konstaterar att byggnadsarbetarnas totala rörlighet inte är lägre än andra grupper. Enligt utredningen har de senaste fem åren omsättning- en bland Svenska Byggnadsarbetareförbundets medlemmar uppgått till ca 40 %, vilket visar på en betydande yrkesmässig rörlighet. Det kan också skönjas en trend mot att färre nu väljer att byta yrke och i stället flyttar.

Åtgärder för strukturanpassning

För att på sikt komma till rätta med obalansen på byggarbetsmarknaden har AMS tillsammans med parterna utarbetat ett förslag till arbetsmarknadspolitiskt handlingsprogram för byggnadsindustrin. AMS anser att det behövs nya former av insatser för att bereda arbete åt byggnadsarbetare som har sådant handikapp att de har svårigheter att komma in i arbete på den öppna marknaden. En utgångspunkt i AMS diskussion med parterna på byggarbetsmarknaden har varit att företagen inom branschen kan och bör ta ett större ansvar för de *arbetshandikappade*. För att detta skall åstadkommas krävs, enligt AMS mening, att lämpliga organisations- och anställningsformer kan åstadkommas. Vidare krävs, enligt AMS, att statsmakterna klargör sin medverkan i projektet.

Jag delar AMS uppfattning att man bör försöka finna mer varaktiga lösningar för de arbetshandikappade byggnadsarbetarna. Därigenom kan

också deras kunnande tas tillvara och komma samhället till godo. Jag kommer inom kort att föreslå regeringen att uppdra åt AMS att i samråd med berörda intressenter på byggarbetsmarknaden utreda alternativa lösningar som mer långsiktigt ger arbete åt arbetshandikappade byggnadsarbetare inom eller utanför byggnadsverksamheten. En möjlighet som bör prövas är att företagen inom branschen tar ett större ansvar för de arbetshandikappade. AMS bör därvid ta i beaktande de strävanden mot en ökad övergång från objektanställningar till mer långsiktiga anställningsformer som finns inom branschen. Styrelsens förslag om insatser för de arbetshandikappade byggnadsarbetarna bör utformas så att de inte motverkar en sådan utveckling. Vidare bör styrelsens förslag utgå från att arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för sökande med arbetshandikapp skall kunna användas i enlighet med de regler som gäller för de olika stöden. Arbetet bör bedrivas skyndsamt. Förslag bör läggas fram i sådan tid att ett arbete på området kan påbörjas fr. o. m. den 1 juli 1986.

F. n. pågår försök med *kontakt- och uppsökarverksamhet* där arbetslösa byggnadsarbetare avlönade av AMS och Svenska Byggnadsarbetareförbundet arbetar med att aktivera andra arbetslösa byggnadsarbetare. AMS föreslår att denna verksamhet skall förlängas. Jag biträder AMS förslag. Jag kommer senare att föreslå regeringen att 2 milj. kr. av de för budgetåret 1985/86 föreslagna medlen till beredskapsarbeten skall få användas för denna verksamhet. Jag har vidare för avsikt att föreslå regeringen att en utvärdering av den hittills utförda verksamheten redovisas i samband med AMS anslagsframställning för budgetåret 1986/87. Inriktningen av verksamheten bör vara att stödja och stimulera arbetslösa byggnadsarbetare att vidareutbilda sig, ta vara på de arbetsmöjligheter inom branschen som finns på andra orter, byta till arbete inom annan bransch samt att fungera som ett allmänt stöd.

När det gäller *arbetsförmedling för byggnadsarbetare* är det positivt att AMS avser att utarbeta en plan för hur denna del av förmedlingen skall utvecklas. Jag vill dock betona vikten av att AMS uppmärksammar att branschanpassade förmedlingar inte får leda till att den enskildes möjligheter att finna arbete utanför aktuell bransch minskar.

För att undvika brist på arbetskraft inom *reparations- och ombyggnadsarbeten* anser jag i likhet med AMS det synnerligen angeläget att styrelsen i samråd med parterna snabbt tar fram nödvändig utbildning i första hand inom arbetsmarknadsutbildningen. Samtidigt måste, som AMS framhåller, *gymnasieskolans bygg- och anläggningstekniska linje* anpassas till behoven. F. n. disponeras, av totalt 4700 intagningsplatser, drygt 900 i skogslänen trots att ett överskott av byggnadsarbetare finns i de flesta av dessa län. En viss minskning av antalet intagningsplatser görs till nästa läsår bl. a. till följd av att sökandetrycket minskat. Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet finner jag det angeläget att de regionala och lokala skolmyndigheterna tillsammans med berörda parter på arbetsmark-

naden arbetar aktivt för att antalet platser i skogslänen minskas till en, i förhållande till behovet av arbetskraft, lämplig nivå.

Enligt AMS förutsätter byggnadsverksamheten att en stor del av de anställda är beredda till *geografisk rörlighet* antingen genom att pendla mellan bostadsort och arbetsplats eller genom att flytta. Byggnadsarbetare, som tar arbete på annan ort kan, enligt AMS, inte alltid räkna med att få fortsatt stadigvarande arbete på orten. AMS föreslår mot denna bakgrund att den nuvarande starthjälpen skall få utnyttjas för att finansiera veckoslutsresor.

Jag delar AMS och parternas uppfattning att det är viktigt att underlätta för byggnadsarbetare att ta arbete – både inom och utanför byggbranschen – på annan ort om en långsiktig balans skall kunna uppnås. För att uppnå en bättre överensstämmelse med nu gällande system förordar jag dock att en något annorlunda lösning väljs. I likhet med vad som f. n. gäller i fråga om flyttningsbidrag för dem som är bosatta inom kommunerna Kiruna och Gällivare bör byggnadsarbetare i skogslänen kunna beviljas ersättning för två hemresor per månad under ett år under förutsättning att dagpendling inte är möjlig. Vidare bör med hänsyn till anställningsförhållandena på byggarbetsmarknaden starthjälp med 2 000 kr. kunna utgå om anställningen beräknas vara minst tre månader. I övrigt bör gällande regler tillämpas. Den totala kostnaden för mitt förslag om månadsresor och starthjälp för byggnadsarbetare beräknar jag till ca 25 milj. kr. Det totala medelsbehovet för flyttningsbidrag är f. n. svårt att bedöma. Jag föreslår därför inte nu att anslaget för flyttningsbidrag skall tillföras medel för de aktuella förändringarna utan återkommer om så erfordras till regeringen i denna fråga.

För att stärka projektberedskapen av investeringsobjekt föreslår AMS att det antingen införs ett *projekteringsbidrag* eller någon form av s.k. mjuka lån som avskrivs när projektet kommer till stånd. Jag kan inte tillstyrka detta förslag. Det finns dock skäl att erinra om att regeringen i december 1984 beslutade om en försöksverksamhet med förenklad säsongstyrning av byggverksamheten i fem län. Försöken bygger på frivilliga överenskommelser med de större byggherrarna inom kommunen, landstinget och staten. Försöksverksamheten innebär ett ökat ansvar för kommunerna att göra en långsiktig planering av byggandet. Detta har väsentlig betydelse för möjligheterna att snabbt starta olika verksamheter. Vidare underlättas kommunernas möjligheter att göra totala inventeringar av kommunens byggbehov på sikt.

Enligt AMS bedömning skulle det, om de föreslagna åtgärderna genomförs, ta två till fyra år innan rimlig balans kan uppnås på byggarbetsmarknaden. Under denna period behövs kompletterande sysselsättningsinsatser i form av stimulanser och tidigareläggningar av angelägna investeringar. För nästa budgetår föreslår AMS att minst 500 milj. kr. anslås för tidigareläggning av statliga och statsbidragsberättigade kommunala och enskilda objekt.

Den bedömning av byggarbetsmarknaden som i dag kan göras pekar på en mer positiv utveckling för vintern 1985–1986 än vad motsvarande bedömning visade för ett år sedan. Trots detta kvarstår, som tidigare har framhållits, omfattande regional obalans som inte kan lösas på kort sikt. För att underlätta denna anpassning fordras att alla parter på byggmarknaden aktivt deltar. Anslagen till underhåll inom byggnadsstyrelsens ansvarsområde kommer att öka kraftigt under budgetåret 1985/86. Kommunernas insatser spelar här också en framträdande roll och jag utgår från att kommunerna kommer att intensifiera reparations- och underhållsverksamheten i kommunala byggnader och anläggningar. För riksdagens kännedom vill jag samtidigt meddela att regeringen i dag med utnyttjande av den av riksdagen beviljade finansfullmakten (prop. 1984/85: 150, bil. 1, FiU 40, rskr 420) beslutar om statliga tidigareläggningar för 162,4 milj. kr. samt avsätter 138 milj. kr. för kommunala beredskapsarbeten av investeringskaraktär i vissa skogslän. Chefen för socialdepartementet kommer senare i samband med en proposition om barnomsorgen att bl. a. föreslå ytterligare medel till anordningsbidrag för barnstugor motsvarande en investeringsvolym om ca 300 milj. kr. Chefen för bostadsdepartementet kommer senare att föreslå regeringen att 48 milj. kr. får användas för anordningsbidrag för samlingslokaler. Totalt motsvarar dessa åtgärder en investeringsvolym på närmare 1 100 milj. kr. Den totala sysselsättningseffekten av dessa investeringar kan beräknas till 2 000 – 2 400 personer.

Teknikerbristen

Bristen på tekniker har blivit alltmer påtaglig. Bristen gäller framför allt civilingenjörer och berör i särskilt hög grad verkstadsindustrin. I årets budgetproposition lämnade jag en utförlig redovisning av den bristsituation som föreligger. I en bilaga till AMS skrivelse den 22 mars 1985 och i en skrift utgiven av Industriförbundet, Sveriges Verkstadsförening och Svenska Arbetsgivareföreningen med titeln "Var finns teknikerna för svensk industri?" ges ytterligare belysning av frågan.

I den nämnda skriften framhålls att de underliggande drivkrafterna till teknikerbristens framväxt och orsaker är långsiktiga. De viktigaste är Sveriges kraftigt ökade specialisering på kunskapsintensiva produkter, dessa produkters snabba marknadsexpansion och teknikeryrkenas allmänt stigande betydelse i produktionsprocessen.

I likhet med författarna till skriften, ser jag teknikerbristen som ett hälsotecken för den svenska industrin. Detta kan tyckas paradoxalt men är ett uttryck för framtidstron i den svenska ekonomin. Gemensamma ansträngningar måste göras för att fylla behoven av kvalificerade tekniker och därmed främja en önskvärd ytterligare produktions- och kvalitetsökning inom industrin.

Kortsiktigt har teknikerbristen medfört vissa problem för, i första hand,

de tekniska högskolorna. Genom industrins stora efterfrågan på kvalificerade tekniker har högskolan svårigheter att behålla den forskande och undervisande personalen. Chefen för utbildningsdepartementet har nyligen tillkallat en arbetsgrupp med uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för att förbättra lärarförsörjningen.

Den successivt accentuerade bristen på tekniker är emellertid långsiktig och måste huvudsakligen motverkas genom långsiktigt inriktade insatser inom utbildningspolitiken. I årets budgetproposition lämnade chefen för utbildningsdepartementet vissa förslag om utökning av kapaciteten, i bl. a. civilingenjörsutbildningen samt förslag om utveckling av kortare teknisk högskoleutbildning. Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken kan emellertid vissa ytterligare överbryggande insatser göras utöver den vidgade satsning på teknikerutbildning inom arbetsmarknadsutbildningen som regeringen initierade inför innevarande budgetår. Genom att, såsom AMS föreslår, vidga reglerna för AMU i företag och främst då för den s.k. flaskhalsutbildningen kan bristen på tekniska tjänstemän till en del motverkas.

I sin skrivelse den 22 mars 1985 föreslår AMS att antalet bidragsberättigade timmar för AMU i företag får fördubblas. Vidare föreslås att bidragsbeloppet om högst 35 kr. per timme för kurskostnader skall få överskridas vid fort- eller vidareutbildning av tekniker. Jag delar AMS uppfattning att tekniska påbyggnader av den art som här avses, kan behöva omfatta mer än nuvarande begränsning till 920 timmar. Samtidigt anser jag det angeläget att företagen snabbt utnyttjar möjligheten att genom flaskhalsutbildning tillgodose behovet av tekniker. Mot denna bakgrund avser jag senare att föreslå regeringen att bidrag för tekniska påbyggnadskurser som startas under år 1984 skall få beviljas för upp till 1 840 timmar. Jag anser mig däremot inte kunna biträda AMS förslag om höjning av bidragsbeloppet för kurskostnader eller utvidgning av timantal för andra utbildningar. Jag vill emellertid också understryka vikten av att företagen själva snabbt tar sin del av ansvaret för kunskapsuppbyggnaden. Planeringen för utnyttjandet av förnyelsefonderna bör inledas omedelbart. Fondernas medel kan tas i anspråk för utbildning som startar den 1 januari 1986. Det är viktigt att företagen tar i beaktande möjligheterna att expandera den företagsinterna utbildningen under nästa lågkonjunktur. Det bör också så långt det praktiskt är möjligt ske en anpassning av de fort- och vidareutbildningskurser som erbjuds inom arbetsmarknadsutbildningen och Komvux. Kurserna kan läggas upp så att de passar yrkesverksamma ingenjörer och tekniker. Olika studietakt, förläggning till kvällstid, helger och andra tider då det kan finnas lediga resurser samt distansstudier bör också eftersträvas.

De goda erfarenheter och traditioner som byggt upp inom ramen för arbetsmarknadspolitiken och arbetsmarknadsutbildningen när det gäller åtgärder inriktade på manuella yrken kommer nu väl till pass. Omorganiseringen av arbetsmarknadsutbildningen till en uppdragsorganisation, vilken

ytterst syftar till att öka flexibiliteten och marknadsanpassningen av kursutbudet, torde också kunna öka möjligheterna att häva obalanserna inom teknikerområdet.

Jag går nu in på vissa andra utbildningsfrågor.

Övriga utbildningsfrågor

Enligt bestämmelserna för AMU i företag kan bidrag lämnas till företag för utbildning vid risk för permittering eller uppsägning, för s. k. flaskhalsutbildning, vid utbildning till följd av strukturella förändringar som kan leda till arbetslöshet för den enskilde samt för utbildning av arbetstagare för att medverka till ökad jämställdhet. Bidrag utgår för utbildningskostnader med 35 kr. per timme under högst 920 timmar. Om arbetsgivaren i samband med att företag beviljas bidrag för kurskostnader åtar sig att anställa en vikarie, ta emot en praktikant eller liknande som motprestation så utgår ytterligare högst 35 kr. per timme till lönekostnader för den som utbildas.

Men hänsyn till riksdagens beslut om förnyelsefonder m. m. (prop. 1984/85: 86, FiU: 9, rskr 108) bör reglerna för AMU i företag ändras. Utgångspunkten bör härvid, enligt min mening, vara själva syftet med förnyelsefonderna, nämligen att utnyttja en del av företagets vinst till bl. a. utbildning. Så länge företaget har disponibla medel på sitt förnyelsekonto bör således dessa i första hand utnyttjas. I det fall företagets förnyelsekonto är tomt bör, enligt min mening, länsarbetsnämnden kunna bevilja bidrag för AMU i företag. Bidrag för s. k. jämställdhetsutbildning bör också kunna utges oberoende av om ett företag har medel på förnyelsekonto eller inte. Jag vill dock erinra om vad chefen för finansdepartementet framfört i prop. 1984/85: 86 om förnyelsefonder m. m. angående kvinnors behov av utbildning på arbetsplatsen. Likaså bör anställda som påbörjat den tidigare nämnda tekniska utbildningen få fullfölja den oberoende av om företaget har sådant konto eller ej.

AMS har vidare i sin framställning föreslagit vissa regeländringar för att utvidga möjligheten för kommuner och landsting att få bidrag för utbildning av anställda.

I dag gäller att kommuner och landsting kan få bidrag för utbildning av anställda då utbildningen är föranledd av strukturella förändringar till följd av ny teknik som utan utbildning kan bedömas leda till arbetslöshet för den berörda personalen. Jag avser att inleda diskussioner med parterna på den kommunala sidan kring utbildningsfrågor och är därför inte beredd att nu föreslå några ändringar i denna fråga.

Inom ramen för bristyrkesutbildningen bedrivs en särskild utbildning för anställda inom tekoindustrin. Vid denna utbildning utgår utbildningsbidrag till eleverna och företagen betalar utfyllnad till full lön. Av administrativa skäl bör bidraget i likhet med vad som gäller för AMU i företag kunna utgå

till företaget. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen denna förändring.

I syfte att vidga utbildningsmöjligheterna för arbetslösa har chefen för utbildningsdepartementet tidigare denna dag föreslagit att ytterligare 50 milj. kr. skall satsas på särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA). Vuxenutbildningsavgiften bör därför höjas från nuvarande 0,25 % av den totala lönesumman till 0,264 %. Samtidigt bör arbetsmarknadsavgiften sänkas i motsvarande grad, dvs. från 1,6 till 1,586 %. Detta förslag kräver att lagen (1981: 691) om socialavgifter ändras. I denna fråga har jag samrått med chefen för socialdepartementet. Lagförslaget bör fogas till protokollet i detta ärendet som *underbilaga 2.2.1*.

Genom SVUXA får arbetslösa personer, som inte kan få lämplig utbildning genom arbetsmarknadsutbildning, möjlighet att komplettera sina skolkunskaper på grundskole- eller gymnasienivå eller bygga på sin utbildning med yrkesinriktade kurser. Planeringsvolymen för arbetsmarknadsutbildning inom det reguljära skolväsendet bör mot denna bakgrund ligga 2000 personer lägre än vad som angavs i budgetpropositionen. Detta påverkar dock inte medelsberäkningen under anslaget B 6. Arbetsmarknadsutbildning och B 8. Kostnader för ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen m. m.

Chefen för utbildningsdepartementet kommer vidare senare att, med stöd av riksdagens bemyndigande, föreslå regeringen att dels öka antalet utbildningstimmar i komvux, dels att medge skolöverstyrelsen (SÖ) att besluta om bidrag för kurser vid folkhögskola för arbetslös ungdom. Härigenom skapas platser för ca 17 000 deltagare, varav 2000 i folkhögskolor.

Under innevarande budgetår bedrivs enligt riksdagens beslut (prop. 1983/84: 150, bil. 12, AU 24, rskr 385) ett särskilt projekt med utbildning inom dataområdet för kortutbildade. För budgetåret 1984/85 har 32 milj. kr. anvisats för projektet. Bidrag utges i princip enligt reglerna för AMU i företag.

Inom regeringen har jag tillsammans med statsråden Ingvar Carlsson och Hjelm-Wallén svarat för ledningen av projektet. I en interdepartemental arbetsgrupp med ansvar för den mer praktiska styrningen av projektet har företrädare för LO, TCO och SAF deltagit.

Hälften av de anvisade medlen har fördelats till länsarbetsnämnderna i Östergötlands, Malmöhus, Skaraborgs och Värmlands län. Den andra hälften fördelas efter beslut av regeringen.

Enligt regeringens riktlinjer för projektet beräknades 5 000 personer – i ett första steg – kunna erbjudas en grundläggande introduktion i datalära om upp till 160 timmar per person. Av dessa beräknades vidare ca 1 000 personer kunna erbjudas en längre yrkesinriktad utbildning som förberedelse för nya eller ändrade arbetsuppgifter.

En uppföljning som har gjorts och rapporterats till mig visar att den första delen av projektet är genomförd på ett tillfredsställande sätt. Studie-

förbunden, Komvux och arbetsmarknadsutbildningen har varit de vanligaste utbildningsanordnarna. De erfarenheter som har vunnits i projektet bör bl. a. kunna tas till vara av företag som utnyttjar förnyelsefondsmedel för utbildning. Bidrag beräknas ha beviljats för utbildning av minst 8000 personer. Den mer yrkesinriktade utbildningsdelen eller steg två av projektet har tagit längre tid att förbereda än den kortare introduktionsutbildningen, men har påbörjats eller är under förberedande i ett flertal företag.

Jag anser det angeläget att kortutbildade även nästa budgetår ges en särskild möjlighet till utbildning enligt projektets riktlinjer. Jag föreslår därför ytterligare medel – 16 milj. kr. – för detta projekt. Huvuddelen av medlen bör tillföras AMS. Inom projektet har de centrala parternas medverkan visat sig vara av stort värde. Jag anser det därför väsentligt att en referensgrupp kan knytas till AMS för dessa frågor. Det bör i fortsättningen ankomma på AMS att besluta om bidrag. Det är också angeläget att den fortsatta delen av projektet som bl. a. avser den mer yrkesinriktade utbildningsdelen kan följas upp. En mindre del av de beräknade medlen bör därför kunna användas för utvärdering. Jag återkommer strax till medelsberäkningen.

Långtidsarbetslöshet

Långtidsarbetslösheten är, som jag ser det, ett av de allvarligaste problemen i den aktuella arbetsmarknadssituationen. Att långtidsarbetslösheten i Sverige är ett betydligt mindre problem än i omvärlden, och att den de allra senaste månaderna tenderat att minska, får enligt min uppfattning inte tas till intäkt för minskade ansträngningar.

Långtidsarbetslösheten är särskilt allvarlig i ett fördelningspolitiskt perspektiv. Det har visat sig att det även vid ett förbättrat arbetsmarknadsläge kvarstår många i arbetslöshet under lång tid. Särskilt gäller detta grupper med svag utbildningsbakgrund, äldre, arbetshandikappade m. fl.

AMS konstaterar i skrivelsen den 22 mars 1985 att möjligheterna att vända utvecklingen av långtidsarbetslösheten starkt hänger samman med den allmänna efterfrågan på arbetskraft. Det är enligt min uppfattning därför nödvändigt att alla arbetsgivare, såväl privata som offentliga, tar ett ansvar och breddar sin rekrytering. Enbart under första kvartalet i år nyanmäldes mer än 70 000 platser per månad i genomsnitt till förmedlingen. Inom ramen för dessa måste det finnas många arbetstillfällen även för långtidsarbetslösa. Arbetsförmedlingens ansträngningar att placera de långtidsarbetslösa i arbete måste mötas av en vidsynt attityd till den tillgängliga arbetskraften från företag och myndigheter.

Begreppet långtidsarbetslösa täcker en mycket heterogen grupp av människor. Många av de äldre närmar sig den allmänna pensionsåldern och har sin försörjning genom en kombination av tjänstepension eller pensionsliknande förmån från tidigare arbetsgivare och ersättning genom arbetslös-

hetsförsäkringen eller kontant arbetsmarknadsstöd (KAS). Avstegen från turordningsreglerna i anställningsskyddslagen har också lett till en ökning av den registrerade långtidsarbetslösheten genom de s. k. 58,3-årspensioneringarna. Vidare finns det bland de långtidsarbetslösa tjänstepensionärer som genom att vara inskrivna vid arbetsförmedlingen har möjlighet att påverka sin sjukpenning. Formellt skall dessa grupper – i den mån de gör anspråk på kontantstöd – stå till förfogande för arbete och vara beredda att ta erbjudet arbete. Enligt AMS är möjligheterna att anvisa arbete emellertid oftast mycket små och i praktiken har arbetssökandet i flertalet fall endast en formell karaktär.

Enligt en särskild redovisning som AMS har presenterat uppgick år 1964 de långtidsarbetslösa till 8 % av samtliga arbetslösa. År 1984 hade denna andel ökat till 28 %. Vid årsskiftet 1984–1985 uppgick antalet kvarstående arbetssökande som var långtidsarbetslösa till 45 000, varav 25 000 var 55 år eller äldre. Ca 29 000 var medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna. Uppskattningsvis 16 000 – 20 000 av de långtidsarbetslösa var endast "formellt" arbetssökande, dvs. de var anmälda som arbetssökande endast för att kunna behålla sin sjukpenning eller annan liknande förmån eller i avvaktan på pension. Var femte långtidsarbetslös sökte endast deltidarbete. De långtidsarbetslösa var något överrepresenterade bland de lokalt arbetssökande. Under år 1984 placerades ca 32 000 långtidsarbetslösa i beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning eller ungdomslag, vilket var ca 18 % av samtliga som placerades i sådana åtgärder.

Det kan ur flera synpunkter ifrågasättas om det är en lämplig ordning att rätten till olika sociala förmåner eller möjligheten att försörja sig vid pensionering skall vara förenad med ett krav på att vara arbetssökande på arbetsförmedlingen. Personerna i fråga tvingas många gånger att uppträda som arbetssökande utan att vara det och arbetsförmedlingens resurser tas i anspråk för uppgifter som faller utanför verksamheten. Dessa problem bör kunna lösas i annan ordning. En del av dessa frågor är redan nu eller kommer att bli föremål för utredning. Kommittén för översyn av vissa frågor inom den allmänna pensioneringen (Dir. 1984: 42) har bl. a. fått i uppdrag att mot bakgrund av 58,3-årspensioneringarna pröva frågan om frivilliga avgångar från arbetsmarknaden före den ordinarie pensionsåldern.

Den i årets budgetproposition aviserade utredningen om vissa frågor rörande arbetslöshetsersättning kommer att få i uppdrag att bl. a. se över rätten till arbetslöshetsersättning i samband med pension och möjligheten att i större utsträckning placera deltidssökande i arbete som motsvarar deras arbetsutbud. Även om man inom ramen för dessa utredningsuppdrag kan lösa vissa av dessa problem kvarstår andra, som bara kan lösas genom uppgörelser mellan arbetsmarknadens parter. Jag tänker då på sådana frågor som åldersgränser och ersättningsnivåer i samband med tjänstepensioner. Jag vill här upplysa om att man på den kommunala sidan nu har

träffat avtal som gör det möjligt för anställda att stanna kvar i tjänst till 65 års ålder. Tidigare gällde att vissa anställda skulle lämna sina tjänster vid 63 års ålder. Många av dessa tidiga pensionärer har varit hänvisade till att uppträda som arbetssökande för att dryga ut sin pension med arbetslöshetsersättning.

I avvaktan på förslag från de utredningar som jag nyss har nämnt kommer jag nu inte att föreslå några ändringar i de regler som gäller i dessa avseenden. Jag har emellertid ändå funnit det angeläget att redovisa min uppfattning att långtidsarbetslösheten måste prioriteras i ett skede när efterfrågan på arbetskraft stiger snabbt. Detta bör ske bl. a. genom att de sysselsättningsskapande åtgärderna i större utsträckning utnyttjas för de långtidsarbetslösa. Rekryteringsstöden skall i första hand användas för långtidsarbetslösa. Under nästa budgetår bör detta gälla i större utsträckning än hittills även i fråga om beredskapsarbeten. Målet bör vara att antalet långtidsarbetslösa väsentligt reduceras genom dessa stödformer.

Jag vill här också erinra om att fr. o. m. den 1 oktober 1983 gäller att utförsäkringsshotade kassamedlemmar, dvs. långtidsarbetslösa kassamedlemmar, har rätt att på begäran bli anvisade ett beredskapsarbete. Från oktober 1983 till halvårsskiftet 1984 placerades totalt ca 126 000 personer i beredskapsarbete. Under samma tid utnyttjade uppskattningsvis knappt 4 000 utförsäkringsshotade kassamedlemmar rätten att begära beredskapsarbete.

I detta sammanhang vill jag också nämna att AMS i december 1984 beslöt att genomföra försök med förbättrat skydd mot utförsäkring för arbetslösa kassamedlemmar i Älvsborgs och Värmlands län. Försökens syfte är att få till stånd ett mer systematiskt och koncentrerat arbete för att bryta arbetslösheten i ett tidigare skede. Förmedlingens uppdrag är att före den 200: e ersättningsdagen för varje individ ta fram en konkret handlingsplan för det fortsatta arbetet med att bryta arbetslösheten. Senast i anslutning till den 200: e ersättningsdagen skall – om arbetsplacering inte är möjlig – förmedlingen ge ett erbjudande om lämplig placering i åtgärd i de fall sådan placering är meningsfull. Försöksverksamheten kommer att utvärderas efter sommaren 1985.

Åtgärderna inom hela det arbetsmarknadspolitiska fältet syftar till att begränsa arbetslöshetstiden och förebygga framtida arbetslöshetsrisker. Att bryta långvarig arbetslöshet är därför självfallet alltid en viktig uppgift. I AMS riktlinjer för länsarbetsnämndernas verksamhetsplanering har därför insatser mot långtidsarbetslöshet ytterligare skjutits i förgrunden. Detta kommer också att gälla för verksamhetsplaneringen under kommande budgetår. Insatserna för att placera de långtidsarbetslösa på den öppna arbetsmarknaden måste enligt min mening intensifieras.

Ungdomsfrågor

Jag gav i årets budgetproposition en utförlig redovisning av arbetsmarknadsutvecklingen för ungdomarna och framför allt för 18- och 19-åringarna sedan lagen om ungdomslag infördes den 1 januari 1984. Riksdagen har därefter (AU 1984/85: 11, rskr 188) fattat beslut om vissa ändringar i lagen bl. a. med syfte att öka utslussningen ur ungdomslagen. Jag har inte för avsikt att återkomma till dessa frågor nu.

Jag vill i stället ta upp frågan om möjligheten för ungdomar i ungdomslag att placeras i arbete med hjälp av rekryteringsstöd. AMS föreslår i sin skrivelse att anslaget för ungdomslag bör kunna tas i anspråk för rekryteringsstöd för ungdomar som har varit placerade i ungdomslag i sex månader eller som enligt handledarens bedömning riskerar att kvarstå i ungdomslaget under lång tid.

Frågan behandlades delvis i budgetpropositionen. Det finns anledning att behandla den utförligt nu.

Det normala för när ungdomar träder in på arbetsmarknaden måste även i fortsättningen vara att detta skall ske utan att arbetsgivaren subventioneras för anställningen. Om denna huvudprincip inte får råda kommer den ordinarie arbetsmarknaden för ungdomar, som trots allt är ganska stor, snabbt att försvinna. Däremot bör rekryteringsstöd kunna utnyttjas som ett individuellt medel för att placera ungdomar i särskilda fall. Jag tänker på ungdomar som har varit länge i ungdomslag, som närmar sig 20-årsåldern och där det inte är möjligt att hitta ett arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Rekryteringsstöd bör också kunna användas i samband med att individuella planer upprättas för ungdomar som har varit i ungdomslag en längre tid och där arbetsförmedlingen klart bedömer att andra alternativ är uteslutna. Jag vill slutligen återigen understryka att rekryteringsstöd hela tiden måste användas som ett individuellt stöd i särskilda fall och aldrig få karaktär av en generell åtgärd för ungdomar. När det gäller medelsfrågan har 1 058 milj. kr. avsatts för rekryteringsstöd för nästa budgetår. Dessa medel får också utnyttjas för ungdomar i ungdomslag i de situationer jag nu har redovisat, och jag kan inte finna motiv för att vidga denna ram genom att rekryteringsstöd skulle kunna utbetalas från anslaget för ungdomslag. Frågan om ytterligare medel behövs för rekryteringsstöd får, som jag tidigare har anfört, bedömas när utvecklingen för hela budgetåret 1985/86 bättre kan överblickas.

Utbildningsutskottet har (UbU 1984/85: 18) uttalat att vägledande för översynen av det nuvarande planeringssystemet för gymnasieskolan bör vara att kunna erbjuda alla ungdomar under 20 år en gymnasieplats. I detta sammanhang är frågan om samordning mellan åtgärdssystemen för 16–17-åringar å ena sidan och 18–19-åringar å andra sidan, en väsentlig del. Mot denna bakgrund pågår inom regeringskansliet en översyn av de sam-

lade insatserna för hela gruppen ungdomar i åldern 16–20 år. Arbetet bedrivs med sikte på att regeringens ställningstagande skall kunna presenteras i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. antaga inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter,
2. godkänna vad jag har förordat ifråga om månadsresor och start-hjälp till byggnadsarbetare.

B 6. Arbetsmarknadsutbildning

I årets budgetproposition (prop. 1984/85: 100, bil. 12, s. 75) anmälde jag min avsikt att återkomma med förslag i fråga om medel för fortsatt verksamhet med utbildning inom dataområdet för kortutbildade. Jag beräknar kostnaden för nästa budgetår till 16 milj. kr. Med hänvisning till vad jag nyss har anfört i denna fråga samt i enlighet med anslagsberäkningen för nästa budgetår där AMS får disponera över ett till hälften upptaget helårsanslag hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1985/86 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1984/85: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

B 8. Kostnader för ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen m. m.

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen m. m.* för budgetåret 1985/86 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1984/85: 100, bil. 12, upptagna medel anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter**

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1981: 691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

1 §¹

En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3–5 §§ för varje år betala

1. *sjukförsäkringsavgift* med 9,50 procent,
 2. *folkpensionsavgift* med 9,45 procent,
 3. *tilläggsavgift* efter de procentsats som anges i särskild lag,
 4. *delpensionsavgift* med 0,50 procent,
 5. *barnomsorgsavgift* med 2,20 procent,
 6. *arbetsskadeavgift* med 0,60 procent,
 7. *arbetsmarknadsavgift* med 1,60 procent,
 7. *arbetsmarknadsavgift* med 1,586 procent,
 8. *arbetarskyddsavgift* med 0,155 procent,
 9. *vuxenutbildningsavgift* med 0,25 procent samt
 9. *vuxenutbildningsavgift* med 0,264 procent samt
 10. *lönegarantiavgift* med 0,20 procent.
- Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock betala endast tilläggsavgift.
- Staten betalar inte arbetsskadeavgift.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1984: 1106.

Civildepartementet: Vissa ersättningar till kyrkofonden

CIVILDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-04-16

Föredragande: statsrådet Holmberg

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86, m. m. såvitt avser civildepartementets verksamhetsområde.

F. KYRKLIGA ÄNDAMÅL

F 2. Vissa ersättningar till kyrkofonden

(Nytt anslag som ersätter de tidigare anslagen Vissa ersättningar till kyrkofonden och Bidrag till kyrkomötet.)

1983/84 Utgift	5 050 737
1984/85 Anslag	47 551 000
1985/86 Förslag	85 851 000

I prop. 1984/85: 100 (bil. 15 s. 137) har regeringen föreslagit riksdagen att i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Vissa ersättningar till kyrkofonden för budgetåret 1985/86 beräkna ett anslag på 49 351 000 kr. Jag anhåller nu att få ta upp denna fråga.

Ur anslaget utgår ersättning till kyrkofonden med 5 050 737 kr. för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. Ersättningen utgår enligt föreskrift i 5 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader (omtryckt 1982: 379, ändrad 1983: 401 och 1984: 509).

Fr. o. m. år 1985 utgår också ersättning till kyrkofonden för inkomstbortfall till följd av avskaffandet av den kommunala beskattningen av juridiska personer. Enligt förslag i prop. 1983/84: 133 (s. 34) skall compensation för detta inkomstbortfall utgå med 85 milj. kr. för helt år. För första halvåret 1985 har anvisats hälften av detta belopp.

Innevarande budgetår utgår bidrag till kyrkofonden med 1 750 000 kr. ur det under trettonde huvudtiteln uppförda anslaget C 12. Bidrag till kyrkomötet. Regeringen har i prop. 1981/82: 192 lagt fram förslag om ett reformerat kyrkomöte m. m. Förslaget har godkänts av kyrkomötet (1 SäU 1982: 1, kskr 28) och riksdagen (KU 1982/83, rskr 2). Kostnaderna för kyrkomötet skall enligt riksdagens beslut med anledning av nämnda propo-

sition i princip betalas ur kyrkofonden. Statsbidrag har emellertid ansetts böra utgå med belopp som motsvarar de kostnader för allmänt kyrkomöte som tidigare har belastat statsbudgeten. I prop. 1984/85: 100 (bil. 15 s. 137) föreslås att bidraget till kyrkofonden för kostnader för kyrkomötet fr. o. m. nästa budgetår skall betalas från förevarande anslag.

Föredragandens överväganden

Den ersättning som utgår till kyrkofonden med anledning av församlingarnas inkomstbortfall till följd av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen, bör behandlas på samma sätt som motsvarande bidrag till kommunerna. Chefen för finansdepartementet har denna dag föreslagit att kompensationen reduceras med 250 milj. kr.

I konsekvens härmed bör församlingarna få sin kompensation reducerad i motsvarande mån. Det innebär en minskning år 1986 med 12 milj. kr. Kompensationen kommer därför att år 1986 uppgå till 73 milj. kr. Hälften av beloppen för resp. kalenderår 1985 och 1986, 79 milj. kr. utbetalas under budgetåret 1985/86.

Kompensationen tillförs kyrkofonden ur vilken sedan kan utgå extra utjämningsbidrag till vissa kyrkliga kommuner. Vid beslut om sådana bidrag skall hänsyn främst tas till behovet av bidrag. Övergångsvis tas också viss hänsyn till bortfallet av skatteinkomster från juridiska personer.

Ur anslaget bör vidare i enlighet med vad jag förordat i prop. 1984/85: 100 (bil 15 s. 137) utgå bidrag till kyrkofonden med 1 800 000 kr. för kostnader för kyrkomötet.

Ersättning för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. har beräknats till ett oförändrat belopp om 5 051 000 kr.

Anslaget bör alltså för nästa budgetår föras upp med 85 851 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa ersättningar till kyrkofonden* för budgetåret 1985/86 under trettonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 85 851 000 kr.

Reviderad nationalbudget 1985

REVIDERAD NATIONALBUDGET FÖR 1985

Inledning

Den reviderade nationalbudgeten för 1985 som härmed läggs fram är utarbetad inom finansdepartementet och konjunkturinstitutet. Nationalbudgeten bygger på material från fackdepartement och olika verk och institutioner. Utredningsrådet har hörts men dess ledamöter bär inte något ansvar för de bedömningar som görs i nationalbudgeten.

Finansdepartementet ansvarar för de sammanfattande bedömningarna av Sveriges ekonomi 1985 i kapitel 1. Den ekonomiska utvecklingen inom olika områden behandlas mer i detalj i kapitel 2–10. Arbetsfördelning mellan finansdepartementet och konjunkturinstitutet och skillnader i prognoser framgår av appendix till kapitel 1. En analys av effekterna av ett fall i dollarkursen har utarbetats av fil. kand. Göran Schubert och redovisas i appendix till kapitel 3.

Arbetet med den reviderade nationalbudgeten inom finansdepartementet har letts av statssekreteraren Erik Åsbrink och departementsrådet Svante Öberg. Kalkylerna avslutades för finansdepartementets del den 16 april 1985.

1 Sammanfattande översikt

Finansdepartementet ansvarar för de sammanfattande bedömningarna i detta kapitel. Prognosskillnader mellan finansdepartementet och konjunkturinstitutet framgår av appendix till kapitel 1. Skillnaderna avser främst import, lagerinvesteringar, bytesbalans och inflation.

1.1 Internationell utveckling

Den ekonomiska tillväxten i industriländerna sammantagna blev stark 1984. BNP i OECD-området ökade med ca 5 %. Tillväxten var emellertid geografiskt ojämnt fördelad. I Förenta staterna blev tillväxten närmare 7 %, medan den i Västeuropa stannade vid endast 2,5 %. Den draghjälp som Förenta staterna gav den övriga världsekonomin under 1984 förbättrade avsevärt bytesbalansen i flera länder och mildrade skuldproblemen i skuldyngda utvecklingsländer. Trots den ökade aktiviteten har inflationen inte ökat i OECD-området som helhet. Konsumentprisernas ökningstakt var 1984 oförändrat drygt 5 %. Inte heller i de länder där tillväxten var snabbast, accelererade prisstegringarna särskilt mycket. Arbetslösheten i OECD-området minskade från 8,8 % av arbetskraften 1983 till 8,3 % 1984. I Västeuropa ökade den dock från 10,1 % till 10,7 %.

Den amerikanska ekonomin tycks nu komma in i en fas med långsammare tillväxt. I stort sett samtliga inhemska efterfrågekomponenter väntas utvecklas svagare än tidigare och utrikesbalansen väntas ge fortsatt negativa bidrag till totalefterfrågan. BNP-tillväxten beräknas stanna vid 3 1/4 % 1985.

Draghjälp från Förenta staterna väntas således minska 1985. Därtill kommer att finans- och penningpolitiken i övriga industriländer har en stram inriktning. I flertalet länder fästs stor vikt vid att få ner budgetunderskotten och att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen. Den totala produktionstillväxten i Västeuropa beräknas stanna vid 2 1/2 % även 1985. Den inhemska efterfrågan väntas dock öka med endast 1 1/2–2 %. Investerings efterfrågan är det mest expansiva inslaget, medan man å andra sidan måste räkna med ett bortfall av extern efterfrågan. Den måttliga tillväxten kan leda till att arbetslösheten stiger till 11 % 1985, vilket motsvarar ca 19 milj. människor i Västeuropa utan arbete.

Den japanska ekonomin har stimulerats kraftigt av de goda exportmöjligheterna det senaste året. Efter hand har även hemmaefterfrågan förstärkts något, särskilt gäller det investeringarna i den privata sektorn. Finanspolitiken har emellertid alltjämt en klart restriktiv inriktning och den fortsatta tillväxten väntas alltjämt i hög grad bygga på extern efterfrågan. Bytesbalansens överskott beräknas fortsätta att stiga. Den totala produktionstillväxten väntas bli ca 5 % 1985.

Sammantaget beräknas BNP-tillväxten i OECD-området bli 3 1/4 %

1985, se tabell 1: 1. I jämförelse med den preliminära nationalbudgeten är det en något gynnsammare bild av den internationella utvecklingen som nu redovisas. Främst är det prognosen för Förenta staterna som uppreviderats.

Inflationen i industriländerna tycks nu ha stabiliserats på en låg nivå. Något nämnvärt inflationstryck från råvarupriserna är inte sannolikt under 1985. Inte heller lönekostnaderna torde medföra några starkare inflationsimpulser. Den strama finans- och penningpolitiken i de flesta länder bidrar till att dämpa eventuella prisstegringstendenser. Konsumentpriserna väntas öka med ca 5% 1985 för OECD-området som helhet. Skillnaderna mellan olika länders inflationstakt väntas minska. Förbundsrepubliken Tyskland och andra för Sverige viktiga konkurrentländer bedöms fortsätta att ha en inflationstakt under genomsnittet för hela OECD-området.

Som vanligt är bedömningar av den internationella utvecklingen behäftade med osäkerhet. När det gäller Förenta staternas ekonomi har det främst att göra med de ökade underskotten i den federala budgeten och bytesbalansen. Underskotten kan utlösa anpassningsmekanismer som kan få en återhållande effekt på världsekonomin. De har bl. a. initierat en diskussion i kongressen om långtgående protektionistiska åtgärder för att skydda den amerikanska industrin (importavgifter och importkvoter), åtgärder som med stor sannolikhet skulle utlösa motåtgärder från andra länder och därmed få ytterst allvarliga konsekvenser för det internationella handelssystemet och världsekonomin.

Vidare kan dollarkursens fortsatta utveckling få stor betydelse för konjunkturutvecklingen under 1985. Dollarn måste i början av 1985 anses vara klart övervärderad när det gäller konkurrensförhållandena mot resten av världen. Det kan idag inte bedömas om den nedgång som skett i dollarkursen sedan mitten av mars är inledningen till en mer omfattande dollardepreciering. I ett appendix till kapitel 3 analyseras tänkbara konsekvenser i första hand för den svenska ekonomin av en nedgång i dollarkursen. Av analysen framgår att konsekvenserna för världsekonomin i hög grad skulle bli beroende av vilka faktorer som utlöste dollarfallet och vilka reaktioner från den ekonomiska politiken, som nedgången skulle ge upphov till.

Tabell 1: 1 Internationell utveckling 1984 och 1985

	BNP		Konsument- priser		Arbetslös- löshet	
	% per år		% per år		%	
	1984	1985	1984	1985	1984	1985
Förenta staterna	6,8	3 1/4	4,3	4 1/4	7,5	7 1/4
Japan	5,8	5	2,2	2 1/2	2,7	2 1/2
Förbundsrepubliken Tyskland	2,6	2 3/4	2,4	2	8,3	8 1/4
OECD-Europa	2,5	2 1/2	7,6	6 1/2	10,7	11
OECD-Totalt	5,0	3 1/4	5,3	5	8,3	8 1/2

När det gäller Västeuropa har osäkerheten att göra med huruvida de grundläggande problemen rörande pris- och lönebildningen har minskat eller ej. Medan utvecklingen i Förenta staterna de senaste åren har inneburit en dämpning av både inflation och arbetslöshet, har den sänkta prisstegringstakten i Västeuropa kunnat uppnås bara till priset av en högre arbetslöshet. Den s. k. Phillipskurvan har i Västeuropa inte förskjutits inåt utan utvecklingen de senaste åren har medfört en rörelse längs kurvan mot högre arbetslöshet och lägre inflation. Förstärkt tillväxt och reducerad arbetslöshet skulle därmed kunna dra upp inflationstakten. Detta skulle i sin tur kunna utlösa nya åtstramningar med åtföljande risker för att tillväxten dämpas.

Det kan inte uteslutas att tillväxten i Västeuropa blir något starkare än ovan förutsatt. Möjligen skulle farhågor för konsekvenser av minskade positiva bidrag från den amerikanska ekonomin kunna leda till lättnader i den nuvarande starkt restriktiva finanspolitiken. I vissa länder övervägs exempelvis skattelättnader, vilka emellertid inte torde få några mer betydande effekter på konsumtionsefterfrågan under 1985.

1.2 Utvecklingen i Sverige

Allmänt om utvecklingen 1984 och 1985

Den ekonomiska tillväxten i Sverige blev stark 1984. BNP ökade med 3,0% och industriproduktionen med ca 7%. Efterfrågan hade en tyngdpunkt på export och investeringar (inkl. lager). Dessa delar ökade sammantaget med ca 6 1/2%, medan konsumtionen bara ökade med drygt 1%. Bytesbalansen förbättrades från ett underskott på 7 miljarder kr. 1983 till ett överskott på 1 miljard kr. 1984. Antalet sysselsatta ökade med 36 000 personer och arbetslösheten reducerades från 3,5% 1983 till 3,1% 1984. Inflationen dämpades från ca 9% 1983 till 8% 1984.

Även 1985 väntas tillväxten fortsätta att vara god. BNP beräknas öka med ca 2 1/2% och industriproduktionen med 6%. Efterfrågan har fortfarande en inriktning på export och investeringar. Dessa delar av efterfrågan beräknas även 1985 öka med ca 6 1/2%, medan konsumtionens ökning på nytt väntas stanna vid drygt 1%.

Sett över hela perioden 1982–1985 innebär det att investeringar (inkl. lager) och export har ökat sin andel av efterfrågan från knappt 38% till knappt 42%, se tabell 1: 2. Denna förskjutning av efterfrågan från konsumtion mot investeringar och export har skett inom ramen för en total tillväxt på 2 à 3% per år.

Antalet sysselsatta väntas öka med närmare 40 000 personer 1985. Arbetslösheten ser ut att kunna reduceras ytterligare 1985. Inflationen beräknas fortsätta att dämpas till ca 6% 1985 (konsumentprisindex ökning mellan årsgenomsnitten 1984 och 1985). Regeringens mål att nedbringa inflationen till 3% under loppet av 1985 förutses kunna uppnås. Bytesba-

Tabell 1: 2 Efterfrågans utveckling och sammansättning 1982–1985
1980 års priser

	1982	1983	1984	1985
<i>Årlig procentuell volymförändring</i>				
Bruttoinvesteringar				
+ lagerinvesteringar + export		6,3	6,7	6,5
Konsumtion		-0,7	1,3	1,2
Total efterfrågan		1,9	3,4	3,3
<i>Procentandel av total efterfrågan</i>				
Bruttoinvesteringar				
+ lagerinvesteringar + export	37,6	39,3	40,5	41,7

lansen beräknas försämrats något till ett underskott på ca 3 miljarder kr. 1985.

I jämförelse med den preliminära nationalbudgeten förutses en något starkare tillväxt av produktion och sysselsättning. Särskilt investeringarna ökar mer än tidigare beräknat, men även exporten och den privata konsumtionen väntas öka något snabbare. Den starkare efterfrågetillväxten gör emellertid att lageruppbyggnaden inte antas bli fullt lika kraftig som tidigare beräknats. BNP-tillväxten 1985 upprevideras från 2,1 % till 2,4 %, se tabell 1: 3. Även importens ökningstakt har reviderats upp.

Tabell 1: 3 Försörjningsbalans 1983–1985

	Miljarder kr., löpande priser 1984	Årlig procentuell volymförändring		
		1983	1984	1985
BNP	784,0	2,5	3,0	2,4
Import, varor och tjänster	253,7	0,0	4,9	6,3
Tillgång	1 037,7	1,9	3,4	3,3
Privat konsumtion	397,4	-1,7	0,9	1,4
Offentlig konsumtion	221,5	0,9	1,8	0,8
Statlig	61,0	-3,5	0,2	-1,0
Kommunal	160,5	2,8	2,5	1,5
Bruttoinvesteringar	143,8	1,1	3,6	3,7
Näringslivet	70,3	3,2	10,0	8,7
Därav industri	23,1	1,8	15,9	25,0
Statliga myndigheter och affärsverk	17,3	1,7	-5,4	2,3
Kommuner	24,7	-0,2	-5,4	-1,7
Bostäder	31,5	-2,1	3,2	-2,4
Lagerinvesteringar ¹	-7,2	-0,4	0,7	1,3
Export, varor och tjänster	282,2	10,5	6,1	4,3
Användning	1 037,7	1,9	3,4	3,3

¹ Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.

Den ekonomiska politikens inriktning 1985

Finanspolitiken har en fortsatt restriktiv inriktning. Statens reala utgifter exkl. räntebetalningar minskar något 1985, medan statens reala inkomster ökar med drygt 2 1/2 %, dvs. i ungefär samma takt som BNP. Därigenom verkar både inkomster och utgifter exkl. räntor åtstramande på ekonomin. Ränteutgifterna beräknas öka med ca 10 miljarder kr. 1985, vilket har en viss expansiv effekt. Finanspolitikens sammanlagda effekter beräknas reducera BNP-tillväxten med drygt 1/2 procentenhet 1985. Budgetunderskottet väntas minska från 75 miljarder kr. 1984 till 63 miljarder kr. 1985.

Även penningpolitiken är restriktiv. Räntedifferensen gentemot utlandet för korta placeringar var i början av april 4–5 procentenheter. Penningmängdens tillväxt avses även 1985 hållas på en mycket låg nivå. För att begränsa likviditetsökningen senare i år och i början av nästa år föreslås i kompletteringspropositionen ytterligare likviditetssteriliseringar från näringslivet och kommunerna.

Regeringen har satt som mål att begränsa inflationstakten under loppet av 1985 till 3 %. För att skapa bättre förutsättningar för att dämpa pris- och kostnadsökningarna har regeringen överlagt med arbetsmarknadens parter om löneökningarna 1985. Enighet har därvid uppnåtts om att de totala löneökningarna 1985 bör begränsas till högst 5 %. Ett allmänt prisstopp gäller från den 6 mars 1985. En särskild skattereduktion har föreslagits för att möjliggöra att reallönerna efter skatt stiger i år vid nominella löneökningar på 5 %.

Sysselsättningspolitiken inriktas på att stödja den industriella expansionen. Arbetsförmedlingen har effektiviserats, vilket har medgett att de genomsnittliga vakanstiderna har kunnat hållas nere på en väsentligt lägre nivå än under tidigare expansionsfaser. Teknikerbristen motverkas genom insatser inom både utbildnings- och arbetsmarknadspolitik. De arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbeten har reducerats kraftigt. Särskilda insatser görs för att motverka ungdomsarbetslöshet och långtidsarbetslöshet. Vidare genomförs åtgärder för att reducera de regionala och yrkesmässiga obalanserna på byggarbetsmarknaden.

Utrikeshandel

Den internationella konjunkturen väntas, som redan nämnts, fortsätta att förbättras 1985, dock i något långsammare takt än tidigare. Produktionsökningen i omvärlden ger underlag för en ökning av den totala exportmarknaden för bearbetade varor med drygt 7 % (drygt 8 % för enbart OECD-området). Detta är en något ljusare bild av den internationella utvecklingen än i den preliminära nationalbudgeten.

Den svenska industrins konkurrenskraft väntas vara fortsatt god under 1985. De svenska företagens relativa exportpriser på bearbetade varor beräknas i år ligga 6 % lägre än 1981. Industrins relativa lönekostnader per producerad enhet beräknas vara ca 20 % lägre än 1981. Lönsamheten i den

svenska industrin har förbättrats kraftigt de senaste åren – mer än i andra OECD-länder.

Exporten av bearbetade varor beräknas öka med drygt 6 % 1985. Därvid har hänsyn tagits till att relativpriserna på den svenska exporten steg med 2 1/2 % 1984 till följd av både en något snabbare prisökning än hos konkurrentländerna och en viss appreciering av den svenska kronan. För 1985 förutses ett oförändrat relativpris. Den svenska marknadsandelen, som ökade med ca 1 % 1984, beräknas minska ca 1 % 1985. De marknadsandelsvinster, som uppnåddes 1983, har därmed kunnat bibehållas. Exporten av bl. a. trävaror och massa beräknas minska 1985. Den totala varuexporten väntas öka med knappt 4 % och den totala exporten av varor och tjänster med 4,3 %.

Importen av varor och tjänster beräknas av finansdepartementet öka med 6,3 % 1985. Den relativt snabba efterfrågeökningen i Sverige drar med sig en kraftig importökning. Inte minst spelar lagerinvesteringarna en stor roll för importens utveckling. 1984 minskade lagren, medan en lageruppbyggnad förutses 1985. Denna förändring i lagerinvesteringarna bidrar till importökningen för varor och tjänster med ca 2 procentenheter.

Konjunkturinstitutet räknar med en större ökning av importen än finansdepartementet. Skillnaderna avser två punkter. Det gäller för det första råolja och petroleumprodukter, där institutet räknar med att nettoimporten ökar från drygt 27 miljarder kr. 1984 till drygt 31 miljarder kr. 1985. Departementet förutser en något större lageravveckling och minskning av den inhemska förbrukningen och beräknar nettoimporten till knappt 30 miljarder kr. 1985. Den andra punkten där konjunkturinstitutets bedömning skiljer sig från departementets är importen av bearbetade varor. Konjunkturinstitutet räknar i detta fall med en importökning med 10 % 1985 och finansdepartementet med 8,5 %. Huvudsakligen baseras departementets lägre importprognos på att lageruppbyggnaden enligt departementets bedömning inte blir fullt lika stor som institutet räknar med.

Bytesbalansen beräknas försämras från ett överskott på 1 miljard kr. 1984 till ett underskott på 3 miljarder kr. 1985, se tabell 1:4 (konjunkturinstitutet räknar med ett underskott på 6 1/2 miljarder kr. 1985). Försämring-

Tabell 1:4 Bytesbalans 1982–1985

Miljarder kr., löpande priser

	1982	1983	1984	1985
Export av varor	168,1	210,5	242,5	262,7
Import av varor	173,9	200,3	217,9	240,0
Handelsbalans	– 5,8	10,2	24,6	22,7
Tjänstenetto	1,9	6,0	3,9	4,8
Transfereringsnetto	–18,9	–23,2	–27,5	–30,6
Bytesbalans	–22,8	– 7,0	1,0	– 3,1
Procent av BNP	–3,6	–1,0	0,1	–0,4

en av bytesbalansen kan delvis hänföras till handelsbalansen, vilken förutses försämrats med 2 miljarder kr. Denna försämring beror i första hand på avsaktande internationell tillväxt och relativt kraftig ökning av den inhemska efterfrågan. Enbart omsvängningen från en lagerminskning 1984 till en lagerökning 1985 beräknas försämma handelsbalansen med ca 5 miljarder kr. Försämringen av bytesbalansen beror emellertid också på att räntebetalningarna till utlandet väntas öka, bl. a. till följd av att dollarkursen har stigit.

Det bör understrykas att prognoser för bytesbalansen är behäftade med stor osäkerhet. Både exporten och importen av varor och tjänster är i storleksordningen 300 miljarder kr. och mindre avvikelser för någon av eller båda dessa variabler kan medföra fel i prognosen för bytesbalansen på åtskilliga miljarder kr.

I ett särskilt appendix till kapitel 3 redovisas, som nämnts, en studie av vad som vid vissa givna förutsättningar skulle hända vid ett fall i den effektiva dollarkursen med 20 %, motsvarande en nedgång med drygt 2 kr. Av appendix framgår att effekterna på den svenska bytesbalansen är positiva men varierar beroende på vilken ekonomisk utveckling i övrigt och vilken ekonomisk politik i de större OECD-länderna som åtföljer dollarfallet. Den "renodlade" effekten av en lägre dollarkurs beräknas bli en förbättring av bytesbalansen med ca 10 miljarder kr. I ett gynnsamt fall kan förbättringen bli ca 15 miljarder kr., men om dollarnedgången åtföljs av en dämpad ekonomisk aktivitet i industriländerna och ett höjt ränteläge kan förbättringen stanna vid drygt 3 miljarder kr.

De kalkyler som redovisas i den reviderade nationalbudgeten baseras på det beräkningstekniska antagandet att dollarkursen under mars–december 1985 är 9,35 SEK/USD (genomsnittet för februari 1985). Varje sänkning av dollarkursen med 10 öre skulle på något års sikt förbättra bytesbalansen med ca 1/2 miljard kr.

Löner, priser och privat konsumtion

Den viktigaste förutsättningen för att den konkurrenskraftsförstärkning som uppnåddes genom devalveringarna 1981 och 1982 skall bli bestående är att pris- och löneutvecklingen blir markant lägre än under 1970-talet och början av 1980-talet. Detta krav förstärks av att den internationella inflationen har reducerats från ca 13 % 1980 till ca 5 % 1983. Prisökningarna har de senaste två åren stabiliserats på den lägre nivån och väntas även 1985 och 1986 bli ca 5 % per år.

Den svenska utvecklingen när det gäller att dämpa pris- och kostnadsstegringarna får betecknas som framgångsrik under 1983. Trots att devalveringen hösten 1982 innebar en kraftig inflationsimpuls, kunde prisstegringarna begränsas till ca 9 % 1983 och löneökningarna stannade vid 6 %, se tabell 1: 5. Utvecklingen 1984 var däremot inte lika god. Både priser och löner ökade med ca 8 %. De svenska relativpriserna på bearbetade varor

Tabell 1: 5 Priser och löner 1983–1985
Procentuell förändring

	1983	1984	1985
Timlön, ökning mellan årsgenomsnitten	6,1	8,3	5,0
Konsumentprisindex, ökning under året (dec.–dec.)	9,3	8,2	3,0
ökning mellan årsgenomsnitten	8,9	8,0	6,0

steg med 2 1/2 %. Även de relativa lönekostnaderna per producerad enhet steg med ca 2 1/2 %.

Den prognos för den svenska ekonomin 1985, som redovisas i den reviderade nationalbudgeten, baseras på förutsättningen att löneökningarna 1985 stannar vid 5 %. Det är den ram om vilken enighet har nåtts mellan regeringen och arbetsmarknadens parter och som senare har bekräftats genom en central ramöverenskommelse mellan Landsorganisationen och Svenska Arbetsgivareföreningen. De löneavtal som hittills har slutits för 1985 täcker större delen av arbetsmarknaden och håller sig i stort sett inom denna ram. En viss osäkerhet om den faktiska löneutvecklingen i år återstår dock när det gäller de områden som inte har löneavtal för hela året samt när det gäller löneglidning och lokala avtal. Förutsatt en normal löneglidning bör dock löneökningarna kunna begränsas till ca 5 % 1985. Det skulle innebära att de svenska företagens konkurrenskraft kan bibehållas 1985.

I den samlade bedömningen i detta kapitel har förutsatts att inflationen begränsas till 3 % under loppet av 1985 (konjunkturinstitutet räknar med en prisstegring på 3,7 % under året). Möjligheterna att nå detta inflationsmål är goda. De måttliga lönekostnadsökningarna är en förutsättning för denna bedömning. Flera andra faktorer bidrar till att inflationen kan dämpas så kraftigt. Den internationella inflationen är måttlig. Råvarupriserna förutses bli så gott som oförändrade under 1985. Eftersom en tredjedel av hyresvärdena tidigare hade hyreshöjningarna till slutet av 1984, beräknas hyreshöjningarna i genomsnitt understiga 3 %. De prisökningar som kommer via jordbruksavtalet den 1 juli väntas bli de klart lägsta under 1980-talet och beräknas endast höja konsumentpriserna med en tiondels procent. Inga mer betydande höjningar av arbetsgivaravgifter, indirekta skatter, taxor och avgifter har beslutats eller planeras. Finans- och penningpolitiken har en stram inriktning. Ytterligare likviditetsindragningar andra halvåret 1985 föreslås i kompletteringspropositionen. Alla dessa faktorer understödjer det allmänna prisstoppet i strävandena att radikalt dämpa inflationen.

Reallönerna efter skatt ökade med ca 1 1/2 % 1984 och beräknas öka ungefär lika mycket 1985, se tabell 1:6. Till denna utveckling bidrar både ökad sysselsättning och ökade reala timlöner efter skatt. För att möjliggöra att en reallöneökning kommer till stånd 1985 har regeringen föreslagit en

Tabell 1: 6 Hushållens reala inkomster efter skatt 1984 och 1985

Årlig procentuell förändring

	1984	1985
Löner	1,5	1,3
Driftsöverskott, räntor m. m.	2,3	1,4
Pensioner	-2,1	2,2
Beskattade sociala förmåner	-0,6	-0,8
Övriga inkomstöverföringar	-3,0	11,3
Disponibel inkomst	0,6	1,8

särskild skattereduktion 1985, vilken uppgår till 600 kr., för det stora flertalet löntagare med heltidsarbete. För barnfamiljerna ökar de disponibla inkomsterna även genom kraftigt ökade barnbidrag 1985. Pensionärernas realinkomster efter skatt beräknas öka med drygt 2%. De reellt disponibla inkomsterna för hushållssektorn som helhet väntas öka med närmare 2% 1985 och den privata konsumtionen väntas öka med 1 1/2 % 1985. En viss ökning av hushållssparandet förutses.

Investeringar

Kraftiga produktionsökningar, stigande kapacitetsutnyttjande och god lönsamhet har medfört en stark investeringskonjunktur i Sverige. Sammantaget ökade de fasta investeringarna med 3 1/2 % 1984. De beräknas av konjunkturinstitutet öka med 3 1/2 % även 1985. Möjligen kan ökningen bli ännu något kraftigare till följd av högre leasing-investeringar i näringslivet och investeringar i energihushållning än som här antagits samt till följd av de åtgärder regeringen nu vidtar för att stödja byggverksamheten.

Näringslivets investeringar ökade med 10% 1984 och beräknas öka med nästan 9% 1985. Det är främst industrin, som har expansiva investeringsplaner. Ökningen beräknas där till hela 25 % 1985 efter en ökning med ca 16 % i fjol. Verkstadsindustrins investeringsnivå beräknas 1985 komma att överstiga 1976 års nivå – den tidigare högsta nivån. De kapacitetshöjande byggnadsinvesteringarna i industrin ökar kraftigt både 1984 och 1985. Även inom handeln m. fl. branscher förutses en fortsatt investeringsuppgång.

Bostadsinvesteringarna ökade enligt preliminära beräkningar med ca 3 % 1984 efter att ha fallit varje år tidigare under 1980-talet. Bakom denna utveckling ligger en mycket kraftig ökning av ombyggnadsinvesteringarna, bl. a. som ett resultat av det bostadsförbättringsprogram som infördes detta år. Nyproduktionen av lägenheter minskade dock 1984 och beräknas fortsätta att minska något. Tillsammans med en dämpad ökningstakt för ombyggnadsinvesteringarna beräknas de totala bostadsinvesteringarna åter minska något 1985. De offentliga investeringarna beräknas bli ungefär oförändrade 1985.

Byggnadsinvesteringarna beräknas totalt sett minska med knappt 2%

1985 men eftersom reparations- och underhållsverksamheten ökar kraftigt, leder det till en ökning av byggnadsproduktionen med ca 1 % 1985.¹ Sysselsättningen inom byggnadssektorn beräknas därmed kunna hållas oförändrad 1985 efter att ha minskat under flera år. En dämpning av byggarbetslösheten förutses.

Lagren fortsatte att minska 1984. För 1985 förutses emellertid en viss lageruppbyggnad. Konjunkturinstitutet räknar med en lagerökning på 5 1/2 miljarder kr. 1985 (1980 års priser). En lageruppbyggnad i den storleksordningen förekom senast 1980 i samband med att konjunkturen vände nedåt. Eftersom denna fas enligt finansdepartementets bedömning inte är nådd än, räknar departementet med en något lägre lageruppbyggnad 1985, eller med drygt 3 miljarder kr. Lageromslaget skulle i så fall ändå motsvara 1,3 % av BNP.

Produktion och sysselsättning

Produktionsutvecklingen är alltjämt stark. Inom industrin ökade produktionen med ca 7 % 1984 och beräknas öka med 6 % 1985, se tabell 1: 7. Särskilt expansiv 1985 väntas utvecklingen vara i verkstadsindustri, gruvor och ickejärnmetallverk. Däremot väntas produktionen minska i skogsindustrin och varven. Inom den privata tjänstesektorn ökade produktionen enligt tillgängliga uppgifter med drygt 3 % 1984. Den beräknas öka med drygt 2 % 1985. Totalt sett beräknas BNP öka med 8 % under perioden 1982–1985. Det innebär att de samlade resurserna har ökat med 67 miljarder kr. i årets prisnivå.

Tabell 1: 7 Produktion och sysselsättning 1984 och 1985

	Produktion Årlig procentuell volymförändring		Sysselsättning Årlig förändring i tusental personer	
	1984	1985	1984	1985
Jord- och skogsbruk	1,7	0,0	-10	-10
Industri	7,5 ¹	6,0	13	16
Byggnadsverksamhet	1,4	1,0	-7	0
Privata tjänster	3,2	2,0	13	12
Offentliga tjänster	1,5	1,0	27	20
Totalt	3,5²	2,4	36	38

¹ Varav gruvor och tillverkningsindustri 6,9 % och el-, gas-, vatten- och värmeverk 12,2 %.

² BNP från användningssidan 3,0 %.

¹ Byggnadsinvesteringar omfattar både ny- och ombyggnader av hus, vägar och anläggningar. Utvecklingen 1984 och 1985: Byggnadsinvesteringar +1,1 % resp. -1,8 %, reparationer och underhåll +7,5 % resp. +7,5 % och byggnadsproduktion +3,0 % resp. +1,1 %.

I detta sammanhang finns det anledning att återknyta till regeringens proposition om riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt (prop. 1984/85: 40). Där konstaterades att en fortsatt stabil tillväxt i denna takt under återstoden av 1980-talet avsevärt skulle förbättra möjligheterna att nå balans i den svenska ekonomin. Vidare slogs fast att det är nödvändigt att pris- och löneökningarna dämpas kraftigt och att statsfinanserna förbättras avsevärt för att en sådan tillväxt skall bli möjlig. Den utveckling av produktion och sysselsättning som nu sker inom den svenska ekonomin är förenlig med att fullt kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning uppnås på sikt.

Arbetsmarknadsläget förbättrades under 1984. Sysselsättningen ökade med 36 000 personer och arbetslösheten reducerades från 3,5 % 1983 till 3,1 % 1984.

Sysselsättningsläget förbättrades kraftigt under loppet av 1984. Mellan första kvartalet 1984 och första kvartalet 1985 ökade antalet sysselsatta med 56 000 personer. Eftersom samtidigt de arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbeten, ungdomslag och rekryteringsstöd minskade i omfattning, var den underliggande sysselsättningsökningen ännu kraftigare, ca 70 000 personer. Antalet lediga platser har också ökat kraftigt och antalet vid arbetsförmedlingarna kvarstående arbetssökande har minskat betydligt.

Det finns också tecken som tyder på att arbetsmarknaden fungerar bättre än under tidigare konjunkturuppgångar. Den genomsnittliga vakans-tiden – den tid det tar innan en plats tillsätts – är nu drygt 3 veckor att jämföra med 8 veckor 1974 och 6 veckor 1980. Detta har kunnat ske trots att kraven på utbildning och yrkeserfarenhet nu är betydligt högre än i tidigare konjunkturuppgångar. 1984 var i genomsnitt 75 % av platserna förenade med sådana krav medan endast 50 % var det 1979–1980. Även om en stor andel företag uppger att de har brist på tekniska tjänstemän, är det få företag som uppger att tillgången på arbetskraft är en begränsande faktor för att utvidga produktionen.

Även under 1985 förutses en förbättring av arbetsmarknadsläget. Sysselsättningen beräknas öka med närmare 40 000 personer. En stor del av denna ökning sker inom industrin och den privata tjänstesektorn. I byggnadsverksamheten beräknas sysselsättningen bli oförändrad efter att under flera år ha minskat betydligt. Sysselsättningsökningen i den offentliga sektorn väntas bli ca 15 000 personer, vilket är en betydligt lägre ökningstakt än tidigare år. De arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av ungdomslag, beredskapsarbeten och rekryteringsstöd förutses minska något. Arbetslösheten beräknas minska till under 3 % 1985. Ungdomsarbetslösheten (16–24 år) har reducerats från 7,6 % 1982 till 6,0 % 1984 och beräknas till ca 5 1/2 % 1985.

Offentlig sektor

Statens budgetunderskott beräknas fortsätta minska – från 75 miljarder kr. 1984 till 63 miljarder kr. 1985, se tabell 1:8. Bakom denna utveckling ligger dels att inkomsterna ökar snabbare än utgifterna, dels att utlåningen minskar p.g. a. att bostadslånen lyfts ut från statsbudgeten den 1 juli 1985, vilket förbättrar budgetsaldot (men inte det finansiella sparandet) med ca 4 miljarder kr. 1985. Den särskilda skattereduktionen beräknas minska skatteinkomsterna med 2,3 miljarder kr. 1985. På utgiftssidan ökar räntebetalningarna, vilket dock motverkas av reall oförändrade transfereringsutgifter (exkl. räntor) och reall minskande konsumtions- och investeringsutgifter.

Den kommunala expansionen beräknas fortsätta 1984 och 1985, dock i betydligt långsammare takt än under 1970-talet och början av 1980-talet. Ökningstakten 1984 drogs upp något av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Trots att den kommunala utdebiteringsökningen endast uppgår till 7 öre 1985, förutses endast en måttlig försämring av kommunernas finansiella sparande.

Socialförsäkringssektorn fortsätter att uppvisa ett finansiellt sparande-överskott. 1984 var det 22 miljarder kr. och 1985 beräknas det bli 24 miljarder kr. Det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn motsvarar i stort sett uppbyggnaden av Allmänna Pensionsfonden. En omläggning av uppbörderna av arbetsgivareavgifter medför ett visst inkomstbortfall för Allmänna Pensionsfonden. Trots detta beräknas Allmänna Pensionsfonden kunna öka sitt reala värde betydligt under året till följd av den höga realräntan.

Det totala uttaget av skatter och avgifter beräknas vara oförändrat 50,7% av BNP mellan 1984 och 1985. Utgifterna som andel av BNP beräknas minska marginellt från 64,7% till 64,5%.

Tabell 1:8 Finansiellt sparande 1982–1985

Miljarder kr., löpande priser

	1982	1983	1984	1985
Stat	-59,4	-53,5	-44,5	-46,4
Socialförsäkring	18,6	19,0	22,3	24,0
Kommuner	1,0	- 0,2	- 1,1	- 2,3
Summa offentlig sektor	-39,8	-34,7	-23,3	-24,7
Icke-finansiella företag	- 7,9	- 0,6	- 7,9	-16,4
Finansiella företag	26,3	27,8	31,1	33,2
Hushåll	- 1,3	0,5	1,1	4,8
Summa privat sektor	17,1	27,7	24,3	21,6
Bytesbalans	-22,8	- 7,0	1,0	- 3,1
Minnesposter:				
Statens budgetsaldo	-83,1	-80,0	-75,4	-63,0
Statens budgetsaldo i procent av BNP	-13,2	-11,4	- 9,6	- 7,4

Finansiell utveckling

Statens upplåningsbehov beräknas, som redan nämnts, minska innevarande år samtidigt som hushållen kan väntas öka sitt bidrag till budgetunderskottets finansiering. Med hänsyn till de likviditetsindragningar som beräknas ske från företagen till riksbanken, blir statens behov av att på marknaden – och då i första hand hos företagen – låna upp medel ganska litet. Företagens bidrag till statsupplåningen kommer i stället att ske i form av olika kontoavsättningar i riksbanken.

Näringslivets lånebehov för den pågående investeringsexpansionen synes ännu 1984 ha varit måttligt. Det beror bl. a. på att företagen fortsatt att dra ner lagren, vilket tillsammans med den gynnsamma utvecklingen av driftöverskotten möjliggjort ett positivt finansiellt sparande i de icke-finansiella företagen de senaste åren (räknat exkl. bostäder). Utvecklingen innevarande år pekar på en viss försämring av företagens finansiella sparande. Driftöverskotten beräknas alltjämt öka, bl. a. beroende på en något starkare volymexpansion för det inhemskt orienterade näringslivet. Parallellt med en fortgående investeringsexpansion bedöms en omsvängning ske från neddragning till uppbyggnad av lagren. Upplåningsbehovet bör därför öka men inte särskilt kraftigt.

För hushållen innebar utvecklingen 1984 att nettosparandet, dvs. skillnaden mellan inkomst och konsumtion, praktiskt taget upphörde. Inlåningsökningen i bankerna understeg räntekrediteringarna. Hushållens finansiella sparande synes emellertid ha stärkts något under 1984. De samlade finansiella tillgångarna ökade mer än skulderna. På tillgångssidan har skett en viss omfördelning från traditionellt banksparande till andra placeringsformer som försäkringssparande och allemanssparande. Den totala skuldökningen låg samtidigt på en oförändrad nivå. Bankkrediterna till hushåll var emellertid väsentligt lägre än under tidigare år. För 1985 är det rimligt att räkna med en ytterligare förstärkning av hushållens finansiella sparande, bl. a. mot bakgrund av att villkoren för sparande resp. lånefinansiering har förändrats ganska kraftigt.

Sammantaget fortsätter bruttosparandet i den svenska ekonomin att öka. Till följd av en fortsatt stark investeringsuppgång i näringslivet och ett kraftigt lageromslag uppstår en viss försämring av näringslivets finansiella sparande – en utveckling som är normal för nuvarande konjunkturfas. Eftersom denna försämring bara delvis kompenseras av utvecklingen i övriga sektorer i ekonomin, förutses ett visst underskott i bytesbalansen och därmed ett begränsat nettoupplåningsbehov i utlandet. Ambitionen från statsmakternas sida att valutaflödet skall balansera medför ett krav på ökad privat upplåning utomlands.

APPENDIX

Prognoser och arbetsfördelning rörande den reviderade nationalbudgeten 1985

Nedan framgår vilka kapitel och avsnitt som sammanställs inom finansdepartementet (FiD) resp. konjunkturinstitutet (KI).

Sektorprognos	Prognos, %	
	FiD	KI
Privat konsumtion	1,4	1,4
Offentlig konsumtion	0,8	0,8
Bruttoinvesteringar	3,7	3,7
Lagerinvesteringar ¹	1,3	1,6
Export av varor och tjänster	4,3	4,3
Import av varor och tjänster	6,3	7,6
Bruttonationalprodukt	2,4	2,4

<i>Några nyckeltal</i>		
Konsumentpriser, dec-dec	3,0	3,7
Industriproduktion	6,0	5,4
Bytesbalans, milj. kr.	-3 100	-6 700

¹ Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.

Inom finansdepartementet utarbetas kapitel 1, 2, 5 och 9. Konjunkturinstitutet skriver kapitlen 3, 4, 6, 7, 8 och 10.

UTVECKLINGEN INOM OLIKA OMRÅDEN

2 Den internationella utvecklingen ¹

2.1 Allmän översikt

Den ekonomiska tillväxten i industriländerna under 1984 var den starkaste på åtta år. Förhållandena varierade emellertid påtagligt mellan olika länder, såväl när det gäller tillväxtens styrka som beträffande konjunktur-utvecklingen under loppet av året. I Förenta staterna skedde en markant uppbromsning av tillväxten under tredje kvartalet, varefter aktiviteten åter accelererade något. Den genomsnittliga tillväxten i den amerikanska ekonomin beräknas för helåret 1984 till 6,8% – den högsta sedan 1955! I Japan fördelades tillväxten jämnare över året trots den framträdande roll som den amerikanska efterfrågan där spelade. Även i de västeuropeiska länderna ökade BNP i genomsnitt ungefär lika mycket under första och andra halvåret men för fjolåret som helhet blott hälften så snabbt som OECD-genomsnittet på ca 5%. Under 1984 fortsatte därför arbetslösheten att öka i Västeuropa till ca 18 1/2 miljoner personer, motsvarande närmare 11% av arbetskraften.

Tabell 2: 1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder 1982–1985
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områ- dets totala BNP i % ¹	1982	1983	1984 ²	1985 ³
<i>De sju stora länderna</i>					
Förenta staterna	44,4	-3,0	2,9	6,8	3 1/4
Japan	15,1	3,0	3,0	5,8	5
Förbundsrepubliken Tyskland	7,5	-1,0	1,0	2,6	2 3/4
Frankrike	6,1	2,0	1,0	1,6	1 1/2
Storbritannien	5,2	1,9	3,3	2,5	3 1/4
Italien	4,3	-0,4	-1,2	2,8	2 1/2
Kanada	4,1	-4,4	2,8	5,0	3 1/2
<i>Norden</i>					
Danmark	0,7	3,0	2,0	4,2	3
Finland	0,6	2,8	2,9	2,9	3 1/2
Norge	0,7	1,0	3,2	4,3	2
Sverige	1,2	0,8	2,5	3,0	2 1/2
<i>Vissa andra OECD-länder</i>					
Belgien	0,9	1,1	0,4	2,1	1 3/4
Nederländerna	1,5	-1,7	0,6	1,7	2 1/4
Schweiz	1,1	-1,1	0,7	2,6	2 1/2
Österrike	0,8	1,0	2,1	2,2	2 3/4
OECD-Europa	34,1	0,6	1,3	2,5	2 1/2
OECD-totalt	100,0	-0,5	2,2	5,0	3 1/4

¹ 1984 års BNP enligt preliminär statistik, löpande priser och växelkurser.

² Preliminärt utfall

³ Finansdepartementets bedömningar.

¹ Kapitlet är utarbetat inom finansdepartementet.

Även bland utvecklingsländerna förstärktes tillväxten under 1984 i de flesta delarna av världen. Med undantag för de asiatiska länderna, där BNP ökade med 6,4% i genomsnitt, stannade den genomsnittliga ekonomiska tillväxten dock vid knappt 2 1/2%. I många länder fortsatte därmed realinkomsten per capita att sjunka. Jämfört med året dessförinnan innebar tillväxten 1984 likväl en avsevärd förbättring. Särskilt i Afrika och Mellers- ta östern var den uppnådda tillväxten svagare än väntat, medan de latin- amerikanska länderna totalt sett lyckades något bättre än vad man tidigare trott vara möjligt med hänsyn till skuldsituationen.

Den snabba expansionen i Förenta staterna var den främsta drivkraften till att också världshandeln på nytt ökade starkt under 1984. Med en ökning om närmare 9% var det fråga om det snabbaste uppsvinget sedan före den första oljekrisen. I jämförelse med 1970-talet var förskjutningarna i bytes- förhållandet mellan skilda delar av världen överlag ganska små, men den ojämnt fördelade reala tillväxten gav upphov till stora ojämvikter i bytes- balanserna för olika grupper av länder. För Förenta staterna beräknas underskottet i bytesbalansen ha blivit större än 100 miljarder dollar 1984, en försvagning med över 60 miljarder dollar på ett år. Trots en motver- kande utveckling i andra industriländer, främst Japan, beräknas industri- länderna sammantagna ha haft ett bytesbalansunderskott 1984 om ca 60 miljarder dollar. Statistiska brister leder till att de summerade bytesbalans- saldona inte blir noll för hela världen utan ett underskott om närmare 80 miljarder dollar. Man kan troligen ändå konstatera att utvecklingsländer- nas externbalans förbättrades markant, och ännu mer än väntat, under fjolåret. Inte minst gäller detta de skuldyngda länderna i Latinamerika som på två år beräknas ha reducerat sitt bytesbalansunderskott med när- mare 40 miljarder dollar. Svårigheterna att finansiera fortsatta underskott framtvingade denna anpassning. Också de asiatiska länderna åtnjöt för- bättringar av sina bytesbalanser genom en god exportutveckling.

Även de internationella kapitalrörelserna har kommit att utvecklas efter ett annorlunda mönster under de senaste åren, delvis som en återspeglning av den reala utvecklingen. De mest iögonenfallande förändringarna gäller sålunda det stora nettoinflödet till Förenta staterna och de minskade kapi- talflödena till de länder som förstärkt sina bytesbalanser. När det gäller Förenta staterna har kapitalbalansen framför allt stärkts genom att brut- toutflödet av kapital gått starkt tillbaka, främst i form av minskade bank- krediter till utlandet. Dessutom har utländska placeringar i amerikanska tillgångar ökat, särskilt under 1984. De skuldyngda utvecklingsländerna har övervägande måst finansiera sina bytesbalansunderskott med särskilda lån från Internationella valutafonden och i samband därmed överens- komna andra krediter. Den spontana nykreditgivningen till dessa länder från privata källor har dock varit så gott som obefintlig. Andelen kortfris- tiga skulder har därmed fallit, och skuldtjänsten i relation till exporten blev ungefär oförändrad mellan 1983 och 1984 trots det stigande internationella ränteläget.

Utvecklingen av de internationella kapitalrörelserna har spelat stor roll för den uppvärdering som skett av den amerikanska dollarn. Samtliga bakomliggande faktorer till dollarapprecieringen har inte kunnat kartläggas, men mycket talar för att de tendenser som präglat utvecklingen under 1984 inte kan fortgå under längre tid. Enligt studier inom OECD har ökningen i kapitalinflödet till Förenta staterna inte resulterat i nämnvärt större tillväxt i de produktiva investeringarna än tidigare utan främst måst täcka nedgången i det inhemska sparandet som huvudsakligen kan hänföras till det stora federala budgetunderskottet. Detta uppgick till 175 miljarder dollar budgetåret 1984 och beräknas stiga till 210 miljarder dollar 1985. Innevarande år beräknas också det amerikanska bytesbalansunderskottet bli ännu större, och dollarn måste anses vara klart övervärderad när det gäller de reala konkurrensförhållandena gentemot omvärlden.

Huruvida det under senare år uppkomna mönstret för kapitalrörelserna är så stabilt att fortsatta amerikanska bytesbalansunderskott kan finansieras utan stora räntehöjningar är mindre klart. Svårigheterna att begränsa ökningen av det strukturella budgetunderskottet utgör härvidlag ett fortsatt hot mot stabiliteten i den amerikanska tillväxten. Det kan vidare inte uteslutas att de senaste årens intresse för placeringar i dollartillgångar framför andra valutor till viss del är resultatet av temporära anpassningar. Så t. ex. har japanska institutioner nyligen fått större möjligheter att placera sina tillgångar i utlandet, och delvis motsvarar kapitalflödet från Japan till Förenta staterna ett uppdämt behov till en sådan portföljanpassning. Vidare har t. ex. amerikanska banker i samband med den internationella skuldskrisen på senare år uppvärderat risken för kreditgivning till utvecklingsländerna, och när väl den anpassningen är avslutad minskar inte längre bruttoutflödet av kapital från Förenta staterna av den orsaken.

Mycket talar således för att den höga dollarkursen inte är hållbar. Ännu i början av 1985 nådde dollarn emellertid nya rekordnoteringar trots tendenser till sjunkande amerikansk ränta. Samtidigt har de kortsiktiga fluktuationerna på valutamarknaden varit betydande, och det kan f. n. inte bedömas om den nedgång som skett i dollarkursen sedan mitten av mars är inledningen till en eventuell större depreciering av dollarn.

Av stor vikt för bedömningen av konjunkturutvecklingen under 1985 är vilka följreaktioner som ett dollarfall kan få på främst penningpolitikens område, dvs. i vad mån nedgången kommer att bromsas genom att den amerikanska räntan går upp jämfört med räntan i övriga länder. Ett för snabbt dollarfall kan dränera den amerikanska marknaden på likviditet så att den reala tillväxten försvagas. En mer expansiv penningpolitik i Förenta staterna kan i det läget förstärka de inflationsförväntningar som blir följden av att importen blir dyrare. Och utrymmet att motverka den deflationistiska effekten genom ytterligare finanspolitisk expansion utöver vad som redan ligger i prognosen måste betraktas som obefintligt med hänsyn till det statsfinansiella läget.¹

¹ En ytterligare belysning av möjliga följder av en dollardepreciering sker i appendix till kapitel 3.

Den amerikanska ekonomin ser ut att gå mot ett skede med långsammare tillväxt även om dollarn skulle förbli stark. Prognoserna för i stort sett samtliga inhemska efterfrågekomponenter pekar dithän och utrikesbalansen väntas ge fortsatt negativa bidrag till tillväxten, dvs. importpenetrationen fortsätter. För helåret 1985 kan BNP-tillväxten beräknas bli blott hälften av ökningen 1984, vilket bl. a. innebär att arbetslösheten ligger kvar på drygt 7 %. Den draghjälp som Förenta staterna gav övriga länder under 1984 blir därmed väsentligt mindre framgent. För de övriga industriländerna sammantagna beräknas minskningen av exporten till Förenta staterna inte fullt kunna uppvägas av ökad exporttillväxt till övriga delar av världen. Samtidigt bedöms den inhemska efterfrågan öka i ungefär oförändrad takt, och i framför allt Japan men även Västeuropa förutses därför en något långsammare tillväxt i BNP under 1985.

I Japan dämpas den inhemska efterfrågan av den fortsatt strama finanspolitik som bedrivs av omsorg om budgetsaldot. BNP beräknas ändå kunna öka med 5 % där under 1985 och arbetslösheten falla något till ca 2 1/2 %.

För de europeiska länderna kan förväntas en BNP-tillväxt om knappt 2 1/2 % 1985, vilket betyder att arbetslösheten fortsätter att öka med minst 1/2 miljon personer. I viktiga länder som Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien förutses ungefär oförändrade höga arbetslöshets-tal. Trots dessa prognoser får den inhemska efterfrågetillväxten i flertalet länder inte något stöd av finanspolitiken som den f. n. är utformad, utan effekterna får snarast överlag betraktas som ytterligare åtstramande. Det mesta tyder på att man i utformningen av den ekonomiska politiken i flera av länderna även under 1985 främst kommer att fästa fortsatt vikt vid att få ned de återstående budgetunderskotten samt att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen.

Också penningpolitiken är överlag stram i de flesta europeiska länderna i så måtto att realräntenivån är historiskt sett hög. Detta synes ha haft en dämpande effekt på investeringsaktiviteten. Trots en smärre förbättring 1984 ligger kvoten för privata investeringar (exkl. bostäder) i relation till BNP i OECD Europa fortfarande under 1980 års nivå. Investeringarna har dessutom ett större inslag av rationaliseringsåtgärder än i övriga delar av OECD-området. Företagens vinster har visserligen ökat relativt snabbt i Europa under de senaste åren och det ackumulerade s. k. reallönegapet, som började utvecklas efter den första oljekrisen, kom därmed att slutas 1984. Under de tio år som gapet fanns – till skillnad från utvecklingen i Förenta staterna – försvagades dock kapitalbildningen, och för att återta verkningarna därav så att inslaget av lönekostnadsberoende arbetslöshet kan minska och kapitalstockens tillväxt förstärkas är sannolikt en fortsatt återhållsamhet i lönebildningen nödvändig ytterligare några år. För att på sikt ändå få till stånd en förbättring av hushållens köpkraft diskuteras nu i flera länder program för sänkning av det direkta skatteuttaget. Några

mera omfattande effekter därav på den privata konsumtionsefterfrågan är dock inte att vänta redan under 1985.

En starkare tillväxt i världen utanför Förenta staterna än den här skisserade kan komma att materialiseras om en försvagning av den amerikanska dollarn möts med räntesänkningar i omvärlden snarare än apprecieringar av de egna valutorna. En sådan reaktion skulle utgöra en motvikt till den överlag strama finanspolitiken. När det gäller Japan med dess rekordöverskott i bytesbalansen finns det sannolikt utrymme för såväl räntesänkning som valutaappreciering utan att grundläggande mål äventyras.

Utvecklingsländerna väntas fortsätta att uppvisa en mycket olikartad utveckling när det gäller den ekonomiska tillväxten också under 1985. Mest expansiv förblir utvecklingen i de länder som byggt upp en produktionskapacitet för färdigvaror. Den svagare efterfrågetillväxten i industriländerna kommer visserligen att verka något dämpande på den fortsatta tillväxten, men flera länder har i gengäld efter de senaste årens anpassningsåtgärder förstärkt sin konkurrenskraft. Fortfarande är tillväxten dock klart långsammare än under 1960- och 1970-talen. För hela gruppen u-länder (exkl. oljeländer) förutses exporten öka blott hälften så snabbt 1985 som förra året. De värst utsatta skuldländerna väntas inte heller under 1985 kunna öka aktiviteten lika snabbt som genomsnittet. De råvaru- och oljeexporterande länderna har mött en särskilt svag internationell efterfrågan och uppvisat en låg tillväxt ända sedan slutet av 1970-talet, men förutses nu kunna förstärka tillväxten något. Detta gäller också länderna i mellersta och södra Afrika.

Världshandeln beräknas mot denna bakgrund öka med omkring 5 1/2 % under 1985. Medan industriländerna förutses halvera tillväxttakten för sin import (till ca 6 %) kan utvecklingsländerna komma att redovisa nästan en fördubbling (till ca 5 %). Det är i så fall främst oljeländerna som kan svara för den ökningen efter de senaste årens åtstramningar. Bytesbalansunderskottet för industrivärlden fortsätter att stiga till följd av utvecklingen i Förenta staterna. Exklusive Förenta staterna väntas emellertid ett stigande överskott. För utvecklingsländerna förutses en konsolidering av uppnådda förbättringar eller mera begränsade försvagningar i externbalansen. Betydande anspråk kommer sålunda fortsatt att ställas på ny kreditgivning för betalningsbalansändamål till dessa länder, och nya påfrestningar på det internationella betalningssystemet kan inte uteslutas. Snabba stegringar av dollarräntorna kan spela en avgörande roll härvidlag.

Situationen på råvarumarknaderna förefaller inte att i grunden ha förändrats under 1984 trots vissa begränsade prisökningar som följd av den ökade aktiviteten i industriländerna. Något nämnvärt inflationstryck från råvarusidan är inte sannolikt heller 1985. För olja har realpriset upprätthållits ganska väl med tanke på den svaga efterfrågan i förbrukarländerna. Mycket härav synes bero på den starka dollarn, medan prissättningen i övrigt kännetecknas av splittringstendenser inom OPEC och bristfällig

anpassning av prisstrukturen till efterfrågan på olja av skilda kvaliteter. OPEC-ländernas strategi att hålla uppe priset med hjälp av produktionsbegränsningar har efterlevts dåligt av enskilda medlemsländer och utsatts för påfrestningar från producenter utanför kartellen. Så t. ex. kan systemet med kontraktsbundna leveranspriser bli svårt att upprätthålla, vilket ytterligare skulle försvaga OPEC som kartell. Den kalla vintern på norra halvklotet har tillfälligt höjt efterfrågan och stöttat oljepriset, men beräkningar av långsiktiga elasticiteter tyder på att det vid rådande prisnivå finns betydande incitament till ytterligare besparingar i förbrukarländerna. En nedgång i dollarkursen kunde underlätta en prisanpassning utan alltför stora förändringar av det nominella oljepriset i dollar räknat.

Med svaga inflationsimpulser från råvaru- och insatsvarumarknaderna och begränsade lönekostnadsökningar – samt i Västeuropa och Japan potentiella vinster från valutautvecklingen – torde den genomsnittliga inflationstakten i industrivärlden 1985 sjunka ytterligare något till omkring 5%. I OECD Europa kan inflationstakten väntas falla med en dryg procentenhet till 6 1/2% i genomsnitt. I Japan och Förbundsrepubliken Tyskland kan inflationen förbli så låg som drygt 2%, och i Nordamerika förväntas – vid oförändrad dollarkurs – en inflationstakt om strax över 4%. För Västeuropas del innebär prognoserna att ytterligare vinster i form av lägre inflation sker till priset av högre relativ arbetslöshet. I övriga delar av OECD-området förutses ganska små förändringar i den relativa arbetslösheten, och för OECD-området sammantaget måste i så fall befaras att antalet arbetslösa mot slutet av 1985 närmar sig 31 miljoner personer.

Tabell 2: 2 Konsumentprisernas utveckling 1981–1984

Årlig procentuell förändring

	1981	1982	1983	1984
<i>De sju stora länderna</i>				
Förenta staterna	10,4	6,1	3,2	4,3
Japan	4,9	2,7	1,9	2,2
Förbundsrepubliken Tyskland	6,3	5,3	3,3	2,4
Frankrike	13,4	11,8	9,6	7,4
Storbritannien	11,9	8,6	4,6	5,0
Italien	17,8	16,6	14,6	10,8
Kanada	12,5	10,8	5,9	4,3
<i>Norden</i>				
Danmark	11,7	10,1	6,9	5,6
Finland	12,0	9,6	8,3	7,0
Norge	13,6	11,3	8,4	6,3
Sverige	12,1	8,6	8,9	8,0
<i>Vissa andra OECD-länder</i>				
Belgien	7,6	8,7	7,7	6,3
Nederländerna	6,7	6,0	2,8	3,3
Schweiz	6,5	5,6	3,0	2,8
Österrike	6,8	5,4	3,3	5,7
OECD-Europa	12,1	10,5	8,3	7,6
OECD-totalt	10,5	7,8	5,3	5,3

Källa: OECD.

2.2 Länderöversikter

Föreanta staterna

Uppsvinget i den amerikanska ekonomin har nu varit i över två år. Från fjärde kvartalet 1982 till fjärde kvartalet 1984 ökade BNP totalt med 12 1/2 %. Efter en mycket snabb tillväxt under första halvåret 1984 bromsades uppgången upp kraftigt under sommaren och hösten. BNP-ökningen mellan 1983 och 1984 blev ändå nära 7 %. Den privata konsumtionen bidrog till större delen av ökningen. Hushållens kapitalvaruköp ökade med 13 %. Företagens investeringar steg med hela 20 %. Den höga realräntan tycks hittills inte ha verkat allvarligt återhållande på företagens investeringsvilja. Lagerutvecklingen bidrog med nära 2 % till BNP-tillväxten trots att lageruppbbyggnaden var svagare än i tidigare konjunkturuppgångar. Den totala inhemska efterfrågan ökade med 8,4 %.

Den höga efterfrågan och den allt starkare dollarn bidrog till att importen ökade med 26 1/2 % i volym under 1984. Trots den stora konkurrenskraftsförsämring som den amerikanska industrin fått vidkännas genom de senaste årens appreciering av dollarn ökade exporten i volym med 5 %. Handelsbalansen gav ett underskott på 107 miljarder dollar, vilket ändå var något lägre än vad som väntats i tidigare prognoser. Utrikesbalansens negativa bidrag till BNP blev 1 3/4 procentenheter.

Arbetslösheten sjönk från nära 11 % i november 1982 till drygt 7 % sommaren 1984. Sedan dess har den i stort sett varit oförändrad. Sedan hösten 1982 har sysselsättningen ökat med 7 1/2 milj. personer. Inflationen har nedbragts till en årstakt om ca 4 %. Den fortgående apprecieringen av dollarn har bidragit till detta, men en god produktivitetsutveckling och måttliga löneökningar har också verkat dämpande på inflationen.

Den federala budgeten har väsentligt bidragit till tillväxten. Trots att underskottet budgetåret 1984 minskade med ca 20 miljarder dollar till 175 miljarder dollar ökade det strukturella underskottet för hela den offentliga sektorn med motsvarande 0,8 procent av BNP. Prognoserna för innevarande budgetår pekar mot ett federalt underskott på över 210 miljarder dollar. Genom att delstaterna och kommunerna visar överskott beräknas hela den offentliga sektorns underskott till drygt 140 miljarder dollar eller ca 3 1/2 % av BNP. Den offentliga sektorns strukturella underskott beräknas försämrats lika mycket som 1984.

Under intryck av den kraftiga reala tillväxten under första halvåret 1984 stramades penningpolitiken åt under våren och sommaren 1984. Penningmängden ökade då nästan inte alls och räntorna steg. Effekten blev en snabb inbromsning av produktionstillväxten. Under hösten gavs därför penningpolitiken åter en mindre restriktiv inriktning. Räntorna sjönk kraftigt under november och december. Räntan för förstklassiga låntagare har sedan dess legat stilla på 10 1/2 %. Den ökande tillväxttakten för efterfrågan i ekonomin och stigande underskott i budgeten fick dagslåneräntorna att stiga svagt under vintern 1985.

Det stora underskottet i den federala budgeten har bidragit till den mycket kraftiga aktivitetsuppgången i den amerikanska ekonomin samtidigt som dess finansiering bidragit till att driva upp räntenivån. Realräntan, dvs. räntan efter avdrag för inflationstakt har de senaste åren varit mycket hög i Förenta staterna och utgjort en viktig faktor bakom dollarns styrka. På sikt torde obalanserna i den amerikanska ekonomin komma att framtvunga en anpassning av den amerikanska dollarns värde, men räntenivån kan likväl komma att hållas uppe på en hög nivå. Den höga räntenivån torde hämma både investeringar och privat konsumtion samt urholka budgetbalansen ytterligare. Det förefaller därför oundvikligt att den amerikanska ekonomin utvecklas i långsammare takt under de kommande åren.

I presidentens budgetförslag för nästa budgetår (1 oktober 1985–30 september 1986) fryses utgifterna exkl. skuldtjänsten vid årets nivå i dollar. Realt skulle detta innebära besparingar på omkring 50 miljarder dollar. Genom att försvarsutgifterna förutsätts öka i volym med ca 6% och de sociala programmen förbli i stort oförändrade måste besparingarna bli mycket kraftiga på övriga utgiftsområden. Det är ännu oklart både vilka och hur stora besparingar som slutligen kommer att genomföras. Presidentens budgetförslag innebär att budgetunderskottet skulle bli ca 185 miljarder dollar. Samtidigt som det är angeläget att staten begränsar sitt upplåningsbehov för att hålla ränteläget nere finns det en risk att besparingarna bidrar till en konjunkturförsvagning under kommande år.

Det förslag till skattereform som president Reagan aviserat kommer att få effekter tidigast under 1986, men det kan komma att påverka ekonomiska beslut dessförinnan. Skatteförslaget skall enligt de uttalanden som gjorts vara neutralt med avseende på budgetsaldot, dvs. endast innebära en omfördelning av skatteuttaget mellan olika sektorer och grupper. Det slutliga förslaget väntas innebära en sänkt inkomstbeskattning för individer men en högre företagsbeskattning, bl.a. genom borttagande av avdrags- och fonderingsmöjligheter. Förslaget kan komma att bidra till en stimulans av den privata konsumtionen under kommande år men verka återhållande på investeringarna i vissa branscher.

Den amerikanska centralbanken söker i sin politik balansera mellan behovet att stimulera ekonomin och risken för en tilltagande inflation. Så länge inflationstakten inte ökar finns utrymme att spä på penningmängden i tillräcklig omfattning för att hålla nere räntorna. Om inflationstakten åter skulle börja öka kan den amerikanska centralbanken ånyo tvingas strama åt penningpolitiken med ett högre ränteläge och en lägre aktivitetsökning under andra halvåret 1985 som följd.

Den kraftiga importökningen i Förenta staterna under senare år har bidragit till att öka kraven på protektionistiska åtgärder från de industrier som drabbas. Av den totala efterfrågeökningen i Förenta staterna under 1983 och 1984 beräknas 20% ha tillgodosetts genom import. Av den totala förbrukningen fyller importen bara 10%.

Inflationstakten torde vara fortsatt låg men öka något under 1985 och 1986. Visserligen borde redan en upphörande dollarappreciering ge en ökad inflationstakt. Om dollarn dessutom skulle försvagas ökar därtill inflationstrycket. Å andra sidan förefaller det som att i ett sådant läge den höga vinstmarginalen vid export till Förenta staterna ger utrymme för att begränsa importprisökningarna. Kapacitetsläget och löneavtalens utformning inger inte heller oro för inflationen under det närmaste året.

Efterfrågan i den amerikanska ekonomin har under början av 1985 fortsatt att växa relativt kraftigt. Genom det stora importläckaget begränsades BNP-ökningen enligt preliminära beräkningar till 1,3 % i årstakt under första kvartalet. Under andra halvåret i år – väntas efterfrågetillväxten mattas av något. Den privata konsumtionen beräknas för helåret öka med 3 1/2 %. Hushållens disponibla inkomster ökar bl. a. till följd av den stigande sysselsättningen och till följd av skatteskalornas indexering. Även hushållens kreditefterfrågan väntas öka och medföra fortsatt ökande köp av bilar och andra kapitalvaror. Den under de senaste månaderna lägre räntenivån torde bidra till att också bostadsbyggandet åter ökar något.

Företagens investeringar väntas öka med 8 % 1985, både till följd av de för några år sedan införda reglerna om snabbare avskrivning och till följd av det förbättrade vinstläget i många företag. Alltjämt är dock kapacitetsutnyttjandet inte högre än i genomsnitt ca 82 % i den amerikanska industrin. I många branscher är emellertid förnyelsebehovet stort. Lagren väntas under året endast utvecklas i takt med produktionen, vilket skulle ge ett negativt bidrag till BNP-tillväxten.

Den inhemska efterfrågan i Förenta staterna beräknas sammantaget öka med 4 % under 1985. En fortsatt växande andel av efterfrågan väntas emellertid vända sig mot importerade varor och tjänster. Importökningen beräknas till 10 % i volym, samtidigt som exporten väntas öka med 3 %. Utrikesbalansen väntas därigenom fortsätta att försämrans under 1985. Dollarns fortgående appreciering accelererade under vintern 1985. Vägt efter utrikeshandelns länderfördelning var dollarn i mitten av mars värd 20 % mer än ett år tidigare och 60 % mer än sommaren 1980. Härefter har dollarn åter i genomsnitt försvagats med nära 10 %. Den urholkning av konkurrenskraften detta innebär ger effekter med viss eftersläpning. Även det fortsatt relativt höga efterfrågeläget i Förenta staterna väntas bidra till försämringen av handelsbalansen vars underskott beräknas öka till ca 125 miljarder dollar. I tjänstehandeln har Förenta staterna traditionellt haft ett stort överskott, men detta minskar nu kraftigt. Totalt beräknas bytesbalansen 1985 ge ett underskott på 120 miljarder dollar. Utrikeshandelns negativa bidrag till BNP-tillväxten beräknas till 3/4 procentenhet.

BNP förutses öka med 3 1/4 % 1985. Härigenom torde arbetslösheten bara kunna minska marginellt.

Försörjningsbalans Förenta staterna

Förändring i volym, procent

	1983	1984 ²	1985 ³
Privat konsumtion	4,8	5,3	3 1/2
Offentlig konsumtion	-0,3	3,5	5
Fasta bruttoinvesteringar	9,7	17,9	7
Lager ¹	0,5	1,9	- 3/4
Utrikesbalans ¹	-1,2	-1,7	- 3/4
BNP	2,9	6,8	3 1/4

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.² Preliminärt utfall.³ Finansdepartementets bedömningar.*Japan*

Den realekonomiska utvecklingen i Japan under fjolåret dominerades av den starka exportuppgången på över 15 % i volym, vilket motsvarade en tredjedel av den totala tillväxten i BNP. Framför allt drogs exporten upp av leveranserna till Förenta staterna, som nu utgör ca 35 % av Japans samlade exportmarknad. Utrikeshandeln bidrog t.o.m. något mer till BNP-tillväxten 1984 än vad som väntades för några månader sedan, och den totala produktionsökningen ser ut att ha blivit ytterligare något större än beräknat, eller 5,8 %. Den inhemska efterfrågan utvecklades dock svagare än förutsett, något som helt kan hänföras till att konsumtionen försvagades mot slutet av året och att bostadsbyggandet inte fick ett fullt så snabbt uppsving som väntat. Övriga privata investeringar ökade starkt i fjol under intryck av den expansiva exportutvecklingen och en markant vinstförbättring om i genomsnitt 30 % i näringslivet; för industrisektorn steg vinsterna med hela 50 %.

Den samlade industriproduktionen ökade under fjolåret med mer än 11 % i volym, den snabbaste tillväxten sedan 1976. Samtidigt förbättrades produktiviteten avsevärt, varför sysselsättningseffekterna av den ekonomiska tillväxten infann sig först med en viss fördröjning. Arbetslösheten förblev ungefär oförändrad omkring 2,7 % under året till följd av att arbetskraftsutbudet stimulerades av den ekonomiska expansionen. Prisnivån var bland de stabilaste inom OECD-kretsen med en ökning i konsumentprisindex om ca 2 %; i producentledet var prisstegringarna i genomsnitt ännu lägre. Löneökningarna förblev måttliga och stycklönekostnaderna i industrin föll med över 4 %.

Utrikessektorns snabba expansion ledde till ett rekordöverskott i handelsbalansen, motsvarande nära 45 miljarder dollar. Bytesbalanssaldot blev ca 10 miljarder dollar lägre. Samtidigt skedde ett utflöde av långfristigt kapital motsvarande närmare 50 miljarder dollar, nästan en tredubbling jämfört med året dessförinnan. Ökningen var till stor del en följd av den avreglering som skedde på det finansiella området. Av kapitalutflödet

svarade japanska portföljinvesteringar i utlandet för ca 60 % och lån till utlandet för ca 30 %. Jämfört med föregående år föll dessutom kapitalinflödet för utländska investeringar i japanska tillgångar. Enligt vissa beräkningar blev Japan i och med dessa kapitalflöden det land i världen som har de största utlandstillgångarna med en nettoposition om ca 70 miljarder dollar. Kapitalrörelserna neutraliserade utrikeshandelns apprecierande effekter på yen-kursen, och i effektiva termer blev den ungefär oförändrad under loppet av 1984. Mot de europeiska valutorna kom yenen dock att uppvärderas. Räntenivån förändrades inte mycket under året, vilket innebär att realräntan förblev hög och gav ett visst stöd åt växelkursen. Det statliga budgetunderskottet blev ungefär oförändrat 4,5 % av BNP 1984, men för den konsoliderade offentliga sektorn minskade underskottet med någon procentenhet till ca 2,5 % av BNP.

Utvecklingen under 1985 kommer med största sannolikhet att medföra ett klart mindre bidrag till den japanska tillväxten från utlandets efterfrågan. Ökningstakten för exporten kan komma att halveras jämfört med 1984. Av flera skäl är det inte troligt att efterfrågebortfallet helt kommer att ersättas av ökad inhemsk efterfrågan, och BNP-tillväxten väntas därmed bli något lägre än i fjol, eller omkring 5 %. Inom OECD-området är detta ändå en av de allra högsta beräknade tillväxttakterna. Företagens investeringar bedöms förbli expansiva i Japan, och även bostadsinvesteringarna kan komma att ge ett visst bidrag till tillväxten under 1985. Av större betydelse för den totala tillväxten är emellertid den privata konsumtionen, och härvidlag är utsikterna till en förstärkt tillväxt mer tveksamma. Lön-utvecklingen är fortfarande mycket återhållsam och hushållens reala disponibla inkomster beräknas inte ge underlag för en snabbare tillväxt i den privata konsumtionen än under 1984. Inflationstakten förutses bli oförändrat låg också under 1985. Från finanspolitiken är inte mycket stöd att vänta till den inhemska efterfrågan, i vart fall inte enligt hittills gällande riktlinjer, som för 1985 leder till att budgetunderskottet beräknas minska; för den konsoliderade offentliga sektorn förutses nettouppplåningsbehovet komma att halveras från 1984 till 1985. Den medelfristiga norm som tillämpas för den statliga budgetpolitiken avser att jämvikt mellan inkomster och utgifter skall uppnås till 1990, framför allt genom långsammare ökning av utgifterna. Skatteuttaget skall enligt intentionerna inte höjas, även om det kan bli svårt att helt undvika detta om balansmålet skall kunna uppnås under detta decennium. Under alla omständigheter har man att räkna med att finanspolitiken förblir restriktiv under flera år framöver, trots det höga sparande som sker i andra sektorer och även för hela ekonomin som det återspeglas i bytesbalansöverskottet.

Trots att volymtillväxten för exporten nu förutses bli klart långsammare under innevarande år, bedöms handelsbalansens överskott fortsätta att stiga 1985 vid oförändrad växelkurs. En ännu större ökning förutses för bytesbalansöverskottet i och med att avkastningen på de japanska tillgodo-

havandena i utlandet ökar efter de senaste årens kapitalutflöde. Ett överskott i bytesbalansen på över 40 miljarder dollar kan inte uteslutas, vilket kommer att medföra en press uppåt på yenen. I denna riktning verkar också att kapitalflödena ut ur Japan kan komma att bli mindre efter de exceptionella förhållandena 1984. Omfattningen av yenens eventuella uppvärdering sammanhänger mycket med utvecklingen i övrigt på valutamarknaden, enkannerligen dollarns framtida styrka eller försvagning.

Den förda japanska politiken har hittills varit mycket försiktig när det gällt att släppa fram en större appreciering av yenen. En dyrare yen kan emellertid ha flera gynnsamma konsekvenser för Japan självt, bl. a. genom att dämpa omvärldens uppfattning att japanerna inte medverkar till att utjämna den stora externa obalansen. Vidare kan en appreciering även visavi dollarn avlasta penningpolitiken och göra det möjligt att hålla en lägre räntenivå än vad som annars skulle vara fallet. Detta är värdefullt både som stabiliseringspolitisk motvikt mot den strama finanspolitiken och som strukturpolitiskt inslag för att bredda industrisektorns förnyelse och vidareutveckla den sociala infrastrukturen. En högre växelkurs betyder också att bytesförhållandet mot utlandet förbättras så att realinkomster och inhemsk konsumtion stimuleras.

Den japanska valutasituationen är emellertid hittills främst ett bilateralt problem genom att yenen egentligen är svag bara mot den amerikanska dollarn och det är visavi Förenta staterna som de handelspolitiska spänningarna är mest uttalade. Hotet om amerikanska importbegränsande tilltag är ständigt överhängande vid rådande relativa konkurrensförhållanden. Japan kan öka möjligheterna att möta detta hot genom att forcera åtgärder som gör de japanska marknaderna för såväl varor och tjänster som finansiella transaktioner mer tillgängliga för utländska leverantörer resp. placrare. Det stora japanska bytesbalansöverskottet gör landet särskilt utsatt för ev. försämrade betingelser för världsekonomin, t. ex. svagare konjunkturutveckling och påfrestningar på det multilaterala handelssystemet.

Försörjningsbalans Japan

Förändring i volym, procent

	1983	1984 ²	1985 ³
Privat konsumtion	3,4	2,9	3
Offentlig konsumtion	2,9	2,2	2
Fasta bruttoinvesteringar	0,7	5,3	5 1/2
Lager ¹	-0,5	0,4	1/4
Utrikesbalans ¹	1,6	2,0	1 1/4
BNP	3,0	5,8	5

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Förbundsrepubliken Tyskland

Under 1984 skedde en fortsatt måttlig återhämtning i den västtyska ekonomin. BNP ökade med 2,6% i volym jämfört med 1,0% året innan. Uppgången stimulerades främst av exporten av varor medan den inhemska efterfrågan utvecklades betydligt mindre expansivt. Endast i fråga om industrins maskininvesteringar kunde en kraftigare aktivitetsökning noteras medan t. ex. byggnadsverksamheten samt såväl den privata som den offentliga konsumtionen visade en fortsatt återhållsam utveckling. I samband med de konflikter som ägde rum på arbetsmarknaderna under det andra kvartalet fick konjunkturutvecklingen under året ett ojämnt förlopp. Den höga dollarkursen, en förstärkt internationell konkurrenskraft till följd av måttligt stigande arbetskraftskostnader samt en gynnsam produktivitet utveckling samverkade till en kraftig ökning av den tyska industriproduktionen under det andra halvåret 1984.

Utvecklingen under fjolåret kännetecknades i övrigt av en låg och under året avtagande inflationstakt, trots valutakursens inverkan på importpriserna. Även den allmänna räntenivån sjönk något, framför allt som en följd av motsvarande nedåtriktade tendenser på den amerikanska kreditmarknaden. Den starka exportutvecklingen förde med sig kraftigt ökade överskott för såväl handels- som bytesbalans.

Arbetslösheten ligger sedan ett par år tillbaka på en oförändrat hög nivå – drygt 9% i årsgenomsnitt 1984. Åtgärder för att uppmuntra återemigration av utländsk arbetskraft och tidig pensionering (från 58 år) har bidragit till att stabilisera arbetslösheten. Styrkan i det ekonomiska uppsvinget har emellertid hittills inte varit tillräcklig för att vända trenden nedåt.

Den ekonomiska politiken präglades under 1984 av fortsatt stramhet vad gäller federala utgiftsökningar. Budgetunderskottet och förbundsstatens nettoupplåningsbehov reducerades därmed ytterligare.

Konjunkturbilden torde inte komma att förändras påtagligt under 1985. Konkurrenskraftsläget och en förstärkt investeringskonjunktur i Västeuropa talar för en fortsatt exportledd uppgång i måttlig takt.

Den låga inflationstakten kan, under 1985, förväntas möjliggöra något ökade realinkomster och medföra en ökning av den privata konsumtionen med en dryg procent. Sparkvoten, som sjunkit till en för tyska förhållanden låg nivå, kan knappast förväntas sjunka ytterligare.

Den offentliga konsumtionen har särskilt under senare delen av 1984 ökat snabbare än väntat till följd av såväl högre socialförsäkringsutgifter än förutsett som oväntat stora inköp av både varor och tjänster. En viss avsaktnings är jämväl trolig för 1985 varför en ökning med cirka en procent förutses.

Den ökande investeringsaktiviteten i den västtyska industrin talar för att maskin- och utrustningsinvesteringar kommer att utgöra det mest dynamiska elementet i den interna efterfrågan. En gradvis ökning av nyinvesteringarna torde kunna leda till en samlad ökning av maskininvesteringarna

med uppemot tio procent. Byggnadsinvesteringarna väntas dock komma att minska, främst till följd av kraftigt minskat bostadsbyggande. Möjligen kan minskningen dämpas av att anläggnings- och byggnadsprojekt på kommunal nivå tillåts öka något.

Lagren har, efter en påtaglig uppbyggnad före arbetsmarknadskonflikterna, dragits ned under loppet av 1984. Det förefaller sannolikt att tillväxtbidraget från lagerutvecklingen blir obetydligt eller svagt positivt under 1985.

Den externa balansen beräknas under 1985 undergå en ytterligare förstärkning. Den starka exportökningen tillsammans med en förhållandevis måttligt stigande import om beräknade 4–5 procent i volym väntas leda till ett handelsbalansöverskott om 60–70 miljarder mark att jämföras med 54 miljarder år 1984. Även bytesbalansen väntas förstärkas.

Sammantaget kan BNP i Förbundsrepubliken under 1985 förväntas öka med knappt 3 procent.

Läget på arbetsmarknaden kan därmed inte förväntas undergå någon väsentlig förbättring. Någon minskning av arbetslösheten kan bli följden om industriinvesteringarna ökar i enlighet med de gjorda antagandena och övriga inhemska efterfrågekomponenter inte utvecklas alltför återhållsamt.

Priserna väntas under 1985 komma att öka obetydligt mer än 2 procent i konsumentledet. Tendenserna i början av året till en höjning av räntenivån kan innebära en viss risk för en ökning i prisstegringstakten senare under året. Det bör dock samtidigt framhållas att inflationen bringats ner och hållits på en låg nivå i Förbundsrepubliken under en period då D-marken försvagats, vilket bör ha utövat en uppåtriktad press på den västtyska prisnivån. Risken för en märkbar höjning av prisstegringstakten förefaller liten. Låga råvaru- och oljepriser, stabila jordbrukspriser samt måttliga lönekostnadsökningar i det västtyska näringslivet talar också för en fortsatt låg inflation, även om viss osäkerhet fortfarande råder kring hur stora kostnadsökningar avtalen om arbetstidsförkortning kommer att medföra.

Den restriktiva finanspolitik som förts under en följd av år har givit resultat i form av ett minskat federalt budgetunderskott och förbättrade finanser också på delstatlig och – framför allt – kommunal nivå. Det federala underskottet har under flera år visat sig bli lägre än budgeterat. Det uppgick till 28,3 miljarder DM (1,6% av BNP) 1984 och avses sänkas till 25 miljarder (1 1/2% av BNP) under 1985. Däremot har socialförsäkringssektorn under 1984 visat ett betydande underskott och väntas göra så även 1985. För den samlade offentliga sektorn förutses det strukturella budgetsaldot utvecklas i åtstramande riktning 1985.

Först 1986, då det första steget i den 1984 beslutade skattereformen kommer att genomföras, förväntas en mer påtaglig stimulans till ekonomin. Den västtyska regeringen strävar också, inom ramen för en fortsatt sträng utgiftsprövning, efter att omfördela de offentliga utgifterna till för-

mån för investeringar. Man har vidare, med hänsyn till det mycket pressade läget inom byggnadsbranschen uppmanat kommunerna att öka investeringsaktiviteten. Vissa åtgärder i form av t.ex. förbättrade ränteavdragsmöjligheter för egnahemsbyggen har beslutats men förefaller vara av begränsad omfattning och skall enligt nuvarande planer träda i kraft först 1987.

Vad avser penningpolitiken kan erinras om att Bundesbank under 1985 avser tillåta penningmängden öka inom ett intervall om 3–5 procent i årsgenomsnitt mot 4–6 procent 1984. Den lägre inflationen förväntas dock ge utrymme för en oförändrad real tillväxt inom detta lägre ökningsintervall.

Den fastlagda ekonomisk-politiska kursen avses således ligga fast. Konsolideringen av den offentliga sektorns finanser fortsätter. Såväl den parlamentariska oppositionen som de fackliga organisationerna har låtit sin kritik mot regeringspolitiken utmynna i krav på stimulansåtgärder via offentliga investeringsprogram inom framför allt miljövårdssektorn i syfte att förbättra sysselsättningsläget. De höga arbetslöshetstalen i begynnelsen av 1985 har inneburit en intensifiering av debatten kring dessa förslag som dock alltför avvisas av förbundsregeringen som alltför kortsiktiga.

Osäkerheten i bedömningarna av den västtyska ekonomin under 1985 hänför sig bl. a. till den nuvarande växelkursrelationens inverkan på räntor och kapitalrörelser, som kan visa sig hämmande inte bara på byggandet utan även på andra investeringar. Å andra sidan skulle den starkt exportberoende västtyska ekonomin naturligtvis påverkas negativt av ett fall i dollarkursen, i synnerhet om fallet blev alltför abrupt. En gradvis utveckling torde däremot knappast allvarligt rubba förutsättningarna för en fortsatt god exportutveckling. Den ökande investeringsaktiviteten i Europa och den gynnsamma västtyska kostnads- och produktivitetsutvecklingen bidrar till denna bedömning.

Försörjningsbalans Förbundsrepubliken Tyskland

Förändring i volym, procent

	1983	1984 ²	1985 ³
Privat konsumtion	1,1	0,8	1 1/4
Offentlig konsumtion	0	1,9	1
Fasta bruttoinvesteringar	3,1	1,3	3 1/4
Lager ¹	0,7	0,7	0
Utrikesbalans ¹	–0,6	0,8	1 1/4
BNP	1,0	2,6	2 3/4

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

Frankrike

Den strama ekonomiska politik som introducerades under 1982, och som förstärktes ytterligare i mars 1983, dominerade den franska ekonomin även under 1984. Den privata konsumtionen ökade mycket måttligt som följd av åtstramningspolitiken och en sjunkande löneökningstakt. Ökade lagerinvesteringar, ett ovanligt gott skördeutfall och en förbättrad externbalans medverkade dock till att BNP ökade med i genomsnitt 1,6 procent under året. Härtill bidrog också en viss ökning i den offentliga konsumtionen, medan de samlade investeringarna fortsatte att sjunka. Företagen förefaller i betydande utsträckning ha använt sina ökade vinster till att minska sin skuldsättning och sina finansieringskostnader, i avsaknad av en mera markerad efterfrågeökning.

Den förda politiken, som bl. a. yttrat sig i ett försök att åstadkomma en avindexering av lönebildningen, har visat sig framgångsrik vad gäller att nedbringa inflationstakten och förbättra kostnadsläget för den franska industrin. Prisstegringarna under loppet av 1984 uppgick till 6,7% mot 9,3% under 1983. Trots denna fortsatta förbättring kvarstår emellertid en betydande skillnad i prisstegringstakt i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna.

Även externbalansen har märkbart förbättrats. Underskottet i handelsbalansen reducerades 1984 ytterligare till 19,8 miljarder francs, vilket möjliggjorde att bytesbalansunderskottet i stort sett eliminerades. En betydande del av förbättringen står dock att finna i större exportkontrakt av engångskaraktär medan den generella bilden visar att Frankrike förefaller ha tappat marknadsandelar under 1984, såväl utomlands som på hemmamarknaden.

Ett program mot ungdomsarbetslösheten lanserades i slutet av året men hann inte få någon reell effekt före årsskiftet. Sysselsättningsläget försämrades ytterligare under 1984 och antalet arbetslösa uppgick vid året slut till 2,5 miljoner (10,4%).

Tillväxten under 1985 torde kunna hamna på i stort sett samma nivå som 1984. Mot bakgrund av effekterna av den sänkning av skattetrycket som genomförs under senare delen av 1985, men också till följd av den låga sparkvoten, kan hushållens disponibla inkomster och den privata konsumtionen förväntas öka något starkare än 1984. En standardökning har utlovats från regeringens sida, samtidigt som naturligtvis en fortsatt försämring av arbetslöshetssituationen kan verka dämpande på den interna efterfrågan.

Arbetet med att skära ner statens budgetunderskott fortsätter med syftet att nedbringa underskottet till 3% av BNP. En effekt av detta torde bli att tillväxten i den offentliga konsumtionen ytterligare dämpas till en halv procent 1985.

Trots det förbättrade kostnads- och vinstläget i industrin kan de produktiva investeringarna komma att ta fart endast långsamt under 1985 mot

bakgrund av den låga efterfrågan och de förhållandevis höga lånekostnaderna. Eftersom investeringarna inom såväl bostadssektorn som i de statliga företagen kan väntas sjunka även under 1985 kan de totala investeringarna bedömas öka med 1/2–1 procent.

Utrikesbalansen torde ge ett fortsatt märkbart bidrag till tillväxten under 1985. En något svagare efterfrågan från utlandet och en ökad import gör dock att bidraget till BNP-tillväxten stannar kring en halv procentenhet. Icke desto mindre kan handelsbalansen närma sig jämvikt och bytesbalansen visa ett inte obetydligt överskott 1985.

Regeringens inflationsbekämpning fortsätter under 1985, vilket bl. a. redan har manifesterats i ett lågt avtal för statligt anställda i februari 1985. Målsättningen är att nedbringa prisstegringarna under året till 4,5 %. Ett utfall i intervallet 5–6 procent förefaller troligt.

Utsikterna för sysselsättningsutvecklingen är osäkra, framför allt eftersom effekterna av de nyligen vidtagna sysselsättningsstimulerande åtgärderna är svårbedömda. Ytterligare åtgärder kan också komma att övervägas under 1985. Det förefaller dock inte omöjligt att ökningen i arbetslöshetssiffrorna kan dämpas och t. o. m. hejdas under året, men åtskilliga bedömare befarar att en ytterligare höjning till 2,75 miljoner arbetslösa kan ske till årsskiftet 1985/86.

Sammantaget förefaller en BNP-tillväxt i Frankrike om halvvannan procent under 1985 sannolik, vilket skulle innebära en i stort sett oförändrad utveckling jämfört med 1984. Som ovan anförts är emellertid utsikterna för 1985 i flera avseenden oklara. Det goda skördeutfallet medförde att lagerutvecklingen under 1984 bidrog till tillväxten. Frankrike har, i likhet med många andra länder, dragit en viss fördel av den höga dollarn för att öka sin export. Dock förefaller man snarast ha förlorat marknadsandelar varför ett eventuellt kommande dollarfall, abrupt eller stegvis, kan leda till ett väsentligt lägre tillväxtbidrag från utrikesbalansen. Vad gäller den inhemska efterfrågan och i synnerhet den privata konsumtionsutvecklingen finns, som nämnts, flera frågetecken. Vissa stimulansåtgärder har vidtagits och andra övervägs för att stödja byggsektorn. Ambitionen att sänka det höga reala ränteläget kan komma att omsättas i praktisk handling om det internationella ekonomiska läget så medger. Därmed skulle investeringarna i allmänhet kunna ta fart, vilket dock samtidigt leder till påfrestningar på externbalansen.

Från regeringens sida har utlovats en standardökning under 1985. Mot bakgrund av denna utfästelse och av att valen till nationalförsamlingen hålls i mars 1986, kan under mitten eller slutet av året olika former av efterfrågestimulanser tänkas. Det "tvångslån" som upptogs 1983 skall återbetalas senast 1/6 1986. Det är inte omöjligt att detta belopp, 15 miljarder francs, kan släppas loss redan i år. Det kan också tänkas att regeringen ånyo höjer minimilönerna inom industrin för att ge en måttlig och fördelningspolitiskt attraktiv stimulans till konsumtionen.

Försörjningsbalans Frankrike

Förändring i volym, procent

	1983	1984 ²	1985 ³
Privat konsumtion	1,1	0,5	1
Offentlig konsumtion	1,8	1,1	1/2
Fasta bruttoinvesteringar	-2,1	-1,7	3/4
Lager ¹	-0,9	0,6	1/4
Utrikesbalans ¹	1,0	0,8	1/2
BNP	1,0	1,6	1 1/2

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.² Preliminärt utfall.³ Finansdepartementets bedömningar.*Storbritannien*

I Storbritannien steg totalproduktionen 1984 med 2 1/2 % trots att kolkonflikten, med över 100 000 gruvarbetare i strejk, hämmade aktiviteten under större delen av året. BNP-bortfallet till följd av strejken beräknas till ca 1 %. Investeringarna ökade mycket kraftigt första halvåret, men föll sedan tillbaka efter det att kraftiga räntehöjningar vidtagits vid halvårsskiftet 1984. Den privata konsumtionen fortsatte att öka, både till följd av stigande realinkomster och ett något fallande sparande. Utrikesbalansen försämrades emellertid så att bytesbalansen bara gav ett överskott på 1/4 miljard pund 1984 jämfört med 4 1/2 miljarder pund 1983. Härtill bidrog både kolkonflikten och de omedelbara effekterna av den fortlöpande pundförsvagningen.

Ett karaktäristiskt drag hos den brittiska ekonomin är svårigheterna att öka exporten i tillräcklig grad. Trots att växelkursutvecklingen under senare år mer än väl kompenserat för de relativt sett höga årliga lönekostnadsökningarna, på ca 7 1/2–8 % för industriarbetare, har exporten utvecklats långsamt. Storbritannien har tappat marknadsandelar. Till viss del har detta uppvägs av en ökande oljeexport. I år beräknas dock oljeproduktionen nå sitt maximum.

Den brittiska regeringen följer sedan flera år en medelfristig ekonomisk-politisk strategi. Penningpolitiken inriktas på att penningmängden skall öka inom fastställda intervall i syfte att begränsa inflationen. För 1984–85 är intervallet 6–10 % för det vidare penningmängdsmåttet M3. Under 1984 låg penningmängdens utveckling kring den övre gränsen av intervallet.

Den brittiska ekonomin är känslig för den internationella konjunkturen och svängningarna på valutamarknaderna. Det brittiska pundet har påverkats kraftigt av förväntningar om oljeprisutvecklingen och av den brittiska industrins konkurrenskraft. Pundet beräknas handelsvägt ha tappat ca 10 % i värde under tolv månader fram till mitten av mars i år. Denna relativt dramatiska utveckling har tvingat den brittiska regeringen att inter-venera genom en aktiv räntepolitik.

Vid halvårsskiftet 1984 kom pundet under kraftig press bl. a. till följd av osäkerheten om oljeprisutvecklingen. Bank of England tvingades höja räntan med 2 1/2 procent. Efter sommaren kunde räntan successivt sänkas.

I januari 1985 kom pundet åter under allt kraftigare press till följd av både osäkerhet om oljeprisutvecklingen, den allt starkare dollarn, den fortsatta kolstrejken och kontrollen över penningmängdsutvecklingen. Efter viss tveksamhet valde den brittiska regeringen att försvara pundets värde genom en räntehöjning i tre steg om totalt 4 1/2 procentenheter. Basräntan låg härefter på 14 %, vilket – med en inflationstakt på 5 % – ger en realränta på 9 %, dvs. långt högre än i Förenta staterna. Efter presentationen av budgeten i mitten av mars stärktes pundet kraftigt och det blev möjligt att åter sänka räntan till omkring 13 %.

Bakom inriktningen i den ekonomiska politiken på att få ner inflationstakten ligger bl. a. förhoppningar om att detta skall stimulera den reala ekonomin och därmed resultera i höjd sysselsättning. Inflationstakten har visserligen fallit från över 20 % under 1980 till ca 4 1/2–5 % 1984, medan antalet sysselsatta minskat med ca 7 % under samma period. Den brittiska regeringen har förklarat att den vill ha ned inflationstakten ytterligare. Stigande importpriser till följd av den fortgående punddeprecieringen, höga löneökningar och det höga ränteläget medför dock att inflationstakten i år troligen ökar till kring 6 %.

Arbetslösheten i Storbritannien har trots den nu mer än treåriga konjunkturuppgången fortsatt att öka och uppgick i början av 1985 till 3,3 milj. personer, motsvarande ca 13 % av arbetskraften. 40 % av dessa har varit arbetslösa över ett år.

I den diskussion som förs om hur man skall få bukt med den ökande arbetslösheten håller regeringen fast vid sin medelfristiga strategi byggd på inflationsbekämpning och strukturella åtgärder för att få olika marknader att fungera bättre genom mikro-ekonomiska ingrepp. Budgeten för det nu påbörjade budgetåret präglas av en fortsatt åtstramning. Dock föreslås ett sysselsättningspaket med utökade beredskapsarbeten och fler platser i ungdomsutbildning. Vidare föreslås sänkningar av skatter och socialförsäkringsavgifter i syfte att sänka arbetskraftskostnaderna för lågavlönade. Däremot saknas i budgeten en satsning på offentliga investeringsprojekt i syfte att förbättra sysselsättningsläget. Det höjda ränteläget medför högre kostnader för statsskulden.

På inkomstsidan förstärks budgeten av ökande oljeintäkter och utförsäljning av statliga bolag och affärsverk. De begränsade skattesänkningar som föreslås finansieras av punktskattehöjningar.

Det offentliga upplåningsbehovet förutsätts under innevarande budgetår kunna reduceras till 7 miljarder pund, motsvarande 2 1/2 % av BNP. Samma mål hade satts upp även de tre närmast föregående budgetåren, men överskridits med några miljarder. Förra budgetåret beräknas utfallet ha blivit drygt 10 miljarder pund. Kolstrejken torde dock ha orsakat större

delen av överskridandet. Lägre oljeintäkter omräknat till pund, arbetsmarknadsläget och svårigheterna att begränsa kommunernas utgifter kan medföra att också årets budget kan komma att bli högre än upplåningsmålet.

Under 1985 beräknas den ekonomiska aktiviteten öka något genom att arbetet i kolgruvorna åter kommit igång i mars. Det höga ränteläget och en stigande inflationstakt torde beränsa utrymmet för en konsumtionsökning till 2 %. Både offentliga investeringar och bostadsbyggandet väntas minska något. Även företagens investeringsvilja förutses bli svagare jämfört med tidigare prognoser. Under 1984 drogs bl. a. lagren av kol ned kraftigt. En viss återuppbyggnad under 1985 ger ett lageromslag som beräknas motsvara 3/4 % av BNP.

Utrikeshandeln väntas ge ett positivt bidrag på 3/4 procentenhet till BNP-tillväxten. Oljeexporten väntas öka något och den tidigare deprecieringen av pundet stimulerar exporten av övriga varor. Totalt väntas exporten öka med drygt 8 %. Importen beräknas öka något långsammare och bidrar härigenom till en begränsad förbättring i bytesbalansen. Totalt beräknas bruttonationalprodukten öka med 3 1/4 % 1985. Den underliggande ökningstakten med effekterna av kolkonflikten borträknade blir knappt 2 1/2 %.

Försörjningsbalans Storbritannien

Förändring i volym, procent

	1983	1984 ²	1985 ³
Privat konsumtion	4,3	2,1	2
Offentlig konsumtion	2,9	0,5	1/2
Fasta bruttoinvesteringar	4	5,6	3
Lager ¹	0,6	-0,6	3/4
Utrikesbalans ¹	-1,1	-0,4	3/4
BNP⁴	3,3	2,5	3 1/4

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

⁴ Bruttonationalprodukten till marknadspris, mätt från användningssidan.

De nordiska länderna

Den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna har under såväl 1983 som 1984 varit förhållandevis gynnsam och tillväxttakten har legat över genomsnittet för Västeuropa. Under 1984 uppgick den genomsnittliga tillväxten i de nordiska länderna till 3 1/4 %. Det är främst ökningen i exporten som har verkat tillväxtbefrämjande, men även näringslivets investeringar har tidigare än i övriga Västeuropa bidragit till återhämtningens styrka. Ökningen av arbetslösheten har kunnat hejdas och den öppna arbetslösheten har även kunnat pressas tillbaka något. Prisökningstakten har avtagit men ligger fortfarande klart högre än i de nordiska ländernas viktigaste konkurrentländer.

Den ekonomiska politiken har i flertalet länder inriktats på att stärka den konkurrensutsatta sektorn, främst på bekostnad av den offentliga sektorn. Det är därför till stor del inom det privata näringslivet som produktionstillväxt och sysselsättningstillväxt har skett. Som ett resultat av den förda politiken har statsfinanserna i vissa fall förbättrats markant och likaledes har bytesbalanserna förstärkts med undantag för Danmark.

För 1985 förutses en ekonomisk tillväxt i de nordiska länderna som tycks bli mer i nivå med övriga västeuropeiska länder. Finland bedöms få en något starkare tillväxt än 1984, medan för Norges och Islands del tillväxten i år bedöms bli under genomsnittet för Västeuropa. Genomgående för de nordiska länderna beräknas en förskjutning ske under 1985 från utländsk till inhemsk efterfrågestimulans. Den lägre exportefterfrågan bedöms bero på såväl lägre marknadstillväxt som på förluster i marknadsandelar till följd av försämrad konkurrenskraft. En god lönsamhet överlag i näringslivet kan antas kunna stimulera till fortsatta höga investeringar i näringslivet. Även den privata konsumtionen bedöms kunna bidra till den förstärkta inhemska efterfrågan då sparandet alltså ligger på en låg nivå och köpkraften samtidigt förstärks.

Finanspolitiken är genomgående fortsatt stram med undantag för Norge. Vissa åtstramningar i penningpolitiken kan förväntas mot bakgrund av hög likviditet i ekonomierna och ett bestående starkt kostnadstryck.

Den ekonomiska utvecklingen i *Danmark* har under 1984 präglats av en stark konjunkturuppgång. Tillväxten beräknas ha uppgått till 4 1/4 %. Karakteristiskt för utvecklingen är att den ökade ekonomiska aktiviteten har skett i den privata sektorn under det att den offentliga sektorns tillväxt i stort sett avstannat. Exporten steg under 1984 med 3 1/2 % till följd av stigande utländsk efterfrågan och förbättrad konkurrenskraft genom dämpad kostnadsutveckling. Arbetskraftskostnaden per producerad enhet beräknas ha stigit med 1 3/4 %, vilket är den klart lägsta takten bland de nordiska länderna. Ökningen av den inhemska efterfrågan var den högsta i Norden med 4 1/2 %. De fasta bruttoinvesteringarna steg med närmare 12 % med bidrag från främst bostadsbyggande, maskin- och transportinvesteringar. Ökningen av den privata konsumtionen var den högsta i Västeuropa med 3 %, trots att reallönerna sjönk. Den kraftiga ökningen i den privata konsumtionen kan hänföras till en ökad sysselsättning och fallande sparkvot.

Bytesbalansen som förbättrades markant under 1983, genomgick en försämring under förra året. Till följd av den kraftiga inhemska efterfrågan steg importen med 5 1/2 % och underskottet i bytesbalansen till drygt 17 miljarder danska kronor att jämföra med 1983 års underskott på 11 miljarder kr.

Utsikterna för 1985 tyder på en fortsatt god utveckling av exporten, som bedöms kunna öka med 5 %, medan importökningen bör kunna stanna vid 4 1/2 % genom den något lägre ökningstakten i den inhemska efterfrågan. En smärre förbättring av underskottet i bytesbalansen kan förväntas.

En dämpning av de senaste årens kraftiga ökning av den privata konsumtionen kan förväntas. Genom lagstiftning begränsas löneökningarna till 2 % 1985 och 1 1/2 % 1986. Under förutsättning att sparkvoten fortsätter att ligga på en låg nivå och att sysselsättningen stiger bör den privata konsumtionen kunna öka med omkring 1 1/2 %. Den offentliga efterfrågan förväntas öka obetydligt. Tillväxten i bruttonationalprodukten beräknas bli cirka 3 %.

Inflationen som 1984 uppgick till närmare 6 % bör i år kunna nedbringas till cirka 4 1/2 % under förutsättning att lönekostnaderna inte stiger med mer än cirka 3 %. Mellan 1982 och 1984 steg utbudet på arbetsmarknaden mycket kraftigt men antalet arbetslösa steg förhållandevis måttligt. Under 1984 minskade arbetslösheten något, till cirka 10 %. I år väntas en fortsatt minskning av arbetslösheten till drygt 9 %.

Regeringens mål är att underskotten i statsbudget och bytesbalans skall vara eliminerade senast 1990, vilket skall ske genom en stram finanspolitik och intern kostnadsanpassning. Budgetunderskottet har minskat kraftigt de senaste åren och uppgick förra året till cirka 44 miljarder danska kronor. Budgetunderskottets andel av BNP har därmed sjunkit från 11 1/2 % 1982 till 7 1/2 % 1984. Under 1985 väntas underskottet sjunka till 36 miljarder danska kronor. Huvudproblemet för den danska regeringen är den negativa utvecklingen av bytesbalansen. Om balans i utrikesaffärerna skall kunna nås i slutet av åttioalet, torde det vara nödvändigt att den danska ekonomins konkurrenskraft förbättras ytterligare. Regeringen har förklarat att de uppställda målen endast kan nås om löneökningarna de närmaste åren begränsas till högst 2 % per år. Behovet att få ned inflationstakten torde också kräva åtgärder för att komma till rätta med den kraftiga ökningen i penningmängden och kreditexpansionen.

Finland nådde 1984 en ekonomisk tillväxt på 3 % för tredje året i följd. Utvecklingen under 1984 präglades av en mycket kraftig ökning av exporten till väst med 17 %. En tillbakagång i exporten till öst drog dock ned den totala exportökningen till 6 %. Importökningen stannade vid en procent. Handelsbalansen gav härigenom ett överskott på 7 1/2 miljarder finska mark och bytesbalansen kom ungefär i jämvikt. Både privat och offentlig konsumtion ökade med omkring 3 %. De fasta bruttoinvesteringarna minskade med 1 1/2 %, trots att lönsamheten i industrin var god och kapacitetsutnyttjandet högt. Troligen hade den höga realräntan en dämpande inverkan på näringslivets investeringar och bostadsbyggandet.

Utsikterna för 1985 pekar på en högre tillväxttakt såväl i jämförelse med övriga Västeuropa som i jämförelse med föregående år. En bidragande orsak härtill är att den inhemska efterfrågan väntas öka snabbare. Osäkerheten är emellertid stor vad gäller investeringarna. Regeringens prognos är att dessa bör kunna öka med cirka 4 1/2 % till följd av en lägre räntenivå och en viss ökning av de offentliga investeringarna. Dessutom är lönsamheten i industrin fortfarande god och kapacitetsutnyttjandet stiger. Den

privata konsumtionen beräknas även i år kunna öka med ca 3 % eftersom köpkraften förstärks. Det jämförelsevis goda statsfinansiella läget medger en mindre stram finanspolitik än i vissa andra nordiska länder, varför den offentliga konsumtionen förväntas fortsätta att öka om än i något lägre takt än under de föregående åren. Ökningstakten i totalexporten väntas minska något till följd av lägre marknadstillväxt i väst och troliga förluster i marknadsandelar som en följd av försämrad konkurrenskraft. Exporten till öst bör dock kunna återhämta sig något efter att ha minskat under två år i följd. Importökningen förutses bli cirka 5 % till följd av den högre inhemska efterfrågan. Bytesbalansen torde trots detta nå jämvikt även i år.

Arbetslösheten, som under fjolåret visade en smärre ökning, väntas sjunka från nuvarande dryga 6 % till 5 1/2 %. Sysselsättningen ökar främst inom servicenäringsarna och industrin. Inflationstakten sjönk från 9 % 1983 till 7 % förra året. Ökningstakten i konsumentpriserna väntas under loppet av 1985 gå ned till 5 1/2 %.

Ett centralt problem i den finska ekonomin är de i jämförelse med omvärlden alltför höga pris- och kostnadsökningarna. Regeringen har nyligen deklarerat att inflationsbekämpningen är dess främsta ekonomisk-politiska uppgift. Mot bakgrund av risken att konjunkturen kommer att mattas mot slutet av året har regeringen vidare aviserat att lättnader i finanspolitiken kan komma att företas. Åtgärderna torde i så fall främst avse investeringsstimulanser.

Inflationen avtog mycket drastiskt under 1984 i *Island* som en följd av de inkomst-politiska ingrepp som initierades i maj 1983. Vid halvårsskiftet förra året hade inflationstakten sjunkit till knappt 15 % jämfört med 130 % ett år tidigare. Som årsgenomsnitt beräknas inflationen 1984 ha uppgått till cirka 30 %. Under 1984 kompletterades de inkomstpolitiska åtgärderna med en åtstramning av finans- och penningpolitiken. Trots detta ökade BNP med 2 3/4 %, vilket var betydligt mer än vad som hade förväntats. Efter en reallöneminskning på 20 % och en total minskning av den privata konsumtionen på 6 % 1983 ökade den privata konsumtionen med 3 % 1984. Fiskfångsterna kunde mot slutet av förra året öka efter flera dåliga år.

Utsikterna för 1985 tyder på fortsatt tillväxt men i betydligt lägre takt, eller ca 3/4 %. Läget på arbetsmarknaden är emellertid mycket labilt efter det att löneförhandlingarna kom igång när lönestoppet upphörde förra året. Efter en storstrejk bland de offentliganställda devalverades den isländska kronan med 12 % i november. De avtal om löneökningar på omkring 25 % som hittills ingåtts för 1985 är inte förenliga med en fortsatt dämpad prisutveckling. Inflationen torde därför hamna strax under 30 %, vilket är samma nivå som förra året men å andra sidan en rejäl minskning jämfört med början av åttiotalet.

Den ekonomiska utvecklingen i *Norge* under 1984 karakteriserades av en stark exportledd tillväxt. BNP-ökningen blev 4 1/4 %. Den förhållandevis höga tillväxten kan främst tillskrivas oljeexporten och exporten av

traditionella industrivaror. Överskottet i utrikeshandeln uppgick till 28 1/2 miljarder norska kronor, eller 6 1/2 % av bruttonationalprodukten. Även den inhemska efterfrågan stärktes mot slutet av året och ökade för helåret med 2 1/4 %. BNP för Fastlandsnorge, dvs. exklusive olje- och gasproduktion samt sjöfart, steg med drygt 2 1/2 %. 1984 blev också det första året sedan 1977 som reallönerna steg. Genomsnittliga löneökningar på 7 % i kombination med skattesänkningar och en ökad sysselsättning stärkte hushållens disponibla inkomster med närmare 9 %. Konsumentpriserna ökade med 6 1/4 %. Att den privata konsumtionsökningen stannade vid 1 1/2 % berodde främst på en höjning av sparkvoten. Till de mer expansiva inslagen i den inhemska efterfrågan hörde den offentliga konsumtionen som ökade med drygt 2 1/2 % och bruttoinvesteringarna som steg med cirka 5 %. Den öppna arbetslösheten minskade något i jämförelse med det föregående året och utgjorde i genomsnitt 3 %.

Under 1985 väntas den inhemska efterfrågan ta över som drivkraft i ekonomin. Den inhemska efterfrågan beräknas öka med 4 1/4 %. Såväl den privata som den offentliga konsumtionen bedöms öka med 3 %. Den traditionella näringslivets investeringar beräknas fortsätta att öka medan övriga investeringar sjunker. Bruttonationalprodukten skulle härigenom öka med cirka 2 %. Exklusive oljan och sjöfarten kan BNP-ökningen komma att bli 3 %.

Överskottet i den konsoliderade offentliga sektorn uppgick i fjol till cirka 20 miljarder norska kronor, eller 4 1/2 % av BNP. Exklusive oljesektorn skulle ett underskott på ett drygt lika stort belopp ha uppstått. För 1985 förutses en kraftig reduktion av budgetöverskottet. De goda statsfinanserna medger en expansiv finanspolitik på såväl budgetens intäkts- som dess utgiftssida. Under de senaste åren har dock märkts en förskjutning från selektiva stöd till mer generella åtgärder på främst ekonomins utbudssida. Inkomstskatten har sänkts för såväl hushåll som företag i syfte att dels stärka efterfrågan och dels påverka lönebildningen. I innevarande budget har ökningarna av statsutgifterna i större utsträckning riktats mot utsatta grupper såsom arbetslösa, sjuka, barnfamiljer och äldre. Den expansiva finanspolitiken har emellertid också haft negativa effekter på likviditetsökningen i ekonomin. Åtgärder för att sträma åt likviditeten är att vänta under 1985. Regeringen har satt upp som mål att minska ökningen i penningmängden från närmare 18 % förra året till cirka 11 % i år.

Försörjningsbalans för Danmark, Finland, Island och Norge
Förändring i volym, procent

	Danmark		Finland		Island		Norge	
	1984 ²	1985 ³	1984 ²	1985 ³	1984 ²	1985 ³	1984 ²	1985 ³
Privat konsumtion	3	1 1/2	2 3/4	2 3/4	3	1	1 1/2	2 3/4
Offentlig konsumtion	0	1/4	3 1/4	2 1/2	0	1	2 3/4	3
Fasta bruttoinvesteringar	12	9	-1 1/2	4 1/2	7	2	5	-6
Lager ¹	1	-1/2	-1/2	3/4	3 1/2	-1	0	3 1/2
Utrikesbalans ¹	-1/2	1	1 1/2	-3/4	-4	1/4	2 1/4	-2
BNP	4 1/4	3	3	3 1/2	2 3/4	3/4	4 1/4	2

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

² Preliminärt utfall.

³ Finansdepartementets bedömningar.

3 Utrikeshandeln¹

3.1 Exporten

Utvecklingen av Sveriges varuexport under 1984

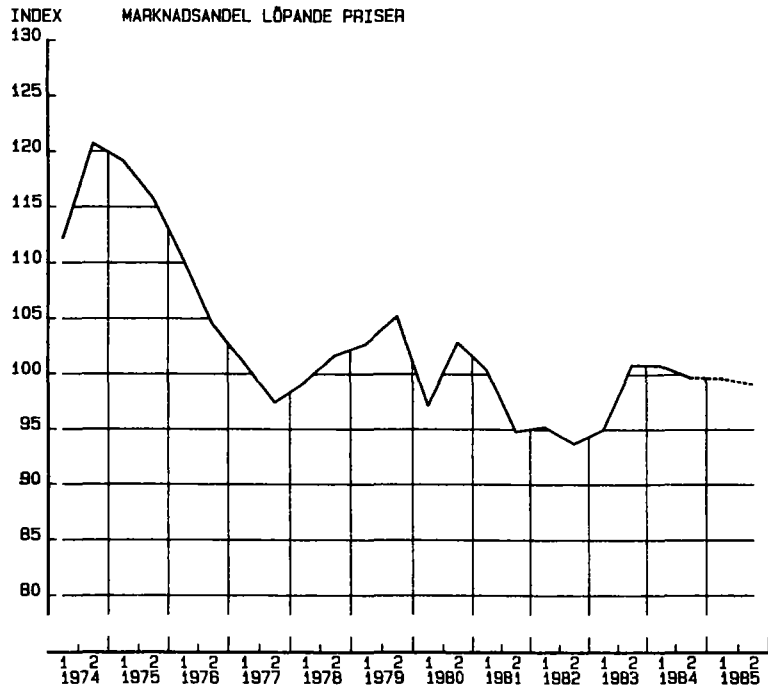
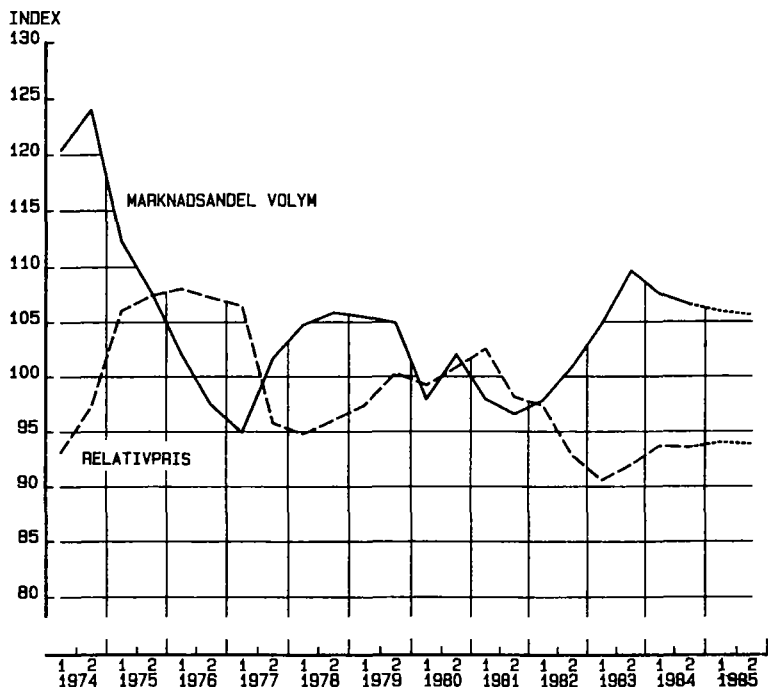
Sveriges totala varuexport steg 1984 med drygt 7 1/2 % i volym – frånräknas den kraftigt minskade fartygsexporten uppgick ökningen till 9 1/2 %. Ökningen av exporten exkl. fartyg var i sin helhet hänförlig till första halvåret – andra halvåret skedde en viss nedgång av exportleveranserna. Under 1983 svarade råvaruexporten för den starkaste tillväxten. Tillväxten i exporten av bearbetade varor började öka under vinterhalvåret 1983–1984. Under första delen av 1984 mattades råvaruexportens ökningstakt ytterligare något och mellan halvåren 1984 föll råvaruexporten tillbaka. Därmed kom råvaruexporten att stiga med endast knappt 3 % i volym mellan helåren 1983 och 1984. Härvid steg emellertid järnmalmsexporten med över 40 % i volym och massaexporten med 6 1/2 %. Trävaruexporten minskade liksom exporten av jordbruksprodukter och petroleumprodukter.

Det var således främst exporten av bearbetade varor som 1984 bar upp exporttillväxten. De svenska exportörerna av bearbetade varor gynnades 1984 av en mycket stark marknadstillväxt inom OECD-området. Högkonjunkturen i Förenta staterna i förening med den starka dollarn medförde att Förenta staternas import av bearbetade varor steg med över 30 % i volym. Konjunkturuppsvinget i Japan och Canada medförde likaså mycket starka importvolymökningar av bearbetade varor – i storleksordningen 20 %. Även i Västeuropa ökade den ekonomiska aktiviteten påtagligt och marknadstillväxten mätt i form av importökning av bearbetade varor uppgick i genomsnitt för de västeuropeiska länderna till 10 %. Efter en uppgång på drygt 5 % 1983 steg marknadstillväxten sammantaget inom OECD-området med drygt 13 1/2 % 1984 med den starkaste tillväxten på första halvåret.

Den svenska exporten till Förenta staterna har mer än fördubblats mellan 1982 och 1984 räknat i löpande priser. Samtidigt steg dollarn mot kronan med 25 % sammantaget från 1982 till 1984. Bilexporten, som svarar för över hälften av exporten av bearbetade varor till Förenta staterna fördubblades likaså värdemässigt medan ökningen mätt i antal exporterade bilar stannade vid 28 % från 1982 till 1984. Den totala bilexporten till världen i övrigt ökade under samma period med 23 % i antal och 62 % i värde.

Exporten av bearbetade varor till OECD-området steg med 13 1/2 % i volym såväl 1983 som 1984. Efter att marknadsandelarna sålunda ökat med 8 % 1983 skedde under loppet av 1984 en viss nedgång jämfört med toppnivån andra halvåret 1983 (se diagram 3:1). Mellan helåren 1983 och 1984 förblev marknadsandelarna oförändrade.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Diagram 3:1 Marknadsandelar och relativa priser för Sveriges export av bearbetade varor till OECD-länderna 1974–1985

Källa: Se tabell 3:1.

Den förhållandevis snabba ökningen av Sveriges relativpriser alltsedan devalveringen 1982 har av allt att döma verkat återhållande på den svenska exportens andelsutveckling i OECD-länderna under 1984. Devalveringen av kronan i oktober 1982 medförde att den svenska exportens relativpris för bearbetade varor sänktes med ca 10% från tredje till fjärde kvartalet 1982. Fram t.o.m. fjärde kvartalet 1984 beräknas därefter de svenska företagen ha höjt sina priser på exportmarknaderna med sammanlagt ca 15 1/2%, samtidigt som konkurrenternas priser uttryckt i svenska kronor endast har ökat med omkring 9%. Denna utveckling hade 1983 sin grund i dels att de svenska producenterna genom växelkursförändringarna fick vidkännas betydligt större prisökningar på insatsvaror än sina utländska konkurrenter, dels att devalveringen gav de svenska företagen en möjlighet att öka sina vinstmarginaler snabbare än i omvärlden. Främst på grund av en internationellt sett mycket snabb produktivitetstillväxt steg dock lönekostnaden per producerad enhet i Sverige långsammare än i konkurrentländerna under 1983 uttryckt i nationell valuta. Kalkylerna för 1984 visar emellertid på att dessa kostnader i Sverige åter skulle ha ökat snabbare än i omvärlden, främst beroende på en högre ökning av timlönkostnaderna inom industrin. Beräknat i gemensam valuta har de svenska lönekostnaderna per producerad enhet sänkts med ca 20% mellan 1981 och 1984 i förhållande till övriga industriländer. Vidare synes de svenska företagens kostnader för insatsvaror till produktionen även 1984 ha ökat avsevärt snabbare än i utlandet genom att prisutvecklingen på hemmaproducerade insatsvaror varit förhållandevis snabb. Däremot torde exportföretagens vinstmarginaler inte ha ökat jämfört med 1983. I genomsnitt beräknas ökningen av Sveriges exportpriser för bearbetade varor till 6% 1983–1984, samtidigt som ökningen av konkurrenternas priser beräknats till omkring 5 1/2% i nationella valutor och uttryckt i svenska kronor till 3 1/2%. Därmed ökade de svenska relativpriserna med 2 1/2% 1984.

Avsättningsmöjligheterna till OPEC-länderna har minskat avsevärt de två senaste åren i samband med deras fallande intäkter från oljeexporten. Den svenska exporten till OPEC-länderna minskade med drygt 14% i volym 1983 medan nedgången i exportleveranserna 1984 stannade vid omkring 4%. Exportutvecklingen 1984 innebar sannolikt att betydande marknadsandelsvinster gjordes.

För övriga utvecklingsländer har tendensen för såväl marknadstillväxt som för svensk export varit inbördes mycket olikartad. Flera sydostasiasiska länder har de senaste åren varit stadda i en snabb industrialiseringsprocess som medfört ett drastiskt växande behov av importerade industrivaror. Detta i förening med det internationella konjunkturuppsvinget – som genererat ökade exportintäkter – har medfört att dessa länders import av bearbetade varor ökat synnerligen snabbt sedan senare delen av 1983. Den svenska exporten av bearbetade varor till NIC/ASEAN-länderna¹ för-

¹ Hongkong, Sydkorea, Taiwan, Singapore, Thailand, Malaysia och Filippinerna.

dubblades mätt i löpande priser mellan 1982 och 1984 och dessa länder mottog 1984 drygt 2 1/2 % av vår export.

Exporten till de skuldtyngda sydamerikanska NIC-länderna (Argentina, Brasilien, Mexico) föll med närmare 30 % i löpande priser 1983 och var i det närmaste lika stor 1984 som 1983. För resterande utvecklingsländer noterades sammantaget exportökningar på omkring 10 % i löpande priser såväl 1983 som 1984.

För gruppen övriga utvecklingsländer som helhet ökade exportvolymen med omkring 10 % 1984, efter en viss nedgång 1983. Denna utveckling innebar troligen att vissa marknadsandelsvinster gjordes båda åren – störst i omfattning under 1984.

Marknadsutvecklingen för statshandelsländerna m. fl. vände uppåt under 1983 och fortsatte öka i relativt snabb takt under 1984 – till stor del som en följd av kraftigt expanderande efterfrågan i de asiatiska statshandelsländerna. Den svenska exporten till statshandelsländerna vände uppåt andra halvåret 1983 och steg med 8 1/2 % i volym 1983–1984.

Sammantaget beräknas marknadsstillväxten för bearbetade varor i hela världen ha uppgått till omkring 2 % 1983 och till inemot 11 % 1984. Samtidigt ökade den totala svenska exportvolymen med 8 % 1983 och med knappt 12 % 1984, vilket skulle innebära marknadsandelsvinster på omkring 6 % 1983 respektive 1 % 1984.

Utsikter för 1985

Marknadsstillväxten för den svenska exporten av bearbetade varor har för OECD-ländernas del beräknats sakta av till 8 1/2 % 1985, framför allt i

Tabell 3:1 Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg)¹ till OECD-området² 1977–1985
Procentuella förändringar

	1977– 1978	1978– 1979	1979– 1980	1980– 1981	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984	1984– 1985 prognos
<i>Löpande priser, Skr.</i>								
Marknad	17,5	16,5	14,5	8,0	22,5	22,0	17,5	13,5
Marknadsandel	1,0	3,5	–3,5	–2,5	–3,5	4,0	2,5	–1,0
Export	18,5	20,5	10,5	5,5	18,5	27,0	20,5	12,5
<i>Volym³</i>								
Marknad	2,0	9,0	5,0	–0,5	3,0	5,0	13,5	8,5
Marknadsandel	7,0	0,0	–5,0	–3,0	2,0	8,0	0,0	–1,0
Export	9,5	9,0	–0,5	–3,5	5,5	13,5	13,5	7,0
<i>Pris⁴</i>								
Marknad	15,0	7,0	9,0	9,0	18,5	16,0	3,5	5,0
Relativpris	–5,5	3,5	1,5	0,0	–5,5	–3,5	2,5	0,0
Export	8,5	11,0	11,0	9,0	12,5	12,0	6,0	5,0

¹ SITC 5–8, exkl. 68, 793.

² Utom Australien, Nya Zeeland, Grekland, Irland, Island, Portugal, Spanien och Turkiet.

³ Exportvärdet i löpande priser deflaterat med hybridindex av typ Paasche.

⁴ Enligt implicit hybridindex typ Paasche.

Tabell 3: 2 Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg)¹ till olika länderområden 1977–1985
Procentuella volymförändringar

	1977– 1978	1978– 1979	1979– 1980	1980– 1981	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984	1984– 1985 prognos
OECD-länderna ²	9,3	8,7	–0,3	–3,4	5,3	13,6	13,7	7,1
Övriga OECD-länder ³	0,2	13,3	1,6	16,8	1,6	– 3,2	8,4	5,5
OPEC-länderna ⁴	23,7	0,6	–1,5	42,5	5,5	–14,4	–4,2	–4,2
Statshandelsländerna m. fl. ⁵	7,3	1,2	–8,2	–4,7	–4,0	– 5,6	8,6	6,4
Övriga länder	9,8	9,7	11,4	7,8	–4,8	– 2,2	9,9	6,0
Summa	9,5	8,0	0,1	1,1	3,6	8,1	11,8	6,3
Summa bearbetade varor enligt SNI-definitionen ⁶	10,5	9,1	0,3	1,0	3,1	8,0	11,7	6,3

¹ SITC 5–8, exkl. 68, 793.

² Utom de i not 3 nämnda länderna.

³ Australien, Nya Zeeland, Grekland, Irland, Island, Portugal, Spanien och Turkiet.

⁴ Qatar, Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Kuwait, Irak, Iran, Indonesien, Venezuela och Nigeria.

⁵ Statshandelsländerna samt Israel, Jugoslavien och Sydafrika.

⁶ Jfr. tabell 3: 4.

Källor: Statistiska centralbyrån samt beräkningar och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

samband med att högkonjunkturen i Förenta staterna fr. o. m. andra halvåret 1984 kommit in i en lugnare tillväxtfas. Förenta staternas import av bearbetade varor bedöms ändå stiga med beaktansvärda 13 å 14 % 1985. Ökningen av den ekonomiska aktiviteten i Västeuropa bedöms fortgå i måttlig takt och marknadstillväxten 1985 beräknas för de västeuropeiska länderna i genomsnitt uppgå till 7 1/2 %. Marknadstillväxten för bearbetade varor inom länderområdena utanför OECD beräknas sammantaget stanna vid drygt 2 % – OPEC-ländernas import bedöms fortsätta minska medan importen från utvecklingsländer och statshandelsländer väntas öka i något högre takt än 1984. Därmed skulle marknadstillväxten för bearbetade varor i hela världen uppgå till knappt 7 1/2 % 1985.

Den internationella inflationstakten väntas under 1985 bli fortsatt måttlig – även om en viss uppgång av råvarupriserna exkl. olja kan komma att ske under loppet av året. Lönerna inom industrin i våra viktigaste konkurrentländer bedöms stiga med omkring 5 % och lönekostnaden per producerad enhet med ca 2 %. Med antagande om en fortsatt uppgång i vinstmargina-

Tabell 3: 3 Världsmarknadspriserna (enhetsvärdeindex) för bearbetade varor 1974–1985
1970 = 100

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
US dollar	162	182	183	199	230	263	290	280	276	269	260	243
Genomsnittliga nationella valutor	136	149	158	167	174	191	210	228	247	253	263	275
Svenska kronor	140	147	155	173	202	219	239	275	335	402	418	442

Anm. Sammanvägt med hänsyn till ländernas betydelse i världshandeln.

Källor: FN samt beräkningar och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

lerna utomlands har världsmarknadspriset för bearbetade varor bedömts stiga med knappt 5% såväl i nationella valutor som uttryckt i svenska kronor.¹

Förutsatt en svensk lönekostnadsstegring i industrin på 5% och en produktivitetstillväxt på 4% skulle de svenska lönekostnaderna per producerad enhet stiga med 1%, dvs. något lägre takt än utomlands. Samtidigt bedöms kostnaderna för insatsvaror till produktionen stiga med drygt 5% varvid de hemmaproducerade insatsvarorna förutses stiga snabbare i pris än de importerade. Med hänsyn till de exportprishöjningar som skett under årets två första månader synes ökningen av de svenska exportpriserna 1984–1985 komma att uppgå till drygt 5% även under antagande av mycket försiktiga prishöjningar under resten av året. Mot bakgrund av ovanstående antaganden och förutsättningar för företagens kostnadsutveckling skulle detta innebära att företagens vinstmarginaler ökar 1985. Relativpriserna skulle således bli i stort sett oförändrade i år.

Den sammantagna effekten av relativprisförändringarna 1983, 1984 och 1985 bedöms resultera i marknadsandelsförluster på knappt 1% 1985.² Den tidigare konstaterade trendmässiga förlusten av marknadsandelar samt de neddragande effekterna av det relativt utlandet höga kapacitetsutnyttjandet bedöms i det närmaste motvägas av en positiv varusammansättningseffekt. Den utländska efterfrågan bedöms nämligen i högre grad än 1984 komma att inriktas på investeringsvaror av den typ Sverige producerar. Marknadsandelarna för svensk export inom länderområdena utanför OECD började öka betydligt senare än inom OECD-länderna. Denna tidsfördröjning har antagits kvarstå även när utvecklingen kan väntas tendera mot framtida marknadsandelsförluster till följd av relativprishöjningarna under loppet av 1983 och 1984. Här har kalkylerats med totalt sett något höjda marknadsandelar i dessa länderområden. Därmed skulle exportvolymen till OECD-området stiga med 7% och till länderområdena utanför OECD med 3%. Den totala svenska exporten av bearbetade varor beräknas öka med drygt 6% i volym 1985 innebärande en marknadsandelsförlust på omkring 1% detta år.

För 1985 har råvaruexporten (exkl. petroleumprodukter) kalkylerats öka med drygt 2% hänförligt till ökad export av jordbruksprodukter och järnmalm. Trävaruexporten förutses däremot minska med 5% och massaexporten med 2%. Exporten av petroleumprodukter bedöms falla tillbaka med 17%. För en närmare genomgång av exporten av råvaror liksom för

¹ Vid valutaomräkningen har växelkurserna fr. o. m. mars månad och fram till slutet av 1985 lästs vid genomsnittsvärdet i februari. För dollarns del innebär detta en kurs på 9,35 kr och i genomsnitt för helåret 1985 9,33 kr att jämföra med 8,28 kr 1984.

² En förändring av det relativa exportpriset med 1% har uppskattningsvis beräknats förändra de svenska marknadsandelarna med 0,7 procentenheter samma år relativprisförändringen sker, 0,5 procentenheter året därefter och 0,2 procentenheter två år efter relativprisförändringen. Vissa ytterligare effekter synes troliga även efter de första två åren.

de varugrupper som ingår bland de bearbetade varorna hänvisas som vanligt till produktionskapitlet, (kapitel 4).

Den totala svenska varuexporten exkl. fartyg skulle därmed stiga med 4 1/2 % 1985. Fartygsexporten väntas fortsätta minska 1985 och medräknas denna stannar den kalkylerade exportökningen vid knappt 4%.

Tabell 3: 4 Exportutvecklingen för olika varugrupper 1983–1985

	Exportvärde, milj.kr.			Årlig procentuell förändring					
	1983	1984	1985	Volym ¹			Pris ¹		
				1983	1984	1985	1983	1984	1985
Jordbruksprodukter									
och fisk	2 144	2 357	3 046	16,8	~ 4,3	24,1	5,8	14,9	4,2
Skogsbruksprodukter	231	315	336	21,2	26,2	0,0	- 0,7	8,1	7,0
Mineraliska produkter	3 260	4 516	5 252	6,6	30,5	4,7	7,2	6,2	11,1
därav järnmalm	1 948	2 702	3 401	15,8	42,0	9,6	9,4	-2,4	14,9
Industriprodukter									
exkl. fartyg	196 559	229 930	249 713	10,6	9,5	4,2	12,2	6,8	4,2
därav:									
livsmedelsprodukter	4 519	5 157	5 425	5,3	7,4	0,0	15,2	6,3	5,2
trävaror	9 398	9 977	8 910	14,1	- 4,4	- 5,0	19,6	11,0	-6,0
massa	8 374	11 185	10 687	25,1	6,5	- 2,0	4,6	25,4	-2,5
papper och papp	16 107	18 931	21 052	6,8	8,8	3,9	11,4	8,0	7,0
petroleumprodukter	12 979	13 376	11 880	39,8	- 2,1	-17,0	8,2	5,3	7,0
järn och stål	11 073	13 721	14 622	5,4	15,4	0,0	8,0	7,4	6,6
ickejärnmetaller	5 102	5 352	6 064	17,0	5,8	10,0	25,3	-0,9	3,0
verkstadsprodukter									
exkl. fartyg	92 837	110 618	126 034	6,1	13,1	8,6	12,8	5,3	5,1
övriga industri-									
produkter	36 170	41 613	45 039	14,3	8,0	3,9	11,4	6,5	4,2
Elektrisk ström	447	464	599	110,3	- 3,2	19,0	-38,1	7,2	8,6
Export exkl. fartyg	202 641	237 582	258 946	10,9	9,6	4,4	11,8	7,0	4,4
Fartyg	7 669	4 903	3 800	44,6	-40,5	-27,2	14,0	7,5	6,3
Bearbetade varor									
exkl. fartyg ²	156 187	184 882	206 747	8,0	11,7	6,3	11,9	6,0	5,2
Råvaror ³	46 454	52 700	52 199	21,6	2,8	- 2,1	11,7	10,3	1,2
Total export	210 310	242 485	262 746	11,9	7,7	3,8	11,8	7,1	4,4
Total export enligt NR ⁴	210 483	242 485	262 746	12,0	7,7	3,8	11,8	6,9	4,4

¹ Prisutvecklingen anges enligt "hybridindex" av typ Paasche. Denna index används även som deflator för export. Volymutvecklingen blir därmed återgiven med volymindex typ Laspeyres.

² Papper och papp, järn och stål, verkstadsprodukter exkl. fartyg samt övriga industriprodukter utom elektrisk ström.

³ Export exkl. fartyg minus de i not 2 nämnda varugrupperna.

⁴ I uppgifterna för handelsbalansen (tabell 3: 7) har NR:s exportvärden använts.

Anm. 1983 och 1984 års exportvärden enligt handelsstatistiken. Uppgifterna för 1985 avser prognoser. Varugrupperna är definierade i SNI-termer. Detta är skälet till att uppgifterna för exporten av bearbetade varor i denna tabell skiljer sig från uppgifterna i tabell 3: 2 där denna varugrupp är definierad i SITC-termer.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

3.2 Importen

Utvecklingen av Sveriges varuimport under 1984

Sveriges totala import av varor ökade med knappt 5% i volym mellan 1983 och 1984. Denna tillväxt kan återföras på en ökning av *införseln av bearbetade varor*, som steg med nästan 10%. Råvaruimporten, som utgör knappt en tredjedel av importvärdet, föll däremot med 5 1/2% (se tabell 3:5).

Importen av *bearbetade varor* började stiga redan andra halvåret 1983, då införseln av dessa varor ökade med nästan 10 1/2% i årstakt. Importen fortsatte att öka starkt första halvåret 1984, med nära 10% i årstakt. Andra halvåret avtog tillväxten något – delvis till följd av en påtaglig kalenderisk effekt i december – och ökningstakten blev 9%.

Tabell 3: 5 Importutvecklingen för olika varugrupper 1983–1985

	Importvärde, milj. kr.			Årlig procentuell förändring					
	1983	1984	1985	Volym ¹			Pris ¹		
				1983	1984	1985	1983	1984	1985
1 Jordbruks-, skogsbruksprodukter och fisk	7 327	8 541	9 124	– 3,0	7,0	2,4	15,9	8,9	4,4
därav: skogsbruksprodukter	783	1 028	1 155	–20,1	27,6	5,1	7,1	2,9	7,0
2 Mineraliska produkter	27 196	26 912	30 469	8,7	– 4,0	6,4	8,5	3,1	6,4
därav: råolja	23 704	22 866	25 853	10,0	– 7,5	6,3	8,7	4,3	6,3
3 Industriprodukter exkl. fartyg	163 587	179 718	200 554	0,4	6,2	7,9	13,8	3,5	3,4
därav:									
livsmedelsprodukter	9 302	10 209	10 676	– 0,8	2,2	2,0	16,7	7,3	2,5
trävaror, massa									
samt papper och papp	1 410	1 725	1 838	12,0	11,1	2,0	8,0	10,1	4,5
petroleumprodukter	20 587	17 663	17 489	– 8,8	–16,0	–6,8	8,7	2,2	6,3
järn och stål	4 730	5 684	6 325	– 7,1	12,0	4,0	8,9	7,3	7,0
ickejärnmetaller	5 082	5 511	6 133	5,7	1,7	6,0	22,0	6,6	5,0
verkstadsprodukter exkl. fartyg	70 740	81 158	93 935	2,5	12,7	13,0	15,3	1,8	2,4
övriga industriprodukter	51 736	57 768	64 158	1,6	5,7	6,5	14,2	5,7	4,3
4 Elektrisk ström	467	353	433	75,6	–45,3	10,5	–57,5	38,4	10,9
5 Import exkl. fartyg	198 577	215 524	240 580	1,6	4,6	7,5	12,8	3,8	3,8
6 Fartyg	1 648	2 351	3 100	127,9	35,6	23,1	10,8	5,3	7,1
7 Total import	200 225	217 875	243 680	2,1	4,8	7,7	12,8	3,8	3,8
8 Bearbetade varor exkl. fartyg ²	127 929	145 420	165 241	1,8	9,8	10,0	14,6	3,5	3,3
9 Råvaror ³	70 648	70 105	75 339	1,2	– 5,5	2,0	9,8	5,0	5,4
10 Total import enl. NR ⁴	200 328	217 876	243 680	2,0	4,9	7,7	12,8	3,7	3,8

¹ Importpriserna anges enligt en hybridindex av Paaschetyp. Genom att importvärdet deflateras med denna index erhålls en volymutveckling uttryckt i enlighet med Laspeyres' indexformel.

² *Bearbetade varor* består av varugrupperna *papper och papp, järn och stål, verkstadsprodukter exkl. fartyg* samt *övriga industriprodukter*.

³ *Import exkl. fartyg* minus *bearbetade varor*.

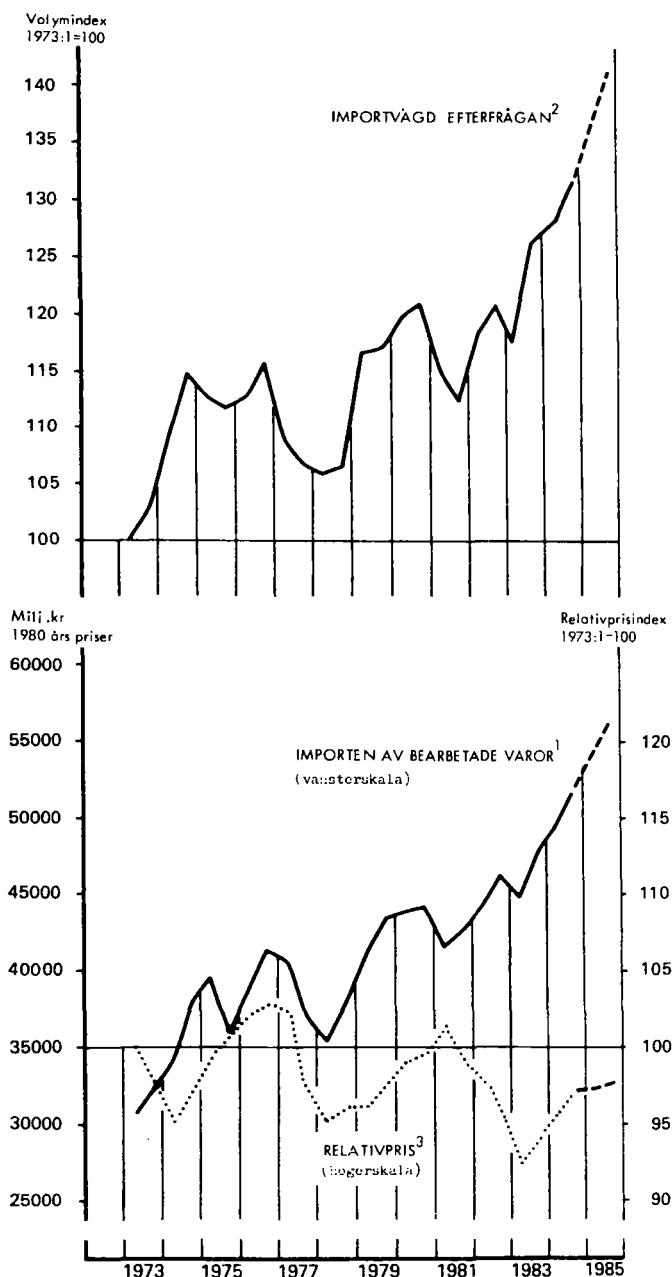
⁴ I tabell 3: 7 redovisas importen enligt NR.

Anm. 1983 och 1984 års importvärden enligt utrikeshandelsstatistiken. Uppgifterna för 1985 avser prognoser. Varugrupperna är definierade i SNI-termer.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 3:2 Utvecklingen av importvägd efterfrågan, relativpris och importvolym för bearbetade varor 1973–1985

Säsongrensade halvårsdata

¹ Enligt handelsstatistiken, 1980 års priser, cif.

² Importvägd efterfrågan till mottagarpris.

³ Relativpriset för importen: producentprisindex för svenska marknaden i förhållande till importprisindex (HMPI/IMPI).

Anm. Uppgifterna för 1985: I och 1985: II avser prognoser.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

I diagram 3:2 återges både importvolymutvecklingen för *bearbetade varor* i milj. kr., 1980 års priser och ett volymindex som återspeglar utvecklingen av den efterfrågan som normalt riktas mot importen av dessa varor (dvs. importvägd efterfrågan).¹ Utvecklingen av efterfrågan i denna bemärkelse har visat sig utgöra huvudfaktorn bakom importens volymtillväxt. Hemmaproduktionens prisutveckling relativt importpriset för motsvarande varor inverkar också på importen och återges likaså i diagram 3:2. Som framgår av diagrammet sammanfaller den kraftiga ökningen av importen mellan första halvåret 1983 och andra halvåret 1984 med en nästan lika stark ökning av den importvägda efterfrågan. Medan den importvägda efterfrågan ökade med 14 1/2 % under denna period, steg importvolymen med 15 %.

Mellan helåren 1983 och 1984 ökade importen av *bearbetade varor* med knappt 10 %. Den importvägda efterfrågan för dessa varor ökade med drygt 8 1/4 %. I analysen av importvolymen 1984 har importens elasticitet med avseende på efterfrågans volymtillväxt normalberäknats till 1,2 och den årliga trendmässiga tillväxten av importvolymen till 1,7 %. Utöver dessa faktorer kalkyleras relativprisutvecklingen 1982–1984 ha haft en tillbakahållande effekt på 1984 års import motsvarande 2 procentenheter av 1983 års importvolym².

Av den importvägda efterfrågans tillväxt 1983–1985 på 8 1/4 %, beräknas ett ökat behov av insatsvaror till exportproduktionen ha svarat för 4 procentenheter. Ett förhållandevis kraftigt lageromslag kalkyleras ha bidragit med 2 1/4 procentenheter. Resterande del av importefterfrågeökningen kan huvudsakligen tillskrivas ökningar av maskininvesteringarna – drygt 1 1/4 procentenheter – och den privata varukonsumtionen – drygt 1/2 procentenhet. Bidraget från byggnadsinvesteringarna och den offentliga konsumtionen sammantagna beräknas till ca 1/4 procentenhet.

¹ De komponenter av efterfrågan för konsumtion, fasta investeringar, lagerinvesteringar och export som till en del tillgodoses av import av *bearbetade varor*, har vägts samman under beaktande av respektive efterfrågekomponenters genomsnittliga importinnehåll av *bearbetade varor* enligt SCB:s input-outputtabeller för 1980. Utvecklingen av den på så vis erhållna serien skulle sammanfalla med utvecklingen av den faktiska importen om det genomsnittliga importinnehållet hos delkomponenterna förblev oförändrat från period till period.

² Konjunkturinstitutets prognoser för importvolymen av *bearbetade varor* (M) har gjorts med ledning av en regressionsberäkning. Utöver den importvägda efterfrågan (MEF), ingår en tidstrend (T) och säsongdummies (S₁ och S₂) i importfunktionen som förklaringsvariabler. Följande ekvation har estimerats på icke säsongrensade halvårsdata från perioden 1972: I till 1984: II:

$$\ln M = 1,18 \cdot \ln MEF + 0,0084 T - 2,22 \cdot S_1 - 2,30 \cdot S_2$$

(8,8) (5,7) (-1,6) (-1,6)

$$R^2 = 0,97; D-W = 1,9.$$

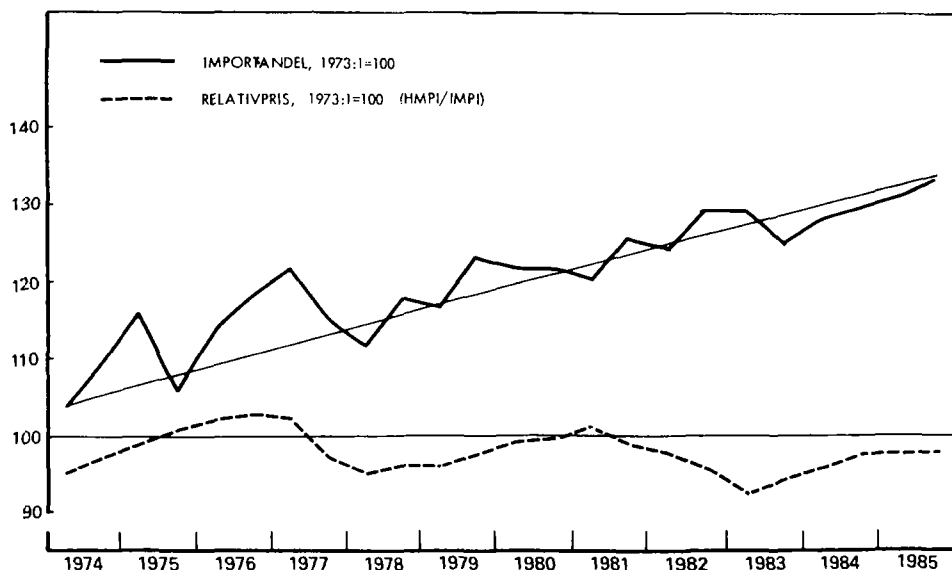
Relativpriset finns ej medtaget som förklaringsvariabel i ekvationen. Importpriselasticiteten har för *bearbetade varor* skattats – som summan av elasticiteterna för mindre varuaggregat – till 0,25 för det år som relativprisförändringen sker, 0,55 för året därefter och 0,25 för tredje året.

Som framgår av diagram 3:3 ökade importens andel av den inhemska förbrukningen av *bearbetade varor* mellan första halvåret 1983 och andra halvåret 1984 med ca 1/2 procentenhet, en takt som understeg den trendmässiga tillväxten. Denna förhållandevis långsamma ökning torde sammanhånga med den relativprissänkning som ägde rum mellan 1981 och 1983.

Råvaruimporten föll mellan 1983 och 1984 – som nämnts tidigare – med 5 1/2 %. Denna minskning är drygt 2 1/2 procentenheter större än vad som förutsågs i PNB-85 och är hänförlig huvudsakligen till en minskning med 7 1/2 % av importen av *råolja*. Att råoljeimporten minskade mer än väntad har delvis sin förklaring i ytterligare ändringar i oljelagringsprogrammet. Nu skedde en avveckling av beredskapslager motsvarande ca 2,3 milj. m³ oljeprodukter, istället för den minskning på drygt 1 milj. m³ som förutsågs i PNB-85. Detta är följderna av tidigareläggningar av vissa lageravvecklingar och senareläggningar av en del lageruppbyggnader. Som framgår av tabell 3:6 har den reducerade oljeimporten lett till att nettoimporten av råolja och petroleumprodukter fallit med nära 16 % mellan 1983 och 1984 efter minskningar 1981–1982 och 1982–1983 med ca 5 % respektive 11 %.

Diagram 3:3 Importandel av Sveriges inhemska förbrukning av bearbetade varor samt relativprisutveckling 1974–1985

Säsongrensade halvårsdata

Anm. Importvägning av förbrukning enligt 1980 års input-outputtabeller. Importen i cif-termer; förbrukning till mottagarpris. 1980 års priser. Uppgifterna för 1985: I och 1985: II avser prognoser. Trendlinje för importandel är beräknad för perioden 1973:1–1984: I.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Importpriserna totalt mätta med SCB:s hybriddeflator av Paaschetyp¹ ökade med knappt 4 % 1983–1984. Detta är drygt 1/2 procentenhet lägre än vad som beräknades i PNB-85. Revideringen beror till stor del på en långsammare prisutveckling och gynnsammare varusammansättning vad gäller *bearbetade varor* än vad som förutsågs. För dessa varor sammantaget ökade priset med 3 1/2 %. Råoljepriset räknat i SEK ökade som väntat med ca 4 1/4 %. Måts importprisökningen istället med producentprisindexsystemets importprisindex (IMPI), där beräkningarna sker enligt Laspeyres' indexformel, blir importprisökningen 5 1/2 % totalt, och knappt 5 3/4 %, för *bearbetade varor*.

Relativpriset för *bearbetade varor* försämrades 1983–1984 med ca 3 1/2 %, då importprisökningen för *verkstadsprodukter* blev klart lägre än motsvarande prisökning för hemmaproduktionen. 1981–1982 och 1982–1983 förbättrades relativpriset med 3 1/4 % respektive 3 3/4 %.²

Utsikter för 1985

För 1985 förutses en ökning av Sveriges varuimport med knappt 8 %. Importen av *bearbetade varor* väntas öka med 10 %, eller ungefär lika mycket som mellan 1983 och 1984. Införseln av *råvaror* beräknas öka med drygt 2 1/2 % efter att ha minskat påtagligt under 1984.

Den förväntade importtillväxten 1985 vad gäller *bearbetade varor* kan återföras främst på en förutsedd ökning med drygt 7 % av den importvägda efterfrågan. Av denna efterfrågeökning beräknas drygt 2 1/4 procentenheter härröra från en förväntad uppdragning av lagren av *bearbetade varor* inom industrin och partihandeln. Såväl insatsvaru- som färdigvarulagren och lagren av varor i arbete väntas öka inom större delen av tillverkningsindustrin. Det kraftigaste lageromslaget förutses för färdigvarulagren, som beräknas bli närmare 3 1/2 miljarder kronor i 1980 års priser. Som följd delvis av en fortsatt stark tillväxt av exporten av *verkstadsprodukter* beräknas exportens bidrag till importefterfrågeökningen till 2 1/4 procentenheter, eller lika mycket som bidraget från lageromslaget. Maskininvesteringarna förutses svara för 2 procentenheter och den privata varukonsumtionen för ca 3/4 procentenheter av efterfrågetillskottet. Endast ett obetydligt bidrag väntas från offentlig konsumtion, medan en förväntad minskning av byggnadsinvesteringarna beräknas lämna ett smärre negativt bidrag. Relativpriset för hemmaproducerade *bearbetade varor* väntas stiga med knappt 1 % 1984–1985; tillsammans med eftersläpande effekter av relativprisförsämringen 1984 beräknas detta verka i importhöjande riktning motsvarande drygt 1 % av 1984 års importvolym.

Denna relativpriseffekt och den importvägda efterfrågeökningen, i kombination med en skattad inkomstelasticitet och trendtillväxt på 1,2 resp

¹ Se tabell 3: 5, not 1.

² Se diagram 3: 2, not 3.

1,7% per år leder kalkylmässigt till en ökning av importvolymen för *bearbetade varor* på närmare 11 1/2%. Flera faktorer väntas emellertid verka i importminskande riktning. Bland annat förutses ett ökat utbud av hemmaproducerade importkonkurrerande varor till följd av en utvidgad produktionskapacitet. Sammantagna väntas dessa effekter få en återhållande inverkan på importen motsvarande ungefär 1 1/2% av 1984 års importvolym. Importtillväxten 1984–1985 för *bearbetade varor* skulle därmed stanna vid 10%.

Som framgår av diagram 3:3 väntas importens andel av den inhemska förbrukningen av *bearbetade varor* öka 1984–1985 i en takt som är något mer än trendmässig. Detta är delvis en följd av den kraftiga tillväxten av maskininvesteringarna, som har ett förhållandevis högt importinnehåll.

Den förväntade ökningen av importen av *råvaror* 1985 är hänförlig främst till en förutsedd stigande införsel av *råolja*. En produktionsuppdragning planeras hos de svenska raffinaderierna. Denna i kombination med ett kraftigt lageromslag – en följd av en påtaglig långsammare avvecklingstakt 1985 än 1984 vad gäller beredskapslagren – väntas leda till en ökning av importen av *råolja* med 7 1/2%.¹ Som framgår av tabell 3:6 beräknas nettoimporten av *råolja* och *petroleumprodukter* öka med drygt 9% 1984–1985 efter en kraftig minskning mellan 1983–1984.

Tabell 3:6 Nettoimport av råolja och petroleumprodukter 1975–1985¹

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
<i>Löpande priser, milj. kr.</i>											
Import av råolja, netto ²	4 400	5 652	6 474	7 206	10 039	17 885	19 108	19 730	23 702	22 866	25 853
Petroleumprodukter											
Import	7 944	8 323	8 805	7 421	16 012	15 244	15 887	20 776	20 587	17 663	17 489
Export	919	1 031	1 303	1 662	3 261	5 421	5 922	8 583	12 979	13 376	11 880
Nettoimport	7 025	7 292	7 502	5 759	12 751	9 823	9 965	12 193	7 608	4 287	5 609
Nettoimport av råolja och petroleumprodukter	11 425	12 944	13 976	12 965	22 790	27 708	29 073	31 923	31 310	27 153	31 462
Nettoimport av råolja och petroleumprodukter i procent av BNP ³	3,8	3,8	3,8	3,1	4,9	5,3	5,1	5,1	4,4	3,5	3,7
<i>1980 års priser⁴</i>											
Nettoimport av råolja och petroleumprodukter	31 894	31 543	31 114	28 226	31 500	27 708	22 493	21 333	19 013	16 006	17 462
Volymindex (1980 = 100)	115,11	113,84	112,29	101,87	113,69	100,00	81,18	76,99	68,62	57,77	63,02

¹ Uppgifterna för 1975–1984 är hämtade från utrikeshandelsstatistiken. Uppgifterna för 1985 avser prognoser. Samtliga uppgifter redovisas i SNI-termer.

² Exporten av råolja förekom endast 1975 (2 milj. kr.), 1979 (86 milj. kr.), 1980 (58 milj. kr.) och 1981 (4 milj. kr.). Den uppgick 1982 och 1983 till ca 90 milj. kr. resp. 2 milj. kr.

³ BNP till marknadspris.

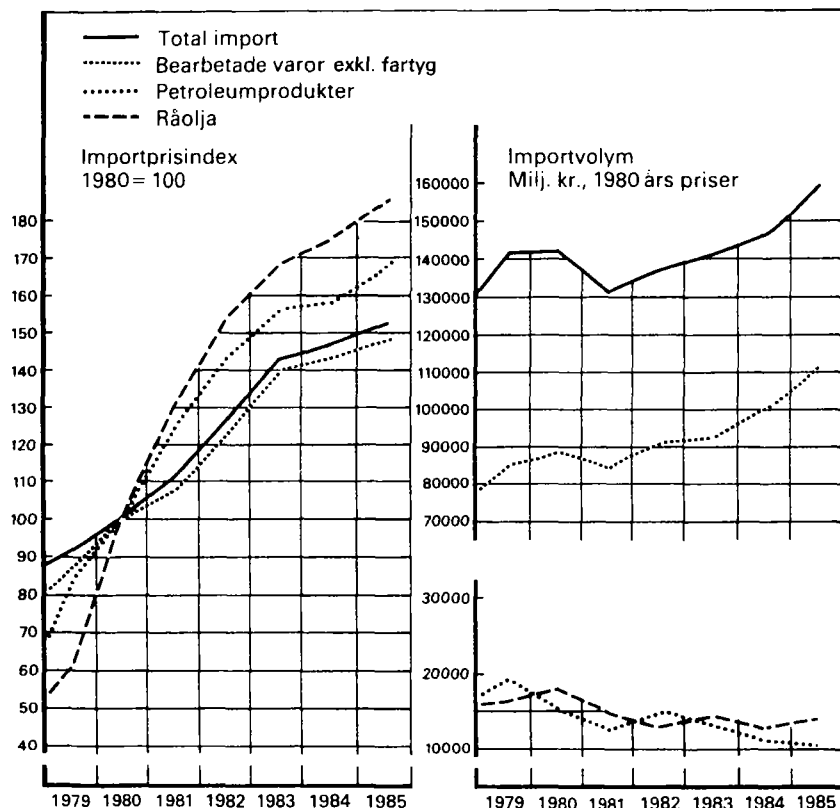
⁴ Deflatering enligt hybridindex.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ I PNB-85 räknade man med en utförsäljning 1985 av statens råoljelager motsvarande 675 000 m³. Denna lageravveckling väntas nu äga rum först 1986. Dessutom antogs 1985 vara ett temperaturnormalt år i PNB. Temperaturen första kvartalet 1985 beräknas nu höja oljeförbrukningen för uppvärmningsändamål med ca 6% för helåret 1985 jämfört med ett normalt år.

Diagram 3:4 Importpris- och volymutvecklingen 1979–1985 totalt och för vissa varu-
grupper

Helårsdata

Anm. Importvärden i löpande priser enligt utrikeshandelsstatistiken. Importpriser enligt hybridindex. Uppgifterna för 1985 avser prognoser.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Importprisindex för den totala importen mätt med hybriddeflatoren väntas öka med knappt 4 % 1984–1985. Detta är närmare 1 procentenhet mer än vad som förutsågs i PNB-85 och är främst hänförlig till en upprevidering av importpriserna för *råolja* och *petroleumprodukter* till följd av ett högre växelkursantagande för US-dollar (se avsnitt 3.1). För *bearbetade varor* förutses en importprisökning på drygt 3 1/4 %, vilket är något lägre än i PNB-85 (se tabell 3: 5 och diagram 3: 4).

3.3 Bytesbalansen

Bytesbalansen för varor, tjänster och transfereringar beräknas helåret 1984 ha visat ett överskott för första gången sedan år 1973. Det positiva utfallet som är beräknat till 1 miljard kr. innebär i jämförelse med utfallet

för 1983 en påtaglig förbättring. Den är i huvudsak att hänföra till det positiva omslaget i handelsbalansen på 14 miljarder kr. Till viss del motverkas varubalansens saldiförbättring av en ökning av underskottet i tjänstebalansen om 1,5 miljarder kr. och ett ökat underskott i transfereringsbalansen om 4,5 miljarder kr.; för merparten härav svarar ett ökat negativt räntenetto. Totalt skulle bytesbalanssaldot därmed ha förstärkts med 8 miljarder kr. 1984.

Överskottet i handelsbalansens saldo beräknas för 1985 försvagas med 5,5 miljarder kr. En förbättring med 1 miljard kr. i tjänstebalansen tillsammans med en ökning av underskottet i transfereringsbalansen med 3 miljarder kr. innebär för det totala bytesbalanssaldot en försvagning med 7,5 miljarder kr. till ett underskott på 6,5 miljarder kr. 1985.

Handelsbalansen

Handelsbalansen fortsatte att utvecklas starkt under 1984. Exklusive korrigeringar av handelsstatistiken beräknas överskottet för 1984 preliminärt uppgå till ca 24,5 miljarder kr. — en förstärkning med drygt 14 miljarder kr. jämfört med 1983. Härtill bidrog den reala handelsbalansen med 6,5 miljarder kr. uttryckt i 1983 års priser.

Förbättringen av handelsbalansen under 1984 kan således till betydande del återföras på en förbättring av Sveriges bytesförhållande med utlandet. Den positiva förändringen i Sveriges terms of trade har för 1984 uppskattats till drygt 3% och har därmed beräknats bidra med 8 miljarder av förbättringen i handelsbalansen. Sveriges handelsunderskott med råolja och petroleumprodukter har fortsatt att reduceras 1984 och minskningen i 1983 års priser är beräknad till närmare 5 miljarder kr.

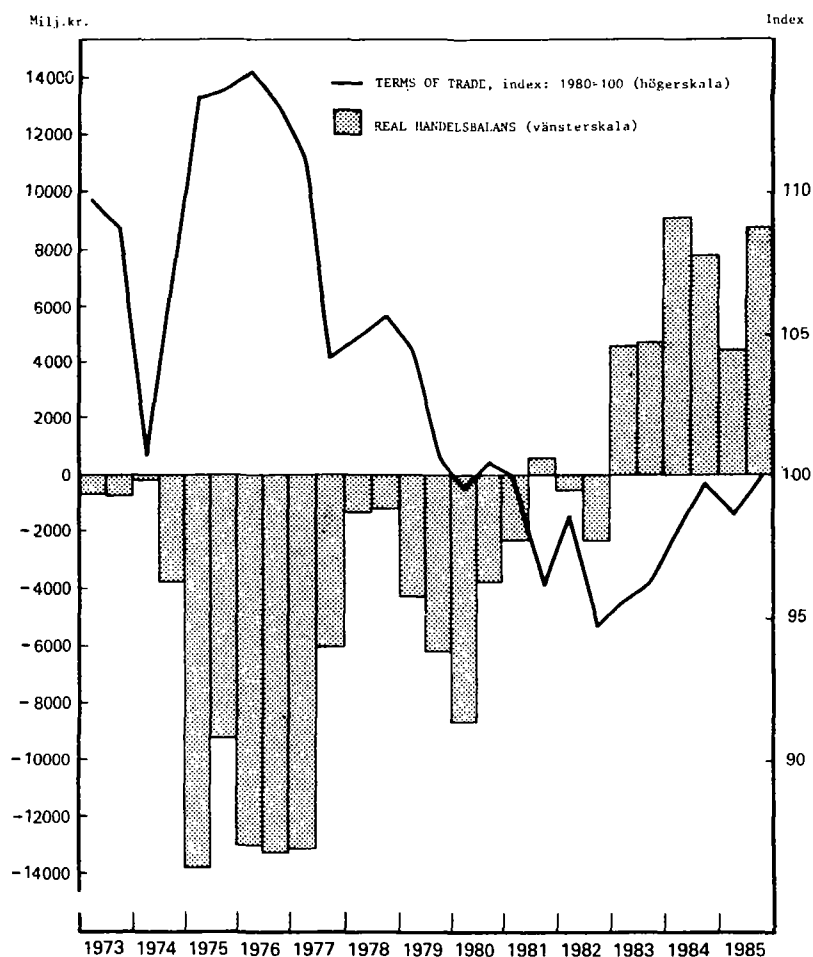
För 1985 förutses exportvolymen öka med närmare 4% och importvolymen med drygt 7,5%. Det fastprisberäknade handelsbalanssaldot väntas således visa ett mindre överskott i år än 1984 och försvagningen beräknas bli 7,5 miljarder kr. uttryckt i 1984 års priser. Vidare har den svenska exportprisökningen 1985 skattats bli 0,5% större än importprisökningen. Till skillnad från i fjol väntas därmed bytesförhållandet i år endast marginellt påverka utvecklingen av det totala handelsbalanssaldot. Exkl. korrigeringar av handelsstatistiken beräknas överskottet i löpande priser uppgå till ca 19 miljarder kr. 1985. Det skulle därmed bli en försvagning i handelsbalansen 1984–1985 med ca 5,5 miljarder kr.

Tjänste- och transfereringsbalansen

För år 1984 beräknas den sjöburna världshandeln, i ton-miles räknat, ha ökat med ca 4% (eller 5,6% i volym), vilket innebär en ökning för första gången sedan 1979. Denna ökning skall jämföras med de 8,5% som OECD uppskattar den totala världshandelsökningen till för 1984. Under året var det framför allt handeln i kol och järnmalm som ökade. Det upplagda tonnaget minskade för andra året i följd och omfattar nu ca 630 milj.

Diagram 3:5 Handelsbalans¹ och terms of trade 1973–1985

1980 års priser. Säsongsrensade halvårsdata

¹ Export- och importvolymer exkl. fartyg.

Källa: Konjunkturinstitutet.

dödviktston samtidigt som världshandelsflottans storlek totalt sett minskat med 1%. Tankflottan fortsatte att reduceras medan tonnaget för torrlastfartyg ökade. Dessa förändringar resulterade ej i någon generell förbättring av det mycket dåliga fraktmarknadsläget. Fortfarande gäller att det stora utbudsöverskottet på fraktonnage håller fraktsatserna nere. På kort sikt, för vissa fraktslag och geografiskt avgränsat kan dock större svängningar förekomma. Så var t.ex. fallet i Arabiska viken under våren 1984 då stortank fick god betalning till följd av konflikten mellan Iran och Irak. För linjefarten har konkurrensen hårdnat då storrederier som Evergreen och US Lines har introducerat sina jorden-runt linjer.

Varken tillväxten i världshandeln eller USA-dollarns kursuppgång har kunnat förhindra en nedgång i de svenska sjöfartsinkomsterna. Sjöfartsnettot minskade oväntat med 5 % eller 300 milj. kr. 1983–1984. Den svenskflaggade handelsflottan ökade något i antal medan bruttotonnaget minskade med 7 %.

Den förväntade tillväxten i världshandeln på ca 5,5 % i volym innevarande år är sannolikt otillräcklig för att påtagligt kunna förbättra den svaga sjöfartskonjunkturen. Utbudsöverskottet på frakttonnage är fortfarande alltför betydande. Oljefrakttonnaget torde ej möta någon större ökning i efterfrågan 1985. Torrlastmarknaderna förefaller kunna räkna med en endast mindre efterfrågeförbättring med hänsyn till att en markerad dämpning i tillväxten för kol- och järnmalmstransporterna förutses komma till stånd.

Den svaga förbättringen av sjöfartskonjunkturen och den antagna uppgången 1984–1985 för dollarn kan förväntas leda till en uppgång i sjöfartsnettot av storleksordningen 500 milj. kr. från 1984 till 1985.

Den tendens till ökade resevalutautgifter, till följd av ett ökat utlandsresande i kombination med en viss kostnadsfördyrning på destinationsorten, som iaktogs mot slutet av 1983 fortsatte och förstärktes under 1984. Under förra året ökade bruttoflödet av resevaluta med 9 % i värde, vilket i volym motsvarade en ökning med ca 3 %.

Antalet utländska gästnätter, som under loppet av 1983 steg med närmare 25 % ökade 1984 med 6 %. Resevalutainkomsterna visade dock en successivt avtagande ökningstakt under 1984. För helåret steg inflödet av resevaluta med 7 % i värde, vilket innebär en i stort sett oförändrad volym. Förbättringen i resevalutanettot upphörde därmed och underskottet ökade 500 milj. kr. till –4,8 miljarder kr.

För 1985 väntas resevalutainkomsterna öka 10 % i värde och resevalutautgifterna med 9 %, vilket ger ett negativt resevalutanetto på 5,2 miljarder kr. Bakom denna prognos ligger ett antagande om att de ökade reala disponibla inkomsterna i Sverige under 1985 tillsammans med en lägre utländsk inflationstakt än den svenska skall öka svenskarnas utlandsresande. Antalet charterresenärer 1984 har uppskattats öka till ca 1 milj. av resebyråföretagen, dvs. till 1982 års nivå. Samtidigt antas den för Sverige oförmånliga relativprisutvecklingen delvis motverka de positiva effekterna av utländska inkomstökningar på storleken av turistströmmen till Sverige.

Posten övriga tjänster, netto – som bl. a. representerar betalningar för entreprenader, tekniska tjänster, försäljningstjänster och kostnader för diplomatisk representation – visar ett överskott på drygt 4 miljarder kr. 1984. För 1985 förväntas en uppgång på närmare 900 milj. kr.

Netto av avkastningen på kapital har beräknats till –20,5 miljarder kr. för 1984, dvs. en försvagning med ca 3,7 miljarder kr. i förhållande till 1983. Försämringen beror på en ökning av underskottet i räntenettot, huvudsakligen till följd av en högre internationell räntenivå 1984, större

lånstock och en högre dollarkurs (8,28 kr. i genomsnitt för 1984 mot 7,68 kr. 1983).

För 1985 förutses en fortsatt försämring för denna post i negativ riktning med 2,3 miljarder kr., vilket skulle innebära ett netto på -22,7 miljarder kr. Den effektiva dollarräntan är i denna prognos skattad till 9% och dollarkursen till i genomsnitt 9,33 kr. 1985. Det bör framhållas att prognoserna är känsliga för förändringar i räntenivån och förskjutningar i räntebetalningstidpunkt, medan kursförändringar ger jämförelsevis mindre avvikelser. En ändring av den genomsnittliga rörliga räntesatsen med en procentenhet beräknas sålunda påverka 1985 års räntenetto med knappt 1,5 miljarder kr. per år räknat.

Nettot av övriga transfereringar beräknas visa ett ökat underskott såväl 1984 som 1985. Det offentliga u-landsbiståndet – som utgör merparten av posten övriga transfereringar netto – förblev oförändrat 4,5 miljarder kr. under 1984. För 1985 förutses en ökning med ca 5%.

Tabell 3: 7 Bytesbalansen 1980–1985

Milj. kr., löpande priser

	1980	1981	1982	1983	1984 prel.	1985 prognos
Export av varor, fob	131 001	144 876	168 134	210 483	242 485	262 750
Import av varor, cif	141 697	146 042	173 932	200 328	217 876	243 680
Handelsbalans I	-10 696	- 1 166	- 5 798	10 555	24 609	19 070
Korrigerig av handelsstatistiken ¹	- 686	- 826	- 1 335	- 527	- 1 063	- 1 130
Handelsbalans II	-11 382	- 1 992	- 7 133	9 628	23 546	17 940
Sjöfartsnetto	3 898	4 967	4 677	6 020	5 716	6 250
Resevaluta, netto	- 5 284	- 6 252	- 5 471	- 4 270	- 4 806	- 5 200
Övriga tjänster, netto	2 771	3 576	4 101	4 793	4 068	4 930
Bytesbalans för varor och tjänster	- 9 997	299	- 3 826	16 171	28 524	23 920
<i>Därav: tjänster</i>	1 385	2 291	3 307	6 543	4 978	5 980
Avkastning av kapital, netto	- 3 779	- 9 744	-14 005	-16 780	-20 450	-22 740
därav: räntenetto: staten och						
riksbanken	- 1 355	- 4 111	- 5 947	- 8 413	- 9 808	-11 900
övriga	- 3 323	- 6 701	-10 081	- 9 674	-11 362	-11 710
Övriga transfereringar, netto	- 5 047	- 4 733	- 4 930	- 6 417	- 7 065	- 7 890
Bytesbalans för varor, tjänster och transfereringar	-18 823	-14 178	-22 761	- 7 026	1 009	- 6 710
<i>därav: transfereringar</i>	- 8 826	-14 477	-18 935	-23 197	-27 515	-30 630

¹ Nettot av återutförsel och återinförsel, korrigerig av SAS flygplansimport, i utlandet direkt landad fisk, rabatter och koncernbidrag i samband med oljeimport samt för 1980, 1981 och 1982 korrigerig för oljeriggar.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken och statistiska centralbyrån.

APPENDIX

Effekter av en sänkt dollarkurs¹

Nedan presenteras en mycket grov kalkyl över vissa effekter av ett dollarfall. Beräkningarna avser utvecklingen första året efter en tänkt 20-procentig nedgång i den effektiva dollarkursen. Kalkylerna utgår från 1985 års priser och nivåer i den mån detta varit möjligt men resultaten beskriver inte utvecklingen något särskilt år.

Inledningsvis redovisas två scenarier över möjliga utvecklingstendenser i världsekonomin. Därefter följer kalkyler avseende den svenska ekonomin vilka koncentreras till utrikeshandeln och bytesbalansen. Beräknade effekter på bl. a. BNP, inflation, industriproduktion och budgetunderskott redovisas också.

1 Vad händer i världsekonomin om dollarn faller?

Likaväl som det råder delade meningar om varför dollarkursen stigit är osäkerheten stor om vad som kan komma att hända i världsekonomin om dollarn faller. Av den anledningen har kalkylerna utformats som två scenarier. Det ena avser att spegla utvecklingen när växelkursförändringarna sker på ett tämligen odramatiskt sätt. Det andra scenariet målar upp ett snabbt fall med depressiva tendenser i världsekonomin. Avsikten är att på detta sätt göra kalkyler över ett "bra" och ett "dåligt" alternativ för att i någon mån staka ut gränserna för vad som kan tänkas hända.

Faller dollarn väntas också kurserna mellan andra valutor bli förskjutna. Här förutsätts en större nedgång i dollarns växelkurs gentemot D-mark och japanska yen än gentemot exempelvis italienska lire. För den svenska kronan, liksom för de finska och norska valutorna, antas att växelkursen på samma sätt som i nuläget bestäms av värdet på den valutakorg som respektive valuta är kopplad till. För svensk del antas att kronan har samma värde i förhållande till riksbankens valutaindex före och efter dollarfallet. Motsvarande antaganden gäller också de finska och norska valutorna. Kalkylförutsättningarna innebär bl. a. att gentemot den svenska kronan så faller dollarn med nästan 23 % medan D-mark och yen stiger med ca 9 % vardera.

¹ Appendixet är utarbetat av Göran Schubert för tillfället verksam vid Föreningsbankernas Förbund.

Alternativ I: *En successiv och jämn nedgång i dollarkursen i samband med omläggningar av den ekonomiska politiken*

Grundförutsättningen i detta scenario är att den ekonomiska politiken i industriländerna "harmonieras". Finanspolitisk åtstramning och penningpolitiska lättnader i Förenta staterna i kombination med en försiktigt expansiv finanspolitik i vissa andra industriländer, t. ex. Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien och Japan, förutsätts medföra en jämn nedgång i dollarkursen. Effekterna på några centrala makroekonomiska variabler antas bli följande:

- I *Förenta staterna* medför den finanspolitiska åtstramningen att budgetunderskottet minskar. Därigenom öppnas vägen för lättnader i penningpolitiken med sänkta räntor som följd. Räntefallet, vilket antas uppgå till 2 procentenheter, motverkar i viss mån den tillväxtdämpning som budgetåtstramningen ger upphov till. Dollarnedgången ökar den amerikanska industrins konkurrenskraft vilket höjer exporten och dämpar importen. På exportsidan erhålls ytterligare draghjälp genom den finanspolitiska expansionen i de övriga industriländerna. Den kraftiga omsvängningen i utrikesbalansen beräknas mer än väl uppväga nedgången i den inhemska efterfrågan. Nettoeffekten bedöms därmed bli en mindre ökning av Förenta staternas BNP under första året efter ett dollarfall.

- I *de övriga industriländerna* ger den finanspolitiska expansionen och räntesänkningarna ett påskjut på ekonomin. I dämpande riktning verkar däremot att Förenta staternas import minskar samt att konkurrensen från amerikanska företag ökar även på övriga exportmarknader. Netto antas effekten på industriländerna utanför Nordamerika bli en ökning av såväl BNP som import. På räntesidan skapar nedgången i dollarräntorna utrymmer för räntesänkningar även i dessa länder.

- För *de skuldsatta länderna* innebär en sänkt dollarkurs valutavinster då de flesta lån tagna på de internationella marknaderna har dollar som lånevaluta. Kursvinsterna och sänkningen av räntenivån medför att såväl amorteringar som räntebetalningar minskar. Lättas skuldtjänsten torde utrymmet för import öka vilket skulle stimulera världsekonomin. En faktor som verkar hämmande på importförmågan är dock att en avsevärd del av skuldländernas export utgörs av råvaror vars priser till en del antas falla med dollarn (se nedan).

- *De internationellt bestämda råvarupriserna* beräknas öka med ca 10% i dollar vilket innebär kraftiga fall mätt i de flesta andra valutor. Sett från svensk synpunkt blir fallet i de dollarnoterade råvarupriserna ca 14%. Det finns flera motiv för att anta att råvarupriserna följer med dollarn en bit på vägen ned. För det första är Förenta staterna den största marknaden för många råvaror vilket medför att förhållandena där får stort genomslag på världsmarknadspriserna. För det andra anses dollaruppgången ha höjt en del dollarnoterade råvarupriser över jämviktsnivån. Faller dollarn kommer dessa (lägre) jämviktspriser att återställas. För det tredje är det rimligt att

förutsätta en viss stelhet i prissättningen. Ändrade växelkurser behöver därför inte helt motverkas av ändrade priser.

Alternativ II: Ett snabbt fall i dollarkursen

Ett snabbt och kraftigt fall i dollarkursen skulle kunna uppkomma till följd av att bestående bytesbalansunderskott och försämrad tillväxt urholkar förtroendet för Förenta staternas ekonomi och för dollarn. Starka tendenser till fall i dollarkursen antas i detta alternativ utlösa en penningpolitisk åtstramning i Förenta staterna, vilken höjer räntenivån och bromsar dollarfallet. Ingen harmonisering av finanspolitiken mellan Förenta staterna och övriga industriländer förutsätts i scenariet.

– Med oförändrat budgetunderskott i *Förenta staterna* blir inflationstrycket vid ett dollarfall större än i alternativ I. Dessutom kan en alltför snabb nedgång i dollarkursen i sig ge negativa effekter på bl. a. bankerna. Federal Reserve antas därför i alternativ II strama åt penningpolitiken ytterligare för att bromsa dollarfallet. Följden blir höjda räntor vilket ger en depressiv effekt på den reala ekonomin. Till skillnad från i alternativ I uteblir dessutom draghjälpen från en expansivare finanspolitik i övriga industriländer. Å andra sidan förutsätts den amerikanska finanspolitiken vara expansivare i alternativ II. Nettoeffekten antas bli någon försvagning av BNP-tillväxten och en kraftig uppbromsning av importen.

– Dollarfallet medför att kopplingen mellan räntorna i *övriga industriländer* och räntenivån i Förenta staterna försvagas. Räntenivån i de övriga industriländerna antas därför stiga endast hälften så mycket som dollarräntorna, dvs. med en procentenhet. Följden blir en viss dämpning av den ekonomiska aktiviteten. I samma riktning verkar nedgången i Förenta staternas import och den ökade konkurrensen från amerikanska företag på världsmarknaden. En försvagning av både BNP-tillväxt och import antas bli följden.

– Utfallet för *skuldländerna* beräknas bli avsevärt sämre i alternativ II än i alternativ I. Sänkta råvarupriser och minskad import till Förenta staterna ger liksom i alternativ I negativa effekter. Dessutom slår höjningen av dollarräntorna hårt på skuldtjänsten och importförmågan. Den uteblivna expansionen utanför Förenta staterna gör att situationen förvärras. Skuldländernas ekonomier beräknas därför komma att drabbas relativt kraftigt.

– För *råvarupriserna* görs samma antaganden som i alternativ I.

Tabell 1 Antaganden om den internationella ekonomiska utvecklingen i samband med en 20-procentig nedgång i dollarns effektiva växelkurs.
Procentuell förändring

	Alternativ I			Alternativ II		
	Föreanta staterna	Övriga länder	Totalt	Föreanta staterna	Övriga länder	Totalt
BNP	+0,8	+1,2	+1,1	-0,2	-0,6	-0,5
Räntor	-2	-2		+2	+1	
(procentenheter)						
Svensk exportmarknadstillväxt			+1,4			-1,9

2 Effekter på Sveriges ekonomi

Kalkylerna över den svenska ekonomin utgår från de två scenarier som presenterats. Det skall särskilt understrykas att beräkningarna är mycket grova och inte grundar sig på någon genomarbetad modell av Sveriges ekonomi. Många mindre väsentliga effekter har utelämnats.

2.1 Konkurrenskraft och priser

Genom sammanvägningar av växelkurs- och kostnadsförändringar skattas effekten på Sveriges relativa kostnadsläge. Den inhemska kostnadsutvecklingen i de olika länderna, dvs. huvudsakligen lönebildningen, antas därvid vara opåverkad av dollarfallet. Däremot ändras företagets importkostnader. För Sveriges del blir denna effekt tämligen ringa men för vissa viktiga konkurrentländer, som antagits revalvera mer mot dollarn än Sverige, blir det fråga om en mer betydande nedgång i importkostnaderna. Den fördel i form av en smärre genomsnittlig devalvering som Sverige enligt de första och fjärde kolumnerna i tabell 2 skulle få minskar därför något. De relativa kostnadsförändringarna med hänsyn tagen till importkostnadsutvecklingen visas i tabellens andra och femte kolumner.

Prissättningsbeteendet är en viktig men komplicerad fråga. Här antas att hälften av det "utrymme" som uppkommer genom förändringar i de effektiva växelkurserna används till prishöjningar i svenska kronor. Motsvarande antagande görs också i de fall konkurrenskraften försämras, dvs. att hälften av försämringen tar sig uttryck i sänkta priser. För råvaror har svenska företag antagits inte kunna avvika från konkurrenternas priser. De utländska råvaruproducenternas försäljningspriser förutsätts utvecklas parallellt med produktionskostnaderna, utom för de varor som är internationellt prissatta och noterade i dollar för vilka de ovan redovisade råvaruansataget applicerats.

Tabell 2 Effekter på genomsnittlig kronkurs, relativa produktionskostnader samt priser. Samma utveckling i alternativ I och alternativ II
 Procentuell förändring (Valutakurser i utländsk valuta per SEK, – innebär depreciering)

	Från exportens synpunkt			Från importens synpunkt		
	Genom- snitt- lig växel- kurs ¹	Rela- tiva produk- tions- kostnader ²	Export- priser, SEK	Genom- snitt- lig växel- kurs	Rela- tiva produk- tions- kostnader ²	Import- priser, SEK
Bearbetade varor	– 2,0	– 1,3	+ 0,6	– 3,1	– 2,2	+ 1,1
Verkstads- produkter	– 1,2	– 0,6	+ 0,2	– 2,6	– 1,9	+ 0,9
Bilar	+ 5,6	+ 5,6	– 2,8	–	–	–
Råvaror	– 2,8	– 1,8	– 5,3 ⁴	– 3,6	– 2,5	– 8,2 ⁴
Massa	+ 10,0	+ 9,1	– 14,0 ⁵	–	–	–
Total utrikeshandel ³	– 2,2	– 1,5	– 1,1	– 3,3	– 2,3	– 1,7

¹ Vägd med ländernas betydelse som konkurrenter på exportmarknaden som vikter. För bilexporten har emellertid hänsyn tagits även till inhemska företag på den viktiga nordamerikanska marknaden.

² Sverige/konkurrentländer.

³ Varor och tjänster.

⁴ Enligt råvaruprisantagandet för den dollarfakturerade delen. Resterande del antas följa kostnadsutvecklingen hos konkurrenterna.

⁵ Enligt råvaruprisantagandet.

Resultaten visar att ett dollarfall skulle medföra smärre förbättringar av det relativa kostnadsläget. För exportens del är den beräknade förbättringen 1,5% medan den uppgår till något mer på hemmamarknaden, dvs. 2,3%. Orsaken till förbättringarna är att dollarn givits en större betydelse i valutakorgen än den har i de flesta viktsystem som speglar industrins konkurrensförhållanden. Detta medför att kronan i praktiken devalveras något om dollarkursen faller. Särskilt stor blir denna devalveringseffekt för branscher som har liten andel konkurrenter i Nordamerika. Verkstadsindustrin utom bilarna samt stora delar av den importkonkurrerande industrin är exempel på detta. Det finns emellertid också företag som beräknas förlora i konkurrenskraft vid ett dollarfall. Två sådana branscher redovisas, nämligen bilindustrin och massaindustrin. Den svenska importen kommer till stor del från Förbundsrepubliken Tyskland och i liten grad från Förenta staterna vilket är den huvudsakliga förklaringen till den större konkurrenskraftsförbättringen på hemmamarknaden.

Av tabell 2 framgår också att förbättringen av kostnadsläget blir mindre än den genomsnittliga växelkursförändringen. Detta beror som nämnts på att vissa viktiga konkurrentländer som antagits revalvera mer mot dollarn än Sverige får fördelar av sänkta importkostnader.

Hur stora de beräknade effekterna av ett dollarfall blir på priserna beror i hög grad på under vilka förutsättningar kalkylerna görs. De gjorda beräkningarna representerar en medelväg. Av tabellen framgår att dollarfallet

Tabell 3 Effekter på export och import av varor och tjänster, fasta priser

	Alternativ I		Alternativ II	
	Export	Import	Export	Import
<i>Procentuell förändring</i>				
Marknadstillväxt	+1,4	+1,4	-1,9	-0,1
Marknadsandel	+1,2	-1,0	+1,2	-1,0
Utrikeshandel	+2,6	+0,4	-0,7	-1,1
<i>Miljarder kr., 1985 års priser och nivåer</i>				
Utrikeshandel	+4,7	-3,6	-5,3	-7,7

medför en viss terms-of-trade-förbättring. Förbättringen beror dock uteslutande på att priserna på internationellt prissatta råvaror förutsätts falla med 14 % mätta i svenska kronor och att dessa varor svarar för en större del av importen än av exporten. I övrigt är prissättningsantagandet symmetriskt, dvs. det påverkar export och import ungefär lika mycket.

Konsumentpriserna beräknas sjunka 1,2 % till följd av dollarfallet. Den viktigaste komponenten är därvid priset på dollarnoterade importvaror. De ränteförändringar som antagits ske beräknas också ge effekter på inflationen. Den sammanlagda effekten på konsumentpriserna kalkyleras till -2,0 % i alternativ I och till -0,8 % i alternativ II.

2.2 Utrikeshandel och bytesbalans

I avsnitt 1 ovan förutsattes att marknaderna för svensk export växer med 1,4 % i alternativ I och minskar med 1,9 % i alternativ II. Motsvarande tal för den svenska importefterfrågan är +1,4 % i alternativ I och -0,1 % i alternativ II. Marknadsandelsutvecklingen har beräknats med utgångspunkt från de förändringar i relativa kostnader som redovisas i tabell 2.

Förbättringen av bytesbalansen för varor och tjänster blir med de antaganden som gjorts tämligen måttlig. Förstaårseffekten har beräknats till en ökning med 8,3 miljarder kr. i alternativ I och en ökning med 2,4 miljarder kr. i alternativ II. Sträcks tidsperspektivet ut kan ytterligare förbättringar i

Tabell 4 Bytesbalans

Miljarder kr., 1985 års priser och nivåer

	Alternativ I	Alternativ II
Bytesbalans för varor och tjänster	+ 8,3	+2,4
Transfereringsbalans		
Valutaeffekt	+ 3,6	+3,6
Räntenivåeffekt	+ 3,0	-2,6
Bytesbalans totalt	+14,9	+3,4

storleksordningen 2–3 miljarder kr. förutses sammanlagt under de påföljande 2 åren.

Bytesbalansen för varor och tjänster utgör nettot av stora flöden. Små förändringar av de antaganden som gjorts kan därför ge stora utslag på beräkningsresultaten. Detta gäller särskilt det svårbedömda prissättningsbeteendet. Så länge beteendet är detsamma för export- och importprissättningen tenderar dock felbedömningarna att ta ut varandra. Antagandet om de internationellt prissatta råvarorna har dock särskild betydelse. Skulle råvarupriserna falla med 5 % i svenska kronor i stället för med de 14 % som förutsatts i kalkylerna medför detta att utfallet för bytesbalansen för varor och tjänster blir ca 1 miljard kr. sämre än vad som visas i tabell 4.

En nedgång i dollarkursen påverkar också *räntebetalningarna* till och från utlandet. Cirka 70 % av de svenska utlandsskulderna utgörs av lån upptagna i dollar. Ett dollarfall innebär därför att Sveriges räntebetalningar till utlandet kommer att minska, räknat i svenska kronor. Man brukar räkna med att en minskning i dollarkursen på 10 öre medför en förbättring av räntenettet med ca 200 milj. kr.

Sänks den internationella räntenivån förbättras räntenettet ytterligare. Omkring två tredjedelar av utlandsskulden löper med rörlig ränta varför huvuddelen av räntebetalningarna skulle påverkas tämligen omedelbart. En sänkning av räntenivån med 1 procentenhet innebär att räntebetalningarna netto minskar med 1,5 miljarder kr. I tabell 4 visas hur stora effekter ett dollarfall på 2 kr. och 10 öre, tillsammans med övriga förutsatta förändringar, beräknas ge på räntenettet och bytesbalansen.

Det kan vara av intresse att försöka renodla de direkta effekterna av ett dollarfall på bytesbalansen. Därvid förutsätts att varken räntenivå eller exportmarknadstillväxt påverkas av en nedgång i dollarkursen. Under detta alternativa antagande har effekten på bytesbalansen beräknats bli en förbättring med 9,6 miljarder kr.

2.3 Effekter på den inhemska ekonomin

Ett grundantagande för kalkylerna är att dollarfallet inte påverkar lönebildningen. De produktionsökningar som beräknas komma till stånd bedöms kunna ske utan att sysselsättningen ökar under det år kalkylerna avser. På sikt beräknas effekten bli en sysselsättningsökning med i storleksordningen 20 000 personer i alternativ I medan ingen sysselsättningsförändring kan väntas i alternativ II. I kalkylerna medför sänkningen av inflationen att realinkomsterna växer. Inkomstförstärkningen innebär i sin tur ökad privat konsumtion. En viss effekt av ändrade räntor på investeringarna i näringslivet har också inberäknats. Övriga delar av efterfrågan, huvudsakligen offentlig konsumtion, offentliga investeringar, bostadsbyggande och lagerinvesteringar antas vara opåverkade.

Tabell 5 Effekter på den inhemska ekonomin
Procentuell förändring, fasta priser

	Alternativ I	Alternativ II
Real disponibel inkomst	+1,2	+1,2
Privat konsumtion	+0,8	+0,8
Inhemska efterfrågan	+0,6	+0,3
Export	+2,6	-0,7
Import	+0,4	-1,1
BNP	+1,4	+0,4
Industriproduktion	+1,8	+0,4

Industriproduktionen beräknas öka med 1,8% i alternativ I och med 0,4% i alternativ II. Sämre utveckling än genomsnittligt väntas för de branscher som i hög grad konkurrerar med Nordamerika, t. ex. massa- resp. bilindustrin där produktionen beräknas falla något i bägge alternativen med den sämsta utvecklingen i alternativ II. BNP-utvecklingen beräknas till +1,4% i alternativ I och till +0,4% i alternativ II. Detta är ett något gynnsammare utfall än för övriga länder utanför Nordamerika vilket förklaras av att kronan deprecieras tämligen kraftigt gentemot dessa länders valutor.

Kalkylerna över industrins vinstutveckling påverkas starkt av vilka antaganden som görs om prissättningsbeteendet. Det kraftiga prisfallet för råvaror tillsammans med måttliga prisökningar för övriga varugrupper medför att industrins genomsnittliga vinstmarginaler beräknas minska något i såväl alternativ I som i alternativ II. Råvarubranschernas vinster beräknas därvid falla tämligen kraftigt. Den del av industrin som producerar bearbetade varor kan däremot räkna med vissa marginalförbättringar. Generellt kan sägas att dollarfallet sannolikt skapar en något jämnare vinstfördelning mellan olika branscher.

Med den utformning som beräkningarna har påverkas statens budgetunderskott huvudsakligen via minskade kostnader för statsupplåningen. De omedelbara, realiserade, valutakursvinsterna på statens upplåning kan uppskattas till i storleksordningen 15 miljarder kr. Effekten på budgetunderskottet har, i enlighet med beräkningsmetoderna i långtidsbudgeten, antagits bli en förbättring med 1 miljard kr. per år under den närmaste 5-årsperioden. Detta kan innebära en viss underskattning av de gynnsamma effekterna. Ekonomisk tillväxt inom näringslivet bidrar visserligen, allt annat lika, till att minska budgetunderskottet men den ökning av reala BNP som beräknats bli följden av ett dollarfall motverkas nästan helt av fallande priser. Totalt beräknas budgetunderskottet reduceras med 7 miljarder kr. i alternativ I och med 1 miljard kr. i alternativ II. Det kan dock antas dröja något mer än ett år innan hela denna effekt uppnås.

4 Produktionen¹

4.1 Sammanfattning av industriproduktionens utveckling

Industriproduktionen fortsatte att stiga markant även under loppet av 1984 och var under fjärde kvartalet nära 9 % högre än året innan. Jämfört med fjärde kvartalet 1982, då den senaste botten passerades var ökningen hela 18 %. Årsgenomsnittet för 1984 kom härigenom att bli ca 7 % högre än för 1983. Den dagkorrigerade tillväxten beräknas ha varit betydligt större eller 8 1/2 % beroende på att antalet arbetsdagar under 1984 var mindre än under ett normalt år medan det omvända förhållandet rådde under 1983. Det är inom järnmalmgruvor och verkstadsindustri som de största produktionsökningarna skett.

Bakom de avsevärda höjningarna av produktionen ligger framför allt ett mycket kraftigt efterfrågetillskott från exportmarknaderna. Ett betydande lageromslag bidrog också till att förstärka efterfrågan. Den inhemska efterfrågan på konsumtions- och investeringsvaror var däremot svag.

Industrins kapacitetsutnyttjande steg ytterligare och var under fjärde kvartalet 1984 drygt 87 % vilket är nära 4 procentenheter högre än ett år tidigare. Inom gruvorna och skogsindustrierna utnyttjades kapaciteten i det närmaste helt under större delen av 1984.

Tabell 4: 1 Industriproduktionens utveckling 1983–1985
1980 års producentpriser

		Milj. kr.	Förändring från föregående år, %		
		1982	1983	1984	1985
2	<i>Gruvor och mineralbrott</i>	1 793	0,4	15,4	9,3
2301	Järnmalmgruvor	539	-16,5	37,3	17,0
2302	Icejärnmalmgruvor	592	26,7	-0,1	7,0
210, 220, 290	Övriga gruvor och mineralbrott	662	- 9,2	18,5	5,0
3	<i>Tillverkningsindustrin</i>	106 852	5,9	6,8	5,3
31	Livsmedelsindustri m. m. ¹	11 756	0,7	3,4	1,5
33111	Sågverk ²	3 707	8,0	2,2	-5,0
34111	Massaindustri	1 648	24,6	7,3	-2,3
34112	Pappers- och pappindustri	4 248	8,6	8,8	3,7
353, 354	Petroleumraffinaderier ³	568	16,6	2,1	3,1
371	Järn- och stålverk ⁴	5 144	9,0	6,9	5,0
372	Icejärnmetallverk	1 156	12,2	3,2	8,0
38./3841	Verkstadsindustri exkl. varv	44 656	7,0	10,2	9,0
3841	Varv ⁵	2 300	-11,3	-0,3	-7,0
3 resterande	Övrig industrisektor	31 669	5,2	4,1	3,8
2,3	Hela industrin	108 645	5,8	6,9	5,4

¹ Inkl. dryckesvaru- och tobaksindustri.

² Inkl. hyvlerier och träimpregneringsverk.

³ Inkl. smörjmedels-, asfalt- och kolproduktindustri.

⁴ Inkl. ferrolegeringsverk.

⁵ Inkl. båtbyggerier.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån (nationalräkenskaperna).

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Industrins orderläge synes ha fortsatt att förbättras under de första månaderna i år. Ordertillväxten hänför sig i första hand till exportorderna medan ökningen i hemmamarknadsefterfrågan torde ha varit måttligare. Enligt konjunkturbarmetern har produktionen ökat ytterligare under första kvartalet.

För 1985 som helhet förutses industriproduktionen komma att öka ca 5 1/2 % jämfört med 1984. Det är i första hand en fortsatt exportökning samt en lageruppbyggnad som beräknas ge de starkare tillväxtpulserna. En annan faktor som också bidrar är en förväntad stark efterfrågan på investeringsvaror. I övrigt väntas den inhemska efterfrågan öka endast måttligt.

4.2 Utvecklingen inom olika delbranscher

Efterfrågan på *järnmalm* på världsmarknaden ökade snabbt 1983–1984 i samband med att stålproduktionen, inte minst i Förenta Staterna, drogs upp mer än beräknat. Malmlagren i förbrukarledet var dessutom små i början av 1984. En viss knapphet på malm gjorde sig gällande redan under våren 1984. Detta gällde särskilt kulsinter, där den svenska gruvindustrins konkurrenssituation är stark. Exportleveranserna kom under dessa förhållanden att öka kraftigt eller med ca 42 % räknat i volym. Leveranserna till EG – huvudmarknaden – ökade än mer, innebärande fortsatta marknadsandelsvinster. Trots en väsentlig uppdragning av malmproduktionen – innefattande återupptagen drift i kulsinterverket i Svappavaara under senhösten – kunde den mycket kraftiga leveransuppgången genomföras endast tack vare en betydande lagerneddragning.

Situationen för den svenska järnmalsindustrin under våren 1985 är ljus: efterfrågan är större än utbudet. Den maximala produktionen under 1985 bedöms uppgå till ca 21 milj. ton, en ökning på ca 17 % jämfört med 1984. Den möjliga ökningen av leveransvolymen blir dock betydligt mindre, eftersom lagerminskningen under 1985 endast kan bli blygsam i jämförelse med den som skedde 1984. Utrymmet för en höjning av exportvolymen 1985 blir därmed begränsat till knappt 10 % i förhållande till 1984.

Avsättningsläget för de svenska *trävaruexportörerna* var fortsatt svagt under de första månaderna i år. T. o. m. februari låg exportförsäljningarna för leverans under året 30 % lägre än föregående år. Redan under hösten 1984 fick de svenska sågverken vidkännas en försvagning av marknaden för trävaror utomlands, framförallt i Europa. På huvudmarknaderna, Storbritannien och Västtyskland föll exportvolymen 8 % 1983–1984 och på europamarknaden totalt kom skeppningarna härigenom att minska med 7 1/2 %. På de översjöiska marknaderna steg dock exporten ytterligare och det totala exportbortfallet begränsades till ca 5 %. Även prisnivån utsattes för en viss press nedåt under senare delen av 1984. Mellan helåren 1983 och 1984 kom exportpriset likväl att öka 11 %.

Under våren 1984 drogs produktionsnivån ned något efter att dessförinnan ha legat vid kapacitetstaket. Under resterande delen av året kom produktionen att bli i stort sett oförändrad och totalproduktionen för 1984 blev nära 12 milj. kbm. – motsvarande en ökning på drygt 2 % 1983–1984. Då leveranserna till hemmamarknaden förblev i stort sett oförändrade steg lagren av trävaror under loppet av 1984.

Efterfrågeläget på exportmarknaderna väntas förbli svagt under 1985. Utbudet av framförallt granvaror är besvärande stort och granpriset, som föll redan mot slutet av 1984, har fallit ytterligare i början av 1985. Exportpriserna bedöms totalt sett sjunka 6 % 1984–1985 medan de svenska skeppningarna beräknas minska 5 %. För att undvika en betydande lageruppbbyggnad förutses sågverkens produktionsvolym minska 5 % 1984–1985.

Kapaciteten inom såväl den västeuropeiska som den nordamerikanska pappersindustrin utnyttjades i det närmaste helt under 1984. Detta gäller även de svenska bruken som under en längre tid fått ta del av en kraftig utländsk efterfrågetillväxt på merparten av sitt sortiment. Den svenska exportökningen bars till största delen upp av en stark tillväxt på den europeiska marknaden. Till USA tredubblades pappersexporten och denna marknad blev därigenom den sjunde största. Tillväxten i den totala orderbeläggningen dämpades dock mot slutet av året. Leveransvolymen under 1984 översteg konsumtionsbehovet och lagren steg därigenom i de olika distributionsleden i Västeuropa. Lagertillväxten beräknas dock ha avstannat mot slutet av året. Sammantaget steg den svenska exportvolymen drygt 9 % 1983–1984. Även priserna höjdes betydligt under loppet av året – drygt 11 % mellan fjärde kvartalet 1983 och motsvarande kvartal 1984. Mellan helåren 1983 och 1984 ökade exportpriserna 8 %.

Parallellt med leveranstillväxten steg produktionsvolymen drygt 8 1/2 % 1983–1984 och härigenom kom brukens kapacitetsutnyttjande att uppgå till hela 93 %, dvs. i praktiken nära fullt kapacitetsutnyttjande.

För 1985 kan man räkna med en fortsatt men betydligt långsammare marknadstillväxt utomlands, framförallt beroende på lagercykeln i köparleden. Även ökningen av den svenska exporten av papper och papp väntas därför bli mer dämpad under 1985 jämfört med 1984. Här har antagits att exportvolymen skall kunna stiga 4 % 1984–1985. Genom kapacitetstillskott beräknas produktionsvolymen kunna öka med drygt 3 1/2 %.

Marknaden för *avsalumassa* har alltsedan hösten 1984 präglats av en viss obalans mellan utbud och efterfrågan genom avsevärda tillskott av produktionskapacitet i Västeuropa. De svenska bruken lyckades likväl försvara sina marknadsandelar på europamarknaden, vilka dessförinnan förstärkts under första halvåret 1984. Däremot fick de kanadensiska bruken vidkännas andelsförluster. Sammantaget steg exportvolymen 6 1/2 % 1983–1984.

Obalansen på marknaden fick även stora återverkningar på priserna.

Den prisnivå som etablerades på våren och sommaren kunde inte försvaras under hösten då den nya massakapaciteten tillkom. Exportpriset föll med ca 100 USD/ton under loppet av andra halvåret 1984. Räknat i svenska kronor förblev dock priset i stort sett oförändrat fram till årsskiftet till följd av uppgången för den amerikanska dollarn. Mellan helårsgenomsnitten 1983 och 1984 steg exportpriset drygt 25 %.

De svenska massabruken utnyttjade i det närmaste hela sin kapacitet under 1984 och produktionsvolymen steg drygt 7 % 1983–1984.

Massabehovet inom den europeiska pappersindustrin väntas öka endast måttligt under 1985. Det ökade massautbudet beräknas leda till en minskad import från Kanada, men även i viss omfattning från Norden. De svenska exportleveranserna har antagits falla tillbaka ett par procent 1984–1985. Exportpriset har sänkts betydligt under årets första månader och första kvartalets prisnivå beräknas ligga ca 10 % lägre än fjärde kvartalet 1984. Priset har antagits bli i stort sett oförändrat under återstoden av året. För att undvika en lageruppbbyggnad förväntas produktionsvolymen minska drygt 2 % 1984–1985.

Inom *skogsbruket* beräknas avverkningarna ha minskat under 1984 – framförallt beroende på de besvärliga klimatiska förhållandena under andra halvåret. Tendenser till begynnande försörjningsproblem synes härmed ha uppstått mot slutet av året eftersom virkesbehovet var fortsatt stigande.

Sågverksindustrins råvaruförbrukning steg drygt 2 % 1983–1984 och massaindustrins ca 6 %. Totalt steg virkesförbrukningen 4 % (se tabell 4:2). Då den inhemska tillförseln bromsades under året fick en stor del av det ökade virkesbehovet täckas genom en kraftigt ökad import av massaved.

Tabell 4: 2 Försörjningsbalans för rundvirke 1983–1985

Fast mått utan bark (barr- och lövträ)

	1 000 kbm	Förändring från föregående år, % resp. 1 000 kbm	
	1983	1984	1985 prognos
Produktion	48 260	-2,6	1,1
Sågtimmer	22 270	-3,2	-1,6
Massa- och boardved	22 800	-2,5	3,8
Övrigt rundvirke	3 190	0,2	0,4
Import	3 040	33,7	5,0
Summa tillgång	51 300	-1,0	2,0
Export	690	37,2	0,0
Lagerförändring (1 000 kbm)	- 80	-2 500	1 385
Förbrukning	50 690	3,9	-1,3
Sågtimmer	21 990	2,2	-5,0
Massa- och boardved	25 570	5,9	1,6
Övrigt rundvirke	3 130	0,2	0,3
Summa användning	51 300	-1,0	2,0

Källa: Konjunkturinstitutet.

Massavedsimporten steg ca 34 % 1983–1984. Dessutom drogs lagren av såväl massaved som sågtimmer ned betydligt och minskningen uppgick till 2,6 milj. kbm.

Mot bakgrund av den svaga produktionsutvecklingen som kan väntas inom särskilt sågverken har den totala rundvirkesförbrukningen bedömts minska med drygt 1 % 1984–1985. Mot bakgrund av de under vintern fortsatt besvärliga väderleksförhållandena har avverkningsvolymen bedömts kunna stiga endast någon procent 1984–1985. Massavedslagren skulle därmed behöva reduceras med ytterligare en dryg milj. kbm. och importen av massaved fortsätta att öka om än i betydligt lägre takt än 1984.

Järn- och stålindustrins efterfrågeläge var mycket gott under 1984 även om en viss försvagning kom att märkas mot slutet av året.

Exportleveranserna fortsatte att öka och tillväxten 1983–1984 blev drygt 15 % räknat i volym. Det var specialstålet, liksom också ämnesexporten, som svarade för större delen av ökningen, medan den tidigare expansionen för handelsstålet bromsades upp. Särskilt kraftigt ökade leveranserna till Förenta Staterna dit exporten räknat i ton fördubblades. Huvuddelen av denna ökning gällde handelsstål och ämnen, medan exporten av specialstål ökade väsentligt också till EG.

Den inhemska efterfrågan ökade också relativt snabbt, buren framförallt av en uppdragning av verkstadsproduktionen men också av upphörande lageravveckling i förbrukarleden. Efterfrågetillväxten kom dock i stigande utsträckning att riktas mot utlandet. Ökningen av de svenska stålverkens hemmaleveranser blev därigenom blygsam. En förklaring härtill kan vara högre vinstmarginaler för utlands- än hemmaförsäljningen.

Produktionsvolymen ökade ca 7 % 1983–1984.

Stålexporten beräknas bli i stort sett oförändrad 1984–1985. Den internationella stålefterfrågan förutses nämligen öka endast svagt, särskilt som man kan förmoda att den uppbyggnad av ställagren som skedde under 1984 kan komma att upphöra i Västeuropa och t. o. m. vändas i en nedgång i Förenta Staterna. En viss försiktighet från de svenska stålföretagens sida kan inte heller uteslutas vad gäller leveranserna till USA, där olika typer av handelsrestriktioner för handelsstålet f. n. diskuteras.

Den inhemska förbrukningstillväxten beräknas bli svagare 1984–1985 än 1983–1984. En uppbyggnad av ställagren inom särskilt verkstadsindustrin förutses dock bidra till efterfrågetillväxten under 1985. Ett visst tillbakaträngande av importens andel av tillförseln väntas kunna ske varför den inhemska produktionen beräknas komma att öka ca 5 % 1984–1985. Därvid har förutsatts en viss uppbyggnad av stålverkens egna lager.

Den svenska *verkstadsindustrins* exportvolym ökade med 13 % 1983–1984. Efter en markant exporttillväxt under vinterhalvåret begränsades den fortsatta ökningen till 1 % från första till andra halvåret 1984. Enligt konjunkturbarometern har orderingången från exportmarknaderna fortsatt öka under första kvartalet 1985 samtidigt som orderstockarna återigen

vuxit. Den förhållandevis blygsamma ökningen av exportleveranserna mellan halvåret 1984 kan till viss del förklaras av förlängda leveranstider till följd av fullt kapacitetsutnyttjande inom vissa delsektorer.

Den kraftiga exportökningen i kombination med ett betydande positivt lageromslag kom att svara för huvuddelen av efterfrågetillväxten på verkstadsvaror 1984. Den inhemska efterfrågan (exkl. lager) beräknas ha ökat endast 3 % 1984–1985.

Genom devalveringen i oktober 1982 sänktes de svenska producenternas hemmamarknadspriser kraftigt relativt importpriserna. Höjningen av de relativa hemmapriserna har dock alltsedan dess varit snabb och under fjärde kvartalet 1984 var de återigen högre än före devalveringen. Räknat mellan helårsgenomsnittet 1984 och 1983 blev höjningen ungefär 5 %. Detta i kombination med den svenska verkstadsindustrin höga kapacitetsutnyttjande medförde att importen kom att öka med närmare 13 % 1983–1984. Produktionen ökade samtidigt med 10 %.

För 1985 förutses en fortsatt tillväxt av exportmarknaderna samtidigt som marknadsandelarna väntas bli oförändrade. Exportvolymen beräknas öka 8 1/2 % 1984–1985.

Den inhemska efterfrågan (exkl. lager) beräknas öka måttligt bortsett från en markant uppgång i efterfrågan på investeringsvaror. Den under andra halvåret 1984 påbörjade lageruppbyggnaden beräknas fortsätta och ge ett icke obetydligt tillskott till efterfrågan.

Tabell 4: 3 Försörjningsbalans för verkstadsprodukter exkl. fartyg 1983–1985
1980 års producentpriser

	Milj. kr.	Förändring från föregående år, % resp. milj. kr.	
	1983	1984	1985 prognos
Produktion ¹	81 263	9,8	6,9
Import	50 689	12,7	13,0
Summa tillgång	131 952	10,9	9,3
Offentlig konsumtion	4 910	3,0	–0,5
Privat konsumtion	10 597	1,5	5,7
Investeringar	27 354	3,3	11,0
Export	66 475	13,1	8,5
Lagerförändring i industrin (milj. kr.)	– 2 502	2 077	3 401
Lagerförändring i handeln (milj. kr.)	– 830	1 499	–376
Varuinsats	25 948	3,6	1,9
Summa användning	131 952	10,9	9,3

¹ Produktionen framkommer som saldot i balansen och avviker från statistiska centralbyråns årsberäkningar över produktionsutvecklingen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Totalt beräknas efterfrågan öka 9% 1984–1985. Importvolymen har bedömts öka 13%.

Den här redovisade efterfrågeutvecklingen beräknas medföra att produktionen inom verkstadsindustrin höjs ca 9% 1984–1985. Det är ett något högre tal än det som direkt framräknades i försörjningsbalansen.

Efterfrågeläget för den svenska *varvsindustrin* under 1984 har, med undantag av de delar som berörs av offshoreverksamheten, varit mycket svagt. Orderstocken för handelsfartyg mätt i bruttoton halverades under året och behovet av nya order är mycket stort inom delar av branschen.

Exporten av nybyggda fartyg minskade kraftigt 1983–1984. Under 1984 levererades 9 fartyg med ett sammanlagt värde av 1,5 miljarder kr. Även exporten av plattformar sjönk då inga större bostads- eller borrhplattformar färdigställdes för utländska beställare. Försäljningen av begagnade fartyg till utlandet ökade däremot ytterligare något. Totalt har exporten av varvsprodukter minskat med 40% i volym 1983–1984. Leveranserna av nybyggda fartyg till inhemska köpare ökade däremot markant 1983–1984. Även lagren av varor i arbete ökade. Detta resulterade sammantaget i en oförändrad produktion för de svenska varven 1983–1984.

För 1985 förutses en fortsatt nedgång i exporten av nybyggda fartyg. Sammantaget beräknas exporten av varvsprodukter minska med 27%. Leveranserna till den inhemska marknaden från svenska varv väntas också reduceras påtagligt. Lagren av varor i arbete förutses bli i stort sett oförändrade. Varvsproduktionen beräknas under dessa förutsättningar komma att minska med 7% 1984–1985.

Industribranscherna inom *övrigsektorn* producerar till övervägande delen färdigvaror som avsätts på den inhemska marknaden. I huvudsak utgör produkterna konsumtionsvaror eller halvfabrikat som vidareförädlas i andra industribranscher eller används i byggnadsverksamhet. En växande andel av sektorns produktionsresultat exporteras.

Tabell 4: 4 Export av varvsprodukter 1983–1985
1980 års producentpriser

	Milj. kr.	Förändring från föregående år, % resp. milj. kr.	
	1983	1984	1985 prognos
Summa nybyggt	5 915	–3 089	– 626
därav: Nybyggda fartyg	3 103	–1 602	– 961
Plattformar	1 576	–1 575	199
Övriga varvsprodukter	1 236	88	136
Begagnade fartyg	1 754	323	– 477
Summa	7 669	–2 766	–1 103
	Volym (%)	– 40	– 27
	Pris (%)	8	6

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 4: 5 Försörjningsbalans för övrig industrisektor 1983–1985
1980 års producentpriser

	Milj. kr.	Förändring från föregående år. % resp. milj. kr.	
	1983	1984	1985 prognos
Produktion ¹	60 659	4,8	3,4
Import	36 311	5,7	6,5
Summa tillgång	96 971	5,1	4,5
Offentlig konsumtion	5 214	2,3	0,7
Privat konsumtion	23 750	1,2	2,1
Investeringar	959	3,3	11,0
Export	25 664	8,0	3,9
Lagerförändring i industrin (milj. kr.)	– 205	169	800
Lagerförändring i handeln (milj. kr.)	– 567	348	726
Varuinsats	42 157	4,7	3,1
Summa användning	96 971	5,1	4,5

¹ Produktionen framkommer som saldot i balansen och avviker från statistiska centralbyråns årsberäkningar över produktionsutvecklingen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den sedan 1982 kraftigt tilltagande exporten av produkter från övrigsektorn mattades något under 1984. Exportvolymen ökade 8 % mellan helåren 1983 och 1984.

Den inhemska efterfrågan av insatsvaror ökade 4 1/2 % samtidigt som efterfrågan av konsumtionsvaror endast ökade marginellt. Sammantaget har användningen av varor från övrig sektorn (inkl. lager) ökat med 5 % 1983–1984. Produktionstillväxten blev drygt 4 % samtidigt som importvolymen kom att öka med närmare 6 %.

Exportmarknadsefterfrågan torde öka ytterligare 1984–1985. Exportvolymen har beräknats öka med 4 %. På den inhemska marknaden förutses efterfrågetillväxten mattas något. En lageruppbyggnad av övrigvaror inom såväl industri som handel väntas emellertid ge ett icke oväsentligt positivt bidrag till efterfrågan. Totalt beräknas användningen av varor från övrigsektorn öka med 4 1/2 % 1984–1985.

Importvolymen förutses öka med 6 1/2 % och produktionsökningen har beräknats till knappt 4 %.

4.3 Bruttonationalprodukten fördelad på näringsgrenar

Bruttonationalprodukten mätt från användningssidan ökade 1984 3 %. Beräkningar från produktionssidan ger en tillväxt på 3 1/2 %. De nu någorlunda fullständiga nationalräkenskaperna för 1984 visar alltså en tillväxt som är klart starkare än tidigare med preliminära uppskattningar förutsett.

Produktionsutvecklingen 1983–1985 inom olika näringsgrenar redovisas i tabell 4: 6.

Produktionen inom *jordbruket och fiske* ökade ca 5 %. Framförallt ökade vegetabiliska produkter. En stagnerande animalieproduktion och minskad fiskfångst verkade neddragande på posten totalt. En normalisering av den vegetabiliska produktionen och en viss väntad nedgång i animalieproduktionen förutses leda till en minskning av jordbrukets produktion med 3 % 1985.

Skogsbrukets produktion minskade 1984 med 2 1/2 % beroende på en stark avverkningsminskning mot slutet av året. Detta förorsakades bl. a. av att den milda vintern gjorde skogsvägarna blöta vilket begränsade framkomligheten. För 1985 beräknas en fortsatt svag produktion som kalkylmässigt förutses visa en ökning på 1 %.

Den *totala industriproduktionen* steg 1984 klart starkare än preliminära beräkningar hade antytt, eller med ca 7 % i faktiska, ej dagkorrigerade tal, vilket innebär 1 procentenhet mer än prognosen i PNB angav.

För 1985 förutses en fortsatt stark tillväxt i verkstadsproduktionen men i flera andra branscher håller tillväxttakten på att försvagas. Den totala industriproduktionen förutses öka med knappt 5 1/2 %, förstärkt delvis av nivåupplyftningen mot slutet av 1984.

Elproduktionen ökade kraftigt 1984 för andra året i rad; med 12 % efter 9 % 1983. Produktionstillväxten var stark både vid kärnkraft- och vattenkraftverken. För 1985 förutses en fortsatt kraftig produktionsökning vid

Tabell 4: 6 Bruttonationalprodukt fördelad på näringsgrenar 1984 och 1985
1980 års priser

	Andel av totalproduktion 1984	Procentuell förändring	
		1984	1985 prognos
Jordbruk och fiske	2,2	4,7	-3,0
Skogsbruk	1,5	-2,5	1,1
Gruvor och tillverkningsindustri	24,6	6,9	5,4
El, gas och vattenverk	3,3	12,2	5,3
Byggnadsindustri	7,8	1,4	1,0
Näringslivets tjänster	35,7	3,2	2,2
<i>Näringslivet totalt</i>	<i>75,1</i>	<i>4,5</i>	<i>3,1</i>
<i>Offentliga tjänster</i>	<i>24,9</i>	<i>1,5</i>	<i>0,9</i>
därav: staten	5,7	-0,9	-0,9
kommunerna	19,1	2,2	1,5
S:a BNP till faktorvärde	100	3,7	2,5¹
Indirekta skatter och subventioner, netto		1,2	1,3
BNP till marknadspris från produktionssidan		3,5	2,4

Anm. Ej dagkorrigerade uppgifter från näringslivet och dagkorrigerade uppgifter för de offentliga myndigheterna utom för 1985 där även för näringslivet kalendariska olikheter har bortsetts ifrån.

kärnkraftverken medan vattenkraftsproduktionen väntas minska något. Tillsammantaget förutses tillväxten bli drygt 5 %.

Produktionen inom *byggnadsindustrin* ökade med ca 1 1/2 % 1984, vilket kan återföras på ombyggnadsverksamheten samt industrins och handelns byggande. Nybyggandet av bostäder fortsatte sin tillbakagång. Bortsett från industrin och handeln, där en fortsatt ökning väntas 1985, är byggkonjunkturen i övrigt svag samtidigt som ombyggnadsaktiviteten förutses sakta av väsentligt. En produktionsökning med 1 % har påräknats för 1985.

Produktionen av *näringslivets tjänster*¹ ökade 1984 med 3 1/4 %. Samfärdseln och uppdragsverksamheten steg snabbast men handeln visade också en ökad tillväxt. För 1985 förutses handelns aktivitet fortsätta att öka ungefär som i fjol. Tjänsteproduktionen inom näringslivet sammantaget väntas öka något svagare i år än förra året, 2 1/4 %.

Produktionen av varor och tjänster inom *näringslivet*, dvs. samhällsekonomin utom de offentliga myndigheterna, ökade totalt sett 4,5 % 1984, en rekordhög tillväxt på senare år. Tillväxttakten inom näringslivet väntas 1985 bli 3 %. Därmed överstiger näringslivets tillväxt de offentliga myndigheternas för tredje året i rad.

De offentliga myndigheternas produktion av tjänster ökade 1984 med 1,5 %. Den statliga produktionen minskade med närmare 1 % medan där emot den kommunala ökade 2 1/4 %. Härav hänförs omkring 1/2 procentenhet till arbetsskapande åtgärder – i synnerhet ungdomslagen. En lägre tillväxt i kommunernas tjänsteproduktion väntas 1985, + 1 1/2 %, medan den statliga fortsätter minska med närmare 1 %, vilket sammantaget ger en tillväxt för det offentliga på ca 1 %.

För samtliga sektorer sammantagna beräknas produktionen, *bruttonationalprodukten* skattad från produktionssidan 1984 ha ökat med 3 3/4 % till faktorvärde och med 3 1/2 % till marknadspris. BNP skattad från användningssidan och beräknad till marknadspris har ökat med 3 %. För 1985 beräknas tillväxten uppgå till ca 2 1/2 % enligt båda BNP-begreppen.

¹ Här ingår både privata och offentliga näringslivet.

5 Arbetsmarknaden¹

5.1 Läget på arbetsmarknaden under 1984 och början av 1985

Arbetskraftsutbud

Utbudet av arbetskraft ökade under 1984 med drygt 20 000 personer. Det ökade utbudet beror såväl på att befolkningen i arbetsför ålder ökat – med 13 000 personer – som på att arbetskraftsdeltagandet ökat. I tabell 5: 1 redovisas förvärvsfrekvensernas utveckling under första hälften av 1980-talet. Förändringen i de relativa arbetskraftstalen är i stor utsträckning beroende av situationen på arbetsmarknaden. Arbetskraftsdeltagandet ökade mycket svagt fram till första halvåret 1984 till följd av att sysselsättningen stagnerade.

Under andra halvåret 1984 ökade dock förvärvsfrekvensen kraftigt – främst bland ungdomarna men även bland 25–54 åringarna. Att ungdomarnas arbetskraftsutbud åter ökar efter att ha minskat kraftigt under början av 1980-talet torde förklaras av att arbetsmarknadsläget för ungdomar förbättrats bl. a. genom införandet av arbete i ungdomslag för arbetslösa 18–19 åringar.

Första kvartalet 1985 var arbetskraftsutbudet knappt 50 000 personer högre än under första kvartalet 1984. Detta trots att ökningstakten mattats sedan andra halvåret 1984. Männens arbetskraftsutbud, som minskade under början av 1980-talet ökar nu i samma takt som kvinnornas. För personer över 55 år har dock arbetskraftsutbudet minskat sedan två år tillbaka.

Sysselsättning

Efter att ha utvecklats mycket svagt under början av 1980-talet ökade sysselsättningen kraftigt under andra halvåret 1984. Mellan helåren 1983 och 1984 ökade sysselsättningen med i genomsnitt 36 000 personer, vilket

Tabell 5: 1 Relativa arbetskraftstal 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985
Års- och kvartalsmedeltal (16–74 år)

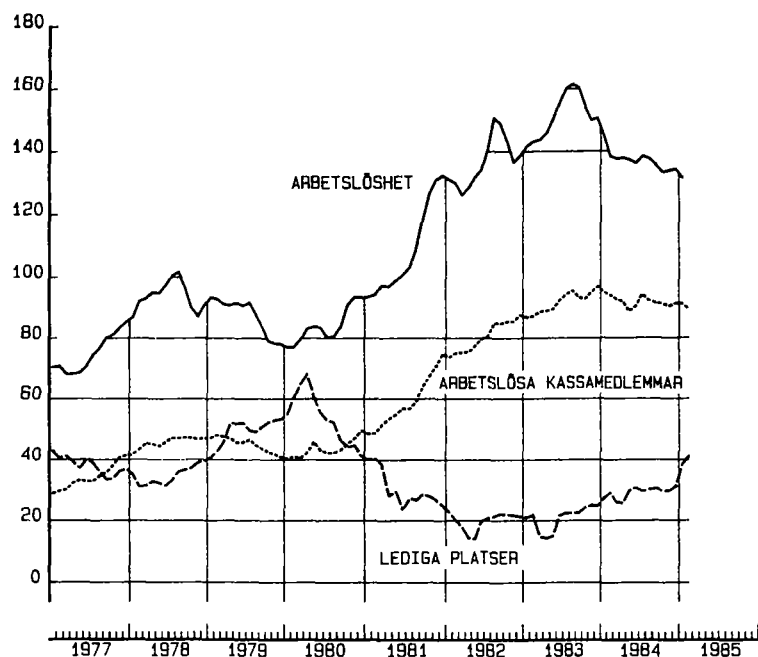
	1980	1981	1982	1983	1984	1984 1 kv.	1985 1 kv.
16–24 år	69,9	68,5	66,7	65,4	65,2	60,7	62,8
25–54 år	89,3	90,0	90,4	91,0	91,6	91,1	91,8
55–64 år	66,8	67,6	68,1	68,2	67,7	67,7	67,2
65–74 år	8,6	8,2	8,3	7,8	7,2	7,4	6,8
Samtliga	71,4	71,6	71,7	71,8	72,0	70,9	71,5
Män	78,3	77,4	77,0	76,7	76,4	75,2	75,8
Kvinnor	64,5	65,8	66,3	66,9	67,5	66,6	67,3

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom finansdepartementet.

Diagram 5:1 Arbetslöshet, arbetslösa kassamedlemmar och kvarstående lediga platser 1977–1985

1 000-tal. Säsongrensade månadsdata

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

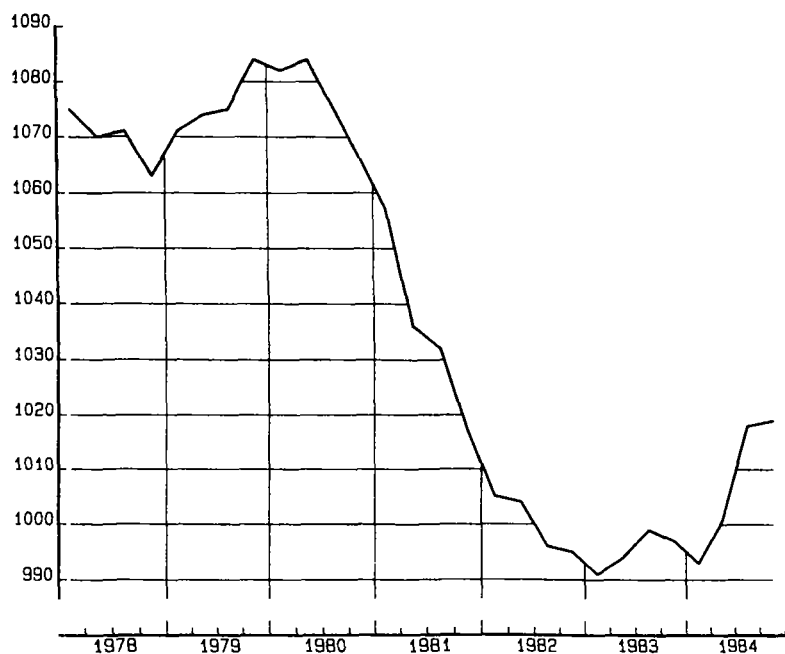
kan jämföras med en minskning med totalt ca 10 000 personer under perioden 1980–1983.

Den positiva sysselsättningsutvecklingen under 1984 beror på att produktion och kapacitetsutnyttjande nu stigit så pass kraftigt att näringslivet börjar efterfråga mer arbetskraft. Antalet sysselsatta har ökat inom både industrin och den privata tjänstesektorn. Däremot har sysselsättningen minskat inom byggnadsverksamheten samt jord- och skogsbruket.

Antalet anställda inom industrin minskade med ca 90 000 personer mellan första kvartalet 1980 och tredje kvartalet 1982. Industrisysselsättningen låg sedan kvar på denna nivå fram till första halvåret 1984. Mellan första och andra halvåret 1984 ökade antalet sysselsatta inom industrin med 20 000 personer. För helåret kom ökningen att uppgå till 13 000 personer. Bristen på såväl yrkesarbetare som andra arbetare har ökat under de två senaste åren, men är fortfarande betydligt lägre än under föregående konjunkturtopp 1980. Enligt konjunkturbarometern i mars 1985 anger drygt 40% av industriföretagen att de har brist på tekniska tjänstemän, vilket är 3 gånger mer än under 1980. Inom verkstadsindustrin uppgår 65% sådan brist.

Diagram 5:2 Antal sysselsatta inom industrin 1978–1984

Säsongrensade kvartalsdata

Källa: Statistiska centralbyrån, AKU.

Sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn ökade med 13 000 personer under 1984. Den förbättrade industrikonjunkturen har bidragit till att antalet sysselsatta kunnat öka inom samfärdsel, partihandel och uppdragsverksamhet. Sysselsättningen ökade även inom hotell- och restaurangverksamhet och bankverksamhet. Inom detaljhandeln har emellertid sysselsättningen fortsatt att minska.

Utvecklingen på byggarbetsmarknaden blev mer positiv än väntat under 1984. Arbetslösheten som fortfarande är hög i vissa regioner minskade under loppet av året och underskred under hösten de senaste årens nivå. Samtidigt ökade sysselsättningen mellan första och andra halvåret 1984, säsongrensat sett. För helåret 1984 minskade dock sysselsättningen med 7 000 personer.

Antalet sysselsatta inom den offentliga tjänstesektorn ökade med 27 000 personer under 1984. Mer än hela ökningen har skett inom kommuner och landsting. Antalet statligt anställda minskade med ett par tusen personer. Införandet av ungdomslagen förklarar en stor del av ökningen inom den offentliga tjänstesektorn. Däremot har antalet kommunala och statliga beredskapsarbeten minskat under 1984.

Antalet lediga platser vid arbetsförmedlingarna ökade kraftigt under

Tabell 5:2 Lediga platser vid arbetsförmedlingen 1980–1984 och första kvartalet 1984 och 1985

Års- och kvartalsgenomsnitt, 1 000-tal personer

	1980	1981	1982	1983	1984	1984 1 kv.	1985 1 kv.
Nyanmällda lediga platser	64	49	41	41	52	62	71
därav inom industrin	8	5	4	5	8	9	9
Kvarstående lediga platser ¹	54	30	20	21	29	35	49
därav inom industrin	12	4	2	2	4	4	6

¹ Vid arbetsförmedlingen kvarstående lediga platser vid månadens slut.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

1984, men var trots det lägre än under föregående konjunkturtopp 1980, se tabell 5:2. En stor del av förklaringen till detta är att antalet lediga platser inom den offentliga tjänstesektorn nu är betydligt lägre.

Kraven på utbildning och yrkeserfarenhet är nu betydligt högre än vid tidigare konjunkturuppgångar. Under 1984 var i genomsnitt 75 % av de lediga platserna förenade med sådana krav. Motsvarande siffra 1979–1980 var endast 50 %.

Under första kvartalet 1985 har sysselsättningsläget fortsatt att förbättrats. Jämfört med motsvarande period 1984 var i genomsnitt drygt 55 000 personer fler sysselsatta, därav 20 000 inom industrin, se tabell 5:3. Efter som antalet personer som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder (undomslag, beredskapsarbete och rekryteringsstöd) nu är 15 000 färre än föregående år innebär det att antalet sysselsatta på den öppna arbetsmarknaden ökat med ca 70 000 personer under loppet av ett år.

Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik

Arbetslösheten sjönk under loppet av 1984. I genomsnitt var 137 000 personer arbetslösa, 3,1 % av arbetskraften, se tabell 5:4. Detta är en nedgång med ca 15 000 personer jämfört med 1983. Arbetslösheten minskade påtagligt för ungdomarna, där 18–19 åringarna svarade för merparten av nedgången i ungdomsarbetslösheten. Däremot har den höga arbetslösheten bland de äldre – arbetskraften över 54 år – fortsatt att öka. Antalet

Tabell 5:3 Antal sysselsatta 1980–1984 och första kvartalet 1985

Förändring i 1 000-tal personer jämfört med motsvarande period föregående år

	1980 Antal	1981	1982	1983	1984	1985 1 kv.
Sysselsättning, totalt	4 225	6	–11	5	36	56
därav industrin	1 077	–42	–35	–5	13	20
Heltid	3 182	–15	–22	9	42	50
Deltid	1 043	21	11	–4	–6	6

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 5:4 Arbetslösa och relativa arbetslöshetstal 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985

Års- och kvartalsgenomsnitt

	1980	1981	1982	1983	1984	1984 1 kv.	1985 1 kv.
<i>1 000-tal personer</i>							
16–24 år	34	44	52	54	42	44	38
25–54 år	39	51	65	71	65	71	67
55–64 år	11	13	20	26	30	30	31
Totalt	84	108	137	151	137	145	136
<i>Relativa arbetslöshetstal, procent</i>							
16–24 år	4,9	6,3	7,6	8,0	6,0	6,9	5,8
25–54 år	1,3	1,8	2,2	2,4	2,2	2,4	2,2
55–64 år	1,4	1,8	2,8	3,6	4,6	4,7	4,9
Totalt	1,9	2,5	3,1	3,5	3,1	3,3	3,1
Män	1,7	2,4	3,0	3,4	3,0	3,4	3,2
Kvinnor	2,3	2,6	3,4	3,6	3,2	3,3	3,0
Medeltal veckor i arbets- löshet	16	16	19	21	23	22	23

Anm. Gruppen 65–74 år särredovisas inte men ingår i totalen.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

långtidsarbetslösa, dvs. med en arbetslöshetstid överstigande 6 månader, har trots det förbättrade arbetsmarknadsläget inte minskat under 1984. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden fortsatte därmed att stiga under 1984, samtidigt som inflödet i arbetslöshet minskade påtagligt. Bland arbetslöshetskassorna är det främst industri- och byggnadskassor som har en lägre arbetslöshet än 1983. Däremot har arbetslösheten ökat bland kommunalarbetarna.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har genom införandet av ungdomslagen och rekryteringsstödet kommit att ligga på en högre nivå 1984 än 1983, se tabell 5:5. Antalet ungdomar sysselsatta i ungdomslag ökade

Tabell 5:5 Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985

Års- och kvartalsgenomsnitt, 1 000-tal

	1980	1981	1982	1983	1984	1984 1 kv.	1985 1 kv.
Ungdomslag	—	—	—	—	30	22	37
Rekryteringsstöd	—	—	—	—	21	7	20
Beredskapsarbete	24	25	43	59	44	76	32
Arbetsmarknadsutbildning	44	32	35	38	37	47	42
Totalt	68	57	78	97	131	152	131
Åtgärder för arbetshand- kappade	54	58	62	66	68	67	69

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

under loppet av året, från 14 000 i januari till nästan 40 000 i december. Antalet beredskapsarbeten minskade samtidigt kraftigt under loppet av 1984, från nästan 80 000 i januari till ca 30 000 i december. Antalet enskilda beredskapsarbeten upphörde i stort sett under året och anslagen till beredskapsarbeten inom den offentliga sektorn minskade. Samtidigt som ungdomslagen infördes vid årsskiftet 1983/84 ersattes enskilda beredskapsarbeten med rekryteringsstöd.

Den genomsnittliga vakanstiden – den tid en plats står anmäld innan den tillsätts – har ökat under loppet av 1984 och är drygt 3 veckor. Detta är fortfarande betydligt kortare tid än under föregående konjunkturtoppar 1974 och 1984, då vakanstiderna var 8 resp. 6 veckor. Ett skäl till detta torde vara att arbetsförmedlingen genom sin nya organisation på ett tidigare stadium kan fånga upp rekryteringsbehoven hos företagen. Genom s. k. flaskhalsutbildning kan sedan ett år tillbaka utbildning sättas in direkt i företagen för att där klara behovet av yrkeskunnande. För att besätta de lediga platserna snabbt har även den s. k. starthjälpen för dom som flyttar höjts kraftigt.

5.2 Arbetsmarknaden under 1985

Arbetskraftsutbud

Under 1985 väntas befolkningen i arbetsför ålder 16–74 år öka med endast ca 5 000 personer. Detta är en historiskt sett mycket låg ökning. Trots den låga befolkningsökningen förväntas arbetskraftsutbudet öka med knappt 30 000 personer. Detta innebär att förvärvsfrekvensen beräknas öka med nästan 1/2 procentenhet. Under de fyra första åren på 1980-talet ökade förvärvsfrekvensen endast med drygt 0,1 procentenhet per år. Den ökning av den genomsnittliga arbetstiden, som ägt rum under de tre senaste åren, förväntas inte fortsätta under 1985. Arbetstiden förväntas bli i stort sett oförändrad.

Produktion, produktivitet och sysselsättning

Utifrån produktionskalkylerna och antaganden om produktivitetsutvecklingen erhålls efterfrågan på arbetskraft uttryckt i timmar. Om denna kalkyl ställs mot utbudsprognosen får man en prognos för sysselsättning och arbetslöshet under 1985. Sysselsättningskalkylen fördelad på olika näringsgrenar redovisas i tabellerna 5: 6 och 5: 7.

Industriproduktionen beräknas öka med 6%. Produktivitetsökningen förväntas bli betydligt lägre än 1984 men ändå uppgå till ca 4,5%. För helåret 1985 innebär detta att antalet sysselsatta beräknas öka med drygt 15 000 personer. Ökningen förutses främst komma inom verkstadsindustrin och den kemiska industrin. Liksom under 1984 kommer industrins rekryteringsbehov i första hand att riktas mot yrkesvan och utbildad personal. I konjunkturbarometern från mars är sysselsättningsplanerna tämligen

Tabell 5: 6 Produktion, produktivitet och sysselsättning 1985

Årlig procentuell förändring

	Produk- tion	Produk- tivitet	Syssel- sättning (timmar)
Jord- och skogsbruk	0	3,5	-3,5
Industri	6,0	4,5	1,5
Byggnadsverksamhet	1,0	1,0	0
Privata tjänster	2,0	1,0	1,0
Offentliga tjänster	1,0	0	1,0
Totalt	2,4	1,5	0,9

positiva för resten av året, främst för tjänstemän men även i viss mån för arbetare. Industrisysselsättningen bedöms därmed kunna öka under loppet av året.

Bruttoinvesteringarna väntas öka kraftigt 1985. Samtidigt sker emellertid en förskjutning mot en ökad andel maskininvesteringar, vilket gör att byggnadsinvesteringarna beräknas minska något. Å andra sidan ökar reparations- och underhållsverksamheten mycket kraftigt. Totalt sett beräknas därför byggnadsproduktionen öka något 1985, vilket med en antagen svag produktivitetsökning innebär att antalet sysselsatta inom byggnadsverksamheten förblir oförändrat.

Till följd av att den inhemska efterfrågan bedöms accelerera 1985 är det sannolikt att även sysselsättningen ökar inom den privata tjänstesektorn. För helåret 1985 beräknas ökningen uppgå till drygt 10 000 personer.

Tabell 5: 7 Sysselsättning i olika branscher 1983–1985

Förändring mellan årsgenomsnitt, 1 000-tal personer

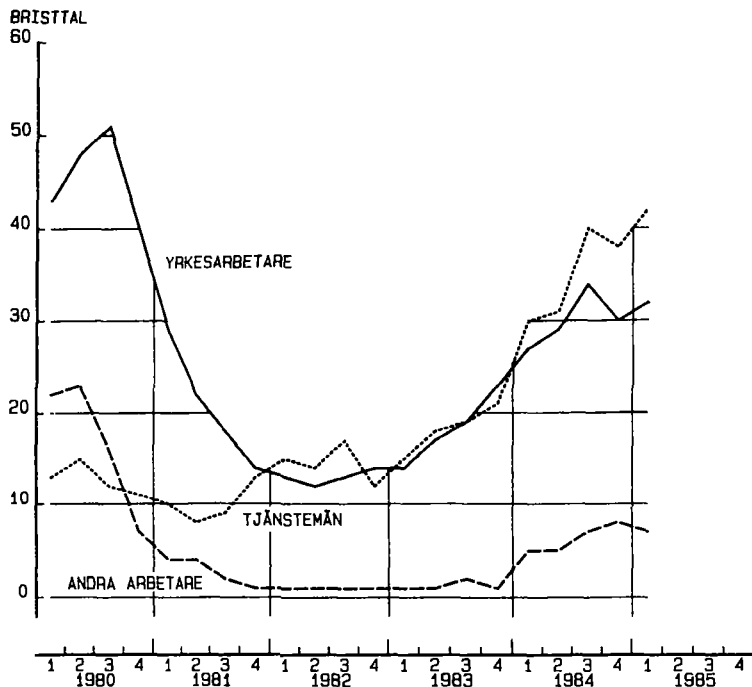
	1983 Antal sysselsatta	1984	1985 prognos
Jord- och skogsbruk	230	-10	-10
Industri ¹	995	13	16
Byggnadsverksamhet	267	-7	0
Privata tjänster ²	1 435	13	12
Offentliga tjänster	1 296	27	20
Totalt	4 224	36	38
Arbetskraftsutbud	4 375	21	28
Arbetslöshet, nivå	151	137	127
Arbetslöshet, procent	3,5	3,1	2,9

¹ Gruvor, tillverkningsindustri och el, gas-, vatten- och värmeverk.² Handel, restaurang- och hotellverksamhet, samfärdsel, banker och fastighetsförvaltning m. m.

Källa: Statistiska centralbyrån, AKU.

Diagram 5:3 Brist på arbetare och tekniska tjänstemän 1980–1985

Andel företag som anger brist enligt konjunkturbarometern

Källa: Konjunkturinstitutet.

Inom den offentliga tjänstesektorn beräknas sysselsättningen öka med ca 20 000 personer. Den kommunala sysselsättningen förväntas öka med drygt 20 000 personer, emedan sysselsättningen inom statlig verksamhet bedöms minska med ett par tusen personer. Liksom under tidigare år förutses ökningen av antalet anställda komma främst inom hälso- och sjukvård samt inom barn- och äldreomsorg.

Den totala produktionen beräknas öka med 2,4 % 1985. Produktiviteten bedöms i genomsnitt öka med 1,5 %. Eftersom den genomsnittliga arbetstiden förväntas bli oförändrad motsvarar detta en ökning av antalet sysselsatta med knappt 40 000 personer. Detta trots att antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder kommer att vara lägre, främst beroende på neddragning av beredskapsarbetena. Eftersom arbetskraftsutbudet väntas öka med knappt 30 000 personer skulle arbetslösheten minska med ca 10 000 personer från 3,1 % 1984 till 2,9 % 1985.

6 Hushållens ekonomi¹

6.1 Sammanfattning

Hushållens *disponibla realinkomst* steg drygt 1/2 % mellan 1983 och 1984 (se tabell 6:1). Faktorinkomsterna svarade för uppgången, medan pensioner och övriga inkomstöverföringar sjönk, reellt sett (se tabell 6:2). Lönesumman beräknas ha ökat drygt 1 % såväl före som efter det att skatten dragits. Därvid bidrog sysselsättningsökningen med 1 1/2 %. I skatteinbetalningarna ingår även bl. a. förmögenhetsskatt. Med en grov korrigering för inbetalningarna av förmögenhetsskatt, vilka var speciellt höga 1984, skulle reallönen per timme ha varit ungefär oförändrad 1983–1984.

Prognoserna för 1985 har som en av sina förutsättningar att timlönen² mellan kalenderåren 1984 och 1985 stiger med i genomsnitt 5,0 %³. Under detta antagande ger prognoserna en tillväxt i realinkomsten på drygt 1 3/4 %, beroende på ökning av såväl faktorinkomster som inkomstöverföringar. Lönesumman skulle enligt prognoserna reellt öka något före skatt. Efter skatt⁴ blir det en uppgång – med 3/4 % – tack vare den särskilda

Tabell 6: 1 Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande 1983–1985

	Milj. kr.		Procentuell förändring från föregående år		
	1983	1984	1983	1984	1985 prognos
<i>Löpande priser</i>					
Disponibel inkomst	364 011	397 429	8,5	9,2	8,2
Privat konsumtion	362 727	397 403	8,6	9,6	7,8
Sparande ¹	1 284	26			
Sparkvot ²	0,4	0,0	–0,1	–0,4	0,4
<i>1980 års priser</i>					
Disponibel inkomst	268 227	269 828	–1,8	0,6	1,8
Privat konsumtion	267 287	269 811	–1,7	0,9	1,4
Implicitprisindex för privat konsumtion (1980 = 100)	135,71	147,29	10,5	8,5	6,3
Konsumentprisindex (1980 = 100)	132,56	143,19	8,9	8,0	6,3

¹ Inkl. försäkringssparande. Detta uppgick 1983 till 7 miljarder kr., 1984 till 10 miljarder kr. och beräknas uppgå till 11,5 miljarder kr. 1985.

² Förändring mätt i procentenheter.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

² Med timlönen avses arbetsgivarnas timkostnad, exkl. sociala kostnader, enligt avtal, inberäknat icke nivåhöjande belopp, och med tillägg för löneglidning.

³ I Appendix, Alternativ prognos för 1985, redovisas prognoser över hushållsinkomster, konsumentpriser och konsumtion under förutsättning av en timlöneökning på 7,0 %.

⁴ För 1985 beräknad som prel. A-skatt 1985, kvarstående skatt för inkomståret 1983 och fyllnadsinbetalningar samt återbetalningar av överskjutande skatt för inkomståret 1984. Skatten på lönesumman 1984 är beräknad på motsvarande sätt. All slutskattereglering avseende A-skatt har förts till löner. I skatteinbetalningarna ingår även förmögenhetsskatt samt skatt på inkomster från tillfällig förvärvsverksamhet (t. ex. aktieförsäljning) och kapital.

skattereduktionen i juni som drar upp lönesumman efter skatt med omkring 1%. Sysselsättningen kalkyleras höja lönesumman närmare 1 1/2%. Pensionsinkomsterna stiger åter efter devalveringsreduktionen 1984 och övriga inkomstöverföringar höjs bl. a. som följd av åtgärderna för barnfamiljer.

Uppgången i *konsumентpriserna* från december 1984 till december 1985 skattas till 3,7%. Prisnivån i december låg 1984 3,8% över årsmedeltalet för samma år till följd av prishöjningar som inträffade mot slutet av året. Genom detta överhång beräknas ökningen mellan årsgenomsnitten för konsumentprisindex 1984–1985 bli 6,3%. Den implicita prisindexen för privat konsumtion väntas gå upp lika mycket.

Konsumtionsvolymen ökade 0,9% mellan 1983 och 1984. Hushållens disponibla realinkomst steg något mindre. *Sparkvoten* skulle således ha sjunkit ytterligare från 1983 års låga nivå och något nettosparande skulle överhuvudtaget inte ha förekommit inom hushållssektorn förra året (diagram 6:1). Med tanke bl. a. på den svaga konsumtionsutvecklingen under

Tabell 6: 2 Hushållens köpkraftsförändring 1980–1985
1980 års priser

	Milj. kr.	Procentuell förändring ¹				
	1980	1981	1982	1983	1984	1985 pro- gnos
Inkomster, skatter och avgifter						
Faktorinkomster ²	296 931	-3,8	-1,6	-2,5	1,5	0,8
Lönesumma	245 924	-2,9	-4,0	-2,4	1,1	0,2
Övrigt	51 007	-7,7	10,7	-3,1	3,2	3,8
Inkomstöverföringar ³	102 508	2,5	-0,3	1,7	-0,9	3,8
därav: pensioner	62 709	4,3	-0,8	2,6	-1,2	3,7
Direkta skatter och avgifter	-115 267	2,8	-0,7	0,4	-1,4	-1,3
Disponibel inkomst	284 172	-1,9	-2,0	-1,8	0,6	1,8
Inkomster efter skatter och avgifter						
Faktorinkomster efter skatt	204 259	-3,2	-1,7	-3,3	1,7	1,2
Lönesumma efter skatt ⁴	163 111	-2,0	-5,4	-2,8	1,2	0,7
Övrigt	41 148	-7,8	13,5	-5,0	3,5	3,1
Inkomstöverföringar efter skatter och avgifter	79 913	1,3	-2,7	1,8	-2,0	3,2
därav: pensioner efter skatt ⁵	52 497	3,3	-2,6	0,6	-2,1	1,9
Disponibel inkomst	284 172	-1,9	-2,0	-1,8	0,6	1,8

¹ Förändring som sänker disponibelinkomst anges med minustecken.

² Inkl. räntor och utdelningar (post 3 i tabell 6: 5).

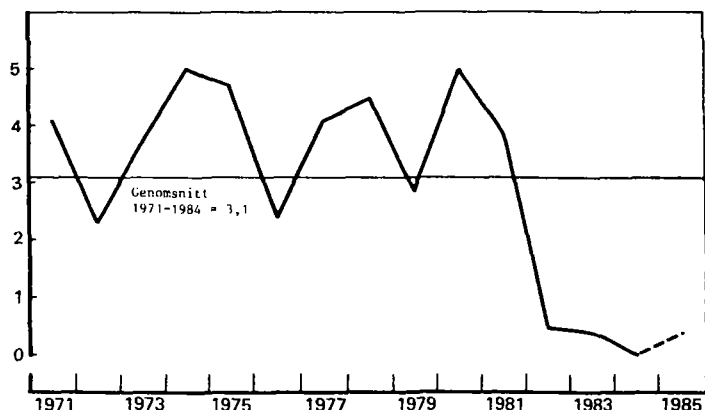
³ Inkl. privata inkomstöverföringar, netto (post 4 i tabell 6: 5).

⁴ Se not 4, avsnitt 6.1.

⁵ Enbart prel. A-skatt.

Diagram 6: 1 Sparkvoten 1971–1985

Sparandet i procent av disponibel inkomst. Helårsdata (enligt kvartalsräkenskaperna)

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

senare år förutses sparkvoten 1985 trots realinkomstökningen stiga endast till 1982 och 1983 års låga tal. Omsättningsstatistik för årets första månader indikerar också att försäljningen till hushållen ökat. Konsumtionsökningen 1985 skattas till närmare 1 1/2 %.

6.2 Hushållens disponibla inkomster

Den utbetalda lönesumman till samtliga anställda ökade med 9,8%¹ mellan 1983 och 1984. Det är en uppjustering med 0,8 % jämfört med PNB, i enlighet med definitiv statistik från kontrolluppgifterna i det skatteadministrativa systemet. Löneökning enligt avtalen svarade för 5,6 %, löneglidning för 2,6 och sysselsättningsökning för 1,6 %. Realt sett ökade lönesumman drygt 1 % 1984.

För 1985 har lönesummeberäkningarna utgått från ett antagande om en löneökning på 5 % för samtliga anställda till följd av avtal och löneglidning sammantagna. Sysselsättningen väntas ge ett bidrag på närmare 1 1/2 % och ökningen av den utbetalda lönesumman blir då i enlighet med de gjorda antagandena 6 1/2 %. Realt sett innebär prognoserna en ökning av lönesumman med knappt 1/4 % 1985.

De enskilda företagarnas inkomster steg 12 % 1983–1984 (se tabell 6: 5). Främst noteras en kraftig uppgång i jord- och skogsbruksinkomsterna,

¹ Avser löner utbetalda av inhemska producenter. I tabell 6: 5 redovisas löner till inhemska hushåll, dvs. lönesumma utbetald av inhemska producenter med avdrag för löner till arbetskraft stadigvarande bosatt i utlandet och tillägg för löner från utländska producenter till arbetskraft stadigvarande bosatt i Sverige.

men även övriga rörelseinkomster steg relativt starkt. För 1985 förutses avsaknad tillväxt för företagarinkomsterna. Eftersom även prisstegringstakten väntas avta skulle rörelseinkomsterna reallt sett öka också i år.

Sammantaget ökade *faktorinkomsterna* (exkl. räntenetto, se tabell 6: 5), vilka till ca 80% består av löner, med 10% mellan 1983 och 1984 och beräknas öka 63/4% 1984–1985. För 1985 ger detta reallt närmare 1/2 procents tillväxt.

Det för hushållen negativa nettot mellan inkomster i form av *räntor och utdelningar* och utgifter för räntor förutses bli mindre negativt i år än förra året. Förbättringen härvidlag för hushållen är så pass stor att när räntenettet inräknas i faktorinkomsterna visar dessa sammantaget en ökning reallt sett på drygt 3/4% (se tabell 6: 2).

Inkomstöverföringarna till hushållen från den offentliga sektorn ökade 71/2% 1983–1984. Omräknat till 1980 års prisnivå innebär detta en nedgång med knappt 1% (se tabell 6: 3). De statliga utbetalningarna till hushållen sjönk reallt med 4%, främst till följd av den negativa utvecklingen av

Tabell 6: 3 Inkomstöverföringar till hushåll från offentliga sektorn 1983–1985

Milj. kr., löpande priser

Procentuell förändring. 1980 års priser

		Milj. kr., löpande priser			Procentuell förändring 1980 års priser		
		1983	1984	1985 prognos	1983	1984	1985 prognos
1	<i>Från staten</i>	67 621	70 409	77 059	– 0,7	– 4,1	3,0
1.1	Barnbidrag	5 789	5 739	8 265	0,7	– 8,7	35,5
1.2	Studiebidrag, studiecirkel- verksamhet	2 916	2 675	3 551	– 6,6	– 15,5	24,9
1.3	Bostadsbidrag	467	476	460	13,9	– 6,1	– 9,0
1.4	Bidrag vid arbetsmarknads- utbildning	2 113	2 216	2 299	19,9	– 3,3	– 2,5
1.5	Arbetskadeförsäkring	1 550	1 599	1 780	5,0	– 4,9	4,7
1.6	Kontant arbetsmarknadsstöd	778	549	532	38,4	– 34,9	– 8,9
1.7	Lönegaranti	721	725	720	– 17,9	– 7,3	– 6,5
1.8	Folkpensioner	43 588	45 483	48 450	– 0,5	– 3,9	0,2
1.8.1	Folkpension, statlig	39 691	41 450	44 400	0,3	– 3,8	0,8
1.8.2	Folkpension, kommunalt bostadstillägg	3 897	4 033	4 050	– 8,2	– 4,7	– 5,5
1.9	Delpension	1 340	1 135	950	– 16,8	– 21,9	– 21,3
1.10	Pensioner till f. d. anställda	2 090	2 265	2 446	– 0,4	– 0,1	1,6
1.11	Övrigt	6 269	7 547	7 606	– 5,1	10,9	– 5,2
2	<i>Från kommunerna</i>	12 948	14 238	15 383	2,9	1,3	1,6
2.1	Bostadsbidrag	2 474	2 538	2 704	– 5,4	– 5,5	0,2
2.2	Pensioner till f. d. anställda	2 272	2 438	2 701	0,5	– 1,1	4,2
2.3	Övrigt	8 202	9 262	9 978	6,4	4,0	1,3
3	<i>Från socialförsäkringssektorn</i>	56 451	62 763	70 460	4,5	2,4	5,6
3.1	ATP	32 471	36 172	41 920	8,8	2,6	9,0
3.2	Sjukförsäkring m. m.	18 653	20 729	22 017	– 6,2	2,4	– 0,1
3.2.1	Sjukförsäkring	13 918	15 552	16 353	– 6,3	3,0	– 1,1
3.2.2	Föräldraförsäkring	4 735	5 177	5 664	– 6,1	0,7	2,9
3.3	Arbetslöshetsförsäkring	5 327	5 862	6 523	24,3	1,4	4,7
4	Summa inkomstöverföringar	137 020	147 410	162 902	1,7	– 0,9	4,0

Källor: Konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

den största posten, folkpensionerna. Barnbidragen var nominellt lika stora 1984 som 1983 och föll alltså reallt i takt med prisstegringen. Utbetalningarna av kontant arbetsmarknadsstöd minskade till följd av sänkt ungdomsarbetslöshet. Av de kommunala transfereringarna var det särskilt socialbidragen som fortsatte att öka 1984. Inom socialförsäkringssektorn steg sjukförsäkringsutbetalningarna även i fasta priser räknat, bl. a. beroende på ökat sjuktal. Beträffande arbetslöshetsförsäkringen kan noteras att ersättningstiderna under 1984 successivt blev längre och att dagpenningen höjdes vid halvårsskiftet.

Prognoserna för 1985 har gjorts med utgångspunkt från ovan angivna löneantagande och beslutade ändringar i bidragsregler. I löpande priser räknat förutses en ökning av de totala offentliga inkomstöverföringarna till hushållen på 10 1/2 %, vilket reallt sett ger en uppgång med 4 %. Det är

Tabell 6: 4 Hushållens direkta skatter, avgifter m. m. 1983–1985

Milj. kr., löpande priser

Procentuell förändring, 1980 års priser

		Milj. kr. löpande priser			Procentuell förändring 1980 års priser ¹		
		1983	1984	1985 prognos	1983	1984	1985 prognos
1	<i>Direkta skatter</i>	141 109	155 022	167 273	0,0	1,2	1,5
1.1	Prel. A-skatt	129 947	143 506	152 925	- 0,9	1,8	0,2
1.2	Prel. B-skatt	11 006	12 252	13 775	8,8	2,6	5,8
1.3	Slutskattereglering	1 634	986	2 375			
1.3.1	Kvarstående skatt	4 362	4 640	4 648	6,4	- 2,0	- 5,8
1.3.2	Fyllnadsinbetalningar	7 599	8 766	9 463	- 2,3	6,3	1,6
1.3.3	Överskjutande skatt	-10 327	-12 420	-11 736	11,4	-10,8	11,1
1.4	Avgår: Indirekta skatter ²	2 300	2 411	2 600	-20,5	3,4	- 1,4
1.5	Övriga direkta skatter, netto	822	689	798	-47,4	-22,8	9,0
2	<i>Avgifter m. m.</i>	11 336	12 763	13 472	- 4,7	3,8	- 0,7
2.1	Till staten	3 176	3 770	3 807	4,8	9,4	- 5,0
2.1.1	Arvs- och gåvoskatt, arvsmedel	835	1 059	972	6,4	16,9	-13,6
2.1.2	Egenavgifter och frivilliga socialförsäkringsavgifter	1 428	1 608	1 735	5,1	3,8	1,5
2.1.3	Övrigt	913	1 103	1 100	2,9	11,3	- 6,1
2.2	Till kommunerna	5 706	6 113	6 427	- 9,5	- 1,3	- 1,1
2.2.1	Investeringsbidrag	837	812	806	- 9,3	-10,7	- 6,5
2.2.2	Övrigt	4 869	5 301	5 621	- 9,6	0,3	- 0,3
2.3	Till socialförsäkringssektorn	2 454	2 880	3 238	- 3,9	8,2	5,7
2.3.1	Obligatoriska egenavgifter	2 021	2 378	2 636	- 8,1	8,5	4,2
2.3.2	Frivilliga avgifter	433	502	602	22,2	6,9	12,6
3	Summa direkta skatter, avgifter m. m.	152 445	167 785	180 745	- 0,4	1,4	1,3

¹ Förändring som sänker skatteinbetalningarna anges med minustecken.

² Allmän löneavgift och barnomsorgsavgift (egenavgifter), fastighetsskatt, skogsvårdsavgift och hyreshusavgift.

Anm. Kvarstående skatt avser inkomster två år tidigare, medan fyllnadsinbetalningar och överskjutande skatt avser inkomster ett år tidigare.

Källor: Konjunkturinstitutet, riks-försäkringsverket, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Tabell 6: 5 Hushållssektorns¹ disponibla inkomster 1983–1985

	Milj. kr.		Procentuell förändring från föregående år ²		
	1983	1984	1983	1984	1985 prognos
<i>Löpande priser</i>					
1. Faktorinkomster	379 359	417 264	7,6	10,0	6,7
Löner ³	303 441	333 009	7,8	9,7	6,5
Enskilda företagares inkomster	40 014	44 885	1,6	12,2	7,1
Tillräknat driftöverskott från egna hem	27 384	29 570	13,7	8,0	8,6
Tilläggspost till disponibel inkomst	8 520	9 800	10,6	15,0	6,3
2. Nettoinbetalningar till det offentliga	– 15 425	– 20 375	7,2	–32,1	12,4
Inkomstöverföringar till hushåll från offentliga sektorn	137 020	147 410	12,4	7,6	10,5
Direkta skatter, avgifter m. m.	–152 445	–167 785	–10,0	–10,1	–7,7
3. Räntor och utdelningar, netto ⁴	– 7 412	– 7 506	– 3,4	– 1,3	20,9
4. Övriga transfereringar, netto	7 489	8 046	11,4	7,4	7,6
5. Disponibel inkomst	364 011	397 429	8,5	9,2	8,2
<i>1980 års priser</i>					
6. Disponibel inkomst	268 227	269 828	– 1,8	0,6	1,8
7. Implicitprisindex för privat konsumtion (1980 = 100)	135,71	147,29	10,5	8,5	6,3

¹ Hushållssektorn inkluderar, förutom hushållen, de s. k. ideella organisationerna som betjänar hushållen och som inte helt eller huvudsakligen finansieras och kontrolleras av offentliga sektorn. Hit räknas arbetstagarorganisationer, folkbildningsverksamhet, nykterhetsrörelsen, idrottsorganisationer, Röda korset m. m. samt ej statsbidragsberättigade sjukhem, barnhem, barnkolonier, semesterhem. Utöver löntagarhushåll ingår hushåll som äger personliga företag dvs. som erhåller sin huvudsakliga inkomst från rörelse.

² Förändring som sänker disponibelinkomsten anges med minustecken.

³ Arbetsgivaravgifter är ej medtagna som löneförmån i denna post.

⁴ Inkl. uttag från handelsbolag samt räntor på hushållens livförsäkringssparande.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

främst åtgärderna för barnfamiljer som drar upp ökningstakten. Folkpensionerna totalt sett ökar åter ungefär i takt med prishöjningarna. Även utbetalningarna av ATP visar samma reala tillväxt mellan 1984 och 1985 som 1982–1983, dvs. året före devalveringsreduktionen av basbeloppet. Prognosen för arbetslöshetsförsäkringen har gjorts under förutsättning att antalet arbetslösa minskar, men att ersättningstiderna ligger kvar på den höga nivån i slutet av förra året. Den genomsnittliga utvecklingstakten dras även upp av att dagpenningen höjdes 1 juli i fjol och kommer att höjas vid halvårsskiftet i år. Beträffande det kontanta arbetsmarknadsstödet kommer ersättningsrätten för 18–19-åringar att avskaffas 1 juli 1985.

Hushållens *inbetalningar av skatter, avgifter m. m.* till det offentliga steg 10 % 1983–1984 – en ökning med reallt 1 1/2 % (se tabell 6:4). Slutskatte-regleringen (tabell 6:4, post 1.3) blev 1984 mindre negativ för hushållen än året innan genom att återbetalningarna av överskjutande skatt ökade ovanligt mycket.

Enligt prognosen för 1985 skulle de totala skatte- och avgiftsinbetalningarna öka med 7 3/4 %, vilket motsvarar 1 1/4 procents uppgång i fasta priser räknat.

Kalkylerna för den största posten, preliminär A-skatt utgår från den höjning av skatteunderlaget som inkomstprognoserna ger. I prognosen för statlig A-skatt har den neddragande effekten av justeringen av basenheten beräknats till 1,5 miljarder kr., övriga förändringar i skatteskalen till 3,2 samt den skattehöjande effekten av slopat förvärvsavdrag till 0,7 miljarder kr. Därtill kommer den särskilda skattereduktionen i juni 1985, som uppskattas till ett avdrag från preliminär A-skatt på drygt 2 miljarder kr. Totalt skulle alltså A-skatten 1985 sänkas med drygt 6 miljarder kr. jämfört med ett beräknat utfall enligt 1984 års regler. Den kommunala utdebiteringen höjs med 7 öre. För 1985 har förutsatts ett lägre marginellt uttag av preliminär A-skatt än 1984 på inkomst av tjänst (bortsett från ändringar i skatteregler och kommunal utdebitering). Den preliminära A-skatten skulle därmed stiga drygt 6 1/2 % 1984–1985.

Kalkylerna över *hushållens disponibla inkomster* sammanfattas i tabell 6:5. Disponibelinkomsten ökade drygt 9 % i löpande priser mellan 1983 och 1984. Den genomsnittliga prisstegringen uppgick till 8,5 % och realinkomsten steg således 0,6 %.

För 1985 ger prognoserna en uppgång i disponibelinkomsten på nominellt 8,2 %. Eftersom prisstegringen enligt implicitprisindex kalkylerats till 6,3 % beräknas realinkomsten i år stiga med 1,8 %.

Tabell 6:6 Lönekostnadsutveckling 1969–1985 samt arbetskraftskostnader för industriarbetare
Årlig procentuell förändring

	Samtliga löntagare ¹			Industriarbetare ¹				
	Avtal	Löne- glid- ning	Summa	Avtal	Löne- glid- ning	Timför- tjänst	Sociala kostnader	Timkost- nad ²
	1	2	3 = (1 + 2)	4	5	6 = (4 + 5)	7	8
1969	4,5	2,3	6,8	4,7	4,5	9,2	1,4	10,7
1970	5,5	3,6	9,1	4,5	7,1	11,6	0,7	12,4
1971	7,2	3,1	10,3	6,3	4,2	10,5	1,2	11,8
1972	8,5	0,7	9,2	7,5	4,3	11,8	0,5	12,4
1973	5,5	2,2	7,7	4,1	4,0	8,1	3,1	11,5
1974	7,3	3,1	10,4	5,0	6,8	11,8	5,1	17,5
1975	12,8	2,1	14,9	10,5	7,5	18,0	3,7	22,4
1976	10,1	3,1	13,2	7,9	5,4	13,3	3,1	16,8
1977	7,3	3,3	10,6	3,7	3,5	7,2	3,4	10,8
1978	8,0 ³	3,0	11,0 ³	4,8	3,2	8,0	-0,7	10,7 ³
1979	6,7	3,2	9,9	4,4	3,8	8,2	0,4	8,7
1980	7,4	1,8	9,2	6,1	3,2	9,3	0,8	10,2
1981	6,2	2,7	8,9	5,9	4,2	10,1	0,5	10,7
1982	4,6	1,1	5,7	4,1	3,5	7,6	0,2	7,8
1983	4,8	1,3	6,1	3,8	2,9	6,7	2,4	9,3
1984	5,6	2,6	8,2	6,2	4,1	10,3	-0,1	10,2
prognos								
1985	—	—	5,0	—	—	5,0	0,3	5,3

¹ Kol. 1–3 baserar sig på lönesummestatistik. Uppgifterna för industriarbetare (kol. 4–8) grundar sig på förtjänststatistik. Förtjänststatistiken har i förekommande fall kompletterats med engångsbelopp som ej ingår i SCB:s statistik.

² Timförtjänsten och de sociala kostnaderna i indexform multiplicerade med varandra.

³ Inkl. effekten av införandet av femte semesterveckan.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

6.3 Lönekostnader

Lönekostnadsökningen mellan 1983 och 1984 blev 8,2% (se tabell 6:6) för samtliga löntagare, till följd av avtal och löneglidning sammantagna. Detta innebär en uppjustering med 0,6 procentenheter jämfört med PNB. Revideringen faller i huvudsak på löneglidningen. Uttagsprocenten för de sociala kostnaderna var oförändrade 1984.

För 1985 har antagits en lönekostnadsökning på 5% för samtliga anställda. Även timkostnadsökningen (inkl. sociala avgifter) förväntas bli 5%.

Timförtjänsten för industriarbetare ökade 10,3% 1983–1984. Avtalen svarade för 6,2% och löneglidningen för 4,1%. I förtjänstökningen ingår också en höjd semesterlön 1984. Uttaget av sociala avgifter sjönk med 0,1 procentenheter. Lönekostnadsökningen för industritjänstemännen var 7,2% 1984 till följd av avtal och löneglidning, samt oförändrat uttag av sociala avgifter. Lönekostnadsökningen för samtliga anställda inom industrin har beräknats till 9,1% 1984 inklusive sociala avgifter.

De hittills beslutade förändringarna i de sociala avgifterna 1985 höjer timkostnaden för industriarbetare med 0,3 procentenheter och sänker kostnaderna för industritjänstemännen med 0,8 procentenheter. Under antagandet om en lönekostnadsutveckling på 5% till följd av avtal och löneglidning, skulle därmed kostnadsökningen inklusive de sociala avgifterna stanna vid 4,9% inom industrin för 1985.

Tabell 6: 7 Konsumentprisindex december 1983–december 1984

Långtidsindex

	Vägnings- tal	Procentuell förändring dec. 1983– dec. 1984	Inverkan på total- index
Totalt	100,0	8,1	8,1
Livsmedel	19,2	8,4	1,6
Alkohol och tobak	6,0	8,2	0,5
Kläder och skor	7,9	5,4	0,4
Bostad	21,3	8,8	1,9
Värme och el	6,0	9,8	0,6
Inventarier och husgeråd	6,5	7,2	0,5
Transport och samfärdsl	15,8	8,3	1,3
Fritid, nöjen och kultur	9,8	5,7	0,5
Diverse	7,5	10,6	0,8

Anm. I långtidsindex beaktas förändringar i konsumtionens sammansättning under det gångna året, prisförändringar som av olika skäl ej kunnat införas i beräkningarna under det löpande året samt i vissa fall metodändringar och justeringar föranledda av säkrare statistisk information m. m.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 6: 8 Konsumentprisförändring 1980–1985 uppdelad på komponenter¹
Långtidsindex dec.–dec.

	1980	1981	1982	1983	1984	1985 pro- gnos
Konsumentprisnivåns procentuella uppgång, totalt	13,7	9,4	9,9	9,3	8,1	3,7
därav hänförs till:						
ändring i indirekta skatter	3,4	-0,7	0,3	2,0	1,2	–
automatiska effekter av indirekta skatter	1,1	1,0	1,1	1,1	0,8	0,5
ändring av internationellt bestämda priser	3,3	3,9	4,3	2,3	1,5	0,9
ändring av jordbrukspriser	0,6	1,0	0,8	0,6	0,4	0,3
ändring av bostadsprissättning	2,3	2,2	1,5	0,8	1,9	0,7
ändring av diverse taxor	0,6	0,7	0,4	0,6	0,4	0,3
trendavvikelse i priserna på färskvaror	0,1	-0,2	–	–	-0,2	–
restfaktor	2,3	1,5	1,5	1,9	2,1	1,0

¹ Byte av index och vikter för beräkning av de internationellt bestämda priserna har skett 1984. Beräkningarna avseende 1980–1983 är således ej helt jämförbara med de följande åren.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

6.4 Konsumentpriser

Från december 1983 till december 1984 steg konsumentpriserna (KPI) med 8,1 %. Jämfört med prisutvecklingen under 1983 noteras sålunda en viss nedgång i inflationstakten (se tabell 6: 8). Om ändringar av indirekta skatter och diskontot samt eftersläpande devalveringseffekter exkluderas fås dock för båda åren en prishöjning i storleksordningen 5 1/2 %. Räknat på årsgenomsnittet steg KPI 1984 8,0 %. Motsvarande förändringar i implicitprisindex för privat konsumtion kalkyleras i nationalräkenskaperna till 8,5 % (se tabell 6: 9).

Tabell 6: 9 Konsumentprisindex uppgång, årsgenomsnitt 1981–1985

	1981	1982	1983	1984	1985 pro- gnos
Konsumentprisindex, totalt	12,1	8,6	8,9	8,0	6,3
Ändrade indirekta skatter och livsmedelssubventioner	2,1	-0,2	1,2	1,0	0,9
Ändring av internationella priser	3,8	4,4	3,7	2,1	1,6
Övriga kostnadsfaktorer	6,2	4,4	4,0	4,9	3,8
Implicitprisindex för privat konsumtion	11,3	10,3	10,5	8,5	6,3

Anm. Tabellen är härledd ur tabell 6: 8. Automatiska effekter av indirekta värdeskatte har förts till "Ändring av internationella priser" respektive "Övriga kostnadsfaktorer". Ändrade livsmedelssubventioner har sammanförts med ändrade indirekta skatter. I tabell 6: 8 ingår ändrade livsmedelssubventioner i "Ändring av jordbrukspriser".

I tabell 6:7 redovisas prisutvecklingen för delgrupper i KPI. Livsmedelspriserna steg med 8,4% 1984. Denna uppgång är 5 procentenheter lägre än den genomsnittliga ökningstakten under de fyra närmast föregående åren. De lägre prisökningarna förklaras av såväl små importprishöjningar som relativt låga jordbruksavtal. Hyrorna (kallhyra) i flerfamiljshus steg 10% medan egnahemskostnaderna ökade 7,9%. Av den sistnämnda uppgången beror 3,4 procentenheter på diskontohöjningen 29 juni 1984. Av prishöjningen på transporter och samfärdslösning om 8,3% kan drygt hälften återföras på skattehöjningar på bensin.

Prisökningen mellan december 1984 och februari 1985 uppgick till 1,5%. Fr.o.m. 6 mars gäller allmänt prisstopp. Undantaget från prisstoppet är bland annat hyror och färsk fisk, frukt, bär och grönsaker. Dessutom får höjda importpriser slå igenom. Vidare avser regeringen att efter förhandlingar mellan SPK och berörda branscher låta lönekostnadshöjningar om maximalt 5% slå igenom på priserna.

Prognosen för 1985 förutsätter oförändrat diskonto samt att varken indirekta skatter eller subventioner som påverkar KPI kommer att ändras under året. Lönekostnaden per timme antages stiga 5,0%. Restfaktorn (inkl. diverse taxor) som i beräkningarna representerar lönekostnadernas genomslag inom de för internationell konkurrens skyddade sektorerna (exkl. jordbruk och bostäder) kalkyleras härigenom bidra till en höjning av prisnivån med 1,3%.

Importprisprognosen utgår från att växelkurserna ligger fast vid medelvärdet för februari. Priserna på råolja och petroleumprodukter väntas sammantaget öka endast svagt under 1985. För övriga importvaror som påverkar KPI-kalkylen beräknas prisstegringen till 4,7%. De internationellt bestämda prisernas bidrag till KPI-utvecklingen skulle därmed uppgå till 0,9%. Härav kan närmare 1/2 procentenhet återföras på valutakursutvecklingen mellan fjärde kvartalet 1984 och februari 1985.

Bostadspostens bidrag till prisutvecklingen förutses stanna vid 0,7%. Egnahemskostnaderna beräknas öka 3,2% medan hyresstegringen kalkyleras till 3,5%. Den osedvanligt låga hyreshöjningen förklaras delvis av att en tredjedel av de värdar som normalt höjer hyran i januari tog ut den nya hyran redan i december.

Jordbruket tillfördes i enlighet med jordbruksavtalet 1984/1985 875 milj. kr. 1 januari. Nästkommande avtal förutsätts bli av traditionell typ med full kostnadsersättning. Under detta antagande beräknas jordbrukspriserna totalt för 1985 höja KPI med 0,3%.

Sammantaget beräknas konsumentpriserna stiga 3,7% under loppet av 1985. Till följd av de omfattande prisökningarna mot slutet av fjolåret väntas årsgenomsnittet för KPI ändå öka 6,3%. Implicitprisindex för privat konsumtion beräknas stiga i takt med KPI-genomsnittet.

6.5 Privat konsumtion

Den privata konsumtionen steg 0,9 % i volym mellan 1983 och 1984. Då hushållens reala disponibelinkomst endast ökade 0,6 % innebar utvecklingen att sparkvoten sjönk till 0 %. Från 1980 till 1984 har disponibelinkomsten fallit med 5 % medan den privata konsumtionen endast minskat med 0,1 %. Reduktionen av sparandet synes främst ha gått ut över det reala sparandet och då särskilt småhusinvesteringarna.

I tabell 6:10 redovisas konsumtionsutvecklingen uppdelad på varaktighetsgrupper. Den mest positiva utvecklingen noteras för varaktiga varor. Detta beror till stor del på att försäljningen inom radio- och TV-branschen åter ökat snabbt efter nedgången 1983. Nybilsförsäljningen till hushållen steg markant. Detta motverkades emellertid av en kraftigt sjunkande försäljning av begagnade bilar från företagen till hushållen. Livsmedlens relativpris höjdes ytterligare vilket bidrog till en fortsatt minskning av konsumtionen.

Innevarande år beräknas hushållens disponibla inkomster öka 1,8 %. Detta bör ge utrymme för en viss uppjustering av sparkvoten. Mot bakgrund av de senaste årens utveckling förefaller det emellertid sannolikt att sparkvotshöjningen blir av begränsad omfattning. Den privata konsumtionen förutses därför komma att öka 1,4 %.

Tabell 6: 10 Hushållens konsumtionsutveckling 1975–1984

	Milj. kr. 1984 löpande priser	Andel av total konsum- tion	Procentuell förändring, 1980 års priser				
			1975– 1980 ¹	1980– 1981	1981– 1982	1982– 1983	1983– 1984
1 Varor	254 830	64,1	0,4	-1,7	2,3	- 2,4	0,8
1.1 Varaktiga varor	35 512	8,9	-1,2	0,2	9,9	- 6,9	2,9
1.1.1 Bilar	11 188	2,8	-5,3	2,4	21,5	-11,6	0,5
1.1.2 Övriga	24 324	6,1	0,8	-0,7	5,2	- 4,7	3,9
1.2 Delvis varaktiga varor	62 443	15,7	0,9	0,0	1,8	- 2,0	1,8
1.3 Icke varaktiga varor	156 875	39,5	0,6	-2,8	0,6	- 1,3	-0,1
1.3.1 Livsmedel	94 067	23,7	0,4	-2,8	0,1	- 1,9	-0,8
1.3.2 Övriga	62 808	15,8	0,8	-2,8	1,5	- 0,5	1,0
2 Tjänster	137 370	34,6	1,6	1,2	1,9	1,9	0,9
2.1 Bostäder	81 073	20,4	2,4	1,7	1,3	1,1	1,1
2.2 Övriga	56 297	14,2	0,5	0,6	2,8	3,0	0,6
3 Summa	392 200	98,7	0,8	-0,7	2,2	- 0,9	0,9
4 Turistutgifter, netto	5 203	1,3	1,2	1,3	-37,1	-56,2	13,0
5 Hushållens totala konsumtion	397 403	100,0	0,8	-0,7	1,3	- 1,7	0,9
6 Hushållens disponibelinkomst	397 429		0,8	-1,9	- 2,0	- 1,8	0,6

¹ Årstakt.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

7 Investeringarna¹

7.1 Sammanfattning

Bruttoinvesteringarna i den svenska ekonomin steg med 3 1/2 % i volym 1983–1984. Byggnadsinvesteringarna ökade med 1 % och maskininvesteringarna med 7 %. Frånräknat de starkt varierande investeringarna i handelsflottan blev investeringsökningen i maskiner 3 1/2 % och investeringsökningen totalt 2 %. Detta är en betydligt positivare utveckling än enligt PNB. Kalkylerna då för den totala investeringsvolymen exkl. handelsflottan angav i stort sett oförändrad investeringsnivå 1984 jämfört med 1983. Upprevideringen kan främst hänföras till en oberäknat kraftig expansion av ombyggnadsinvesteringarna för bostäder. Även handelns investeringar har reviderats upp påtagligt.

Att byggnadsinvesteringarna totalt sett visade en uppgång 1983–1984 förklaras främst av den kraftiga ökningen med 35 % i ombyggnaderna av bostäder. Det är framförallt energisparåtgärderna bl. a. till följd av ROT-programmet som ökat kraftigt i omfattning. Därigenom steg de totala bostadsinvesteringarna med drygt 3 % – trots att nybyggnadsinvesteringarna för bostäder fortsatte att falla kraftigt. Starka ökningar av byggandet inom industrin och handeln medförde att även näringslivets byggnadsinvesteringar ökade något. De offentliga myndigheternas byggnadsinvesteringar fortsatte att falla. Nedgången är i sin helhet hänförlig till de kommunala myndigheterna, medan de statliga myndigheternas byggnadsinvesteringar ökade något.

Ett starkt förbättrat efterfrågeläge på särskilt exportmarknaderna liksom på många håll kraftigt förbättrade vinstmarginaler medförde att företagen inom industrin och handeln 1984 ökade sina maskininvesteringar för andra året i följd. Uppgången inom industrin blev förhållandevis kraftig – 10 1/2 % i volym – varvid de statliga industriföretagen ökade sina maskininköp med hela 33 % och de privata industriföretagen med 8 1/2 %. De preliminära uppgifterna för maskinleasingens omfattning 1984 pekar emellertid på en kraftig minskning jämfört med rekordnivån 1983. Gruppen övrigt näringsliv exkl. handelsflottan, som bl. a. omfattar leasingbolagens investeringar, kalkyleras därför ha minskat maskininvesteringarna med 2 1/2 % i volym 1983–1984 trots att övriga företag inom denna grupp sammantaget ökade sina maskininköp med 10 %. Genom en nedgång i de offentliga affärsverkens maskininvesteringar kom ökningen i näringslivets maskininköp att stanna vid 3 % (exkl. handelsflottan). De offentliga myndigheternas maskininköp anges ha stigit med 6 1/2 % i volym 1983–1984 – främst genom ökad anskaffning på den statliga sidan.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Tabell 7: 1 Fasta bruttoinvesteringar 1981–1985 efter kapitaltyp och näringsgren

	Milj. kr 1984, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1981	1982	1983	1984 prel.	1985 prognos
<i>Byggnader och anläggningar</i>						
Permanent bostäder	31 514	– 4,7	– 1,7	– 2,1	3,2	– 2,4
Nybyggnad	16 764	– 10,1	– 8,8	– 8,3	– 15,1	– 5,3
Näringsliv exkl. bostäder ¹	30 578	– 8,6	0,4	0,5	0,9	0,8
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	2 110	– 6,3	8,8	– 4,0	– 7,3	– 7,1
Industri	4 561	– 20,6	– 25,3	– 9,3	41,5	17,0
Handel m. m.	5 113	– 8,7	7,5	10,5	17,2	8,0
Offentliga affärsverk	10 615	– 4,7	8,2	7,9	– 7,0	– 1,2
Övrigt näringsliv	8 179	– 5,5	1,0	– 6,9	– 10,5	– 8,8
Offentliga myndigheter inkl. militära ²	17 241	– 2,6	– 5,5	– 1,4	– 2,3	– 5,2
Summa	79 333	– 5,7	– 1,8	– 0,9	1,1	– 1,8
Summa exkl. vägar	75 286	– 5,0	– 1,6	– 1,5	1,4	– 1,7
<i>Maskiner m. m.</i>						
Näringsliv	52 233	– 5,7	0,3	4,3	7,1	12,3
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	3 729	– 5,5	4,5	1,2	3,1	1,0
Industri	18 535	– 4,6	– 15,1	4,5	10,6	27,2
Handel m. m.	6 071	– 8,0	0,9	5,1	14,2	7,2
Offentliga affärsverk	5 259	8,0	20,9	– 10,8	– 12,1	13,1
Övrigt näringsliv	18 639	– 10,7	11,0	10,7	8,7	2,0
Näringsliv exkl. handelsflottan ³	50 201	– 2,9	– 2,1	7,8	3,0	11,3
Offentliga myndigheter	4 503	– 10,1	– 0,2	2,8	6,3	7,4
Summa	56 736	– 6,1	0,2	4,2	7,0	12,0
Summa exkl. handelsflottan ³	54 704	– 3,5	– 2,0	7,4	3,3	11,0
<i>Totalt⁴</i>						
Permanent bostäder	31 514	– 4,7	– 1,7	– 2,1	3,2	– 2,4
Näringsliv exkl. bostäder ¹	83 308	– 6,9	0,3	2,9	4,6	8,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske ⁴	5 821	– 6,3	5,9	– 0,7	– 1,4	– 1,8
Industri	23 096	– 8,5	– 17,3	1,8	15,9	25,0
Handel m. m.	11 184	– 8,3	3,8	7,5	15,6	7,6
Offentliga affärsverk	15 784	– 0,7	12,6	0,9	– 8,7	3,4
Övrigt näringsliv	27 333	– 8,5	6,7	4,1	2,1	– 1,1
Näringsliv exkl. bostäder och handelsflottan ³	81 276	– 5,3	– 1,1	4,9	2,1	7,2
Offentliga myndigheter ²	21 744	– 4,0	– 4,6	– 0,7	– 0,7	– 2,7
Summa	136 566	– 5,9	– 1,1	1,1	3,4	3,8
Summa exkl. handelsflottan ³	134 534	– 4,9	– 1,9	2,2	1,9	3,3
Totalt inkl. diskrepans ⁵	143 780	– 5,3	– 1,1	1,1	3,6	3,7
därav: näringsliv enligt def. i kap. 1 ⁶	70 310	– 7,4	– 3,5	3,2	10,0	8,7

¹ Den definition av näringslivet som används i försörjningsbalansen i kap. 1 skiljer sig från denna genom att offentliga affärsverk och kommunala företag utom industriföretag här ingår i näringslivet.

² Inkl. offentliga väginvesteringar.

³ I handelsflottan innefattas här bostadsplattformar och andra plattformar inom offshoreverksamheten (fr. o. m. beräkningarna till den preliminära nationalbudgeten 1983).

⁴ I privat jordbruk osv. innefattas här avelsdjur och i övrigt näringsliv, travhästar m. m. Summan av byggnads- och maskininvesteringar överensstämmer därför ej med totala investeringar.

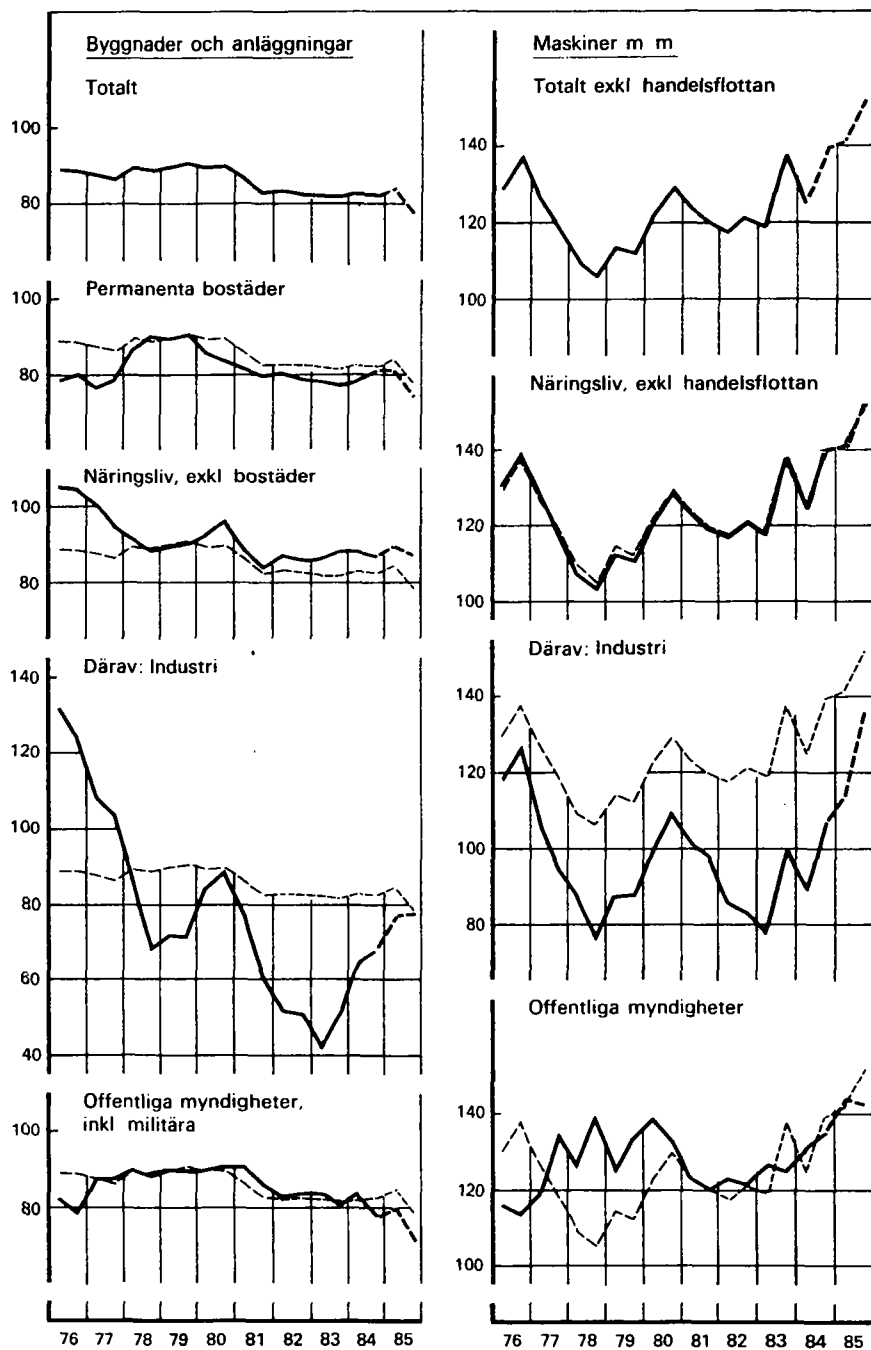
⁵ Den investeringsstatistiska diskrepansen fördelas ej på kapitaltyp och näringsgren.

⁶ Enligt denna definition av näringslivet exkluderas förutom bostäder även offentliga affärsverk och kommunala företag utom de kommunala industriföretagen.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 7:1 Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på näringsgrenar 1976–1985

1980 års priser. Säsongsrensade halvårsdata. Index 1972 = 100

Anm. I varje deldiagram är resp. total inlagd som en streckad kurva.*Källor:* Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

För 1985 pekar kalkylerna på en fortsatt tillväxt i de totala fasta investeringarna. Byggnadsinvesteringarna bedöms visserligen ånyo minska efter återhämtningen i fjol, men maskininvesteringarna förutses öka med hela 12 %.

Bostadsinvesteringarna beräknas återigen minska till följd av att ökningstakten för ombyggnadsinvesteringarna dämpas markant. Såväl de statliga som de kommunala myndigheternas byggnadsinvesteringar beräknas likaså falla. Därtill kommer att näringslivets byggnadsinvesteringar bedöms komma att utvecklas svagt – den fortsatta uppgången i industrins och handelns byggnadsinvesteringar beräknas nämligen bli avsevärt svagare än 1984 samtidigt som byggandet inom övriga delar av näringslivet förutses fortsätta att minska. Nedgången i de totala byggnadsinvesteringarna förutses dock inte bli större än att byggnadsverksamheten i dess helhet kan förväntas öka med ca 1 % genom att reparations- och underhållsverksamheten fortsätter att öka.

Maskininvesteringarna inom näringslivet exkl. handelsflottan bedöms öka med drygt 11 % i volym 1984–1985 varvid industrins och handelns maskininköp beräknas stiga med 27 resp. 7 %. De statliga myndigheternas maskininvesteringar förutses 1985 stiga med hela 20 % medan ökningen på den kommunala sidan beräknas bli relativt obetydlig.

Tabell 7:2 Fasta bruttoinvesteringar 1981–1985 inom privat och offentlig sektor

	Milj. kr. 1984, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1981	1982	1983	1984 prel.	1985 prognos
Privata						
inkl. bostäder	82 291	– 7,1	– 2,8	3,1	9,4	5,9
exkl. bostäder	57 929	– 6,8	– 1,9	5,1	9,7	9,4
därav: exkl. handelsflottan	55 897	– 4,4	– 4,1	8,4	6,1	8,4
Offentliga						
inkl. bostäder	54 275	– 4,2	1,2	– 1,5	4,6	0,7
exkl. bostäder	47 123	– 5,6	0,2	– 1,0	– 3,4	1,2
därav: statliga	22 416	– 11,5	4,6	– 1,9	– 0,9	4,5
kommunala	24 707	– 0,3	– 3,3	– 0,2	– 5,4	– 1,7
Summa						
inkl. bostäder	136 566	– 5,9	– 1,1	1,1	3,4	3,8
exkl. bostäder	105 052	– 6,2	– 0,9	2,1	3,4	5,7
<i>Enligt nationalräkenskaper- nas beräkningsmetoder¹</i>						
Privata exkl. bostäder	65 143	– 5,5	– 1,9	4,8	9,4	8,4
Summa inkl. bostäder	143 780	– 5,3	– 1,1	1,1	3,6	3,7

¹ Inkl. s. k. investeringsstatistisk diskrepans.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

7.2 Investeringsutvecklingen inom olika områden

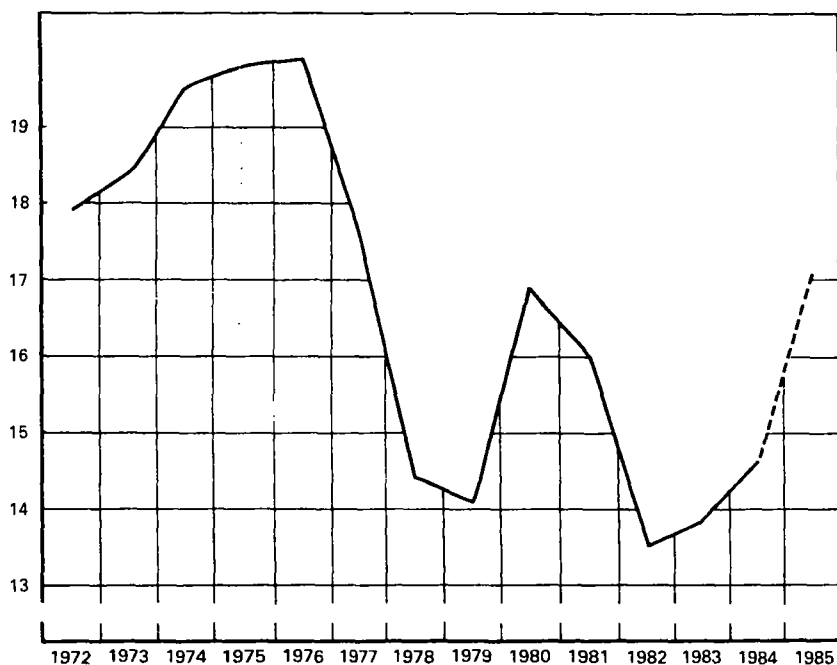
Industrin

Industrins investeringar ökade med 16% i volym 1983–1984. Därvid steg byggnadsinvesteringarna mycket starkt eller med drygt 40%, vilket dock bör ses mot bakgrund av att dessa fallit successivt varje år sedan 1980 till en mycket låg nivå 1983. På maskinsidan fortsatte investeringarna att stiga och det i betydligt högre takt än året innan eller med drygt 10%. Denna tillväxttakt är något lägre än den som redovisades i den preliminära nationalbudgeten, vilket torde vara en följd av dels en överflyttning av en del av de mycket omfattande maskininköp som företagen planerade för fjärde kvartalet 1984 till 1985 och dels att det goda vinstläget medfört att företagen i sina bokslut för 1984 omkostnadsbokfört en del av de maskininköp som i företagens planer tidigare bokförts som investeringar. Den kraftiga expansionen av industriinvesteringarna 1983–1984, medförde att industrins investeringskvot exkl. leasing steg för första gången sedan 1980.

Investeringsökningen 1983–1984 är främst hänförlig till företag med mer än 200 anställda, medan de mindre företagens investeringar ökade i endast begränsad omfattning. Detta bör ses mot bakgrund av att lönsamhetsförbättringen efter devalveringarna 1981 och 1982 varit mest framträdande

Diagram 7: 2 Industrins investeringskvot 1972–1985

Investeringar/förädlingsvärde. 1980 år priser

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

inom de stora exportföretagen. Samtidigt har de utlandsetablerade företagens direktinvesteringar i utlandet, som expanderade kraftigt 1983, legat kvar på ungefär samma nivå 1984 (se tablan nedan).

Direktinvesteringar i utlandet

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984 prel.
Milj. kr., löpande priser	1 576	2 120	1 593	3 407	4 602	7 734	7 100

Källa: Riksbanken

Leasingfinansieringen av nytillkommande maskinkapacitet inom industrin, som drygt fördubblades i omfattning 1982–1983 och därmed kom att utgöra 10 % av bruttotillförseln av maskinkapital, synes ha minskat 1983–1984. Statistiska centralbyråns preliminära kalkyler över finansföretagens totala leasingverksamhet anger nämligen en minskning med drygt 19 % i volym. Det har därvid bedömts sannolikt att även industrins leasing, som utgör drygt en tredjedel av den totala leasingen, har minskat i omfattning. I kalkylerna har volymminskningen för industrins leasing av maskiner och transportmedel satts till 13 %. En nedgång av denna storlek i en uppåtående konjunktur kan synas förvånande men kan möjligen förklaras av att industriföretagens förmåga till självfinansiering ökat genom den kraftiga vinstuppgången. Om industriföretagens leasingobjekt inkluderas i industriinvesteringarna medför detta en mer begränsad ökning av industrins investeringskvot 1983–1984 (diagram 7: 2).

Som framgår av tabell 7:3 redovisar företagen vissa år investeringsplaner i februari som för det innevarande året understiger det slutliga utfallet. Detta gäller framför allt högkonjunkturår, vilka kännetecknas av högt kapacitetsutnyttjande och höga vinster. För år 1985 anger företagen mer expansiva investeringsplaner än för något tidigare år under den senaste tioårsperioden. Sedan i maj 1984, då företagens investeringsplaner för 1985 insamlades första gången, har vid varje påföljande enkätillfälle skett en kraftig uppdragning av företagens investeringsplaner för 1985. Det har

Tabell 7:3 Planerade och faktiska förändringar av industrins totala investeringar 1975–1985

Årlig procentuell förändring, 1980 års priser

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Planerat i februari samma år ¹	4	-4	-14	-15	5	14	-7	-18	-8	11	20
Faktiskt inträffad förändring	2	0	-17	-22	3	20	-9	-17	1	16	(25)
Differens	-2	4	-3	-7	-2	6	-2	1	9	5	(5)

¹ Planerna är beräknade som kvoten mellan prognosårets enkätvärde och föregående års utfall. För planförändringen 1984–1985 har använts det preliminära utfallet för 1984.

Anm. Uppgifterna inom parentes är prognoserade.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

bedömts sannolikt att en viss ytterligare påfyllnad av investeringsprojekt utöver de i februarienkäten angivna inträffar under året. Efter en viss uppjustering av investeringsplanerna erhålls en volymökning för industrins totala investeringar exkl. leasing om 25 % 1984–1985. Maskininvesteringarna beräknas därvid stiga med 27 %, medan byggnadsinvesteringarna väntas öka med 17 %. Därmed förutses investeringsnivån inom industrin 1985 bli högre än 1980 men fortfarande lägre än under tidsperioden 1974–1976. Inkluderas industrins leasing av maskiner och transportmedel i industriinvesteringarna reduceras nivåskillnaden mellan 1985 och 1976 till hälften. Omfattningen av industrins leasing har därvid antagits bli oförändrad mellan 1984 och 1985. Produktionstillväxten sedan 1980 medför dock att investeringskvoten inklusive leasingobjekt 1985 inte väntas nå högre än till 1980 års nivå.

I diagram 7:3 redovisas investeringsutvecklingen på branschnivå¹. Branschuppgifterna för prognosåren har schablonmässigt korrigerats på samma sätt som för industrin som helhet.

Investeringarna ökade kraftigt 1983–1984 inom de i diagrammet namngivna branscherna, medan investeringsökningen inom industrin i övrigt blev begränsad. Den starka investeringsexpansionen väntas 1985 fortsätta inom järn- och stålverken liksom verkstadsindustrin och inom massa- och pappersindustrin beräknas investeringsökningen till hela 60 %. Även för aggregatet av övriga delbranscher väntas totalt sett en inte obetydlig tillväxt i år. Investeringsnivån inom massa- och pappersindustrin samt verkstadsindustrin exkl. varv beräknas därmed 1985 överstiger 1976 års nivå, medan investeringsvolymen inom övriga delbranscher väntas bli betydligt lägre än då.

Bostäder

Enligt preliminära beräkningar ökade bostadsinvesteringarna med ca 3 % 1984. Ökningen föll helt på ombyggnadsverksamheten, där investeringarna steg med ca 35 %. Uppgången kan till stor del ses som ett resultat av bostadsförbättringsprogrammet som infördes i början av 1984. Nybyggnadsproduktionen fortsatte däremot att falla, med 15 % i fasta priser, varvid småhusinvesteringarna alltså svarade för den största nedgången.

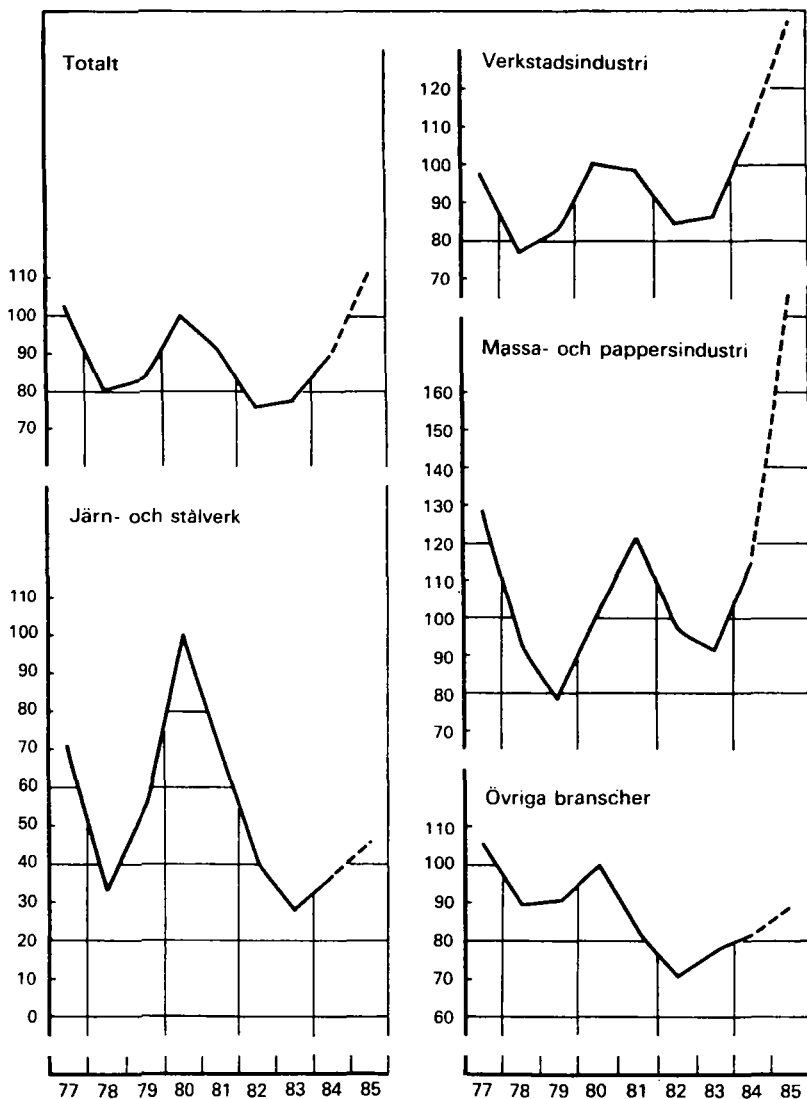
Igångsättningen av nya bostäder sjönk till totalt 33 400 lägenheter under 1984. Under fjärde kvartalet blev igångsättningen förhållandevis hög. Motivet härtill torde ha varit att få del av hyresrabatten innan denna avskaffades från årsskiftet 1984/1985.

För 1985 antas påbörjandet bli 32 000 lägenheter; en upprevidering med 2 000 i förhållande till beräkningarna i PNB 1985. Det finns förutsättningar för en något högre efterfrågan under 1985 än vad som tidigare antagits.

¹ Inga uppgifter finns för närvarande beträffande leasingfinansieringens omfattning inom industrins delbranscher varför endast delbranschernas egna investeringar redovisas i det följande.

Diagram 7:3 Investeringar inom industrin, totalt och uppdelat på branscher 1977--1985

1980 års priser. Index 1980 = 100

Anm. Branschuppgifterna för prognosåren har schablonmässigt korrigerats på samma sätt som vad gäller industrin som helhet. Investeringarna i bilar ingår.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Som exempel kan nämnas att antalet tomma lägenheter i de allmännyttiga bostadsföretagen fortsatt att sjunka. Antalet kommuner som uppger att det förekommer brist på lägenheter har vidare ökat något.

Ombyggnadsinvesteringarnas starka expansion fortsatte 1983–1984. Till detta bidrog i hög grad det i december 1983 beslutade bostadsförbättrings-

Tabell 7: 4 Antal påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadslägenheter 1981–1985

	1981	1982	1983	1984 prel.	1985 prognos
<i>Påbörjade</i> ¹					
Flerbostadshus	17 650	18 450	18 200	16 600	17 500
Småhus	26 800	23 450	19 400	16 800	14 500
Totalt	44 450	41 900	37 600	33 400	32 000
<i>Inflyttningsfärdiga</i> ²					
Flerbostadshus	17 600	18 350	20 250	17 100	16 500
Småhus	34 000	26 750	23 150	17 900	15 700
Totalt	51 600	45 100	43 400	35 000	32 200

¹ Ett bostadshus anses bli påbörjat den månad då grundbottenbesiktningen ägt rum och/eller de egentliga byggnadsarbetena påbörjats.

² Då minst tre fjärdedelar av lägenheterna i ett bostadshus befinner sig i ett sådant skick att de kan tas i bruk anses huset vara inflyttningsfärdigt.

Anm: Samtliga siffror är för 1981–1983 avrundade till närmast hela femtiotal.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

programmet, vilket innebar statliga stimulanser avseende såväl ombyggnad som reparationer och underhåll av bostäder med hyres- eller bostadsrätt. Den senare typen av åtgärder redovisas inte som investeringar i nationalräkenskaperna men ingår i beräkningarna av byggnadsindustrins produktion (se avsnitt 4.3).

Tabell 7: 5 Bostadsinvesteringar 1983–1985

	Milj. kr. 1984, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser		
		1983	1984 prel.	1985 prognos
<i>Nybyggnad</i>				
Flerbostadshus	7 559	2,1	–10,2	2,4
Småhus	9 205	–14,9	–18,7	–11,8
Summa	16 764	– 8,3	–15,1	– 5,3
<i>Ombyggnad</i> ^{1, 2}				
Flerbostadshus	11 943	20,8	36,7	6,9
Småhus	2 807	–15,6	29,1	–25,1
Summa	14 750	11,2	35,2	0,8
Totalt	31 514	– 2,1	3,2	– 2,4

¹ Här i innefattas om- och tillbyggnad samt åtgärder för bostadsanpassning, boendemiljö och energihushållning. Reparationer och underhåll redovisas ej här utan ingår i posten "Byggnadsindustri" i produktionsavsnittet tabell 4: 6. Det statliga bostadsförbättringsprogrammet genererade reparations- och underhållsåtgärder till ett produktionsvärde om ca 700 Mkr 1984. Motsvarande värde för 1985 beräknas till ca 1 500 Mkr (löpande priser).

² Av de totala ombyggnadsinvesteringarna utgör ombyggnader med statligt stöd (lån och/eller bidrag) ca 90%. Resterande del, som är helt privatfinansierad, är mycket ofullständigt belyst med statistik. För de privatfinansierade ombyggnaderna av småhus saknas helt statistikunderlag. Viss information tyder på att dessa kan vara underskattade i kalkylerna. Särskilt gäller detta för 1985.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Eftersom den tidigare nämnda hyresrabatten även gällde ombyggnad skedde här, liksom på nybyggnadssidan, en kraftig uppgång av antalet ansökningar mot slutet av förra året. Dessa kommer emellertid att falla ut som investeringar främst under 1985. Med hänsyn till att förändringar i vissa stödformer sker 1985 beräknas de totala ombyggnadsinvesteringarna inte öka ytterligare 1985 utan kalkyleras ligga kvar på i stort sett oförändrad nivå jämfört med 1984. Med en fortsatt tillbakagång av nybyggandet även i år förutses de totala bostadsinvesteringarna sjunka med drygt 2 % 1984–1985.

Statliga investeringar

Den totala statliga investeringsaktiviteten beräknas ha minskat en procentenhet mellan 1983 och 1984. Byggnads- och anläggningssidan minskade med ca 4 % medan maskininvesteringarna ökade med drygt 3 % (tabell 7:6). De statliga myndigheterna ökade investeringarna 1983–1984 med 4 %. De statliga affärsverken minskade däremot kraftigt sina investeringar mellan 1983 och 1984. Starkt bidragande till nedgången var Vattenfallsverket samt SJ. De statliga företagen erfor, som grupp, ett kraftigt uppsving i den totala investeringsnivån 1984 efter ett antal år av radikala minskningar. Det är här främst industrigruppens maskininvesteringar som ökat.

De totala statliga investeringarna förväntas öka 4 à 5 % under innevarande år. Byggnads- och anläggningsinvesteringarna förutses minska med 6 % och maskininvesteringarna öka med 18 %. De statliga myndigheterna beräknas minska sina investeringar för 1985 med drygt 3 %, och de statliga affärsverken öka investeringarna med 6 %. De statliga företagens investeringar förväntas även i år öka kraftigt eller med 12 %.

Tabell 7: 6 Statliga investeringar 1981–1985

	Milj. kr. 1984 löpande priser	Årlig procentuell förändring 1980 års priser				
		1981	1982	1983	1984 prel.	1985 prognos
Statliga affärsverk exkl. industri	10 984	– 1,2	22,2	0,2	– 10,2	5,6
Statliga myndigheter inkl. militära	6 280	– 13,8	0,5	4,7	3,9	– 3,3
Statliga företag (industri m. m.)	5 152	– 22,4	– 19,4	– 14,7	18,3	11,8
Statliga investeringar totalt	22 416	– 11,5	4,6	– 1,9	– 0,9	4,5
därav: byggnader	12 286	– 12,1	11,7	1,0	– 3,9	– 5,8
maskiner	10 130	– 10,9	– 3,3	– 5,7	3,3	17,7

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 7:7 Kommunala investeringar 1983–1985 (exkl. bostäder och industri)

	Milj. kr. 1984 löpande priser	Årlig procentuell förändring 1980 års priser		
		1983	1984 prel.	1985 prognos
Primärkommuner	13 649	-4,1	- 5,0	-0,9
därav: affärsverk	4 799	2,8	- 5,4	-1,5
myndigheter	8 850	-7,4	- 4,8	-0,6
Landsting	5 880	4,5	1,2	-5,2
Övriga ¹	5 163	5,4	-13,1	0,6
Summa	24 692	-0,2	- 5,4	-1,7
därav: byggnader	19 902	-0,7	- 6,4	-2,2
maskiner	4 790	1,9	- 0,8	0,7

¹ Här ingår kommunala företag, församlingar m. m. Kommunal industri och bostäder ingår däremot inte.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Kommunala investeringar¹

Till grund för kalkylerna över investeringsutvecklingen 1984 och 1985 ligger bl. a. en av statistiska centralbyrån i februari insamlad enkät bland primärkommuner och landsting samt enkäter avseende vissa av de kommunägda företagen.

Primärkommunernas och landstingens investeringar har mot bakgrund av erfarenheter från tidigare enkäter justerats ner på maskinsidan, till en ökning 1983–1984 på 2%. Deras byggnads- och anläggningsinvesteringar anges samtidigt ha minskat med 4%. Tillsammans med ett kraftigt fall i de kommunägda företagens investeringar redovisas en nedgång i de totala kommunala investeringarna med 5%.

Kommunernas investeringsplaner för 1985 redovisas i tabell 7:8 tillsammans med planerade och faktiska volymförändringar under några tidigare år.

Tabell 7:8 Planerade¹ och faktiska förändringar i primärkommunernas och landstingskommunernas totala investeringar 1975–1985

Årlig procentuell förändring. 1980 års priser.

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Planerat i februari samma år	0,1	0,9	14,6	3,4	12,3	11,0	3,6	-3,3	-0,7	0,1	-0,5
Faktiskt inträffad förändring	-1,9	-1,6	10,1	-5,1	-1,4	5,5	-0,7	-5,7	-2,0	(-3,3)	(-2,2)
Differens	-2	-3	-5	-9	-14	-6	-4	-2	-1	(-3)	(-2)

¹ Planerna är beräknade som kvoten mellan prognosårets enkätvärde och det föregående årets utfall i fasta priser. Planerad volymförändring 1984–1985 är beräknad utifrån en bedömning av 1984. Uppgifter inom parentes är preliminära eller prognoser.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ I detta avsnitt redovisas de kommunala investeringarna exkl. bostäder och industri.

Av tabellen framgår att investeringarna de senaste nio åren konsekvent överskattats, särskilt kraftigt under 1978–1980. För sistnämnda år troligen i samband med de betydande finansiella överskotten i den kommunala sektorn 1978 och 1979. Den goda ekonomin ledde till omfattande investeringsprogram, som sedan endast i begränsad utsträckning kunde genomföras. Investeringsutvecklingen hölls tillbaka av såväl ett ansträngt byggsplanläge som brist på arbetskraft. De övriga åren visar en ganska stabil bild av överskattningar motsvarande några procent per år. Primärkommunerna planerar oförändrade byggnadsinvesteringar i år, vilket även landstingen gör. När det gäller maskininvesteringar planerar de ökningsår 1984–85. Sammantaget innebär detta att primärkommuner och landsting planerar en volymminskning om 1/2 procent, vilket, sedan korrigering för sannolika överskattningar gjorts, resulterar i en volymminskning om ca 2 %.

De kommunala företagens investeringar väntas öka med knappt 1 %. Totalt väntas därmed de kommunala investeringarna exklusive bostäder och industri minska med 2 %. Bygandet sjunker totalt med drygt 2 % medan maskinköpen ökar med nästan 1 %.

7.3 Lagerinvesteringarna

Den lageravvecklingsfas för den svenska ekonomin som inleddes i början av 1981 avslutades under senare delen av 1984. Då började nämligen totala lagren återigen att stiga – om än blygsamt. För 1984 som helhet kom härigenom lagerminskningen att stanna vid 3,7 miljarder kr. i 1980 års priser vilket är ca 1 miljard mindre än skattningen i den preliminära nationalbudgeten.

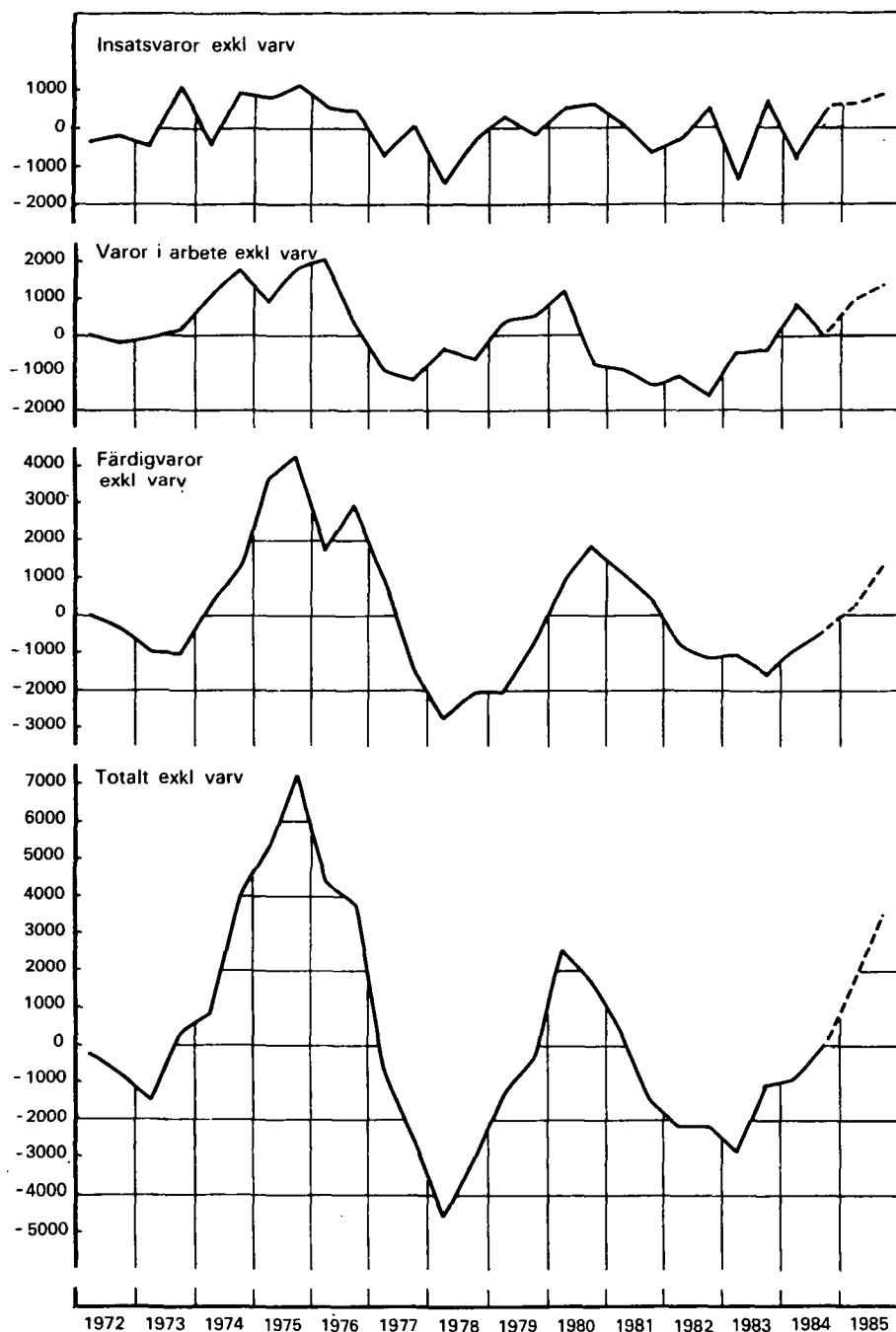
Samttaget uppgick avtappningen av lagerstockarna under perioden 1981–1984 till nästan 22 miljarder kr. Detta kan jämföras med den minskning på blott 14 miljarder kr. som skedde under föregående avtappningsfas 1977–1979, vilken i sin tur följde efter den monumentala lageruppbyggnaden på nära 37 miljarder 1973–1976. Lagerstockarna kom härigenom att vid utgången av 1984 vara endast ca 9 miljarder kr större (i 1980 års priser) än vid utgången av 1973. Bruttonationalprodukten ökade samtidigt ca 90 miljarder eller 20 %.

Omslaget till en viss lagerökning under fjärde kvartalet 1984 för ekonomin totalt sett kan huvudsakligen återföras på en kraftig ökning av detaljhandelslagren (inkl. bilhandelslagren) samt i viss utsträckning också på en tillväxt av industrins lager av insatsvaror och varor i arbete.

Inom *industrin* blev neddragningen 1984 stark, huvudsakligen som en följd av en betydande minskning av färdigvarulagren. Takten i avtappningen av dessa avtog emellertid under andra halvåret då ett omslag till en viss lageruppbyggnad kom att ske inom basindustrierna och där i synnerhet skogsindustrin. Reduceringarna inom färdigvaruindustrierna fortgick i hög takt även under andra halvåret. Insatsvarulagren minskade betydligt för året som helhet trots omslaget under fjärde kvartalet. Lagertillväxten för

Diagram 7: 4 Totala industrins lagervolymförändring 1972–1985¹

Milj. kr., 1980 års priser. Säsongrensade halvårsdata

¹ Exkl. varvens lagervolymförändringar.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

insatsvaror var helt hänförliga till verkstadsindustrin och övrigsektorn, som i betydande mån ökade sina lager. Inom basindustrierna minskade insatsvarulagren ytterligare. Lagren av varor i arbete vände redan under första halvåret till en ökning.

Lagren i industrin (inkl. varven) kom därmed att vid utgången av 1984 totalt sett ha minskat ca 14 miljarder kr. sedan början av 1981 då reduceringen inleddes. Jämfört med årsskiftet 1973/1974 – bottenpunkten under 1970-talet – var lagerstockarna vid utgången av 1984 blott 3 1/2 miljarder kr. högre eller ca 5 %. Eftersom produktionen samtidigt stigit betydligt mer var lagerkvoten i slutet av 1984 signifikant lägre än 11 år tidigare. Detta gäller alla lagertyperna sammantaget – lagerkvoten för färdigvaror var dock fortfarande något högre än i slutet av 1973.

För 1985 väntas en fortsatt uppdragning av lagren av insatsvaror och varor i arbete samtidigt som också färdigvarulagren beräknas börja öka. Tyngdpunkten i lagerökningen förutses falla på andra halvåret. Uppgången för året som helhet beräknas bli ca 5 miljarder kr.

Partihandelslagren fortsatte att falla kraftigt under bägge halvåren 1984. Bakom neddragningen ligger mycket betydande minskningar av bränslen och drivmedel. Detta har skett huvudsakligen som en följd av en revidering av programmet för beredskapslagring av dessa produkter. Övriga lager inom partihandeln ökade under 1984 och för 1985 förutses en fortsatt ökning av dessa lager.

Detaljhandelslagren blev totalt sett oförändrade för 1984 genom omslaget till en ökning mot slutet av året. För 1985 väntas en viss fortsatt ökning ske.

El-, gas och värmeverkens lager berördes också av det ändrade oljelageringsprogrammet. Väsentliga minskningar har skett 1984 och kommer att ske 1985.

Sammantaget för alla näringsgrenar beräknas därmed lagren stiga med 5,5 miljarder kr. 1985 efter att ha minskat med 3,7 miljarder kr. 1984. Lageromslaget 1984–1985 väntas sålunda ge ett positivt bidrag till den inhemska efterfrågans utveckling motsvarande hela 1,6 % av BNP.

Tabell 7: 9 Lagervolymförändringar totalt och efter näringsgrenar 1981–1985

Milj. kr., 1980 års priser

	1981	1982	1983	1984	1985 prog.
Jord- och skogsbruk	92	284	13	– 255	– 70
Industri	– 2 285	– 5 023	– 5 369	– 1 476	4 965
El-, gas- och vattenverk	– 142	– 304	– 329	– 536	– 240
Partihandel	– 2 202	– 139	– 1 840	– 1 372	725
Detaljhandel (inkl. transportmedelshandel)	– 775	1	154	– 16	100
Summa	– 5 312	– 5 181	– 7 371	– 3 655	5 480

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

8 Näringslivets lönsamhet, kostnader och priser¹

I avsnitt 8.1 redovisas kalkyler och prognoser över driftsöverskottens utveckling inom större delen av näringslivet². De sektorer inom näringslivet för vilka prognoser utförs framgår av tabell 8: 1. Lönsamheten inom näringslivet mäts i detta avsnitt som driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet. Tillverkningsindustrins vinstutveckling analyseras mer utförligt i avsnitt 8.2. Där har kalkylerna utvidgats till att omfatta även finansiella intäkter och kostnader. I enlighet med företagsekonomisk praxis används i detta avsnitt olika former av räntabilitet som mått på lönsamheten dvs. rörelseresultat samt finansiella intäkter och kostnader sätts i relation till det insatta kapitalet.

8.1 Näringslivets driftsöverskott, produktionskostnader och priser

Lönsamheten steg 1983–1984 inom samtliga de sektorer av näringslivet som kalkylerna omfattar (tabell 8: 1). Inom industrin höjdes vinstnivån ytterligare något. Därmed har industrins lönsamhet stigit 3 år i följd från en

Tabell 8:1 Driftsöverskott i vissa delar av näringslivet 1981–1985 samt i hela näringslivet 1981–1983
Milj. kr., löpande priser

	Förädlings- värde 1983	Driftsöverskott				
		1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prognos
Jordbruk, skogsbruk och fiske	21 374	9 502	10 757	10 129	12 677	14 460
Industri exkl. varv	148 573	10 798	15 212	28 721	38 635	44 252
därav: råvaror ¹	12 351	– 327	– 90	2 249	4 508	2 004
bearbetade varor ²	120 229	8 021	11 519	21 750	28 433	35 337
övr. industri ³	15 993	3 104	3 783	4 722	5 694	6 911
Byggnadsindustri	46 708	11 593	12 449	11 807	13 265	14 696
därav: byggnadsföretag ⁴	42 050	6 903	7 521	7 149	8 150	9 060
Tjänster ⁵	98 018	13 279	16 360	17 590	20 228	22 842
Summa	314 673	45 172	54 778	68 247	84 805	96 250
Övriga sektorer ⁶	146 847	37 355	45 524	53 651		
Totalt	461 520	82 527	100 302	121 898		

¹ Gruvor och mineralbrott, sågverk, massaindustri samt ickejärnmetallverk.

² Tillverkningsindustri, exkl. råvarubranscherna (se not 1) och övrig industri (se not 3).

³ Livsmedelsindustri och petroleumraffinaderier m. m.

⁴ Inkl. egenregibyggandet inom offentliga sektorn.

⁵ Exkl. varuhandel, bostadsförvaltning samt bank- och försäkringsverksamhet. Däremot inkluderas offentliga affärsverk.

⁶ Här ingår varv, el-, gas-, värme- och vattenverk, varuhandel, bostadsförvaltning, bank- och försäkringsverksamhet samt restpost.

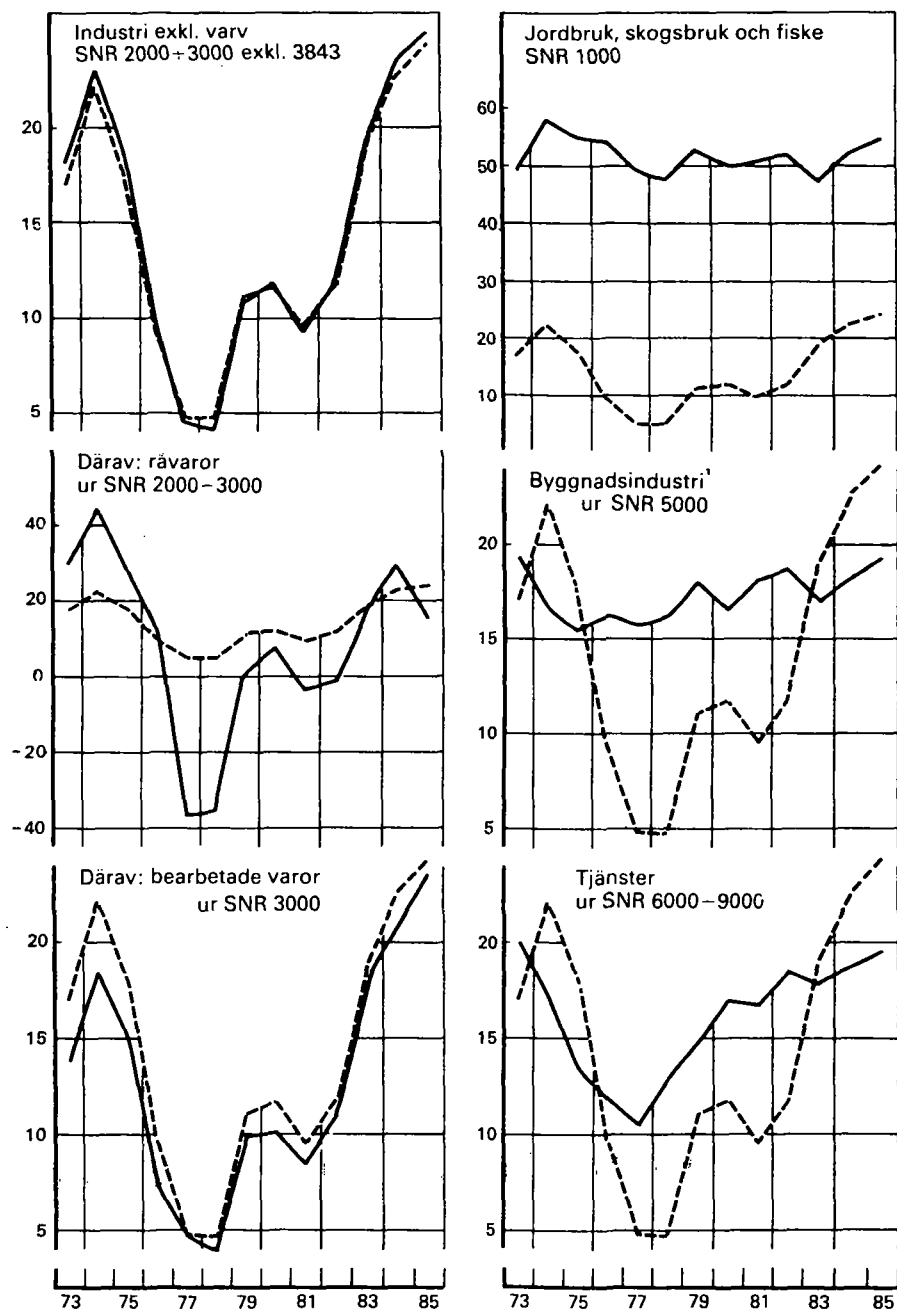
Källor. Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

² Driftsöverskott är ett nationalräkenskapsbegrepp som i företagsekonomi närmast motsvaras av rörelseresultat exkl. lagerprisvinster och efter kalkylmässiga avskrivningar. Här används lönsamhetsbegrepp diskuteras mer ingående i konjunkturinstitutets rapport 1979: 3.

Diagram 8:1 Driftöverskottets andel av förädlingsvärdet i vissa delar av näringslivet 1973–1985

Procent

¹ Här ingår de privata och offentliga byggnadsföretagen samt egenregibyggandet inom den offentliga sektorn. Däremot ingår ej "självbyggeri" o. dyl.

Anm. De streckade kurvorna avser tillverkningsindustrin exkl. varv. Då deldiagrammen ej ritats med enhetlig skala får kurvan olika utseende i de olika deldiagrammen. Beträffande sektoravgränsningarna se noterna till tabell 8: 1.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 8: 2 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i vissa delar av näringslivet 1978–1985

Årlig procentuell förändring

	1978	1979	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prognos
Jordbruk, skogsbruk och fiske								
Förbrukning	7,3	11,2	11,3	12,0	10,0	9,5	12,0	6,4
Lönekostnad ¹	-3,3	-1,2	1,4	8,5	-0,4	14,0	-1,0	4,3
Lönekostnad per timme	4,4	1,7	7,9	10,8	5,9	18,6	7,0	6,4
Produktivitet	7,9	2,9	6,4	2,1	6,4	4,0	8,2	2,1
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>3,4</i>	<i>6,8</i>	<i>7,9</i>	<i>10,5</i>	<i>7,1</i>	<i>10,9</i>	<i>8,3</i>	<i>5,8</i>
Produktpris	1,5	3,9	11,9	10,8	7,6	5,9	11,3	9,0
Marginal	-1,8	-2,7	3,7	0,3	0,5	-4,5	2,8	3,0
Industri exkl. varv								
Förbrukning	9,3	12,1	14,9	10,5	11,7	8,9	8,2	5,3
Lönekostnad ¹	5,5	0,2	10,4	10,9	4,5	0,2	1,8	1,8
Lönekostnad per timme	10,9	7,9	11,4	10,5	7,2	8,1	8,9	4,9
Produktivitet	5,2	7,7	0,9	-0,3	2,6	7,9	7,0	3,6
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>7,9</i>	<i>8,3</i>	<i>13,1</i>	<i>10,7</i>	<i>9,7</i>	<i>6,5</i>	<i>6,6</i>	<i>4,3</i>
Produktpris	7,9	10,6	13,4	9,8	10,9	9,4	7,7	4,7
Marginal	0,0	2,1	0,3	-0,8	1,1	2,7	1,0	0,4
Därav: råvaror								
Förbrukning	-0,5	10,1	18,1	8,0	6,0	11,7	10,9	8,5
Lönekostnad ¹	-0,6	0,9	12,3	12,5	1,5	-2,8	1,3	2,8
Lönekostnad per timme	10,4	4,8	13,0	10,9	4,4	8,6	9,6	4,9
Produktivitet	11,1	3,8	0,6	-1,5	2,8	11,8	8,2	2,1
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>-0,5</i>	<i>7,9</i>	<i>16,7</i>	<i>9,0</i>	<i>3,8</i>	<i>8,6</i>	<i>9,9</i>	<i>7,7</i>
Produktpris	0,2	16,7	19,4	6,2	5,4	14,5	13,7	2,0
Marginal	0,7	8,2	2,3	-2,6	1,5	5,4	3,5	-5,3
Därav: bearbetade varor								
Förbrukning	11,6	12,7	11,9	8,7	11,2	8,7	8,2	5,2
Lönekostnad ¹	6,1	-0,4	10,8	10,0	4,7	-0,1	1,6	0,9
Lönekostnad per timme	10,9	8,3	11,3	10,3	7,4	8,1	9,0	4,9
Produktivitet	4,6	8,7	0,5	0,3	2,6	8,2	7,3	4,0
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>9,2</i>	<i>7,8</i>	<i>10,8</i>	<i>9,2</i>	<i>9,3</i>	<i>5,8</i>	<i>6,0</i>	<i>4,0</i>
Produktpris	9,0	10,1	11,0	8,7	10,7	8,9	6,8	4,8
Marginal	-0,2	2,1	0,2	-0,5	1,3	2,9	0,8	0,8
Byggnadsindustri								
Förbrukning	8,3	9,4	16,1	7,7	9,2	10,0	7,5	6,0
Lönekostnad ¹	7,7	5,5	13,2	11,4	2,4	9,1	4,4	3,3
Lönekostnad per timme	10,5	10,8	10,5	8,1	4,4	9,2	7,8	4,9
Produktivitet	2,6	5,0	-2,4	-3,0	1,9	0,1	3,3	1,5
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>8,0</i>	<i>7,7</i>	<i>14,9</i>	<i>9,3</i>	<i>6,3</i>	<i>9,7</i>	<i>6,2</i>	<i>4,9</i>
Produktpris	6,7	8,9	13,4	10,9	6,4	7,7	6,7	5,5
Marginal	-1,2	1,1	-1,3	1,5	0,1	-1,8	0,5	0,6
Tjänster								
Förbrukning	11,1	10,0	9,1	14,5	11,4	9,0	8,5	7,0
Lönekostnad ¹	8,1	6,2	8,3	7,1	5,5	9,0	4,8	3,4
Lönekostnad per timme	12,0	8,4	12,4	8,4	6,3	10,5	6,7	4,9
Produktivitet	3,6	2,1	3,8	1,3	0,8	1,4	1,8	1,5
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>9,3</i>	<i>8,0</i>	<i>8,4</i>	<i>10,7</i>	<i>8,4</i>	<i>8,8</i>	<i>7,7</i>	<i>5,9</i>
Produktpris	10,7	9,2	10,1	10,2	9,8	9,1	8,0	6,5
Marginal	1,3	1,1	1,6	-0,5	1,3	0,3	0,3	0,6

¹ Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion i fasta priser per arbetad timme.

² Med avdrag för subventioner.

Anm. Beträffande sektorsavgränsningarna se noterna till tabell 8:1.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbryån.

i och för sig låg nivå 1981. Driftsöverskottsandelen inom *råvarubranscherna* beräknas totalt sett ha fortsatt att öka starkt 1983–1984 trots en viss försvagning av den internationella råvarukonjunkturen under 1984. Råvaruproduktionens tillväxttakt reducerades till 6 % jämfört med 11 % året innan. Produktivitetsökningen blev ändå drygt 8 %, vilket begränsade ökningen av lönekostnaden per producerad enhet till knappt 1 1/2 % (tabell 8:2). Då samtidigt de tungt vägande kostnaderna per producerad enhet för förbrukade insatsvaror steg med 11 %, medförde detta en ökning av den rörliga kostnaden totalt sett per producerad enhet med 10 %. Försäljningspriserna för industriråvaror höjdes med 13 1/2 %, vilket medförde en inte obetydlig ytterligare ökning av råvaruproducenternas vinstmarginaler 1983–1984. Utrymmet för prishöjningar var dock mycket olika inom råvarusektorna delbranscher. Det är framför allt inom massaindustrin som vinstmarginalerna steg kraftigt (tabell 8:5). Därmed uppnådde massaindustrin, efter sju år med negativt driftsnetto, ett betydande driftsöverskott 1984 (tabell 8:4). Lönsamhetsutvecklingen för sågverken blev endast svagt positiv som ett resultat av oförändrade vinstmarginaler och en måttlig produktionsökning. Den senare främst till följd av att trävaruexporten föll med 4 1/2 % i volym 1983–1984 (se avsnitt 3.1). Såväl massa- som sågverksindustrins vinstutveckling påverkades negativt av den kraftiga prisökningen på massaved resp. sågtimmer – i båda fallen ca 18 %. Den svaga prisutvecklingen för ickejärnmetallverkens produkter medförde såväl sänkta vinstmarginaler som en sänkt driftsöverskottsandel.

När det gäller branscherna som producerar *bearbetade varor* fortsatte lönsamheten att stiga och kom därmed att 1984 klart överstiga den mycket höga nivån 1974. Produktionsvolymen ökade med drygt 7 1/2 % 1983–

Tabell 8:3 Sammanvägda priser på insatsprodukter för bearbetade varor 1984 och 1985

	Andel av total förbrukning, löpande priser 1983	Årlig prisförändring	
		1984	1985
Importerade insatsvaror	0,320	5,7	4,4
Eldningsolja	0,062	12,8	6,9
Järn och stål	0,038	7,3	7,0
Verkstadsvaror exkl. varv	0,125	1,8	2,4
Övriga importerade insatsvaror	0,095	5,7	4,4
Inhemska insatsprodukter	0,680	10,4	6,6
Skogsprodukter	0,082	18,0	8,9
Eldningsolja	0,041	16,8	6,9
Järn och stål	0,061	7,7	7,0
Verkstadsvaror exkl. varv	0,125	8,6	5,5
Övriga inhemska insatsprodukter	0,371	9,0	6,4
Samtliga insatsprodukter	1,000	8,9	5,9
Korrigeringspost	—	-0,7	-0,7
Total förbrukning enl. NR	—	8,2	5,2

Källa: Konjunkturinstitutet.

1984, främst till följd av att exporten till OECD-länderna fortsatte att stiga kraftigt samtidigt som exporten till övriga länder vände starkt uppåt 1984 (se avsnitt 3.1). Denna kraftiga höjning av produktionsnivån för andra året i följd medförde en viss ökning av den totala arbetsinsatsen i företagen räknat såväl i antalet arbetade timmar som i antal sysselsatta. Produktiviteten steg ändå kraftigt eller med närmare 7 1/2 %. Då timlönen samtidigt ökade med 9 %, innebar detta att lönekostnadsökningen per producerad enhet stannade vid 1 1/2 %. Kostnaden per enhet för förbrukade insatsprodukter steg med drygt 8 %. Därvid var det särskilt de betydande prishöjningarna på insatsprodukter producerade inom landet som verkade uppdragande på företagens kostnader (tabell 8:3). Ökningstakten för den totala rörliga kostnaden per producerad enhet kan därmed beräknas ha stigit med 6 %. Produktpriserna steg med närmare 7 %, varför vinstmarginalen för bearbetade varor ökade med knappt 1 % 1983–1984. Därvid genomförde företagen betydande höjningar av vinstmarginalerna på hemmamarknaden, medan marginalen på exportmarknaderna blev i stort sett oförändrad (se kapitel 3). På hemmamarknaden medförde detta en höjning av relativpriserna med 3 1/2 %, medan relativprishöjningarna på exportmarknaderna begränsades till 2 1/2 %. Lönsamheten ökade 1984 mest inom delbranschen järn- och stålverk, där driftsnettot blev positivt för första gången sedan 1970. Även övriga delbranscher ökade sina driftsöverskottsandelar ytterligare.

Bland övriga näringslivssektorer som omfattas av kalkylerna ingår typiska hemmamarknadssektorer såsom *byggnadsindustri* och större delen av *tjänstesektorn*. Kännetecknande för dessa delar av näringslivet är bl. a. att

Tabell 8:4 Driftsöverskott inom industrin 1981–1985

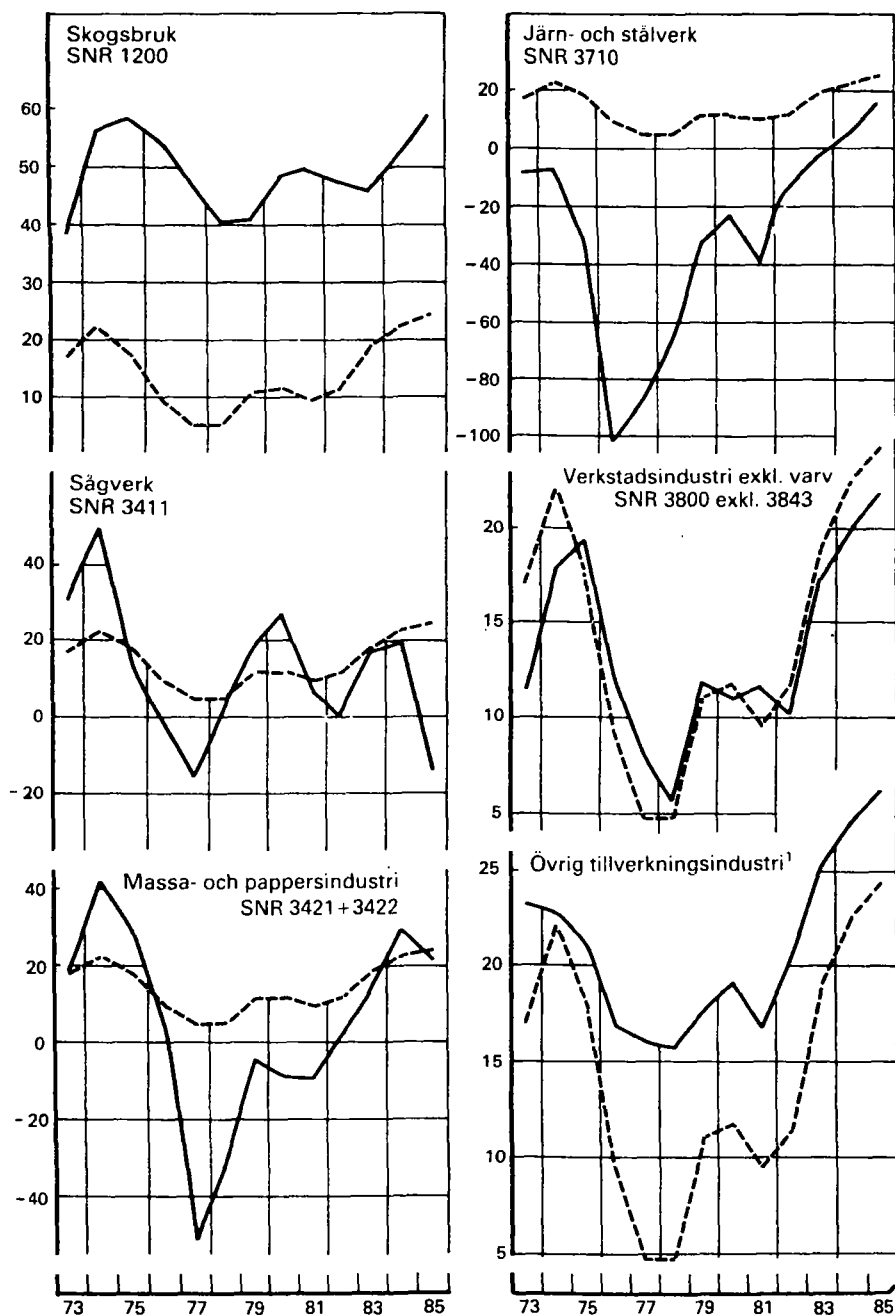
Milj. kr., löpande priser

	Förädlingsvärde 1983	Driftsöverskott				
		1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prognos
Gruvor- och mineralbrott	3 287	– 11	500	1 184	1 585	2 174
Järnmalmsgruvor	1 169	– 325	163	402	425	914
Övriga gruvor och mineralbrott	2 118	314	337	782	1 160	1 260
Tillverkningsindustri exkl. varv	145 286	10 809	14 712	27 537	37 050	42 078
Livsmedelsindustri	15 237	3 496	3 949	4 843	5 375	6 419
Sågverk	4 159	236	22	719	863	– 451
Massaindusti	2 864	– 407	541	57	2 038	222
Pappersindustri	7 065	– 233	716	1 276	1 795	2 494
Petroleumraffinaderier	756	– 392	– 166	– 121	319	492
Järn- och stålverk	7 107	– 1 969	– 1 040	– 209	360	1 511
Icke järnmetallverk	2 041	– 145	– 71	289	22	59
Verkstadsindustri exkl. varv	62 490	5 928	5 471	10 783	14 038	17 389
Övrig tillverkningsindustri exkl. varv	43 567	4 295	6 372	9 900	12 240	13 943
Totalt exkl. varv	148 573	10 798	15 212	28 721	38 635	44 252

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 8: 2. Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i skogsbruket och vissa industribranscher 1973–1985

Procent

¹ Exkl. varv, ickejärnmetallverk och petroleumraffinaderier m. m.

Anm. De streckade kurvorna avser tillverkningsindustrin exkl. varv. Då deldiagrammen ej ritats med enhetlig skala får kurvan olika utseende i de olika deldiagrammen.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 8:5 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i skogsbruket och vissa industribranscher 1978–1985

Årlig procentuell förändring

	1978	1979	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prognos
Skogsbruk								
Förbrukning	13,2	12,1	10,6	9,1	18,5	10,4	9,0	8,0
Lönekostnad ¹	– 0,8	–2,3	2,0	7,2	0,2	10,6	5,5	3,2
Lönekostnad per timme	4,0	1,0	5,5	4,7	1,1	16,0	7,1	4,9
Produktivitet	4,8	3,3	3,5	–2,4	0,9	4,9	1,6	1,6
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>3,0</i>	<i>2,2</i>	<i>4,8</i>	<i>7,9</i>	<i>6,8</i>	<i>10,5</i>	<i>6,9</i>	<i>5,2</i>
Produktpris	– 6,8	2,2	17,4	10,1	1,5	7,8	16,5	18,0
Marginal	– 9,5	0,0	12,0	2,0	–5,0	–2,4	9,0	12,2
Sågverk								
Förbrukning	– 2,6	4,6	16,8	7,9	3,5	12,8	14,0	10,0
Lönekostnad ¹	6,5	–1,7	13,8	15,1	–4,1	1,0	4,7	6,0
Lönekostnad per timme	13,4	0,0	16,0	12,4	2,7	8,4	8,7	4,9
Produktivitet	6,5	1,7	1,9	–2,3	7,1	7,4	3,8	–1,0
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>– 0,5</i>	<i>3,1</i>	<i>16,1</i>	<i>9,5</i>	<i>1,7</i>	<i>10,2</i>	<i>12,1</i>	<i>9,2</i>
Produktpris	1,5	11,3	20,1	2,6	–0,1	15,5	12,0	1,0
Marginal	2,0	8,0	3,4	–6,3	–1,8	4,8	–0,1	–7,5
Massa- och pappersindustri³								
Förbrukning	– 3,2	11,5	20,1	14,6	6,4	5,0	12,3	8,2
Lönekostnad ¹	– 2,9	–2,3	12,5	7,7	8,1	–4,4	2,1	1,9
Lönekostnad per timme	12,3	6,4	12,1	10,6	6,3	10,3	11,0	4,9
Produktivitet	15,7	8,9	–0,4	2,7	–1,7	15,4	8,7	2,9
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>– 3,1</i>	<i>8,2</i>	<i>18,4</i>	<i>13,2</i>	<i>6,7</i>	<i>3,1</i>	<i>10,4</i>	<i>7,2</i>
Produktpris	0,3	15,0	17,2	13,1	11,2	6,4	15,3	3,7
Marginal	3,5	6,3	–1,0	–0,1	4,2	3,2	4,4	–3,3
Järn- och stålverk								
Förbrukning	12,8	16,5	10,4	2,9	9,3	8,9	6,5	4,5
Lönekostnad ¹	–10,7	–9,2	13,4	13,0	–2,0	–6,1	0,6	–2,1
Lönekostnad per timme	4,1	7,9	10,8	10,9	6,8	6,9	9,5	4,9
Produktivitet	16,6	18,9	–2,3	–1,8	9,0	13,8	8,9	7,1
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>3,7</i>	<i>7,9</i>	<i>11,2</i>	<i>5,8</i>	<i>5,8</i>	<i>4,7</i>	<i>5,0</i>	<i>2,9</i>
Produktpris	10,0	16,1	13,5	2,3	12,2	9,0	7,0	6,8
Marginal	6,1	7,6	2,1	–3,3	6,0	4,1	1,9	3,8
Verkstadsindustri exkl. varv								
Förbrukning	14,0	10,5	9,3	7,7	14,4	8,7	7,5	5,5
Lönekostnad	8,5	–2,4	7,8	9,3	6,4	–0,6	0,2	0,6
Lönekostnad per timme	10,4	8,3	11,3	10,6	8,2	8,0	9,0	4,9
Produktivitet	1,8	11,0	3,2	1,2	1,7	8,7	8,8	4,3
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>11,5</i>	<i>5,2</i>	<i>8,6</i>	<i>8,3</i>	<i>11,6</i>	<i>5,4</i>	<i>5,0</i>	<i>3,9</i>
Produktpris	10,1	7,9	8,3	8,8	10,8	8,8	5,7	4,5
Marginal	– 1,3	2,6	–0,3	0,5	–0,7	3,2	0,7	0,6
Övrig tillverkningsindustri⁴								
Förbrukning	9,2	10,9	12,1	11,8	11,9	8,3	9,5	4,8
Lönekostnad ¹	8,5	4,5	12,7	8,9	3,0	3,6	3,9	2,2
Lönekostnad per timme	12,8	8,4	11,4	10,2	6,8	8,3	8,4	4,9
Produktivitet	4,0	3,7	–1,2	1,1	3,6	4,6	4,4	2,6
<i>Summa rörlig kostnad²</i>	<i>8,7</i>	<i>8,9</i>	<i>11,1</i>	<i>11,1</i>	<i>9,7</i>	<i>6,9</i>	<i>7,8</i>	<i>4,2</i>
Produktpris	8,7	9,5	11,8	10,0	11,1	9,1	8,2	4,9
Marginal	0,0	0,6	0,6	–1,0	1,3	2,1	0,4	0,7

¹ Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion i fasta priser per arbetad timme.² Med avdrag för subventioner.³ SNR 3421 och 3422 dvs. exkl. pappersvaruindustri.⁴ Exkl. varv, ickejärnmetallverk och petroleumraffinaderier m. m.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

de avsätter det mesta av sin produktion inom landet. Då den inhemska efterfrågan expanderade något 1983–1984, medförde detta en viss höjning av produktionen och vinstmarginalerna. Därmed steg lönsamheten även inom dessa näringslivssektorer 1983–1984. Driftsöverskottsberäkningar har också utförts för aggregatet *jordbruk, skogsbruk och fiske*. I synnerhet inom skogsbruket steg lönsamheten kraftigt 1983–1984, vilket i huvudsak var en följd av betydande prishöjningar på rundvirke. Den starka högkonjunkturen inom skogsindustrin har nämligen inneburit en kraftig förstärkning av efterfrågan på skogsråvaror, vilken drivit upp priserna på dessa. Det senare torde också delvis vara en följd av det starkt förbättrade vinstläget inom skogsindustrin 1983 och 1984.

Kalkylerna för 1985 pekar på en viss ytterligare förstärkning av lönsamheten inom näringslivet. För samtliga delbranscher har därvid antagits en timlöneökning om 5 %, vilken är 3 procentenheter lägre än den genomsnittliga timlöneökningen för näringslivet 1984. Inom *råvarubranscherna* förutses dock lönsamheten sjunka. Detta väntas bli följden av den förväntade svaga prisutvecklingen på de internationella råvarumarknaderna. För sågverkens del förutses detta innebära ett inte obetydligt negativt driftsnetto 1985. När det gäller massaindustrin synes företagen få räkna med en kraftig krympning av driftsöverskottet 1985 jämfört med 1984. En ytterligare faktor som bidrar till det starkt försämrade vinstläget för sågverken och massaindustrin är de höga priserna på insatsvaran sågtimmer resp. massaved. Däremot väntas driftsöverskottsandelen inom ickejärnmetallverken bli i stort sett oförändrad.

Inom aggregatet *bearbetade varor* beräknas lönsamheten stiga ytterligare 1984–1985. Produktionen väntas fortsätta att öka kraftigt för tredje året i följd. Ökningstakten väntas dock bli lägre än i fjol till följd av en svagare exportutveckling, vilken kan förklaras av dels en lägre efterfrågetillväxt för bearbetade varor på världsmarknaden och dels av vissa förluster av marknadsandelar inom OECD-länderna (se kapitel 3). Produktionstillväxten 1984–1985 har kalkylerats till 6 1/2 %. Arbetsproduktiviteten beräknas dock stiga med 4 %, vilket innebär att lönekostnaden per producerad enhet 1985 väntas stiga med knappt 1 %. Då samtidigt prisökningarna för företagens insatsvaror i genomsnitt väntas uppgå till 5 %, innebär detta en ökning av den rörliga kostnaden per producerad enhet med 4 %. Produktpriserna förutses stiga med 5 %, varför marginalförändringen väntas bli positiv även 1984–1985. Därvid förutses priserna även i år stiga mest på hemmamarknaden. Relativpriserna väntad dock bli oförändrade på såväl hemma- som exportmarknaderna.

Starkast synes lönsamheten öka inom järn- och stålverken och pappersindustrin men även inom verkstadsindustrin och övriga delbranscher av aggregatet bearbetade varor väntas driftsöverskottsandelen fortsätta att stiga.

8.2 Tillverkningsindustrins vinstutveckling

Driftsöverskott, produktionskostnader och priser

Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet inom tillverkningsindustrin exkl. varv fortsatte att stiga 1983–1984. Därmed kom lönsamheten att nå upp till den höga nivån som förelåg 1974. Liksom 1983 var det i hög grad den kraftiga tillväxten av produktionen och arbetsproduktiviteten som låg till grund för den positiva vinstutvecklingen.

För 1985 pekar kalkylerna på en viss ytterligare höjning av tillverkningsindustrins lönsamhet. Arbetsproduktiviteten väntas visserligen inte öka med mer än 3 1/2 % jämfört med 6 1/2 % 1983–1984. Med den antagna lönekostnadsökningen per timme om 5 %, innebär detta att lönekostnaden per producerad enhet väntas stiga med knappt 1 1/2 %. Den rörliga kostnaden per producerad enhet beräknas totalt sett stiga med knappt 4 1/2 %, då insatsvaruprisernas genomsnittliga ökningstakt väntas begränsa sig till drygt 5 %. Produktpiserna förutses samtidigt öka med drygt 4 1/2 %, vilket innebär att vinstmarginalen inom tillverkningsindustrin exkl. varv väntas öka med knappt 1/2 % från 1984 till 1985.

Finansiella intäkter och kostnader

Utförda kalkyler pekar på en fortsatt ökning av ränteintäkterna 1983–1984, medan räntekostnaderna inte väntas ha sjunkit ytterligare utan blivit av ungefär samma storlek som 1983 (tabell 8: 7). För 1985 förutses en viss

Tabell 8: 6 Förädlingsvärde i tillverkningsindustrin exkl. varv 1978–1985

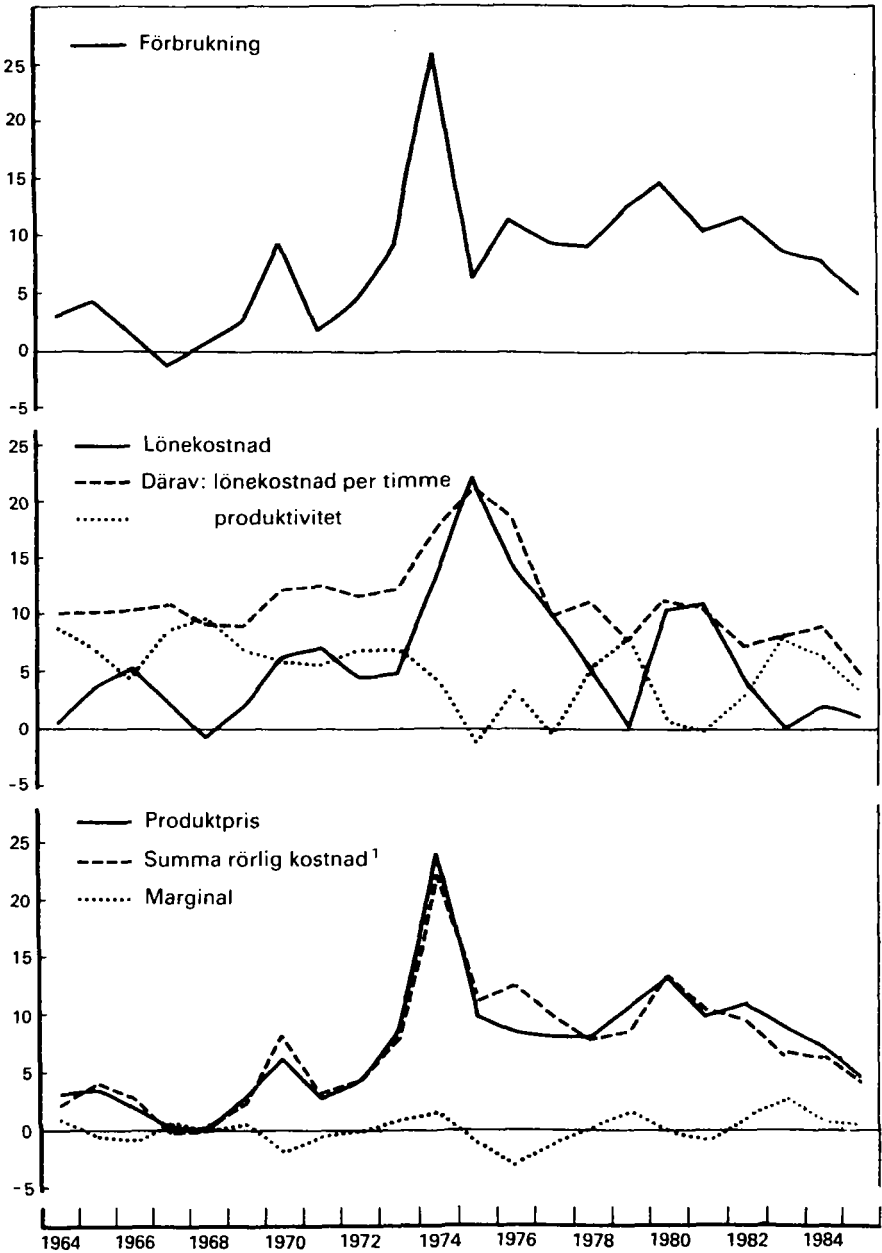
Löpande priser

	1978	1979	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prognos
<i>Milj. kr.</i>								
Lönekostnad ¹	73 349	78 481	86 533	92 401	96 061	102 247	111 610	119 407
Kapitalförslitning	10 397	11 412	12 880	14 227	16 186	18 406	19 652	21 047
Driftsöverskott exkl. subventioner	2 779	9 381	9 864	7 751	12 067	24 633	33 990	40 126
därav: driftsöverskott inkl. subventioner	4 056	10 874	12 832	10 809	14 712	27 537	37 524	43 886
./. subventioner ²	1 277	1 493	2 968	3 058	2 645	2 904	3 534	3 759
Förädlingsvärde	86 525	99 274	109 277	114 379	124 314	145 286	165 252	180 586
<i>Procent av förädlingsvärdet</i>								
Lönekostnad ¹	84,8	79,1	79,2	80,8	77,3	70,4	67,5	66,2
Kapitalförslitning	12,0	11,5	11,8	12,4	13,0	12,7	11,9	11,7
Driftsöverskott exkl. subventioner	3,2	9,4	9,0	6,8	9,7	16,9	20,6	22,2
därav: driftsöverskott inkl. subventioner	4,7	10,9	11,7	9,5	11,8	19,0	22,7	24,3
./. subventioner ²	1,5	1,5	2,7	2,7	2,1	2,1	2,1	2,1
Förädlingsvärde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter.² Icke varuanknutna subventioner.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 8: 3 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i tillverkningsindustrin exkl. varv 1964–1985
Årlig procentuell förändring

¹ Med avdrag för subventioner.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 8: 7 Förenklad resultaträkning och marginaler för tillverkningsindustrin 1977–1985

Milj. kr., bokföringsmässiga värden

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prognos
1 Bruttointäkter av rörelsen	240 062	260 135	294 703	331 456	353 799	402 442	465 700	534 200	584 400
2 Rörelseresultat före avskrivningar	12 709	12 732	21 924	24 014	23 618	31 384	46 250	58 200	65 500
3 Bruttomarginal (2/1)	5,3	4,9	7,4	7,2	6,7	7,8	9,9	10,9	11,2
4 Bruttomarginal förändring ¹	-1,6	-0,4	2,5	-0,2	-0,5	1,1	2,1	1,0	0,3
5 Bokföringsmässiga avskrivningar	7 405	7 501	9 101	10 674	10 640	11 814	11 350	12 300	14 000
6 Resultat efter avskrivningar (2-5)	5 304	5 231	12 823	13 340	12 978	19 570	34 900	45 900	51 500
7 Finansiellt netto därav: intäkter	-2 228	-2 971	-2 730	-2 795	-4 708	-3 148	-900	1 500	1 000
kostnader	8 860	10 215	10 961	13 671	17 032	18 567	17 500	17 500	18 500
8 Resultat efter finansnetto (6 + 7)	3 076	2 260	10 093	10 545	8 270	16 422	34 000	47 400	52 500
9 Nettomarginal (8/1)	1,3	0,9	3,4	3,2	2,3	4,1	7,3	8,9	9,0
10 Nettomarginalförändring ¹	-1,5	-0,4	2,5	-0,2	-0,9	1,8	3,2	1,6	0,1

¹ Förändring mätt i procentenheter.

Anm. I tabellen saknas extraordinära poster, bokslutsdispositioner samt skatt jämfört med en fullständig resultaträkning.

Källor: 1977–1982 enligt statistiska centralbyrån (SOS Företagen). 1983–1985 enligt Konjunkturinstitutet. Uppgifterna för 1983 har beräknats utifrån statistiska centralbyråns undersökning av identiska industriföretag 1982 och 1983.

ökning av såväl intäkts- som kostnadsräntorna. Investeringsexpansionen inom företagen (se kapitel 7) förutses ta i anspråk en betydande del av vinsterna, och därmed begränsa utrymmet för ytterligare reduktion av skuldstocken.

Räntabilitet m. m.

Kalkylerna för 1984 pekar på att räntabiliteten på totalt kapital fortsatte att stiga till följd av främst ökad avkastning på arbetande kapital. Även räntabiliteten på eget kapital beräknas ha stigit ytterligare och därmed uppnått den mycket höga nivån drygt 28 %, vilken är något högre än nivån rekordåret 1974 (27,6 %). Den "reala" räntabiliteten på eget kapital beräknas ha stigit till drygt 19 % 1984. Räntabiliteten på såväl totalt som eget kapital förutses sjunka marginellt 1984–1985. Däremot väntas den "reala" räntabiliteten på eget kapital öka något ytterligare på grund av den förväntade svaga ökningen av priserna under loppet av 1985. De kraftiga resultatförbättringar som företagen erhållit under tidsperioden 1982–1984, har bl.a. fått till följd att soliditeten höjts avsevärt och 1984 i det närmaste beräknas nå upp till den jämförelsevis höga nivån i början av 1970-talet. Soliditeten väntas öka ytterligare något under 1985.

Tabell 8: 8 Tillverkningsindustrins räntabilitet 1977–1985

Procent, bokföringsmässiga värden

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 prel.	1984 prel.	1985 prog- nos
Räntabilitet på totalt kapital (RT)	4,6	4,4	6,8	7,3	7,0	8,7	11,5	12,9	12,8
Bidrag från: arbetande kapital (BA)	2,0	1,9	4,1	4,0	3,6	4,9	7,8	9,1	9,3
finansiellt kapital (BF)	2,6	2,5	2,7	3,3	3,4	3,8	3,7	3,8	3,5
Finansieringsfaktor (F)	0,0	-1,4	5,3	4,7	1,6	6,0	13,7	15,8	15,4
Räntabilitet på eget kapital (RE)	4,6	-3,0	12,1	12,0	8,6	14,7	25,2	28,7	28,2
Konsumentprisindex (förändring dec.-dec.)	12,8	7,5	9,7	13,7	9,4	9,9	9,3	8,1	3,7
"Real" räntabilitet på eget kapital	-7,3	-4,2	2,2	-1,5	-0,7	4,4	14,5	19,1	23,6
<i>Finansieringsfaktorns komponenter:</i>									
Genomsnittlig skuldränta (RS)	4,6	4,9	4,8	5,6	6,4	6,4	5,6	5,1	5,0
(RT-RS)	0,0	-0,5	2,0	1,7	0,6	2,3	5,9	7,8	7,8
Skuldsättningsgrad (S/E)	2,91	2,77	2,72	2,79	2,78	2,60	2,32	2,03	1,98
Soliditet (E/T)	25,6	26,5	26,9	26,4	26,5	27,8	30,2	32,8	33,5
RT = BA + BF RE = RT + F F = (RT - RS) × S/E									

Anm. Räntabiliteten på eget kapital är beräknad på resultatet efter finansiellt netto men före extraordinära poster, bokslutsdispositioner och skatt. Skuldsättningsgrad, S/E = (Skulder + hälften av obeskattade reserver)/(eget kapital + hälften av obeskattade reserver).

Källor: 1977–1982 enligt statistiska centralbyrån (SOS företagen). 1983–1985 enligt Konjunkturinstitutet. Uppgifterna för 1983 har beräknats utifrån statistiska centralbyråns undersökning av identiska industriföretag 1982 och 1983.

9 Den offentliga verksamheten¹

Den offentliga verksamheten diskuteras i det följande med utgångspunkt från den finansiella utvecklingen för delsektorerna staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn. Avslutningsvis presenteras beräkningar av finanspolitikens effekter på samhällsekonomin.

1985 samordnas uppbörden av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Den samordnade skatteuppbörden innebär att staten och socialförsäkringssektorn under 1985 får in uppbörd av 13 månaders inkomstskatt och 11 månaders arbetsgivaravgifter. För att få jämförbarhet mellan åren redovisas i detta kapitel inkomster och utgifter som om 12 månaders inbetalningar görs av både inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. I nedanstående tablå redovisas konsekvenserna för vissa centrala variabler om nationalräkenskapernas eller kassamässiga principer istället hade tillämpats. Ingetdera av dessa alternativa redovisningssätt bedöms vara lämpligt ur analytisk synvinkel. Antingen underskattas arbetsgivaravgiftsinkomsterna (NR-principer) eller uppstår inkonsistenser bl. a. mot hur hushållen och företagen redovisas i övriga kapitel (kassamässiga principer).

	1984	1985		
		I detta kapitel	NR-mässigt	Kassamässigt
Finansiellt sparande i offentlig sektor:				
– miljarder kr.	– 23,3	– 24,7	– 34,7	– 21,7
– procent av BNP	– 3,0	– 2,9	– 4,1	– 2,5
Skattekvot, procent av BNP	50,7	50,7	49,5	51,1

Anm. För att komma från redovisningen i detta kapitel till NR-mässig redovisning skall arbetsgivaravgifterna till staten minskas med 4,7 miljarder kr. och till socialförsäkringen med 5,3 miljarder kr. samt statsbidragen från staten till socialförsäkringen ökas med 2,6 miljarder kr. För att komma till en kassamässig redovisning skall därutöver statens inkomster av direkt skatt ökas med 13,0 miljarder kr.

9.1 Staten

Beräkningarna av statens inkomster och utgifter baseras på nationalräkenskaperna för åren t. o. m. 1984. Prognosen för 1985 grundar sig på underlag från riksrevisionsverket och regeringens förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86.

Statens inkomster beräknas öka med 9% 1985, medan utgifternas ökningstakt begränsas till 8%, se tabell 9: 1. Det finansiella sparandet försämrars något 1985 i löpande priser, men förbättras som andel av BNP från – 5,7% 1984 till – 5,4% 1985. I tabellen redovisas också statens kassamäs-

¹ Kapitlet är utarbetat inom finansdepartementet.

siga budgetunderskott. Det reduceras kraftigt från ca 75 miljarder kr. 1984 till beräknade 63 miljarder kr. 1985.

Flera förändringar av de *direkta skatterna* har genomförts de senaste åren. Den viktigaste är omläggningen av inkomstbeskattningen, som innebär en kraftig sänkning av marginalskattesatserna och en begränsning av det skattemässiga värdet av underskottsavdragen. Marginalskattesatsen strax under den s. k. brytpunkten har sänkts från 74 % 1982 till 50 % 1985 (vid en kommunal utdebitering på 30 kr.). Därigenom har inkomsterna från den statliga inkomstskatten blivit drygt 3 miljarder kr. lägre per år än om reformen inte hade genomförts. Den s. k. basenheten höjs från 7 600 kr. 1984 till 7 800 kr. 1985, vilket motsvarar 1,6 miljarder kr. i minskade skatteinkomster. Regeringen har vidare föreslagit en särskild skattereduktion 1985, vilken uppgår till 600 kr. för löntagare med heltidsarbete och normalinkomst. Den har beräknats leda till att inbetalningarna av preliminärskatt minskas med 2,3 miljarder kr.

Ungefär hälften av inkomsterna från *indirekta skatter* kommer från mervärdesskatten. Skattesatsen är oförändrad 1984 och 1985. Inkomsterna av mervärdesskatt har emellertid räknats upp betydligt i förhållande till den preliminära nationalbudgeten. Vissa arbetsgivaravgifter inräknas bland de indirekta skatterna. Det samlade uttaget av sådana avgifter minskade från 5,8 % 1983 till 5,3 % 1984 till följd av att den allmänna löneavgiften återställdes till 2 % från att ha varit tillfälligt höjd till 3 % andra halvåret 1983. Uttaget höjs till 5,4 % 1985 på grund av att arbetsmarknadsavgiften höjs med 0,3 procenenheter (halva avgiften räknas som indirekt skatt). Även statens inkomster från punktskatter väntas öka kraftigt 1985 delvis till följd av de skattehöjningar på bensin, vin, sprit och tobak som genomfördes i december 1984, delvis till följd av hyreshusavgiften.

Statens inkomster av *socialförsäkringsavgifter* beräknas öka kraftigt 1985. Fr. o. m. i år baseras inbetalningarna på en aktuell och därmed högre lönesumma, vilket förklarar den kraftiga ökningen. Dessutom höjs arbetsmarknadsavgiften, vilket gör att det totala statliga uttaget av socialförsäkringsavgifter ökar från 11,4 % till 11,55 %. Statens *övriga inkomster* ökar 1985 huvudsakligen till följd av ökade inleveranser från riksbanken. Dessutom ökar statens ränteinkomster.

Statens utgifter beräknas i reala termer öka med 2 % 1985. Ränteutgifterna svarar för hela denna reala ökning. Utgifterna exkl. räntebetalningar minskar något realt sett. Transfereringsutgifterna exkl. räntor ökar marginellt, medan konsumtion och investeringar minskar.

Transfereringar till hushåll består till drygt två tredjedelar av pensioner. Dessa ökar i takt med att basbeloppet höjs. För 1984 räknades basbeloppet upp med konsumentprisstegringen november 1982 – november 1983 med ett beräknat avdrag för 1982 års devalvering på 4 procentenheter. Därmed ökade basbeloppet från 19 400 kr. till 20 300 kr. Det särskilda tilläggsbeloppet på 300 kr., som infördes 1983, togs bort 1984. Sammantaget ökade

folkpensionerna med drygt 4%. Basbeloppet höjs 1985 med 7,4% till 21 800 kr. Barnbidraget höjs från 3 300 kr. per barn 1984 till 4 800 kr. 1985. Det är den kraftigaste höjningen någonsin. Även flerbarnstilläggen och studiebidragen höjdes. De totala transfereringarna till hushållen ökar reellt sett med drygt 3 % 1985.

Tabell 9: 1 Statens inkomster och utgifter 1982–1985
Exkl. statliga affärsverk och aktiebolag

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1982	1983	1984	1985	1982– 1983	1983– 1984	1984– 1985
<i>Löpande priser</i>							
1 Inkomster	182 387	218 083	244 480	266 240	19,6	12,1	9,0
1.1 Direkta skatter	41 216	48 530	55 770	60 310	17,7	14,9	8,0
1.2 Indirekta skatter	89 416	107 178	121 380	132 120	19,9	13,3	9,0
1.3 Socialförsäkringsavgifter	29 146	35 487	38 400	42 740	21,8	8,2	11,5
1.4 Övriga inkomster	22 609	26 888	28 930	31 070	18,9	7,6	7,5
2 Utgifter	241 807	271 574	289 000	312 590	12,3	6,4	8,0
2.1 Transfereringar	184 087	211 190	225 420	246 410	14,7	6,7	9,5
2.1.1 Till hushåll	61 635	67 621	70 460	77 060	9,7	4,2	9,5
2.1.2 Till socialförsäkringssektorn	5 421	8 851	10 360	14 480	63,3	17,0	40,0
2.1.3 Till kommuner	43 999	48 039	52 990	51 620	9,2	10,3	–2,5
2.1.4 Till företag	31 000	36 796	33 190	34 400	18,7	–9,8	3,5
därav: livsmedels- och räntesubventioner	11 222	13 062	13 110	13 840	16,4	0,4	5,5
industripolitiska åtgärder	8 430	7 920	3 370	3 700	–6,0	–57,4	10,0
2.1.5 Till internationell verksamhet	4 379	4 801	4 840	5 050	9,6	0,8	4,5
2.1.6 Ränteutgifter	37 653	45 082	53 630	63 800	19,7	19,0	19,0
2.2 Konsumtion	52 153	54 556	58 090	60 720	4,6	6,5	4,5
2.3 Investering	4 897	5 645	6 210	6 260	15,3	10,0	1,0
2.4 Lagerinvestering	554	39	–840	–920			
2.5 Köp och försäljning av fastigheter	116	144	120	120			
3 Finansiellt sparande	–59 420	–53 491	–44 520	–46 350			
4 Utlåning och andra finansiella transaktioner	13 758	15 621	11 380	10 400			
därav: industripolitiska åtgärder	1 660	2 400	–	–			
5 Kursförluster	2 572	6 055	11 200	9 900			
6 Korrigeringspost	7 398	4 795	8 260	–3 650 ¹			
7 Totalsaldo	–83 148	–79 962	–75 360	–63 000			
Totalsaldo, % av BNP	–13,2	–11,4	–9,6	–7,4			
<i>1980 års priser</i>							
Konsumtion	44 480	42 925	43 020	42 590	–3,5	0,2	–1,0
Investering	4 125	4 339	4 510	4 360	5,2	3,9	–3,5

¹ Omsvängningen av korrigeringsposten 1985 beror på effekterna av den samordnade skatteuppbörden.

Anm. Nivån på inkomster och utgifter skiljer sig något från beräkningarna i budgetförslaget av redovisnings-tekniska skäl.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Transfereringar till socialförsäkringssektorn och transfereringar till kommuner kommenteras i avsnitt 9.2 och 9.3.

Transfereringar till företag inkluderar i enlighet med nationalräkenskapernas principer även livsmedelssubventioner och räntebidrag till bostäder. Samtliga livsmedelssubventioner utom på mjölk avvecklades den 5 dec. 1983. Därmed minskade dessa med 850 milj. kr. 1984. Ökade räntesubventioner uppvägde helt denna minskning. 1985 ändras inte reglerna för dessa subventioner, utan de utvecklas i stort sett i takt med konsumtionen.

Under en lång följd av år har stora industripolitiska satsningar gjorts inom varvs-, stål-, skogsindustrin m. fl. branscher. Till en del har dessa industripolitiska satsningar utgått som lån eller kreditgarantier, men till största delen har de ingått bland transfereringar till företag. Under 1984 minskade utbetalningarna av industristöd drastiskt. Utbetalningarna avsåg då främst förluster av fartygsförsäljning genom det statsägda rederiföretaget Zenit. För 1985 tillkommer dessutom kostnader för avveckling av Uddevallavarvet (se tabell 9: 2).

Transfereringarna till internationell verksamhet utgörs huvudsakligen av gåvodelen i u-landsbiståndet. Transfereringarna till utlandet beräknas 1985 bli 5 miljarder kr. Det totala u-landsbiståndet däremot är över 7 miljarder kr.

Ränteutgifterna på statsskulden ökar mycket snabbt till följd av dels underskottet i statsbudgeten, dels att äldre lån som förfaller måste omplaceras till högre räntesatser. Den svenska statsskulden uppgick den 31 mars 1985 till 558 miljarder kr. varav 121 miljarder kr. avsåg upplåning utomlands. Uppräknat till aktuella växelkurser var utlandsskulden 20 miljarder kr. högre.

Den *statliga konsumtionen* var praktiskt taget oförändrad 1984 i reala termer, trots att försvarsanslagen drogs upp relativt kraftigt. Den statliga konsumtionen 1985 väntas åter minska något i reala termer. 1984 minskade

Tabell 9:2 Industripolitiska åtgärder 1978–1985

Milj. kr.

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Statliga företag	625	1 615	1 350	1 980	3 890	4 050	520	360
Varvsindustri	1 638	5 077	3 360	3 000	4 100	4 130	2 770	3 250
Stålindustri	1 770	1 652	1 120	1 160	220	40	40	40
Skogsindustri	360	325	60	520	40	2 000	—	—
Övriga branscher	413	1 969	990	550	1 840	100	40	50
Totalt	4 806	10 638	6 880	7 210	10 090	10 320	3 370	3 700
därav transferering	2 594	6 224	5 230	5 080	8 430	7 920	3 370	3 700
lån och aktieteckning	2 212	4 414	1 650	2 130	1 660	2 400	—	—

Anm. Statliga företag omfattar i huvudsak företag inom Statsföretag, t. ex. NJA, LKAB, ASSI. De flesta företag som mottar industripolitiskt stöd inom varvs-, stål- och skogsindustrin är numera statliga. Branschredovisningen i tabellen baseras på de institutionella förhållanden som rådde 1976. För att kunna jämföra värdena årsvis har därför denna indelning bibehållits.

Källor: Finansdepartementet, industridepartementet och riksrevisionsverket.

sysselsättningen inom statliga myndigheter med 3 400 personer. För 1985 förutses ånyo en minskning med ett par tusen personer. Här ingår en beräknad minskning av antalet sysselsatta i statliga beredskapsarbeten.

Investeringsverksamheten inom de statliga myndigheterna beskrivs närmare i kapitel 7. De statliga myndigheternas investeringar i reala termer ökade kraftigt 1984 bl. a. på grund av ökat vägbyggande. 1985 kommer de statliga myndigheternas investeringar däremot att minska något.

Statens egen utlåning – bl. a. i form av bostadslån och lån till industrier – och andra finansiella transaktioner minskar något 1985. Fr. o. m. den 1 juli 1985 kommer nämligen de statliga bostadslånen att överföras till ett särskilt bostadslåneinstitut. De kommer då inte längre att ingå i statsbudgeten, vilket innebär att statens utgifter för utlåning minskar med ca 4 miljarder kr. kalenderåret 1985.

Genom de senaste årens devalveringar och stigande dollarkurs har statens utlandslån stigit i värde. Dessa *kursförluster* registreras inte som utgifter på statsbudgeten förrän vid amortering på eller omsättning av lånen. Under hösten 1984 har flera utländska lån omplacerats. Därigenom har stora kursförluster uppstått. Med antagande om fortsatt hög dollarkurs kommer kursförluster att realiseras även under 1985.

9.2 Kommuner

Det ekonomiska utfallet för den kommunala sektorn år 1984 blev bättre än vad beräkningarna i den preliminära nationalbudgeten visade. Det finansiella sparandet, dvs. inkomster minskade med utgifter för transfereringar, konsumtion och investeringar, blev –1,1 miljarder kr. I den preliminära nationalbudgeten beräknades det finansiella sparandet till –2,4 miljarder kr. De förbättrade siffrorna beror framför allt på att de speciella statsbidragen blivit 0,7 miljarder kr. högre och den kommunala konsumtionen 0,5 miljarder kr. lägre än vad som tidigare beräknats.

För 1985 beräknas det finansiella sparandet bli –2,3 miljarder kr. Detta är ett något mindre underskott än vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Trots det negativa finansiella sparandet i den kommunala sektorn både 1984 och 1985 förblir likviditeten god. Det s. k. finansieringskapitalet –dvs. kommunernas samlade likvida medel – beräknas uppgå till omkring 30 miljarder kr., vilket ger kommunerna en god betalningsberedskap. För att motverka likviditetsökningen i den svenska ekonomin skall kommunerna i början av 1986 avsätta 4,5 miljarder kr. på konton i riksbanken.

Kommunernas inkomster steg 1984 med 8,2% och beräknas stiga med 5,9% 1985 mätt i löpande priser. Den kommunala utdebiteringen höjs 1985 med i genomsnitt 7 öre. Denna låga ökning av skattesatsen, tillsammans med att den kommunala beskattningen av juridiska personer upphör, gör att skatteinkomsterna stiger måttligt eller med 6,6% år 1985. De allmänna

statsbidragen ökar på grund av att kommunerna erhåller 1,8 miljarder i kompensation för skattebortfallet från juridiska personer. De speciella statsbidragen minskar däremot kraftigt, mest på grund av att bidraget för psykiatrisk sjukvård överförs till socialförsäkringsersättningen och därför redovisas bland övriga inkomster från och med 1985. De speciella statsbidragen dämpas även av att en del kommunala verksamheter, t. ex. inom skolväsendet, minskar och att ingen ökning av statsbidragen för löne- och prisökningar sker om inte särskilda regler finns om detta.

Kommunernas utgifter steg 1984 med 8,6% och beräknas stiga med 6,4% under 1985. Den kommunala konsumtionsökningen stannade vid 2,4% år 1984 mätt i fasta priser. Av volymökningen beräknas 0,3% kunna hänföras till sysselsättningsbefrämjande åtgärder i form av beredskapsarbeten och ungdomslag. Den underliggande volymökningen för 1984 blir då drygt 2%. För 1985 beräknas konsumtionsökningen stanna vid 1,5% varvid de sysselsättningsbefrämjande åtgärderna förväntas ligga på oförändrad nivå mätt som deras bidrag till den kommunala konsumtionen.

Transfereringarna till hushållen, som innehåller huvudsakligen bidrag av social karaktär, förväntas öka med 8,0% i löpande pris, medan investe-

Tabell 9: 3 Kommunernas inkomster och utgifter 1982–1985

Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

		Milj.kr.				Förändring, %		
		1982	1983	1984	1985	1982– 1983	1983– 1984	1984– 1985
<i>Löpande priser</i>								
1	Inkomster	179 687	198 146	214 362	226 920	10,3	8,2	6,0
1.1	Skatter	97 393	107 363	115 547	123 120	10,2	7,6	6,5
1.2	Statsbidrag	43 999	48 039	52 991	51 620	9,2	10,3	–2,5
1.2.1	Allmänna statsbidrag	10 092	10 315	11 335	12 860	2,2	9,9	13,5
1.2.2	Speciella statsbidrag	33 907	37 724	41 656	38 760	11,3	10,4	–7,0
1.3	Övriga inkomster	38 295	42 744	45 824	52 180	11,6	7,2	14,0
2	Utgifter	178 727	198 372	215 493	229 250	11,0	8,6	6,5
2.1	Transfereringar	29 392	31 852	34 284	36 440	8,4	7,6	6,5
2.1.1	Till hushåll	11 395	12 948	14 238	15 380	13,6	10,0	8,0
2.1.2	Till staten	2 974	3 129	3 314	3 480	5,2	5,9	5,0
2.1.3	Till företag	6 624	6 934	7 282	7 720	4,7	5,0	6,0
2.1.4	Ofördelat	8 399	8 841	9 450	9 860	5,3	6,9	4,5
2.2	Konsumtion	130 625	146 356	160 483	171 410	12,0	9,7	7,0
2.3	Investeringar	18 832	20 198	20 816	21 460	7,3	3,1	3,0
2.4	Netto av mark- och fastighetsköp	–122	–34	–90	–60			
3	Finansiellt sparande enligt nationalräkenskaper (1–2)	960	–226	–1 131	–2 330			
<i>1980 års priser</i>								
Konsumtion		111 149	114 233	117 071	118 830	2,8	2,5	1,5
Investeringar		15 941	15 706	15 152	14 840	–1,5	–3,5	–2,0

Källa: Finansdepartementet.

ringsutgifterna ökar med 3,8 %. Det senare motsvarar en nedgång i investeringsvolymen med 2,1 %.

Sysselsättningen i kommunerna ökade under 1984 med 30 000 personer. Därav tillkom 25 000 personer genom ungdomslagen samtidigt som antalet personer i kommunala beredskapsarbeten minskade med 7 000. Den underliggande sysselsättningen, dvs. exkl. dessa sysselsättningsbefrämjande åtgärder, blev därmed 12 000 personer. För år 1985 beräknas ökningen uppgå till ca 20 000 personer, därav en underliggande ökning med 12 000.

9.3 Socialförsäkringssektorn

Socialförsäkringssektorn omfattar allmän sjukförsäkring, allmän tilläggspensionering samt erkända arbetslöshetskassor. Sektorns inkomster följer i stort sett utvecklingen av inkomsterna från socialförsäkringsavgifterna. Dessa beror på den totala lönesummans utveckling och på ATP- och sjukförsäkringsavgifternas storlek. 1984 ökade ATP-avgiften med 0,2 procentenheter men förblev oförändrad 1985. Att ökningen av avgiftsinkomsterna 1985 beräknas bli så mycket större än ökningen av lönesumman beror på att avgifterna beräknas på ett mer aktuellt och därmed högre lönesummeunderlag samtidigt som man har inkomster från slutreglering för tidigare år.

Tabell 9:4 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1982–1985

Löpande priser

	Milj.kr.				Förändring, %		
	1982	1983	1984	1985	1982– 1983	1983– 1984	1984– 1985
1 Inkomster	82 417	91 619	102 220	115 720	11,2	11,6	13,0
1.1 Avgifter	57 484	60 013	65 200	71 400	4,4	8,6	9,5
1.2 Bidrag från staten	5 421	8 851	10 360	14 480	63,3	17,0	40,0
1.3 Ränteinkomster m. m.	19 415	22 168	25 210	28 000	14,2	13,7	11,0
1.4 Övriga inkomster	97	189	200	200	94,8	5,8	0
1.5 Skatter	0	398	1 250	1 640	..	214,1	31,0
2 Utgifter	63 801	72 599	79 890	91 730	13,8	10,0	15,0
2.1 Transfereringar till hushållen	48 896	56 451	62 760	69 790	15,5	11,2	11,0
2.2 Övriga transfereringar	12 139	13 254	14 100	18 920	9,2	6,4	34,0
2.3 Konsumtion m. m.	2 766	2 894	3 030	3 020	4,6	4,7	–0,5
3 Finansiellt sparande	18 616	19 020	22 330	23 990			
Finansiellt sparande, % av BNP	3,0	2,7	2,8	2,8			

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riks-försäkringsverket och statistiska centralbyrån.

Bidrag från staten kommer att öka kraftigt 1985 beroende på överföringen av bidraget för psykiatrisk sjukvård till socialförsäkringsersättningen. Då transfereringarna till kommuner ökar i motsvarande grad påverkas inte socialförsäkringssektorns finansiella sparande av denna omläggning.

Ränteinkomsterna visar på kraftiga ökningar för varje år beroende på det betydande finansiella sparandet i Allmänna pensionfonden.

Fr. o. m. 1983 har socialförsäkringssektorn även inkomster av *skatter*. Dessa utgjordes 1983 av den tillfälliga vinstdelningsskatten. 1984 och 1985 består skatteinkomsterna förutom av vinstdelningsskatt även av löntagarfondsavgiften som utgör 0,2 proc. av lönesumman.

Transfereringarna till hushållen består till drygt 50 % av utbetalningar av allmän tilläggspension (ATP). Under 1984 ökade pensionsutbetalningarna relativt långsamt beroende på den måttliga höjningen av basbeloppet. För 1985 höjdes basbeloppet med 7,4 %. De totala utbetalningarna av ATP beräknas öka med drygt 15 %. Den maximala arbetslöshetesersättningen höjdes från 280 kr. per dag till 300 kr. den 1 juli 1984, vilket medförde att utbetalningarna från de erkända arbetslöshetskassorna ökade trots minskad arbetslöshet. Även 1985 väntas dessa utbetalningar öka något trots en fortsatt minskning av arbetslösheten. Ersättningen höjs den 1 juli 1985 till 315 kr.

Det *finansiella sparandet* motsvarar i stort sett uppbyggnaden av AP-fonden, vilken 1984 ökade med nästan 22 miljarder kr. För 1985 beräknas det finansiella sparandet öka till 24 miljarder kr. medan uppbyggnaden av AP-fonden genom den förändrade uppbördsrutinen av arbetsgivaravgifterna begränsas till drygt 21 miljarder kr.

Tabell 9: 5 Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar 1982–1985

	Milj.kr., löpande priser				Volymförändring, %		
	1982	1983	1984	1985	1982–1983	1983–1984	1984–1985
Statlig konsumtion	52 153	54 556	58 090	60 720	– 3,5	0,2	–1,0
Socialförsäkringssektorns konsumtion	2 686	2 823	2 960	2 930	– 3,7	0,1	–6,0
Kommunal konsumtion	130 625	146 356	160 480	171 420	2,8	2,5	1,5
Offentlig konsumtion	185 464	203 735	221 530	235 070	0,9	1,8	1,0
Statlig investering ¹	17 307	19 496	19 570	20 760	1,4	–4,7	0,5
Socialförsäkringssektorns investeringar	80	71	70	90	–25,4	–0,1	13,5
Kommunala investeringar ¹	18 832	20 198	20 820	21 460	– 1,7	–3,1	–2,0
Offentliga investeringar	36 219	39 765	40 460	42 310	– 0,3	–3,8	–1,0
därav: myndigheter	19 061	20 627	21 740	22 260	– 0,7	–0,7	–2,5
Summa offentlig sektor	221 683	243 500	261 990	277 380	0,7	0,9	0,5

¹ Inkl. affärsverk samt statliga och kommunala bolag exkl. bostadsinvesteringar.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

9.4 Den totala offentliga sektorn

Det totala antalet sysselsatta i statliga myndigheter inkl. värnpliktiga var 302 400 år 1984. Inom kommunala myndigheter var samtidigt 1 080 800 personer sysselsatta, allt enligt nationalräkenskaperna. Sysselsättningen i staten beräknas 1985 minska med 2 000 personer och öka i kommunerna med ca 20 000 personer.

Den offentliga sektorns totala konsumtion och investeringar framgår av tabell 9: 5. Den offentliga konsumtionen som under 1970-talet ökade med 3,2% i genomsnitt har numera en mycket lägre ökningstakt. Visserligen ökade utvecklingstakten tillfälligt under 1984, bl. a. på grund av införande av arbeten i ungdomslag, men 1985 väntas ånyo utvecklingen dämpas betydligt.

De offentliga investeringarna minskade i volym 1984. Det är både statens och kommunernas investeringar som minskar. Särskilt kraftigt är minskningen inom de statliga affärsverken, vilket beror på att de stora investeringsprojekt som pågick under 1983 inom vattenfall, SJ och luftfartsverket nu är färdiga. De investeringsstimulerande åtgärder som beslu-

Tabell 9:6 Den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter 1982–1985

Löpande priser

		Milj.kr.				Förändring, %		
		1982	1983	1984	1985	1982– 1983	1983– 1984	1984– 1985
1	Inkomster	382 986	437 852	483 950	524 040	14,3	10,5	8,5
1.1	Skatter	228 025	263 469	293 950	317 190	15,5	11,6	8,0
1.2	Socialförsäkringsavgifter	86 630	95 500	103 600	114 140	10,2	8,5	10,0
1.3	Övriga inkomster	68 331	78 883	86 400	92 710	15,4	9,5	7,5
2	Utgifter	422 830	472 549	507 270	548 750	11,8	7,3	8,0
2.1	Transfereringar	213 009	242 751	259 450	286 730	14,0	6,9	10,5
2.1.1	Till hushåll	122 383	137 414	147 840	162 700	12,3	7,6	10,0
2.1.2	Till företag inkl. livsmedels- och bostadssubventioner	42 751	49 388	46 800	48 660	15,5	–5,2	4,0
2.1.3	Till internationell verksamhet	4 379	4 801	4 840	5 050	9,6	0,8	4,5
2.1.4	Räntor	43 496	51 148	59 970	70 320	17,6	17,2	17,5
2.2	Konsumtion	185 464	203 735	221 530	235 070	9,9	8,7	6,0
2.3	Bruttoinvesteringar	24 363	25 953	26 260	26 890	6,5	1,2	2,5
2.4	Köp och försäljning av fastigheter	–6	110	30	60			
3	Finansiellt sparande	–39 844	–34 697	–23 320	–24 710			
	Finansiellt sparande % av BNP	–6,3	–4,9	–3,0	–2,9			
4	Över statsbudgeten finansierad utlåning	13 758	15 621	11 380	10 400			

Källa: Finansdepartementet.

tades under hösten 1983 och våren 1984 av arbetsmarknads- och regionalpolitiska skäl bidrar emellertid till att dämpa minskningen i investeringarna. 1985 beräknas de offentliga investeringarna minska. Minskningen kan i sin helhet hänföras till kommunerna, där ett minskat bostadsbyggande medför lägre följdinvesteringar i vägar, vatten och avlopp o. dyl. De statliga investeringarna väntas däremot öka något. Ökningen beror helt och hållet på de statliga affärsverken, huvudsakligen SJ, vars investeringar återgår till en normal nivå, efter en tillfällig nedgång 1984. I tabell 9:5 inräknas, till skillnad från i övriga tabeller i detta kapitel investeringar, i statliga affärsverk och bolag.

I tabell 9:6 redovisas den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1982–1985. Transaktionerna mellan de tre delsektorerna har eliminerats varför tabellen endast visar transaktionerna mellan den offentliga sektorn och samhällsekonomin i övrigt.

Sedan 1978 har hela den offentliga sektorn uppvisat ett sparandeunderskott. Försämringen i den offentliga sektorns finansiella sparande kan i sin helhet hänföras till ökande statliga budgetunderskott. Som framgår av tabell 9:6 förbättrades det finansiella sparandet väsentligt 1983 och 1984, vilket huvudsakligen berodde på att statens finansiella sparande förbättrades. För 1985 beräknas dock den offentliga sektorns finansiella sparande försämrats något. Mätt som andel av BNP minskar det finansiella sparandeunderskottet emellertid något till 2,9% 1985.

De totala offentliga utgifterna ökade under 1970-talet med 5,6% per år, dvs. betydligt snabbare än BNP, se tabell 9:7. Ökningstakten under 1980-talet har varit betydligt lägre. 1984 minskade de reala offentliga utgifterna.

Tabell 9:7 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1970–1985
Årlig procentuell volymförändring

	1970– 1980	1981	1982	1983	1984	1985
Inkomster	3,9	2,8	1,9	4,4	2,3	2,2
därav: skatter	2,7	1,4	2,1	5,5	3,2	1,8
avgifter	8,6	5,1	–7,1	0,7	0,4	3,9
Utgifter	5,6	4,5	4,0	2,1	–0,7	2,1
Utgifter exkl. räntor	5,3	2,7	1,7	1,5	–1,8	0,9
Staten inkl. räntor	5,5	4,5	5,5	2,6	–1,5	2,0
Staten exkl. räntor	4,9	1,2	1,4	1,3	–3,9	–0,3
Socialförsäkringssektorn inkl. räntor	11,9	4,2	3,9	3,9	1,8	8,3
Kommunerna inkl. räntor	4,2	2,3	0,9	1,4	0,5	0,4
BNP, proc. volymförändring	2,0	–0,3	0,8	2,5	3,0	2,4

Anm. De nominella utvecklingstakterna för totala inkomster och utgifter redovisas med samtliga interna betalningsströmmar bortnettade. För delsektorerna har de interna betalningsströmmarna medtagits. Samtliga poster har deflaterats med BNP-deflatorn för att kunna jämföras med utvecklingen av BNP i fasta priser.

Källa: Finansdepartementet.

För staten var denna minskning ännu mer accentuerad och räknat exkl. statsskuldräntor minskade utgifterna reallt med 3,9%. Däremot väntas en ökning av offentliga sektorns reala utgifter 1985. Detsamma gäller för staten, men mätt exkl. statsskuldräntor väntas utgifterna minska något reallt sett. Den höga utvecklingstakten för socialförsäkringssektorn 1985 betingas helt av att bidraget för psykiatrisk vård överförts till socialförsäkringsersättningen.

Den reala utgiftsökningen i den offentliga sektorn har varit större än BNP-tillväxten under 1970-talet. Som en följd härav har de konsoliderade offentliga utgifterna satta i relation till BNP ökat trendmässigt under 1970-talet, från knappt 44% 1970 till 67,4% av BNP 1982. Därefter har utgiftsandelen sjunkit. Även 1985 beräknas utgiftsandelen sjunka, se tabell 9:8.

Tabell 9:8 Den totala konsoliderade offentliga sektorns inkomster och utgifter i procent av BNP 1970, 1980–1985

	1970	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Inkomster	48,3	58,6	60,4	61,0	62,2	61,7	61,6
Skatter och avgifter	40,5	49,5	50,9	50,1	51,0	50,7	50,7
Skatter	33,0	35,3	35,9	36,3	37,4	37,5	37,3
Utgifter	43,9	62,3	65,3	67,4	67,1	64,7	64,5

Källa: Finansdepartementet.

De totala inkomsterna har också ökat som andel av BNP under 1970-talet, om än inte lika snabbt som utgifterna. Från 1982 har de legat i stort sett oförändrade på ca 62% av BNP. Den totala skattekvoten nådde redan 1977 upp till 51% och har sedan dess legat på denna nivå. Den totala skattekvoten beräknas vara oförändrad mellan 1984 och 1985.

9.5 Beräkning av finanspolitiska effekter

De finanspolitiska effektberäkningarna syftar till att belysa hur reala förändringar i de offentliga inkomsterna och utgifterna påverkar hela samhällsekonomin. Förändringar av delposter i de offentliga inkomsterna och utgifterna ger olika effekter på samhällsekonomin. Även om den offentliga sektorns finansiella sparande är oförändrat kan emellertid en finanspolitisk effekt uppstå genom att det sker förskjutningar mellan olika typer av inkomster och utgifter, vilka har olika multiplikativ effekt på samhällsekonomin. Genom att göra antaganden om bl. a. de marginella konsumtions- och importbenägenheterna tas i modellen hänsyn till detta förhållande. Det aktuella konjunkturläget liksom även efterfrågeökningarnas sammansättning påverkar de marginella importbenägenheternas storlek. För 1984 och 1985 antas den marginella importbenägenheten för privat konsumtion vara

0,35. Hushållens marginella konsumtionsbenägenhet för 1984–1985 förutsätts vara 0,7. Med dessa antaganden om import- och konsumtionsbenägenheter som grund erhålls värden på ett antal multiplikatorer. Därefter kan den totala effekten av förändringar i den offentliga sektorns verksamhet på bruttonationalprodukten räknas fram. En närmare redogörelse för den teknik som tillämpas vid beräkningen av finanspolitikens effekter har tidigare lämnats i den reviderade nationalbudgeten 1983. Där återges också multiplikatorer baserade på nämnda benägenheter.

Vidare har antagits att statens ränteutbetalningar har en mycket låg multiplikativ effekt. Räntebetalningar på lån i Sverige har getts en multiplikator på 0,5 och räntebetalningar på utländska lån har antagits inte ha någon effekt alls. Industripolitiska insatser i form av transfereringar och subventioner har antagits ha en relativt hög multiplikator, 1,2. Summa multiplikator används för industripolitiska lån, medan annan utlåning inte antas ha någon effekt alls. Vid effektberäkningarna har hänsyn tagits till att den samordnande skatteuppbörden ökar statens inkomster 1985. Den kontraktiva effekten har uppskattats till 0,2 procentenheter.

För 1984 lämnade hela den offentliga sektorn en starkt kontraktiv effekt på ekonomin, huvudsakligen betingad av staten. Även 1985 förutses en kontraktiv effekt, om än något mindre än 1984. Av tabell 9: 9 framgår något utförligare hur olika delposter i den offentliga sektorns inkomster och utgifter bidrar till den totala finanspolitiska effekten för 1983–1985.

1984 uppvisar *staten* en starkt kontraktiv effekt, framför allt betingad av den långsamma utvecklingen av transfereringarna. Detta berodde huvudsakligen på avvecklingen av industristödet och långsammare utveckling av utbetalda pensioner. Ökningarna av de indirekta skatterna bidrog också till denna effekt. Även 1985 beräknas staten ha en kontraktiv effekt på samhällsekonomin helt beroende på ökade inkomster.

Tabell 9:9 Finanspolitiska effekter 1983–1985

	1983	1984	1985
Staten	-1,9	-0,8	-0,9
därav: direkt skatt	-0,4	-0,3	-0,1
indirekt skatt	-1,0	-0,6	-0,4
Utgifter	0,4	-1,6	0,2
därav: transfereringar m. m.	0,8	-1,3	0,3
konsumtion	-0,5	-0,1	-0,1
investeringar	0,1	-0,2	0,0
Summa staten	-1,5	-2,4	-0,7
Kommunerna	0,7	0,3	0,5
Socialförsäkringssektorn	0,2	-0,1	0,0
Summa offentlig sektor	-0,6	-2,2	-0,2

Källa: Finansdepartementet.

För *kommunerna* innebär framför allt ökningen av den kommunala konsumtionen expansiva finanspolitiska effekter för samtliga år under perioden 1983–1985.

I tabell 9: 10 redovisas de finanspolitiska effekterna för en längre tidsperiod, fördelade på de tre delsektorerna stat, kommuner och socialförsäkring. Här framgår att den offentliga sektorn gav störst expansiv effekt under åren 1977–1979 och mest kontraktiv effekt under åren 1983–1985.

Tabell 9:10 Finanspolitiska effekter 1974–1985

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Staten	1,3	-0,9	-0,8	2,8	3,7	2,3	-1,0	0,0	1,2	-1,5	-2,4	-0,7
Kommunerna	0,6	1,4	0,6	0,6	-1,0	1,2	1,3	0,5	0,4	0,7	0,3	0,5
Socialförsäkring	0,1	0,2	-0,1	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	-0,1	0,0
Offentlig sektor	2,0	0,7	-0,3	3,7	3,1	3,7	0,5	0,6	1,9	-0,6	-2,2	-0,2

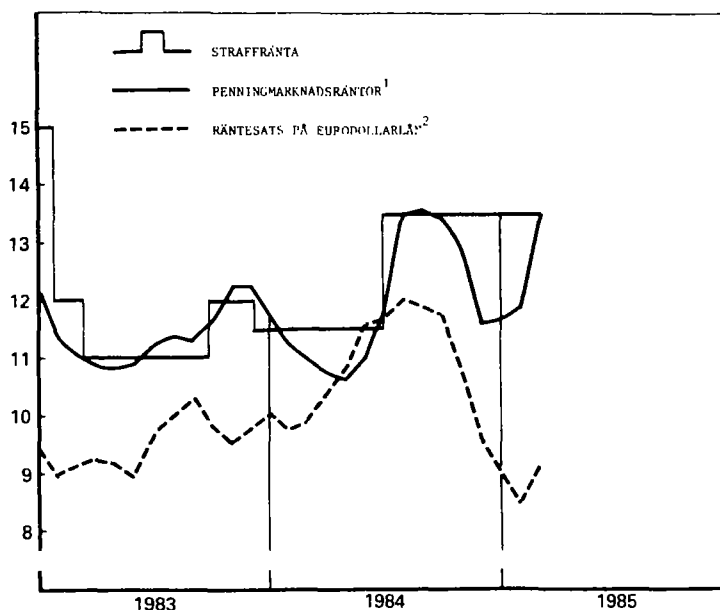
Källa: Finansdepartementet.

10 Kreditmarknaden¹

Den svenska kreditpolitiken kom även under 1984 att utformas utifrån budgetunderskottets finansiering och ränteberoendet gentemot utlandet. Kreditpolitiken inriktades även detta år på att i största möjliga utsträckning förlägga statsupplåningen till den inhemska marknaden utanför bank-systemet. I samband med framväxten av en omfattande och fungerande penningmarknad har kreditpolitiken fått en mer marknadsorienterad inriktning. Under 1984 började marknads likviditet och ränteläge att styras via riksbankens marknadsoperationer.

Under årets första månader ägde en viss sänkning av marknadsräntorna rum genom att marknaden tilläts att bli likvid (diagram 10: 1). Denna räntesänkning kunde accepteras mot bakgrund av ett valutainflöde (diagram 10: 2). Samtidigt steg dock sedan februari de korta räntorna utomlands successivt. Räntemarginalen gentemot utlandet krympte för att under april vara negativ (diagram 10: 1). Mot denna bakgrund samt ett begyn-

Diagram 10: 1 Korta räntor 1983–1985
Procent

¹ T. o. m. juni 1983 3-månaders bankcertifikatränta därefter 3-månaders statsskuld-växelränta, månadsgenomsnitt.

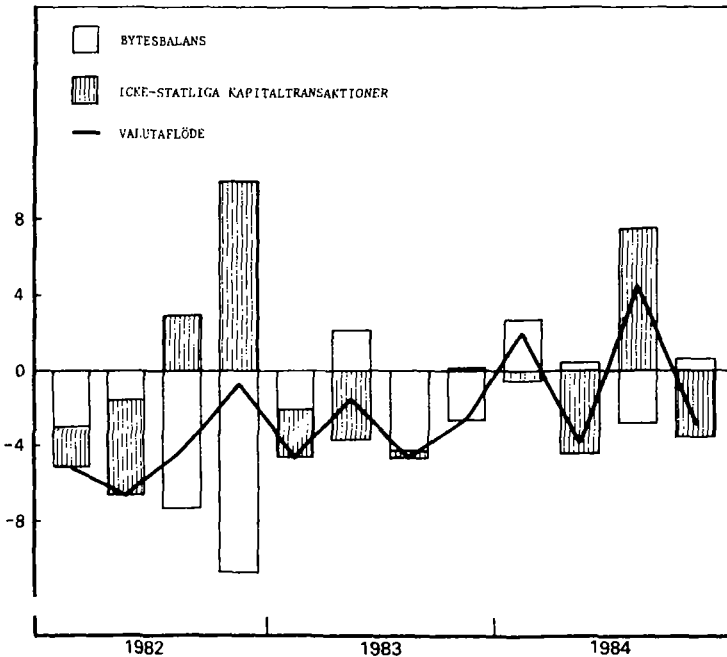
² 3-månadersdepositioner, månadsgenomsnitt.

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

¹ Kapitlet är utarbetat inom konjunkturinstitutet.

Diagram 10: 2 Sveriges bytesbalans, icke-statliga kapitaltransaktioner samt valutaflöde 1982–1984

Miljarder kr., kvartalsdata

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken och statistiska centralbyrån.

nande valutaflöde företog riksbanken omfattande marknadsoperationer i ränteupptrivande syfte i maj. En fortsatt negativ räntemarginal gentemot utlandet samt ett fortsatt valutaflöde föranledde riksbanken att i slutet av juni justera upp de administrativt satta räntorna, diskonto och straffränta. Penningmarknadsräntorna steg kraftigt (diagram 10: 1). Valuta flöt in i landet (diagram 10: 2).

Efter åtgärderna i juni tilläts marknadsräntorna åter sjunka genom en likvidisering av marknaden. Det skedde mot bakgrund av sjunkande internationella räntor och valutainflöde (diagram 10: 1 och 10: 2). De administrativt satta räntorna var oförändrade.

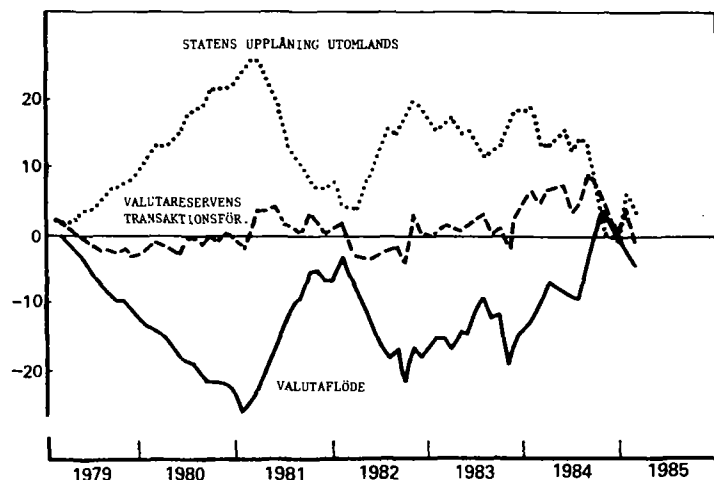
I slutet av januari 1985 företog riksbanken ånyo marknadsoperationer i ränteupptrivande syfte. Riksbanken gjorde omfattande försäljningar av statsskuldväxlar. Likviditeten stramades åt på marknaden. Bankernas upplåning i riksbanken kom att uppgå till straffräntebelagda belopp. Bakgrunden till denna åtgärd var ett valutaflöde, som sedan början av november 1984 till i slutet av januari 1985 uppgick till 5,3 miljarder kr. (diagram 10: 2). Utflödet ägde rum trots en gentemot den svenska ränteni-vån snabb nedgång framför allt i det amerikanska ränteläget. Räntegapet

gentemot eurodollarräntorna, som redan var betydande, vidgades ytterligare efter åtgärderna i januari (diagram 10:1). Valutautflödet upphörde sista veckan i januari och ett visst inflöde kunde registreras. Därefter har valuta ånyo flutit ut ur landet. Penningmarknadsräntorna har stigit och låg i mitten av mars i nivå med straffräntan (effektiv årsränta).

Det höjda ränteläget kan ses som ett tecken på att den inhemska räntan kontinuerligt anpassas till den utländska. Denna politik syftar till att över längre perioder balansera valutaflödet även om tillfälliga utflöden kan accepteras. Strävan är att statens nettoupplåning i utlandet över längre perioder skall vara noll. Statens nyupplåning i utlandet skall begränsas till en omstrukturering av den utländska statsskulden samt till att täcka kursförluster. Som diagram 10:3 visar har staten tidigare kompenserat valutautflöde med upplåning utomlands för att förhindra en neddragning av valutareserven. Ambitionen att balansera valutaflödet indikerar tillsammans med en förutsedd försvagning av bytesbalansen 1985 en fortsatt stram penningpolitik.

I slutet av 1984 utformade riksbanken vissa rekommendationer och regler att gälla under 1985. Stocken av bankernas utestående krediter i svenska kronor till andra ändamål än bostadsbyggande rekommenderas att öka med högst 4%. Detsamma gäller finansbolagens utlåning. Regleringen av leasing har samtidigt tagits bort. För allmänna pensionsfonden och samtliga livförsäkringsbolag, men ej för sakförsäkringsbolag, gäller ett bruttokrav på 85 % av placeringskapaciteten. Detta innebär krav på enbart förvärv av nyemitterade prioriterade obligationer och att avyttringar ej behöver kompenseras med förvärv. Vidare rekommenderar riksbanken en

Diagram 10: 3 Valutaflöde samt statens upplåning utomlands 1979–1985
Miljarder kr., 12-månadersförändringar

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

begränsning av bostadsinstitutens oprioriterade utlåning med undantag för s. k. ROT-lån (lån med statligt räntebidrag för reparationer samt om- och tillbyggnader) till högst 80 % av utlåningen för 12-månadersperioden t. o. m. september 1984. Bakgrunden till denna begränsning är att dessa lån ökade mycket kraftigt 1984.

Från och med kommande budgetår lyfts statens bostadslån ur budgeten. Finansieringen av dessa skall i stället ske genom prioriterade obligationer emitterade av ett nytt statligt bostadsinstitut. Vid överenskommelse med delegationen för bostadsfinansiering har bankerna åtagit sig att som tidigare förvärva bostadsobligationer inkl. sådana utgivna av det nya statliga bostadsinstitutet.

Under loppet av 1984 dämpades successivt penningmängdens tillväxttakt ner till 3–4 % för att tillfälligt accelerera mot slutet av året. I december uppgick tillväxttakten till 7,3 % (på 12-månadsbasis) att jämföras med 8,1 % 1983.

Penningmängden ökade med 30 miljarder kr. 1984 (tabell 10: 1). Trots ett förbättrat budgetläge samt ansträngningar att motverka underskottets likviderande effekt blev statens likviditetstillskott större än 1983. Utlåningsrekommendationen för bankerna begränsade en ytterligare likviditetspåspädning via en kreditexpansion. Samtidigt fick företagens tillfälliga vinstavsättningar på konto i riksbanken en likviditetsindragande effekt.

Bankernas likvida tillgångar exkl. kassavotsmedel växte med 6 miljarder kr. 1984, vilket var några miljarder kr. mer än 1983 (tabell 10: 2). Likviditetstillskotten motsvarades av en neddragning av skulden till riksbanken. Dessutom minskade bankerna sitt innehav av statspapper, varmed deras skuld i riksbanken sjönk ytterligare.

10.1 Kreditinstitutens utlåning

Utlåningen på den inhemska organiserade kreditmarknaden¹ (exkl. statens direkta kreditgivning) växte 1984 med 10 miljarder kr. till 129 miljarder kr. (tabell 10: 3). Nettoupplåningen i utlandet minskade kraftigt 1984. Om realiserade kursförluster bortdrages minskade denna upplåning från 27 miljarder kr. 1983 till 17 miljarder kr. 1984. Statens utlandsupplåning uppgick till ca 20 miljarder kr. 1983 men upphörde praktiskt taget 1984. Den privata sektorns nettoupplåning i utlandet växte samtidigt med 9 miljarder kr.

Bankernas övrigutlåning i svenska kronor var 4 miljarder kr. lägre 1984 än 1983 (tabell 10: 4). Denna minskning sammanhängde med en betydligt

¹ Den inhemska organiserade kreditmarknaden omfattar riksbanken, affärsbanker, spar- och föreningsbanker, finansbolag, enskilda- och offentliga försäkringsinrättningar, bostadsinstitutens oprioriterade utlåning finansierad utanför kreditinstitutet samt allmänhetens placeringar i förlagsbevis och obligationer och dessutom andra statspapper än obligationer.

lägre utlåning till hushållen 1984. Motsvarande utlåning till företagen var något större 1984 än 1983. Bankernas utlåning till företagen i utländsk valuta växte samtidigt kraftigt. Bankernas nettoinnehav av statsobligationer sjönk under 1984 med drygt 6 miljarder kr. jämfört med en ökning på 16 miljarder kr. 1983. (tabell 10:5). Dessutom avvecklade bankerna delar av sitt statsskuldväxelinnehav.

De *enskilda försäkringsinrättningarnas* totala nettoplaceringar på kreditmarknaden sjönk med drygt 2 miljarder kr. under 1984 till 20 miljarder kr. Deras kreditgivning i form av reverslån till kommuner och företag minskade. En omfördelning i försäkringsbolagens kreditgivning till staten ägde samtidigt rum sett över helåret. Deras nettoköp av prioriterade statsobligationer blev under året som helhet lägre än 1983. Samtidigt köpte de i betydande omfattning oprioriterade statsobligationer (riksobligationer). Även under året som helhet var deras nettoköp av statsskuldväxlar större än 1983. Försäkringsbolagen fullgjorde sin placeringsplikt.

Under 1984 översteg pensionsutbetalningarna från *allmänna pensionsfonden* dess avgifter med 3,7 miljarder kr. Samtidigt växte räntenettet i en sådan takt att fondens kapitaltillväxt ökade med drygt 2 miljarder kr, vilket i stort sett kom att motsvara ökningen av fondens kreditgivning. Ökningen placerades i statsskuldväxlar och långivning till de företagsfinansierande och bostadsfinansierande (oprioriterade delen) instituten. Fonden minskade sitt nettoinnehav av prioriterade statsobligationer, samtidigt som stora nettoförvärv av prioriterade bostadsobligationer gjordes. Även allmänna pensionsfonden uppfyllde sin placeringsplikt.

10.2 Den sektorvisa upplåningen

Under 1984 minskade *statens* budgetunderskott till drygt 74 miljarder kr. (tabell 10:6). Statens inhemska upplåning ökade samtidigt med 5,5 miljarder kr. till närmare 63 miljarder kr. En kraftig omsvängning i den inhemska finansieringen från såväl marknaden utanför bankerna som i bankerna till riksbanken ägde rum under året. Denna utveckling speglar i viss mån den likviditetsindragning som skett i samband med företagens insättningar på konto i riksbanken. Dessutom var den en följd av neddragningen av bankernas skuld i riksbanken. Under 1984 var inlösen av räntebärande statliga obligationslån omfattande. Hushållens bidrag till budgetens finansiering i form av premie- och sparobligationer samt allemanssparandet uppgick detta år till 14 miljarder kr., varav allemanssparandet svarade för 5,6 miljarder kr.

Som framgått tidigare upphörde under 1984 i stort sett statens nettoupplåning utomlands, de realiserade kursförlusterna exkluderade.

Kommunerna

Under 1984 ägde en relativt kraftig neddragning av kommunernas likvida tillgångar rum (tabell 10: 7). Denna neddragning tillsammans med upplåning utanför den traditionella inhemska kreditmarknaden finansierade kommunernas utgiftsöverskott detta år samt uppbyggnaden av deras övriga finansiella tillgångar. Kommunernas nyupplåning på den svenska kreditmarknaden var lägre än deras amorteringar 1984.

Bostäder

Under 1984 färdigställdes ett färre antal lägenheter än 1983 eller 35 000. Även igångsättningen av bostäder minskade med 4 200 till 33 400. Volymmässigt ökade bostadsinvesteringarna med 3,2 %. Det var ombyggnadsinvesteringarna i såväl flerbostadshus som småhus, som ökade, medan nybyggnadsinvesteringarna i båda kategorierna minskade.

Bostadssektorns nettoupplåning på kreditmarknaden (inkl. lån från staten) kom under 1984 att uppgå till ungefär samma belopp som 1983 (tabell 10: 8). Teckningarna av prioriterade bostadsobligationslån var oförändrade 1984 och uppgick till närmare 19 miljarder kr.

Privat sektor¹

Den privata sektorns nettoupplåning på den inhemska kreditmarknaden (exkl. statens kreditgivning) ökade med 5,6 miljarder kr. 1984 till närmare 49 miljarder kr. (tabell 10: 9). Nettoupplåningen utomlands växte än kraftigare eller med drygt 9 miljarder kr.

Företagens fasta investeringar var närmare 7 miljarder kr. större 1984 jämfört med 1983. Lagren drogs samtidigt ner i en långsammare takt. Finansieringsbehovet från investeringssidan ökade 1984 med knappt 10 miljarder kr. Sektorns bruttosparande förbättrades samtidigt dock ej i en sådan utsträckning att det ökade finansieringsbehovet från investeringssidan täcktes. Företagens finansiella sparande försämrades med närmare 5 miljarder kr., vilket fick en motsvarande dämpande effekt på företagets likviditetsutveckling. I denna riktning verkade även företagets tillfälliga vinstavsättningar på konto i riksbanken samt insättningar på likviditetskonton i riksbanken. Såväl företagets upplåning på den registrerade inhemska marknaden som utomlands var å andra sidan större 1984 än 1983. Företagens likvida tillgångar förefaller ändå ha byggts upp i en lägre takt 1984 än 1983.

Hushållens finansiella tillgångar beräknas under 1984 ha ökat med mellan 3 och 4 miljarder kr. mer än under 1983. Allemanssparandet har varit betydande sedan starten i april 1984. Premieinbetalningar på livförsäkringar (netto) har samtidigt vuxit kraftigt. Hushållens upplåning i bank var betydligt lägre 1984 än 1983. Samtidigt uppgick å andra sidan hushållens

¹ Exkl. prioriterade bostadskrediter.

oprioriterade fastighetskrediter i bostadsinstituten till stora belopp. Utvecklingen av hushållens finansiella tillgångar och upplåning pekar på en viss förbättring av sektorns finansiella sparande 1984 (räknat inkl. bostäder).

Sammanfattningsvis kan konstateras för 1984 att den offentliga sektorns finansieringsunderskott blev betydligt lägre än 1983 (tablå 1). Den totala företagssektorns sparandeöverskott blev samtidigt något lägre. En förbättring av bytesbalansen ägde rum från ett underskott på 7 miljarder kr. 1983 till ett överskott på 1 miljard kr. 1984.

Tablå 1 Finansiellt sparande 1981–1984

Miljarder kr.

	1981	1982	1983	1984
Offentlig sektor	-28	-40	-35	-23
Bostäder	-10	-9	-9	-11
Hushåll	9	-1	-1	-1
Finansiella företag	26	26	28	31
Icke-finansiella företag	-11	1	10	5
Bytesbalans	-14	-23	-7	1

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

10.3 Utblick mot 1985

För 1985 tyder nuvarande beräkningar på att den offentliga sektorns finansieringsunderskott blir något lägre än 1984. Samtidigt förväntas en försämring i den privata sektorns finansiella sparande. Detta motsvarar en total inhemsk sparandebrist 1985 och därmed ett underskott i bytesbalansen.

Det förbättrade budgetläget för *staten* 1985 talar för ett korresponderande lägre inhemskt upplåningsbehov från statens sida. Enligt kreditpolitikens inriktning skall samtidigt statens nettoupplåning utomlands vara noll.

Kommunernas finansiella sparande uppskattas komma att försämrats ytterligare 1985. Neddragningar av de likvida tillgångarna kan därvid komma till stånd, något som ytterligare förstärks av insättningar på konto i riksbanken (likviditetsdepositioner).

Under 1985 uppskattas färdigställandet av *bostäder* sjunka till 32 200. Igångsättningen beräknas antalsmässigt sjunka med 1 400 lägenheter. En volymmässig nedgång i bostadsinvesteringarna väntas 1985. I värde beräknas dessa bli något större än 1984, vilket indikerar ett ökat behov av bostadsbyggnadskrediter 1985.

För 1985 förutses en fortsatt ökning av *företagens* fasta investeringar. Ett lageromslag uppskattas ske från en lagerneddragning på drygt 6 miljarder kr. 1984 till en uppbyggnad av lagren på mellan 8 och 9 miljarder kr. 1985. Företagens finansieringsbehov för investeringar beräknas därför,

komma att öka med närmare 26 miljarder kr. 1985. Nuvarande kalkyler pekar på en kraftig förbättring av företagens bruttosparande. Denna förbättring torde dock ej komma att bli av samma storlek som det ökade finansieringsbehovet från investeringssidan. Ett omslag från ett finansieringsöverskott till ett underskott förefaller inträffa 1985. Ändrade uppbördsrutiner för källskatt och arbetsgivaravgifter tillsammans med likviditetsindragningar till riksbanken begränsar likviditeten hos företagen 1985. Delvis torde detta komma att motverkas av ökad upplåning utomlands.

Tabell 10:1 Penningmängden 1983 och 1984

Milj. kr., nettoflöden

	1983	1984
<i>Penningmängd, ökning:</i>		
Banktillgodohavanden inkl. bankcertifikat (netto)	27 100	27 100
Sedlar och mynt	3 900	3 100
Summa	31 000	30 200
<i>Tillskott genom:</i>		
Utlandet	-20 700	-12 000
valutareservens transaktionsförändring	5 100	- 400
statens utlandsupplåning (ökning -)	-25 800	-11 600
Staten	28 300	32 600
utgiftsoverskott	83 100	74 400
inhemsk upplåning utanför bankerna (ökning -)	-54 800	-41 800
Riksbanken	- 3 300	-12 100
investeringskonton (ökning -)	- 600	- 8 400
övriga riksbankstransaktioner	- 2 700	- 3 700
Banker	26 700	21 700
prioriterade byggnadskrediter	- 800	400
övrig utlåning i svenska kronor	16 400	12 600
nettoförvärv av bostadsobligationer	6 000	5 600
nettofordringar på övriga kreditinstitut	900	100
diverse	4 200	3 000
Summa	31 000	30 200

Källa: Riksbanken.

Tabell 10:2 Bankernas likvida tillgångar 1983 och 1984

Milj. kr., förändring

	1983	1984
<i>Påverkande faktorer</i>		
Utlandet	-20 700	-12 000
valutareservens transaktionsförändring	5 100	- 400
statens utlandsupplåning (ökning -)	-25 800	-11 600
Staten	28 300	32 600
utgiftsoverskott	83 100	74 400
upplåning utanför bankerna (ökning -)	-54 800	-41 800
Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökning -)	- 3 900	- 3 200
Riksbanken	0	-11 400
investeringskonton (ökning -)	- 600	- 8 400
kassakvotsmedel (ökning -)	3 300	700
övriga riksbankstransaktioner	- 2 700	- 3 700
Summa	3 700	6 000
<i>Bankernas likvida tillgångar</i>		
Korta nettofordringar på riksbanken	-13 200	13 200
Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	500	- 900
Statsobligationer	16 400	- 6 300
Summa	3 700	6 000

Anm. I statsobligationer ingår premieobligationer, prioriterade statsobligationer, riksoobligationer samt statsskuldförbindelser.

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 3 Kreditmarknaden 1983 och 1984

Milj. kr., nettoförändring

Långgivare	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Den privata sektorn		
			Prioriterade bostads-krediter	Övrigt	
1983					
<i>A Svensk marknad</i>					
Riksbanken	- 14 600	-	-	200	- 14 400
Banker ¹	17 200	- 1 100	5 200	20 200	41 500
Finansbolag	-	-	-	9 100	9 100
Enskilda försäkringsinrättningar	10 400	1 100	6 500	4 500	22 500
Offentliga försäkringsinrättningar	9 100	-	4 900	2 500	16 500
Bostadsinstitutens oprioriterade utlåning	-	-	-	6 200	6 200
Allmänheten	35 200	-	1 800	500	37 500
Summa	57 300	-	18 400	43 200	118 900
<i>B Utlandet</i>					
Genom valutabanker ²	- 100	- 400	-	4 600	4 100
Genom mellanhandsinstitut	-	- 100	-	3 700	3 600
Övrigt	25 900	300	-	- 1 100	25 100
Summa	25 800	- 200	-	7 200	32 800
<i>C Staten</i>	-	100	5 800	9 700	15 600
Totalt A+B+C	83 100	- 100	24 200	60 100	167 300
1984					
<i>A Svensk marknad</i>					
Riksbanken	28 600	-	- 100	-	28 500
Banker ¹	- 6 000	300	6 000	19 400	19 700
Finansbolag	-	-	-	300	300
Enskilda försäkringsinrättningar	10 800	- 1 400	7 400	3 500	20 300
Offentliga försäkringsinrättningar	7 000	300	7 900	5 100	20 300
Bostadsinstitutens oprioriterade utlåning	-	-	-	15 900	15 900
Allmänheten	22 400	-	- 3 100	4 600	23 900
Summa	62 800	- 800	18 100	48 800	128 900
<i>B Utlandet</i>					
Genom valutabanker ²	- 1 500	- 100	-	10 600	9 000
Genom mellanhandsinstitut	-	-	-	6 900	6 900
Övrigt	13 100	100	-	- 1 000	12 200
Summa	11 600	-	-	16 500	28 100
<i>C Staten</i>	-	100	5 900	5 700	11 700
Totalt A+B+C	74 400	- 700	24 000	71 000	168 700

¹ Affärs-, spar- och föreningsbanker.² Uppgifterna avser valutabankernas utlåning till valutainlåning.

Anm. Statens upplåning i utlandet anges i bokförda värden. Under 1983 uppgick statens realiserade kursförluster till 6 miljarder kr. och 1984 till 11 miljarder kr. I övrigt är kurseffekterna exkluderade i uppgifterna avseende utlandet. Bostadsinstitutens oprioriterade utlåning motsvarar den del, som finansieras utanför kreditinstituten.

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 4 Bankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande, s. k. övrigutlåning 1983 och 1984

Milj. kr., förändring

	1983	1984
<i>Övrigutlåning i svenska kronor</i>		
Kommuner	- 700	- 300
Företag	4 700	6 100
Hushåll	11 800	2 900
Övriga	600	3 700
Summa	16 400	12 400
<i>Övrigutlåning i utländsk valuta</i>		
Kommuner	- 400	- 100
Företag	4 600	10 600
Övriga	2 300	1 400
Summa	6 500	11 900
Summa övrigutlåning	22 900	24 300
därav: kommuner	- 1 100	- 400
företag	9 300	16 700
hushåll	11 800	2 900

Anm. Uppgifterna avser transaktionsvärden.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken samt statistiska centralbyrån.

Tabell 10: 5 Bankernas förvärv av prioriterade statspapper och bostadsobligationer samt prioriterade byggnadskrediter 1983 och 1984

Milj. kr.

	1983	1984
Statspapper ¹	17 100	-7 500
Statsobligationer	16 400	-6 300
Skattkammarväxlar, statsskuldväxlar samt korttidslån	700	-1 200
Prioriterade byggnadskrediter netto	-800	400
Utbetalda ²	29 300	29 400
Avlyft ²	30 000	29 300
Prioriterade bostadsobligationer	6 100	5 700
Åtagande för helåret	5 750	5 400

¹ Inkl. bankernas refinansiering utomlands för staten.² Häri ingår uppgifter för de större sparbankerna.

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 6 Statens budgetutfall samt upplåningsformer 1983 och 1984

Milj. kr., nettobelopp

	1983	1984
<i>Budgetutfall (nettoutg. -)</i>	-83 100	-74 400
<i>Upplåning inom landet</i>	57 300	62 800
<i>finansobjekt:</i>	57 300	62 800
skattkamarväxlar och korttidslån	-29 400	26 500
räntelöpande obligationslån	28 400	- 3 200
riksobligationer	25 000	12 600
premieobligationer	4 800	6 000
sparobligationer	4 400	2 800
statsskuldväxlar	20 500	12 300
allmänssparandet	...	5 600
övrigt	3 600	200
<i>långgivare:</i>	57 300	62 800
riksbanken	-14 600	28 600
övriga banker	17 200	- 6 000
på marknaden utanför bankerna	54 700	40 200
<i>Upplåning utom landet</i>	25 800	11 600
varav realiserade kursförluster	6 000	11 000

Anm. För att ernå överensstämmelse mellan uppgifterna för statens upplåning och budgetutfallet har riksgäldskontorets och statsverkets kassaförändringar dragits av från skattkamarväxlar och korttidslån.

Källor: Riksbanken och riksgäldskontoret.

Tabell 10: 7 Kommunernas finansiella sparande från den finansiella sidan 1983 och 1984

Milj. kr., nettobelopp

	1983	1984
Likvida tillgångar	800	-2 000
Övriga finansiella tillgångar	3 600	2 500
Summa finansiella tillgångar (1)	4 400	500
Upplåning totalt	1 200	1 400
därav: på svensk kreditmarknad	-	- 800
hos staten	100	100
övrig inhemsk upplåning	1 300	2 100
i utlandet	-200	-
Övriga skulder	2 200	-
Summa skulder (2)	3 400	1 400
Finansiellt sparande (1)-(2)	1 000	- 900

Anm. Med likvida tillgångar avses banktillgodohavanden, bank-, kommun- och företagscertifikat, innehav av statsskuldväxlar och riksobligationer samt kassa och postgiro.

Källor: Riksbanken och statistiska centralbyrån.

Tabell 10: 8 Prioriterade bostadskrediter 1983 och 1984

Milj. kr., förändring

	1983	1984
Obligationer	19 200	17 700
därav: banker	6 000	5 600
enskilda försäkringsinrättningar	6 500	7 400
offentliga försäkringsinrättningar	4 900	7 900
övriga	1 800	-3 200
Byggnadskrediter banker m. m.	-800	400
Summa	18 400	18 100
Staten	5 800	5 900
Summa	24 200	24 000

Källa: Riksbanken.

Tabell 10: 9 Den privata sektorns upplåning på kreditmarknaden samt hos staten 1983 och 1984¹

Milj. kr., nettobelopp

	1983	1984
<i>A Svensk marknad</i>		
Banker	20 400	19 400
Finansbolag	9 100	300
Enskilda och offentliga försäkringsinrättningar	7 000	8 600
Upplåning utanför kreditinstituten	6 700	20 500
varav bostadsinstitutens oprioriterade utlåning	6 200	15 900
Summa	43 200	48 800
<i>B Utlandet</i>		
Genom valutabanker	4 600	10 600
Genom mellanhandsinstitut	3 700	6 900
Övrigt	-1 100	-1 000
Summa	7 200	16 500
Totalt A+B	50 400	65 300
<i>C Staten</i>	9 700	5 700
Totalt A+B+C	60 100	71 000

¹ Exkl. kursförändringar och prioriterade bostadskrediter men inkl. oprioriterade bostadskrediter.

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

APPENDIX

Alternativ prognos för 1985

Prognosen för den svenska ekonomin 1985 har i denna rapport som en av sina förutsättningar att timlönen stiger med 5,0% 1984–1985. Detta som genomsnitt mellan kalenderåren och för samtliga löntagare räknat.

Vid sidan om denna prognos har konjunkturinstitutet utarbetat ett alternativ som utgår från räkneexemplet att timlönen stiger med 7,0% 1984–1985. I detta räkneexempel har förutsatts att löneökningen utöver gällande ram blir så pass omfattande att timlönen i näringslivet stiger med ca 8% och i den offentliga sektorn med ca 6%. Gällande prisstopp förutsätts bli hävt under sommaren då avtalsrörelsen förutsätts vara avslutad. Alternativkalkylen avser att belysa utvecklingen för det fall att löneökningstakten 1985 inte växlas ned till en lägre nivå.

På så kort sikt som ett år framträder förhållandevis små skillnader i utvecklingen för den svenska ekonomin enligt de båda lönealternativen. Detta gäller särskilt om jämförelse görs mellan de båda helårsgenomsnitten för 1985. Något större skillnader framträder vid en jämförelse mellan de båda alternativens utvecklingsgång under loppet av 1985. Skillnader av större betydelse framträder först när man jämför den svenska ekonomins utsikter inför 1986 efter en löneökning 1985 enligt huvudkalkyl resp. enligt alternativkalkyl. Utgångsläget för den svenska ekonomin inför 1986 blir annorlunda i åtminstone följande tre avseenden.

För det första och främst är det en betydande risk för att löneökningarna 1986 blir större efter en lönebildning 1985 enligt alternativkalkylen än enligt huvudkalkylen. Kompensatoriska lönekrav riskerar att bli av en annan storleksordning såväl vad avser följsamhet mellan löntagargrupper som vad avser den gångna tidens prisutveckling i konsumentledet. Åt samma håll drar förmodligen löntagarnas ökade farhågor för fortsatt inflation 1986.

För det andra kan befaras att företagens framtidsförväntningar påverkas negativt av en starkare löneökning 1985 och den därmed sammankopplade risken för hög löneökning även 1986. Bl. a. finns risk för att näringslivets och särskilt industrins förväntningar om den framtida kostnadsutvecklingen i Sverige relativt till utlandet försämras så kraftigt att dess investeringsvilja dämpas 1986 och därefter. En sådan tendens kan dessutom komma att förstärkas av att den finansiella basen för investeringsutlägg försämras i här betraktat alternativförlopp relativt till förloppet enligt huvudkalkylen, och det redan 1985. I alternativkalkylen antas nämligen att företagen ej vågar låta hela den "extra" löneökningen 1985 slå igenom på priserna på deras produkter. En del av den extra löneökningen antas sålunda leda till relativt huvudkalkylen minskade driftsöverskott 1985. Vid fortsatt relativt högre lönestegringstakt också 1986 finns det av samma skäl anledning räkna med ytterligare relativ nedpressning av företagens driftsöverskott.

För det tredje slutligen måste beaktas att agenterna i ekonomin anpassar sitt handlande till ändrade ekonomiska villkor med en viss inbyggd tröghet. Så är fallet för hushållen som i den nedan presenterade alternativkalkylen antas öka sin konsumtion med endast 0,2 % extra genom den extra ökningen av deras disponibelinkomst med 0,5 %. Den extra ökningen av hushållens sparkvot med 0,3 procentenheter i alternativkalkylen är till stor del att betrakta som temporär och inte varaktig på sikt. En likaså karaktäristisk tröghet återfinnes hos köparna utomlands av våra exportprodukter som antas dra ned sina inköp 1985 av bearbetade varor med endast 0,6 % som följd av alternativkalkylens extra exportprisökning med 0,8 %. På längre sikt antas enligt vedertagna beräkningsschabloner köparna i utlandet dra ned sina inköp med 1,1 % som följd av en relativprisökning för våra exportvaror med 0,8 %. Samma slags tröghet karaktäriserar de svenska köparna av importvaror. Dessa antas öka sina inköp av bearbetade varor i utlandet med endast 0,1 % 1985 som följd av alternativkalkylens extra relativprisförsämring för hemmaproducerade varor med 0,4 %. På längre sikt antas enligt likaså vedertagna beräkningsschabloner de svenska köparna av bearbetade varor öka sin import med drygt 0,4 % vid en relativprisförbättring för importen med 0,4 %.

Bytesbalansen 1985 beräknas till följd av dessa trögheter visa ca en halv miljard kr. *bättre* utfall vid 7 % löneökning än vid 5 % löneökning 1985. Utan dessa trögheter i agenternas anpassning¹ skulle bytesbalansen i stället ha kalkylerats visa drygt en halv miljard kr. *sämre* utfall 1985 vid det högre löneantagandet.

Bruttonationalprodukten 1985 visar drygt 100 milj. kr. lägre nivå i 1980 års priser enligt alternativkalkylen än enligt huvudkalkylen. Utan de ovan anförda trögheterna i agenternas handlande¹ skulle alternativkalkylens BNP 1985 ha legat ca 600 milj. kr. lägre än huvudkalkylens.

I det följande presenteras institutets alternativa kalkyl för den svenska ekonomin.

¹ Dvs. vid bortseende av (eliminering av) trögheter i anpassningen i gränsskiktet mellan huvudkalkyl och alternativkalkyl. En sådan eliminering i alternativkalkylen för 1985 innebär att förloppet efter 1985, sådant det nu kan kalkyleras, blir det samma oavsett om man utgår från alternativkalkylens 1985 eller huvudkalkylens 1985. Detta givetvis endast med avseende på just anförda *trögheter* i agenternas anpassning av sitt handlande.

Beträffande de utländska köparna av våra exportprodukter samt för importörerna har den momentana anpassningen på marginalen tänkts ske i enlighet med vad som anförts i texten ovan. För konsumenterna har förutsatts att de varaktigt sparar en fjärdedel av den extra inkomstökningen enligt alternativkalkylen. Vid omräkningen av alternativkalkylen till momentan anpassning på marginalen förutsätts alltså att hushållen ökar sin konsumtion med 0,35 % extra i stället för med 0,2 % extra 1985. (Detta ger en sparandeandel på en fjärdedel efter det att hushållens disponibelinkomst justerats ned som konsekvens av det med ca 500 milj. kr. nedjusterade BNP-utfallet 1985.)

Kalkylen med momentan anpassning på marginalen redovisas i sin helhet i konjunkturinstitutets publikation ANALYSUNDERLAG till RNB 1985.

Hushållen

I tabell 1 redovisas den alternativa beräkningen över hushållens inkomster och skatteutgifter 1985 vid sidan av den i kapitel 6 redovisade huvudkalkylen.

Hushållens disponibla inkomster beräknas i den alternativa kalkylen öka med 2 1/4 % i fasta priser räknat (se tabell 1). Hushållens reala köpkraft skulle därmed ligga 1/2 procentenhet högre 1985 enligt alternativkalkylen än enligt huvudkalkylen.

I konsekvens med detta beräknas också den privata konsumtionen bli något högre enligt alternativkalkylen. Skillnaden i förhållande till huvudkalkylen skattas till knappt 1/4 procentenhet. Det innebär att konsumtionsvolymen förutses öka drygt 1 1/2 % enligt den alternativa prognosen.

Lönesummans realvärde kalkyleras stiga med 1 1/2 % i stället för 1/4 % enligt huvudkalkylen. Sysselsättningens uppgång skattas bli av nära nog samma storlek – 1 1/2 % – i bägge alternativen. Efterfrågan och produktion beräknas visserligen bli något mindre i alternativkalkylen men detta förutses leda till i första hand en något oförmånligare produktivitetsutveckling i ekonomin.

Tabell 1 Hushållens inkomstutveckling 1984–1985

	Milj. kr. löpande priser		Procentuell förändring i fasta priser	
	1985	Alt. 1985	1985	Alt. 1985
Faktorinkomster	439 260	446 083	0,8	2,0
därav: löner	354 570	361 219	0,2	1,6
Inkomstöverföringar	171 559	171 969	3,8	3,6
därav: pensioner	106 682	106 682	3,7	3,2
Direkta skatter och avgifter ¹	–180 745	–183 851	–1,3	–2,6
Disponibelinkomst	430 074	434 201	1,8	2,3
därav: löner efter skatt ²	234 652	238 499	0,7	1,9
Privat konsumtion	428 388	431 092	1,4	1,6

¹ Förändring som sänker disponibelinkomsten anges med minustecken.

² Prel. A-skatt 1985, kvarstående skatt för inkomståret 1983 och fyllnadsinbetalningar samt återbetalningar av överskjutande skatt för inkomståret 1984. All slutskattereglering avseende A-skatt har förts till löner. I skatteinbetalningarna ingår även förmögenhetsskatt samt skatt på inkomster från tillfällig förvärvsverksamhet (t. ex. aktieförsäljning) och kapital. Ökningen i lönesumman efter prel. A-skatt men utan borträkande av slutskatteregleringen är 1,1 resp. 2,4 %. Sysselsättningskomponenten bidrar till utvecklingen med 1,4 procentenheter.

Vid en starkare lönestegring försämras situationen för pensionärer och andra hushåll med stora inkomstöverföringar. Huvuddelen av inkomstöverföringarna är fastställda nominellt intill utgången av 1985 och den reala köpkraften faller därför i alternativkalkylen med dess starkare prisstegring.

Den nominella inkomstutvecklingen här omräknats i reala tal med prisutvecklingen enligt implicitprisindex (IPI) för privat konsumtion. IPI beräknas 1985 stiga i takt med genomsnittet för konsumentprisindex (KPI), dvs. med 6,8 % enligt den högre kalkylen och 6,3 % enligt huvudkalkylen.

I nedanstående tablå redovisas faktorerna bakom denna utveckling av KPI. De inhemska kostnadsfaktorerna svarar för differensen mellan alternativen vad avser den genomsnittliga prisstegringen mellan kalenderåren.

Procentuell förändring	Årsgenomsnitt		Under loppet av	
	1984– 1985	Alt. 1984– 1985	1985	Alt. 1985
Konsumentprisindex, totalt	6,3	6,8	3,7	5,0
därav hänförligt till:				
ändrade indirekta skatter och subventioner	0,9	0,9	0,0	0,0
ändring av internationellt bestämda priser	1,6	1,6	1,1	1,2
därav: devalveringen 1982	0,2	0,2	0,0	0,1
övriga kostnadsfaktorer	3,8	4,3	2,6	3,8
Konsumentprisindex i december 1985 i förhållande till års-genomsnittet 1985			1,2	2,1

I den alternativa kalkylen antages att prisstoppet upphävs under sommaren. Detta möjliggör ett prisgenomslag även för lönekostnadsökningar över 5 % under andra halvåret. Som framgår av tablå beräknas konsumentprisindex öka 5,0 % under loppet av året i den alternativa kalkylen mot 3,7 % i huvudkalkylen. Av den extra prishöjningen om 1,3 % faller 1,2 procentenheter på de inhemska kostnadsfaktorerna. Den resterande tiondels procentenheten beror på att den högre svenska prisstegringstakten beräknas ge utrymme för utländska exportörer att, efter nedgången i samband med devalveringarna 1981 och 1982, något ytterligare uppjustera sina marginaler.

Som framgår av tablå ovan beräknas prisnivån i december 1985 ligga 1,2 % över årsgenomsnittet för 1985 enligt huvudkalkylen och 2,1 % högre enligt alternativkalkylen. Skillnaden i prisöverhäng är således 0,9 %. Räknat mellan årsgenomsnitten 1985 och 1986 kommer alltså prisstegringen i konsumentledet – vid given prisutveckling under loppet av 1986 – att bli 0,9 % högre efter en löneutveckling 1985 enligt alternativkalkylen än efter en löneutveckling 1985 enligt huvudkalkylen. Detta innebär att hushållens reala köpkraft 1986 vid varje given inkomstutveckling 1986 skulle bli 0,9 % sämre än om 1985 skulle ha utvecklats enligt huvudkalkylen.

Utrikesbalansen

I konjunkturinstitutets huvudkalkyl för exporten 1985 har förutsatts att exportörerna av bearbetade varor under intryck av den antagna låga avtalsmässiga löneökningen 1985 försöker bryta den utveckling mot försämrade relativpriser som ägt rum under de första månaderna av 1985. Därvid har antagits att relativpriserna ökar endast svagt eller med 1/2 % räknat mellan genomsnittsnivån för andra halvåret och genomsnittsnivån för första halvåret 1985 för att därefter bli oförändrade mellan halvåren 1985. En sådan prispolitik från exportföretagens sida skulle ändå innebära att vinstmarginalerna ökade 1984–1985 om än i väsentligt lägre takt än under 1982–1984.

I alternativkalkylen har antagits att försämringen av relativpriserna fortsätter under andra halvåret 1985 så att en försämring med ytterligare drygt 1 % kommer till stånd mellan halvåren i år. En sådan prisutveckling är förenlig med obetydligt höjda vinstmarginaler 1984–1985 för den del av exportindustrin som producerar bearbetade varor. I beräkningen ingår då också att det högre lönealternativet förutses bli förknippat med en något lägre ökning av produktiviteten och en något högre prisökning för importerade varor utom råvaror.

Tabell 2 Exportutvecklingen 1984–1985

	Milj. kr., löpande priser		Procentuell förändring			
			Volym		Pris	
	1985	Alt. 1985	1985	Alt. 1985	1985	Alt. 1985
Total export	262 746	263 240	3,8	3,4	4,4	5,0
bearbetade varor	206 747	207 241	6,3	5,7	5,2	6,0
övriga varor	55 999	55 999	-4,4	-4,4	1,7	1,7

Som redovisas i tabell 2 förutses den sämre relativprisutvecklingen enligt alternativkalkylen leda till en något sämre marknadsandelsutveckling för bearbetade varor än enligt huvudkalkylen. Förlusten av marknadsandelar beräknas 1985 bli tämligen begränsad eller ungefär 1/2 % jämfört med en relativprisutveckling enligt huvudkalkylen. Den långsamhet med vilken marknaden normalt reagerar på prisförskjutningar ger därutöver anledning förmoda att marknadsandelsförluster av storleksordningen 1/2 % kommer att inträffa efter 1985 jämfört med huvudkalkylen.

Exportprisutvecklingen och därmed även volymutvecklingen för övriga exportvaror antas bli densamma vid båda alternativen för löneutvecklingen 1985.

Den totala exportvolymen beräknas öka med 3 1/2 % 1985 enligt alternativkalkylen mot knappt 4 % enligt huvudkalkylen medan prisuppgången för exporten beräknas bli 1/2 % större enligt alternativkalkylen. Detta innebär alltså att exportvärdet beräknas bli något högre enligt alternativkalkylen.

I tabell 3 redovisas importutvecklingen 1984–1985 enligt huvud- och alternativkalkyl. I huvudkalkylen har den importvägda efterfrågan för bearbetade varor beräknats öka med 7,1 % mellan 1984 och 1985. I alternativkalkylen väntas denna öka 6,9 %. Den lägre efterfrågan i alternativberäkningen kan främst återföras på ett lägre behov av insatsvaror till exportproduktionen, då exporten av bearbetade varor väntas öka 0,6 procentenheter mindre i alternativkalkylen. Detta väntas leda till att exportens bidrag till den importvägda efterfrågan blir drygt 200 milj. kr. mindre i 1980 års priser enligt alternativkalkylen. En förväntad mindre lagerökning 1984–1985 inom tillverkningsindustrin i alternativkalkylen beräknas likaledes leda till lägre importefterfrågan. Den privata konsumtionen beräknas lämna ett ökat bidrag till importefterfrågan motsvarande 140 milj. kr.

Tabell 3 Importutveckling 1984–1985

	Importvärde, milj. kr.		Procentuell förändring			
	1985	Alt. 1985	Volym		Pris	
			1985	Alt. 1985	1985	Alt. 1985
<i>Total import</i>	244 180	244 067	7,9	7,8	3,9	3,9
livsmedelsprod.	10 676	10 708	2,0	2,3	2,5	2,5
bearbetade varor	165 241	165 096	10,0	9,8	3,3	3,4
övrig import	68 263	68 263	3,6	3,6	5,9	5,9

Som framgår av följande tablå beräknas relativpriset för hemmaproducerade varor öka 0,4 procentenheter mer i alternativberäkningen. Prisutvecklingen på hemmamarknaden väntas bli 0,5 procentenheter högre i alternativkalkylen medan importpriset förutses öka med 0,1 procentenheter. Detta väntas höja volymen 1985 med 0,1 %. Sammantaget väntas den lägre efterfrågan och det högre relativpriset leda till att importen av bearbetade varor ökar 0,2 procentenheter mindre och den totala importen 0,1 procentenheter mindre i volym i alternativkalkylen än i huvudkalkylen.

	1985	Alt. 1985
Hemmaproduktionspris	6,7	7,2
Importpris	5,8	5,9
Relativpris	0,9	1,3

Tabell 4 Bytesbalansen 1985

Milj. kr., löpande priser

	1985	Alt. 1985
Export av varor ¹	262 750	263 240
Import av varor ¹	243 680	243 560
Korrigerig av handelsstatistiken	- 1 130	- 1 130
<i>Handelsbalans</i>	<i>17 940</i>	<i>18 550</i>
<i>Tjänster, netto</i>	<i>5 980</i>	<i>5 910</i>
<i>Transféreringar, netto</i>	<i>-30 630</i>	<i>-30 630</i>
Bytesbalans	- 6 710	- 6 170

¹ Enligt NR-definition.

Som framgår av tabell 4 beräknas handelsbalansen visa ett större överskott i alternativkalkylen, då en viss försämring av den reala handelsbalansen mer än väl motvägs av en förmånligare terms-of-trade utveckling. För tjänstebalansen beräknas ett obetydligt sämre utfall i löpande priser beroende på ett beräknat större utflöde av resevaluta i alternativkalkylen. Underskottet i bytesbalansen beräknas därmed bli 540 milj. kr. lägre i alternativkalkylen än i grundkalkylen.

Industrins lönsamhet

Det högre lönekostnadsantagandet väntas medföra reducerad lönsamhet inom industrin 1985 jämfört med huvudkalkylen. Företagen förutses i ofullständig omfattning kompensera sig för de "extra" lönekostnaderna genom höjda produktpriser. Så har antagits bli fallet vid prissättning av exporten av bearbetade varor såsom relaterats ovan. Exportpriserna för råvaror har förutsatts vara marknadsbestämda och oberoende av löneutvecklingen i Sverige. Som framgår av följande tablå beräknas den rörliga kostnaden inom industrin exkl. varv ligga 1 procentenhet högre i alternativkalkylen medan produktpriserna beräknas ligga endast drygt 1/2 procentenhet högre. Detta innebär att industriföretagen i alternativkalkylen väntas hålla oförändrade marginaler på sina produkter 1985 jämfört med 1984, medan de i huvudkalkylen förutses höja sina marginaler med knappt 1/2 procentenhet.

Industri exkl. varv	1985	Alt. 1985	Diff.
Förbrukningskostnad per producerad enhet	5,3	5,6	+0,3
Lönekostnad per producerad enhet	1,8	4,3	+2,5
Total rörlig kostnad per producerad enhet	4,3	5,3	+1,0
Marginal	0,4	0,0	-0,4
Produktpris	4,7	5,3	+0,6

Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet inom industrin enligt båda alternativen redovisas i följande tablå. För hela industrin exkl. varv beräknas driftsöverskottsandelen bli 1 1/2 procentenheter lägre i alternativkalkylen än i huvudkalkylen. Skillnaden i lönsamhet mellan alternativen är störst för råvarubranscher, där produktpriserna har antagits bli lika i de båda alternativen:

Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet	1985	Alt. 1985	Diff.
Industri exkl. varv	24,9	23,3	-1,6
därav: bearbetade varor ¹	24,8	23,6	-1,2
övrig industri	25,5	20,8	-4,7

¹ Inkl. livsmedel.

Finansiellt sparande

Vart och ett av prognosalternativen för 1985 fixerar den offentliga sektorns inkomster och utgifter för detta år vid snävt bestämda nivåer. Graden av precisering är beroende av prognosens detaljeringsgrad.

I nedanstående tablå anges – enligt en grov kalkyl – den beräknade skillnaden mellan finansiellt sparande för den konsoliderade offentliga sektorn enligt huvudkalkyl och alternativkalkyl med uppdelning på viktigare inkomst- och utgiftskomponenter (ökning (+) resp. minskning (-) av finansiellt sparande vid alternativkalkyl för 1985 jämfört med huvudkalkyl för 1985). Sparande har beräknats utifrån oförändrade uppbördsrutiner för källskatt och arbetsgivaravgifter 1985 jämfört med 1984.

Avvikelse från huvudkalkyl	Milj. kr., löpande priser
Direkt skatt	+3 000
Indirekt skatt	+ 900
Arbetsgivaravgifter (inkl. egenavgifter)	+1 500
Löner till offentligt anställda	-1 100
Offentliga myndigheters investeringar och konsumtion	- 400
Transfereringar till hushåll	- 400
Summa: Finansiellt sparande	+3 500

En utveckling av den svenska ekonomin enligt huvudkalkylen ger ett sämre finansiellt sparande för den konsoliderade offentliga sektorn än en utveckling enligt alternativkalkylen. En utveckling enligt den senare ger visserligen ökade utgifter med ca 1 % för offentliganställdas löner men också ökade intäkter från prel. A-skatt och indirekta skatter samt ökade arbetsgivaravgifter.

För övriga huvudsektorer framgår skillnaden mellan finansiellt sparande enligt de två kalkylerna av nedanstående tablå. Omperiodiseras betalningsströmmarna med hänsyn till ändrade uppbördsrutiner erhålles ca 200 milj. kr. större förändring mellan alternativen beträffande den offentliga sektorns finansiella sparande och motsvarande minskning i företagens.

Finansiellt sparande 1985

Milj. kr., löpande priser

	Enligt huvudkalkyl	Avvikelse från huvudkalkyl
Offentlig sektor	-21 600	+3 500
Hushåll (exkl. bostäder)	+ 500	+1 400
Företag (inkl. bostäder)	+14 400	-4 400
Bytesbalans	- 6 700	+ 500

Försörjningsbalansen 1985

I tabell 5 redovisas alternativkalkylens försörjningsbalans vid sidan av huvudkalkylens.

Förutom ovan redovisade skillnader mellan alternativen för privat konsumtion, export och import, skiljer sig alternativen något i fråga om lagerutvecklingen. Lagerinvesteringarna 1985 beräknas bli drygt 100 milj. kr. lägre i 1980 års priser räknat enligt alternativkalkylen än enligt huvudkalkylen. Totalproduktionen (BNP) beräknas visserligen bli endast obetydligt lägre i alternativkalkylen men en viss överflyttning av produktion från industrin till tjänstesektorena leder därtill till en sänkning av produktionsökningen i industrin i alternativkalkylen relativt huvudkalkylen (5,2 % mot 5,4 %). Med hänsyn härtill har lagerökningen 1985 i industrin förutsatts bli något lägre i alternativkalkylen.

För offentlig konsumtion och fasta investeringar har antagits samma volymprognos för 1985 i båda lönealternativen. Som framhölls inledningsvis är risken uppenbar att investeringarna påverkas negativt av en större löneökning än huvudalternativets men med hänsyn till den långa planeringstiden för investeringar är det knappast troligt att löneutvecklingen i år ger utslag redan i 1985 års investeringar.

Tabell 5 Försörjningsbalans 1984–1985

Procentuell volymförändring

	1984–1985	Alt. 1984–1985
Bruttonationalprodukt	2,4	2,4
Import av varor och tjänster	7,6	7,5
Summa tillgång	3,6	3,6
Bruttoinvesteringar	3,7	3,7
Näringslivet ¹	8,7	8,7
därav: industri	25,0	25,0
Statliga myndigheter och affärsverk	2,3	2,3
Kommuner ²	-1,7	-1,7
Bostäder	-2,4	-2,4
Lagerinvestering	1,6 ³	1,6 ³
Privat konsumtion	1,4	1,6
Offentlig konsumtion	0,8	0,8
Export av varor och tjänster	4,3	3,9
Summa efterfrågan	3,6	3,6

¹ Det privata näringslivet samt statliga företag och kommunal industri.² Kommunala myndigheter, affärsverk och näringsliv exkl. industri.³ Lagerinvesteringarnas förändring i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

Innehåll

1	<i>Sammanfattande översikt</i>	2
1.1	Internationell utveckling	2
1.2	Utvecklingen i Sverige	4
	APPENDIX	
	Prognoser och arbetsfördelning rörande den reviderade nationalbudgeten 1985	15
2	<i>Den internationella utvecklingen</i>	19
2.1	Allmän översikt	19
2.2	Länderöversikter	25
3	<i>Utrikeshandeln</i>	44
3.1	Exporten	44
3.2	Importen	51
3.3	Bytesbalansen	57
	APPENDIX	
	Effekter av en sänkt dollarkurs	62
4	<i>Produktionen</i>	70
4.1	Sammanfattning av industriproduktionens utveckling	70
4.2	Utvecklingen inom olika delbranscher	71
4.3	Bruttonationalprodukten fördelad på näringsgrenar	77
5	<i>Arbetsmarknaden</i>	80
5.1	Läget på arbetsmarknaden under 1984 och början av 1985 ...	80
5.2	Arbetsmarknaden under 1985	85
6	<i>Hushållens ekonomi</i>	88
6.1	Sammanfattning	88
6.2	Hushållens disponibla inkomster	90
6.3	Lönekostnader	95
6.4	Konsumentpriser	96
6.5	Privat konsumtion	98
7	<i>Investeringarna</i>	99
7.1	Sammanfattning	99
7.2	Investeringsutvecklingen inom olika områden	103
7.3	Lagerinvesteringarna	110
8	<i>Näringslivets lönsamhet, kostnader och priser</i>	113
8.1	Näringslivets driftöverskott, produktionskostnader och priser	113
8.2	Tillverkningsindustrins vinstutveckling	121
9	<i>Den offentliga verksamheten</i>	125
9.1	Staten	125
9.2	Kommuner	129
9.3	Socialförsäkringssektorn	131
9.4	Den totala offentliga sektorn	133
9.5	Beräkning av finanspolitiska effekter	135

10	<i>Kreditmarknaden</i>	138
10.1	Kreditinstitutens utlåning	141
10.2	Den sektorvisa upplåningen	142
10.3	Utblick mot 1985	144

APPENDIX

Alternativ prognos för 1985	151
-----------------------------------	-----

Tabellförteckning

1: 1	Internationell utveckling 1984–1985	3
2	Efterfrågans utveckling sammansättning 1982–1985	5
3	Försörjningsbalans 1983–1985	5
4	Bytesbalans 1982–1985	7
5	Priser och löner 1983–1985	9
6	Hushållens reala inkomster efter skatt 1984–1985	10
7	Produktion och sysselsättning 1984–1985	11
8	Finansiellt sparande 1982–1985	13
2: 1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder 1982–1985	19
2	Konsumentprisernas utveckling 1981–1984	24
3: 1	Sveriges export av bearbetade varor till OECD-området 1977– 1985	47
2	Sveriges export av bearbetade varor till olika länderområden 1977–1985	48
3	Världsmarknadspriserna för bearbetade varor 1974–1985 ...	48
4	Exportutvecklingen för olika varugrupper 1983–1985	50
5	Importutvecklingen för olika varugrupper 1983–1985	51
6	Nettoimport av råolja och petroleumprodukter 1975–1985 ..	56
7	Bytesbalansen 1980–1985	61
4: 1	Industriproduktionens utveckling 1983–1985	70
2	Försörjningsbalans för rundvirke 1983–1985	73
3	Försörjningsbalans för verkstadsprodukter 1983–1985	75
4	Export av varvsprodukter 1983–1985	76
5	Försörjningsbalans för övrig industrisektor 1983–1985	77
6	Bruttonationalprodukt fördelad på näringsgrenar 1984 och 1985	78
5: 1	Relativa arbetskraftstal 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985	80
2	Lediga platser vid arbetsförmedlingen 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985	83
3	Antal sysselsatta 1980–1984 och första kvartalet 1985	83
4	Arbetslösa och relativa arbetslöshetstal 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985	84
5	Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1980–1984 och första kvartalen 1984 och 1985	84
6	Produktion, produktivitet och sysselsättning 1985	86
7	Sysselsättning i olika branscher 1983–1985	86

6:1	Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande 1983–1985	88
2	Hushållens köpkraftsförändring 1980–1985	89
3	Inkomstöverföringar till hushåll från offentliga sektorn 1983–1985	91
4	Hushållens direkta skatter, avgifter m. m. 1983–1985	92
5	Hushållssektorns disponibla inkomster 1983–1985	93
6	Lönekostnadsutvecklingen 1969–1985 samt arbetskraftskostnader för industriarbetare	94
7	Konsumentprisindex december 1983–december 1984	95
8	Konsumentprisförändring 1980–1985 uppdelad på komponenter	96
9	Konsumentprisindex uppgång, årsgenomsnitt 1981–1985	96
10	Hushållens konsumtionsutveckling 1975–1984	98
7:1	Fasta bruttoinvesteringar 1981–1985 efter kapitaltyp och näringsgren	100
2	Fasta bruttoinvesteringar 1981–1985 inom privat och offentlig sektor	102
3	Planerade och faktiska förändringar av industrins totala investeringar 1975–1985	104
4	Antal påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadslägenheter 1981–1985	107
5	Bostadsinvesteringar 1983–1985	107
6	Statliga investeringar 1981–1985	108
7	Kommunala investeringar 1983–1985	109
8	Planerade och faktiska förändringar i primärkommunernas och landstingskommunernas totala investeringar 1975–1985	109
9	Lagervolymförändringar totalt och efter näringsgrenar 1981–1985	112
8:1	Driftsöverskott i vissa delar av näringslivet 1981–1985 samt i hela näringslivet 1981–1983	113
2	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i vissa delar av näringslivet 1978–1985 .	115
3	Sammanvägda priser på insatsprodukter för bearbetade varor 1984 och 1985	116
4	Driftsöverskott inom industrin 1981–1985	117
5	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i skogsbruket och vissa industribranscher 1978–1985	119
6	Förädlingsvärde i tillverkningsindustrin exkl. varv 1978–1985	121
7	Förenklad resultaträkning och marginaler för tillverkningsindustrin 1977–1985	123
8	Tillverkningsindustrins räntabilitet 1977–1985	124
9:1	Statens inkomster och utgifter 1982–1985	127
2	Industripolitiska åtgärder 1978–1985	128
3	Kommunernas inkomster och utgifter 1982–1985	130
4	Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1982–1985 .	131
5	Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar 1982–1985	132

6	Den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter 1982–1985	133
7	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1970–1985 ...	134
8	Den totala konsoliderade offentliga sektorns inkomster och utgifter i procent av BNP, 1970, 1980–1985	135
9	Finanspolitiska effekter 1983–1985	136
10	Finanspolitiska effekter 1974–1985	137
10:1	Penningmängden 1983 och 1984	146
2	Bankernas likvida tillgångar 1983 och 1984	146
3	Kreditmarknaden 1983 och 1984	147
4	Bankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande, s. k. övrigutlåning 1983 och 1984	148
5	Bankernas förvärv av prioriterade statspapper och bostadsobligationer samt prioriterade byggnadskrediter 1983 och 1984 ...	148
6	Statens budgetutfall samt upplåningsformer 1983 och 1984 ...	149
7	Kommunernas finansiella sparande från den finansiella sidan 1983 och 1984	149
8	Prioriterade bostadskrediter 1983 och 1984	150
9	Den privata sektorns upplåning på kreditmarknaden samt hos staten 1983 och 1984	150

Diagramförteckning

3:1	Marknadsandelar och relativa priser för Sveriges export av bearbetade varor till OECD-länderna 1974–1985	45
2	Utvecklingen av importvägd efterfrågan, relativpris och importvolym för bearbetade varor 1973–1985	52
3	Importandel av Sveriges inhemska förbrukning av bearbetade varor samt relativprisutveckling 1974–1985	54
4	Importpris- och volymutvecklingen 1979–1985 totalt och för vissa varugrupper	57
5	Handelsbalans och terms of trade 1973–1985	59
5:1	Arbetslöshet, arbetslösa kassamedlemmar och kvarstående lediga platser 1977–1985	81
2	Antal sysselsatta inom industrin 1978–1984	82
3	Brist på arbetare och tekniska tjänstemän 1980–1985	87
6:1	Sparkvoten 1971–1985	90
7:1	Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på näringsgrenar 1976–1985	101
2	Industrins investeringskvot 1972–1985	103
3	Investeringar inom industrin, totalt och uppdelat på branscher 1977–1985	106
4	Totala industrins lagervolymförändring 1972–1985	111
8:1	Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i vissa delar av näringslivet 1973–1985	114
2	Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i skogsbruket och vissa industribranscher 1973–1985	118

3	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i tillverkningsindustrin exkl. varv 1964–1985	122
10: 1	Korta räntor 1983–1985	138
2	Sveriges bytesbalans, icke-statliga kapitaltransaktioner samt valutaflöde 1982–1984	139
3	Valutaflöde samt statens upplåning utomlands 1979–1985 ...	140

Svensk ekonomi 1985–1988

SVENSK EKONOMI 1985–1988

Förord

I syfte att ge den ekonomiska politiken ett flerårigt planeringsunderlag presenteras i denna bilaga bedömningar över den samhällsekonomiska utvecklingen under perioden 1985–1988. Härigenom belyses utvecklingsdragen i vår ekonomi tre år längre framåt i tiden än vad som är fallet i nationalbudgetens ettåriga perspektiv.

De här presenterade kalkylerna knyter nära an till motsvarande bedömningar i den senaste långtidsutredningen och utgör en aktualisering av dessa. Avsikten är att sådana kalkyler skall utarbetas varje år mellan långtidsutredningarna.

Kalkylerna har utarbetats inom finansdepartementets långsiktsenhet och finanspolitiska enhet under ledning av planeringschefen Lars Mathlein, departementsrådet Björn Jonsson och kanslirådet Rein Hinno.

1 Inledning

Den ekonomiska politiken har verkningar som sträcker sig över flera år. För att bedöma effekterna av olika åtgärder — samt behovet av sådana — krävs det därför underlag om den samhällsekonomiska utvecklingen under en längre tidsperiod än vad som tillhandahålls i nationalbudgetarnas traditionella ettårsperspektiv. Sådant långsiktigt planeringsunderlag ges i långtidsutredningarna (LU). Dessa genomfördes tidigare vart femte år (1950, 1955, . . . , 1980). Sedan senare delen av 1960-talet gjordes också avstämningar 2 à 3 år efter långtidsutredningarna.

I början av 1980-talet ändrades denna utredningscykel. LU 80 följdes redan 14 månader efter publiceringen av en avstämning, LU 82. Denna följdes i sin tur 24 månader senare (i mars 1984) av LU 84.

De snabba förändringarna i de ekonomiska förutsättningarna motiverar att intervallen mellan långtidsutredningarna också i framtiden blir kortare än de ursprungliga fem åren. Det finns starka skäl som talar för att nya långtidsutredningar bör utarbetas vart tredje år och omfatta dels den strukturella utvecklingen under en sexårsperiod, dels förloppet under de närmast framförliggande tre åren. Enligt detta schema skulle nästa långtidsutredning publiceras under våren 1987. Under de två åren mellan utredningarna skulle treårskalkyler utarbetas och publiceras i kompletteringspropositionerna. Dessa kan ses som årliga avstämningar av långtidsutredningarnas förloppsanalys. Därmed skulle också det sedan länge framförda önskemålet om en rullande långtidsplanering tillgodoses.

De kalkyler som presenteras i det följande bör således ses mot bakgrund av analyserna i LU 84. Huvudperspektivet i LU 84 omfattade perioden fram till 1990, då olika ekonomisk-politiska balansmål förutsattes vara uppfyllda. Det andra perspektivet omfattade perioden 1983–1987. Avsikten med denna uppdelning i två tidsperspektiv var att renodla dels den strukturella utvecklingen, dels konjunkturförloppet. I det senare fallet undersöktes huruvida den ekonomiska utvecklingen kunde väntas vara förenlig med de på längre sikt uppställda balansmålen och, om så inte var fallet, vilka åtgärder som bedömdes vara nödvändiga för att vrida utvecklingen in på rätt bana.

Kalkylerna utgick från det då kända utfallet för 1983 och den reviderade nationalbudgetens bedömningar för 1984. Utfallssiffrorna för 1983 har sedermera i viss mån reviderats och nu föreligger också ett preliminärt utfall för 1984. Föreliggande treårskalkyler bygger på dessa nya uppgifter samt den reviderade nationalbudgeten för 1985. Utifrån det nya utgångsläget för 1985 har sedan kalkyler utarbetats för de tre åren fram t. o. m. 1988.

Avsikten är att undersöka vilken ekonomisk utveckling man under vissa förutsättningar kan räkna med under de närmaste åren och hur denna utveckling förhåller sig till balansmålen 1990.

I kapitel 2 i den följande redovisningen undersöks utvecklingen fram till

1985 för att fastställa det nya utgångsläget och ange hur detta förhåller sig till LU:s kalkyler för nämnda år. Den fortsatta analysens utformning anges i kapitel 3. I kapitel 4 presenteras den internationella bakgrunden och i kapitel 5 diskuteras de för kalkylerna centrala förutsättningar om priser och löner.

Liksom i LU 84 har beräkningar utförts för två alternativa utvecklingsvägar för den svenska ekonomin. Huvudresultaten presenteras och diskuteras i kapitel 6.

I de därpå följande kapitlen 7–11 behandlas olika delområden av ekonomin mera i detalj. Avslutningsvis presenteras i kapitel 12 vissa resultat i ett alternativ, där den ekonomiska politiken i huvudsak förutsatts vara passiv, varigenom utvecklingen visar sig leda bort från balans.

I appendix redogörs för använda modeller och ekonometriska samband.

2 Den ekonomiska utvecklingen 1983–1985

Det är nu möjligt att någorlunda väl överblicka den ekonomiska utvecklingen under perioden 1983–1985. I detta kapitel jämförs denna utveckling med LU:s kalkyler för nämnda år. Dessutom görs en avstämning mot de ekonomisk-politiska balansmål som enligt utredningens mening bör uppnås 1990.

Till grund för kalkylerna i LU 84 lades en relativt försiktig bild av den internationella ekonomiska utvecklingen. Tillväxten i industriländerna antogs uppgå till i genomsnitt 2 % per år under perioden 1983–1990. För 1984 och 1985 förutsågs en något starkare tillväxt.

Utvecklingen har i flera avseenden blivit bättre än vad som antogs (tabell 2.1). Efter en relativt god tillväxt under 1983 expanderade såväl industriländernas totala produktion som världshandeln kraftigt under 1984. Trots det var prisstegringstakten låg, framför allt i de större länderna.

Den goda ekonomiska tillväxten jämfört med långtidsutredningens antaganden kan främst hänföras till utvecklingen i Förenta staterna. Bruttonationalprodukten steg med inemot 7 % jämfört med 4,5 % enligt LU:s kalkyler. Utvecklingen i Västeuropa var fortsatt svag. Tillväxten blev dock något högre än vad LU räknade med.

Även om en viss avmattning i det internationella konjunkturläget nu tycks ha inträffat, kommer den ekonomiska tillväxten att bli god även under 1985. Den försvagning som LU räknade med för Förenta staterna tycks bli mindre accentuerad. De höga realräntorna och de finansiella obalanserna förefaller hitills inte ha haft så negativa effekter som utredningen räknade med. Budgetunderskottet, dollarkursen och bytesbalansutvecklingen utgör dock alltjämt stora problem i den amerikanska ekonomin. I Västeuropa tycks utvecklingen bli något bättre än vad LU räknade med.

Det finns anledning att räkna med att den internationella inflationen kommer att minska ytterligare något under 1985. Inflationsimpulserna från råvaru- och insatsvarumarknaderna är f. n. mycket svaga. Dessutom har inflationsförväntningarna sannolikt reviderats ned kraftigt, när inflationen nu har kunnat hållas på en låg nivå under det ekonomiska uppsvinget 1983–1984. Prisstegringstakten torde därigenom långsiktigt ha kommit ner på en klart lägre nivå än under 1970-talet och början av 1980-talet.

Det finns emellertid också klart negativa inslag i den internationella utvecklingen. Det gäller framför allt arbetslösheten, som trots den goda ekonomiska tillväxten ligger kvar på en mycket hög nivå. Särskilt besvärande är situationen i Västeuropa, där f. n. omkring 20 miljoner människor går arbetslösa.

Tabell 2.1 Den internationella utvecklingen 1983–1985
Procentuell förändring

	Enligt LU 84			Enligt treårskalkylerna		
	1983	1984	1985	1983	1984	1985
Bruttonationalprodukt, OECD	2,3	3,5	3,0	2,2	5,0	3,3
Världshandel med bearbetade varor, volym ^a	4,5	5,8	6,0	2,2	10,8	7,3
Konsumentpriser, OECD	5,3	5,5	6,0	5,3	5,3	4,8

^a Härmed avses i denna tabell marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor.

Även i Sverige har den ekonomiska tillväxten varit god. Sett över hela perioden 1983–1985 ligger den totala produktionsökningen ungefär i linje med LU:s kalkyler i det s. k. balansalternativet (tabell 2.2). Positiva inslag i den ekonomiska utvecklingen är bl. a. den kraftiga ökning som skett i export, industriproduktion och investeringar. Bruttoinvesteringarna beräknas under hela perioden 1983–1985 utvecklas gynnsammare än enligt tidigare kalkyler. Utvecklingen är emellertid inte problemfri. Mest oroande är att nettoexportens bidrag till tillväxten tycks vara på väg att minska. För 1985 beräknas bidraget t. o. m. bli negativt. Den offentliga konsumtionsökningen under 1984 var dessutom snabbare än vad som är långsiktigt hållbart. Framförallt ökade den kommunala konsumtionen mycket starkt. Den beräknade offentliga konsumtionsökningen för 1985 ligger däremot i stort sett i linje med utredningens kalkyler. Även den privata konsumtionen ökade under 1984 snabbare än beräknat, men ökningen under 1983–1985 är trots det förenlig med det långsiktiga utrymme som enligt utredningens kalkyler står till förfogande. Till skillnad från vad LU räknade med fortsatte lageravvecklingen under 1984, om än i långsammare takt än under 1983. Lagren bedöms nu istället komma att öka under 1985.

Tabell 2.2 Efterfrågeutvecklingen i Sverige 1983–1985

Procentuell förändring resp bidrag i procentenheter till BNP-tillväxten

	Enligt LU 84			Enligt treårskalkylerna		
	1983	1984 ^a	1985 ^a	1983	1984	1985 ^a
Privat konsumtion	-2,2	0,2	1,6	-1,7	0,9	1,4
Offentlig konsumtion	1,1	0,9	0,4	0,9	1,8	0,8
Bruttoinvesteringar	-1,6	1,1	1,5	1,1	3,6	3,7
Lageromslag ^b	-0,2	1,7	0,3	-0,4	0,7	1,3
Nettoexport	3,0	0,4	1,4	3,3	0,6	-0,4
Bruttonationalprodukt	1,7	2,6	2,9	2,5	3,0	2,4

^a Enligt balansalternativet. Antagandet i treårskalkylerna för 1985 överensstämmer i balansalternativet med utvecklingen enligt den reviderade nationalbudgeten.

^b Andel av föregående års BNP.

Den ekonomiska utvecklingen under perioden 1983–1985 kännetecknas också av ett för svenska förhållanden mycket högt ränteläge. Delvis är detta ett uttryck för en stram penningpolitik, som syftar till att förhindra att den växande statsskulden leder till en alltför kraftig likvidisering av ekonomin. En sådan likvidisering skulle nämligen kunna göra det mycket svårt att uppnå inflationsmålet. Delvis är emellertid det höga ränteläget också ett uttryck för den oro som uppstått i samband med dollarkursens utveckling.

Den ekonomiska utvecklingen under perioden 1983–1985 kan utvärderas med utgångspunkt i de fem mål som enligt långtidsutredningen måste vara uppfyllda för att samhällsekonomisk balans skall kunna uppnås 1990. Målen är full sysselsättning, låg inflation, minskning av statens budgetunderskott, högre avkastning på materiellt än på finansiellt kapital och överskott i bytesbalansen.

Den nödvändiga pris- och löneanpassningen kom inte till stånd under 1984. Timlönckostnaden ökade med 8% för samtliga löntagare och med 10% för industriarbetarna. Konsumentpriserna steg med 8% (tabell 2.3). Såväl löne- som prisökningarna låg därmed över vad som noterades i genomsnitt i OECD-området. Genom att produktivitetssökningen i Sverige var snabbare än i omvärlden förblev det relativa kostnadsläget per producerad enhet i nationella valutor i stort sett oförändrat. Trots det steg våra relativa exportpriser något, vilket till en del förklaras av att den konkurrensvägda kronkursen steg.

Enligt de förutsättningar som lagts till grund för kalkylerna i den reviderade nationalbudgeten kommer lönekostnadsökningen under 1985 att begränsas till 5%. Inflationen antas minska till 3% under loppet av 1985 och till 6% mätt mellan årsgenomsnitten för 1984 och 1985. Relativpriserna på svenska exportvaror skulle då komma att ligga kvar på ungefär samma nivå som 1984.

Även om en inbromsning av pris- och lönestegringstakten kommer till stånd under 1985, har konkurrenskraften under 1984 och 1985 inte utvecklats

Tabell 2.3 Pris- och löneutvecklingen 1983–1985
Procentuell förändring

	Enligt LU 84			Enligt treårskalkylerna		
	1983	1984 ^a	1985 ^a	1983	1984	1985 ^a
Timlön	6,5	5,9	5,1	6,1	8,2	5,0
Konsumentpris	8,9	6,6	3,0	8,9	8,0	6,0

^a Enligt balansalternativet. Antagandet i treårskalkylerna för 1985 överensstämmer i balansalternativet med utvecklingen enligt den reviderade nationalbudgeten.

lats så positivt som antogs i långtidsutredningens balansalternativ. Utredningens kalkyler byggde på antagandet att relativpriset på svensk export av bearbetade varor under 1984 och 1985 skulle sänkas med sammanlagt 3,5 %. Enligt nuvarande kalkyler ökar istället relativpriset under denna period med ca 2,5 %.

Bytesbalansen förbättrades kraftigt mellan 1983 och 1984, trots att relativpriset höjdes (tabell 2.4). Det berodde bl. a. på att marknadstillväxten för svensk export var mycket stark. Prisstegringen på svenska exportvaror bidrog också på kort sikt till en förbättring av bytesbalansen. I motsatt riktning verkade den kraftiga importökning som skedde trots en betydande lageruttömning. Vid oförändrade lager skulle handelsbalansen ha varit ca 4 miljarder kr sämre. Även om man tar hänsyn till detta kan man konstatera, att handelsbalansen under 1984 utvecklades betydligt gynnsammare än enligt långtidsutredningen kalkyler. Däremot utvecklades såväl tjänstesom transfereringsbalansen svagare än beräknat.

I den reviderade nationalbudgeten beräknas bytesbalansen för 1985 komma att uppvisa ett mindre underskott. Det överensstämmer i stort sett med kalkylerna i långtidsutredningen. Trots det är situationen vad gäller den yttre balansen på vissa punkter en annan än vad utredningen antog. Den svenska exportens marknadsandel är lägre, men det uppvägs mer än väl av att marknadstillväxten har varit snabbare. Samtidigt är den totala importvolymen större.

I LU 84 bestämdes den målsatta *arbetslösheten* till 2 % 1990. Den nedgång i den totala sysselsättningen som skedde i början av 1980-talet

Tabell 2.4 Bytesbalansens utveckling 1983–1985
Miljarder kr, löpande pris

	Enligt LU 84			Enligt treårskalkylerna		
	1983	1984 ^a	1985 ^a	1983	1984	1985 ^a
Bytesbalans	-6	-5	-1	-7	1	-3
Handelsbalans	10	10	16	10	24	23

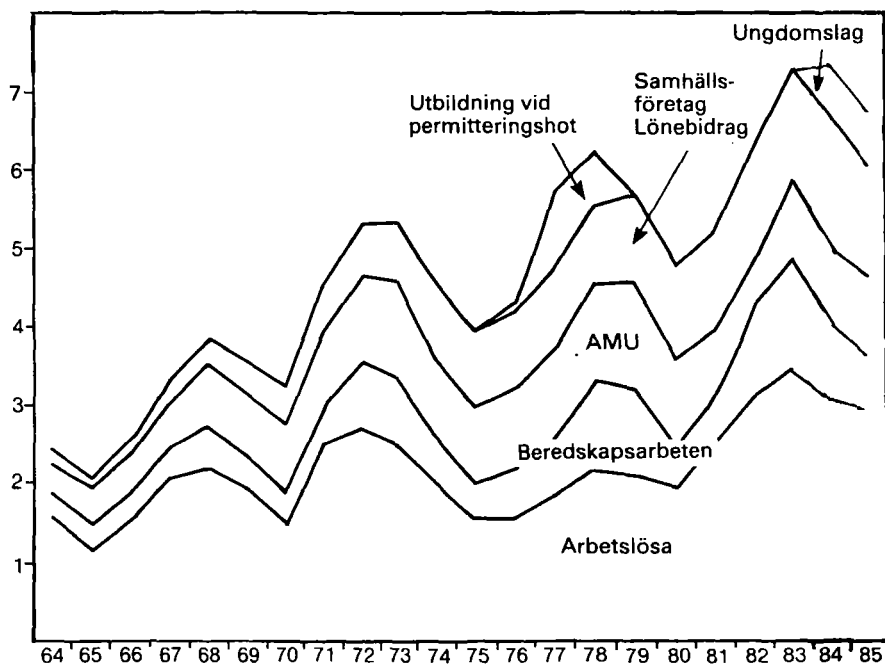
^a Enligt balansalternativet. Antagandet i treårskalkylerna för 1985 överensstämmer i balansalternativet med utvecklingen enligt den reviderade nationalbudgeten.

bröts under 1983 och 1984. Sysselsättningen steg svagt under 1983 och första halvåret 1984. Under hösten 1984 var sysselsättningsökningen mycket stark och under andra halvåret 1984 var drygt 60 000 fler sysselsatta än under motsvarande period 1983. Genom att sysselsättningen ökat snabbare än arbetskraftsutbudet har också arbetslösheten sjunkit stadigt sedan andra halvåret 1983. Den genomsnittliga arbetslösheten, mätt som andel av den totala arbetskraften, beräknas under 1985 sjunka till 3 %. Arbetslösheten har utvecklats enligt de bedömningar som gjordes i LU, medan såväl arbetskraftsutbudet som sysselsättningen ökat svagare.

Samtidigt som arbetslösheten minskat har även de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna minskat något (diagram 2.1). Antalet personer som var sysselsatta i beredskapsarbeten minskade markant under slutet av 1984 och beräknas för 1985 ligga ca 25 000 under 1984 års nivå, medan arbetsmarknadsutbildningen förväntas ökat något.

Bristen på såväl yrkesarbetare som icke yrkesarbetare har under det senaste konjunkturuppsvinget varit mindre markerad än under tidigare uppgångsfaser. Bristen på kvalificerade tekniker är däremot ett stort problem inom många industribranscher.

Diagram 2.1 Arbetslösa och personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1964–1985.
Procent av arbetskraften

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Industrins lönsamhet har i stort sett utvecklats i enlighet med antagandena i LU 84. Den kalkylmässiga räntabiliteten på materiellt kapital, som inkluderar prisstegringsvinster på kapitalstocken, beräknas ha stigit från under 10 % 1982 till 14 à 15 % 1984. Det kan jämföras med knappt 14 % enligt utredningens kalkyler.

Vid de pris- och löneantaganden som lagts till grund för balansalternativet i treårskalkylerna beräknas industrins vinstmarginal visa en svag ökning mellan 1984 och 1985. På grund av att prisstegringstakten minskar, ligger ändå den kalkylmässiga räntabiliteten på materiellt kapital kvar på ungefär oförändrad nivå mellan 1984 och 1985.

LU 84 angav som ett balansmål att den kalkylmässiga avkastningen på materiellt kapital borde överstiga avkastningen på finansiellt kapital med ungefär 2 procentenheter för att en långsiktigt tillfredsställande investeringsnivå skulle uppnås. Under 1984 uppnåddes detta balansmål. För 1985 finns det anledning att räkna med att avkastningsdifferensen till det materiella kapitalets förmån minskar något. Det beror på att ränteläget har pressats upp mellan 1984 och 1985.

Ett *statligt budgetunderskott* på ca 4 % av BNP ansågs i LU 84 vara förenligt med långsiktig ekonomisk balans. Den beräknade utvecklingen av det statliga budgetsaldot under perioden 1983–1985 ligger väl i linje med balansalternativet i LU 84. Budgetunderskottet minskar således under perioden från 11,5 % till 7,5 % av BNP. Det överensstämmer nästan helt med beräkningarna i LU:s balansalternativ om hänsyn tas till att bostadslångivningen den 1 juli 1985 överförs till ett särskilt bostadsinstitut.

En märkbar förbättring av statens finansiella situation har således ägt rum. Utgiftspolitiken har stramats åt. Enligt föreliggande kalkyler beräknas de totala statsutgifterna vara i stort sett oförändrade under perioden 1983–1985, mätt i fasta priser. Exklusive räntor minskar utgifterna under perioden med ca 4 %. Samtidigt ökar inkomsterna med drygt 6 % i fasta priser (enligt den reviderade nationalbudgetens redovisning av arbetsgivaravgiftsinkomsterna).

Även de totala offentliga utgifterna ökar enligt kalkylerna långsamt. Räknat i fasta priser stiger utgifterna med drygt 1 % mellan 1983 och 1985. Genom att bruttonationalprodukten under motsvarande period stiger med ca 5 %, minskar de offentliga utgifternas andel av BNP från 67 % 1983 till 64,5 % 1985.

3 Analysens uppläggning

Även om den ekonomiska utvecklingen under några år har varit relativt god såväl i Sverige som i omvärlden, kvarstår betydande problem i de flesta länders ekonomier.

När det gäller den internationella utvecklingen står arbetslösheten och

de finansiella frågorna i centrum. Hur kommer de dominerande länderna att agera om konjunkturläget försvagas? Kommer de att lätta finanspolitiken i syfte att hålla uppe den ekonomiska aktiviteten och förhindra en ytterligare ökning av arbetslösheten eller kommer de att ge inflationsbekämpningen och saneringen av statens finanser fortsatt hög prioritet? Vad kan man förvänta sig när det gäller räntor, valutakurser, budgetunderskott och bytesbalansutveckling? Det är svårt att besvara dessa centrala frågor med någon större precision. I nästföljande kapitel diskuteras olika aspekter på den internationella ekonomiska utvecklingen och redovisas de antaganden som lagts till grund för kalkylen.

De strukturella problemen i den svenska ekonomin har behandlats i LU 84. Syftet med föreliggande treårskalkyler är inte i första hand att analysera sådana långsiktiga frågor. Det bör lämpligen ske inom långtidsutredningarnas ram. I treårskalkylerna koncentreras istället analysen på några tänkbara förlopp för den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren. Därvid är det av speciellt intresse att analysera bl. a. vilka effekter som en alltför snabb pris- och lönestegringstakt skulle få på den svenska ekonomin och vilka möjligheter det finns att undvika att en internationell konjunkturvattning får starkt negativa effekter på sysselsättningen och/eller bytesbalansen. Även om intresset således i första hand knyts till de närmaste årens utveckling, är det ändå intressant att ställa det ekonomiska läget under slutåret 1988 mot det balansläge för 1990 som LU 84 angav. En översiktlig sådan jämförelse redovisas därför.

I LU 84 analyserades den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren med hjälp av två alternativa utvecklingsförlopp för perioden 1983–1987.

- I *referensalternativet* förutsattes dels att 1970-talets pris- och lönebildning skulle bli rådande 1985 och framåt, dels att finanspolitiken skulle vara passiv i betydelsen att statens inkomster och utgifter i huvudsak skulle utvecklas i enlighet med redan fattade beslut och gjorda åtaganden (s k långtidsbudgetteknik).
- I *balansalternativet* förutsattes dels en väsentligt lägre pris- och löneökningstakt än i referensalternativet, dels budgetförstärkningar med i genomsnitt ca 6 miljarder kr per år 1985–1987.

Som redovisades i föregående kapitel har relativpriset på svensk export under 1984 och 1985 utvecklats ogynnsammare än vad långtidsutredningen räknade med i balansalternativet. Dessutom har behovet av inflationsdämpning ytterligare skärpts sedan långtidsutredningen presenterades. Det beror framför allt på att den internationella inflationen varaktigt tycks ha kommit ner på en nivå som är något lägre än vad utredningen räknade med. Det har mot den bakgrunden bedömts som mindre intressant att konstruera ett nytt utvecklingsförlopp byggt på exakt samma principer som referensalternativet i långtidsutredningen. Ett sådant alternativ är nämligen inte långsiktigt hållbart. Det skulle leda till växande underskott i

bytesbalansen och statsbudgeten, samtidigt som arbetslösheten skulle bli allt större. Sannolikt skulle i så fall en anpassning av växelkursen så småningom tvingas fram. I kapitel 12 redovisas några nyckeldata som beskriver huvuddragen i ett sådant "låt-gå"-alternativ. De två huvudalternativen har mot denna bakgrund givits följande utformning i treårskalkylerna.

Balansalternativet bygger på ett antagande om låga pris- och löneökningar. Dessutom förutsätts budgetförstärkningar på sammanlagt 10–15 miljarder kr under perioden 1986–1988 och en stram penningpolitik. Budgetförstärkningarna har schablonmässigt lagts in med lika stora belopp i resp. kommun-, företags- och hushållssektorerna. De låga pris- och löneökningarna skapar förutsättningar för en utveckling som leder mot balans såväl i utrikesbetalningarna som på arbetsmarknaden.

Referensalternativet förutsätter en pris- och löneutveckling i linje med historiska samband. Finanspolitiken stramas åt ytterligare i syfte att dämpa pris- och lönestegringstakten och undvika en försämring av bytesbalansen och statsbudgeten. Jämfört med balansalternativet läggs ytterligare budgetförstärkningar på ca 15 miljarder kr 1986 och ca 10 miljarder kr 1987 in i kalkylen. Dessa extra budgetförstärkningar tas i sin helhet ut i hushållssektorn. Penningpolitiken förutsätts vara stram.

De budgetförstärkningar på 10–15 miljarder kr under perioden 1986–1988 som är inlagda i båda alternativen tas ut som särskilda transfereeringsposter från kommun-, företags- och hushållssektorerna till staten. De extra budgetförstärkningarna i referensalternativet är inlagda som en höjning av de indirekta skatterna. I båda fallen är det dock endast frågan om beräkningstekniska antaganden. Någon analys av i vilken utsträckning de nödvändiga budgetförstärkningarna bör tas ut på utgiftssidan resp. inkomstsidan har inte gjorts.

Kalkylen över statens inkomster och utgifter före budgetförstärkningar bygger på följande förutsättningar i båda alternativen. Basenheten i den statliga inkomstskatteskalen hålls oförändrad 1986 och har därefter räknats upp med 300 kr per år. Förslagen i regeringens proposition om förenklad självdeklaration har beaktats. Punktskatter och andra indirekta skatter som enligt gällande regler är nominellt oförändrade har räknats upp med inflationen. Arbetsgivaravgifterna har antagits vara oförändrade efter 1985. Även den kommunala utdebiteringen har förutsatts vara oförändrad efter 1985.

De båda alternativen bygger på gemensamma förutsättningar om den internationella utvecklingen. Ränteutvecklingen påverkas starkt av både den internationella och den inhemska ekonomiska utvecklingen. Skilda ränteantaganden har utarbetats för resp alternativ. Utbudet av arbetskraft, mätt i timmar, har varierats något mellan de båda alternativen, beroende på olika efterfrågebilder. För övriga förutsättningar redogörs i samband med presentationen av utvecklingen inom olika delområden.

Föreliggande treårskalkyler baseras på den makroekonomiska modell, AMMA, som utvecklats inom finansdepartementet. Modellen finns dokumenterad i bilaga 17, SOU 1984: 7, till LU 84. En kortfattad beskrivning av modellen och de förändringar i olika samband som gjorts sedan långtidsutredningen redovisas i appendix.

4 Internationell bakgrund

Som framgått av kapitel 2 blev den internationella ekonomiska utvecklingen under 1984 bättre än vad som förutsattes i långtidsutredningen. Till detta bidrog framför allt den oväntat starka tillväxten i Förenta staterna. Under 1985 väntas produktionen inom OECD-området öka något långsammare än 1984. Den förutsedda tillväxttakten (3,3 %) överensstämmer i stort sett med LU:s bedömning för detta år.

För 1986 och 1987 bedömdes i LU världsekonomin utveckling bli svagare än under de närmast föregående åren. Denna förmodade konjunkturförsvagning förutsågs bli mest markerad i Förenta staterna, där den skulle inledas redan under 1985.

Nu föreliggande bedömningar tyder emellertid inte på en omedelbart förestående konjunkturedgång i den amerikanska ekonomin. I den i februari framlagda budgeten räknar man dessutom med en fortsatt årlig tillväxt på omkring 4 % ända fram till 1990. Andra bedömare, däribland den amerikanska kongressens budgetbyrå, är dock försiktigare och deras bedömningar för de kommande åren ligger på omkring 3 %.

Alla dessa bedömningar är dock behäftade med betydande osäkerhetsmarginaler. Dollarkursens, räntornas och energiprisernas utveckling kan redan på kort sikt förändra utvecklingsbilden. På längre sikt råder det osäkerhet om vilken inverkan de stora underskotten i federal budget och bytesbalans kan ha på tillväxtbetingelserna.

Den dollarkurs som noterats i början av 1985 är på sikt inte förenlig med en balanserad utveckling av den amerikanska ekonomin. Näringslivet lider f. n. av en mycket svag internationell konkurrenskraft. Den starka importkonkurrensen har visserligen tvingat de amerikanska företagen till moderniseringar och större kostnadsåterhållsamhet, men det är inte tillräckligt för att på längre sikt undvika negativa effekter på den industriella tillväxten. Den relativt höga realräntenivån verkar också på sikt hämmande på den industriella investeringsaktiviteten och därmed på de långsiktiga tillväxtmöjligheterna. Den höga dollarkursen i förening med en expansiv finanspolitik och en stark inhemsk efterfrågan har lett till stora underskott på handels- och bytesbalansen. Bytesbalansunderskottet beräknas för 1985 uppgå till drygt 100 miljarder dollar. Näringslivets bristande konkurrenskraft har ökat trycket på administrationen att vidta protektionistiska ingrepp. Det är osäkert huruvida – och i så fall i vilken omfattning – sådana åtgärder kommer att vidtas.

Trots det stora bytesbalansunderskottet har dollarkursen inte fallit, utan tvärtom fortsatt att stiga fram till början av 1985. Det finns inte någon allmänt accepterad förklaring till den utveckling som ägt rum. En tänkbar förklaring är det förtroende som internationella kapitalplaceringar känner för de långsiktiga tillväxtmöjligheterna i Förenta staterna. En bristande tilltro till Västeuropas framtidsutsikter kan ytterligare ha stärkt dollarns dragningskraft. En annan viktig faktor är sannolikt det relativt höga ränteläget i Förenta staterna i kombination med en låg inflation. Denna situation har sin grund bl. a. i det stora budgetunderskottet och den icke-ackommoderande penningpolitik som förts under senare år.

En ytterligare förklaring till den starka dollarn har att göra med dess dominerande roll som betalningsmedel och internationell reservvaluta. Den internationella efterfrågan på likviditet växer i snabb takt. När penningpolitiken i Förenta staterna ges en stram inriktning tenderar utbudet av internationell likviditet att växa långsammare än efterfrågan, varigenom dollarkursen pressas upp.

En förutsättning för en balanserad utveckling av den amerikanska ekonomin är att budgetunderskottet nedbringas. Regeringens budgetförslag sägs innebära en strävan att reducera budgetunderskottet till 180 miljarder dollar budgetåret 1986, jämfört med ett beräknat underskott på ca 220 miljarder 1985. Dessa bedömningar har dock ifrågasatts såsom varande alltför optimistiska. Det är inte heller klart vilka förändringar behandlingen i den amerikanska kongressen kommer att leda till.

Ett positivt scenario skulle innebära att relativt betydande budgetbesparingar åstadkoms. Därigenom sänks efterfrågetrycket i den amerikanska ekonomin något, samtidigt som pressen uppåt på räntorna minskar. Eftersom dessutom inflationsförväntningarna sannolikt minskar, kan räntorna rentav sjunka något. Dollarkursen anpassar sig gradvis nedåt, den amerikanska konkurrenskraften förstärks och bytesbalansproblemen minskar. Några destabiliserande kursrörelser uppkommer inte. Därigenom sker inte heller några kraftiga räntefluktuationer. Efterhand sjunker ränteläget ytterligare som ett resultat av avtagande inflationsförväntningar och försvagad konjunktur.

I ett mer pessimistiskt scenario blir budgetförstärkningarna mycket små. Den svaga konkurrenskraften leder till sist till en kraftig minskning av den ekonomiska aktiviteten. Därigenom minskar de internationella kapitalplaceringarnas förtroende för den amerikanska ekonomin. Det växande budgetunderskottet ter sig alltmer som en potentiell inflationsrisk. När förväntningarna slår om, uppkommer ett mycket kraftigt valutautflöde och dollarkursen faller kraftigt. I syfte att begränsa kursnedgången och inflationsimpulserna från utlandet stramas penningpolitiken åt, varigenom ränteläget pressas upp kraftigt. Detta i sin tur leder till en ytterligare åtstramning av politiken i Västeuropa och en djup internationell konjunktursvacka. I ett sådant scenario kan de protektionistiska strömningarna komma att förstärkas.

Utvecklingen av den amerikanska ekonomin har i huvudsak antagits följa det positiva scenariot. Det innebär emellertid inte att kalkylerna förutsätter en fortsatt hög tillväxt i Förenta staterna. Tvärtom antas den ekonomiska aktiviteten efter en tillväxt under 1985 på ca 3,5 % avta under 1986 och 1987. Inflationen bedöms ligga på en låg nivå och ränteläget anpassas successivt nedåt.

Dämpningen i den amerikanska konjunkturen väntas under dessa förutsättningar ha en relativt begränsad inverkan på den *västeuropeiska* tillväxten. Denna förutses uppgå till ca 2 1/2 % 1985, varefter en viss dämpning antas äga rum under 1986 och 1987. Enligt föreliggande bedömningar väntas tillväxtimpulserna i första hand komma från den inhemska efterfrågan. Utrikesbalansen beräknas visserligen också bidra positivt men i minskad utsträckning mot periodens slut.

När det gäller den inhemska efterfrågan, torde investeringarna utgöra en stark komponent. För detta talar att länder vilkas budgetutveckling är under kontroll förväntas stimulera investeringsaktiviteten för att främja den produktiva basen efter en period med svag utveckling. Vinsterna inom industrin anses nu ha återställts till en mer normal nivå och kan bidra till ökade investeringar. Även nettoexporten och den privata konsumtionen bedöms komma att ge positivt bidrag till tillväxten. Finanspolitiken bedöms bibehålla sin huvudsakligen strama inriktning. Det innebär att budgetpolitiken inte ger utrymme för någon nämnvärd expansion i den offentliga sektorns utgifter. Den tillväxt som under dessa förhållanden kan väntas komma till stånd blir inte tillräcklig för att reducera arbetslösheten från den nuvarande höga nivån.

Den ekonomiska utvecklingen i *Japan* har under senare år dominerats av exportens snabba expansion, vilket lett till ett rekordöverskott i handelsbalansen. Utlandsefterfrågans bidrag till den japanska tillväxten väntas dock fr. o. m. 1985 bli klart mindre. Trots det förutses tillväxten i den japanska ekonomin även under de kommande åren bli något högre än i andra industriländer. En viss avsaktning jämfört med de senaste åren är dock sannolik eftersom den väntade lägre utlandsefterfrågan inte torde komma att kompenseras av inhemsk efterfrågan. Den medelfristiga norm som tillämpas i den statliga budgetpolitiken avser att jämvikt mellan inkomster och utgifter skall uppnås till 1990. Något utrymme att via finanspolitiken stimulera efterfrågan finns därför inte.

Inom gruppen *utvecklingsländer* har den externa situationen förbättrats under de senaste årens konjunkturuppgång. Förbättringar av bytesbalanserna bedöms dock nu ha upphört och den kvarstående skuldbördan utgör i många länder en riskfaktor för utvecklingen genom att man kan tvingas att begränsa importen. Om inga allvarliga störningar på valutaområdet och i handeln med industriländerna inträffar bedöms dock förutsättningarna vara förhållandevis gynnsamma för en fortsatt tillväxt i utvecklingsländerna som helhet.

Sammantaget tyder dessa bedömningar på att det finns skäl att räkna med en viss nedgång i världsekonomins tillväxttakt under 1986, till en för denna konjunkturedgång lägsta nivå 1987. Därefter skulle en ny uppgångsfas påbörjas. Inflationen bedöms komma att stabiliseras på nivån 4 à 4,5 %. Det allmänna ränteläget väntas sjunka gradvis under perioden fram till 1988. Det tekniska kalkylantagandet för dollarkursen har lagts på genomsnittsnivån för februari 1985 (SEK/USD 9:35)¹.

Antagandena rörande den internationella utvecklingen sammanfattas i tabell 4.1. På grund av den stora osäkerheten har här valts förhållandevis försiktiga bedömningar, som innebär att världsekonomin går in i en normal konjunkturavmattning under 1986 och 1987. En mer positiv bild med en snabbare ökning av världshandeln skulle givetvis underlätta vår anpassning till balansmålen. Å andra sidan kan man inte heller bortse från att riskerna för en relativt svår internationell recession är betydande.

Tabell 4.1 Vissa nyckeldata för den internationella utvecklingen 1984–1988
Procentuell förändring från föregående år

	1985	1986	1987	1988
BNP-volym, OECD	3,3	2,5	1,5	2
Världshandel med bearbetade varor				
– volym	7,3	5	2	3
– pris	4,5	3,5	3	3,5
Konsumentpriser, OECD	4,8	4,5	4	4,5

5 Priser och löner

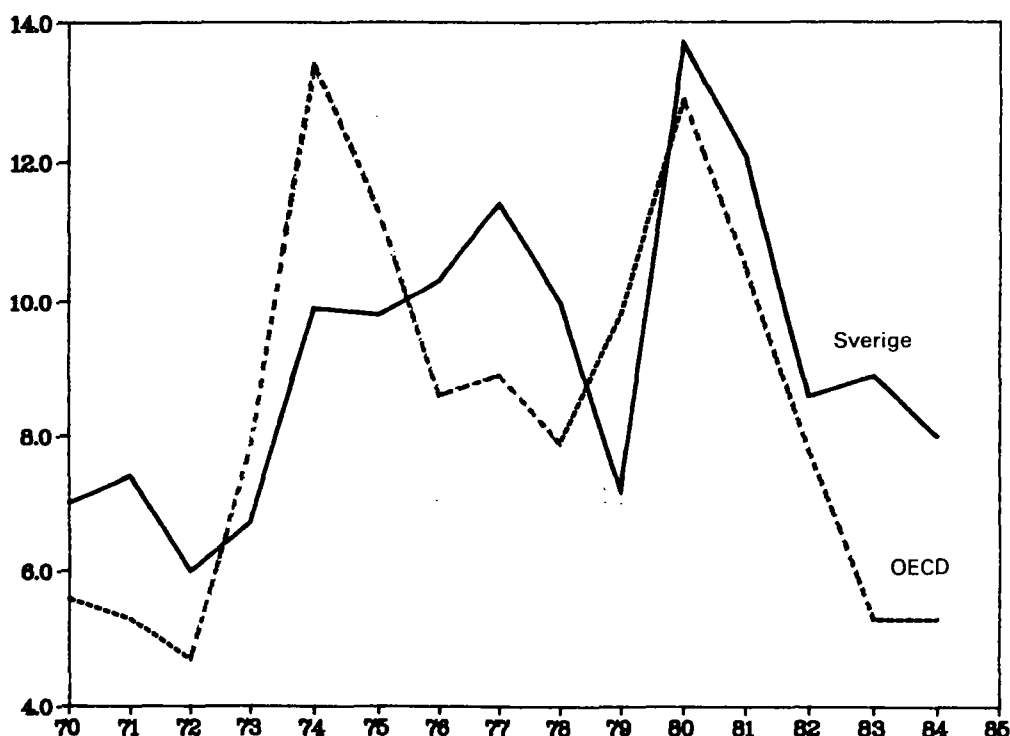
Pris- och löneutvecklingen har under lång tid varit ett centralt problem i den svenska ekonomin. Genom de höga löncavtalen 1974–1976 försämrades vårt relativa kostnadsläge kraftigt gentemot omvärlden. Det ledde dels till stigande relativpriser i utrikeshandeln, dels till en drastisk lönsamhetsförsämring i företagen. Genom devalveringarna 1976 och 1977 återställdes relativpriset till den nivå som rådde i början på 1970-talet. Under perioden 1977–1981 steg relativpriset på svenska exportvaror och svensk industri förlorade marknadsandelar. Kronan devalverades på nytt 1981 och 1982. Till skillnad från de tidigare devalveringarna innebar framför allt 1982 års devalvering inte bara ett återställande i efterhand av den konkurrenskraft som gått förlorad. Relativpriserna och företagens relativa arbetskraftskostnader per producerad enhet sänktes till en nivå som var lägre än i början av 1970-talet.

Konsumentprisernas ökningstakt har med undantag för 1979 överstigit den genomsnittliga ökningstakten i OECD-området varje år sedan 1976, se diagram 5.1. I det följande analyseras först löne- och prisutvecklingen under perioden 1982–1985. Därefter diskuteras om det har skett några förändringar i pris- och lönebildningsprocessen. Slutligen redovisas vilka

¹ För en analys av effekterna på den svenska ekonomin av en sänkt dollarkurs, se Appendix till kapitel 3 i den reviderade nationalbudgeten.

Diagram 5.1 Konsumentprisernas utveckling 1970–1984

Årlig procentuell förändring

Källor: OECD och statistiska centralbyrån.

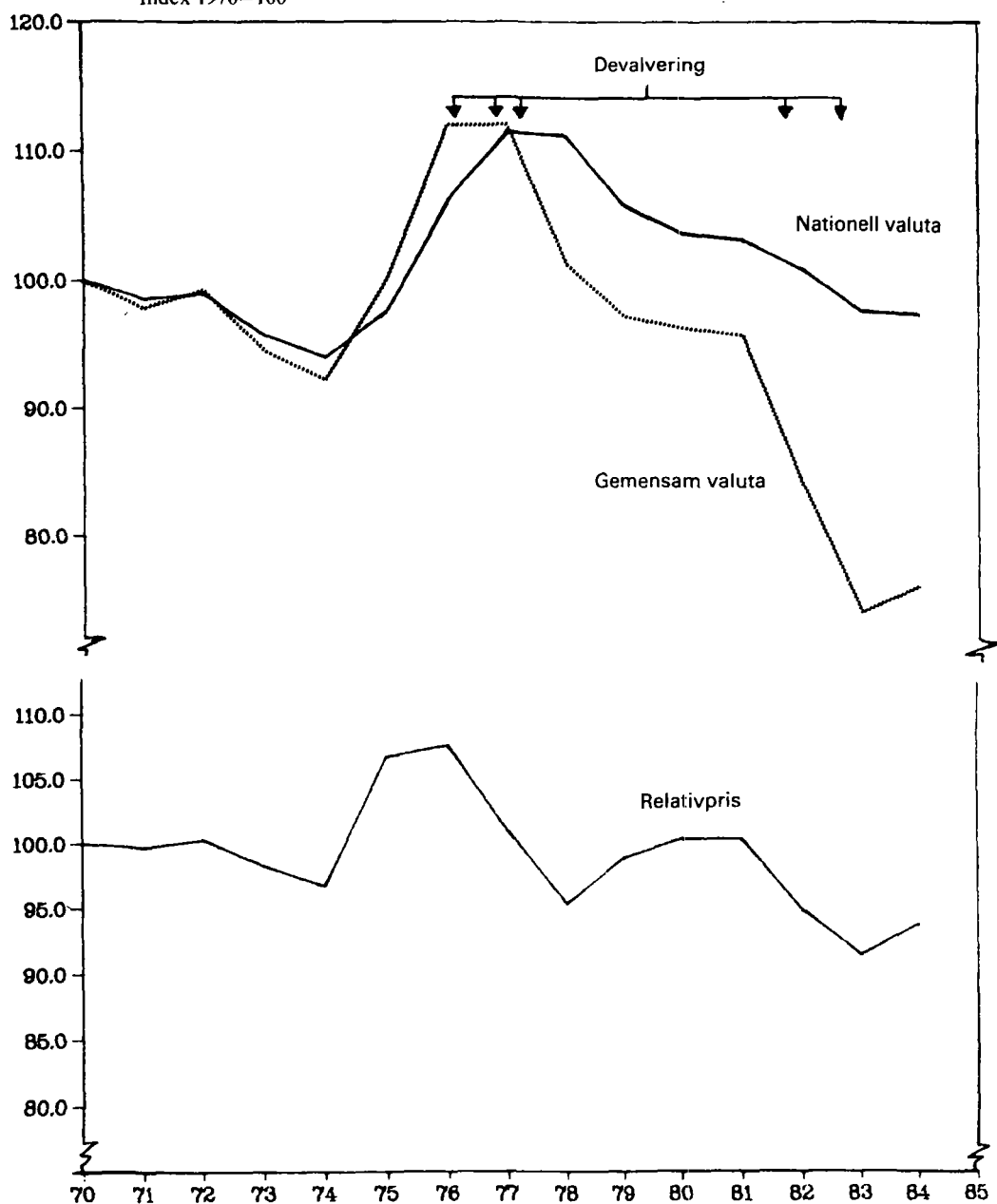
pris- och löncantaganden som lagts till grund för balansalternativet, resp vilken pris- och löneutveckling som enligt de skattade ekonometrisk sambanden framkommer i referensalternativet.

Löne- och prisutvecklingen 1982–1985

Om vinsterna av devalveringarna 1981 och 1982 skall bestå, får kostnadsutvecklingen inte vara snabbare än i våra viktigaste konkurrentländer. I Sverige steg den genomsnittliga timlönen med 6% 1983 och med 8% 1984. Ökningen för industriarbetare var något snabbare än för genomsnittet. Under 1983 höjdes dessutom arbetsgivaravgifterna med drygt 2 procentenheter. För industrin innebar detta sammantaget att den totala lönekostnaden steg med ca 9% såväl under 1983 som 1984. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande ökningstal under de två åren uppgick till ca 4% i Förenta staterna och till ca 3% i Västtyskland. Trots den snabba lönekostnadsökningen sänktes Sveriges relativa arbetskraftskostnader per producerad enhet mätt i nationella valutor mellan 1982 och 1984 (diagram 5.2). Det berodde på att produktivitetstillväxten under 1983 och 1984 var betydligt snabbare än i omvärlden.

Diagram 5.2 Sveriges relativa arbetskostnad per producerad enhet och relativa exportpris för bearbetade varor 1970–1984. Sverige jämfört med OECD-området¹

Index 1970=100

Källa: Statistiska centralbyrån.

¹ Utom Australien, Nya Zeeland, Grekland, Island, Portugal, Spanien, Turkiet. För arbetskostnad per enhet är även Luxemburg utelämnat.

Den snabba produktivitetsökningen i Sverige i förhållande till omvärlden förklaras främst av den stimulans till ökad produktion och ökat kapacitetsutnyttjande som devalveringen 1982 gav. Denna extra draghjälp till den svenska ekonomin torde emellertid nu ha upphört. Produktivitetsökningen kan därför i framtiden inte väntas bli snabbare än i omvärlden. Tillsammans med de låga internationella löneökningarna skärper det kravet på en väsentlig sänkning av löneökningstakten i Sverige.

Efter de senaste devalveringarna sjönk det svenska exportpriset relativt OECD:s för bearbetade varor med totalt ca 8% mellan årsgenomsnitten 1981 och 1983 (diagram 5.2). Relativpriset höjdes dock redan under första kvartalet 1983 och steg därefter successivt fram till utgången av 1984. Gentemot vissa viktiga konkurrentländer var relativprishöjningen betydande. Under loppet av 1983 och 1984 steg exempelvis relativpriset för bearbetade varor gentemot Förbundsrepubliken Tyskland med 13% efter att ha sjunkit med drygt 20% sedan devalveringen 1981. Ökningen förklaras till stor del av att den svenska kronan steg relativt D-marken med 7%.

Sammanfattningsvis steg såväl relativpriserna som relativlönerna under 1983 och 1984. Även konsumentpriserna ökade väsentligt snabbare än i omvärlden (diagram 5.1). En långsiktig återgång till samhällsekonomisk balans förutsätter att denna utveckling bryts. För 1985 har regeringen formulerat ett mycket ambitiöst inflationsmål. Även om prisstegringstakten under januari–mars blivit oroväckande hög, finns det ändå ett flertal faktorer som pekar på att en betydande dämpning av inflationen skall kunna komma till stånd. Lönekostnadsökningarna förefaller att kunna bli relativt begränsade. Vidare bidrar företagens goda vinstmarginaler i utgångsläget och det nyligen införda prisstoppets effekter på inflationsförväntningarna till ett dämpat inflationstryck.

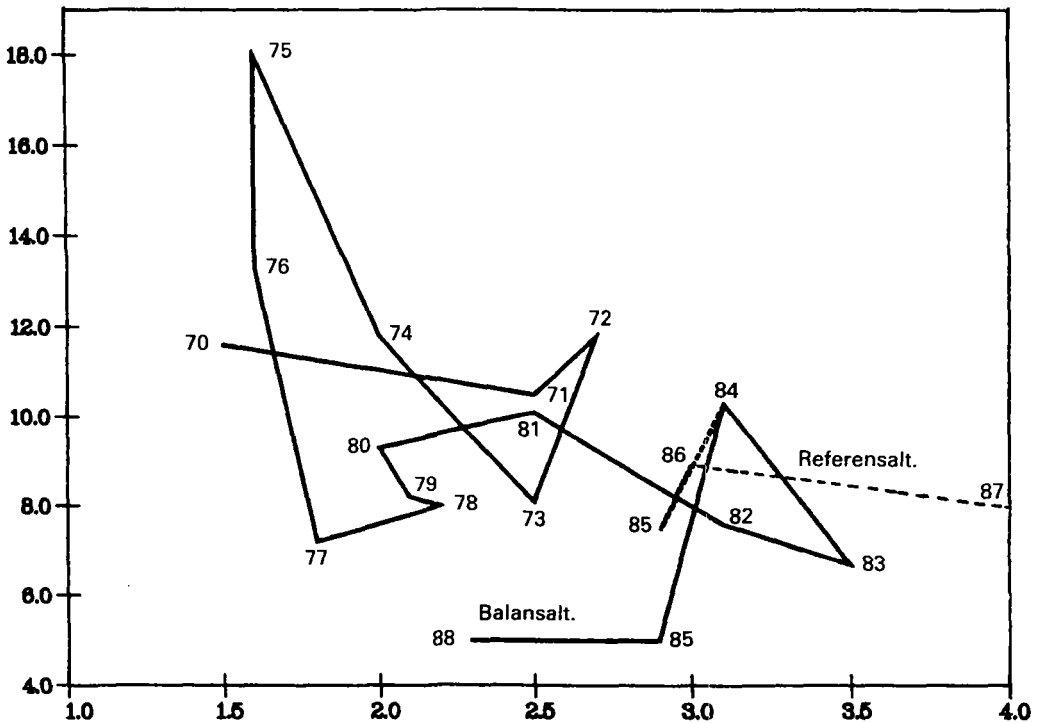
Förändringar i pris- och lönebildningsprocessen

Diagram 5.3 anger timförtjänstens årliga procentuella förändring och arbetslösheten för perioden 1970–1988. Av diagrammet framgår att lönestegringstakten dämpats efter 1976. De långsammare löneökningarna i slutet av 1970-talet förklaras bl. a. av den dramatiska försämringen av vinstläget som då ägde rum. De ökande obalanserna i den svenska ekonomin under samma period bidrog säkert också till att löneökningstakten blev lägre. Fram t. o. m. 1980 skedde detta vid oförändrad arbetslöshetsnivå, därefter har emellertid arbetslösheten legat på en högre nivå.

Förutsättningarna att få till stånd löneavtal på en lägre nominell nivå och därmed dämpa inflationen har i flera avseenden förbättrats under senare år.

- Pris- och löneökningarna i omvärlden tycks ha kommit ner på en permanent lägre nivå. Detta innebär i kombination med den svenska valutapolitiken, med fast växelkurs som norm, ett ökat tryck på arbetsmarknadens parter att hålla nere den inhemska kostnadsutvecklingen.

Diagram 5.3 Timförtjänst för industriarbetare och arbetslöshet 1970–1988. Balans- och referensalternativ

Timförtjänst
% utveckling

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Arbetslöshet
% av arbetskraften

- Marginalskattereformen som genomfördes under åren 1983–1985 möjliggör på ett annat sätt än tidigare en positiv reallöneutveckling för de flesta löntagare även vid låga nominella löneökningar.
- Det har i allt högre grad accepterats att olika typer av indexeringar i löneavtalen måste undvikas. De indexeringar som tidigare använts frekvent i löneavtalen tenderade att permanenta löne- och prisökningarna på en hög nivå.
- Flera faktorer har bidragit till att inflationsförväntningarna nu är lägre än tidigare. Dels är den internationella prisutvecklingen betydligt lugnare, dels har regeringen genom ett explicit mål för inflationen och genom en generellt stram finans- och penningpolitik direkt försökt påverka såväl förväntningsbilden som den faktiska inflationen.

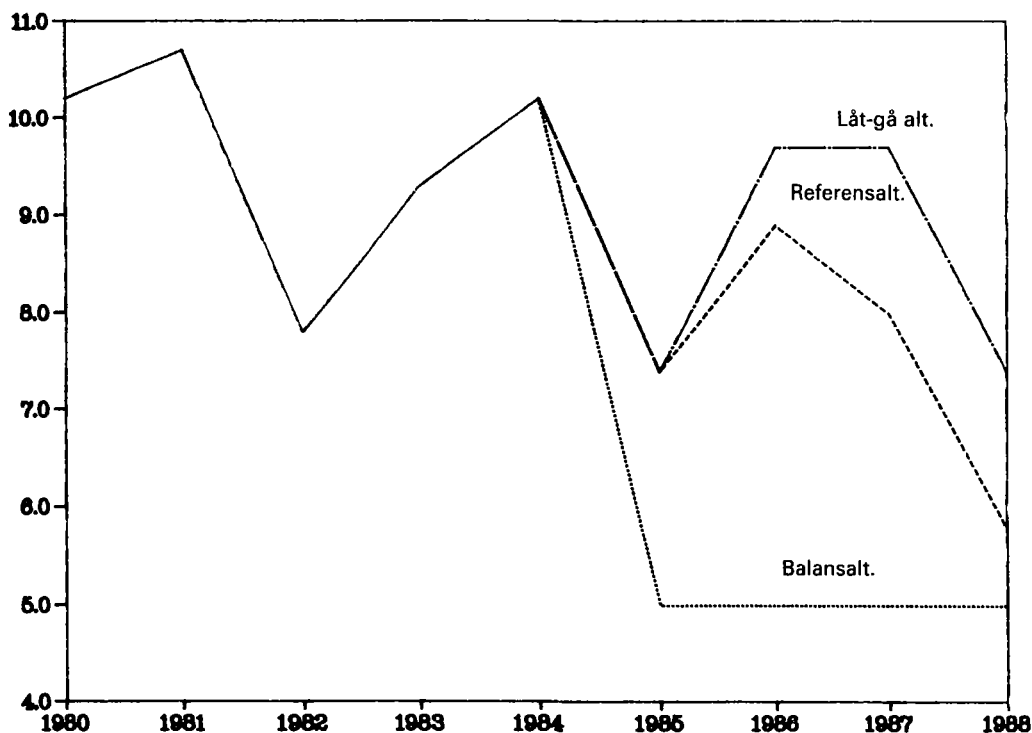
Trots att möjligheterna till långsiktigt lägre nominella löneavtal i vissa avseenden förbättrats, finns betydande risker och svårigheter med lönebildningen. Det krav på en relativt hög vinstnivå i företagen, som ställs för att få till stånd en nödvändig expansion inom den privata sektorn, innebär en risk för att löneökningarna blir större än vad som långsiktigt är förenligt

med samhällsekonomisk balans. Problemet accentueras i en situation där bristen på kvalificerad arbetskraft är stor. Generellt innebär kravet på låga nominella löneökningar vidare att det efter beräknad löneglidning blir mycket lite kvar att förhandla om. Eventuella höjningar av arbetsgivaravgifterna skulle skärpa problemet. Vidare skulle en alltför snabb offentlig utgiftsexpansion kunna medföra att utrymmet för reallöneökningar efter skatt urholkas, vilket i sin tur skulle kunna försvåra avtalsrörelsen. Ett annat problem är att olika stelheter på arbetsmarknaden riskerar att försvåra en nödvändig anpassning av relativlönerna.

Pris- och löneutveckling under perioden 1985–1988

I *balansalternativet* antas för perioden 1985–1988 att timlönen fortsätter att öka i samma takt som under 1985 eller med 5 % per år (diagram 5.4). Konsumentpriserna antas stiga med 3 % under 1986 och med 2,5 % under såväl 1987 som 1988. Industrins produktionspriser beräknas stiga med i genomsnitt 2 % per år. Därigenom sjunker relativpriset på svenska exportvaror med i genomsnitt 1 % per år.

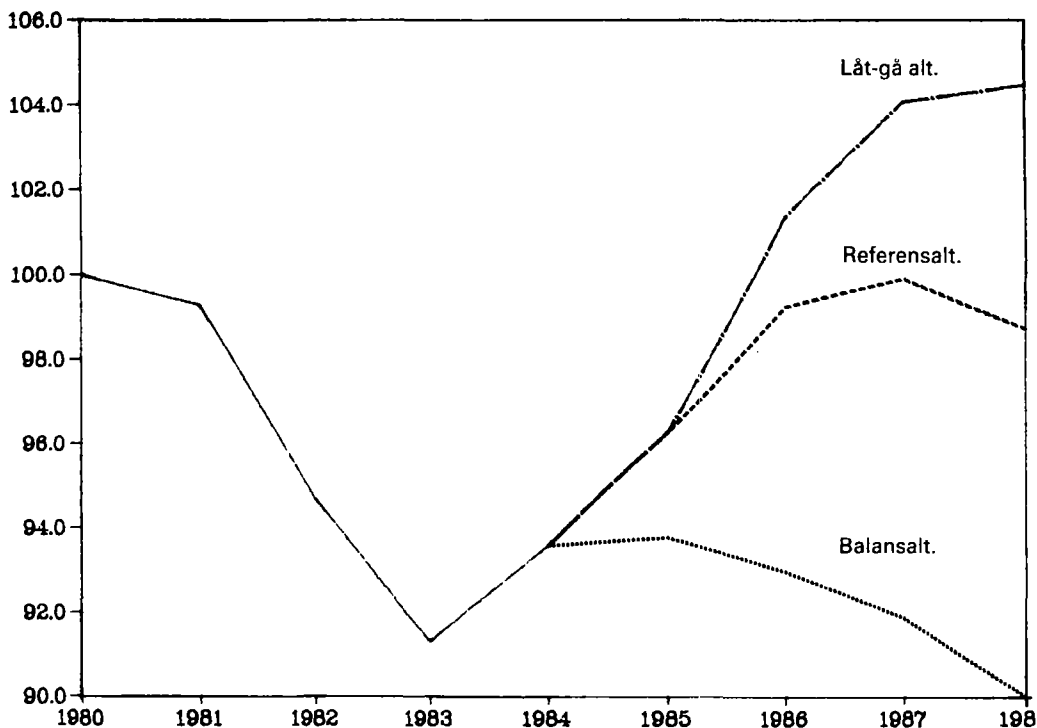
Diagram 5.4 A Timförtjänst inom industrin 1980–1988
Procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Diagram 5.4 B Relativa exportpriser för priskonkurrerande varor 1980–1988

Index 1980 = 100

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

I *referensalternativet* bestäms löneökningstakten som en funktion av föregående års prisutveckling, föregående års arbetslöshet, årets inkomstskatt samt årets löneskatt. Den skattade lönefunktionen anger vidare att löneökningstakten, vid givna värden på de förklarande variablerna, var 2,5 procentenheter lägre för perioden 1977–1983 än för tidigare år. Denna sänkning av löneinflationen antas bestå under kalkylperioden.

Timlönen beräknas i referensalternativet öka med drygt 7 % 1985. Därefter stiger ökningstakten och först från och med 1987 pressas lönernas ökningstakt kraftigt nedåt på grund av den låga aktiviteten i ekonomin.

Industrins produktionspris bestäms med hjälp av en prisfunktion där förklaringsvariablerna utgörs av importprisets, produktionens och timkostnadens ökningstakt. Produktionsförändringen påverkar det följande årets inflationstakt. Relativpriset för priskonkurrerande varor beräknas fortsätta att stiga t. o. m. 1987, varefter det sker en viss sänkning.

I diagram 5.4 illustreras också utvecklingen av timlöner och relativpriser enligt det s. k. "låt-gå"-alternativet (se kapitel 12).

I referensalternativet ökar konsumentpriserna under 1985 med 8 %. Den åtstramning av finanspolitiken som antas ske fr. o. m. 1986 har beräknings-

tekniskt lagts in som en höjning av de indirekta skatterna på privat konsumtion. Detta höjer till en del priset på privat konsumtion och vältras till en del bakåt på företagens marginaler. Konsumentpriserna ökar under perioden 1985–1988 med i genomsnitt ca 7 % per år.

6 Två utvecklingsvägar för den svenska ekonomin

I detta kapitel redovisas huvuddragen för två alternativa utvecklingsvägar för den svenska ekonomin t. o. m. 1988 – balansalternativet och referensalternativet. Uppläggningsen av analysen och kalkylförutsättningarna har redovisats i de föregående kapitlen.

6.1 Balansalternativet

Real utveckling

Balansalternativet beskriver en gynnsam ekonomisk utveckling, vars främsta förutsättning är en dämpad inhemsk pris- och löneutveckling. Ekonomin närmar sig långsiktigt de grundläggande balansmålen, samtidigt som det blir möjligt att undvika att en internationell konjunkturavmattning får alltför negativa effekter på produktion, sysselsättning och bytesbalans.

De pris- och löneökningstakter som angetts i kapitel 5 innebär att relativpriserna för priskonkurrerande exportvaror fortlöpande sänks. Trots det utvecklas nettoexporten svagt i början av perioden. Det beror dels på eftersläpande effekter av relativprishöjningen på svenska exportvaror under loppet av 1983 och 1984, dels på att den internationella konjunkturen börjar försvagas under 1986. Fr. o. m. 1987 ger däremot relativprissänkningarna ett kraftigt genomslag i nettoexporten (se tabell 6.1). Under konjunkturavmattningen 1987 uppgår nettoexportens bidrag till produktionsökningen i ekonomin till nästan 70 %. Sett över hela perioden 1985–1988 resulterar relativprissänkningen i marknadsandelsvinster för priskonkurrerande exportvaror med drygt 7 procentenheter.

Den gynnsamma utvecklingen av nettoexporten medför att bytesbalansen kan hållas under kontroll under konjunkturavmattningen och därefter förbättras kraftigt, när den internationella konjunkturen åter vänder uppåt mot slutet av perioden. Det relativt goda läget vad gäller konkurrenskraft och externbalans gör det möjligt att låta reallönetillväxten slå igenom i en betydande ökning av den privata konsumtionen under 1987 och 1988, då sysselsättningsläget annars skulle ha kunnat försvagas.

Den förhållandevis goda produktionstillväxten och den fortsatt goda lönsamheten i näringslivet bildar basen för en fortsatt tillväxt av näringslivets investeringar, även om ökningstakten inte når upp till 1984 och 1985 års nivåer. De offentliga investeringarna utvecklas däremot svagt. De statliga investeringarna faller kontinuerligt, medan de kommunala ligger kvar på 1985 års nivå.

Tabell 6.1. Försörjningsbalans 1984–1988. Balansalternativet
1980 års priser

		Miljar- Årlig procentuell der kr förändring				
		1984	1985	1986	1987	1988
1	Privat konsumtion	269,8	1,4	0,8	1,7	1,5
2	Offentlig konsumtion	162,4	0,8	0,5	0,5	0,5
	Statlig	45,2	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
	Kommunal	117,1	1,5	1,0	1,0	1,0
3	Bruttoinvesteringar	103,9	3,7	2,5	2,6	1,9
	Offentliga ^a	15,9	-2,7	-0,4	-0,4	-0,4
	Privata	88,0	4,8	3,0	3,1	2,2
4	Lagerförändring ^b	-3,7	1,3	0,7	-1,0	-0,8
5	Förändring av nettoexport av varor och tjänster ^b	24,6	-0,4	0,2	0,8	1,5
6	Bruttonationalprodukt	557,0	2,4	1,9	1,2	1,9
<i>Bidrag till tillväxten:</i>						
7	Total konsumtion (1+2)	432,2	0,9	0,5	0,9	0,8
8	Total kapitalbildning (3+4+5)	124,8	1,5	1,4	0,3	1,1

^a Med offentliga investeringar avses endast offentliga myndigheters investeringar. Investeringar gjorda av offentliga affärsverk och aktiebolag ingår i näringslivets investeringar.

^b Andel av föregående års BNP.

Andra nyckeltal:

	1984	1985	1986	1987	1988
Bytesbalans					
Miljarder kr, löpande priser	1,0	- 3,1	- 3,9	1,7	13,8
Statens budgetsaldo					
Miljarder kr, löpande priser	-75,4	-63,0	-58,2	-51,4	-39,2
Arbetslöshet					
Tusental personer	136	127	117	110	101
Procent	3,1	2,9	2,6	2,5	2,3

Vad gäller den offentliga konsumtionen innebär balansalternativet en mycket blygsam tillväxt. Konsumtionstillväxten förutsätts här ligga på 0,5 % per år under kalkylperioden, vilket kan jämföras med en genomsnittlig årlig tillväxt under perioden 1981–1984 om 1,6 %. Den kommunala konsumtionen bedöms öka med 1 % per år, vilket ligger i linje med vad kommunernas planmaterial indikerar. Den statliga konsumtionen fortsätter att minska till följd av den mycket strama budgetbehandling som förutsätts.

En utveckling i linje med balansalternativet innebär att arbetslösheten kontinuerligt minskar. Enligt kalkylen kommer antalet arbetslösa 1988 att uppgå till ca 100 000 personer, vilket är nära 30 000 personer färre än den prognostiserade nivån för 1985.

Den sysselsättningsökning som kommer till stånd i balansalternativet har sin tyngdpunkt i det privata näringslivet. Ökningen ligger framför allt

på den privata tjänstesektorn, men även i industrin sker en viss ökning av antalet anställda. Således innebär balansalternativet såväl en ökning som en sektoriell omfördelning av sysselsättningen.

Utvecklingen av bruttonationalprodukten och dess användning fram till 1988 får anses ligga relativt väl i linje med bedömningarna i LU 84. I LU:s alternativ 1 antogs den totala produktionen öka med 2,4 % per år i genomsnitt för perioden 1983–1990. Avräknas den ökning som för perioden 1985–1988 ligger i treårskalkylernas balansalternativ, "återstår" en BNP-tillväxt på ca 3 % per år 1989 och 1990. Med tanke på att konjunkturen då kan antas vara relativt stark får en sådan tillväxt anses möjlig att uppnå. Den totala konsumtionen antogs i LU 84 under perioden 1983–1990 öka med i genomsnitt 1 % per år. Konsumtionsökningen i balansalternativet avviker inte nämnvärt från denna bana. För perioden 1983–1988 blir ökningen av den offentliga konsumtionen dock något snabbare än vad som angavs i LU:s alternativ 1, medan den privata konsumtionen i motsvarande grad ökar långsammare.

En central slutsats i LU 84 var att den totala kapitalbildningen (dvs summan av bruttoinvesteringar, lagerinvesteringar och nettoexport) måste öka relativt den totala konsumtionen för att strukturell balans skall kunna uppnås 1990. I långtidsutredningen angavs att en fördelning av den totala BNP-tillväxten för perioden 1983–1990 med en tredjedel vardera för konsumtionsökning, nettoexport och bruttoinvesteringar skulle vara förenlig med en utveckling mot strukturell balans. Jämfört med utvecklingen under 1970-talet, då närmare 90 % av BNP-ökningen användes för konsumtionsändamål, innebär detta en radikal förändring i resursanvändningen.

Vad gäller utvecklingen under åren 1985–1988 enligt balansalternativet kan man konstatera, att den totala kapitalbildningen motsvarar drygt hälften av den samlade BNP-tillväxten (diagram 6.1). Detta är visserligen lägre än vad som angavs som nödvändigt i LU, men bör ses mot bakgrund av att den aktuella delperioden 1985–1988 får sin prägel av en svag konjunkturutveckling. Förutsatt att den samlade kapitalbildningens andel av tillväxten kan ökas ytterligare något under åren 1989–1990 är alltså utvecklingen i balansalternativet i dessa avseenden förenlig med LU:s balansmål.

Finansiell utveckling

Mot bakgrund av de kontinuerliga bytesbalansunderskotten under andra hälften av 1970-talet och början av 1980-talet och den snabba ökningen av utlandsskulden som detta givit upphov till, får ett överskott i bytesbalansen under en flerårsperiod anses angeläget, bl. a. för att skapa erforderlig handlingsfrihet i den ekonomiska politiken. En stark bytesbalans underlättar också en snabbare anpassning av den svenska räntenivån till den internationella¹.

¹ Se LU 84, sid 128–129, för en utförligare redovisning av motiven för ett bytesbalansöverskott.

Diagram 6.1 Kapitalbildningens¹ andel av BNP-ökningen 1984–1988. Balansalternativet
Procent

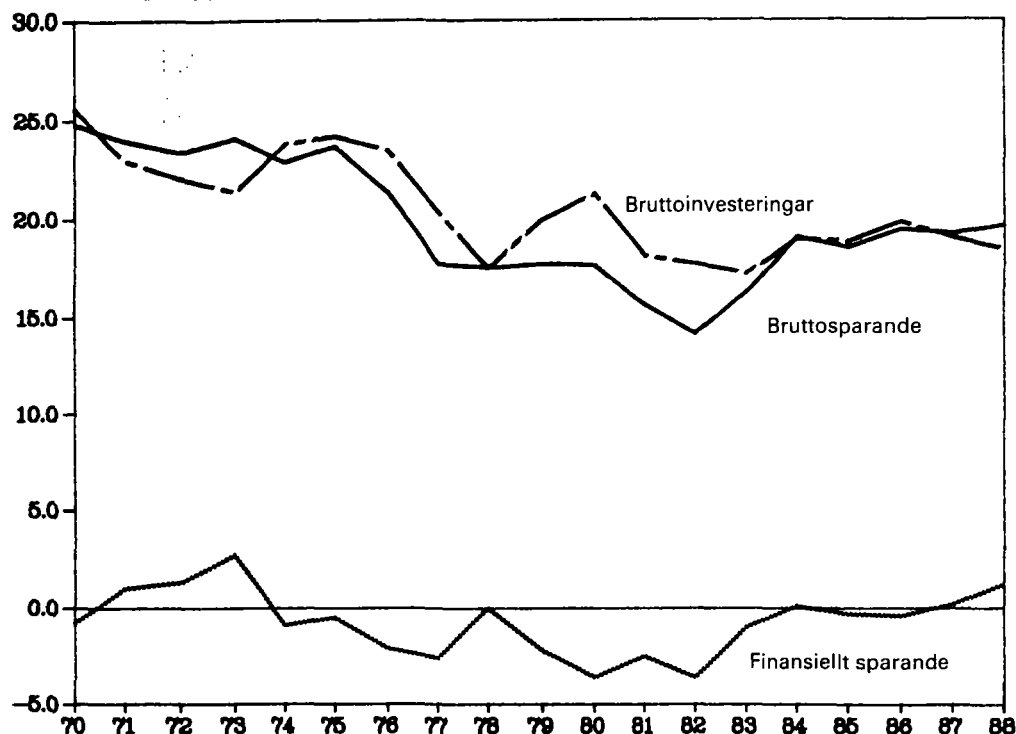
¹ Kapitalbildningen definierad som summan av bruttoinvesteringar, lagerförändring och nettoexport.

Möjligheterna att redan i början av perioden få till stånd ett bytesbalansöverskott utan att tillgripa en åtstramningspolitik med negativa effekter på sysselsättningen begränsas emellertid av att konkurrenskraften i utgångsläget inte är tillräckligt god. Den finansiella bild som framkommer 1988 med ett överskott i bytesbalansen på ca 1,5 % av BNP kan däremot anses förenlig med kraven på långsiktig finansiell balans. Förstärkningen av bytesbalansen under perioden sammanhänger dels med en gynnsam real utveckling och ett betydande överskott i handelsbalansen, dels med stagnerande och t. o. m. något minskande räntebetalningar på utlandsskulden. Den internationella räntenivån har då antagits gå ner med ca 3 procentenheter under perioden.

Utvecklingen av investeringar och inhemskt sparande framgår av diagram 6.2. Det totala inhemska sparandet ökar fram till 1988 tillräckligt för att dels finansiera en uppgång i investeringarna, dels uppnå det eftersträvade överskottet i bytesbalansen.

Det finansiella sparandet i olika sektorer 1988 uppvisar stora skillnader jämfört med början av 1980-talet (tabell 6.2). Den offentliga sektorns

Diagram 6.2 Bruttosparande, bruttoinvesteringar samt finansiellt sparande i hela ekonomin 1970–1988. Balansalternativet
Procent av BNP

finansiella sparande genomgår under perioden fram till 1988 en betydande förbättring, medan det privata finansiella sparandet förblir ungefär oförändrat. Jämfört med den finansiella situationen i början av 1970-talet förväntas samtliga privata delsektorer nu uppvisa ett klart högre finansiellt sparande, varför kraven på den offentliga sektorns finansiella sparande blir i motsvarande grad lägre.

Tabell 6.2 Finansiellt sparande 1970–1988
Procentuell andel av BNP

	1970– 1974	1975– 1979	1980– 1984	1984	1988	
					Balans	Referens
Offentlig sektor	4,1	1,1	-4,9	-3,0	-1,7	-1,2
Stat	0,6	-2,4	-7,8	-5,7	-3,1	-2,6
Kommuner	-0,9	-0,3	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Socialförsäkring	4,4	3,9	3,0	2,8	1,6	1,6
Privat sektor	-3,4	-2,6	2,8	3,1	3,1	1,2
Icke-finansiella företag	-4,8	-5,0	-1,8	-1,0	-2,5	-3,9
Finansiella företag	1,8	3,1	4,2	4,0	4,0	4,0
Hushåll	-0,4	-0,7	0,5	0,1	1,6	1,1
Bytesbalans	0,7	-1,5	-2,1	0,1	1,4	0,0

Den offentliga sektorns finansiella sparandeförbättring fram till 1988 förklaras helt av ett snabbt minskande sparandeunderskott i den statliga sektorn. Utgifternas ökningstakt avtar betydligt under perioden, inte minst beroende på att ränteutgifterna stagnerar som en följd av att den nominella räntenivån faller.

Det statliga budgetunderskottet minskar med 36 miljarder kr i löpande priser under perioden 1984–1988. Av detta svarar överföringen av den statliga bostadslångivningen till ett särskilt bostadsinstitut för ca 9 miljarder kr. I slutet av perioden motsvarar underskottet ca 4 % av BNP.

Socialförsäkringssektorns finansiella sparande minskar något i nominella termer under perioden fram till 1988. Det avräkningssystem som finns för kommunalskatten får i början av perioden, då pris- och lönestegringstakten dämpas kraftigt, en gynnsam effekt på kommunernas finansiella sparande. Efterhand slår den lägre löneökningstakten igenom även på inkomstsidan och i slutåret uppkommer ett sparandeunderskott på ca 2 miljarder kr, vilket får betraktas som rimligt med tanke på att en del av kommunernas investeringar normalt lånefinansieras.

Den totala offentliga utgiftsandelen minskar mellan 1984 och 1988 med knappt 1 procentenhet, räknat före budgetförstärkningen, medan skattekvoten ökar med drygt en halv procentenhet. Budgetförstärkningarna motsvarar ca 1 % av BNP och påverkar utgiftsandelen i sänkande riktning, eller skattekvoten i höjande riktning, beroende på om de läggs in på budgetens utgifts- eller inkomstsida.

Det finansiella sparandet i den privata sektorn är ungefär oförändrat under perioden 1984–1988. De icke-finansiella företagens finansiella sparande försämras medan de finansiella företagens finansiella sparande förblir ungefär oförändrat, mätt som andel av BNP. Hushållens finansiella sparande väntas öka med drygt 1 procentenhet av BNP fram till 1988. Detta sammanhänger med hushållens växande disponibelinkomster och med den höga reala räntenivån som råder under perioden.

Under perioder av hög och varierande inflationstakt kan olika sektorer nominella finansiella sparande ge en delvis missvisande bild av utvecklingen. Detta sammanhänger med att i en inflationsekonomi utgör de nominella räntebetalningar, som enligt nationalräkenskaperna klassificeras som löpande inkomst, till stor del endast ersättning för den urholkning av det finansiella kapitalet som inflationen medför. Det kan därför vara belysande att studera hur det finansiella sparandet utvecklas i olika sektorer, om man korregerar för inflationens effekter på det finansiella kapitalet.¹ Detta inflationsrensade finansiella sparande för perioden 1970–1988 framgår av tabell 6.3.

¹ Jfr LU 84, sid. 80–81, för en redovisning av metoden och en diskussion om hur resultaten bör tolkas.

Tabell 6.3 Inflationsrensat finansiellt sparande 1970–1988
Procentuell andel av BNP

	1970– 1974	1975– 1979	1980– 1984	1984	1988	
					Balans	Referens
Offentlig sektor	2,4	-1,0	-5,2	-1,6	-1,1	-0,4
Stat	0,3	-2,2	-5,2	-2,0	-1,7	-0,6
Kommuner	-0,3	0,2	0,2	0,1	-0,2	0,0
Socialförsäkring	2,4	1,0	-0,2	0,3	0,8	0,2
Privat sektor	-2,1	-0,5	3,9	3,5	3,0	1,3
Icke-finansiella företag	-0,4	-0,1	3,0	2,4	-1,4	-1,5
Finansiella företag	0,6	1,5	1,8	1,6	3,0	2,4
Hushåll	-2,3	-1,9	-0,4	-0,5	1,4	0,4
Bytesbalans	0,3	-1,5	-1,4	1,9	1,9	0,9

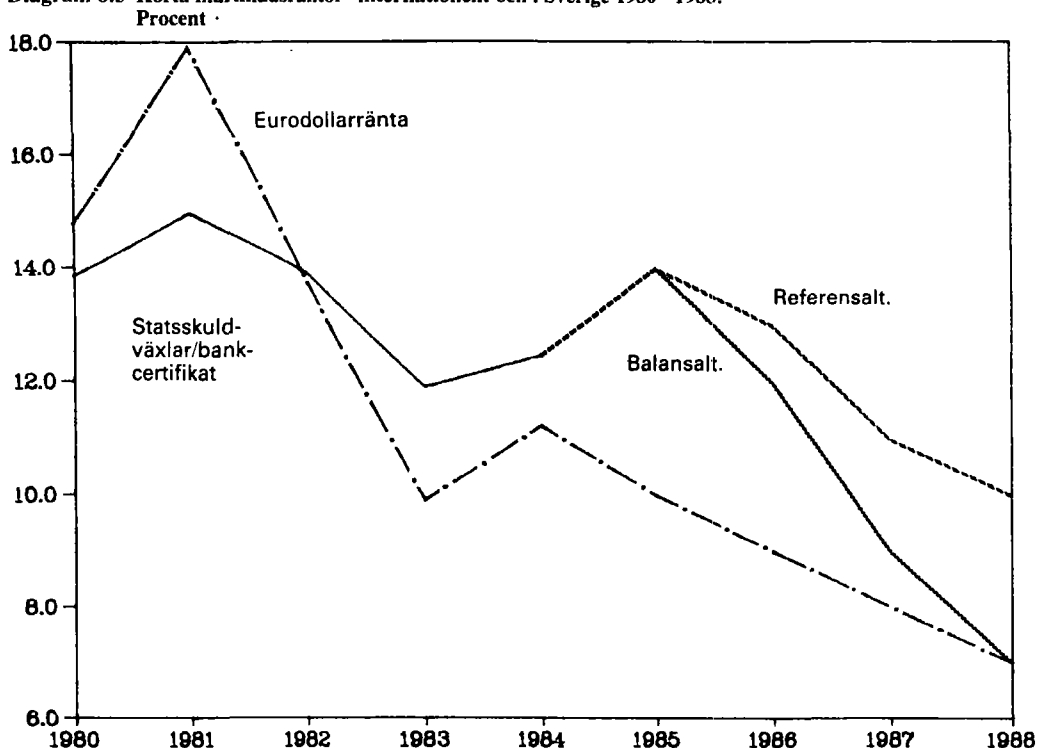
Det inflationsrensade sparandet visar en utveckling under perioden som i sina huvuddrag är densamma som för det nominella finansiella sparandet. Nivån på det inflationsjusterade finansiella sparandet blir dock betydligt högre i sektorer med stora nettoskulder, t. ex. staten, medan exempelvis de finansiella företagen med sina betydande nettotillgångar får ett betydligt lägre finansiellt sparande om inflationen beaktas. Detsamma gäller socialförsäkringssektorn, som dock även i reala termer uppvisar ett positivt finansiellt sparande 1988.

Det snabbt minskande statliga budgetunderskottet reducerar spänningarna på kreditmarknaden och underlättar utformningen av kreditpolitiken. Finansieringen av budgetunderskottet, som under 1980-talets första hälft innebar stora påfrestningar på kreditmarknaden, blir inte längre samma problem som tidigare. Kapitalmarknadsinstituterna och hushållen blir mot slutet av perioden de viktigaste långgivarna, medan statens nettoupplåning direkt hos företagen kan förväntas upphöra under perioden. Andelen statspapper i hushållens och företagens finansiella portföljer framgår av tabell 11.1 i kreditmarknadskapitlet.

Den gynnsamma reala utvecklingen och den låga inflationstakten i balansalternativet är en förutsättning för att den nominella räntenivån skall kunna anpassas nedåt till en fallande internationell räntenivå, (diagram 6.3). Realräntan är speciellt i början av perioden mycket hög, vilket kan verka dämpande på de privata investeringarna.

För att minska risken för ett privat kapitalutflöde är det viktigt att likviditetstillväxten i ekonomin, främst då hos näringslivet, hålls nere. Det förutsätts därför att kreditpolitiken ges en stram utformning. Mot slutet av perioden kan dock trycket på kreditpolitiken väntas minska något i takt med att ett bytesbalansöverskott skapas.

Sammanfattningsvis präglas den finansiella utvecklingen i balansalternativet av låg tillväxttakt i de offentliga utgifterna, ökade privata investeringar och stigande realinkomster för hushållen. Bytesbalansen förstärks och en anpassning av den inhemska nominella räntenivån till den internationella möjliggörs under perioden. Realräntan förblir dock under hela perioden relativt hög, sett i ett historiskt perspektiv.

Diagram 6.3 Korta marknadsräntor¹ internationellt och i Sverige 1980–1988.

¹ Effektiv ränta, 3 månaders depositioner.

6.2 Referensalternativet

Real utveckling

Som tidigare framgått baseras referensalternativet på förutsättningen att pris- och lönebildningen även fortsättningsvis följer det historiskt etablerade mönstret, vilket leder till en högre pris- och lönestegringstakt jämfört med balansalternativet. Som en följd av detta antas en kraftig åtstramning av finanspolitiken bli nödvändig.

Pris- och löneutvecklingen i referensalternativet innebär att de svenska relativpriserna stiger åren 1985–1987, med åtföljande marknadsandelsförluster. Den oförmånliga relativprisutvecklingen och de åtstramningsåtgärder detta framtvingar, leder dels till en negativ produktionsutveckling inom samtliga näringslivssektorer, dels till fallande bruttovinstandelar. Detta leder i sin tur till en kraftig nedgång i investeringsaktiviteten och resulterar för 1988 i en investeringsvolym i näringslivet som är nästan 15 % lägre än i balansalternativet.

Den offentliga konsumtionen, som i balansalternativet förutsätts få en begränsad tillväxt, blir här än mer begränsad. Det sammanhänger framför

Tabell 6.4 Försörjningsbalans 1984–1988. Referensalternativet

1980 års priser

	Miljar- Årlig procentuell der kr förändring				
	1984	1985	1986	1987	1988
1 Privat konsumtion	269,8	1,2	-0,2	0,4	0,5
2 Offentlig konsumtion	162,4	0,6	0,1	0,1	0,1
Statlig	45,2	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Kommunal	117,1	1,2	0,5	0,5	0,5
3 Bruttoinvesteringar	103,9	2,9	1,5	-2,3	-5,2
Offentliga ^a	15,9	-2,7	-3,2	-3,2	-3,2
Privata	88,0	3,9	2,3	-2,2	-5,5
4 Lagerförändring ^b	-3,7	1,3	0,6	-1,1	-0,5
5 Förändring av nettoexport av varor och tjänster ^b	24,6	-1,0	-1,1	-0,3	0,4
6 Bruttonationalprodukt	557,0	1,5	-0,3	-1,6	-0,9
<i>Bidrag till tillväxten</i>					
7 Total konsumtion (1+2)	432,2	0,7	-0,1	0,2	0,3
8 Total kapitalbildning (3+4+5)	124,8	0,8	-0,2	-1,8	-1,2

^a Med offentliga investeringar avses endast offentliga myndigheters investeringar. Investeringar gjorda av offentliga affärsverk och aktiebolag ingår i näringslivets investeringar.

^b Andel av föregående års BNP.

Andra nyckeltal:

	1984	1985	1986	1987	1988
Bytesbalans					
Miljarder kr, löpande priser	1,0	-2,2	-6,1	-5,0	0,4
Statens budgetsaldo					
Miljarder kr, löpande priser	-75,4	-59,2	-39,3	-30,6	-36,9
Arbetslöshet					
Tusental personer	136	130	135	177	231
Procent	3,1	2,9	3,0	4,0	5,2

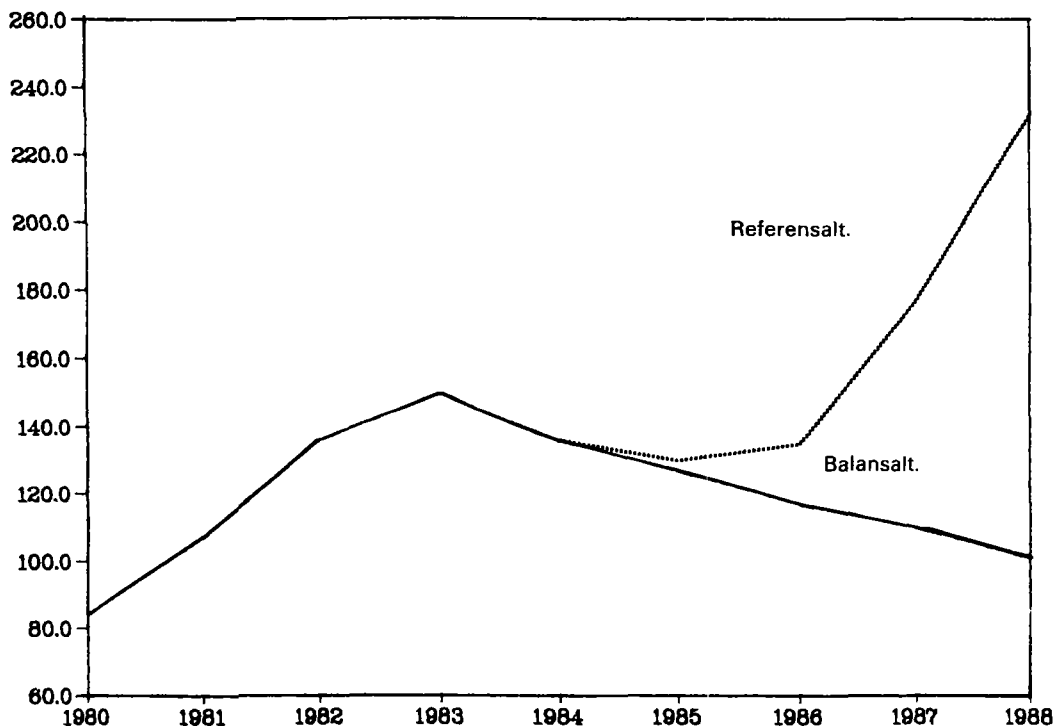
allt med att kommunernas finanser försämrats på grund av den högre pris- och lönestegringstakten och den lägre ekonomiska aktiviteten. Också för de kommunala investeringarna framtvingas en ytterligare nedgång. Även den privata konsumtionen utvecklas svagt.

Den svaga efterfrågeutvecklingen i referensalternativet resulterar i en successivt sjunkande produktionsnivå. Sålunda beräknas bruttonationalprodukten 1988 vara lägre än 1984, räknat i fasta priser (tabell 6.4). Vidare ökar arbetslösheten kraftigt till ca 230 000 personer 1988 – nästan en fördubbling jämfört med det förväntade genomsnittet för 1985 (diagram 6.4).

Samtidigt som man kan konstatera att referensalternativet – i synnerhet från sysselsättningssynpunkt – beskriver ett mycket ogynnsamt utvecklingsförlopp jämfört med balansalternativet, finns det anledning att påpeka

Diagram 6.4 Arbetslöshet 1980–1988. Balans- och referensalternativet

Tusental personer

att såväl bytesbalans som statsbudget genom den åtstramande politik som förutsätts, utvecklas på ett förhållandevis positivt sätt. Under 1988 sjunker relativpriset på svenska exportvaror något och en viss exportökning kommer till stånd. I denna mening kan alltså referensalternativet – till skillnad från det "låt-gå"-alternativ som redovisas i kapitel 12 – beskrivas som en utvecklingsväg som på mycket lång sikt skulle kunna leda till samhälls-ekonomisk balans. Genom den höga arbetslöshet som följer i spåren av den ogynnsamma pris- och kostnadsutvecklingen och den starkt kontraktiva ekonomiska politiken, är det dock en väg mot balans som tidsmässigt är väsentligt mer utdragen och – framför allt – förenad med mycket stora sociala kostnader.

Finansiell utveckling

Även i referensalternativet sker en betydande omstrukturering av det finansiella sparandet under prognosperioden. Budgetunderskottet minskar – till en början t.o.m. snabbare än i balansalternativet – hushållens finansiella sparande förbättras, medan företagens finansiella sparande blir starkt negativt. Det är ett utvecklingsmönster som i sina huvuddrag är detsamma som i balansalternativet.

Den högre inflationstakten och den växande instabiliteten i den svenska ekonomin i referensalternativet försvårar en anpassning nedåt av den inhemska räntenivån. Det förutsätts därför en betydligt större räntemarginal gentemot omvärlden mot slutet av perioden i detta alternativ (diagram 6.1). Det finns trots detta en uppenbar risk att den underliggande försvagningen av konkurrenskraften som sker kan medföra störningar på valutamarknaden.

Finansieringen av statens budgetunderskott underlättas i referensalternativet av den snabbare minskningen av underskottet i detta alternativ. Den betydligt svagare vinstutvecklingen i företagssektorn kan emellertid samtidigt väntas medföra en ökad kreditefterfrågan från företagen.

Det högre ränteläget i referensalternativet bidrar till att budgetunderskottet mot slutet av perioden visar tecken till att öka. Då inflationstakten är högre i referensalternativet än i balansalternativet blir det inflationsrensade statliga finansiella sparandet dock klart bättre i referensalternativet. Den kraftiga lönsamhetsförsämringen och den högre räntenivån i referensalternativet medför vidare att det finansiella underskottet i de icke-finansiella företagen blir större.

Såväl de offentliga utgifterna som skatterna ökar betydligt, mätt som andel av BNP. Räknat före budgetförstärkningar stiger utgiftsandelen under perioden 1984–1988 med ca 3 procentenheter, medan skattekvoten ökar med drygt 1 procentenhet. De totala budgetförstärkningarna, inkl. de som beräkningstekniskt lagts in som en höjning av de indirekta skatterna, motsvarar 3,5 % à 4 % av BNP.

6.3 Slutsatser

Kalkylerna visar att pris- och löneutvecklingen i ett treårspektiv har en avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå samhällsekonomisk balans.

Som framgår av kapitel 12 leder en snabb pris- och löneutveckling i kombination med en passiv finanspolitik till växande obalanser, främst i form av hög arbetslöshet och underskott i bytesbalansen. En sådan utveckling är inte långsiktigt hållbar.

Möjligheterna att komma till rätta med den höga arbetslösheten genom en expansiv politik som driver upp den inhemska efterfrågan är obefintliga. Bytesbalansunderskottet skulle då mycket snabbt nå orimliga dimensioner. Den nödvändiga anpassningen av kostnadsutvecklingen skulle dessutom ytterligare försvåras. Därigenom skulle politiken på sikt också motverka sitt syfte vad gäller arbetslösheten. Ekonomin skulle således i alla avseenden fjärma sig från det önskvärda balansläget.

Problemen med alltför stora pris- och löneökningar kan inte heller lösas med ytterligare en devalvering. Förbättringen av konkurrenskraften skulle endast bli kortsiktig och hos olika beslutsfattare skulle skapas starka

förväntningar om fortsatta prisstegringar och nya devalveringar. Ett centralt mål för den ekonomiska politiken – prisstabilitet – skulle då överges på obestämd tid.

Om pris- och löneutvecklingen skulle fortsätta att vara för snabb, finns det alltså i praktiken ingen annan möjlighet än att strama åt den ekonomiska politiken. Som illustreras i referensalternativet förefaller det möjligt att genom en sådan politik hålla bytesbalansen under kontroll och fortsätta saneringen av statsbudgeten. Kostnaderna i form av arbetslöshet och därmed sammanhängande sociala problem skulle emellertid bli mycket stora. Någon återgång till samhällsekonomisk balans skulle knappast kunna ske förrän på 1990-talet.

En utveckling i linje med balansalternativet ter sig mot denna bakgrund mycket angelägen. Det ställer emellertid betydande krav på ekonomins funktionsförmåga och på den ekonomiska politiken:

- Pris- och lönestegringstakten måste dämpas betydligt.
- Industrins räntabilitet måste ligga kvar på en hög nivå.
- De offentliga utgifternas ökningstakt måste begränsas och statens budgetunderskott minskas.
- Den inhemska efterfrågeutvecklingen måste anpassas till kravet på balansen i de utrikes affärerna och till behovet av ökad sysselsättning.
- Arbetsmarknadens förmåga till omställning och anpassning måste förbättras.

Statsmakterna kan på olika sätt försöka bidra till att *pris- och löneutvecklingen* dämpas. En antiinflationspolitik måste generellt innebära en stram finans- och penningpolitik i syfte att begränsa likviditetstillväxten, påverka inflationsförväntningarna och undvika ett alltför högt kapacitetsutnyttjande. Inflationsförväntningarna kan också påverkas genom att ett explicit mål för inflationen uppställs. Det är även möjligt att i detta syfte ställa upp normer för den ekonomiska politiken, såsom fasta växelkurser, ingen statlig utlandsupplåning etc.

Staten har också som arbetsgivare möjlighet att verka för en återhållsam lönerörelse. Särskilt i en situation med god vinstutveckling i företagen är det viktigt, eftersom de offentliga löneavtalen då tenderar att bli ett lägsta riktmärke för den privata sektorn. Staten har naturligtvis vidare möjlighet att mer direkt styra utvecklingen genom någon typ av inkomspolitik. Det kan innefatta åtgärder som kopplar pris- och löneutvecklingen till olika ekonomisk-politiska åtgärder. Ekonomisk-politiska åtgärder som syftar till att minska fördelningspolitiska spänningar kan också utgöra ett inslag i anti-inflationspolitik. Vilka möjligheter som bör utnyttjas är en politisk fråga som inte berörs här. Klart är emellertid att utan den nödvändiga pris- och löneanpassningen kommer svensk ekonomi att ställas inför fortsatta obalanser. Särskilt i en situation då den internationella konjunkturen försvagas skulle detta snabbt kunna leda till en försämring av den ekonomiska läget med mycket negativa effekter, bl. a. på sysselsättningen.

Erfarenheterna från andra länder visar att realräntan på grund av kvardröjande inflationsförväntningar tenderar att bli mycket hög, när inflationen minskar kraftigt. Det finns anledning att räkna med att motsvarande tendens skulle uppkomma i Sverige i en liknande situation. Enligt LU 84 måste avkastningen på materiellt kapital vara högre än avkastningen på finansiella placeringar, om de nödvändiga investeringarna skall komma till stånd. *Industrins räntabilitet* måste därför under en följd av år bibehållas på ungefär nuvarande nivå. Först mot slutet av 1980-talet kommer de sjunkande realräntorna att möjliggöra en anpassning nedåt av vinstnivån.

De *offentliga utgifternas ökningstakt* måste begränsas av flera skäl. För det första är en återhållsam offentlig konsumtionstillväxt en nödvändig förutsättning för att den yttre balansen skall kunna upprätthållas, samtidigt som den privata konsumtionen ges ett rimligt expansionsutrymme. För det andra måste de totala offentliga utgifterna begränsas, så att kostnadsdrivande skattehöjningar kan undvikas. En rimlig reallöneutveckling efter skatt torde vara en viktig förutsättning för att inflationen i längden skall kunna hållas på en låg nivå.

Statens budgetunderskott bör fram till 1988 nedbringas till 4 % av BNP. Detta förutsätter budgetförstärkningar på sammanlagt 10–15 miljarder kr under perioden 1986–1988. En fortsatt sanering av statens finanser är nödvändig av flera skäl. Som tidigare nämnts är det ett viktigt led i anti-inflationspolitiken. Det är också nödvändigt för att förhindra en försämring av bytesbalansen. Slutligen behövs det för att minska spänningarna på kreditmarknaden och förhindra att räntan pressas upp till en nivå som allvarligt hämmar investeringarna.

Stabiliseringspolitiken kommer under perioden att ställas inför stora avvägningsproblem. Det gäller att anpassa den *inhemska efterfrågan*, så att kravet på balans i de utrikes affärerna uppfylls. Kontinuerliga bytesbalansunderskott skulle sannolikt mycket snabbt få negativa effekter både på inflationsförväntningar och ränteläge. Samtidigt är det nödvändigt att tillåta en efterfrågeutveckling som möjliggör en gradvis ökning av sysselsättningen även under de år då den internationella konjunkturen dämpas och nettoexportens bidrag till den ekonomiska aktiviteten tenderar att avta. En nödvändig förutsättning för att en sådan politik skall vara möjlig är emellertid, att den internationella konkurrenskraften är god och att bytesbalansen är under kontroll.

För att få ner arbetslösheten till 2 % 1990 ställs betydande krav på *arbetsmarknadens förmåga till omställning och anpassning*. Den bransch- och yrkesmässiga rörligheten såväl som den geografiska måste öka, samtidigt som en ökad flexibilitet i lönesättningen bör eftersträvas.

De slutsatser som redovisas här rör främst vilka krav som ställs på den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren för att ekonomin skall kunna närma sig samhällsekonomisk balans. Ekonomins mer långsiktiga utveckling och tillväxtmöjligheter sammanhänger i hög grad också med

mer grundläggande frågor som ekonomins funktionsförmåga, olika marknadens effektivitet etc. Det har emellertid inte varit möjligt att närmare ta upp sådana frågor inom ramen för dessa treårskalkyler.

7 Utrikeshandel och bytesbalans

Export

I tabell 7.1 visas volymutvecklingen av den svenska exporten uppdelad på tre slag: priskonkurrerande varor som i stort sett motsvaras av begreppet bearbetade varor, pristagarvaror – vartill hänförs jord- och skogsbruksprodukter, skyddade livsmedel, skogsindustrins produkter och petroleumprodukter – samt tjänster.

Den goda exportutvecklingen under perioden 1982–1985 väntas i balansalternativet fortsätta under de kommande åren, dock i minskad takt. För att en god konkurrenskraft för de s. k. priskonkurrerande varorna skall bibehållas, krävs en relativ sänkning av de svenska exportpriserna med 1 å 2 % per år under prognosperioden. Relativprissänkningen antas slå igenom under loppet av tre år, varför företagen under denna period gradvis vinner marknadsandelar. Tack vare relativprissänkningen blir exportutvecklingen gynnsam även för år då världsmarknadstillväxten avtar.

I referensalternativet väntas fortsatt snabba svenska kostnadsökningar påverka exportpriserna på priskonkurrerande varor, så att relativpriset på dessa stiger med i genomsnitt ca 2 % per år under perioden 1985–1987. Till följd därav väntas exportvolymutvecklingen bli svag. Mot slutet av perioden leder den strama politiken dock till en relativprissänkning på svenska exportvaror, varigenom en viss förbättring av exportutvecklingen inleds.

Pristagarvarorna som ledde exportuppgången 1983 har fr. o. m. 1985 kommit in i en svagare konjunkturfas. Någon större ökning antas inte ske förrän i nästa konjunkturuppgång, 1988. Den svenska exporten av pristagarvaror antas i balansalternativet helt följa världsmarknadsutvecklingen. I referensalternativet har antagits att den låga investeringsnivån under

Tabell 7.1 Svensk export av priskonkurrerande varor, pristagarvaror och tjänster 1980 års priser

	Miljarder kr 1984	Procentuell förändring					
		Balansalternativet			Referensalternativet		
		1986	1987	1988	1986	1987	1988
Priskonkurrerande varor	122,1	7,1	4,7	5,6	0,8	-0,2	2,2
Pristagarvaror	45,6	-2,0	2,4	7,0	-2,0	2,4	4,0
Tjänster	26,1	3,4	2,7	2,9	0,8	-1,9	-1,9
Total export	193,8	4,6	4,0	5,6	0,2	0,1	2,0

Tabell 7.2 Svensk import av varor exkl. olja, oljeprodukter och tjänster
1980 års priser

	Miljarder kr 1984	Procentuell förändring					
		Balansalternativet			Referensalternativet		
		1986	1987	1988	1986	1987	1988
Varor exkl. olja	124,4	5,5	2,2	2,1	5,0	1,2	1,1
Olja	24,3	-0,5	-0,1	-0,2	-3,3	-3,5	-3,4
Tjänster	20,6	3,8	2,7	2,9	3,6	3,4	4,6
Total import	169,3	4,5	2,0	1,9	3,7	0,9	1,0

perioden medför att företagen har svårt att möta den efterfrågeökning som uppkommer mot slutet av perioden, när den internationella efterfrågan tar fart på nytt. Genom att vissa företag slår i kapacitetstaket, blir exportökningen under 1988 något mindre än i balansalternativet.

För tjänsteexporten, som utgör ca 14 % av den svenska exporten, väntas världsmarknaden utvecklas långsammare än för varor. Resultatet för balansalternativet blir en fortsatt ökning av tjänsteexporten med ca 3 % per år och i referensalternativet – med försämrade relativpriser – en gradvis avtagande och mot slutet av prognosperioden minskande tjänsteexportvolym.

Import

För importen används en indelningsgrund som särskiljer olja, varor exkl. olja samt tjänster. (Se tabell 7.2.)

Oljeimporten bestäms bl. a. av den inhemska efterfrågetillväxten och av möjligheterna att ersätta oljan med andra energislag. Det internationella oljepriset antas bli nominellt oförändrat under prognosperioden. Oljeimporten bedöms i balansalternativet minska något. I referensalternativet blir minskningen väsentligt större. Skillnaden beror på att den ekonomiska aktiviteten och därmed oljeförbrukningen är väsentligt lägre i referens- än i balansalternativet.

Varuimporten exkl. olja har ett snarligt förlopp i båda alternativen. Bakom denna utveckling döljer sig stora skillnader ifråga om relativprisutveckling, inhemsk efterfrågeutveckling m. m. I balansalternativet ökar den inhemska efterfrågan i genomsnitt ca 2 % per år. Ökningstakten är relativt låg under konjunktursvackan 1987, men i gengäld desto större under 1986 och 1988. I referensalternativet däremot försvagas efterfrågeutvecklingen. I balansalternativet motverkas den höga inhemska efterfrågans effekt på importen av att relativpriset på svenskproducerade varor minskar. I referensalternativet är situationen den motsatta. Effekten på importen av den låga inhemska efterfrågan motverkas av att relativpriset på svenskproducerade varor till en början ökar kraftigt. Mot slutet av perioden dämpas dock importens ökningstakt, vilket sammanhänger med att relativpriserna sjunker till följd av den svaga inhemska aktiviteten.

Tabell 7.3 Export och import 1985–1988

Årlig procentuell förändring

	Balans- alternativet	Referens- alternativet
<i>Export</i>		
Volym	4,7	0,8
Pris	2,2	4,2
Värde	7,0	5,0
<i>Import</i>		
Volym	2,8	1,9
Pris	2,9	2,9
Värde	5,8	4,8

Tjänsteimporten utvecklas tämligen lika i båda alternativen med en volymtillväxt på i genomsnitt ca 3 à 4% under prognosperioden. Den svagare inhemska efterfrågeutvecklingen och de ökade relativpriserna i referensalternativet är två mot varandra verkande faktorer som medför att tjänsteimporten ökar ungefär lika mycket i båda alternativen.

Bytesbalans

Export- och importberäkningarna sammanfattas i tabell 7.3. Av denna framgår att den avsevärt långsammare volymökningen för exporten i referensalternativet delvis motvägs av snabbare stigande exportpriser. Därigenom blir exportvärdets genomsnittliga årliga ökning i balansalternativet endast 2 procentenheter större än i referensalternativet. För importvärdet blir motsvarande differens 1 procentenhet eftersom importpriserna stiger i ungefär samma takt i de båda alternativen. Sammantaget innebär detta att bytesbalansen för varor och tjänster förbättras från 1985 till 1988 med 18 miljarder kr i balansalternativet och med 6 miljarder kr i referensalternativet.

Förbättringen ligger helt på handelsbalansen, medan tjänstebalansen utvecklas svagt i båda alternativen (tabell 7.4). Transfereringsbalansen, som under första hälften av 1980-talet försämrats kraftigt, blir i stort sett

Tabell 7.4 Bytesbalans 1986–1988

Miljarder kr, löpande priser

	Balansalternativet			Referensalternativet		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
Handelsbalans	22	28	40	20	23	30
Tjänstebalans	5	6	6	6	5	3
Bytebalans för varor och tjänster	27	34	46	26	28	33
Räntenetto	-23	-24	-23	-24	-24	-24
Övriga transfereringar	-8	-8	-9	-8	-9	-9
Transfereringsbalans	-31	-32	-32	-32	-33	-33
Bytesbalans	-4	2	14	-6	-5	0

oförändrad efter 1985 i balansalternativet och försämras obetydligt i referensalternativet. Den gynnsammare utvecklingen av transfereringsbalansen jämfört med tidigare år sammanhänger med att bytesbalansen i stort sett är i jämvikt, att det internationella ränteläget antas sjunka med ca 1 procentenhet per år och att dollarkursen inte stiger och driver upp ränteutgifterna. Detta innebär att den betydande ökningen av ränteutgifterna de senaste åren upphör.

Av övriga transfereringar är u-hjälpen den största utgiftsposten. Återgången till det s. k. enprocentmålet för u-hjälpen innebär en viss försvagning av bytesbalansen mot slutet av prognosperioden. Utdelningar, försäkringar, licenser, migrationsvaluta och andra privata transfereringar väntas i båda alternativen resultera i årliga nettoutflöden runt 2 miljarder kr under prognosperioden.

Den totala bytesbalansen förbättras i balansalternativet kraftigt mellan 1984 och 1988. I referensalternativet utvecklas bytesbalansen med undantag av 1985 sämre än i balansalternativet, trots att den inhemska efterfrågan är väsentligt lägre.

8 Arbetsmarknad

Arbetskraftsutbud

Arbetskraftens storlek är direkt beroende av befolkningsutvecklingen i olika åldersgrupper, in- och utvandring samt förvärvsfrekvensen i de yrkesaktiva åldrarna (16–74 år). Den arbetskraftsprognos som prognosinstitutet vid statistiska centralbyrån utarbetade till LU 84 ligger till grund också för nu föreliggande arbetskraftskalkyl. De senaste årens ökade medelarbetstid har emellertid medfört en viss upprevidering av den ursprungliga prognosen. Denna revidering har genomförts i samarbete med prognosinstitutet.

Under perioden 1985–1988 förutses den yrkesaktiva befolkningen öka med knappt 3 000 personer per år, medan arbetskraftens storlek, till följd av en fortsatt ökad kvinnlig förvärvsfrekvens, beräknas öka betydligt snabbare i både balans- och referensalternativet. I balansalternativet beräknas det totala utbudet av arbetskraft öka med i genomsnitt 20 000 personer per år mellan 1985 och 1988. I referensalternativet beräknas motsvarande ökning till följd av den lägre efterfrågan bli mindre, ca 10 000 personer per år. Som en följd av konjunkturavmattningen och den därmed sammanhängande svaga efterfrågan på arbetskraft beräknas nytillströmningen på arbetsmarknaden vara lägst 1988.

Männens relativa arbetskraftstal har sedan början av 1970-talet uppvisat en trendmässig svag nedgång, medan kvinnornas arbetskraftsdeltagande ökat mycket kraftigt. I prognosen förutsätts att denna utveckling fortsätter, dock med en avtagande ökning av kvinnornas förvärvsfrekvens. Med

hänsyn till det svåra arbetsmarknadsläget för åldersgruppen 16–19 år förutsätts att utbildningsinsatser skall hålla arbetskraftstalen för denna åldersgrupp på en nivå som ligger strax under 1984 års. Även bland 20–24-åringarna sjunker arbetskraftstalen något, eftersom deras utbildningsdeltagande antas öka.

Den relativa frånvaron har ökat trendmässigt för i stort sett alla åldersgrupper, dock i en något avtagande takt under de senaste åren. En väsentlig andel av frånvaroökningen bland kvinnor beror på att kvinnor med barn under 7 år varit den grupp som ökat sitt arbetskraftsutbud snabbast. Denna effekt beräknas upphöra under prognosperioden och frånvaron beräknas öka i betydligt svagare takt än under tidigare år. Medelarbetstiden per sysselsatt som sjönk trendmässigt fram till 1982 har därefter ökat. Arbetskraftsutbudet räknat i antal timmar har därmed ökat snabbare än antalet sysselsatta. En förklaring till detta är att den förbättrade industrikonjunkturen lett till ett ökat övertidsuttag i näringslivet. En annan förklaring torde vara att bl. a. primär- och landstingskommuner inte tillsätter korttidsvikarier i lika hög utsträckning som tidigare. Ytterligare en förklaring kan hänföras till ett förändrat beteende hos kvinnor vid val av arbetstider. Bl. a. har gruppen deltidssarbetande med kort deltid minskat trendmässigt, samtidigt som den genomsnittliga medelarbetstiden för övriga deltidssarbetande ökat. Till denna utveckling finns ett flertal förklaringar.¹

Sysselsättning

Efterfrågan på arbetskraft bestäms av produktionsutvecklingen i olika sektorer. Utvecklingen under 1970-talet tyder på att produktionen varierar kraftigare än arbetsinsatsen över konjunkturcykeln och att sysselsättningen förändras med en viss eftersläpning i förhållande till produktionen. För industrin och den privata tjänstesektorn har samband mellan produktion och antalet arbetade timmar skattats för perioden 1970–1981. I den offentliga sektorn antas sysselsättningen i timmar följa utvecklingen av konsumtionsvolymen. Den beräknade timutvecklingen redovisas i tabell 8.1 och en branschvis redogörelse återfinns under resp. sektoravsnitt.

Tabell 8.1 Sysselsättningen i timmar 1986–1988
Procentuell förändring

	Balansalternativet			Referensalternativet		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
Näringsliv	0,4	0,2	-0,1	-0,1	-1,1	-1,6
därav industri	0,2	-0,6	-1,3	-0,4	-2,0	-2,7
Offentlig sektor	0,4	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1
därav kommuner	0,9	1,0	1,0	0,5	0,5	0,5
Totalt	0,4	0,3	0,1	-0,1	-0,7	-1,2

Anm. Kalendariska effekter är ej beaktade.

¹ Jfr diskussion i Arbetsmarknadspolitik under omprövning, EFA 1984: 31.

Tabell 8.2 Sysselsättningsutveckling i olika sektorer 1984–1988
Tusental personer

	Nivå 1984 enl. RNB	Årlig förändring					
		Balansalternativet			Referensalternativet		
		1986	1987	1988	1986	1987	1988
Jord- och skogsbruk	220	-2	-4	-3	-4	-8	-12
Industri	973	12	3	-2	-1	-10	-15
Elverk m. m.	35	1	1	1	-	-	-
Byggnadsverksamhet	260	4	4	4	-	-2	-5
Privata tjänster	1 448	17	16	12	11	-15	-19
Summa näringsliv	2 936	32	20	12	6	-35	-51
Stat	270	-2	-2	-2	-2	-2	-3
Kommuner	1 053	10	9	9	6	5	5
Summa offentlig sektor	1 323	8	7	7	4	3	2
Sysselsatta totalt	4 259	40	27	19	10	-32	-49
Arbetskraftsutbud	4 396	30	20	10	15	10	5

Arbetslöshet							
		Balansalternativet			Referensalternativet		
		1986	1987	1988	1986	1987	1988
Tusental personer		117	110	101	135	177	231
Procent		2,6	2,5	2,3	3,0	4,0	5,2

Anm: Kalendariska effekter är ej beaktade.

Sysselsättningen mätt i antal personer framgår av tabell 8.2. På grund av osäkerheten i bedömningen av den framtida medelarbetstiden bör omräkningen från antal arbetstimmar till sysselsatta förses med reservationer. Dels varierar medelarbetstiden kraftigt mellan de olika sektorerna, dels påverkas sysselsättningsstrukturen i betydande utsträckning av förändrade medelarbetstider i de skilda sektorerna. Dessutom påverkas medelarbetstiden enskilda år av kalendariska effekter.

Som nämnts i tidigare avsnitt torde utvecklingen av den genomsnittliga medelarbetstiden samvariera med reallöneutvecklingen. I sysselsättningskalkylerna har därför antagits att den årliga medelarbetstiden per sysselsatt är oförändrad i referensalternativet och sjunker svagt i balansalternativet. I de båda alternativen varierar emellertid utvecklingen av medelarbetstiden inom de skilda sektorerna. Så beräknas t.ex. medelarbetstiden inom den kommunala sektorn fortsätta att öka i balansalternativet, medan medelarbetstiden inom industrin sjunker något i båda alternativen. Arbetsförlängningsavtalen 1983 och 1985 för tvåskiftsarbetare har beaktats men påverkar inte nämnvärt den genomsnittliga arbetstiden.

Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen som förutses i balansalternativet medför att sysselsättningen i antal personer under prognosperioden ökar lika mycket som under första hälften av 1980-talet. Denna sysselsättningsökning medför, trots ett betydligt högre arbetskraftsutbud än i refe-

rensalternativet, att arbetslösheten minskar under perioden för att i slutåret uppgå till drygt 2%.

I referensalternativet beräknas sysselsättningen minska med ca 70 000 personer under treårsperioden 1985–1988, medan arbetskraftsutbudet ökar med ca 30 000. Förutom en svag sysselsättningsökning i kommunerna minskar sysselsättningen i princip i samtliga sektorer. Arbetslösheten i slutåret ökar till ca 230 000 personer eller till drygt 5% av arbetskraften.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har ökat sedan mitten av 1970-talet. De största svängningarna framkommer naturligt nog i de s. k. temporära åtgärderna men även beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildningen följer konjunkturutvecklingen.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna antas komma att ligga på samma nivå i de båda alternativen, även om behovet av insatser är störst i referensalternativet. Insatserna för svårplacerade på arbetsmarknaden antas fortsätta att öka under prognosperioden. Likaså beräknas den nya inriktningen av arbetsmarknadsutbildningen leda till en fortsatt uppgång i utbildningen. Som redovisades i kapitel 2 är framförallt bristen på kvalificerad arbetskraft såsom tekniker ett stort problem. Den satsning som gjorts på vidareutbildning av bl. a. anställda inom tillverkningsindustrin, den s. k. flaskhalsutbildningen, har haft positiv effekt och antas öka i omfattning. Antalet personer i beredskapsarbeten, som väntas sjunka kraftigt under 1985, ökar åter något under prognosperioden. Temporära arbetsmarknadspolitiska insatser har inte explicit beaktats i kalkylen.

9 Näringslivets utveckling

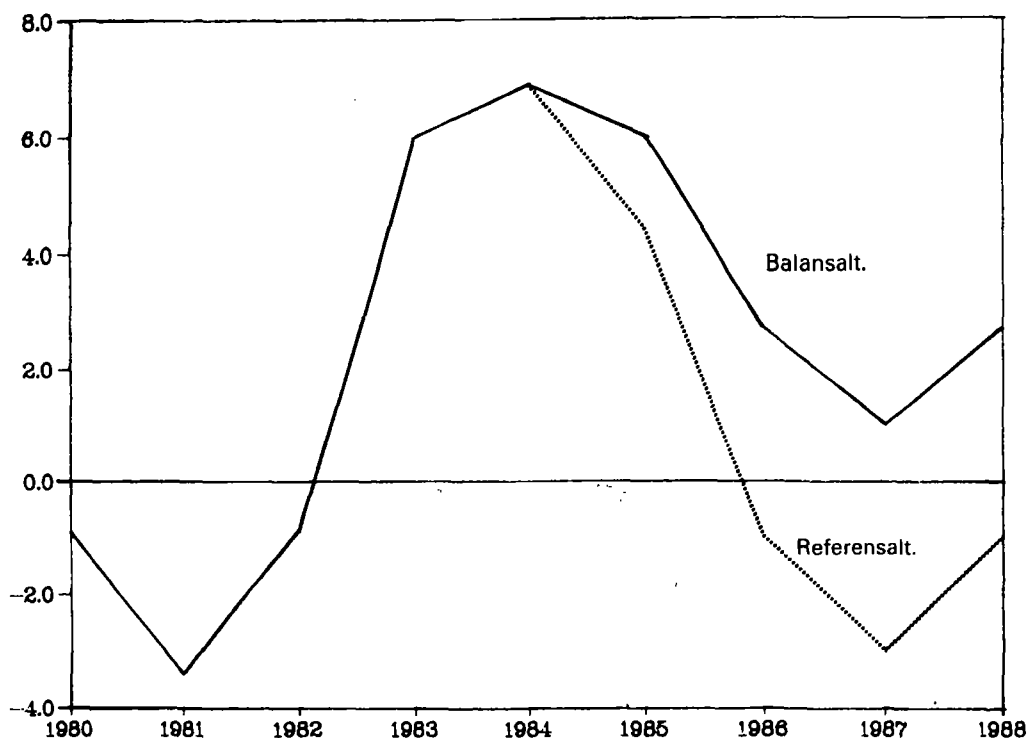
9.1 Industri

Industrins expansionsmöjligheter är mycket olika i balans- och referensalternativen. Som framgått av kapitel 7 medför skillnaderna i konkurrenskraft att nettoexporten av varor utvecklas väsentligt gynnsammare i balans- än i referensalternativet.

I balansalternativet beräknas industriproduktionen öka med drygt 2% per år under åren 1986–1988. Referensalternativet medför i stället en kontinuerlig tillbakagång av produktionsvolymen – i fasta priser ligger industrins förädlingsvärde 1988 under 1984 års nivå (diagram 9.1).

Den gynnsamma produktionsutvecklingen i balansalternativet har bedömts ha en positiv inverkan på industrins produktivitet. Under 1987 beräknas emellertid den låga aktiviteten dra ner produktivitetstillväxten. På samma sätt följs i referensalternativet den minskande produktionen av en mycket svag produktivitetsutveckling (tabell 9.1).

Diagram 9.1 Industrins förädlingsvärde 1980–1988. Balans- och referensalternativet
Procentuell volymförändring

Produktions- och produktivitsutvecklingen i respektive alternativ får självfallet direkta konsekvenser för industrins efterfrågan på arbetskraft. Antalet arbetstimmar minskar visserligen i båda alternativen, men minskningen är betydligt mindre i balans- än i referensalternativet. Antalet anställda beräknas under perioden 1985–1988 öka med ca 25 000 resp. minska med ca 10 000.

Industrins kapacitetsutnyttjande är i utgångsläget högt både vad gäller arbetskraft och realkapital. Den tillväxt av produktionsvolymen, som förväntas ske i balansalternativet, medför därför inte bara en ökning av antalet sysselsatta utan också av investeringarna. Tillväxttakten i indu-

Tabell 9.1 Produktion, arbetade timmar, produktivitet samt bruttoinvesteringar i industrin 1985–1988

Procentuell volymförändring

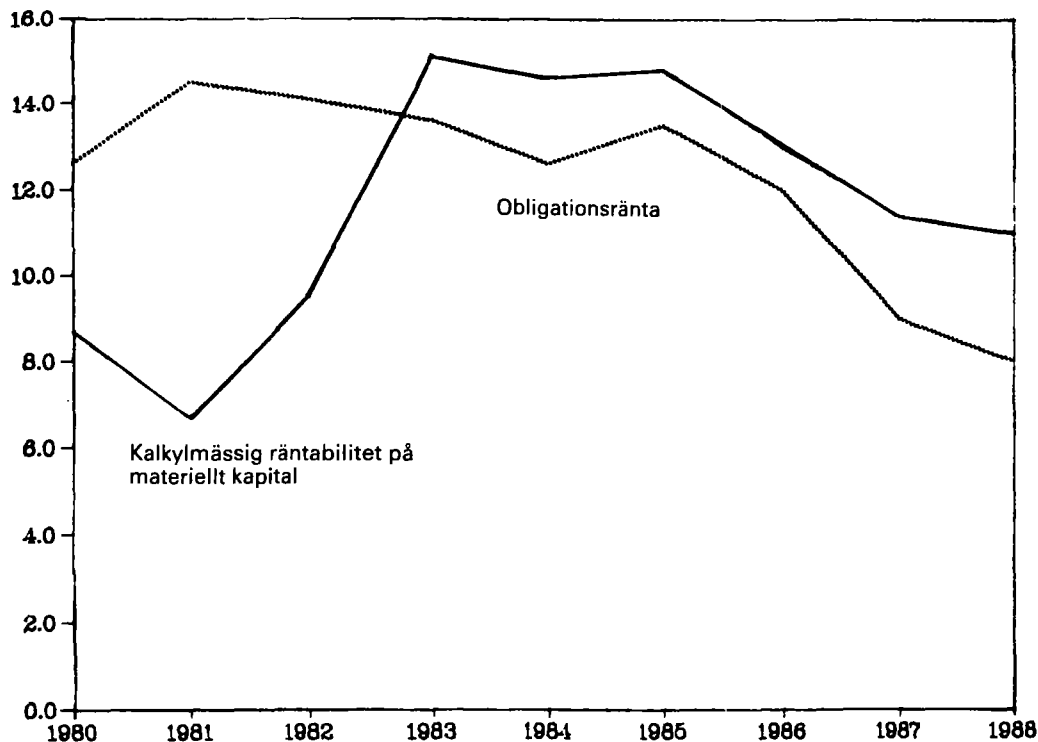
	Balansalternativet			Referensalternativet		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
Förädlingsvärde	2,7	1,0	2,7	-1,0	-3,0	-1,0
Arbetade timmar	0,2	-0,6	-1,3	-0,4	-2,0	-2,7
Produktivitet	2,5	1,7	4,0	-0,6	-1,0	1,8
Bruttoinvesteringar	9,0	5,0	0,0	13,3	-2,9	-11,9

striinvesteringarna blir dock klart lägre än under 1984 och 1985. I referensalternativet beräknas investeringsvolymen minska både 1987 och 1988.

Kalkylerna över produktionsvolymens, kostnadernas och prisernas utveckling enligt balansalternativet pekar på en fortsatt gynnsam lönsamhetsnivå i industrin. Den kalkylmässiga räntabiliteten på materiellt kapital^{1,2} skulle visserligen komma att sjunka något i förhållande till 1984 års nivå, men då inflationstakten samtidigt avtar betydligt mer, uppvisar den reala räntabiliteten istället en inte obetydlig förbättring.

Långtidsutredningens mål för industrins lönsamhet uttrycktes så, att avkastningen på det materiella kapitalet skulle överstiga obligationsräntan med åtminstone 2 procentenheter. Enbart en hög real avkastning på det materiella kapitalet är således inte tillräckligt. Enligt den bedömning av ränteutvecklingen som redovisats i kapitel 6 kommer i balansalternativet en gradvis sänkning av räntenivån att äga rum under perioden. Den långa räntan skulle 1988 komma att ligga på 8 %. Den kalkylmässiga räntabiliteten på det materiella kapitalet skulle visserligen överstiga räntan under perioden fram till 1988, men skillnaden når först mot slutet av perioden upp till den målsatta nivån, 2 procentenheter (diagram 9.2).

Diagram 9.2 Industrins räntabilitet 1980–1988. Balansalternativet. Procent

¹ För en utförlig beskrivning av kalkylmetoden se SOU 1984: 7.

² Kalkylmässig räntabilitet på materiellt kapital beräknas som nettoresultat (inkl värdetegringsvinster) före finansiella intäkter och utgifter i relation till det materiella kapitalet (lager och fast kapital värderat till återanskaffningspriser).

De senaste årens förbättring av lönsamheten har lett till att den fallande trend som soliditeten¹ uppvisat under lång tid har kunnat brytas. Istället har en viss uppgång noterats. Sålunda uppgick soliditeten 1984 till 32%, vilket är 6 procentenheter högre än bottenläget 1980. För perioden 1984–1988 förutses en fortsatt förbättring. En stor del av denna förbättring hänför sig till att nyupplåningen dämpas och till att nyemissionerna antas ligga kvar på en hög nivå, även om en viss nedgång förutses ske i förhållande till 1983–1984 års nivå. Soliditeten skulle därigenom höjas till ca 40% 1988.

Även i referensalternativet hålls den kalkylmässiga räntabiliteten uppe i början av perioden. Större värdestegringsvinster på realkapitalet är under några år tillräckliga för att kompensera ett svagare rörelseresultat. Mot slutet av perioden ger dock långsammare produktionsutveckling och lägre vinstandel en totalt sett sämre räntabilitet. Genom att räntan samtidigt är högre än i balansalternativet, kommer räntabiliteten att understiga obligationsräntan med 4 procentenheter.

9.2 Byggnadsverksamhet

Utvecklingen inom byggnadsverksamheten har under 1970-talet och början av 1980-talet förskjutits från nybyggnation till reparationer och ombyggnader. Särskilt påtaglig har denna förskjutning varit inom bostadsbyggandet. Denna utveckling väntas fortsätta även under de kommande åren.

I balansalternativet beräknas de totala bostadsinvesteringarna öka under perioden i takt med att disponibelinkomsterna och därmed bostadsefterfrågan stiger. Nybyggnadsinvesteringarna, som minskat under en följd av år, bedöms komma att stiga något. Investeringsvolymen motsvarar ca 37 000 påbörjade lägenheter i genomsnitt per år under perioden 1985–1988. Ombyggnadsinvesteringarna, som på senare år svarat för en ökande andel av bostadsinvesteringarna, har sannolikt nått en maximal nivå 1984 och 1985 och bedöms minska efter 1985 beroende bl. a. på att vissa stödformer avskaffades 1984. Även efter 1985 beräknas dock ombyggnadsvolymen ligga kvar på en hög nivå. Övrigt byggande (utanför bostadssektorn) väntas i balansalternativet öka främst beroende på den av exporten ledda produktionsökningen.

I referensalternativet med svag real disponibelinkomstutveckling fortsätter nyproduktionen av bostäder att sjunka, samtidigt som ombyggnationen efter en rekordhög nivå under 1984 och 1985 minskar. Övrigt byggande – dvs. byggnadsreparationer och byggande utanför bostadssektorn – minskar beroende på en svag produktionsutveckling och därmed minskat behov av kapacitetssuppleering.

¹ $\frac{\text{Eget kapital} + 0,5 \times \text{synliga obeslottade reserver}}{\text{Balansomslutning}}$

Tabell 9.2. Produktion, arbetade timmar och produktivitet inom byggnadsverksamhet samt bostadsinvesteringar 1985–1988

Procentuell volymförändring

	Balansalternativet			Referensalternativet		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
Förädlingsvärde	2,0	2,3	2,3	0,1	-2,1	-3,3
Arbetade timmar	1,0	1,0	1,0	0,3	-0,7	-1,9
Produktivitet	1,0	1,3	1,3	-0,2	-1,4	-1,4
Bostadsinvesteringar	2,0	4,3	5,0	-1,5	-2,0	-2,6
Därav nybyggnader ^a	6,4	7,5	7,5	-0,2	-2,4	-4,7
ombyggnader	-3,0	0,0	0,0	-3,0	-1,0	-1,0

^a Exkl. fritidshus.

Byggnadssektorns utveckling i de två alternativen sammanfattas i tabell 9.2. Produktionen ökar i balansalternativet men minskar i referensalternativet, vilket huvudsakligen förklaras av investeringsutvecklingen i resp. alternativ. Den sjunkande produktiviteten i referensalternativet beror bl. a. på att ombyggnadsverksamheten, som har lägre produktivitet än nybyggnadsverksamheten, ökar i relativ betydelse samt att tillgängliga produktionsresurser inte utnyttjas fullt ut. Det tar också tid innan sysselsättningen anpassas till den lägre produktionsnivån.

9.3 Övriga näringsgrenar

Tjänstesektorns produktion följer i stort sett industriproduktionen (tabell 9.3 resp. 9.1). Det beror bl. a. på att industriprodukterna har fått ett större tjänsteinnehåll och att viss tjänsteproduktion flyttats ut från industriföretagen till tjänstesektorn. Tjänstesektorn har dock inte samma kraftiga svängningar som industrin på grund av att den också har en stark koppling till den privata konsumtionen.

I balansalternativet beräknas produktionen mätt som förädlingsvärde öka med 1–2 % per år under perioden 1986–1988. Sysselsättningen ökar inte lika mycket beroende på produktivetsökningar. Sysselsättningen mätt som arbetade timmar ökar med mindre än 1 procentenhet per år.

I referensalternativet minskar produktionen under perioden 1986–1988. Effekten på sysselsättningen får dock inte fullt genomslag eftersom produktionsminskningen förväntas leda till lägre produktivitet på grund av lägre kapacitetsutnyttjande.

Inom *jord- och skogsbruk* förväntas produktionen i balansalternativet öka med 1–2 % per år. I referensalternativet förväntas i stället en motsvarande minskning. Produktiviteten inom jord- och skogsbruk fortsätter att öka i båda alternativen. Sysselsättningen inom jord- och skogsbruk minskar kraftigare i referens- än i balansalternativet på grund av den sämre produktionsutvecklingen.

Tabell 9.3 Produktion, arbetade timmar, produktivitet och bruttoinvesteringar inom övriga branscher 1985–1988

Procentuell volymförändring

	Balansalternativet			Referensalternativet		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
<i>Tjänstesektorn</i>						
Förädlingsvärde	1,9	1,4	1,9	-0,3	-1,5	-1,0
Arbetade timmar	0,7	0,8	0,6	0,4	-0,1	-0,6
Produktivitet	1,2	0,7	1,3	-0,7	-1,4	-0,4
<i>Jord- och skogsbruk</i>						
Förädlingsvärde	2,1	0,9	2,4	-1,3	-2,9	-1,1
Arbetade timmar	-1,7	-2,2	-1,8	-3,5	-5,2	-5,3
Produktivitet	3,9	3,2	4,2	2,2	2,4	4,5
<i>Tjänstesektorn samt jord- och skogsbruk</i>						
Bruttoinvesteringar	3,4	2,7	2,7	2,0	-1,3	-4,0
<i>El-, gas-, värme- och vattenverk</i>						
Förädlingsvärde	1,6	1,4	2,0	-0,7	-1,1	-0,3
Bruttoinvesteringar	-9,5	-4,8	-4,0	-9,5	-4,8	-4,0

Tjänstesektorns samt jord- och skogsbrukets investeringar redovisas sammantagna i tabell 9.3. Bakom prognosen ligger antagandet att investeringarna skall följa förändringarna i förädlingsvärdet.

Utvecklingen av produktion och bruttoinvesteringar inom *energisektorn* framgår av tabell 9.3. Den svagare produktionsutvecklingen i referensalternativet har självfallet sin huvudorsak i den svaga produktionsutvecklingen i industrin. Genom att kärnkraftsutbyggnaden nu är i sitt avslutningsskede, och behovet av ny elproduktionskapacitet kommer att vara obetydligt de närmaste åren, sjunker investeringsnivån i bägge alternativen.

10 Finansiell utveckling

10.1 Stat

I både balans- och referensalternativet fortsätter den förbättring av statens finanser som inleddes 1983 (tabell 10.1). Statens budgetunderskott minskar i båda alternativen till 35 à 40 miljarder kr 1988. Bakom saldossiffrorna döljer sig dock två ganska olika utvecklingsförlopp.

De totala utgifterna i fasta priser ökar under perioden 1984–1988 i balansalternativet med 0,9% per år och i referensalternativet med 0,6% per år. Skillnaden kan i stort sett hänföras till ränteutgifterna. Räknat exkl. räntor är den totala utgiftsökningen i fasta priser ungefär lika stor i båda alternativen.

Tabell 10.1 Statens inkomster och utgifter 1984–1988

	Miljarder kr, löpande priser			Årlig procentuell volymförändring ^a 1984–1988	
	1984	1988		Balansalternativet	Referensalternativet
<i>Inkomster</i>					
Direkta skatter	56,4	71,7	77,9	2,6	1,2
Indirekta skatter	121,4	152,2	186,3	2,2	3,9
Socialförsäkringsavgifter	38,4	47,5	51,0	1,9	0,2
Övriga inkomster	28,9	30,5	35,7	-2,1	-1,6
Totalt	245,1	302,0	350,9	1,8	2,1
<i>Utgifter</i>					
Transf. till hushåll	70,4	84,6	97,2	1,2	1,2
Övriga transf. exkl. räntor	102,0	116,5	138,1	0	0,7
Räntor	53,6	70,9	75,6	3,6	1,8
Konsumtion	58,1	66,1	72,4	-1,0	-1,0
Investeringar	5,5	5,8	6,2	-1,3	-1,3
Totalt	289,6	343,9	389,6	0,9	0,6
Utgifter exkl. räntor	236,0	273,1	314,0	0,2	0,3
<i>Budgetförstärkningar</i>	0	12	12 ^b		
<i>Finansiellt sparande</i>	-44,5	-29,9	-26,7		
<i>Finansiella transaktioner</i>	30,8	9,3	10,2		
<i>Budgetsaldo^c</i>	-75,4	-39,2	-36,9		
<i>Inflationsrensat finansiellt sparande</i>	-14,7	-17,0	4,7		

^a Deflaterat med implicitprisindex för privat konsumtion förutom konsumtions- och investeringsutgifter som deflaterats med sina resp. priser. De totala utgifterna har dock deflaterats med prisindex för privat konsumtion för att vara jämförbara med inkomsterna.

^b De extra budgetförstärkningarna i referensalternativet ingår i beloppet för indirekta skatter.

^c Budgetsaldot uppgår under 1986 och 1987 till -58,2 miljarder kr resp. -51,4 miljarder kr i balansalternativet och -39,3 miljarder kr resp. -30,6 miljarder kr i referensalternativet.

Transfereringarna till hushållen ökar i båda alternativen med drygt 1 % per år. I balansalternativet ökar folkpensionsutbetalningarna i fasta priser relativt snabbt under perioden 1984–1986 på grund av att inflationstakten faller samtidigt som basbeloppet skrivs fram med föregående års inflation. I referensalternativet ökar i stället arbetsmarknadsstödet relativt snabbt på grund av den höga arbetslösheten.

Övriga transfereringar exkl. räntor är oförändrade i balansalternativet och ökar med knappt 1 % per år i referensalternativet. I båda alternativen ökar transfereringarna till kommunerna (jfr avsnitt 10.3) och u-hjälpen, som återgår till 1 % av BNI. Skillnaden mellan alternativen beror på att

räntesubventionerna blir högre i referens- än i balansalternativet p. g. a. det högre ränteläget och på att transfereringarna till socialförsäkringen, vari arbetslöshetsförsäkringen ingår, blir högre i referensalternativet p. g. a. den högre arbetslösheten.

Statens inkomster i fasta priser ökar under perioden 1984–1988 med sammanlagt drygt 7% i balans- och knappt 9% i referensalternativet. Den stora inkomstökningen i referensalternativet sammanhänger nästan helt med att de extra budgetförstärkningarna i detta alternativ beräkningstekniskt har lagts in som en höjning av de indirekta skatterna. Utan dessa budgetförstärkningar skulle statens inkomster i referensalternativet under perioden bara öka med drygt 0,5% per år i fasta priser.

Statens inkomster består till största delen av skatter. Skatteinkomsternas storlek beror dels på hur stora skattebaserna är, dels på vilka skattesatser som tillämpas. Vid en jämförelse mellan balans- och referensalternativen framgår att skattebaserna i allmänhet utvecklas gynnsammare och skattesatserna är lägre i balans- än i referensalternativet.

Exempelvis ökar den statligt beskattningsbara inkomsten i fasta priser under perioden 1984–1988 med ca 8% i balansalternativet men bara med knappt 4% i referensalternativet. Samtidigt är basenheten densamma i de två alternativen. Därigenom blir skattekvoten högre i referens- än i balansalternativet. Totaleffekten blir att statens inkomstskatt från fysiska personer växer snabbare i referens- än i balansalternativet. De totala inkomstskatterna växer dock fortare i balans- än i referensalternativet. Detta beror på att företagens skatter till följd av stora vinster förväntas öka kraftigt i balansalternativet.

De indirekta skatterna, räknat i fasta priser, växer med drygt 2% per år i balansalternativet. I referensalternativet skulle ökningen ha blivit knappt 1% per år, om inte de extra budgetförstärkningarna i detta alternativ hade lagts in som en höjning av de indirekta skatterna. Ökningen uppgår nu istället till i genomsnitt ca 4% per år.

Den tredje stora inkomstposten för staten är socialförsäkringsavgifter. Dessa ökar med knappt 2% per år räknat i fasta priser i balansalternativet. Motsvarande ökning i referensalternativet blir 0,2%. Den stora skillnaden beror främst på den högre arbetslösheten i referensalternativet.

I båda fallen förbättras statens finansiella sparande från ett underskott på ca 45 miljarder kr 1984 till ett underskott på 25–30 miljarder kr 1988. I balansalternativet sker dock, till skillnad från referensalternativet, ingen förbättring av det inflationsrensade sparandet. Räknat som andel av BNP förbättras dock det inflationsrensade sparandet även i balansalternativet.

Statens utlåning omfattar bl. a. bostadslån, studielån, statens kapitaltillskott till affärsverken och statens aktieköp. Posten minskar från ca 11 miljarder kr 1984 till ca 4,6 miljarder kr i balansalternativet och ca 5,3 miljarder kr i referensalternativet 1988. Minskningen beror i huvudsak på att statens bostadsutlåning fr. o. m. den 1 juli 1985 lyfts ut till ett särskilt

institut. Efter denna tidpunkt kommer därför endast återbetalning av gamla bostadslån att redovisas över statsbudgeten. I de finansiella transaktionerna ingår dessutom kursförluster på utlandslån och en restpost som sammanhänger med periodiseringsdifferenserna.

10.2 Socialförsäkring

Socialförsäkringssektorn omfattar enligt nationalräkenskapernas definition AP-fonden (hit räknas även löntagarfonderna), arbetslöshetskassorna och socialförsäkringen.

Sektorns totala utgifter i fasta priser förväntas öka med i genomsnitt ca 5 % per år i balansalternativet och ca 6 % per år i referensalternativet under perioden 1984–1988. Av ökningen beror ca 1 procentenhet på ändrade redovisningsprinciper 1985 i samband med Dagmarreformens genomförande. Alla statliga bidrag till sjukvården förs nämligen fr.o.m. 1985 via socialförsäkringssektorn. Resterande ökning i balansalternativet beror främst på reallt stigande ATP-pensioner. I referensalternativet tillkommer ytterligare utgifter för arbetslöshetsförsäkringen på grund av den ökande arbetslösheten i detta alternativ.

Tabell 10.2 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1984–1988

	Miljarder kr, löpande priser		Årlig procentuell volymförändring ^a 1984–1988		
	1984	1988			
		Balansalternativet	Referensalternativet	Balansalternativet	Referensalternativet
<i>Inkomster</i>					
Avgifter ^b	65,2	81,2	87,2	2,1	0,4
Statsbidrag	11,0	17,2	27,6	8,1	17,5
Övriga inkomster	25,3	29,6	36,3	0,5	2,2
Totalt	101,6	128,2	151,2	2,4	3,1
<i>Utgifter</i>					
Transfereringar	76,9	109,0	130,5	5,4	6,6
därav till hushåll	62,8	87,6	106,2	5,0	6,5
Övriga utgifter	3,0	3,2	3,5	-1,8	-3,0
Totalt	79,9	112,2	134,1	5,2	6,3
Finansiellt sparande	21,7	15,9	17,1		
Inflationsrensat finansiellt sparande	1,9	8,2	2,8		
<i>AP-fonden</i>					
Avgifter/pensioner i %	89,9	73,2	68,8		
Real fondavkastning/pensioner i %	14,6	38,2	33,7		

^a Deflaterad med implicitprisindex för privat konsumtion.

^b Här ingår 0,2 % löneavgift till löntagarfonderna.

Huvuddelen av socialförsäkringssektorns inkomster utgörs av arbetsgi-
varavgifter som tas ut på lönesumman. Avgiftsuttaget har i båda alternati-
ven antagits förbli oförändrat under perioden. I balansalternativet ökar
lönesumman och därmed de totala avgiftsinkomsterna med ca 2 % per år. I
referensalternativet däremot ligger lönesumman och de sociala avgifterna i
stort sett stilla under perioden.

Statsbidragen till socialförsäkringssektorn ökar under perioden mycket
kraftigt i båda alternativen. Orsaken är bl. a. den tidigare nämnda föränd-
ringen avseende redovisningen av statliga bidrag till sjukvården. Skillna-
den mellan alternativen förklaras av att statsbidragen till arbetslöshetsför-
säkringen i referensalternativet ökar mycket starkt i takt med att arbetslös-
heten stiger.

En annan viktig inkomstpost är räntorna, som nästan helt utgörs av
avkastningen på AP-fonden. Ränteinkomsterna 1988 är högre i referens- än
i balansalternativet, främst på grund av att den nominella räntenivån är
högre i det förstnämnda alternativet.

Socialförsäkringssektorns finansiella sparande minskar i både balans-
och referensalternativet. Minskningen är något större i balansalternativet.
Det finansiella sparandet utgörs nästan helt av sparandet i AP-fonden.
Utvecklingen av AP-fondens inflationsrensade finansiella sparande, som
är mest relevant om man vill bedöma AP-fondens och ATP-systemets
utveckling, ökar enligt kalkylerna från ca 2 miljarder kr 1984 till ca 8
miljarder kr 1988 i balansalternativet resp. ca 3 miljarder kr i referensalter-
nativet. Avgiftsinkomsterna och realränteinkomsterna räcker således till-
sammans till för att finansiera pensionsutbetalningarna. Detta samman-
hänger med att realräntan under perioden förväntas komma att ligga på en
mycket hög nivå i båda alternativen.

Vid mera normala realräntenivåer skulle det däremot behövas en höj-
ning av ATP-avgiften. Vid en realränta på 3 % 1988 skulle avgiftsuttaget
behöva höjas med 1,4 procentenheter i balans- resp. 2,5 procentenheter i
referensalternativet för att undvika en real urholkning av fonden.

10.3 Kommuner

Som framgått av kapitel 6 förväntas den kommunala konsumtionens
ökningstakt minska kraftigt i såväl balans- som referensalternativet. Det
planeringsunderlag som föreligger för primärkommuner och landsting pe-
kar på en konsumtionsökning med i storleksordningen 1 % per år. En
sådan ökningstakt har lagts till grund för kalkylerna i balansalternativet. I
referensalternativet bedöms ökningstakten däremot endast komma att
uppgå till 0,5 % per år. Det beror på att den mycket svaga produktionsut-
vecklingen i ekonomin minskar skattebasen och försvagar kommunernas
finanser. Detta framtvingar en hårdare utgiftsprövning i kommunerna. De
kommunala investeringarna bedöms i balansalternativet komma att ligga

kvar på 1985 års nivå, medan de i referensalternativet minskar med 4 % per år.

Kommunernas inkomster domineras av kommunalskatterna. Den kommunala utdebiteringen har förutsatts bli oförändrad 1985–1988, varför skatteinkomsterna utvecklas i takt med skatteunderlaget. Löne- och sysselsättningsutvecklingen blir därför av avgörande betydelse, men även pensionernas och andra transfereringars samt underskottsavdragens utveckling får starkt genomslag på kommunernas inkomster. Påverkan sker dock med en viss eftersläpning, vilket gör att skatteinkomsterna vid en nedgång i inflationstakten ökar snabbare än utgifterna. I balansalternativet sker en uppbromsning av inflationen i början av perioden, men denna slår inte igenom på skatteinkomsterna förrän 1987 och 1988. Däremellan sker således en snabb ökning av skatteintäkterna i fasta priser och därmed en förbättring av kommunernas finansiella läge. Genom att uppbromsningen av pris- och lönestegringstakten sker senare och mer gradvis i referensalternativet uppkommer inte motsvarande kraftiga förbättring av skatteinkomsterna i detta alternativ. Statsbidragen till kommunerna förväntas i

Tabell 10.3. Kommunernas inkomster och utgifter 1984–1988

	Miljarder kr, löpande priser		Årlig procentuell volymförändring ^b 1984–1988		
	1984	1988			
		Balans- alternativa- tivet	Referens- alternativa- tivet	Balans- alternativa- tivet	Referens- alternativa- tivet
<i>Inkomster</i>					
Direkta skatter	113,0	145,2	157,6	2,9	1,5
Indirekta skatter	2,6	2,9	2,9	−0,2	−3,6
Statsbidrag	53,0	60,4	63,9	−0,1	−2,2
Övrigt	45,8	57,0	64,0	2,1	1,5
Totalt	214,4	265,5	288,4	1,9	0,6
<i>Utgifter</i>					
Transfereringar	34,3	38,2	46,5	−0,7	0,8
Konsumtion	160,5	201,5	217,5	1,1	0,7
Bruttoinvesteringar	20,8	23,7	22,9	−0,6	−3,6
Fastighetsförsäljning netto	−0,1	−0,1	−0,1	−	−
Totalt	215,5	263,3	286,8	1,6	0,3
<i>Statlig budgetför- stärkning</i>					
	−	4,0	4,0		
<i>Finansiellt sparande^a</i>					
	−1,1	−1,8	−2,4		

^a Det finansiella sparandet uppgår under 1986 och 1987 till +3,9 resp. +3,8 miljarder kr i balansalternativet samt till –3,7 resp. –2,2 miljarder kr i referensalternativet.

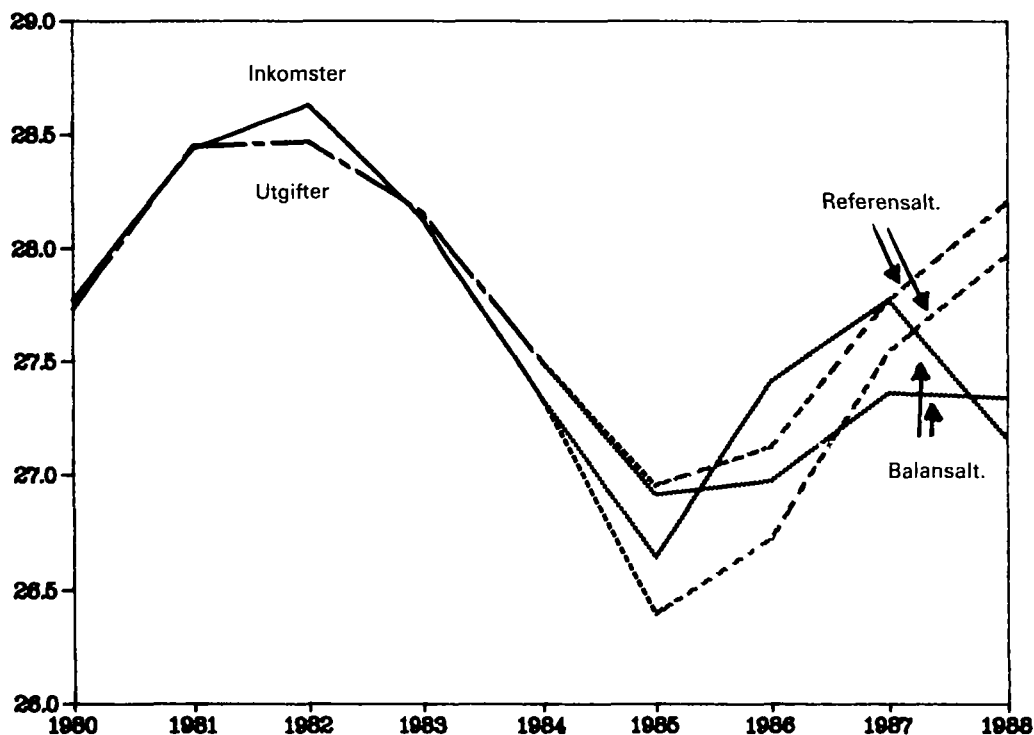
^b Deflaterat med implicitprisindex för privat konsumtion förutom konsumtions- och investeringsutgifter, som har deflaterats med resp. priser. De totala utgifterna har dock deflaterats med implicitprisindex för privat konsumtion.

båda alternativen utvecklas långsammare än tidigare. Detta beror på att en del kommunala verksamheter minskar i omfattning, framför allt inom skolans område, vilket leder till volymminskningar av statsbidragen. Övriga inkomster utgörs bl. a. av vissa kommunala avgifter och räntor. Dessa inkomster förväntas i båda alternativen svara för en något stigande andel av de totala inkomsterna.

Såväl i balans- som i referensalternativet ökar kommunernas totala inkomster mer än de totala utgifterna. Den genomsnittliga årliga ökningen av inkomsterna i fasta priser under perioden 1984–1988 uppgår till 1,9% per år i balansalternativet och till 0,6% per år i referensalternativet. Kommunernas utgifter i fasta priser 1984–1988 ökar i genomsnitt med 1,6% per år i balansalternativet och med 0,3% per år i referensalternativet. I balansalternativet är inkomsterna större än utgifterna redan 1986, medan referensfallet ger överskott fr.o.m. 1987. De stora överskotten i den kommunala sektorn gör att en del av de åtgärder som erfordras för att förstärka statens budget har riktats mot kommunerna.

Även efter dessa budgetförstärkningar är kommunernas finansiella sparande positivt i balansalternativet under både 1986 och 1987, varefter det sker en övergång till en situation med ett för kommunsektorn mer normalt sparandeunderskott (se diagram 10.1). I referensalternativet ger den snab-

Diagram 10.1 Kommunernas inkomster och utgifter i procent av BNP 1980–1988

bare pris- och löneökningen en svagare utveckling av den kommunala ekonomin. Under 1987 och 1988 sker dock en förbättring. Det beror på att inflationstakten mot slutet av perioden avtar, samtidigt som de höga löneökningarna under 1985 och 1986 driver upp kommunernas skatteinkomster.

10.4 Hushåll

Hushållens inkomstutveckling före skatt och andra transfereringsutgifter bestäms i huvudsak av utvecklingen för löner och inkomstöverföringar från den offentliga sektorn. Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen i balansalternativet medför att lönesumman i fasta priser ökar med i genomsnitt 1,9 % per år under perioden 1985–1988 (tabell 10.4). I referens-

Tabell 10.4 Hushållens inkomster och utgifter åren 1984–1988

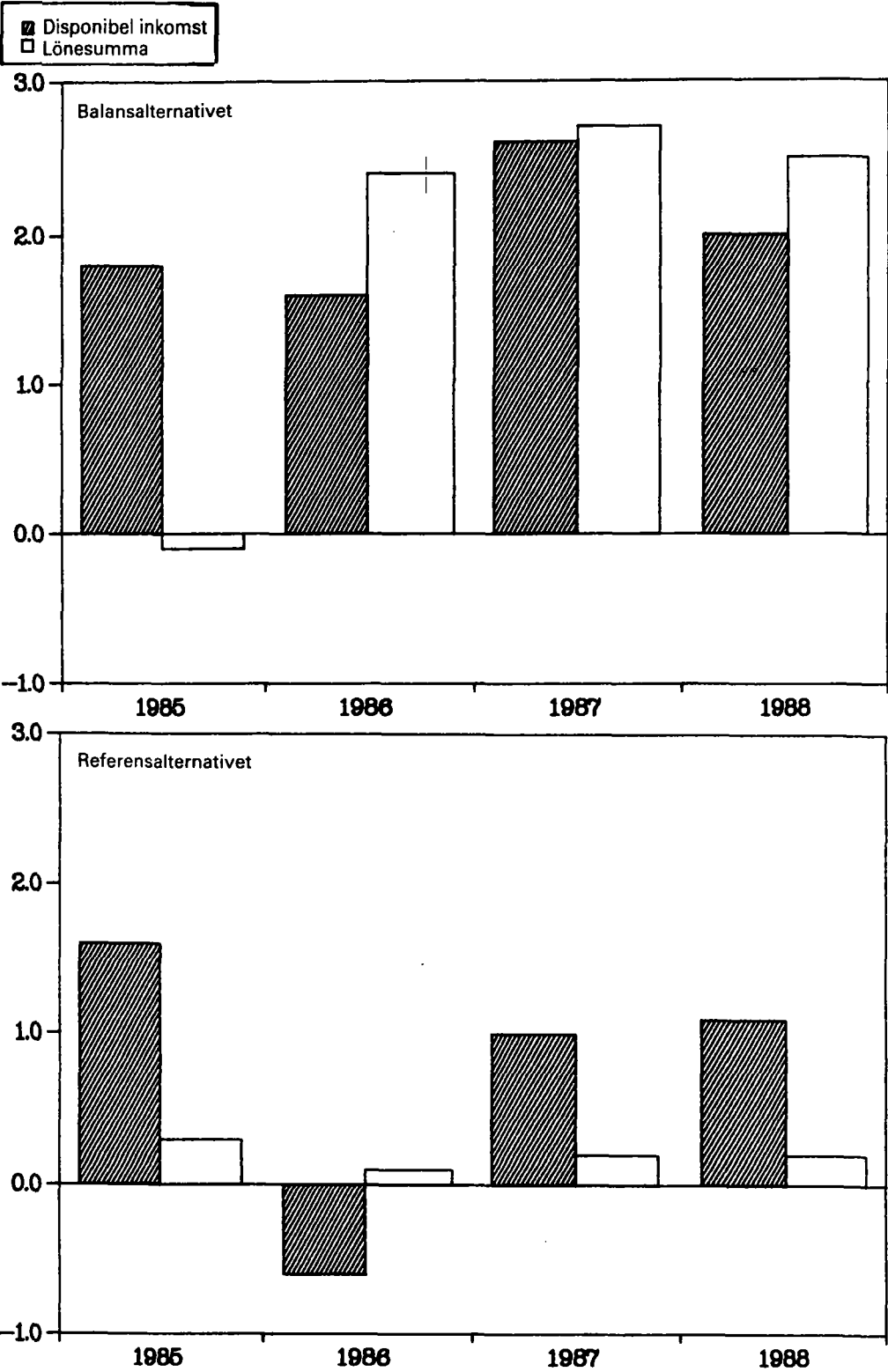
	Miljarder kr, löpande priser			Årlig procentuell volymförändring ^a 1984–1988	
	1984	1988		Balansalternativet	Referensalternativet
<i>Inkomster</i>					
Löner	330,0	411,3	441,2	1,9	0,2
Transfereringar från offentlig sektor	147,8	189,2	223,4	2,8	3,5
varav Folkpension ^b	41,4	48,7	55,6	0,6	0,5
ATP ^b	36,2	56,5	64,5	8,0	7,9
Barnbidrag	5,7	8,7	9,9	7,1	7,1
”Arb löshetsstöd” ^c	6,4	5,9	15,1	–5,2	15,6
Övriga inkomster	161,8	188,6	218,7	0,4	0,7
Totalt	642,6	789,1	883,3	1,7	1,1
<i>Utgifter</i>					
Direkta skatter	155,0	198,2	221,3	2,8	2,1
Övr. transfereringar	67,9	67,7	90,1	–3,4	0,2
Konsumtion	397,4	480,8	532,4	1,3	0,5
Investeringar	21,2	23,3	24,3	–1,1	–3,4
Totalt	641,5	770,0	868,1	1,1	0,7
<i>Statlig budgetförstärkning</i>	–	4,0	4,0	–	–
<i>Finansiellt sparande</i>	1,1	15,1	11,2		
<i>Disponibel inkomst</i>	397,4	493,2	538,9	2,0	0,8
Sparkvot	0,0	2,5	1,2		
Finansiell sparkvot	0,3	3,1	2,1		

^a Deflaterad med implicitprisindex för privat konsumtion.

^b Volymutvecklingen skiljer sig åt mellan balans- och referensalternativet på grund av att basbeloppet inte exakt följer implicitprisindex för privat konsumtion.

^c Arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd (KAS).

Diagram 10.2 Disponibel inkomst och lönesumma 1985–1988.
Årlig procentuell volymutveckling

alternativet leder den vikande sysselsättningen och den stagnerande reallönen till att lönesumman i fasta priser i stort sett ligger kvar på oförändrad nivå.

De offentliga transfereringarna ökar i båda alternativen mer än lönerna. Ökningen hänför sig i stor utsträckning till växande pensionsutbetalningar. En bidragande orsak är också höjningen av barnbidragen 1985. Den relativt sett snabbare ökningen av inkomstöverföringarna från den offentliga sektorn i referensalternativet förklaras av kraftigt ökat arbetslöshetsunderstöd.

På utgiftssidan är det framför allt de direkta skatterna som ökar. Hushållens inkomstskatter som andel av den beskattningsbara inkomsten beräknas öka obetydligt i balansalternativet, men stiga mer i referensalternativet. Ökningen sammanhänger i båda alternativen delvis med att det kommunala grundavdraget har antagits vara nominellt oförändrat under perioden. Skillnaden mellan alternativen förklaras främst av att basenheten har antagits bli densamma i båda alternativen, trots att den nominella inkomstökningen är väsentligt större i referensalternativet.

Den reala disponibelinkomsten uppvisar i balansalternativet en genomsnittlig tillväxt på 2,0% årligen, medan den i referensalternativet endast ökar med 0,8% per år.

Den årliga volymutvecklingen av disponibel inkomst och lönesumma framgår av diagram 10.2.

Den relativt snabba disponibelinkomstökningen i balansalternativet bedöms medföra att sparkvoten stiger från 0% 1984 till ca 2,5% 1988. Vid den svagare disponibelinkomstutvecklingen i referensalternativet bedöms sparkvoten under större delen av perioden ligga kvar på en mycket låg nivå för att 1988 stiga till drygt 1%. Den finansiella sparkvoten är genomgående något högre än den totala. Detta sammanhänger med att den reala sparkvoten, enligt nationalräkenskapernas beräkningsmetodik, är negativ under perioden.

10.5 Icke-finansiella företag

Det finansiella sparandet i de icke-finansiella företagen, som under 1983–1985 legat på en tämligen stabil nivå, beräknas i balansalternativet bli påtagligt försvagat under den kommande treårsperioden. Underskottet ökar mellan 1985 och 1986 från 8 till 29 miljarder kr, varefter en viss stabilisering sker.

Flera faktorer bidrar till denna försvagning. Ett betydande lageromslag förutses 1984–1986 i linje med ett traditionellt konjunkturförlopp. Den kraftiga lageravveckling som skedde under uppgångsfasen 1983–1984 har nu ebbat ut och väntas vändas till en kraftig lageruppbyggnad 1986. Samtidigt fortsätter investeringarna i byggnader och maskiner att öka i ganska snabb takt under hela perioden.

Tabell 10.5 Icke-finansiella företags inkomster och utgifter åren 1984–1988

	Miljarder kr, löpande priser			Årlig procentuell volymförändring ^a 1984–1988	
	1984	1988		Balans-alterna-tivet	Referens-alterna-tivet
<i>Inkomster</i>					
Driftsöverskott (brutto)	125,1	158,3	132,0	2,5	–5,4
Övriga inkomster	28,3	31,3	30,2	–0,1	–5,2
Totalt	153,4	189,6	162,2	1,9	–5,3
<i>Utgifter</i>					
Fasta investeringar ^b	91,4	125,9	115,0	4,5	–1,1
Lagerinvesteringar	–6,4	–3,2	–2,0		
Räntor (netto)	34,6	35,3	38,7	–2,9	–4,0
Övriga utgifter	41,7	54,7	48,5	3,4	–3,0
Totalt	161,3	212,7	200,2	3,5	–1,4
<i>Statlig budgetförstärkning</i>		2,0	2,0		
<i>Finansiellt sparande</i>	–7,9	–25,1	–40,0		

^a Fasta investeringar har deflaterats med implicitprisindex för bruttoinvesteringar, medan övriga inkomster och utgifter har deflaterats med implicitprisindex för privat konsumtion för att uppnå överenskommelse med övriga finansiella tabeller.

^b Inkl. köp och försäljning av fastigheter och mark.

Inkomstsidan präglas av att den dominerande faktorn, driftsöverskottet, stagnerar efter 1985. Detta framkommer som ett resultat av de beräkningar av produktionsvolym, pris- och löneutveckling m.m. som redovisas i kapitel 5 och 10.

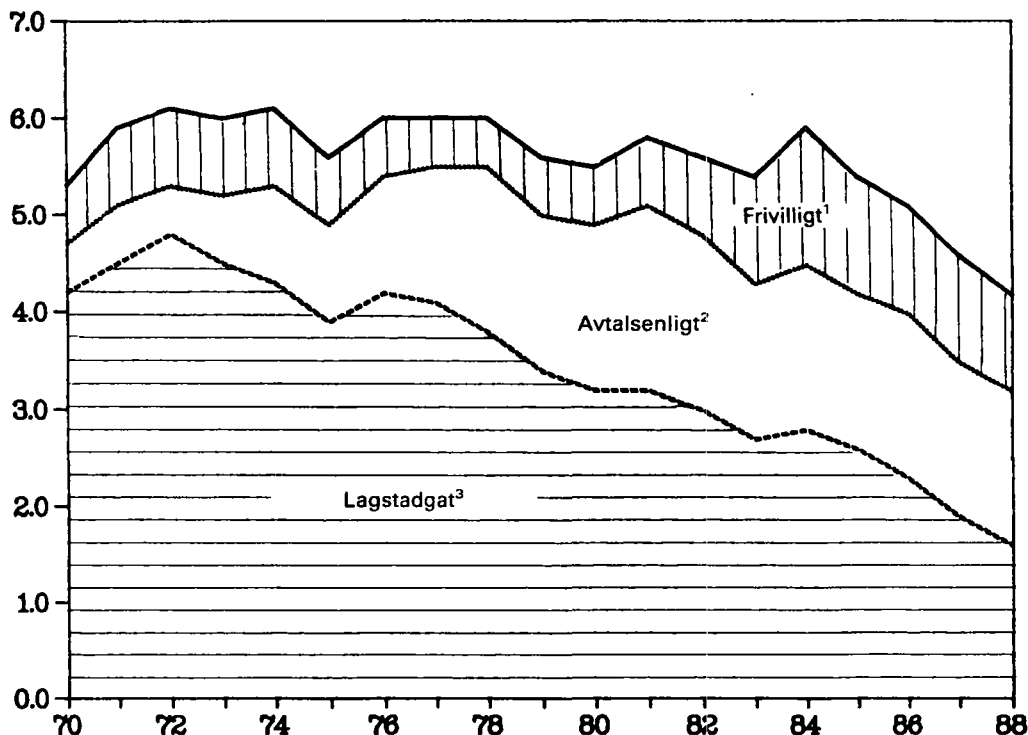
I referensalternativet ger den svagare produktions- och lönsamhetsutvecklingen ett betydligt sämre finansiellt sparande. Detta framkommer trots att utgifterna för investeringar ligger på en betydligt lägre nivå i slutet av perioden.

10.6 Finansiella företag

De viktigaste bestämningsfaktorerna bakom utvecklingen av den finansiella sektorns sparande är den nominella räntenivån och premienettot i de kollektiva avtalsenliga försäkringarna.

Räntans betydelse för de finansiella företagens sparande kan illustreras av att deras finansiella nettoförmögenhet vid slutet av 1984 beräknas ha uppgått till ca 290 miljarder kr. Den nominella avkastningen på detta nettokapital utgörs till allra största delen av räntor. Såväl försäkringsbolagen som bankerna får ett förbättrat räntenetto under perioden. En bidragande orsak till detta är att deras fastförräntade obligationsinnehav väntas

Diagram 10.3 Försäkringssparande 1970–1988. Balansalternativet.
Procent av BNP

¹ Livbolag exkl. SPP, AMF.

² SPP, AMF.

³ ATP.

ge en successivt ökande realavkastning under perioden. Det finansiella sparandet som andel av BNP förblir oförändrat i båda alternativen.

De kollektiva avtalsenliga försäkringarna som tillfört försäkringsbolagen betydande fondkapital under flera år antas utvecklas långsammare under de närmaste åren. Till detta bidrar bl. a. den sänkning av ITP-avgiften som har genomförts under 1985.

Försäkringsbolagens placeringskapacitet bestäms inte bara av det finansiella sparandet utan också av hushållens frivilliga försäkringssparande. Läger man därtill det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn erhålls ett mått på den totala försäkringssektorns placeringskapacitet. Som framgår av diagram 10.3 utvecklas det totala "försäkringssparandet" i liv-, pensions- och kapitalförsäkring i båda alternativen relativt svagt. Sparandet i socialförsäkringssektorn minskar i relativ betydelse, medan övrigt försäkringssparande antas utvecklas ungefär i takt med BNP.

Tabell 10.6 Finansiella företags inkomster och utgifter 1984–1988

	Miljarder kr, löpande priser			Årlig procentuell volymförändring ^a 1984–1988	
	1984	1988			
		Balans-alterna-tivet	Referens-alterna-tivet	Balans-alterna-tivet	Referens-alterna-tivet
<i>Inkomster</i>	171,0	177,6	221,4	−2,5	−0,4
Räntor	148,3	149,5	190,3	−3,2	−0,6
därav kollektiva försäkringar	9,5	12,5	15,4	3,5	5,3
Övrigt	22,7	28,1	31,1	2,0	1,0
därav kollektiva försäkringspremier	10,4	12,8	13,6	1,8	−0,1
<i>Utgifter</i>	139,9	136,1	178,2	−4,0	−0,8
Räntor	102,6	88,2	127,6	−7,0	−1,4
Övrigt	37,3	47,9	50,6	2,8	0,8
därav kollektiva försäkringsutfall	6,0	8,2	9,4	4,5	4,5
<i>Statlig budgetförstärkning</i>		2,0	2,0		
<i>Finansiellt sparande</i>	31,1	39,5	41,2		

^a Deflaterad med implicitprisindex för privat konsumtion.

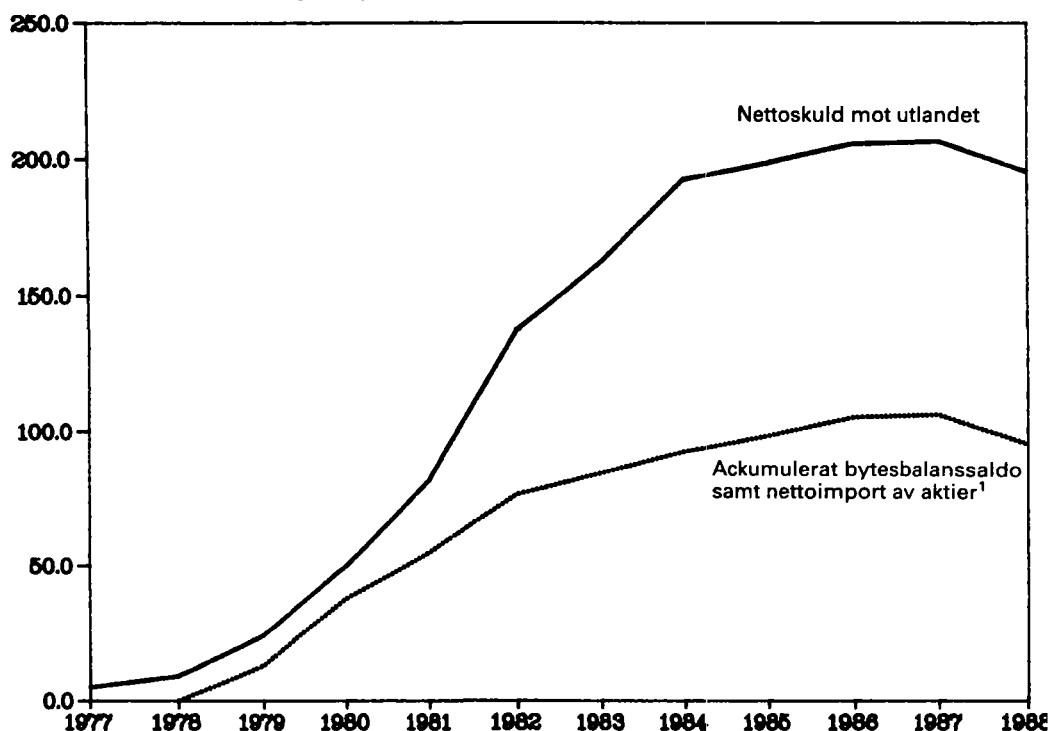
10.7 Utlandet

Sveriges nettoskuld mot utlandet uppgick i slutet av 1984 till 193 miljarder kr, värderad efter aktuella valutakurser. Det innebär att utlandsskulden på tre år ökat med 110 miljarder kr. Det som orsakat den kraftiga ökningen är inte främst bytesbalansutvecklingen. Bytesbalansen har tvärtom under de två senaste åren varit nära jämvikt. I stället är utvecklingen huvudsakligen ett resultat av de dramatiska valutakursförändringar som inträffat, dvs. devalvering och dollaruppgång (diagram 10.4). Skillnaden mellan den övre och undre kurvan i diagrammet motsvarar den del av utlandsskulden som uppkommit genom valutakursförändringar.

För den svenska ekonomin innebär den förhållandevis stora utlandsskulden en hämsko i två avseenden: För det första kommer bytesbalansen under flera år framöver att belastas av ett betydande utgiftsräntenetto, vilket i sin tur innebär att handeln med utlandet måste ge ett rejält överskott för att ge den önskvärda jämvikten i de löpande betalningarna. För det andra kommer kapitalbalansen att utsättas för en viss påfrestning de närmaste åren, eftersom den privata utlandsskulden förfaller med årliga belopp på mellan 15 och 20 miljarder kr. Även om detta till en del motverkas av ett beräknat överskott i bytesbalansen, så framstår det som nödvändigt att den privata sektorn tar upp nya lån för att förhindra att ett valutautflöde uppkommer.

Diagram 10.4 Sveriges nettoskuld mot utlandet (exkl. aktier) 1977–1988. Balansalternativet.

Miljarder kr, löpande priser

Källa: SCB.

¹ Nettoimport av aktier (direktinvesteringar och portföljinvesteringar) medför i likhet med import av varor och tjänster en försämring av Sveriges nettoställning mot utlandet enligt gängse definition.

Under perioden 1985–1988 beräknas utlandsskulden upphöra att stiga i balansalternativet. Under 1988 sker t.o.m. en påtaglig minskning av utlandsskulden. I referensalternativet fortsätter utlandsskulden däremot att växa, om än i långsammare takt än tidigare.

11 Kreditmarknaden

I de finansiella sparbalanserna, se tabell 6.2, framkommer de olika sektorernas nettoanspråk på kreditmarknaden (negativt finansiellt sparande) resp nettoplaceringskapacitet (positivt finansiellt sparande). I kreditmarknadsanalysen görs en mer detaljerad kalkyl över sektorernas totala placeringskapacitet (brutto) och upplåningsbehov. Dessutom delas de finansiella företagen upp i delsektorerna riksbanken, övriga banker, försäkringsinstitut, mellanhandsinstitut, finansbolag och investmentföretag, inkl aktie- och obligationsfonder.

Den totala kreditmarknadsvolymen har vuxit kraftigt sedan 1970-talet. Först var det hushållens småhusfinansiering som bidrog till att stora lånestockar med långa amorteringstider byggdes upp, därefter den omfattande statsupplåningen, den ökade utlandsupplåningen och internationaliseringen av kreditmarknaden. Det har resulterat i att den samlade fordringsstocken i förhållande till BNP ökat från ca 3,5 till ca 4,5 på mindre än tio år.

I treårskalkylerna används liksom i LU 84 ett analyschema där sektorernas finansiella tillgångar och skulder skrivs fram med någon relevant tillväxtvariabel som BNP, disponibel inkomst etc. Penningmängden antas vara bestämd av allmänhetens penningefterfrågan. Flertalet mindre poster skrivs fram med resp sektors totala tillgångs- eller skuldutveckling i kombination med portföljansatser grundade på historiska trender och andelar.

Under flera år har det statliga budgetunderskottet stått i fokus när det gäller utvecklingen på kreditmarknaden. Även i dessa kalkyler tilldrar sig finansieringen av budgetunderskottet ett särskilt intresse. Kalkylerna visar att den statliga upplåningen, trots ett kraftigt sjunkande budgetunderskott i nominella tal, inte minskar nämnvärt, mätt som andel av de totala kreditströmmarna. Det gäller särskilt i balansalternativet. Orsaken till detta är att de totala portföljerna av finansiella tillgångar också växer mycket långsamt till följd av den låga inflationen.

Någon statlig nettoupplåning i utlandet beräknas ej ske. För 1988 visar kalkylerna ett betydande bytesbalansöverskott i balansalternativet och

Tabell 11.1 Finansieringen av statens budgetunderskott 1984 och 1988

Nettoförvärv i miljarder kr resp procentuell andel statspapper av resp sektors totala finansiella tillgångar.

	Nettoförvärv av statspapper Miljarder kr			Procentuell andel statspapper av resp sektors totala finansiella tillgångar		
	1984	1988		1984	1988	
		Balans- alternativet	Referens- alternativet		Balans- alternativet	Referens- alternativet
Riksbanken	28	3	3			
Banker	-6	6	3	13	12	12
AP-fonden	7	5	4	29	30	29
Försäkringsbolagen	12	13	7	25	31	25
Hushållen	14	17	15	11	18	16
Företagen ^c	8	-1	2	11	12	8
S: a inhemska sektorer	63	43	34			
Utlandet ^b	11	-4	3	136 ^a	130 ^a	138 ^a
Totalt	74	39	37			

^a Utestående skuld, miljarder kr.

^b Inkl. kursförluster på förfallande och inlösta lån.

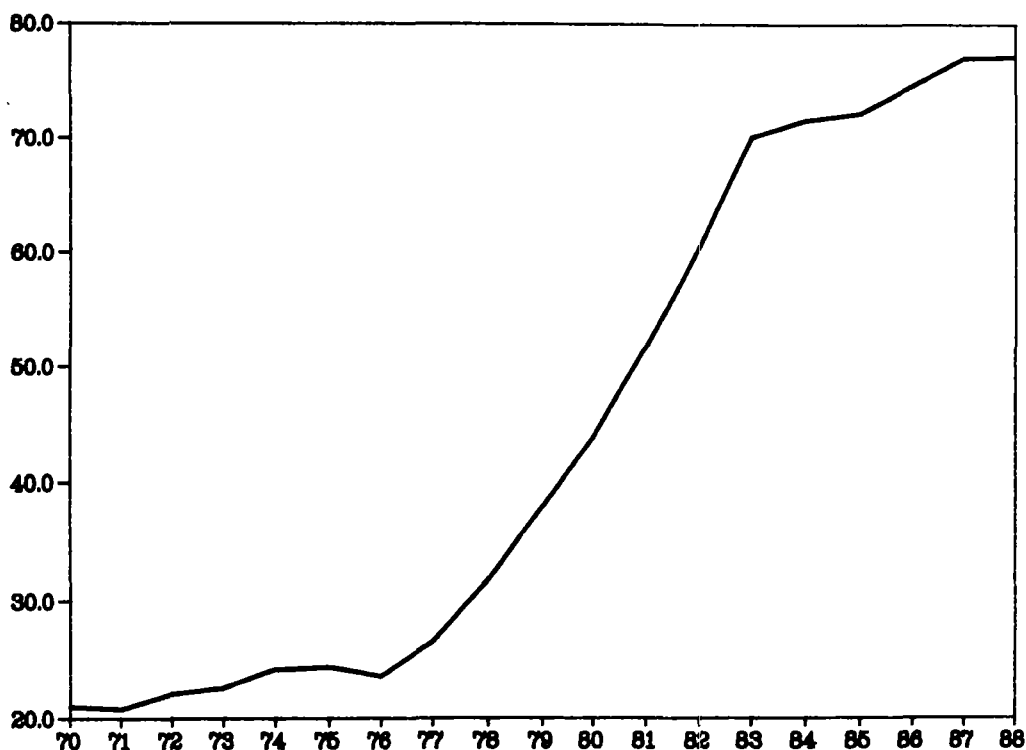
^c Beloppen inkluderar fondavsättningar i riksbanken.

staten kan då sannolikt komma att nettoamortera en del av den statliga utlandsskulden.

Bankerna, som efter likviditetskvoternas avskaffande minskat sitt statspappersinnehav, antas i båda alternativen något minska andelen statspapper i sina portföljer. En sådan utveckling ligger i linje med kraven på en dämpad likviditetstillväxt i ekonomin.

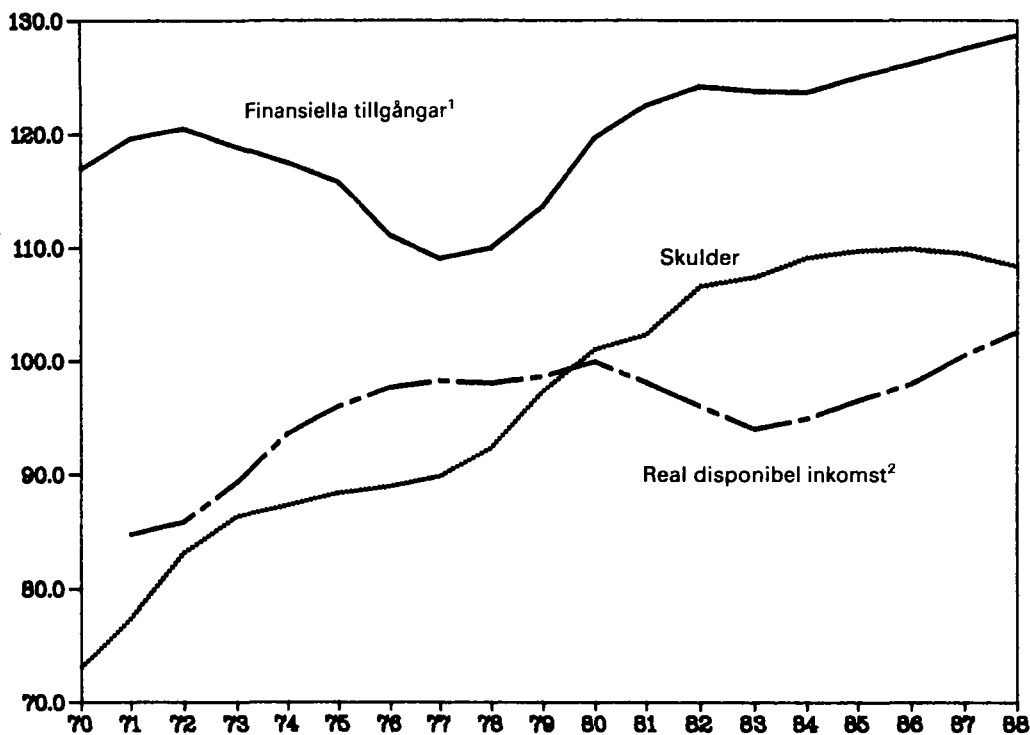
Kapitalmarknadsinstitutens placeringsplikt har nyligen förändrats från att avse nettoplaceringar till att avse bruttoplaceringar. Det har här antagits att detta inte skall leda till några större förskjutningar i institutens placeringar. AP-fonden och försäkringsbolagen antas i balansalternativet i stort sett komma att placera en oförändrad andel i statspapper. Därmed skulle i balansalternativet ca 18 miljarder kr av budgetunderskottet årligen kunna finansieras i kapitalmarknadsinstituterna (se tabell 11.1). I referensalternativet minskar behovet av upplåning på den inhemska marknaden något, dels beroende på ett något lägre budgetunderskott under perioden, dels som en följd av att någon nettoamortering av utlandsskulden ej antas ske. Upplåningen från kapitalmarknadsinstituterna beräknas därför i referensalternativet begränsas till 11 miljarder kr för 1988.

Diagram 11.1 Statsskulden som procentuell andel av BNP 1970–1988. Balansalternativet

Under senare år har hushållens totala nettoupplåning dämpats och 1984 var den utestående lånestocken oförändrad, mått som andel av BNP, jämfört med året innan. Detta beror sannolikt på att hushållen nu börjat känna av ökade kreditkostnader, dels till följd av höga räntor, dels som ett resultat av sänkta marginalskatter och begränsningen av underskottsavdragens skattemässiga värde. Med den låga prisstegringstakt som förutses i balansalternativet är det troligt, att de höga realräntorna kommer att ha en fortsatt dämpande effekt på hushållens kreditefterfrågan. Hushållens totala skuldsättning har därför antagits ligga kvar på ungefär oförändrad nivå i förhållande till disponibelinkomsterna de närmaste åren och därefter sjunka något. Genom att hushållens finansiella sparande bedöms stiga avsevärt, växer de totala finansiella tillgångarna i förhållande till disponibelinkomsterna ändå relativt kraftigt (diagram 11.2). De statliga upplåningsinstrumenten (allmanssparande, premie- och sparobligationer) fortsätter att utgöra attraktiva placeringsalternativ för hushållen. Statsuplåningens andel av hushållens totala finansiella tillgångar bedöms stiga från

Diagram 11.2 Hushållens finansiella tillgångar och skulder. 1970–1988. Balansalternativet
Ställningsvärden i procent av disponibel inkomst

¹ Exkl. aktier.

² 1980 Index = 100.

11 % 1984 till 18 % 1988 i balansalternativet resp. 16 % 1988 i referensalternativet. Hushållen svarar i båda alternativen för ca 30 % av budgetfinansieringen i genomsnitt under prognosperioden.

Det statliga upplåningsbehovet i företagssektorn framkommer i kalkylerna residualt. I balansalternativet minskar upplåningen i företagssektorn successivt under perioden och för 1988 sker ingen nettoupplåning hos företagen. Andelen statspapper i företagens portföljer är ungefär oförändrad 1988 jämfört med 1984. I referensalternativet sker en betydande nettoförsäljning av statspapper från företagen under 1986 och 1987, medan ett marginellt nettoupplåningsbehov uppkommer 1988. Andelen statspapper i företagens portföljer minskar i detta alternativ.

Den kraftiga nedgången i företagens finansiella sparande, som främst är en följd av ökade investeringar, medför att företagen kommer att ställa allt större anspråk på det tillgängliga kreditutrymmet. Eftersom budgetfinansieringen främst kommer att ske hos allmänheten och i kapitalmarknadsinstituten och hushållens upplåning antas stagnera, kommer bankernas roll som kreditförmedlare till näringslivet att accentueras.

I kalkylerna förutsätts att de internationella räntorna gradvis sjunker och att de svenska räntorna följer med nedåt. I balansalternativet antas de svenska räntorna falla i så snabb takt, att det nuvarande räntegapet mot de internationella räntorna elimineras 1988. I referensalternativet sker nedgången i takt med den internationella, dvs i stort sett med bibehållande av nuvarande räntedifferens gentemot utlandet.

Det snabbare räntefallet i balansalternativet förklaras främst av att tilltron till den svenska ekonomins stabilitet och tillväxtförmåga är mycket större än i referensalternativet. I balansalternativet kan dessutom inflationsförväntningarna förutses minska betydligt samtidigt som bytesbalansen förbättras mot slutet av perioden.

12 Konsekvenserna av ett "låt-gå"-alternativ

"Låt-gå"-alternativet skiljer sig från referensalternativet framför allt genom att finanspolitiken trots den alltför snabba pris- och lönestegrings-takten inte stramas åt. Det har bedömts medföra att priserna i industrin stiger med inmot 2 procentenheter snabbare per år och att lönerna stiger 1 à 2 procentenheter snabbare per år än i referensalternativet. Räntan antas till följd av de växande obalanserna i den svenska ekonomin ligga kvar på nuvarande nivå under hela perioden. Det innebär en differens jämfört med referensalternativet på 2 à 3 procentenheter.

Huvuddragen i "låt-gå"-alternativet redovisas i tabell 12.1. Som framgår av tabellen finns det vissa likheter mellan "låt-gå"-alternativet och referensalternativet. Framför allt gäller det produktionen och sysselsättningen, som minskar i båda alternativen. Produktionsutvecklingen är dock

Tabell 12.1 Huvuddragen i "låt-gå"-alternativet

Årlig procentuell förändring (om inte annat anges)

	"Låt-gå"-alternativet			Referensalternativet		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
BNP	- 0,7	- 2,3	- 1,9	- 0,3	- 1,6	- 0,9
Import av varor	4,2	0,9	1,2	3,8	0,6	0,5
Privat konsumtion	1,1	1,6	0,9	- 0,2	0,4	0,5
Offentlig konsumtion	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Bruttoinvesteringar	0,4	- 3,3	- 6,9	1,5	- 2,3	- 5,2
Export av varor	- 1,5	- 2,1	0,7	0,1	0,5	2,6
Timlön	9,7	9,7	7,4	8,9	8,0	5,8
Konsumentpris	7,4	7,1	5,3	8,8	7,1	4,5
Sysselsättning i timmar	- 0,1	- 0,9	- 1,5	- 0,1	- 0,7	- 1,2
Arbetslöshet (tusental)	137	185	252	135	177	231
Bytesbalans (miljarder kr)	- 8	- 13	- 14	- 6	- 5	0
Budgetunderskott (miljarder kr)	- 54	- 60	- 83	- 39	- 31	- 37

genomgående ännu svagare i "låt-gå"- än i referensalternativet. Även arbetslösheten stiger, särskilt mot slutet av perioden, något mer i det förstnämnda alternativet.

Även om likheterna mellan alternativen är relativt stora vad beträffar den totala utvecklingen av produktion och sysselsättning, finns betydande skillnader när det gäller efterfrågans sammansättning och den finansiella utvecklingen. I "låt-gå"-alternativet hålls efterfrågan uppe av en relativt snabb privat konsumtionsökning, medan nettoexporten minskar på grund av en kraftig försämring av näringslivets konkurrenskraft. Utvecklingen skiljer sig därmed från referensalternativet, där den strama finanspolitiken pressade ner den privata konsumtionsefterfrågan samtidigt som konkurrenskraftsförsämringen begränsades. Därigenom möjliggjordes en viss ökning av nettoexporten mot slutet av perioden.

Till skillnad från referensalternativet präglas "låt-gå"-alternativet av växande finansiella obalanser. Budgetunderskottet stiger på grund av det höga ränteläget och den svaga inkomstutvecklingen till ca 83 miljarder kr. Någon ökning av de offentliga utgifterna i syfte att öka den inhemska efterfrågan och därmed hålla uppe produktion och sysselsättning har ej förutsatts, utan finanspolitiken har som tidigare nämnts förutsatts vara passiv. Endast utgiftsökningar som automatiskt framkommer på grund av gällande regler, när efterfrågan viker och arbetslösheten stiger, har lagts in i kalkylen.

De växande finansiella obalanserna kommer också till uttryck i en kraftig försämring av bytesbalansen. Underskottet växer till ca 14 miljarder kr 1988, trots att den inhemska efterfrågan utvecklas mycket svagt. Vid en mer expansiv finanspolitik skulle bytesbalansunderskottet självfallet bli väsentligt större än enligt nu föreliggande kalkyler.

Pris- och löneutvecklingen dämpas gradvis under perioden i takt med att arbetslösheten stiger och vinstmarginalerna i näringslivet pressas samman. Trots det ligger såväl pris- som löneökningarna även under 1988 kvar på en alltför hög nivå. Konsumentpriserna beräknas öka med 5,3 % och timlönerna med 7,4 %.

Den kontinuerliga försämringen av konkurrenskraften, de växande finansiella obalanserna och avsaknaden av finanspolitiska motåtgärder i syfte att vrida utvecklingen rätt, skulle i detta alternativ ställa krav på en mycket stram penningpolitik i syfte att försvara växelkursen. Även vid en mycket hård penningpolitisk åtstramning är det dock stor risk att en devalvering skulle framtvingas.

Sammanfattningsvis innebär "låt-gå"-alternativet en i nästan alla avseenden negativ utveckling av den svenska ekonomin.

Appendix

Använda modeller och ekonometriska samband

Föreliggande treårskalkyler baseras på den makroekonomiska modell, AMMA, som utvecklats inom finansdepartementet. Modellen finns dokumenterad i sin helhet i bilaga 17, SOU 1984: 7, till långtidsutredningen 1984 varför endast en kortfattad beskrivning ges i detta avsnitt tillsammans med de förändringar som gjorts av vissa ekvationer.

Till grund för beräkningarna ligger bedömningar av ett antal ekonomiska variabler av vilka de viktigaste avser den internationella utvecklingen, den offentliga sektorns reala tillväxt och sysselsättning samt regler för skatter, transfereringar och subventioner.

Kalkylmodell

I modellen är näringslivet uppdelat i fem sektorer: jord- och skogsbruk, industri, el-, gas-, värme- och vattenverk, byggnadsverksamhet samt privata tjänster. Modellen utgår från en input-output-beskrivning av produktions sambanden i näringslivet och innehåller finansiella beräkningsblock för hushållen, staten, kommunerna och socialförsäkringen, finansiella företag, icke finansiella företag samt utlandssektorn. Privat konsumtion beror vidare på hushållens inkomstbildning. Även import, export och produktivitet bestäms endogent. Flera av modellens delar innehåller dynamiska samband, dvs. resultat för ett år beror av föregående års lösningar.

Priser och volymer bestäms samtidigt, vilket gör det möjligt att direkt koppla exempelvis produktivitets-, löne- och vinstutveckling till inhemsk inflation och beräkna effekten på import och export. Den simultana bestämningen av volym och priser gör det också möjligt att sammanlänka de reala och finansiella kalkylerna. Timlönen kan antingen ansättas exogent eller beräknas endogent.

I hushållsblocket bestäms bl. a. hushållens inkomster. Dessa beror framförallt på timlöner, sysselsättning och transfereringar. Vid givna skatteregler och exogent antagen sparkvot bestäms sedan hushållens totala konsumtionsutgifter. Då priset på privat konsumtion beräknas av prismodellen blir också konsumtionsvolymen bestämd.

De finansiella kalkylerna för den offentliga sektorn samverkar förutom via hushållen och den privata konsumtionen med den övriga modellen framför allt genom att priserna påverkas av indirekta skatter och subventioner.

Beräkningssättet i kalkylerna varierar i de båda alternativen. I balansalternativet, som har karaktär av en kravanalys, sätts timlöner och konsumentprisets årliga ökningstakt exogent för perioden 1985–1988, varefter näringslivets prisökningar anpassas genom att vinstmarginalerna varieras.

I referensalternativet prognostiseras timlönen och produktionspriset i industrin med hjälp av estimerade ekvationer. Vidare görs en bedömning av utvecklingen av vinstandelarna i det övriga näringslivet varvid prisökningar på privat konsumtion, export, investeringar etc. bestäms.

I balansalternativet är utvecklingen 1985 bestämd enligt den reviderade nationalbudgeten. I referensalternativet däremot bestäms timlöneutveckling och industrins produktionspris enligt de estimerande sambanden. Skillnaden i pris- och lönebildningen mellan de båda alternativen för 1985 får marginellt påverka den övriga ekonomiska utvecklingen.

Ekonometriska samband

I detta avsnitt redovisas de ekvationer som modifierats sedan långtidsutredningen 1984. De samband som estimerats om berör utrikeshandeln, sysselsättningen samt pris- och löneutvecklingen i industrin.

Import och export

Nya ekvationer har estimerats för priskonkurrerande varor och import av varor exkl. råolja och petroleumprodukter. Följande samband används i kalkylerna.

$$\begin{aligned}
 XV &= e^{-0.007 \times T} \text{PYKOST}(-2)^{2.023} \times \text{RPXV}^{-1.01} \times \text{RPXV}(-1)^{-0.76} \times \\
 &\quad \text{RPXV}(-2)^{-0.18} \times \text{WXV} \\
 \text{MV} &= e^{0.025 \times T} \times \text{RPMV}^{0.72} \times \text{RPMV}(-1)^{0.53} \times \text{RPMV}(-2)^{0.52} \times \\
 &\quad \text{PYKOST}^{-0.75} \times \text{KU}^{0.13} \times \text{HMOV}^{1.24} \\
 \text{HMOV} &= 0,12 \times \text{PC} + 0,6 \times \text{INV}_2 + 0,15 \times \text{OLF} + 0,04 \times Y_1 + 0,16 \\
 &\quad \times Y_2 + 0,02 \times Y_3 + 0,08 \times Y_4 + 0,03 \times Y_5
 \end{aligned}$$

Beteckningar

XV	= export av priskonkurrerande varor
PYKOST,	
PYKOST(-1),	
PYKOST(-2)	= produktionsvärde dividerat med differensen mellan produktionsvärde och bruttoöverskott för år T, T-1 resp. T-2
RPXV,	
RPXV(-1),	
RPXV(-2)	= svenskt exportpris dividerat med världsmarknadspriset för priskonkurrerande varor för år T, T-1 resp. T-2
WXV	= export som förklaras av världsmarknadens efterfrågan
MV	= import av varor exkl. råolja och petroleumprodukter
RPMV,	
RPMV(-1),	
RPMV(-2)	= inhemska produkters hemmamarknadspris dividerat med importpris för varuimport exkl. råolja och petroleumprodukter för år T, T-1 resp. T-2
KU	= industrins kapacitetsutnyttjande
HMV	= import av MV som förklaras av inhemsk efterfrågan
PC	= privat konsumtion
INV _i	= investeringsvaror som produceras av sektor i
OLF	= offentlig löpande förbrukning
Y _i	= bruttoproduktion i sektor i

Pris- och löneekvation för industrin

För industrin har aggregerade funktioner för den årliga löne- och prisutvecklingen estimerats på tidseriedata fr. o. m. 1951 t. o. m. 1983. Timförtjänsten för industriarbetare har antagits bero på industrins producentpris, löne- och inkomstskatter samt kapacitetsutnyttjande uttryckt som brist på yrkesarbetare. Industrins producentpris har antagits bero på lönekostnader, produktion och pris på importerade varor. Timförtjänsten och producentpriset har tillåtits påverka varandra under samma år och ekvationerna har skattats simultant med den s. k. "Full Information Maximum Likelihood"-metoden med antagande om autokorrelerade feltermer av första ordningen. För en härledning av löneekvationen se B. Holmlund.¹

$$W = 0,059 + 0,02 \times PPI + 0,56 \times PPI(-1) + 0,11 \times YARB(-1) - 0,15 \times (1+S) - 0,28 \times (1-TAX) - 0,025 \times D1$$

$$PPI = 0,012 + 0,18 \times W \times (1+S) + 0,46 \times Y(-1) + 0,54 \times PM$$

¹ B Holmlund: Payroll Taxes and Wage Inflation: The Swedish Experiences, Working Paper No 68, Industriens utredningsinstitut, Stockholm 1982.

Beteckningar:

Om inget annat anges betecknar variablerna den logaritmiska differensen mellan två år. En fördröjd effekt av en förklaringsvariabel med ett år betecknas med (-1) .

W	= timförtjänst för manliga industriarbetare
PPI	= producentprisindex för industrin
YARB	= brist på arbetare uttryckt i andel ja-svar av tillfrågade företag. (Variabeln har normerats genom att subtrahera medelvärdet och dividera med standardavvikelsen. Den ingår i ekvationerna med sitt årliga nivåvärde.)
S	= löneskattekvot
TAX	= skattekvoten för medellönen hos en manlig industriarbetare
PM	= varuimportpris
DI	= dummyvariabel för åren 1977–1983
Y	= industriproduktion

Prisökningen i industrin bestäms främst av importprisets utveckling och föregående års produktionsförändring. En ökning av lönekostnaden per timme med 1 % höjer priset samma år med ca 0,2 %. En prisökning pressar upp det följande årets löneökning vilket i sin tur höjer priserna.

Fr.o.m. 1977 sänks löneökningstakten med ca 2,5 % per år, vilket anges av koefficienten framför dummyvariabeln. Denna "extra" sänkning av lönerna torde bero på det kraftigt försämrade vinstläget i industrin. Priset i industrin ingår som förklaringsvariabel i löneekvationen och antas approximera vinstutvecklingen men är troligen ett dåligt substitut för perioden efter 1977.

Sysselsättning

I AMMA-modellen bestäms sysselsättningen mätt i arbetade timmar för de två dominerande sektorerna i näringslivet, industrin (sektor 2) och privata tjänster (sektor 5), genom samband som baseras på empiriskt skattade ekvationer. Sysselsättningen antas bero på förändringen i produktionen föregående år samt en trendfaktor. För prognosperioden har följande ekvation använts för industrisektorn och för tjänstesektorn:

$$H = H(-1) + 0,37 \times \left(\frac{VAFK(-1) - VAFK(-2)}{VAFK(-2)} - 0,045 \right) \times H(-1) \text{ (industri)}$$

$$H = H(-1) + 0,39 \times \left(\frac{VAFK(-1) - VAFK(-2)}{VAFK(-2)} - 0,0 \right) \times H(-1) \text{ (priv. tjänst.)}$$

Beteckningar:

En fördröjd effekt av en förklaringsvariabel med ett eller två år anges med (-1) resp. (-2) .

H = Sysselsättning i miljoner arbetade timmar

VAFK = Produktion mätt som förädlingsvärde till faktorpris

Sambanden visar att det krävs en produktionsökning med minst 4,5% i industrisektorn för att sysselsättningen skall öka. I tjänstesektorn har motsvarande tal satts till 0%. Vidare visar sambanden att en marginell produktionsökning på 1% medför en ökad sysselsättning med 0,37% för industrisektorn och 0,39 för tjänstesektorn.

Sysselsättningens elasticitet med avseende på föregående års produktion har estimerats enligt den metod som presenterades i modellbilagan till LU 84. Den produktionsnivå som krävs för oförändrad sysselsättning har anpassats så att utvecklingen under de senaste åren beskrivs så väl som möjligt.

Innehåll

Förord	1
1. Inledning	2
2. Den ekonomiska utvecklingen 1983–1985	3
3. Analysens uppläggning	8
4. Internationell bakgrund	11
5. Priser och löner	14
6. Två utvecklingsvägar för den svenska ekonomin	21
6.1 Balansalternativet	21
6.2 Referensalternativet	28
6.3 Slutsatser	31
7. Utrikeshandel och bytesbalans	34
8. Arbetsmarknad	37
9. Näringslivets utveckling	40
9.1 Industri	40
9.2 Byggnadsverksamhet	43
9.3 Övriga näringsgrenar	44
10. Finansiell utveckling	45
10.1 Stat	45
10.2 Socialförsäkring	48
10.3 Kommuner	49
10.4 Hushåll	52
10.5 Icke-finansiella företag	54
10.6 Finansiella företag	55
10.7 Utland	57
11. Kreditmarknad	58
12. Konsekvenserna av ett låt-gå-alternativ	62
Appendix: Använda modeller och ekonometriska samband	64

Långtidsbudget för perioden 1985/86—1989/90

LÅNGTIDSBUDGET FÖR PERIODEN 1985/86–1989/90

Sammanfattning

Inledning

Långtidsbudgetens syfte är att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. I långtidsbudgetperioden görs inga försök att förutse vilka beslut avseende budgetens inkomster och utgifter som statsmakterna kan komma att fatta under perioden. *Långtidsbudgeten är således varken en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. Avsikten med långtidsbudgeten är huvudsakligen att redovisa vilken budgetutveckling som – under vissa antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen – blir följden om inte några nya utgiftsåtaganden görs och om skatte- och avgiftsreglerna inte ändras.*

Långtidsbudgeten belyser i första hand statsbudgetens inkomster och utgifter. Beräkningarna av statsinkomsterna baseras i allt väsentligt på oförändrade skatteregler och avgiftssatser i den mån förändringar inte beslutats eller aviserats. På utgiftssidan omfattar långtidsbudgetens kalkyler de resurser som krävs för att verksamheten skall kunna bedrivas i enlighet med de beslut som statsmakterna redan fattat och de åtaganden som gjorts för framtiden.

Beräkningsresultaten påverkas starkt av de antaganden om pris- och löneutveckling samt ekonomisk tillväxt som beräkningarna baseras på. I årets långtidsbudget redovisas budgetutvecklingen utifrån två olika antagandestrukturer. På så sätt åskådliggörs hur olika antaganden långsiktigt påverkar statsbudgetens inkomster och utgifter. I det ena alternativet (lågalternativet) baseras beräkningarna på en årlig lönestegring om ca 5 % under åren 1986 t.o.m. 1990. Inflationen antas komma att uppgå till 3 % per år. Räntenivån sjunker i detta fall successivt under långtidsbudgetperioden för att under slutåret uppgå till 7 %. BNP-tillväxten i reala termer antas bli ca 2 % årligen.

I det andra alternativet (högalternativet) antas löneökningen uppgå till ca 8 % per år och inflationen till i genomsnitt 7 % per år. Räntenivån antas under dessa betingelser uppgå till 14 % under slutåret, medan BNP till följd av försvagad extern efterfrågan och därmed följande stagnation av produktionen antas ligga kvar på oförändrad real nivå.

Utöver den traditionella beskrivningen av statsbudgetens inkomster och utgifter görs i årets långtidsbudget en särskild beskrivning av statens verksamhet i alternativa ekonomiska termer. Därvid beskrivs statsbudgetens utgifter utifrån vilka faktorer som styr utgiftsutvecklingen (automatik). På i stort samma sätt som föregående år redovisas också budgetens

utgifter och inkomster i verksamhetstermer. Syftet med denna uppdelning är att illustrera hur det statliga budgetsaldot byggs upp från skilda aktiviteter som t.ex. rörelsedrivande verksamhet och långivning. Vidare redovisas en balansräkning för den statliga verksamheten som bl.a. belyser förändringar i den statliga nettoförmögenheten.

Statsinkomsternas utveckling

Statsinkomsternas utveckling vid givna skatte- och avgiftssatser är i hög grad beroende av lönesummans utveckling och för de indirekta skatternas del av prisförändringarna. Den statliga inkomstskatten, liksom olika socialavgifter påverkas direkt av bruttoinkomstens utveckling. Andra skatter som t.ex. mervärdesskatten, påverkas indirekt via den privata konsumtionen. Även räntenivån påverkar statens inkomster till följd av den statliga utlåningen över statsbudgeten.

Under perioden 1979/80–1983/84 ökade statsinkomsterna årligen med 13,7%, medan statsutgifterna ökade med drygt 13,1% per år i löpande priser under samma period. Under långtidsbudgetperioden beräknas inkomsterna i löpande priser öka med 4% per år i lågalternativet och med 6,8% per år i högalternativet.

Den kraftiga inkomstutvecklingen under perioden 1979/80–1983/84 förklaras till stor del av den höga pris- och löneutvecklingen under dessa år. Även den successivt höjda räntenivån har medfört ökade inkomster främst från bostads- och energisparlån. Under perioden har vidare ett flertal punktskatter höjts.

Kalkylerna baseras – i enlighet med långtidsbudgettekniken – på att skattesatser m.m. förblir oförändrade. Vidare antas att inflationen och lönesummeutvecklingen blir lägre än under den historiska perioden. Detta är den huvudsakliga förklaringen till att inkomsternas utvecklingstakt skiljer sig så markant mellan den historiska perioden och långtidsbudgetperioden.

Tabell 1. Statsinkomsternas utveckling

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	Inkomster 1985/86 (miljarder kronor)	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90	
			Löpande priser	Lågalternativ Högalternativ
Inkomstskatt	10,0	55,1	+6,6	+11,4
Socialavgifter	17,7	54,7	+5,6	+ 8,3
Mervärdesskatt	11,2	58,3	+4,3	+ 8,0
Övriga indirekta skatter	13,5	48,3	+1,0	+ 1,0
Ränteinkomster och återbetalning av lån	22,5	16,2	–4,7	– 0,7
Övriga inkomster	16,1	28,2	+4,2	+ 4,5
Totala statsinkomster	13,7	260,8	+4,0	+ 6,8

I beräkningarna har endast beaktats föreslagna och beslutade förändringar i skatteuttaget. Detta innebär t.ex. att punktskatternas andel av försäljningspriset sjunker under perioden. Om punktskatterna i högalternativet i stället skulle höjas i takt med inflationen skulle inkomsterna budgetåret 1989/90 bli ca 15 miljarder kronor högre än vad som redovisats i kalkylerna.

Att skattesatserna antas vara oförändrade under perioden bidrar till att skatteinkomsternas andel av BNP sjunker något under långtidsbudgetperioden. För budgetåret 1985/86 beräknas statsinkomsternas andel av BNP utgöra 30,1 %. I slutåret av långtidsbudgetperioden beräknas denna andel ha sjunkit till 28,9 % i lågalternativet och till 29,4 % i högalternativet.

Statsutgifternas utveckling

Statsutgifterna exkl. statsskuldräntor minskade i oförändrad pris- och lönenivå med ca 0,3 % per år under perioden 1979/80–1983/84. Långtidsbudgetkalkylen resulterar i en minskning med 0,1 % årligen i fasta priser. I löpande priser beräknas den årliga ökningstakten för utgifterna exkl. statsskuldräntor till 2,6 % i lågalternativet och till 6,4 % i det högre alternativet. Utvecklingstakten för statsskuldräntor i lågalternativet uppgår till 2,0 % per år under perioden. Denna ökningstakt uppstår trots att räntenivån i detta alternativ successivt antas sjunka under perioden. De ökade kostnaderna för statsskuldräntor förklaras av att budgetunderskottet medför att statsskulden ökar med i genomsnitt 58 miljarder kronor per budgetår i detta alternativ. I högalternativet ökar utgifterna för statsskuldräntor med 10,5 % per år. Skillnaden i utvecklingstakt gentemot lågalternativet beror på att både räntenivå och budgetunderskott är högre i högalternativet än i lågalternativet.

Tabell 2. Statsutgifternas utveckling fördelade på realekonomiska kategorier

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84		1985/86 (miljarder kronor)	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90		
	Fasta priser	Löpande priser		Fasta priser	Löpande priser	
					Lågalternativ	Högalternativ
Statliga konsumtions- och investeringsutgifter	+ 1,6	+ 10,7	80,8	+0,1	+3,6	+ 6,7
Transfereringar därav	– 0,5	+ 9,2	161,2	–0,3	+2,1	+ 6,3
Transfereringar till hushåll	+ 5,8	+ 16,9	83,6	–0,5	+1,7	+ 7,4
Transfereringar till kommunsektorn	+ 0,5	+ 9,5	56,3	+0,3	+3,3	+ 4,9
Finansiella transaktioner	– 7,2	+ 1,5	5,8	+1,3	+2,9	+ 5,9
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	– 0,3	+ 9,1	247,8	–0,1	+2,6	+ 6,4
Statsskuldräntor	+30,6	+42,8	73,8		+2,0	+10,5
Totala utgifter	+ 3,3	+13,1	321,6		+2,5	+ 7,4

För de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna har kalkylerna i löpande priser baserats på de antagna löne- och prisutvecklingarna. Mellan de bägge alternativen uppgår skillnaden i utgifter under slutåret till ca 12 miljarder kronor. För transfereringsanslagen har inte lönesummans utveckling samma betydelse som för konsumtionsutgifterna. Kalkylerna i löpande priser baseras därför i första hand på de två inflationsantagandena. I det högre alternativet förutsätts vidare en låg ekonomisk aktivitet med hög arbetslöshet och hot om företagsnedläggelser som följd. De kostnader av arbetsmarknads- och industripolitisk art som därvid kan antas komma att belasta statsbudgeten har schablonmässigt räknats fram och lagts in i kalkylerna. Sammanlagt uppgår skillnaderna i transfereringsutgifter inkl. finansiella transaktioner mellan de bägge alternativen till mer än 31 miljarder kronor budgetåret 1989/90. Den stora differensen i antagen räntesats och följderna av att budgetunderskottets storlek är betydligt större i högalternativet jämfört med lågalternativet, medför att skillnaden i ränteutgifter för statsskulden mellan alternativen uppgår till 30 miljarder kronor under slutåret.

En viktig orsak till de minskande budgetunderskotten under senare år är att statsutgifternas tidigare snabba tillväxt vänts till en minskning i reala termer. Under perioden 1975/76–1980/81 ökade utgifterna i reala termer för samtliga ändamål. Under budgetåren 1981/82 och 1982/83 vände emellertid den tidigare reala ökningen till en real minskning för betydande delar av statsutgifterna med undantag för industri- och arbetsmarknadsinsatser som ökade kraftigt. Fr. o. m. budgetåret 1983/84 karaktäriseras däremot praktiskt taget samtliga ändamål av minskade utgifter i reala termer.

Beräkningarna i långtidsbudgeten bygger på att inga nya ekonomiska åtaganden görs. För att få en uppfattning om betydelsen av detta antagande har effekterna på statsbudgeten av en snabbare real utgiftsökning beräknats. Följderna av att utgifterna exkl. statsskuldräntor ökar i takt med BNP-tillväxten i lågalternativet innebär en sammanlagd saldiförsämring i detta alternativ, när effekterna på statsinkomsterna och statsskuldräntorna medräknats, på ca 35 miljarder kronor slutåret i långtidsbudgetperioden. Om utgifterna exkl. statsskuldräntor ökar i enlighet med utgiftstillväxten under perioden 1975/76–1980/81 försämrar på motsvarande sätt budgetsaldot i lågalternativet med ca 65 miljarder kronor under slutåret. Resultatet av dessa beräkningar bör dock tolkas med stor försiktighet, bl.a. eftersom en snabb real utgiftstillväxt knappast är förenlig med lågalternativets antaganden om den samhällsekonomiska utvecklingen.

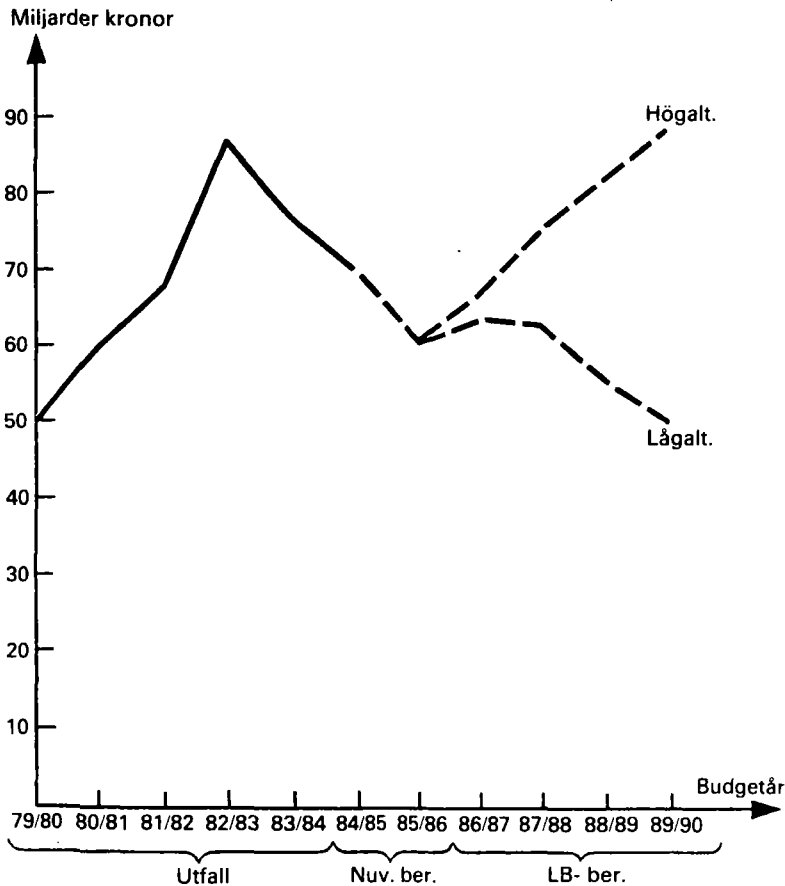
Statens budgetsaldo

För budgetåret 1985/86 beräknas underskottet enligt det reviderade budgetförslaget komma att uppgå till 60,8 miljarder kronor. Före statsskuld-

räntor beräknas uppkomma ett positivt budgetsaldo på 13,0 miljarder kronor.

Över långtidsbudgetperioden försämras underskottet i lågalternativet från 60,8 miljarder kronor budgetåret 1985/86 till 64 miljarder kronor budgetåret 1986/87, varefter saldot förbättras successivt så att det budgetåret 1989/90 beräknas uppgå till 50 miljarder kronor. I högalternativet beräknas budgetunderskottet uppgå till 67 miljarder kronor budgetåret 1986/87. Slutåret 1989/90 beräknas budgetunderskottet i högalternativet uppgå till 88 miljarder kronor, dvs. 38 miljarder kronor sämre än lågalternativet. Uttryckt som andel av BNP uppgår budgetunderskottet till 7,0% budgetåret 1985/86. Andelen sjunker i lågalternativet till 4,7% budgetåret 1989/90. I högalternativet uppgår budgetunderskottet till 7,6% av BNP det sista året i perioden. Utvecklingen av statens budgetsaldo framgår av diagram 1.

Diagram 1. Budgetsaldots utveckling 1979/80–1989/90

1 Inledning

1.1 Inriktning och syfte

Långtidsbudgetens främsta syfte är att utgöra ett underlag för överväganden om budgetpolitikens inriktning. För detta krävs en kartläggning på längre sikt av de statsfinansiella konsekvenserna av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. I årets långtidsbudget sträcker sig beräkningarna fram t.o.m. budgetåret 1989/90.

Långtidsbudgetens beräkningar över statsutgifternas utveckling är en kalkyl över de finansiella resurser som krävs för att av statsmakterna fattade beslut och gjorda åtaganden skall kunna infrias. Statsinkomsterna beräknas med utgångspunkt i oförändrade skatte- och avgiftssatser eller i tillämpliga fall redan föreslagna eller beslutade förändringar. Inga försök görs att förutse vilka nya beslut som kan komma att fattas under perioden. *Det bör därför betonas att långtidsbudgeten varken är en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. Avsikten med långtidsbudgetkalkylen är endast att – under vissa antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen – redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inga nya utgiftsåtaganden görs och inga beslut fattas om ändrade skatte- och avgiftsregler.*

Beräkningarna utgår från schablonmässigt valda förutsättningar. I årets långtidsbudget har valts att utföra beräkningarna utifrån två olika antagandestrukturer. Detta tillvägagångssätt motiveras av den stora betydelse som antagandena har för beräkningsresultaten. Olika förutsägelser om utvecklingen av t.ex. priser, löner och räntenivå får stora återverkningar på beräkningarna av inkomst- och utgiftsutvecklingen åren framöver.

Långtidsbudgeten är således i allt väsentligt en konsekvensberäkning. De slutsatser som dras av dessa konsekvensbeskrivningar är partiella och utvecklas inte till en samhällsekonomisk analys. Detta innebär att den statsfinansiella utveckling som erhålles som ett resultat av beräkningarna normalt är inkonsistent med de antaganden som beräkningarna baseras på.

Långtidsbudgeten baseras på material som tagits fram inom regeringskansliet. De slutliga beräkningarna och utarbetandet av själva långtidsbudgeten har skett inom finansdepartementets budgetavdelning. Kapitlet om den samhällsekonomiska bakgrunden har utformats av departementets ekonomienheter.

1.2 Läsanvisningar

Långtidsbudgeten är uppställd på det sätt som redovisas nedan.

I *kapitel 2* redovisas den *samhällsekonomiska bakgrunden* med utgångspunkt i de s.k. treårskalkyler som gjorts inom finansdepartementet. En jämförelse mellan treårskalkylerna och långtidsbudgeten redovisas också i detta kapitel.

Antaganden och beräkningsmetodik för långtidsbudgetkalkylerna återfinns i kapitel 3.

I *kapitel 4* behandlas dels *statsinkomsternas* framtida utveckling utifrån de två antagandestrukturerna, dels deras utveckling under den gångna femårsperioden. En redovisning görs också av statsinkomsternas bruttoomslutning.

Kapitel 5 innehåller en sammanfattning av den detaljerade redovisning av *statsutgifterna* uppdelade på ändamål som återfinns i appendix. Beräkningarna görs i den pris- och lönenivå som tillämpades i budgetpropositionen för budgetåret 1985/86. Vidare redovisas utgiftsutvecklingen i fasta priser för den historiska perioden. Detta innebär att volymutvecklingen för olika områden kan utläsas. Dessutom redovisas en beräkning av utgifterna i löpande priser enligt de två antagandestrukturerna. I ett separat avsnitt redovisas en realekonomisk fördelning av statsbudgetens utgifter. Där kommenteras särskilt statsskuldräntornas utveckling. I detta kapitel redovisas vidare saldpåverkan av en utgiftsutveckling dels i takt med BNP-tillväxten, dels i takt med utgiftsutvecklingen under perioden 1975/76–1984/85.

I *kapitel 6* förs utgifter och inkomster samman i en redogörelse för utvecklingen av *statsbudgetens saldo* under långtidsbudgetperioden. Vidare redovisas kortfattat de huvudsakliga skillnaderna mellan beräkningsresultaten i de två antagandestrukturerna. Vidare jämförs resultaten i årets långtidsbudget med dels förra årets långtidsbudget, dels de s.k. treårskal-kyler över den ekonomiska utvecklingen som ingår som bilaga 1.2 till årets kompletteringsproposition.

I *kapitel 7* behandlas *några alternativa sätt att beskriva statsbudgeten*. Även i årets långtidsbudget görs en redovisning av de automatiskt verkan- de regler som styr utvecklingen på statsbudgetens utgiftssida. Vidare be- skrivs statsbudgetens inkomster och utgifter med avseende på verksamhe- tens inriktning. Dessutom redovisas en kortfattad balansräkning för den statliga verksamheten.

För att göra redovisningen av långtidsbudgetens beräkningar så över- skådlig som möjligt har i allmänhet belopp avrundats till miljarder kronor med en decimal. I ändamålsavsnitten i appendix redovisas dock beloppen i miljoner kronor.

2 Samhällsekonomisk bakgrund m.m.¹

2.1 Inledning

Utvecklingen av de olika inkomst- och utgiftsposterna på statsbudgeten styrs i hög grad av samhällsekonomiska faktorer som priser, löner, räntor,

¹ Beskrivningen i detta kapitel är i allt väsentligt en sammanfattning av vad som sägs i bilaga 1.2 till 1985 års reviderade finansplan.

sysselsättning osv. I detta kapitel ges en sammanfattande bild av nuvarande bedömningar av den svenska ekonomins utveckling under långtidsbudgetperioden. Syftet är att belysa den ekonomiska bakgrund mot vilken budgetutvecklingen och den framtida budgetpolitiken bör ses samt att redovisa bakgrunden till de antaganden som använts i långtidsbudgetkalkylerna.

Att bedöma den samhällsekonomiska utvecklingen under en så lång tidsperiod som långtidsbudgeten omfattar är naturligtvis förenat med stor osäkerhet. Inte minst gäller detta en öppen ekonomi som Sveriges med dess stora beroende av världskonjunkturen. De tvära kasten i världsekonomin under 1970-talet visade att även kortsiktiga prognoser snabbt kan kullkastas. Men också den inhemska ekonomins funktionssätt vid ändrade betingelser kan vara svår att förutse. Av bl. a. dessa skäl utgår beräkningarna i långtidsbudgeten från olika antagandestrukturer.

Regeringens syn på den ekonomiska politikens inriktning på medellång sikt redovisades i prop. 1984/85: 40. Ställningstagandena, till vilka riksdagen anslöt sig, överensstämde i allt väsentligt med de i 1984 års Långtidsutredning (SOU 1984: 4) angivna målen om full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, balans i utrikesbetalningarna, jämn fördelning av levnadsstandarden och regional balans. Ett viktigt element i dessa ställningstaganden är att ökningstakten för löner och priser måste dämpas för att de angivna målen skall kunna nås.

2.2 Utgångsläget för kalkylerna

Långtidsutredningen hade som utgångspunkt det ekonomiska läget år 1983 med dess ännu omfattande balansbrister. Utvecklingen under år 1984 blev sedan i många hänseenden bättre än vad utredningen hade räknat med. Bruttonationalprodukten och industriinvesteringarna utvecklades mycket gynnsamt samtidigt som arbetslösheten minskade. Den förbättrade konjunkturbilden förklaras delvis av uppsvinget i den internationella ekonomin. Prognoserna i den reviderade nationalbudgeten för år 1985 tyder på en relativt gynnsam utveckling av vår ekonomi också under innevarande år.

Den internationella inflationen var låg under år 1984 och någon risk för en förnyad uppgång tycks inte föreligga under år 1985.

Ett negativt inslag i den svenska ekonomins utveckling under år 1984 var att timlönkostnaden ökade med ca 9% för industriarbetare och att konsumentpriserna steg med ca 8%. De svenska relativpriserna steg. Trots detta förbättrades bytesbalansen kraftigt år 1984 och visade för första gången sedan år 1978 ett mindre överskott. För att förbättringen skall bli bestående krävs att våra priser och löner i fortsättningen ökar klart långsammare än omvärldens.

2.3 Resultatet av de s.k. treårskalkylerna

Mot bakgrund av den ekonomiska utveckling som tecknats utifrån långtidsutredningens perspektiv har inom finansdepartementet gjorts s.k. treårskalkyler. Dessa kalkyler återfinns i bilaga 1.2 till den reviderade finansplanen – "Svensk ekonomi 1985–1988". Treårskalkylerna utgår från alternativa konjunkturförlopp. Det s.k. *balansalternativet* utgår från en att viss avmattning i världskonjunkturen inträffar under år 1986, bl.a. till följd av en förutsatt försvagning i den amerikanska ekonomin. Avmattningen når sin lägsta nivå år 1987 varefter en ny uppgångsfas skulle inledas. Inflationen inom OECD-området väntas bli ca 4,5 % årligen, vilket är en något lägre ökningstakt än vad som förutsattes i långtidsutredningen.

Den förhållandevis låga internationella inflationen och det förhållandet att Sveriges relativpriser försämrades under år 1984 ställer ökade krav på återhållsamhet med pris- och lönestegringar. I balansalternativet har därför förutsatts att timlönerna ökar med 5 % årligen fram till 1988 och att konsumentpriserna ökar med 3 % år 1986 och med 2,5 % åren 1987 och 1988.

Realiserandet av dessa pris- och löneökningstakter skulle innebära att relativpriserna för priskonkurrerande exportvaror sänks fortlöpande, vilket resulterar i marknadsandelsvinster med ca 7 % över treårsperioden. Härigenom ökar nettoexporten och bytesbalansen förstärks även under lågkonjunkturåret 1987.

Den goda konkurrenskraft som uppnås genom den dämpade pris- och kostnadsutvecklingen möjliggör en uppgång i den privata konsumtionen om ca 1 å 1,5 % med bibehållen extern balans. Därmed kan också sysselsättningsmålet hävdas. Landets totalproduktion har i detta alternativ beräknats öka med 1,9 % år 1986, med 1,2 % år 1987 och med 1,8 % år 1988.

För den offentliga sektorn innebär balansalternativet en mycket blygsam tillväxt. Den statliga konsumtionsvolymen har förutsatts minska med 1 % årligen och den kommunala öka med 1 % per år. Detta innebär att utrymmet för kostnadskrävande reformer är mycket begränsat.

Den finansiella utvecklingen skulle då kännetecknas av låg tillväxttakt i statsutgifterna, stigande företagsinvesteringar och en på sikt sjunkande ränta.

Ett annat utvecklingsförlopp som utgår från väsentligt högre pris- och löneökningstakter benämns "*referensalternativet*". Detta alternativ bygger dock på samma antaganden om den internationella ekonomin, dvs. en successiv konjunkturavmattning t.o.m. år 1987 och förhållandevis låg inflation.

I detta alternativ har förutsatts att finanspolitiken stramas åt i syfte att dämpa pris- och lönestegringstakten och undvika en försämring av bytesbalansen och statsbudgeten. Genom att man förutsatt budgetförstärkningar uppstår en inkonsistens i förhållande till långtidsbudgettekniken. Detta

bör beaktas när statsfinansernas utveckling enligt långtidsbudgetens alternativ med högre pris- och lönestegringar ställs mot den här beskrivna samhällsekonomiska bakgrunden.

I detta alternativ beräknas konsumentpriserna öka med ca 9% år 1986, ca 7% år 1987 och ca 4,5% år 1988. Timlönerna förutses öka med 9% år 1986, men från och med år 1987 pressas lönernas ökningstakt nedåt på grund av den låga aktiviteten i ekonomin. Denna utveckling innefattar en stegring i de svenska relativpriserna med åtföljande förluster av marknadsandelar. I sin tur leder detta till en negativ produktionsutveckling inom samtliga näringslivssektorer, fallande bruttovinstandelar och en kraftig nedgång i investeringsaktiviteten.

Den begränsade reallöneökningen medger endast en mycket svag utveckling av den privata konsumtionen. Den statliga konsumtionen har liksom i balansalternativet förutsatts minska med 1% årligen i volym, medan den kommunala konsumtionen beräknats öka med 0,5% per år.

Sammantaget innebär en utveckling med ovan angivna pris- och lönestegringstakter att bruttonationalprodukten kommer att minska tre år i rad. Arbetslösheten beräknas öka kraftigt till storleksordningen 230 000 personer år 1988.

Även i ett tredje alternativ – det s.k. *låt-gå-alternativet* – utgår beräkningarna från antagandet om en successiv konjunkturavmattning och låg inflation. I detta alternativ tillåts dock ekonomin utvecklas fritt utan finanspolitiska ingrepp. Kalkylerna visar att utvecklingen då skulle kunna framtvinga en växelkursanpassning. Även budgetutvecklingen blir mycket ogynnsam.

2.4 Jämförelse mellan treårskalkylerna och långtidsbudgeten

Treårskalkylernas beräkning av statsbudgetens utveckling sträcker sig t.o.m. år 1988. Beräkningen skiljer sig emellertid i vissa avseenden från långtidsbudgeten. Skillnaderna kommenteras i det följande.

Treårskalkylerna syftar till att beskriva olika konjunkturförlopp medan långtidsbudgeten endast redovisar effekterna på budgeten av olika antaganden om framför allt priser och löner.

Långtidsbudgetens lågalternativ utgår från i stort sett samma antagandebild som treårskalkylerna. Trots detta finns betydande skillnader mellan budgetutvecklingen i treårskalkylerna och långtidsbudgeten. Någon möjlighet att direkt jämföra kalkylerna föreligger inte. Orsakerna till detta är framför allt olika beräkningsmetodik och tidsmässiga skillnader.

I ett försök att så långt möjligt ändå belysa skillnaderna mellan treårskalkylerna och långtidsbudgeten kan man se på skillnaderna mellan balansalternativet och lågalternativet. Om man väljer att studera treårskalkylernas slutår, dvs. 1988 med ett medelvärde av långtidsbudgetens budgetår 1987/88 och 1988/89, framkommer en saldосkillnad på inemot 20 miljarder kronor.

Av skillnaden beror ca 15 miljarder kronor på schablonmässigt inlagda saldosförbättrande åtgärder i treårskalkylerna (inkl. ränteeffekter). Resten av skillnaden beror bl.a. på olika beräkningsmetoder för framför allt de indirekta skatterna som i treårskalkylerna räknats upp med hänsyn till inflationen. Skillnader mellan de två beräkningarna föreligger även för ett antal andra poster. Dessa tar dock i huvudsak ut varandra.

Mellan treårskalkylernas referensalternativ och långtidsbudgetens högalternativ finns också betydande skillnader. Referensalternativet syftar som tidigare nämnts till att beskriva ett visst konjunkturförlopp, där man förutsätter åtstramningar som så småningom pressar ner inflationstakten. Högalternativet syftar endast till att visa konsekvenserna för statsbudgeten av en hög inflation. Dessa skillnader gör att jämförelser över huvud taget inte är meningsfulla.

3 Antaganden och beräkningsmetod

3.1 Antaganden

För att genomföra beräkningar av utgifts- och inkomstutvecklingen krävs antaganden om den framtida utvecklingen av olika centrala variabler. Därvid krävs t.ex. antaganden om befolkningsutvecklingen, antalet elever i skolan, antalet inskrivna barn i barnomsorgen etc. Förutom dessa antaganden om framtida volymutveckling, krävs även antaganden för pris-, löne- och ränteutvecklingen fram t.o.m. år 1990.

Mot bakgrund av den stora betydelse som antagandestrukturen har för beräkningsresultaten redovisas som nämnts två olika beräkningar i löpande priser baserade på schablonmässiga antagandestrukturer. Den ena belyser statsbudgetens utveckling om löne- och prisstegringarna hålls på en låg nivå och tillväxten i ekonomin är relativt god. I det andra alternativet redovisas en utveckling med betydligt högre pris- och lönestegring. I detta alternativ antas den allmänna ekonomiska utvecklingen komma att bli betydligt sämre än i alternativet med låga pris- och löneökningar. Antagandena utgår från treårskalkylernas alternativa utvecklingsbilder. För åren efter 1988 har antagandena gjorts på mer schablonmässiga grunder.

I långtidsbudgetens lågalternativ förutsätts att löneökningarna blir ca 5% under perioden. Konsumentpriserna stegring har antagits bli ca 3% årligen. BNP-tillväxten antas bli ca 2% årligen. Vidare antas en successivt sjunkande nominell räntenivå så att realräntan under slutåret 1990 uppgår till ca 4%. Detta alternativ ansluter nära till treårskalkylernas balansalternativ.

I långtidsbudgetens högalternativ förutsätts att de årliga prisstegringarna uppgår till 7% under åren 1986–1990. Lönerna förutsätts öka med närmare 8% under hela perioden. För perioden förutsätts ingen tillväxt av BNP. Realräntan förutsätts bli högre än i lågalternativet, ca 7% år 1990.

För budgetåret 1985/86 har en enda beräkning gjorts. Den presenteras mer utförligt i den reviderade finansplanen och baseras på den reviderade nationalbudgetens bild av år 1985 samt långtidsbudgetens lågalternativ för år 1986.

3.2 Beräkningsmetod

Beräkningarna av den framtida *utgiftsutvecklingen* utgår från anslagsbeloppen för budgetåret 1985/86 enligt 1985 års reviderade budgetförslag och beräknas i samma pris- och lönenivå som i 1985 års budgetproposition. Beräkningarna utgår i enlighet med långtidsbudgettekniken från utgiftsvolymen i fasta priser. Utgiftsutvecklingen i löpande priser beräknas med utgångspunkt i utvecklingen i fasta priser.

Följande principer har tillämpats vid bedömningen av hur utgifterna enligt fattade beslut kommer att utvecklas.

- För ett stort antal anslag, t.ex. de s.k. förvaltningsanslagen har, om inte statsmakterna angett något annat, antagits en oförändrad anslagsnivå i fasta priser.
- För många, ofta beloppsmässigt stora anslag styrs utgifterna under perioden av faktorer som på kort sikt är svåra att påverka. Detta gäller stora transfereringar som t.ex. folkpensioner, men också utgifter för skolväsende m.m. Anslagsutvecklingen för sådana anslag har beräknats med hänsyn tagen till prognosticerade förändringar av utgiftsstyrande faktorer. En central faktor som beaktats vid beräkningen är förändringar i befolkningens storlek och sammansättning, vilket påverkar volymantagandena.
- Vissa anslag styrs av att statsmakterna lagt fast långsiktiga ramar för verksamheten. Som exempel kan nämnas anslagsramarna för militärt försvar resp. civilförsvaret. För vissa anslag styrs volymutvecklingen av olika typer av avtal. Styrande för anslagsberäkningen under långtidsbudgetperioden är bl.a. avtalsperiodens längd och de faktorer som reglerar volymen av den verksamhet som avtalet gäller. Om klara uttalanden om tidsbegränsningar av ramar, program, avtal m.m. föreligger har i långtidsbudgetberäkningarna antagits att utgifterna bortfaller när programmet etc. upphör. I övriga fall har i regel schablonmässigt antagits att utgifterna för de olika ändamålen kvarstår på oförändrad årlig nivå under hela långtidsbudgetperioden.
- En stor del av anslagen styrs av bidragsregler som medför en mer eller mindre automatisk utgiftsutveckling. Bidragen kan utgå i form av ett visst belopp per bidragsberättigad individ, som en andel av kostnaden för en viss tjänst eller kan i vissa fall utgå i förhållande till bidragsmottagarens inkomst. I långtidsbudgetens beräkningar ingår effekterna av dessa automatiskt verkande regler.

- Beräkningen av utgifterna för arbetsmarknads- och näringspolitik i fasta priser har gjorts med utgångspunkt från att inga större nya utgiftsåtaganden görs under långtidsbudgetperioden. Samtidigt faller medel för tillfälliga insatser bort under perioden. Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken i fasta priser har beräknats med utgångspunkt i den nivå som föreslogs för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i 1985 års budgetproposition. Vid omräkningen till löpande priser har beaktats att de olika antagandebilderna medför olika stora behov av arbetsmarknadspolitiska och industripolitiska insatser.

Utgiftsutvecklingen i löpande priser görs i enlighet med de antaganden om den framtida utvecklingen av priser, löner m.m. som redovisas i avsnitt 3.1.

I regeringens direktiv för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1986/87 sägs att myndigheterna för förvaltningsanslag (myndighetsanslag och motsvarande) skall redovisa verksamheten vid en real anslagsminskning om 5 % för treårsperioden 1986/87–1988/89, dvs. det s.k. huvudförslaget. Krav på att myndigheternas skall redovisa reala anslagsminskningar har gällt under en rad år. Då statsmakterna fastställt anslagen har i vissa fall gjorts undantag, helt eller delvis, från sålunda redovisade anslagsnivåer. I beräkningarna av förvaltningsanslagen i löpande priser har schablonmässigt antagits att huvudförslaget genomförs.

I kapitlet om statsutgifterna redovisas den historiska utgiftsutvecklingen 1979/80–1983/84 i fasta priser. Omräkningen till fasta priser har skett med individuella index för de skilda utgiftsslagen.

Beräkningarna av *inkomsterna* i långtidsbudgeten grundar sig på antaganden om bl.a. lönesummans och prisernas utveckling. Inkomstskatter, socialavgifter och mervärdesskatt styrs bl.a. av utvecklingen av dessa variabler. Vidare har beslutade och föreslagna förändringar av skatteregler beaktats. Vad gäller punktskatter innebär långtidsbudgetmetoden att skattesatserna antas ligga kvar i nominella termer, dvs. någon justering av skattesatserna med hänsyn till prisutvecklingen har inte lagts in.

4 Statsbudgetens inkomster

4.1 Inledning

Statsinkomsternas utveckling påverkas i hög grad av den ekonomiska tillväxten. Sysselsättningsnivån och löneutvecklingen påverkar främst inkomsterna från inkomstskatt och lagstadgade socialavgifter, medan en ökad konsumtion främst påverkar inkomsterna av mervärdesskatt och punktskatter. Utvecklingen under 1970-talet och hittills under 1980-talet visar på dessa samband. Under 1970-talets första hälft ökade statsinkomsterna i fasta priser med ca 4 % per år till följd av dels höjda skattesatser, dels den ekonomiska tillväxten. De följande åren under decenniet kom

inkomsterna realt sett att stagnera, eftersom den då avtagande ekonomiska tillväxten innebar att statsinkomsterna realt sett inte nämnvärt kunde öka vid oförändrat skattetryck. Från början av 1980-talet har statsinkomsterna återigen ökat och har fram t.o.m. budgetåret 1983/84 stigit med knappt 4 % i fasta priser.

Framställningen i detta avsnitt följer i huvudsak statsbudgetens uppställning av statsinkomsterna. De inkomstslag som belyses särskilt är: inkomstskatt för fysiska personer, inkomstskatt för juridiska personer, lagstadgade socialavgifter samt skatt på varor och tjänster. Dessa inkomstslag svarar för ca 80 % av de totala statsinkomsterna.

4.2 Inkomstskatt för fysiska personer

Inkomstskatten för fysiska personer svarar för ca 15 % av de totala inkomsterna. Avgörande för inkomstskattens utveckling är de antaganden som görs rörande skattesatser, avdragsmöjligheter och skatteunderlag. Skatteunderlagets storlek bestäms som tidigare nämnts huvudsakligen av löne- och sysselsättningsutvecklingen.

Den inkomstskattereform, som beslutades våren 1982 av riksdagen är av betydelse för beräkningarna av inkomstskatt över långtidsbudgetperioden. Reformen, som har genomförts under åren 1983–1985, innebär en sänkning av marginalsatterna och en begränsning av underskottsavdragens skattemässiga värde. Fr.o.m. år 1985 maximeras värdet av dessa avdrag till ca 50 %.

Den statliga inkomstskatten består för fysiska personer av ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Skatteskalen för grundbeloppet är inkomståret 1985 4 % i lägsta skiktet och 20 % i högsta skiktet. Tilläggsbelopp tas enbart ut på inkomster över 16 basenheter och utgår samma år efter en progressiv skala som varierar från 5 % i första skiktet (124 800–148 200 kr.) till 30 % i högsta skiktet (över 351 000 kr.). Begränsningen av underskottsavdragens värde åstadkoms genom att tilläggsbeloppet tas ut på inkomsten före underskottsavdrag.

Basenheten har av riksdagen fastställts till 7 600 kr. år 1984 och 7 800 kr. år 1985. För inkomståret 1986 är basenheten oförändrat 7 800 kr. Åren därefter har i långtidsbudgeten beräkningstekniskt antagits att basenheten justeras med hänsyn till konsumentprisernas utveckling.

I regeringens förslag till förenklad självdeklaration fr.o.m. inkomståret 1986 föreslås bl.a. att schablonavdraget för löntagarna på 1 000 kr. höjs till 3 000 kr. vilket då skall omfatta även avdrag för kostnader för resor till och från arbetet. Avdragsbegränsningen för de första 1 000 kronorna för resekostnader avskaffas således. Alla som har större reseavdrag än 3 000 kr. får göra avdrag fullt ut utan några begränsningar. Vidare föreslås att sparavdraget under inkomst av kapital, som är 800 kr. för ensamstående och sammanlagt 1 600 kr. för sambeskattade, individualiseras och höjs till 1 600 kr. per individ.

Regeringen har i proposition om särskild skattereduktion år 1985 (prop. 1984/85: 162) föreslagit att flertalet löntagare skall få en skattereduktion för år 1986. Skattereduktionen medges vid 1986 års taxering men skall beaktas redan år 1985 genom att preliminärskatten för juni månad sätts ned. Skattereduktionen för en heltidsarbetande med normal inkomst föreslås bli ca 600 kr.

En ny statlig fastighetsskatt införs den 1 januari år 1985. I samband därmed upphör hyreshusavgiften. Fastighetsskatten omfattar hyreshus, kontorshus, småhus inkl. bostadsbyggnader på lantbruk. Underlaget för skatten är för småhus en tredjedel av taxeringsvärdet och för övriga fastigheter hela taxeringsvärdet. Skattesatsen för småhus skall successivt höjas under tre år och kommer fr.o.m. det tredje året att uppgå till 1,4 % för schablonbeskattade småhus och 2 % för övriga småhus. För schablonbeskattade hyreshus är skattesatsen 1,4 % och för övriga hyreshus 2 % redan från år 1985.

Fr.o.m. år 1985 inbetalas innehållen preliminär A-skatt månadsvis. Förändringen genomförs samtidigt som uppbörden av den preliminära A-skatten samordnas med uppbörden av lagstadgade socialavgifter.

4.3 Inkomstskatt för juridiska personer

Juridiska personers inkomstskatt utgör ca 6 % av statsinkomsterna. På företagsbeskattningens område har nyligen en rad förändringar genomförts. Dessa förändringar medför att osäkerheten vid beräkningar av statens inkomster från dessa inkomstslag har ökat. Osäkerheten består bl.a. i att regeländringarna verkar i olika riktningar, vilket innebär svårigheter att bedöma storleken på nettoeffekten av gjorda regeländringar. Den faktor som har störst betydelse för statsinkomsternas utveckling på längre sikt är emellertid utvecklingen av företagens lönsamhet som i sin tur i hög grad påverkas av den ekonomiska utvecklingen i stort.

De förändringar inom skattelagstiftningen som framför allt påverkar statsinkomsterna från juridiska personer är främst följande:

- Möjligheterna att göra lagernedskrivningar har begränsats samtidigt som den statliga bolagsskatten har sänkts från 40 till 32 %.
- För att stimulera forskning och utbildning införs fr.o.m. år 1985 s.k. förnyelsefonder. Företag vars årsvinst 1985 uppgår till minst 0,5 milj. kr. skall betala in del av vinsten till ett särskilt konto i riksbanken. Inbetalningen är avdragsgill om företaget gör en lika stor avsättning till en förnyelsefond.
- Den kommunala taxeringen av juridiska personer upphör fr.o.m. år 1986 (inkomståret 1985). Skattesatsen för den statliga bolagsskatten höjs samtidigt i motsvarande mån.
- En statlig fastighetsskatt införs år 1985.

- Inbetalningskvoten till investeringsfonderna höjs från 50 till 75 % fr.o.m. 1985 års taxering.
- Vinstdelningsskatten blir avdragsgill fr.o.m. inkomståret 1985 vilket minskar skatteunderlaget i motsvarande mån.

4.4 Lagstadgade socialavgifter

De socialavgifter som redovisas på statsbudgeten svarar för drygt en femtedel av de beräknade totala inkomsterna på budgeten. Vid givna avgiftssatser följer inkomsterna från socialavgifterna i huvudsak lönesummans tillväxt. Genom att uppbörden numera sker varje månad samordnat med uppbörden av inkomstskatt och på i stort samma underlag som källskatteinbetalningarna följer avgiftsinkomsterna löneutbetalningarna bättre än tidigare.

Totalt beräknas ca 130 miljarder kronor betalas in i socialavgifter under budgetåret 1985/86. På statsbudgeten redovisas emellertid endast ca 55 miljarder kronor, dvs. ca 42 % av de sammanlagda avgiftsinkomsterna. Vissa inkomster förs helt eller delvis till fonder utanför statsbudgeten.

I tabell 3 redovisas dels vilka principer som gäller för redovisningen av socialavgifter på statsbudgeten, dels de i beräkningarna antagna avgiftsuttagen under långtidsbudgetperioden.

Tabell 3. Lagstadgade socialavgifter

	Procentuellt uttag för avgiftsåret		
	Faktiskt		Antaget
	1984	1985	1986–1990
<i>Avgifter vars inkomster helt redovisas på statsbudgeten</i>			
Folkpensionsavgift	9,45	9,45	9,45
Sjukförsäkringsavgift ¹	9,50	9,50	9,30
Barnomsorgsavgift	2,20	2,20	2,20
Vuxenutbildningsavgift	0,25	0,25	0,25
Allmän löneavgift	2,00	2,00	2,00
<i>Avgift vars inkomster delvis redovisas på statsbudgeten</i>			
Arbetsmarknadsavgift ²	1,30	1,60	1,60
<i>Avgifter vars inkomster inte redovisas på statsbudgeten</i>			
Socialförsäkringsavgift till ATP ³	10,00	10,00	10,00
Delpensionsavgift	0,50	0,50	0,50
Arbetssskadeavgift	0,60	0,60	0,60
Lönegarantiavgift	0,20	0,20	0,20
Arbetsarkyddsavgift	0,155	0,155	0,35
Avgift till sjöfolkspensionering	(0,80)	(0,80)	(0,80)
Summa	36,155	36,455	36,450

¹ Sedan budgetåret 1983/84 görs inte några avsättningar till sjukförsäkringsfonden.

² Så länge arbetsmarknadsfonden uppvisar ett ackumulerat underskott tillförs/belastar nettot av löpande inkomster och utgifter statsbudgeten.

³ Inkl. 0,2 % till löntagarfonderna.

Vid ingången av budgetåret 1985/86 finns på arbetsmarknadsfonden en skuld till statsverket på grund av att inkomsterna från arbetsmarknadsavgiften inte räckt till för att täcka de utgifter som belastar fonden. I ett läge då fonden visar underskott kommer såväl inkomster som utgifter att redovisas över statsbudgetens inkomstsida, trots att fonden formellt sett ligger utanför statsbudgeten. Av statsutgifterna för kontant arbetsmarknadsstöd, bidrag till arbetslöshetskassorna m.m. skall avgiftsmedel svara för 65 % (resterande del finansieras över anslag på budgetens utgiftssida). Arbetsmarknadsavgiften höjdes den 1 januari 1985 från 1,3 % till 1,6 %. Genom denna avgiftshöjning och med de antaganden om arbetslösheten som gjorts för långtidsbudgetperioden kommer avgiftsinkomsterna att överstiga utgifterna, varför fondens skuld till statsverket kommer att minska. I lågalternativet visar fonden överskott fr.o.m. budgetåret 1986/87. Åren därefter ökar överskottet. Detta påverkar dock inte statsinkomsternas och budgetunderskottets storlek. I högalternativet beräknas fonden fortfarande uppvisa en skuld vid utgången av budgetåret 1989/90, varför såväl inkomster som utgifter på fonden över långtidsbudgetperioden i detta alternativ kommer att redovisas över inkomstslaget socialavgifter.

Delpensionsfonden har under ett antal år haft ett ackumulerat underskott. Detta har vänts i ett överskott under år 1984. Med oförändrade regler beräknas fondens behållning öka under perioden.

Riksdagen har nyligen beslutat om riktlinjer för företagshälsovårdens framtida utbyggnad och finansiering samt för anpassnings- och rehabiliteringsverksamheten. Statsbidraget till företagshälsovården skall finansieras över arbetarskyddsavgiften. Denna avgift höjs medan sjukförsäkringsavgiften sänks i motsvarande mån. Förändringarna gäller från den 1 januari 1986.

4.5 Skatt på varor och tjänster

Skatt på varor och tjänster svarar för ca 40 % av statsbudgetens inkomster. Den årliga ökningstakten mellan budgetåren 1979/80 och 1983/84 uppgår till 12,4 %, vilket innebär att dessa inkomster ökade i det närmaste dubbelt så snabbt som inkomsterna av inkomstskatt under samma tidsperiod.

Mervärdesskatten är statsbudgetens största enskilda inkomstslag. Skattesatsen är 19 % av varans pris inkl. skatt. Den motsvarar ett påslag med 23,46 % på priset före skatt. För vissa varor och tjänster utgår ingen eller reducerad mervärdesskatt.

Bestämmande för mervärdesskattens utveckling vid en given skattesats är bl.a. konsumtionen av mervärdesskattebelagda varor och tjänster inom den privata och offentliga sektorn. Den privata konsumtionen beror till stor del på hushållens disponibla inkomster. En ökning av den privata konsumtionen med en procentenhet i löpande priser ökar — allt annat

oförändrat – inkomsterna av mervärdeskatten med ca en halv miljard kronor. Under de senaste åren har en ökande andel av hushållens konsumtion fallit på områden där mervärdeskatt inte utgår. Boende är ett exempel på ett sådant område.

Exporten och importen är också av betydelse för den framtida utvecklingen av inkomsterna från mervärdeskatten. Om ett ökat resursutrymme avsätts för export kommer inkomsterna av mervärdeskatt kortsiktigt att bli mindre än om samma resurser används för konsumtion. Detta beror på att importen är belagd med mervärdeskatt, medan mervärdeskatten inte belastar exporten.

I enlighet med långtidsbudgetens beräkningsmetod har endast beslutade eller föreslagna förändringar av punktskattesatserna lagts in i beräkningarna. Detta innebär att de under budgetåret 1984/85 beslutade höjningarna av bensin-, energi-, tobaks-, och vin- och spritskatterna lagts in i beräkningarna. Däremot har skattesatserna under långtidsbudgetperioden inte justerats med hänsyn till den stigande prisnivån, dvs. skattens andel av försäljningspriset sjunker under perioden. Om skatterna skulle höjas i takt med inflationen skulle inkomsterna budgetåret 1989/90 bli ca 6 miljarder kronor högre i lågalternativet och ca 15 miljarder kronor högre i högalternativet.

4.6 Resultat av beräkningarna över statsbudgetens inkomster

Den beräknade utvecklingen av statsinkomsterna under långtidsbudgetperioden med tidigare angivna förutsättningar framgår av tabellerna 4 och 5.

I lågalternativet ökar *inkomstskatten* med i genomsnitt 6,6 % per år och i högalternativet med 11,4 % per år under långtidsbudgetperioden. Skillnaden i ökningstakt kan i allt väsentligt förklaras av den snabbare lönesummetillväxten i högalternativet och av att ökningen slår igenom på kommunalskatteutbetalningarna först med en viss eftersläpning. Inkomsterna från juridiska personer beräknas i detta alternativ bli ungefär lika stora i nominella termer som i lågalternativet på grund av den svaga ekonomiska aktiviteten i högalternativet. Inkomstskatten exkl. utgifter ökar i stort sett i samma takt som lönesumman i de bägge alternativen.

Inkomsterna från de *lagstadgade socialavgifterna, netto* beräknas i löpande priser öka med ca 5,6 % per år i lågalternativet och 8,3 % i högalternativet. Denna utveckling stämmer relativt väl överens med lönesummans utveckling.

Mervärdeskattens årliga ökningstakt beräknas i löpande priser komma att uppgå till i genomsnitt ca 4,3 % per år i lågalternativet och 8,0 % i högalternativet. Inkomsterna utvecklas därmed i stort sett i takt med den privata konsumtionens förändring i löpande priser.

Övriga *indirekta skatter* förutses öka med i genomsnitt endast ca 1 % per år såväl i lågalternativet som i högalternativet, eftersom långtidsbudgetkal-

kylan baseras på oförändrade nominella skattesatser. Ökningen beror främst på antaganden om volymökning avseende exempelvis energianvändning.

Ränteinkomster och återbetalning av lån beräknas i löpande priser att minska med 4,7 % per år i lågalternativet och med 0,7 % per år i högalternativet. De värdemässigt mest betydelsefulla inkomsterna utgörs av räntor och amorteringar på bostadslån och energisparlån. Inkomsterna från de förstnämnda sjunker successivt under perioden till följd av att nya lån fr.o.m. budgetåret 1985/86 bokförs utanför statsbudgeten. Skillnaden i utvecklingstakt mellan de båda alternativen förklaras främst av att räntorna antas sjunka successivt under perioden i lågalternativet medan de ligger kvar på en oförändrad nivå i högalternativet.

Tabell 4. Totala statsinkomster enligt lågalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	In- komst- titel 1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Inkomstskatt	10 %	55,1	+ 2,1	+ 6,0	+ 7,7	+ 3,1	– 0,5 % ¹	+6,6 % ¹
Socialavgifter	17,7 %	54,7	+ 3,3	+ 2,8	+ 3,6	+ 3,7	+ 6,0 %	+5,6 %
Mervärdeskatt	11,2 %	58,3	+ 3,3	+ 2,8	+ 2,9	+ 2,8	+ 3,9 %	+4,3 %
Övriga indirekta skatter	13,5 %	48,3	– 0,4	+ 0,8	+ 0,6	+ 0,7	– 0,8 %	+1,0 %
Ränteinkomster och återbetalning av lån	22,5 %	16,2	– 0,6	– 1,0	– 0,9	– 0,2	– 3,8 %	–4,7 %
Övriga inkomster	16,1 %	28,2	+ 4,5	– 2,1	+ 0,1	– 0,1	+26,5 %	+4,2 %
Totala statsinkomster	13,7 %	260,8	+11,2	+ 9,1	+14,0	+10,0	+ 4,3 %	+4,0 %
Absolut nivå			272,0	281,1	295,1	305,1		
Andel av BNP, %		30,1	29,9	29,5	29,4	28,9		
Inkomster uttryckt i 1985/86 års priser		260,8	266,7	265,2	270,7	270,7	2,3 %	1,0 %

¹ Exkl. effekten av den särskilda skattereduktionen för löntagare 1985.

Inom ett flertal inkomstslag redovisas både inkomster och utgifter på budgetens inkomstsida. På dessa inkomsttitlar sker således en nettoredovisning. Detta förhållande försvårar en analys av olika antagandens effekt på statsinkomsternas utveckling. Ett genomgående drag är nämligen att inkomster och utgifter under inkomsttitlarna inte utvecklar sig parallellt. Detta blir särskilt accentuerat i en situation, då antagandena om lönesumma och konsumentpris varierar mellan åren. I tabellerna 6 och 7 redovisas därför för vissa viktigare inkomstslag statsbudgetens nettoinkomster uppdelade på inkomster resp. utgifter. Det är framför allt för inkomstskatt, lagstadgade socialavgifter och mervärdeskatt som de nettoredovisade beloppen på statsbudgeten skiljer sig från bruttobeloppen. För övriga inkomstslag har någon bruttoredovisning inte tagits fram.

Tabell 5. Totala statsinkomster enligt högalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80— 1983/84	In- komst- titel 1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86— 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86— 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Inkomstskatt	10 %	55,1	+10,3	+ 7,0	+ 9,2	+ 6,6	+13,8 % ¹	+11,4 % ¹
Socialavgifter	17,7 %	54,7	+ 5,4	+ 4,7	+ 5,1	+ 5,4	+ 9,9 %	+ 8,3 %
Mervärdeskatt	11,2 %	58,3	+ 5,7	+ 4,8	+ 5,2	+ 5,5	+ 9,8 %	+ 8,0 %
Övriga indirekta skatter	13,5 %	48,3	- 0,4	+ 0,8	+ 0,6	+ 0,7	- 0,1 %	+ 1,0 %
Ränteinkomster och återbetalning av lån	22,5 %	16,2	+ 0,3	- 0,2	- 0,3	- 0,3	+ 1,9 %	- 0,7 %
Övriga inkomster	16,1 %	28,2	+ 4,4	- 1,9	+ 0,2	+ 0,1	+26,2 %	+ 4,5 %
Totala statsinkomster	13,7 %	260,8	+25,7	+15,2	+20,0	+18,0	+ 9,9 %	+ 6,8 %
Absolut nivå			286,5	301,7	321,7	339,7		
Andel av BNP, %		30,1	30,4	29,9	29,8	29,4		
Inkomster uttryckt i 1985/86 års priser		260,8	267,8	264,6	261,5	259,3	+ 2,7 %	- 0,2 %

¹ Exkl. effekten av den särskilda skattereduktionen för löntagare 1985.

Den största differensen mellan brutto- och nettoredovisningen föreligger inom *inkomstskattens* område. Bruttoinkomsterna utvecklar sig över en längre tidsperiod i stort efter lönesummans utveckling. Utgifterna består till största delen av kommunalskatteutbetalningar och överskjutande skatt.

Tabell 6. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomstsida budgetåren 1985/86—1989/90 enligt lågalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Inkomstskatt					
inkomster	206,0	222,9	236,7	249,4	262,1
utgifter	150,9	165,7	173,6	178,5	188,1
netto	55,1	57,2	63,1	70,9	74,0
Socialavgifter (exkl. ATP)					
inkomster	99,5	105,3	110,6	116,2	121,9
utgifter	44,8	47,2	49,8	51,8	53,9
netto	54,7	58,0	60,8	64,4	68,1
Mervärdeskatt					
inkomster	109,8	114,6	119,3	126,4	134,2
utgifter	51,5	54,0	56,1	60,3	65,3
netto	58,3	60,6	63,2	66,1	68,9
Övriga inkomster (netto)	92,7	96,2	94,0	93,7	94,1
Totala statsinkomster	260,8	272,0	281,1	295,1	305,1
Procentuell utveckling, inkomster		+6,1	+4,0	+4,5	+4,5
Procentuell utveckling, utgifter		+7,9	+4,7	+4,0	+5,7
Procentuell utveckling, netto		+4,3	+3,3	+4,9	+3,4

Utbetalningarna av kommunalskattemedel till kommunerna sker månadsvis och avser dels förskott baserat på senast kända taxering och med hänsyn till aktuell utdebitering, dels slutavräkning för senast kända taxeringsresultat. Detta betyder att kraftiga förändringar av lönesummans tillväxt slår igenom på kommunalskattebetalningarna först med en viss eftersläpning.

Tabell 7. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomstsida budgetåren 1985/86–1989/90 enligt högalternativet
Miljarder kronor, löpande priser

	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Inkomst					
inkomster	206,0	232,9	252,9	272,6	294,0
utgifter	150,9	167,5	180,5	191,0	205,9
netto	55,1	65,4	72,4	81,6	88,1
Socialavgifter (exkl. ATP)					
inkomster	99,5	109,5	117,7	126,4	135,7
utgifter	44,8	49,4	52,8	56,6	60,3
netto	54,7	60,1	64,8	69,9	75,3
Mervärdesskatt					
inkomster	109,8	120,3	129,5	139,6	150,3
utgifter	51,5	56,3	60,7	65,6	70,8
netto	58,3	64,0	68,8	74,0	79,5
Övriga inkomster (netto)	92,7	97,0	95,7	96,2	96,8
Totala statsinkomster	260,8	286,5	301,7	321,7	339,7
Procentuell utveckling, inkomster		+ 10,2	+ 6,4	+ 6,5	+ 6,6
Procentuell utveckling, utgifter		+ 10,5	+ 7,6	+ 6,5	+ 7,6
Procentuell utveckling, netto		+ 9,8	+ 5,3	+ 6,6	+ 5,6

5 Statsutgifterna

Utgifterna på statsbudgeten ökade kraftigt under 1970- och början av 1980-talet. Uttryckt i *fasta priser* ökade statsutgifterna inkl. statsskuldräntor budgetåren 1970/71–1982/83 med i genomsnitt 5,5 % per år. Under samma period ökade bruttonationalprodukten i volym endast med i genomsnitt 1,7 % per år. Denna utveckling, som var särskilt påtaglig under senare delen av 1970-talet medförde att statsutgifternas andel av bruttonationalprodukten ökade från ca 27 % budgetåret 1970/71 till ca 42 % budgetåret 1982/83.

Budgetåret 1983/84 bröts denna trend. De totala utgifterna minskade i reala termer med ca 2 %, vilket medförde att utgifternas andel av bruttonationalprodukten sjönk till 40 %. För utgifterna exkl. statsskuldräntor är trendbrottet ännu tydligare. Mellan budgetåren 1982/83 och 1983/84 minskade således utgifterna exkl. statsskuldräntor med drygt 5 % i *fasta priser*.

Den kraftiga minskningen av utgifterna exkl. statsskuldräntor mellan budgetåren 1982/83 och 1983/84 förklaras bl.a. av minskade industripolitiska insatser. Utgifterna exkl. statsskuldräntor minskar även budgetåret 1984/85 och beräknas fortsätta minska under budgetåret 1985/86.

Tillväxten i statsutgifterna under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet kan till stor del förklaras av automatiskt verkande regler som – till följd av hög inflation och räntenivå – har drivit upp takten i utgiftsökningarna. Vidare har olika reformbeslut påverkat utgiftsutvecklingen liksom de ökade medel som avsatts till arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder.

Den snabbast växande utgiftsposten under senare år har varit *räntor på statsskulden*. Till en del kan ökningen förklaras av den stigande räntenivån under senare delen av 1970-talet och 1980-talets första år, men framför allt förklaras utgiftsutvecklingen av den mycket snabbt växande statsskulden som uppkommit till följd av de ackumulerade budgetunderskotten. Den sista juni 1974 uppgick statsskulden till 52,7 miljarder kronor. Fem år senare hade skulden ökat till 139 miljarder kronor för att i slutet av budgetåret 1983/84 uppgå till 482 miljarder kronor. (Räknat i aktuella valutakurser uppgick statsskulden vid denna tidpunkt till 508 miljarder kronor.) Av det sistnämnda beloppet var närmare 103 miljarder kronor (resp. 129 miljarder kronor) placerade som lån utom landet. Förutom räntenivå och budgetunderskott har valutakursförändringar ökat utgifterna för statsskuldräntor, dels genom påverkan på de utländska räntebetalningarna, dels – och framför allt – genom valutaförluster vid inlösen av lån. Valutaförlusterna budgetåret 1984/85 beräknas uppgå till 14,3 miljarder kronor.

I 1983 års långtidsbudget gavs en utförlig redovisning bl. a. av hur statsskuldräntorna beräknas och av statsskuldens utveckling.

Studier av statsutgifternas utveckling kan ha olika syften. Om inriktningen är att analysera för vilka ekonomisk-politiska *ändamål* som utgifter anslås på statsbudgeten torde den utförliga redovisning som återfinns i appendix kunna tjäna som underlag. I beskrivningen av utgiftsutvecklingen för de skilda ändamålen läggs tonvikten vid de faktorer, t. ex. i form av volymförändringar och regelsystem, som styr utgiftsutvecklingen. I det följande (avsnitt 5.1) sammanfattas de beräkningsresultat som där framkommer. Om syftet i stället är att analysera statsutgifternas inverkan på samhällsekonomin utifrån ett nationalekonomiskt betraktelsesätt bör statsbudgetens utgifter delas upp i kategorier som möjliggör en analys av sambanden mellan staten och övriga samhällssektorer. Vid en analys av detta slag brukar statsutgifterna delas upp i *realekonomiska grupper*. En sådan redovisning återfinns i avsnitt 5.2.

5.1 Sammanfattning av statsutgifternas utveckling

Beräkningarna av statsutgifterna utgår från de anslagsbelopp för budgetåret 1985/86 som redovisas i budgetpropositionen eller, om förändringar därefter inträffat på grund av särpropositioner m. m., från det reviderade budgetförslaget. Den utveckling av statsbudgetens utgifter som redovisas i appendix sammanfattas i tabell 8. Enligt de redovisade beräkningarna skulle *statsutgifterna i oförändrad pris- och lönenivå (exkl. statsskuldräntor)* minska med i genomsnitt 0,1 % per år under perioden. Den faktiska utvecklingen av utgifterna exkl. statsskuldräntor under den bakomliggande perioden 1979/80–1983/84 innebar en genomsnittlig minskning med 0,3 % per år i fasta priser.

För de flesta anslag är utvecklingen av priser och/eller löner styrande för de framtida utgifterna. I tabell 9 redovisas utgiftsutvecklingen i löpande priser enligt lågalternativet och i tabell 10 redovisas utgiftsutvecklingen i löpande priser enligt högalternativet. Omräkningen till löpande priser baseras på den utgiftsutveckling i oförändrad prisoch lönenivå (fasta priser)

Tabell 8. Utgiftsutvecklingen i oförändrad pris- och lönenivå (exkl. statsskuldräntor)
Miljarder kronor

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Rättsväsende	+ 1,3	9,6	+0,0	–0,1	+0,0	+0,0	+ 0,0	–0,3
Internationellt utveck- lingssamarbete och övrig internationell samverkan	+ 1,3	9,8	–0,2	+0,1	+0,1	+0,2	– 2,0	+0,5
Totalförsvar	+ 0,2	26,3	–0,1	+0,0	+0,0	+0,0	– 0,4	–0,1
Folkpensioner, sjuk- försäkring m. m.	– 0,2	50,8	+0,0	–0,3	–0,3	–0,4	+ 0,0	–0,5
Stöd till barnfamiljer	– 0,8	20,2	+0,2	+0,1	+0,0	+0,0	+ 1,0	+0,4
Hälso-, sjuk- och socialvård	– 2,9	8,7	+0,1	+0,0	+0,0	+0,0	+ 1,1	+0,3
Kommunikationer	+ 5,0	11,3	–0,4	–0,2	+0,0	+0,0	– 3,5	–1,4
Allmänna bidrag till den kommunala sek- torn	– 2,5	13,3	+0,3	+0,2	+0,1	+0,1	+ 2,3	+1,3
Utbildning och forskning	+ 1,2	37,5	–0,7	–0,3	–0,3	–0,4	– 1,9	–1,2
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	+ 1,2	19,6	+0,5	–1,1	–0,4	–0,3	+ 2,6	–1,7
Bostadspolitik	+ 9,0	11,2	+1,8	–0,5	–0,9	–0,6	+16,1	–0,5
Näringspolitik	–13,2	6,4	–0,2	–0,4	–0,3	–0,2	– 3,1	–4,6
Energiförsörjning	– 3,0	4,8	–0,9	–0,3	+0,1	–0,3	–18,8	–8,3
Övrigt	– 7,5	18,3	+5,2	+0,0	+0,0	–0,2	+28,4	+6,2
Utgifter i oförändrad pris- och lönenivå exkl. statsskuldräntor	–0,3	247,8	+5,6	–2,8	–1,9	–2,1	+ 2,2	–0,1

Tabell 9. Utgiftsutvecklingen i löpande pris- och lönenivå – lågalternativet
Miljarder kronor

	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Rättväsende	9,6	+ 0,6	+0,4	+0,4	+0,5	+ 6,2	+4,6
Internationellt utvecklings- samarbete och övrig inter- nationell samverkan	9,8	+ 0,6	+0,4	+0,5	+0,6	+ 6,1	+5,0
Totalförsvaret	26,3	+ 0,6	+1,0	+1,0	+1,0	+ 2,3	+3,3
Folkpensioner, sjukförsäkring m. m.	50,8	+ 1,8	+1,2	+1,3	+1,3	+ 3,5	+2,6
Stöd till barnfamiljer	20,2	+ 0,3	+0,1	+0,1	+0,1	+ 1,5	+0,7
Hälsa-, sjuk- och socialvård	8,7	+ 0,1	+0,0	+0,1	+0,1	+ 1,1	+0,9
Kommunikationer	11,3	+ 0,0	+0,2	+0,2	+0,3	+ 0,0	+1,5
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	13,3	+ 0,8	+0,7	+0,7	+0,8	+ 6,0	+5,2
Utbildning och forskning	37,5	+ 1,2	+1,5	+1,2	+1,3	+ 3,2	+3,3
Arbetsmarknads- och regional- politik	19,6	+ 0,7	-0,5	+0,1	+0,0	+ 3,6	+0,4
Bostadspolitik	11,2	+ 1,8	-0,5	-0,9	-0,6	+16,1	-0,4
Näringspolitik	6,4	+ 0,0	-0,3	-0,2	-0,1	+ 0,0	-2,4
Energiförsörjning	4,8	- 0,7	-0,1	+0,2	-0,2	-14,6	-4,5
Övrigt	18,3	+ 5,3	+0,1	+0,2	-0,1	+30,0	+6,8
Delsumma utgifter i löpande priser exkl. statsskuldräntor	247,8	+13,1	+4,2	+4,9	+5,0	+ 5,3	+2,6
Statsskuldräntor	73,8	+ 1,2	+4,0	+1,0	+0,0	+ 1,6	+2,0
Totala statsutgifter i löpande priser	321,6	+14,3	+8,2	+5,9	+5,0	+ 4,8	+2,5
Absolut nivå		335,9	344,1	350,0	355,0		

som redovisas i tabell 8. Till grund för omräkningen ligger de antaganden som presenterats i kapitel 3.2. För varje anslag på statsbudgeten beräknas utgifterna utifrån gällande regler vad gäller de utgiftsstyrande faktorerna. Sålunda räknas t.ex. folkpensionsanslaget upp med basbeloppet medan beräkningarna av förvaltningsanslagen baseras på den antagna löneutvecklingen för den del av anslagen som utgörs av löner och för andra delar på prisantagandet. Utgifterna för förvaltningen har vidare beräknats under antagandet att det s. k. huvudförslaget genomförs.

Efter omräkning blir den genomsnittliga årliga ökningen av *statsutgifterna i löpande priser enligt lågalternativet (exkl. statsskuldräntor)* 2,6% under långtidsbudgetperioden.

Den genomsnittliga årliga ökningen av *statsutgifterna i löpande priser (exkl. statsskuldräntor) enligt högalternativet* blir 6,4% under perioden.

I det högre alternativet antas en låg ekonomisk aktivitet med hög arbetslöshet och hot om företagsnedläggelser som följd. De kostnader av arbetsmarknads- och industripolitisk art som därvid kan komma att belasta

Tabell 10. Utgiftsutvecklingen i löpande pris- och lönenivå – högalternativet
Miljarder kronor

	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Rättväsende	9,6	+ 0,8	+ 0,7	+ 0,8	+ 0,9	+ 8,3	+ 7,5
Internationellt utvecklings- samarbete och övrig inter- nationell samverkan	9,8	+ 0,8	+ 0,7	+ 0,8	+ 0,8	+ 8,2	+ 7,1
Totalförsvar	26,3	+ 1,9	+ 2,1	+ 2,2	+ 2,4	+ 7,2	+ 7,3
Folkpensioner, sjukförsäkring m. m.	50,8	+ 4,5	+ 3,5	+ 3,6	+ 3,7	+ 8,9	+ 6,8
Stöd till barnfamiljer	20,2	+ 0,4	+ 0,2	+ 0,1	+ 0,2	+ 2,0	+ 1,1
Hälso-, sjuk- och socialvård	8,7	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,1	+ 1,1	+ 1,1
Kommunikationer	11,3	+ 0,1	+ 0,4	+ 0,6	+ 0,6	+ 0,9	+ 3,6
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	13,3	+ 0,9	+ 1,1	+ 1,1	+ 1,3	+ 6,8	+ 7,4
Utbildning och forskning	37,5	+ 2,6	+ 1,9	+ 2,9	+ 2,0	+ 6,9	+ 5,8
Arbetsmarknads- och regional- politik	19,6	+ 2,1	+ 0,1	+ 0,7	+ 0,7	+10,7	+ 4,3
Bostadspolitik	11,2	+ 2,7	+ 1,4	+ 0,3	+ 0,9	+24,1	+10,2
Näringspolitik	6,4	+ 0,0	- 0,2	- 0,1	+ 0,0	+ 0,0	- 1,2
Energiförsörjning	4,8	- 0,7	+ 0,0	+ 0,4	- 0,1	-14,6	- 2,2
Övrigt	18,3	+10,6	+ 2,2	+ 1,5	+ 0,3	+57,9	+15,8
Delsumma utgifter i löpande priser exkl. statsskuldräntor	247,8	+26,8	+14,2	+15,0	+13,8	+10,8	+ 6,4
Statsskuldräntor	73,8	+ 5,2	+10,0	+10,0	+11,0	+ 7,0	+10,5
Totala statsutgifter i löpande priser	321,6	+32,0	+24,2	+25,0	+24,8	+10,0	+ 7,4
Absolut nivå	353,6	377,8	402,8	427,6			

statsbudgeteten har schablonmässigt räknats fram och lagts in i kalkylerna. Dessa merkostnader antas successivt stiga för att de två sista åren i perioden uppgå till ca 10 miljarder kronor.

Utgifterna för statsskuldräntor beräknas under slutåret uppgå till 80 resp. 110 miljarder kronor för låg- resp. högalternativet. För en närmare beskrivning av statsskuldräntornas utveckling hänvisas till avsnitt 5.2.

Budgetåret 1989/90 beräknas, enligt vad som framgår av tabellerna 9 och 10, utgifterna i löpande priser vara närmare 73 miljarder kronor högre i högalternativet än i lågalternativet. Utgifternas ökningstakt åren framöver är således i mycket hög grad beroende av vilka antaganden som görs om pris- och löneutvecklingen.

5.2 Statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier

Denna genomgång i realekonomiska termer bygger i huvudsak på det inom nationalräkenskaperna tillämpade internationella SNA-systemet (Sy-

stem of National Accounts) som innebär att statsutgifterna delas upp i konsumtion, investeringar, transfereringar och finansiella transaktioner.

Vid en analys av utvecklingen i reala termer måste de finansiella transaktionerna särskiljas från utgifterna i övrigt. Realekonomiskt betraktas de finansiella transaktionerna som en del av kreditmarknaden. Det är vidare viktigt att skilja mellan å ena sidan sådana utgifter där staten slutligt förbrukar produktionsresurser och å andra sidan sådana utgifter som utgörs av överföringar (transfereringar) till andra sektorer i ekonomin. De senare påverkar den reala samhällsekonomiska utvecklingen indirekt, bl. a. genom sina effekter på de disponibla inkomsterna i andra delar av ekonomin.

De statliga konsumtions- och investeringsutgifterna visar statens direkta (slutliga) förbrukning av reala resurser. Som *konsumtionsutgifter* betraktas utgifter för statliga myndigheters produktion av tjänster inom t. ex. försvaret, undervisningssektorn och rättsväsendet. Konsumtionsutgifterna består till närmare 50 % av lönekostnader, inkl. sociala avgifter. Återstoden är omkostnader i den löpande verksamheten, exempelvis inköp av konsumtionsvaror, hyror, reparationer och underhåll. Försvarets investeringar, som inte antas ha någon civil användning, betraktas i enlighet med SNA-systemet som konsumtion.

Det *investeringsbegrepp* som används skiljer sig i princip inte från det som gäller för den privata sektorn. Som statliga investeringar betraktas utgifter för byggnader och anläggningar samt materielinköp för civila ändamål. Precis som för övriga utgifter på statsbudgeten belastar investeringar statsbudgeten vid tidpunkten för utbetalningen. Investeringsutgifterna periodiseras således inte. Till skillnad från vad som gäller vid en strikt tillämpning av SNA-systemet räknas i långtidsbudgeten även affärsverkens investeringar – i den mån de finansieras över statsbudgeten – som statliga investeringar.

Det bör understrykas att gränsen mellan konsumtion och investeringar i vissa fall kan vara flytande. Det kan sålunda hävdas att delar av utgifterna för t. ex. utbildning och forskning, vilka klassificeras som konsumtion, utgör produktiva investeringar i lika hög grad som exempelvis inköp av maskiner.

Transfereringarna indelas i undergrupper med utgångspunkt i vilken sektor av ekonomin som är mottagare av inkomstöverföringen. I långtidsbudgeten delas transfereringarna upp i överföringar till hushåll, kommuner och företag. I SNA-systemet räknas också ränteutgifter för statsskulden som transfereringar. I långtidsbudgeten redovisas dock dessa för sig.

Till gruppen *finansiella transaktioner* hänförs utgifter för utlåning, aktie-teckning m. m.

Konsumtion

Som framgår av tabell 11 utgörs närmare hälften av statens konsumtionsutgifter av kostnader för löner. Under den framförliggande perioden ökar de statliga konsumtionsutgifterna i fasta priser med i genomsnitt 0,1 % per år.

Tabell 11. Konsumtionsutgifternas utveckling
Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnitt- lig procen- tuell för- ändring 1979/80— 1983/84	1985/86	Procentuell andel av totala statsutgif- ter	Genomsnitt- lig procen- tuell för- ändring 1985/86— 1989/90
Summa statliga kon- sumtionsutgifter	+1,7	70,0	21,8	+0,1
därav				
Löner	+0,3	34,3	10,7	+0,8
Annan konsumtion	+3,3	35,7	11,1	-0,6

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Investeringar

På statsbudgeten återfinns utgifter för investeringsändamål inom såväl statlig som kommunal och privat sektorn. Investeringsutgifter i kommunal och privat sektor redovisas som transfereringar för investeringsändamål till dessa sektorer för investeringsändamål. I långtidsbudgeten redovisas endast de medel som på budgeten anslås för investeringar inom statliga myndigheter och statliga affärsverk som direkta statliga investeringar. Staten påverkar emellertid en större andel av den totala investeringsvolymen än vad dessa belopp anger eftersom betydande delar av affärsverkens (inkl. dotterbolagens) totala investeringar inte finansieras över statsbudgeten. Vidare klassificeras som nämnts utgifter på budgeten för investeringar i andra sektorer som transfereringsutgifter.

De direkta statliga investeringarna på budgeten uppgår budgetåret 1985/86 till ca 10,8 miljarder kronor. Under långtidsbudgetperioden beräknas dessa öka med 0,1 % per år räknat i fasta priser. Investeringarnas utveckling under långtidsbudgetperioden beror på att beräkningarna i första hand tar hänsyn till beslutade investeringar. Utgifterna för investeringar inom affärsverken ökar således med 1,8 % årligen i fasta priser medan övriga investeringar minskar något.

Tabell 12. Investeringar

Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	1985/86	Procentuell andel av totala statsutgifter	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90
Summa statliga investeringsutgifter	+1,3	10,8	3,4	+0,1
därav				
Statliga affärsverk	+6,7	4,1	1,3	+1,8
Övriga investeringar	-3,5	6,7	2,1	-1,0

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt genomförbara.

För att de totala statsutgifterna inte skall underskattas under långtidsbudgetperioden till följd av ovan nämnda beräkningsteknik har skillnaden mellan utgifterna för en låg "normal" nivå på investeringarna och i tabellen inlagda belopp beaktats under posten tillkommande utgiftsbehov, netto.

Tabell 13. Transfereringarnas utveckling

Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	1985/86	Procentuell andel av totala statsutgifter	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90
Summa transfereringar	- 0,5	161,2	50,1	-0,3
därav				
Transfereringar till hushåll ¹	+ 5,8	83,6	26,0	-0,5
Transfereringar till kommunsektorn	+ 0,5	56,3	17,5	+0,3
Transfereringar till företag m. m. ²	-17,7	13,8	4,3	-2,5
Internationella transfereringar	- 1,3	7,5	2,3	+1,0

¹ Inkl. räntebidrag för bostäder.

² Inkl. livsmedelssubventioner.

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt genomförbara.

Transfereringar

Transfereringarna beräknas för budgetåret 1985/86 svara för ca 50,1 % av de totala statsutgifterna. Utvecklingen av transfereringarna redovisas i tabell 13. Om man ser till utvecklingen under de senaste åren, finner man att transfereringarna till hushåll ökat med 5,8 % medan transfereringarna till företag minskat med 17,7 % i fasta priser. Totalt sett har transfereringarna minskat med 0,5 % i fasta priser mellan budgetåren 1979/80–1983/84. Under den framförliggande perioden beräknas transfereringarna minska med 0,3 % per år, uttryckta i fasta priser.

Transfereringar till hushåll beräknas minska med i genomsnitt 0,5 % per år i oförändrad pris- och lönenivå. Folkpensionerna dominerar i denna grupp och svarar för över hälften av utgifterna. Som framgår av tabell 14 minskar folkpensionerna något i fasta priser. Denna effekt följer av att allt fler pensionärer erhåller ATP, vilket över långtidsbudgetperioden sänker kostnaderna på statsbudgeten för pensionstillskott. Statens totala utgifter för pensioner, dvs. inkl. ATP, ökar däremot med 2,7 % per år i fasta priser under perioden 1985/86–1989/90.

Tabell 14. Transfereringar till hushåll
Miljarder kronor

	1985/86	Genomsnittlig årlig förändring 1985/86–1989/90		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternat- ivet	Löpande priser högalternat- ivet
Summa transfe- ringar till hushåll	83,6	-0,5	+1,7	+ 7,4
därav				
Folkpensioner	44,7	-0,6	+2,6	+ 7,0
Räntebidrag till bostäder	10,4	+2,4	+0,2	+11,4
Barnbidrag	8,2	-0,9	-0,9	- 0,9
Sjukförsäkring och föräldraförsäkring	5,5	+0,9	+4,3	+ 7,0

Utgifterna för barnbidrag minskar. Detta beror på att antalet barn beräknas minska och att bidragsnivån förutsätts vara oförändrad.

De statliga *transfereringarna till kommunsektorn* för konsumtion och investeringar omfattar dels bidrag avsedda för särskilda ändamål, t. ex. löner för lärare i grundskolan och gymnasieskolan, dels allmänna bidrag, främst skatteutjämningsbidrag. Ett drygt tiotal specialdestinerade bidrag svarar för närmare 80 % av de statsbidrag till den kommunala sektorn som utgår för särskilda ändamål. Transfereringarna till kommunsektorn beräk-

nas under långtidsbudgetperioden öka med 0,3 % per år i oförändrad pris- och lönenivå och i löpande priser öka med 3,3 % per år i lågalternativet resp. 4,9 % per år i högalternativet.

Tabell 15. Transfereringar till kommunsektorn
Miljarder kronor

	1985/86	Genomsnittlig årlig förändring 1985/86–1989/90		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternativa- tivet	Löpande priser högalterna- tivet
Summa transfe- reringar till kommunsektorn	56,3	+0,3	+3,3	+4,9
därav				
Bidrag till skol- väsendet m. m.	17,5	–2,1	+4,0	+6,6
Skatteutjämnings- bidrag	11,5	+1,7	+6,1	+8,6
Bidrag till sjuk- vård, social hem- hjälp m. m.	7,6	+0,7	+0,7	+1,0
Bidrag till för- skolor, daghem, m. m.	7,4	+2,6	+2,6	+2,6

Bidrag till skolväsendet m. m. avser till över 90 % löner till grundskole- och gymnasieskolelärarna. Nedgången i oförändrad pris- och lönenivå sammanhänger framför allt med minskat antal elever.

Transfereringar till företag m.m. inkluderar överföringar till såväl privata som statliga företag. I fasta priser registreras en genomsnittlig minskning med 2,4 % per år under perioden. I lågalternativet erhålls en lika stor minskning eftersom dessa transfereringar inte har omräknats med hänsyn till pris- och löneantagandena. I det högre alternativet ökar utgifterna med 3,1 % per år på grund av de tillkommande utgifter för arbetsmarknads- och industripolitiska insatser som antas uppstå på grund av den låga ekonomiska aktiviteten i detta alternativ. Som framgår av redovisningen under ändamålsgruppen näringspolitik har de statliga insatserna till krisdrabbade företag och branscher varit mycket stora under den historiska perioden. För långtidsbudgetperioden har några nya sådana insatser inte lagts in i beräkningarna.

De *internationella transfereringarna* består nästan helt av anslag till utvecklingsbistånd (u-hjälp). Biståndets tillväxt följer bruttonationalinkomstens utveckling. Totalt ökar transfereringarna med 1,0 % i fasta priser. Denna beräkning baseras på lågalternativets antagande om viss årlig tillväxt i BNI. I löpande priser innebär detta en årlig genomsnittlig ökning med 6,1 % per år i lågalternativet samt med 8,3 % per år i högalternativet.

Statsskuldräntor

Utgifterna för statsskuldräntor, m. m. består dels av ränteutgifter för av staten upptagna lån inom och utom landet, dels av valutaförluster¹ till följd av ändrade växelkurser. Totalt beräknas dessa utgifter uppgå till 73,8 miljarder kronor budgetåret 1985/86. I lågalternativet ökar utgifterna för statsskuldräntor m. m. till 80,0 miljarder kronor budgetåret 1989/90. I högalternativet uppgår motsvarande utgifter till 110,0 miljarder kronor. Beräkningarna har gjorts med hjälp av riksgäldskontorets modell för beräkning av statsskuldräntor.

Tabell 16. Utgifter för statsskuldräntor, m. m. i löpande priser
Miljarder kronor

	Absolut nivå 1985/86	Förändring till				Årlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	
A. Totalt: Lågalternativet	73,8	+ 1,2	+ 4,0	+ 1,0	+ 0,0	+ 2,0
varav: – räntor på inhemska lån	53,7	+ 6,7	+ 3,5	+ 2,3	+ 1,4	+ 5,9
– räntor på utländska lån	13,7	– 0,2	– 0,7	– 1,2	– 1,3	– 6,9
– valutaförluster	6,4	– 5,3	+ 1,2	– 0,1	– 0,1	–24,3
B. Totalt: Högalternativet	73,8	+ 5,2	+10,0	+10,0	+11,0	+10,5
varav: – räntor på inhemska lån	53,7	+10,4	+ 8,7	+10,1	+10,9	+15,0
– räntor på utländska lån	13,7	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,0	+ 0,2	+ 0,7
– valutaförluster	6,4	– 5,3	+ 1,2	– 0,1	– 0,1	–24,3

Den relativt måttliga ökningen av utgifterna för statsskuldräntorna i lågalternativet beror på att effekterna på ränteutgifterna av den ökade statsskulden motverkas av en sänkt räntenivå. I högalternativet ökar utgifterna för statsskuldräntorna betydligt fortare dels till följd av större budgetunderskott under långtidsbudgetperioden, dels till följd av att räntenivåerna inte sjunker under perioden som i lågalternativet.

Valutaförlusterna beräknas uppgå till 14,1 miljarder kronor under långtidsbudgetperioden.

¹ Utländska lån redovisas i riksbokföringen till värdet i kronor vid upplåningstillfället. Om lånets värde i kronor vid inlösen tidpunkten, till följd av valutakursförändringar, avviker från det redovisade värdet uppstår en valutaförlust eller valutavinst.

Finansiella transaktioner

I posten finansiella transaktioner ingår dels statlig utlåning till olika ändamål såsom studielån, lokaliseringsslån och övriga lån till företag, dels aktieköp, köp och försäljning av mark samt förändringar i dispositionen av rörliga krediter. Som framgår av tabell 17 beräknas de finansiella transaktionerna öka med 1,3 % per år i oförändrad pris- och lönenivå.

Tabell 17. Finansiella transaktioner
Miljarder kronor

	1985/86	Genomsnittlig årlig förändring 1985/86 – 1989/90		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternativa- tivet	Löpande priser högalterna- tivet
Summa finansiella transaktioner	5,8	+1,3	+2,9	+5,9
därav				
Statliga lån	5,3	+1,4	+3,1	+6,4
varav				
Studielån	4,1	+0,0	+2,9	+7,1

Statens finansiella transaktioner är av väsentlig betydelse vid en studie av sparandets utveckling. Statens finansiella sparande definieras som budgetsaldot reducerat med *netto beloppet* av finansiella transaktioner, inkl. valutaförluster, på budgetens utgiftssida och amorteringar av statliga lån på budgetens inkomstsida. Det statliga finansiella sparandet är en del av det totala finansiella sparandet i ekonomin. Summan av de olika sektorernas finansiella sparande utgör bytesbalansens saldo.

Sammanfattning av statsbudgetens utgifter uppdelade på realekonomiska kategorier

Totalt sett minskar statsutgifterna exkl. statsskuldräntorna under långtidsbudgetperioden med 0,1 % i fasta priser. Omräknat till löpande priser blir ökningen 2,6 % i lågalternativet och 6,4 % i högalternativet. I tabellerna 18 och 19 redovisas utvecklingen i löpande priser i låg- resp. högalternativet för de totala statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier.

5.3 Utgiftsutvecklingen 1975/76–1984/85

En viktig orsak till de minskade budgetunderskotten under senare år är att statsutgifternas tidigare snabba tillväxt vänts till en minskning i reala termer. I detta avsnitt redovisas utgiftsutvecklingen under de senaste tio

Tabell 18. Totala statsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser – lågalternativet

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	
– Statlig konsumtion och investeringar	+ 10,7	80,8	+ 5,2	+ 2,0	+ 2,7	+ 2,3	+ 3,6
– Transfereringar till hushåll	+ 16,9	83,6	+ 3,4	+ 0,9	+ 0,7	+ 0,9	+ 1,7
kommuner	+ 9,5	56,3	+ 3,4	+ 1,5	+ 1,3	+ 1,5	+ 3,3
företag	– 9,7	13,8	+ 0,0	– 0,6	– 0,4	– 0,3	– 2,4
utlandet	+ 8,0	7,5	+ 0,6	+ 0,4	+ 0,5	+ 0,5	+ 6,1
– Finansiella transaktioner	+ 1,5	5,8	+ 0,5	+ 0,0	+ 0,1	+ 0,1	+ 2,9
Summa utgifter exkl. stats- skuldräntor	+ 9,1	247,8	+ 13,1	+ 4,2	+ 4,9	+ 5,0	+ 2,6
Statsskuldräntor	+ 42,8	73,8	+ 1,2	+ 4,0	+ 1,0	+ 0,0	+ 2,0
Summa utgifter	+ 13,1	321,6	+ 14,3	+ 8,2	+ 5,9	+ 5,0	+ 2,5
<i>Summa utgifter exkl. stats- skuldräntor i fasta priser</i>	<i>– 0,3</i>	<i>247,8</i>	<i>+ 5,6</i>	<i>– 2,8</i>	<i>– 1,9</i>	<i>– 2,1</i>	<i>– 0,1</i>

åren. Beräkningarna baseras på redovisade utfall för budgetåren 1975/76–1983/84 och på den beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1984/85 som presenteras i den reviderade finansplanen. Erfarenhetsmässigt avviker inte det redovisade utfallet i någon större omfattning från prognoser gjorda vid slutet av budgetåret. Prognosen för budgetåret 1984/85 bör med andra ord ligga nära det slutliga utfallet.

Utgifterna har beräknats i fasta priser. Omräkningen till fasta priser har skett i enlighet med den s.k. BNP-deflatorn. Den omräkning till fasta priser som görs i ändamålsavsnitten i appendix baseras på prisindex för resp. utgiftsslag. Dessa prisindex skiljer sig normalt något från BNP-deflatorn, vilket förklarar att den historiska utveckling som redovisas i appendix och i tabell 8 inte helt stämmer överens med beräkningarna i detta avsnitt.

För att illustrera förändringen i utgifternas utveckling har en uppdelning gjorts i tre perioder, nämligen budgetåren 1975/76–1980/81 (sex år), budgetåren 1981/82–1982/83 och budgetåren 1983/84–1984/85 (båda perioderna omfattar två år). Periodindelningen har valts så att de ingående åren i varje period i stort kännetecknas av samma genomsnittliga utvecklings-takt.

Tabell 19. Totala statsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser – högalternativet

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	
– Statlig konsumtion och investeringar	+10,7	80,8	+ 8,0	+ 4,7	+ 5,8	+ 5,5	+ 6,7
– Transfereringar till hushåll	+16,9	83,6	+10,0	+ 6,6	+ 5,7	+ 5,5	+ 7,4
– kommuner	+ 9,5	56,3	+ 5,3	+ 1,6	+ 2,9	+ 2,1	+ 4,9
– företag	– 9,7	13,8	+ 2,1	+ 0,4	– 0,4	– 0,3	+ 3,1
– utlandet	+ 8,0	7,5	+ 0,8	+ 0,6	+ 0,7	+ 0,7	+ 8,3
– Finansiella transaktioner	+ 1,5	5,8	+ 0,6	+ 0,3	+ 0,3	+ 0,3	+ 5,9
Summa utgifter exkl. stats- skuldräntor	+ 9,1	247,8	+26,8	+14,2	+15,0	+13,8	+ 6,4
Statsskuldräntor	+42,8	73,8	+ 5,2	+10,0	+10,0	+11,0	+10,5
Summa utgifter	+13,1	321,6	+32,0	+24,2	+25,0	+24,8	+ 7,4
<i>Summa utgifter exkl. stats- skuldränta i fasta priser</i>	<i>– 0,3</i>	<i>247,8</i>	<i>+ 5,6</i>	<i>– 2,8</i>	<i>– 1,9</i>	<i>– 2,1</i>	<i>– 0,1</i>

Utgiftsutvecklingen budgetåren 1975/76–1984/85 sammanfattas i tabell 20.

Tabell 20. Utgiftsutvecklingen under budgetåren 1975/76–1984/85

Utgifter deflaterade med BNP deflatorn, årlig real procentuell förändring

	1975/76– 1980/81	1981/82– 1982/83	1983/84– 1984/85
Totala utgifter	+6,0	+4,4	–0,2
Utgifter exkl. statsskuldräntor	+4,7	+0,7	–3,7
Utgifter exkl. statsskuldräntor, konjunkturberoende arbets- marknadsutgifter och industristöd	+3,8	–1,3	–1,8

Kännetecknande för utgiftsutvecklingen under perioden 1975/76–1980/81 är en snabb real ökning inom praktiskt taget alla utgiftsområden. Skillnaden i utvecklingstakt mellan olika områden är vidare mindre under denna period än under den närmast följande. Dessa slutsatser kvarstår också om man granskar utgiftsutvecklingen för de enskilda åren under denna period. Utgiftstillväxten är dock snabbare i mitten än i början resp. slutet av perioden.

Utgifterna exkl. statsskuldräntor ökar under budgetåren 1975/76–1980/81 i reala termer med ca 5 % årligen. Bidragande till denna ökning är bl. a. den kraftiga expansionen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Under slutet av perioden ökar vidare industristödet. Denna ökning fortsätter under de första åren av 1980-talet. Andra viktiga utgiftsområden som ökar kraftigt under perioden är de allmänna kommunbidragen, bidragen till grundskolan, gymnasieskolan och högskolan samt studiestöd. Stödet till

barnfamiljerna ökar. Barnbidraget, bidragsförskottet och bostadsbidragen höjs. Föräldraförsäkringen byggs ut och antalet platser i barnomsorgen ökar. Under perioden tillkommer bl. a. bidraget till kommunalt bostadstilllägg till folkpension (KBT) och räntebidrag för bostadslån. I samband med att statsbidrag för KBT införs sänks statsbidragen för de statskommunala bostadsbidragen till barnfamiljer m. fl. Den reala ökningen för olika ändamål sker till följd av dels utbyggnader i de olika transfereringssystemen, dels demografiska förändringar.

Budgetåren 1981/82 och 1982/83 fortsätter utgifterna exkl. statsskuldräntor att stiga i reala termer, om än i mycket lägre takt än tidigare år. Framför allt ökar stödet till industrin för att under budgetåret 1982/83 uppgå till ca 12 miljarder kronor. Andra utgiftsområden med betydande real tillväxt under denna period är bidragen till kommunal hälso- och sjukvård, biståndet, försvaret och arbetsmarknadsinsatserna. Som helhet betraktat är dock utgiftstillväxten lägre än under slutet av 1970-talet. Den tidigare reala utgiftsökningen förbyts i en real minskning för flera stora utgiftsområden.

För budgetåren 1983/84 och 1984/85 uppgår den reala minskningen av utgifterna exkl. statsskuldräntor till inemot 4% per år. Minskningen är mest markerad för industristödet. I övrigt är minskningen – med några undantag – relativt jämnt fördelad mellan de viktigaste utgiftsområdena. Stödet till barnfamiljerna ökar till följd av bl. a. höjda barnbidrag. De allmänna kommunbidragen ökar något, främst till följd av kompensationen till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen.

Sammanfattningsvis innebär perioden 1975/76–1980/81 en ökning i reala termer för de flesta utgiftsområden. Under budgetåren 1981/82 och 1982/83 ökar industri- och arbetsmarknadsinsatserna kraftigt medan flera andra områden visar på minskningar i reala termer. Detta framgår av att utgifterna exkl. statsskuldräntor och konjunkturberoende arbetsmarknads- och industriinsatser minskar i reala termer under denna period. Från budgetåret 1983/84 karaktäriseras praktiskt taget samtliga utgiftsområden av minskade utgifter i reala termer.

Eftersom statsskuldräntorna ökar kraftigt under hela den studerade perioden stiger de totala utgifterna t. o. m. budgetåret 1982/83. Under budgetåren 1983/84 och 1984/85 minskar dock övriga utgifter i så snabb takt att även de totala utgifterna inkl. statsskuldräntor minskar något i reala termer.

5.4 Följderna av en snabbare utgiftstillväxt

Den skillnad i utveckling som låg- och högalternativen åskådliggör är ett resultat av skilda antaganden om bl. a. pris-, löne- och ränteutvecklingen. Däremot bygger båda alternativen, enligt långtidsbudgettekniken, på att inga nya ekonomiska åtaganden görs. Emellertid kan det vara av intresse

att analysera effekterna av att nya utgiftsåtaganden görs och att utgifterna därigenom växer snabbare än vad som är fallet i de hittills redovisade beräkningarna. Ett sätt att belysa följderna av snabbare utgiftstillväxt är att anta att utgifterna växer i takt med t. ex. BNP eller i enlighet med utgiftstillväxten under en historisk period. I det följande presenteras två sådana utvecklingsalternativ. Det ena alternativet innebär att utgifterna exkl. statsskuldräntor växer i takt med BNP-utvecklingen i lågalternativet medan det andra alternativet innebär att utgifterna exkl. statsskuldräntor ökar i samma takt som under perioden 1975/76–1980/81.

Beräkningarna utgår i båda alternativen från utgifterna exkl. statsskuldräntor budgetåret 1985/86. Den omedelbara effekten på utgifterna exkl. statsskuldräntor är med dessa betingelser enkel att beräkna. Effekten av ökade statsutgifter på statsbudgetens inkomstsida är däremot svårbedömbär. I s. k. finanspolitiska modeller beräknas följderna av förändrade statsutgifter med hjälp av multiplikatorer. Dessa anger effekten på bruttonationalprodukten av en procentenhets förändring av statsutgifterna.

Multiplikatorernas värde är olika för olika typer av statsutgifter. Multiplikatorn för transfereringar till hushåll kan antas vara närmare 1, beroende på bl. a. hur stor del av hushållens ökade inkomst som används för konsumtion av inhemska varor och tjänster. För transfereringar till företag antas multiplikatorn vara något över 1. Multiplikatorn för statlig konsumtion, inkl. löner, är högre. De ökade statsutgifterna medför således via multiplikatorer ökad nationalinkomst av vilken en del återgår till staten i form av skatt. I de följande beräkningarna antas schablonmässigt att multiplikatorn är 1. Av den ökade nationalinkomsten antas omkring en tredjedel tillfalla staten i form av ökade skatteinkomster.

Vidare har effekterna på utgifterna för statsskuldräntor av ett större budgetunderskott inkluderats i beräkningarna. Statsskuldräntornas effekt på nationalinkomsten och statsinkomsterna har schablonmässigt beräknats utifrån antaganden om multiplikator och skattekvot. Multiplikatorn har i detta fall antagits vara 0,5.

Resultatet av beräkningarna framgår av tabellerna 21 och 22. (Med saldopåverkan avses nettot av ökade utgifter och inkomster.)

Tabell 21. Utgiftsutveckling i takt med BNP-tillväxten

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Ökade utgifter exkl. statsskuldräntor, saldopåverkan	-5	-12	-20	-30
Statsskuldräntor, saldo- påverkan	-	- 1	- 2	- 5
Totalt, saldopåverkan	-5	-13	-22	-35

Tabell 22. Utgiftsutveckling i takt med utgiftsökningen 1975/76–1980/81

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Ökade utgifter exkl. stats- skuldräntor, saldopåverkan	-10	-25	-39	-56
Statsskuldräntor, saldo- påverkan	-	- 2	- 5	- 9
Totalt, saldopåverkan	-10	-27	-44	-65

Resultatet av beräkningarna bör tolkas med stor försiktighet, bl. a. med hänsyn till att någon bedömning av effekterna på ekonomin i övrigt av den höga utgiftstillväxten inte har gjorts i detta sammanhang. Av kalkylerna i Svensk ekonomi 1985–1988 (bil. 1.2) framgår dock att den framräknade utvecklingen är inkonsistent med de antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen som beräkningarna baseras på. Används beräkningarna i stället som en känslighetsanalys framträder klart den betydelse som utgiftsprövningen har på statsbudgeten via dels de direkt berörda anslagen, dels den dynamik som statsskuldräntorna innebär.

6 Statens budgetsaldo

De tidigare presenterade beräkningarna av statens inkomster och utgifter under långtidsbudgetperioden har sammanställts i tabell 23. Utöver den framräknade utvecklingen under långtidsbudgetperioden redovisas utfallen för budgetåren 1979/80–1983/84 och beräknat utfall för budgetåret 1984/85.

Tabell 23. Budgetsaldo budgetåren 1979/80–1989/90

Miljarder kronor, löpande priser

Budgetår	Inkomster	Utgifter	Saldo	Saldo i procent av BNP
Utfall				
1979/80	132,5	182,5	-50,0	10,1
1980/81	155,3	215,3	-60,0	10,9
1981/82	167,1	235,2	-68,0	11,4
1982/83	191,3	277,9	-86,6	13,1
1983/84	221,2	298,3	-77,1	10,3
Ber. utfall				
1984/85	256,9	326,0	-69,1	8,5
1985/86	260,8	321,6	-60,8	7,0
Lågalt.				
1986/87	272	336	-64	7,0
1987/88	281	344	-63	6,6
1988/89	295	350	-55	5,5
1989/90	305	355	-50	4,7
Högalt.				
1986/87	287	354	-67	7,1
1987/88	302	378	-76	7,5
1988/89	322	403	-81	7,5
1989/90	340	428	-88	7,6

Statsinkomsternas utveckling vid givna skattesatser är till övervägande del beroende av lönesummans och prisernas utveckling. Inkomsternas tillväxt ett enskilt år i långtidsbudgetperioden kan emellertid variera i betydande omfattning mellan olika år beroende på kassamässiga förskjutningar i skattesystemet.

Under perioden 1979/80–1983/84 ökade inkomsterna årligen i genomsnitt med 13,7%. Under långtidsbudgetperioden beräknas inkomsterna i löpande priser öka med 4,0% i lågalternativet och med 6,8% i högalternativet. I fasta priser ökar inkomsterna med 0,2% i lågalternativet och minskar med 1,0% i högalternativet. Den sämre utvecklingen i högalternativet i fasta priser förklaras främst av en försämrad ekonomisk utveckling.

Utvecklingen av statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntor bestäms i huvudsak av gällande regelsystem och pris- och löneutvecklingen. Den senare påverkar i hög grad utgifternas utveckling vilket belyses av att utgifterna exkl. statsskuldräntor under slutåret i högalternativet är ca 43 miljarder kronor högre än i lågalternativet. Denna skillnad kan delas upp i dels en automatiskt verkande uppräknings av pris- och lönekänsliga anslag, dels en beräkning av kostnaderna på budgeten av den realekonomiskt svagare utvecklingen i högalternativet. I högalternativet har kostnader av det senare slaget – industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder – beräknats öka under perioden för att uppgå till ca 10 miljarder kronor under de två sista åren.

Tekniken bakom långtidsbudgetberäkningarna att endast beakta konsekvenserna av fattade beslut innebär en viss underskattning av utgifterna för investeringar och särskilda tidsbegränsade program. Beräknas dessa utgifter i stället utifrån en "normal" volym i förhållande till verksamheten tillkommer utgifter i storleksordningen 2 miljarder kronor. Detta har beaktats i beräkningarna av posten tillkommande utgiftsbehov, netto, vilken lagts in med ca 6 miljarder kronor under hela perioden i båda alternativen.

Utvecklingen av utgifterna för statsskuldräntor sammanhänger med den ökning av statsskulden som orsakas av budgetunderskotten under perioden samt de antagna räntenivåerna. Skillnaderna mellan alternativen vad gäller utgifter för statsskuldräntor uppgår slutåret till 30 miljarder kronor. Denna skillnad orsakas av att budgetunderskotten och därmed statsskulden är betydligt högre i högalternativet än i lågalternativet och att även räntenivån är högre i högalternativet än i lågalternativet. Räntedifferensen slutåret uppgår till 7 procentenheter. Statsskuldens storlek medför att även små förändringar i räntenivån får stora återverkningar på utgifterna för statsskuldräntor.

Budgetunderskottet i lågalternativet försämrats från 60,8 miljarder kronor budgetåret 1985/86 till 64 miljarder kronor budgetåret 1986/87. Därefter förbättras gradvis budgetunderskottet för att uppgå till 50 miljarder kronor budgetåret 1989/90. Uttryckt som andel av BNP innebär detta en minskning från 7% budgetåret 1986/87 till 4,7% budgetåret 1989/90. I högalterna-

tivet försämras budgetunderskottet under hela perioden för att uppgå till 88 miljarder kronor budgetåret 1989/90. Underskottet som andel av BNP är i detta fall 7,6 %. Skillnaden i budgetunderskott mellan de två alternativen är slutåret 38 miljarder kronor.

I tabell 24 redovisas BNP-andelarna för inkomsterna, utgifterna exkl. statsskuldräntor, statsskuldräntorna och budgetunderskotten för långtidsbudgetens första och sista år.

Tabell 24. Inkomster och utgifter i procent av BNP
Miljarder kronor

	1985/86	1989/90	
		Låg- alternativ	Hög- alternativ
Inkomster	30,1	28,9	29,4
Utgifter exkl. statsskuldräntor	28,6	26,0	27,5
Statsskuldräntor	8,5	7,6	9,5
Budgetunderskott	7,0	4,7	7,6

I enlighet med tekniken i långtidsbudgetberäkningarna anteciperas inte några eventuella framtida politiska beslut vid framskrivningen av inkomster och utgifter. Detta innebär t.ex. att punktskatter och vissa utgifter – exempelvis barnbidrag och bostadsbidrag – inte har skrivits fram med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen, då detta kräver särskilda politiska beslut.

Resultatet av långtidsbudgetkalkylen bör således tolkas med stor försiktighet. Som framgår av tabell 25 föreligger betydande skillnader mellan beräkningsresultaten i tidigare långtidsbudgetar och det faktiska budgetutfallet.

Tabell 25 Budgetsaldots utveckling i de senaste långtidsbudgetarna
Miljarder kronor, löpande priser

Långtidsbudget, år	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
1979	-48	-50	-52	-52	-54						
1980		-58	-65	-74	-74	-78					
1981			-75	-80	-82	-90	-99				
1982				-76	-87	-88	-90	-96			
1983					-90	-101	-110	-114	-120		
1984											
lågalternativet						-67	-72	-75	-76	-75	
högalternativet						-67	-74	-91	-114	-136	
Nuvarande beräkning											
lågalternativet							-61	-64	-63	-55	-50
högalternativet							-61	-67	-76	-81	-88
Utfall	-50,0	-60,0	-68,0	-86,6	-77,1						

För budgetåret 1985/86 är det underliggande budgetsaldot 0,4 miljarder kronor bättre än det kassamässiga budgetsaldot. I årets långtidsbudget görs inga beräkningar av det underliggande saldot för resten av långtidsbudgetperioden eftersom det inte finns några särskilda budgeteffekter under perioden som i någon större omfattning påverkar beräkningsresultatet. Valutaförlusterna uppgår till ca 1 miljard kronor för budgetåret 1986/87 och till ca 2 miljarder kronor för budgetåren därefter. Det underliggande budgetsaldot kommer därmed att vara 1 miljard kronor resp. 2 miljarder kronor bättre än det kassamässiga saldot för budgetåret 1986/87 resp. för vart och ett av budgetåren 1987/88–1989/90. Detta innebär att de relativa utvecklingstalen för långtidsbudgetperioden skulle bli i stort sett desamma i en beräkning av det underliggande saldot.

Känslighetsanalyser

Att statsbudgeten är starkt beroende av skilda pris- och löneantaganden framgår av de redovisade skillnaderna mellan låg- och högalternativet. Ett annat sätt att belysa statsbudgetens känslighet för skilda antaganden om priser, löner och räntor är att beräkna effekterna av en marginell förändring av ett antagande, t.ex. effekterna på statsbudgetens utgiftssida av en procentenhets lägre eller högre prisökning. I det följande presenteras några sådana beräkningar. Beräkningarna är relativt schablonmässiga och fångar inte, annat än i mycket begränsad omfattning, samspelet mellan samhälls ekonomin och statsbudgeten. De olika känslighetsberäkningarna bör vidare inte summeras om flera antaganden samtidigt förändras. Syftet med nyckeltalen är enbart att på ett enkelt sätt åskådliggöra statsbudgetens känslighet i grova drag för skilda antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Resultatet av känslighetsanalyserna sammanfattas i tabell 26. Utgångspunkten är de budgetsaldon som framkommer i lågalternativet. Beräkningarna avser en procentenhet högre inflation, löneutveckling, arbetslöshet resp. räntenivå under vart och ett av åren i långtidsbudgetperioden.

Tabell 26. Känslighetsanalyser

	Saldoeffekt 1989/90 Miljarder kronor
En procentenhets snab- bare prisutveckling	– 7
En procentenhets högre löneutveckling	+ 10
En procentenhets högre arbetslöshet	– 2
En procentenhets högre räntenivå	– 7

Jämförelse mellan beräkningarna avseende budgetåret 1988/89 i 1984 års och 1985 års långtidsbudget

I årets långtidsbudget beräknas budgetunderskottet bli avsevärt lägre vid slutet av perioden än vad som var fallet i 1984 års långtidsbudget. Som framgår av tabell 26 resulterar årets beräkningar i ett, jämfört med förra årets långtidsbudget, ca 20 miljarder kronor lägre budgetunderskott för budgetåret 1988/89. Jämförelsen avser lågalternativet. Denna jämförelse är dock inte helt rättvisande eftersom den görs i nominella termer.

Tabell 27. Jämförelse mellan beräkningarna avseende budgetåret 1988/89 (lågalternativet)

Miljarder kronor, löpande priser (avrundat)

Budgetåret 1988/89	Lågalternativ		
	långtids- budget 1984	långtids- budget 1985	skill- nad
Inkomster	274	295	+ 21
Utgifter exkl. statsskuldräntor	261	270	+ 9
Statsskuldräntor	88	80	- 8
Budgetsaldo	-75	-55	+20

Prisnivåerna i årets långtidsbudget ligger för budgetåret 1988/89 ca 4 % högre än i 1984 års långtidsbudget. Om beräkningen av budgetåret 1988/89 i årets långtidsbudget räknas om i samma prisläge som i 1984 års långtidsbudget återstår en differens om ca 10 miljarder kronor. På inkomstsidan kan konstateras ca 11 miljarder kronor högre inkomster medan utgiftssidan uppvisar minskade utgifter på ca 1 miljard kronor. Uppgången på inkomstsidan är hänförlig till ca 5 miljarder kronor högre inkomster från skatt på varor och tjänster beroende främst på punktskattehöjningar, ca 4 miljarder kronor högre inkomster av inkomstskatt vilket beror på ett flertal, delvis sinsemellan motverkande, faktorer (högre lönesumma, förslaget om förenklad löntagardeklaration, annan bedömning av kommunalskatteutbetalningarna) samt ca 2 miljarder högre övriga inkomster vilket dels beror på den nya fastighetsskatten, dels att resterande övriga inkomster sammantaget går ned något.

Eftersom statsskuldräntorna inte direkt påverkas av pris- och löneutvecklingen är de inte på samma sätt som övriga utgifter meningsfulla att deflatera med prisindex. Den nominella nedgången i utgifter för statsskuldräntor budgetåret 1988/89 beror på att valutaförlusterna i nuvarande beräkning är inmot 3 miljarder kronor lägre än i långtidsbudgeten 1984. Skillnaden i övrigt beror på lägre budgetsaldon, och därmed mindre ackumulerad statsskuld, och lägre räntenivåer i nuvarande beräkning jämfört med långtidsbudgeten 1984.

För högalternativet är skillnaden mellan förra årets och årets långtids-

budget ännu större i nominella termer. Inkomsterna är väsentligt högre, vilket förklaras dels av de faktorer som även gör sig gällande i lågalternativet, dels en något skild antagandestruktur. För utgifterna exkl. statsskuldräntor visar årets beräkning en något lägre nominell nivå i detta alternativ. Detta förklaras främst av att den antagna prisutvecklingen är något lägre än förra året. Statsskuldräntorna är väsentligt lägre i årets beräkning av högalternativet för budgetåret 1988/89, vilket är naturligt mot bakgrund av de lägre budgetunderskotten under perioden och den därmed väsentligt lägre statsskulden budgetåret 1988/89.

7 Statens verksamhet i alternativa termer

Eftersom syftet med långtidsbudgeten främst är att göra en konsekvensanalys av inkomst- och utgiftsutvecklingen på statsbudgeten med oförändrade utgiftsåtaganden, skatte- och avgiftsregler är det naturligt att i första hand göra en ändamåls- och realfördelad beskrivning på det sätt som gjorts i det föregående. Även andra sätt att beskriva statsbudgeten kan emellertid bidra till överblick och förståelse samt ge underlag för analys av den statsfinansiella utvecklingen. På senare år har långtidsbudgetarna därför innehållit redovisningar av statens verksamhet i alternativa ekonomiska termer. Således har de faktorer som styr utgiftsutvecklingen på skilda anslag med större eller mindre inslag av automatik beskrivits i ett särskilt avsnitt. Vidare har en redovisning gjorts av statsbudgeten i verksamhetstermer. Utgångspunkten har därvid varit att redovisa de statliga åtagandena avseende såväl inkomster som utgifter i separata verksamhetsdelar som t.ex. rörelsedrivande verksamhet och långivning. Tillgången på bruttoredovisade inkomst- och utgiftsdata utgör en teknisk restriktion för möjligheten att göra helt relevanta grupperingar. Detta till trots öppnas vissa möjligheter att ytterligare identifiera och kvantifiera finansiella problem i den statliga verksamheten och bryta ned budgetsaldot på olika verksamhetsgrenar.

Statsbudgetens utgifter fördelade på grad av automatik i utgiftsstyrningen samt statsbudgeten i verksamhetstermer redovisas även i årets långtidsbudget. En nyhet är att också en balansräkning för staten presenteras, vilket bl.a. kan ge underlag för en närmare analys av utvecklingen av statens förmögenhet.

7.1 Budgeten i verksamhetstermer

Statsbudgetens inkomster och utgifter delas lämpligen upp i tre rörelsegrenar: *traditionell statlig verksamhet*, *affärsverkens verksamhet* och *lånverksamhet*. Utvecklingen av dessa fr.o.m. budgetåret 1982/83 t.o.m. 1985/86 redovisas i tabell 28 tillsammans med statsskuldräntor och totala statsbudgeten.

Traditionell statligt verksamhet innefattar den sedvanliga statliga verksamheten såsom rätts- och polisväsende, försvaret m. m. Statens inkomster från direkta och indirekta skatter m. fl. inkomstposter redovisas här.

Under rubriken särredovisas *pensioner och social omsorg*, vilket innefattar inkomster från socialavgifterna och utgifterna för folkpension, sjukförsäkring inkl. föräldraförsäkring, barnomsorg och vuxenutbildning. Inkomsterna från socialavgifterna täcker till ca 92 % utgifterna för dessa verksamheter under budgetåret 1985/86. För vissa förmånsslag är avgiftstäckningen markant lägre än detta genomsnitt. Folkpensionsavgiften täcker således ca 78 % av utgifterna för folkpensionerna. För sjukförsäkringen har beslutats att 85 % av utgifterna skall finansieras med avgifter. Vad gäller utgifterna för vuxenstudiestödet styrs detta helt av vuxenutbildningsavgiften.

Affärsverkens verksamhet innefattar statens inkomster och utgifter från de sju statliga affärsverken (postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket, förenade fabriksverken, statens vattenfallsverk och domänverket). Statens inkomster utgörs av överskott och avskrivningar, medan utgifterna för staten främst består av affärsverkens investeringar. Affärsverkens inkomster och utgifter i rörelsen ingår med andra ord inte i statsbudgeten. Den totala bruttoomslutningen av affärsverkens verksamhet är därför av betydligt större omfattning än vad denna redovisning anger.

För de investeringar som finansieras över statsbudgeten har affärsverken, inom ramen för anvisade medel stor frihet att besluta om vilka investeringar som skall genomföras. Staten har dock ett räntabilitetskrav (förräntningskrav) på verkens investeringar. Detta förräntningskrav beräknas på det disponerade statskapitalet.

Affärsverkens överskott utöver fastställt förräntningskrav kan i vissa fall sättas av till resultatutjämningsfonder eller liknande. Vid svårigheter att uppnå tillräcklig förräntning kan medel i fonden tas i anspråk. För vissa affärsverk kan förräntningskravet inte uppfyllas över en längre period eller för ett specifikt år. I dessa fall levereras ett lägre belopp eller inget alls in till statsbudgeten. Även om affärsverken strävar efter full kostnadstäckning kan det för viss verksamhet uppstå förluster. I posten Övrigt ingår utgifter för den del av affärsverkens verksamhet som ej är strikt affärsmässigt motiverad men som statsmakterna av andra orsaker funnit angelägen.

Som framgår av tabell 28 svarar investeringsutgifterna i stort sett mot inkomsterna från affärsverksamheten. Påpekas bör dock att inkomsterna härrör från historiska investeringar medan utgifterna avser pågående eller kommande investeringar. För att få en rättvisande bild av affärsverkens räntabilitet måste affärsverksamhetens samlade resultat studeras över en längre tidshorisont. Stora utgiftsposter för räntabla investeringar ett enskilt budgetår behöver därför inte ses som en belastning för statsbudgeten på sikt. Den kassamässiga belastningen på statsbudgeten bör i stället vägas mot den förräntning på investeringen som kan beräknas.

De avskrivningar som affärsverken skall leverera in till statsbudgeten beräknas i regel på anläggningstillgångarnas återanskaffningsvärde.

Televerkets investeringar finansieras fr.o.m. budgetåret 1984/85 genom lån på kreditmarknaden i stället för genom anslag över statsbudgeten. Televerkets avskrivningar mot statsbudgeten har samtidigt upphört och ersatts med ränteinbetalningar på fast statsskapital och ett amorteringsfritt statslån. Fr. o. m. budgetåret 1985/86 kommer vidare en del av statens järnvägars och luftfartsverkets investeringar att finansieras genom lån i riksgäldskontoret och belastar därför inte längre statsbudgeten.

I tabellen redovisas vidare det samlade resultatet av statens *låneverksamhet*.

Statens engagemang i utlåningsverksamheten kan i många fall förklaras dels av syftet att ge incitament till samhällsekonomiskt lönsamma investeringar utan att staten direkt är involverad i investeringen, dels av sociala eller fördelningspolitiska strävanden. Ett exempel av förstnämnt slag kan energisparlånggivning sägas utgöra, medan studielånen kan utgöra exempel på en utlåning som främst är betingad av sociala skäl.

Inkomsterna från utlåningsverksamheten utgörs av amorteringar och ränteinkomster på det utlånade kapitalet samt av aktieutdelningar på statens aktier. På samma sätt som tidigare anförts beträffande affärsverksamheten beror storleken av dessa inkomster på vad som under tidigare period lånats ut. Inom gruppen amorteringar redovisas för studielånen – förutom amortering – även den del som svarar mot den årliga uppräknings av studieskulden.

I redovisningen ingår inte utgifter för SEK-systemet och räntesubventioner inom bostadsdepartementets verksamhetsområde.

Den kraftiga nedgången i utgifter för utlåning och aktieköp mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86 förklaras till stor del av att utgifterna för bostadslån fr. o. m. budgetåret 1985/86 redovisas utanför statsbudgeten.

Under rubriken statsskuldräntor ingår förutom räntor på statsskulden även valutaförluster på utlandslånen. Särredovisningen av statsskuldräntorna är naturlig då de är en följd av de samlade underskotten inom statens totala verksamhet.

Tabell 28. Statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på verksamhetsgrenar
Miljarder kronor, löpande priser

	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
1. Traditionell statlig verksamhet				
Inkomster:	172,5	199,4	236,1	240,4
Utgifter:	205,0	214,8	230,3	236,5
<i>Netto traditionell statlig verksamhet</i>	<i>-32,5</i>	<i>-15,4</i>	<i>5,8</i>	<i>3,9</i>
därav				
<i>Pensioner och social omsorg</i>				
Inkomster: Socialavgifter	63,7	70,3	71,5	79,3
Utgifter: Pensioner, bidrag m. m.	74,6	78,0	82,5	85,3
<i>Netto pensioner och social omsorg</i>	<i>-10,9</i>	<i>-7,7</i>	<i>-11,0</i>	<i>-6,0</i>
2. Affärsverkens verksamhet				
Inkomster: Överskott	2,4	2,9	3,3	4,2
Avskrivningar	4,7	5,1	3,4	2,4
Utgifter: Investeringar	7,3	7,5	5,7	4,1
Övrigt	1,7	1,9	1,4	1,4
<i>Netto affärsverkens verksamhet</i>	<i>-1,9</i>	<i>-1,4</i>	<i>-0,4</i>	<i>1,1</i>
3. Låneverksamhet				
Inkomster: Amortering av lån	3,0	4,4	4,6	4,2
Ränteinkomster	8,5	9,2	9,2	9,4
Aktieutdelning	0,1	0,2	0,3	0,2
Utgifter: Utlåning och aktieköp	14,8	13,3	14,0	5,3
Rörlig kredit	0,8	0,4	-0,9	0,5
<i>Netto låneverksamhet</i>	<i>-4,0</i>	<i>0,1</i>	<i>1,0</i>	<i>8,0</i>
4. Statskuldräntor	48,2	60,4	75,5	73,8
5. Statsbudgeten totalt				
Inkomster	191,2	221,2	256,9	260,8
Utgifter	277,9	298,3	326,0	321,6
<i>Budgetsaldo</i>	<i>-86,6</i>	<i>-77,1</i>	<i>-69,1</i>	<i>-60,8</i>

7.2 Automaten i statsutgifterna

För utgifterna över statsbudgeten gäller en rad indexkopplingar och andra regler som leder till mer eller mindre automatiska utgiftsökningar bl.a. till följd av den allmänna pris- och löneutvecklingen. Denna automatik innebär att statsutgifterna stiger inom ramen för gällande regelsystem, utan att riksdagen fattar beslut om reformer eller nya åtaganden. Det är med andra ord faktorer utanför statsmakernas omedelbara kontroll, som styr dessa utgifters utveckling. Detta skall dock inte uppfattas som att utgiftsutvecklingen inte kan påverkas av statsmakterna. Statsmakterna har fattat beslut om regelsystemens utformning och kan självfallet även fatta beslut om att ändra reglerna. Statsbudgetens utgifter kan delas in i tre huvudgrupper efter graden av automatik:

- I utgifter med fullständig automatik,
- II utgifter som styrs av sedvanlig pris- och löneomräkning,
- III utgifter som huvudsakligen styrs av separata beslut.

Fullständig automatik kännetecknar utgifter som ökar med automatik till följd av pris-, löne- och volymförändringar. Kostnadsutvecklingen kan i princip inte påverkas av statsmakterna annat än genom ändringar i existerande regelsystem.

Den andra huvudgruppen består av anslag som främst går till statlig konsumtion och där myndigheternas utgifter är föremål för en årlig uppräknings i budgetarbetet. Till grund för denna uppräknings ligger pris- och löneutvecklingen året innan.

Den tredje huvudgruppen kännetecknas av att ingen eller en mycket ringa del av utgifterna påverkas av olika former av automatik. Förnyad och/eller utökad medelstillsdelning förutsätter särskilda beslut. Detta hindrar inte att det i sådana beslut ibland tas hänsyn till såväl pris- och löneförändringar som förändringar i demografiska faktorer. Till kategorin separata beslut hör t. ex. utgifterna för barnbidrag och bostadsbidrag.

En stor post i statsbudgeten är statskuldräntorna vars andel utgör drygt 22 % av de totala utgifterna. Statsskuldräntornas storlek styrs av ränteläge, budgetunderskottets storlek och valutakursförändringar. Då ränteläge och valutakursförändringar inte är möjliga att påverka i syfte att minska automatiken i statsutgifterna har statsskuldräntorna inte medtagits vid redovisningen av de utgiftsstyrande faktorernas fördelning på statsbudgeten.

En fördelning av statsbudgetens totala utgifter dvs. inkl. statsskuldräntornas andel om drygt 22 % ger att ca hälften av utgifterna styrs av fullständig automatik, närmare 15 % styrs av sedvanlig pris- och löneomräkning och drygt 13 % styrs av separata beslut.

Fördelningen på automatikgrupper

En fördelning av utgiftsanslagen i budgetpropositionen för budgetåret 1985/86 efter graden av automatik visar att närmare 62 % av statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntor styrs av *fullständig automatik*. De beloppsmässigt största anslagen som styrs av fullständig automatik är de transfereeringsanslag som är knutna till basbeloppet, bl.a. folkpensionerna. Betydande utgiftsandelar utgör också dels utgifterna som är knutna till försvarsprisindex (FPI) och nettoprisindex (NPI), dels transfereringsanslag till den kommunala sektorn, bl.a. grundskole- och gymnasieskolebidragen. Gruppen fullständig automatik omfattar också vissa anslag som är beroende av den allmänna räntenivån. Det gäller främst räntesubventionerna till bostadssektorn.

Utgifter som styrs av *pris- och löneomräkning* utgör 17 % av utgifterna. De största utgifterna i denna grupp består av anslagen till myndigheternas förvaltningskostnader och vissa av de bidragsanslag som inte styrs av separata beslut, t.ex. bidrag till driften av statliga vägar.

De utgifter som styrs av *separata beslut* utgör drygt 19 % av statsbudgetens utgifter. I denna grupp är bl.a. barnbidrag, bostadsbidrag och livsmedelssubventioner de största utgiftsposterna.

Fördelningen visar att knappt 80 % av statsutgifterna exkl. statsskuldräntor på något sätt automatiskt ökar i takt med pris- och löneutvecklingen.

En jämförelse av utgifterna exkl. statsskuldräntor budgetåret 1985/86 med budgetåret 1984/85 fördelade på automatikgrupper visas i tabell 29. Det bör noteras att siffermaterialet är baserat på budgetpropositionerna för resp. år.

Tabell 29. Statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntor för budgetåren 1984/85 och 1985/86 (enligt budgetpropositionerna 1983/84: 100 och 1984/85:100) fördelade på utgiftsstyrande faktorer

		1985/86	1984/85	
		Miljarder kronor	Procentuell fördelning exkl. statsskuldräntor	Procentuell fördelning exkl. statsskuldräntor
I	Fullständig automatik	153,7	61,7	63,3
	därav			
	– Basbelopp	51,4	20,6	19,9
	– FPI+NPI	24,3	9,8	9,0
	– BNI	6,7	2,7	2,8
	– Timlön	21,2	8,5	8,4
	– Lönesumma	18,8	7,6	7,9
	– Ränta	11,6	4,6	4,2
	– Volym- och kostnadsutveckling i andra sektorer	8,0	3,2	6,6
	– Enbart volymutveckling	11,7	4,7	4,5
II	Pris- och löneomräkning	42,2	17,0	18,2
III	Separata beslut	48,2	19,3	16,5
	Resterande	5,0	2	2
	Summa	249,1	100	100
	Räntor på statsskulden	71,2		
	Summa total	320,3		

Anm. Utgifternas klassificeringar anpassas löpande. Detta gör att fördelningen i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Av tabellen framgår att den andel av statsutgifterna som styrs av separata beslut ökat med närmare 3 procentenheter. Denna ökning motsvaras av samma minskning av de indexstyrda utgiftsposterna. Detta innebär att – uttryckt i samma prisläge – ytterligare ca 7 miljarder kronor av statsbudgetens utgifter jämfört med budgetåret 1984/85 inte längre styrs av automatiska uppräknings. I sammanhanget bör också beaktas att statsutgifterna exkl. statsskuldräntorna i reala termer minskat mellan åren. Till en viss del förklaras denna minskning av de indexstyrda utgiftsposterna av att de statliga bostadslånen numera ligger utanför statsbudgeten. För de utgifter

som redovisas som automatikstyrda gäller i ett antal fall att de tidigare styrts av flera olika index eller volymfaktorer, men att de numera bestäms av en enda eller ett färre antal faktorer. De redovisas då fortfarande som utgifter som styrs genom fullständig automatik trots att automatikgenomslaget minskat. Vidare kan tillfogas att neddragningar som görs på sådana utgiftsområden som styrs av separata beslut reducerar effekterna av ett minskat inslag av indexbindningar i mer automatikbundna utgiftsposter.

7.3 En balansräkning för staten

I samband med den statliga budgetomläggningen år 1980 upphörde redovisningen av den statliga förmögenheten i kapitalfonder. Detta fick även till följd att någon samlad balansräkning för staten inte längre upprättades. Även om den redovisning som gjordes tidigare inte gav någon fullständig bild av utvecklingen av statens tillgångar och skulder på riksnivå bortföll ändå ett instrument för att registrera och sammanställa förändringar i den statliga förmögenheten.

Det har därför under senare år förts fram önskemål från flera håll om att en ny och bättre balansräkning borde utarbetas och redovisas i lämpligt sammanhang. RRV har därför analyserat de krav och önskemål som förts fram, bl.a. genom kontakter med tänkbara avnämare som riksdagens finansutskott, finansdepartementet, riksbanken, riksgäldskontoret m.fl. Detta har resulterat i att RRV utarbetat ett årsbokslut för staten.¹ En sammanfattning av detta redovisas senare i detta avsnitt (tabell 30).

Det finns skäl att understryka att en sammanfattning av statens tillgångar och skulder på riksnivå måste omges med betydande reservationer. Tillgångarna åsätts bokföringsmässiga värden, som grundas på anskaffningskostnad. Däremot kan de ofta inte på något meningsfullt sätt värderas till marknadspris. Även om så skulle kunna ske torde detta inte återspegla tillgångarnas samhällsekonomiska värde. En enstaka väg kan ha ett lågt värde ur företagsekonomisk synvinkel, men ett betydande socialt värde eller samhällsekonomiskt värde som en del av en större infrastruktur. Ett utestående statligt lån kan representera en obetydlig penningmässig fordran, men samtidigt vara av stor betydelse för t.ex. sysselsättningen i en viss region.

Det är därför inte möjligt att med utgångspunkt i redovisade förändringar i statens bokföringsmässiga nettoförmögenhet göra entydiga bedömningar av statsverksamhetens samlade effekter på samhällsutvecklingen ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Att dra långtgående slutsatser av en balansräkning för staten kan således vara vanskligt. Däremot kan utvecklingen under en längre tidsperiod av de enskilda posterna och av balansräkningen som helhet ge underlag för

¹ RRV:s rapport Årsbokslut för staten budgetåret 1983/84, RRV dnr 1985: 171.

vidare analyser av den statliga verksamheten. Bedömningar kan då också göras om redovisningen och tekniken bakom denna behöver förändras.

RRV:s nu upprättade balansräkning för staten bygger på myndigheternas bokslut för budgetåret 1983/84. Posterna redovisas i såväl bokförda värden som i nukostnad. Med nukostnad avses kostnaden på balansdagen för att anskaffa en ny anläggning med motsvarande kapacitet och effektivitet minskat med ackumulerade avskrivningar baserade på denna kostnad. Precisionskravet på denna alternativa information har inte satts lika högt som i bokföringssammanhang.

I nukostnadskolumnerna finns även tillgångsvärden medtagna som inte tas upp som tillgångar i myndigheternas redovisning. Kravet på tillgångsredovisning i staten har nämligen varit begränsat till sådana tillgångar som ger monetär avkastning. Budgetmedel har därutöver i betydande grad använts till uppbyggnad av tillgångar som inte åsatts något redovisat värde alls. Det mest betydande exemplet härpå är de statliga vägarna, vars värde nu beräknats och medtagits i nukostnadskolumnerna.

De militära tillgångarna — flygplan, fordon och annan krigsmateriel — har däremot inte lagts in i balansräkningen, dels på grund av osäkerheten i värderingen, dels eftersom försvarskostnaderna bl.a. i nationalräkenskaperna räknas som konsumtion. I en bedömning från försvarets materielverk uppskattades värdet av tillgångarna år 1982 till ca 90 miljarder kronor. En post av denna storleksordning skulle givetvis i redovisningen få en betydande effekt på statens nettoförmögenhet. Redovisningen omfattar inte heller sådana tillgångar som museisamlingar, konstverk, historiska samlingar m.m. Vidare bör noteras att stora latentia fordringar på juridiska personer som staten har till följd av skattesystemets utformning ej ingår i tillgångsredovisningen.

Interna fordringar och skulder inom staten har i viss utsträckning kunnat elimineras i balansräkningen. Myndigheternas placeringar hos eller skulder till riksgäldskontoret har således eliminerats. Däremot har i regel inte fordringar och skulder mellan myndigheterna i övrigt kunnat räknas bort eftersom dessa inte särredovisas av myndigheterna.

I årsbokslutet för staten ingår statliga myndigheter inkl. affärsverken samt riksgäldskontoret och övriga myndigheter under riksdagen. Stora delar av riksbankens egna kapital ligger dock utanför det statliga redovisningssystemet.

Till socialförsäkringssektorn räknas bl.a. allmän tilläggspensionering, allmän sjukförsäkring och erkända arbetslöshetskassor. Av dessa delar ingår endast behållningen på den allmänna sjukförsäkringsfonden i den statliga balansräkningen genom att den redovisas av riksförsäkringsverket. AP-fondernas kapital, som i mitten av år 1984 uppgick till ca 226 miljarder kronor, har under en följd av år byggts upp med avgiftsuttag. Detta kapital och behållningen i de erkända hetskassorna ingår inte i det statliga redovisningssystemet och finns därmed heller inte med i balansräkningen.

Kommunernas tillgångar och skulder ligger helt utanför den här redovisade balansräkningen. Kommunerna kan år 1983 redovisa ett eget kapital på ca 135 miljarder kronor.

Tillgångar har alltså genom skatte- och avgiftsuttag kunnat byggas upp i andra delar av den offentliga sektorn, medan statens roll i viss mån har varit upplånarens. Redovisningsmässigt återspeglas detta också i den negativa statliga förmögenheten i balansräkningen.

Balansräkningen i det av RRV presenterade årsbokslutet för staten budgetåret 1983/84 återges i något förkortad form i tabell 30. Redovisningen omfattar också jämförelsevärden för föregående budgetår.

Tabell 30. Balansräkning för staten
Miljarder kronor

	Bokförda värden ¹		Nukostnad ¹	
	1984-06-30	1983-06-30	1984-06-30	1983-06-30
TILLGÅNGAR				
<i>Materiella tillgångar</i>				
○ Lager och förråd	14,5	13,6	18,9	17,6
○ Skepp, maskiner och inventarier	21,9	19,5	56,3	50,8
○ Byggnader och mark	54,9	55,2	142,7	138,5
○ Statliga vägar ²	—	—	57,4	52,8
	91,3	88,3	275,3	259,7
<i>Finansiella tillgångar</i>				
○ Aktier m. m. ³	25,1	24,7	25,2	24,7
○ Skattefordringar ⁴	8,2	7,5	6,2	5,4
○ Övriga fordringar ⁵	141,9	128,8	141,9	128,8
○ Likvida tillgångar	19,8	23,0	19,8	23,0
	195,0	184,0	193,0	181,9
Summa tillgångar	286,3	272,3	468,3	441,6
SKULDER OCH KAPITAL				
<i>Statsskulden⁶</i>				
○ Lån i Sverige	372,2	318,9	372,2	318,9
○ Lån utomlands	103,0	81,4	128,8	111,8
	475,2	400,3	501,0	430,7
<i>Övriga skulder</i>				
○ Kortsiktiga skulder	42,6	43,5	42,6	43,5
○ Långfristiga skulder ⁷	5,4	3,3	5,4	3,3
<i>Donationskapital</i>	<i>1,6</i>	<i>1,1</i>	<i>1,6</i>	<i>1,1</i>
<i>Verkskapital</i>				
○ Konsoliderande avsättningar i affärsverken m. m. ⁸	43,2	43,2	85,1	84,1
○ Sjukförsäkringsfonden	4,9	4,9	4,9	4,9
	48,1	48,1	90,0	89,0

	Bokförda värden ¹		Nukostnad ¹	
	1984-06-30	1983-06-30	1984-06-30	1983-06-30
<i>Statens nettoförmögenhet⁹</i>				
○ Vid budgetårets början	-224,1	-152,9	-126,0	
○ Förändring under budgetåret				- 46,4
– Statsbudgetens nettounderskott	- 63,8	- 69,3		
– Övriga kapitalförändringar	+ 1,3	- 1,9		
Vid budgetårets slut	-286,6	-224,1	-172,4	-126,0
Summa skulder och kapital	286,3	272,3	468,3	441,6
<i>Ansvarsförbindelser</i>				
○ Gjorda garantiutfästelser	135,8	133,0		
○ Övriga statliga skuldförbindelser redovisade inom linjen hos riksgäldskontoret	2,4	2,4		

¹ Efter gjorda avrundningar förekommer decimalfel på enskilda poster i denna förkortade sammanställning.

² Värdet på de statliga vägarna har beräknats med investeringarna i vägnätet under den senaste 40-årsperioden som underlag. Som investering har räknats utfallet på anslagen för byggande av statliga vägar. Till detta värde har lagts 10% av driftanslagen. Erfarenhetsmässigt bedöms nämligen en så stor andel härav utgöra värdehöjande förbättringsarbeten. De sålunda beräknade investeringsbeloppen har omräknats till nukostnad med ledning av vägverkets vägstövnadsindex.

Det erhållna bruttobeloppet har sedan reducerats med avskrivningar (avskrivningstid 40 år).

³ Samtliga aktier har tagits upp till sina anskaffningsvärden.

⁴ Omfattar till kronofogdemyndigheterna överlämnade skattefordringar där fordringsbeloppen i nukostnadskolumnerna har skrivits ner i enlighet med riksskatteverkets indrivningsstatistik. Posten innehåller även av generaltullstyrelsen fakturerat belopp avseende mervärdesskatt och tullmedel.

⁵ Omfattar lånefordringar, vissa kundfordringar samt förskott. Lånefordringarna har tagits upp till sitt nominella belopp. RRV har inte inforordrat någon prognos över framtida eftergifter från de låneförvaltande myndigheterna. Det är också mycket svårt att göra sådana prognoser. Avskrivningar och eftergifter har för budgetåren 1980/81–1983/84 uppgått till ca 2,4, 1,5, 1,5 resp. 0,7 miljarder kronor.

⁶ Från statsskulden enligt riksgäldskontorets redovisning avgår skulder inom staten. Nukostnaden avser statsskulden omvärderad till balansdagens valutakurser.

⁷ Omfattar lån från kommuner och landsting, övriga lån i Sverige, lån utomlands m. m.

⁸ Enligt gällande regler skall affärsverken finansiera återanskaffningen av sina anläggningstillgångar med avskrivningsmedel. Om inga expansionsinvesteringar görs innebär detta i princip att det av staten tillskjutna kapitalets nominella värde förblir oförändrat medan det successivt ökande kapitalbehovet för återanskaffning av anläggningstillgångarna täcks med driftmedel. Vid sammanställningen av balansräkningen för staten har det kapital som tillskjutits från staten förts till den i balansräkningen redovisade nettoförmögenheten under det att kapital som tillförts från verkens driftintäkter redovisas som en särskild post i balansräkningen.

⁹ Statens nettoförmögenhet är lika med skillnaden mellan tillgångarnas och skuldernas värde. Förändringen av förmögenheten mellan två år motsvaras av statsbudgetens nettounderskott plus/minus omvärderingar av balansposter som görs direkt i balansräkningen. Den "bokförda" nettoförmögenheten motsvaras således också av summan av tidigare års nettounderskott resp. överskott i statsbudgeten och hittills företagna upp- och nedskrivningar av balansposter.

Årsbokslutet innehåller även en verksamhetsredovisning för budgetåret 1983/84 samt en närmare analys av förändringen av statens nettoförmögenhet under samma period. Vidare innehåller årsbokslutet en rad andra redovisningar, bl.a. har balansräkningen delats upp på skilda verksamheter som statlig *affärsverksamhet*, *statens aktier och långivning* och *verksamhet med kalkylmässigt redovisade kapitalkostnader*. Detta återges inte här.

Mot bakgrund av de reservationer som gjorts i det föregående finns det skäl att vara försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser av balansräkningen. Vissa kommentarer kan dock göras. Enligt balansräkningen för budgetåret 1983/84 uppgår statens nettoförmögenhet till -287 miljarder kronor. Skulderna är alltså väsentligt större än de bokförda tillgångarna. I den rikshuvudbok som upphörde efter budgetåret 1979/80 redovisades motsvarande värde i det s.k. kapitalsammandraget. Eftersom redovisningsprinciperna i detta avseende i stort är lika före och efter budgetmoderniseringen 1980 bör värdena i huvudsak vara jämförbara.

Under större delen av 1970-talet var nettoförmögenheten, enligt de tillämpade redovisningsprinciperna, positiv. Den sjönk sakta från ca 14 miljarder kronor till 3 miljarder kronor budgetåret 1976/77 för att därefter bli negativ och snabbt fallande. De ackumulerade driftunderskott som den negativa förmögenheten till helt övervägande del består av motsvaras av en i samma takt växande statsskuld. Vid en bedömning av upplåningens konsekvenser bör man observera att statsskulden i balansräkningen till viss del motsvaras av räntabla tillgångar. Dessa tillgångar motsvarande budgetåret 1980/81 68 % av statsskulden och budgetåret 1983/84 45 %.

Utvecklingen av statens nettoförmögenhet måste framför allt ställas i relation till budgetunderskottet och dess förväntade utveckling.

Sammanfattningsvis kan sägas att statens *bokförda* nettoförmögenhet uppvisar ett minus på ca - 287 miljarder kronor. Då har emellertid hänsyn tagits endast till de tillgångar som finns bokförda hos statliga myndigheter, vilka i stort sett utgörs av tillgångar som ger en finansiell avkastning. Tar man med också vissa andra tillgångar - bl.a. de statliga vägarna - och omvärderar samtliga tillgångar och skulder till dagens penningvärde blir nettoförmögenheten ca -170 miljarder kronor. Då har fortfarande tillgångar av betydande värde utelämnats (t.ex. krigsmateriel och museisamlingar). Enligt gällande regler uppskjutet skatte- eller avgiftsuttag torde också representera betydande värden. Därutöver finns skäl, som tidigare påpekats, att ta den förmögenhetsuppbbyggnad som kunnat ske i andra delar av den offentliga sektorn - kommuner och socialförsäkringssektorn - i beaktande.

Appendix

Ändamålsavsnitt

Inledning

I appendix redovisas statsbudgetens utgifter uppdelade på ändamål. Ändamålsgrupperingen görs utifrån syftet med de skilda utgifterna. Detta innebär att ett ändamål kan innefatta utgifter hänförliga till mer än ett departement. Ändamålet "Stöd till barnfamiljer" upptar t. ex. utgifter som i statsbudgeten redovisas under både socialdepartementets och bostadsdepartementets verksamhetsområden. Ett anslag på statsbudgeten kan i sin tur innefatta utgifter för flera ändamål. I dessa fall hänförs anslaget till den ändamålsgrupp som svarar mot anslagets huvudsakliga syfte.

I Rättsväsende

Till ändamålsgruppen hör polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården.

Tabell 1. Rättsväsende

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	+1,3	9 628	+40	–89	– 6	– 5	+0,4	–0,2
därav								
Polisväsende	+1,3	5 127	+17	– 8	+21	+19	+0,3	+0,2
Domstolsväsende	+0,9	2 217	–16	–44	–10	– 5	–0,7	–0,9
Åklagarväsende	+0,9	274	– 1	0	0	0	0	0
Kriminalvård	+3,6	1 848	+40	–36	–17	–19	+2,2	–0,4

Resursbehoven inom rättsväsendet är till stor del beroende av brottsutvecklingen och antalet anmälda brott. Brott mot brottsbalken har under den senaste tioårsperioden ökat med i genomsnitt 3,9% per år. Eftersom metoden för att beräkna den genomsnittliga förändringen av antalet anmälda brott har ändrats är denna siffra ej helt jämförbar med den som presenterades i långtidsbudgeten 1984. År 1983 uppgick antalet anmälda brott mot brottsbalken till ca 800 000, vilket är något lägre än år 1982. Antalet anmälda brott mot annan lagstiftning (t. ex. skattebrott, trafikbrott och narkotikabrott) har från en mycket hög nivå åren 1981 och 1982 minskat något.

De prognoser för brottsutveckling som redovisas i årets budgetproposition pekar på en fortsatt uppåtgående trend med någon eller några procent per år för brottsbalksbrotten. Någon prognos för brott mot annan lagstiftning presenteras ej.

Långtidsbudgetens beräkningar utgår från att den förutsedda ökningen av antalet brott kommer att rymmas inom ramen för oförändrade resurser.

Polisväsendet

I årets budgetproposition föreslås en förstärkning av polisväsendet med ett femtiotal tjänster bl. a. för att bekämpa ekonomisk brottslighet. Med hänsyn till det gynnsamma personalläget totalt sett, där antalet utbildade polismän överstiger antalet tjänster med ca 1 200, föreslås en begränsning av aspirantintagningen till 150 aspiranter budgetåret 1985/86, mot 200 aspiranter året innan. Under långtidsbudgetperioden bör aspirantintagningen anpassas till det uppskattade antalet avgångar, dvs. ca 430 per budgetår. Några tjänsteförstärkningar har ej beräknats utöver de tidigare nämnda.

Åklagarväsendet

För åklagarväsendet, som de senaste budgetåren tillförts resurser bl. a. för att bekämpa narkotikamissbruket och den ekonomiska brottsligheten, har inga ytterligare resursförstärkningar beräknats för långtidsbudgetperioden.

Domstolsväsendet

Inom domstolsväsendet föreslås i årets budgetproposition vissa tillfälliga resursförstärkningar till kammarrätterna för att få ner målbalanserna. Dessa förstärkningar förutsätts kunna avvecklas under långtidsbudgetperiodens första hälft.

Kriminalvård

Kriminalvårdens inriktning styrs av de principbeslut om kriminalvårdens framtida utformning som fattades av 1973 års riksdag. Beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna minskade under åren 1983 och 1984 från att tidigare ha varit mycket hög. Minskningen beror bl. a. på de nya regler om villkorlig frigivning som trädde i kraft den 1 juli 1983. I enlighet med långtidsbudgetens teknik utgår beräkningarna från oförändrade straffskallor. Behovet av anstaltsplatser bedöms kunna tillgodoses inom ramen för oförändrade resurser.

II Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan

Ändamålsgruppen omfattar internationellt utvecklingssamarbete (bistånd och u-landsverksamhet) samt övrig internationell samverkan såsom utrikesförvaltningen och Sveriges deltagande i internationella organisationer.

Tabell 2. Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	+1,3	9844	–180	+76	+153	+156	–1,8	+0,5
därav								
Internationellt utvecklingssamarbete	+0,3	7907	–80	+88	+153	+156	–1,0	+1,0
Utrikesförvaltning och övrig internationell samverkan	+5,2	1937	–100	–12	0	0	–5,2	–1,5

Regeringen har föreslagit att ca 7,9 miljarder kronor anvisas till internationellt utvecklingssamarbete för budgetåret 1985/86. Härutöver tillkommer ca 150 milj. kr. som föreslås anvisas över andra anslag än de reguljära biståndsanslagen. Beräkningarna i långtidsbudgeten för budgetåren därefter har utgått från att biståndet skall uppgå till 1 % av bruttonationalinkomsten (BNI).

Återflödet i biståndet, dvs. upphandling av varor och tjänster i Sverige för medel som anvisats över biståndsanslagen, uppgår till betydande belopp. Totalt används ca 40–45 % av biståndsmedlen för upphandling i Sverige. Beräknat på biståndsanslagen för budgetåret 1985/86 innebär detta ca 3,6 miljarder kronor. Krediterna till utvecklingsländer, u-krediterna, beräknas generera upphandling i Sverige till ett värde av ca 3 gånger det bistånd som lämnas i form av krediter.

Utgifterna för Sveriges deltagande i internationella organisationer styrs genom särskilda beslut. De skilda organisationernas budgetar fastställs efter förhandling mellan deltagande stater och kostnaderna fördelas efter givna fördelningsnycklar. Utgifterna för utrikesförvaltningen är till stora delar direkt eller indirekt utlandsberoende och påverkas starkt av inflationen i värdländerna och av valutakursutvecklingen.

III Totalförsvaret

I ändamålsgruppen totalförsvaret ingår det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret och övrigt totalförsvaret.

Tabell 3. Totalförsvaret

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	+ 0,2	26 327	–75	–34	–15	+3	–0,3	–0,1
därav								
Militärt försvaret	– 1,7	23 048	– 1	0	0	0	0	0
Civilförsvaret	+22,1	1 247	+17	0	–10	–1	+1,4	+0,1
Ekonomiskt försvaret	+23,7	1 576	–81	+ 1	+ 1	+1	–5,1	–1,3

Riksdagen tog våren 1982 ställning till inriktningen av totalförsvaret för perioden 1982/83–1986/87 (1982 års försvarsbeslut). Långtidsbudgetberäkningarna utgår med vissa undantag från dessa ställningstaganden. För de tre budgetåren 1987/88–1989/90 som inte omfattas av försvarsbeslutet har i princip förutsatts att intentionerna i 1982 års försvarsbeslut kommer att fullföljas.

Försvarsbeslutet innebär bl. a. vissa ambitionshöjningar inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. De förstärkningar som beslutats för de civila totalförsvarens grenar möjliggörs genom omprioriteringar inom totalförsvaret. Omfattande besparingar skall uppnås inom det militära försvaret genom rationaliseringar och minskning av fredsorganisationen.

Utgiftsramarna för de militära försvaret och civilförsvaret, utom vad avser skyddsrum, skall enligt försvarsbeslutet priskompenseras enligt ett försvarsprisindex (FPI). FPI är en sammanvägning av två indexserier - ett löneindex för de 35 % av utgiftsramarna som beräknas bestå av lönekostnader och nettoprisindex för de resterande 65 %. Vid priskompensation m. m. av utgiftsramen för militärt försvar skall emellertid försvarsprisindex t. o. m. budgetåret 1986/87 kompletteras med ett hänsynstagande till inträffade växelkursförändringar m. m. Civilförsvarets anslag för skyddsrum priskompenseras även fortsättningsvis med nettoprisindex (NPI). I samband med de femåriga försvarsbesluten ambitionsnivåer provas de totala utgiftsramarna. Nästa försvarsbeslut beräknas fattas våren 1987.

Det militära försvaret

1982 års försvarsbeslut – med de förändringar som riksdagen beslutade om våren 1983 – ligger till grund för de militära försvarets utveckling. Som en följd av främst dollarkursens exceptionella uppgång har den ekonomis-

ka situationen utvecklats på ett oförmånligt sätt vad avser främst upphandlingen av försvarsmateriel i utlandet. Riksdagen beslutade därför våren 1984 att den militära utgiftsramen skall tillföras ytterligare 600 milj. kr. per år under resterande del av försvarsbeslutsperioden alltså t. o. m. budgetåret 1986/87.

Stora besparingar är planerade inom fredsorganisationen. För perioden 1982/83–1991/92 är planeringsförutsättningen att ca 9,1 miljarder kronor, i prisläge februari 1984 skall sparas och antalet anställda minskas med ca 6000 (13,8%). Detta innebär att den personalminskningstakt som rått under 1970-talet bibehålls även under 1980-talet. Möjligheterna till ytterligare besparingar under 1990-talet utreds och skall redovisas av överbefälhavaren hösten 1985. Minskningarna görs för att skaffa tillräckligt ekonomiskt utrymme för utbildning och utrustning för krigsorganisationens behov.

JAS-projektet kommer med den inriktning som riksdagen har beslutat om (prop. 1982/83:119, FöU 9, rskr 271) att erfordra betalningsmedel om ca 9,6 miljarder kronor (i pris- och växelkursläge februari 1984) under långtidsbudgetperioden.

Utgifterna för militärt försvar under budgetåret 1985/86 föreslås totalt uppgå till ca 23,1 miljarder kronor, varav ca 2,1 miljarder kronor utgör beräknad priskompensation.

Det militära försvarets ekonomi är av olika skäl f. n. hårt ansträngd. Vissa ingrepp i planeringen kan därför inte uteslutas. Utveckling och anskaffning av bl. a. krigsmateriel bedöms inte kunna ske helt och hållet i den takt och omfattning som överbefälhavaren har föreslagit. Regeringen har därför visat en viss återhållsamhet i budgetpropositionen – i förhållande till överbefälhavarens planering – i fråga om att inhämta beställningsbemyndiganden från riksdagen som får betalningskonsekvenser efter budgetåret 1985/86. Regeringen avser att återkomma till riksdagen på denna punkt när ett bättre underlag föreligger.

Civildförsvaret

För civildförsvaret innebär 1982 års försvarsbeslut ökade insatser i fråga om bl. a. utbildning och övningsverksamhet samt befolkningsskydd. Ansvar för civildförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig skall fr. o. m. den 1 januari 1987 föras över till kommunerna.

I årets budgetproposition föreslås utgifterna budgetåret 1985/86 för civilförsvar, utom skyddsrum, uppgå till 497,5 milj. kr., varav 47 milj. kr. för beräknad priskompensation enligt FPI. För skyddsrum föreslås utgifter om 749 milj. kr., varav 66 milj. kr. för beräknad priskompensation enligt NPI.

Riksdagen har beslutat om utgiftsbegränsade åtgärder bl. a. inom civildförsvaret. Planeringsramen för civilförsvar utom skyddsrum är därför något lägre än vad som svarar mot 1982 års försvarsbeslut. Riksdagen har beslutat att tilldelningen av beställningsbemyndiganden för skyddsrum-

byggande under budgetåret 1984/85 skall begränsas. I årets budgetproposition har regeringen föreslagit att en sådan begränsning även bör gälla under budgetåret 1985/86. Dessa beslut har beaktats i långtidsbudgetberäkningarna. Behovet av andningsskydd för hela befolkningen beräknas vara täckt budgetåret 1994/95.

Det ekonomiska försvaret

Det ekonomiska försvaret skall trygga försörjningen med varor och tjänster i kriser och krig. Olika alternativ till den kostnadskrävande lagringen prövas. Bl. a. har en utredning om beredskaps- och fredskrislagring i näringslivets regi nyligen lämnat förslag till sådana åtgärder.

Styrande för utgifterna inom det ekonomiska försvaret är investeringar i oljelagringsprogrammet, storleken på den s.k. särskilda medelsramen samt de driftkostnader dessa investeringar föranleder. Driftkostnaderna utgörs till största delen av kapitalkostnader. Genom den statliga redovisningens uppbyggnad medför dessa kapitalkostnader motsvarande inkomster på statsbudgetens inkomstsida.

En översyn av oljelagringsprogrammet har genomförts bl. a. för att pröva om den minskade oljekonsumtionen i samhället motiverar en neddragning av hela lagringsprogrammet. Riksdagen beslöt därför våren 1984 att inga ytterligare inköp behöver göras t. o. m. budgetåret 1986/87. Riksdagsbeslutet innebär också att betydande mängder olja kommer att utföras under de närmaste åren. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har i sin programplan föreslagit att inlagringsprogrammet för nafta (gasbensen) som fattades i 1982 års försvarsbeslut inte fullföljs. Regeringen har därför i årets budgetproposition inte beräknat några medel för ändamålet. Några resurser för att fullfölja det lagringsprogram som riksdagen beslutade om år 1982 ingår därför inte i långtidsbudgetberäkningarna. Det treårsprogram för beklädnadsprogrammet som beslutade med anledning av prop. 1982/83:130 om åtgärder för tekoindustrin m. m. upphör budgetåret 1985/86.

För budgetåret 1985/86 har sålunda föreslagits utgifter om sammanlagt ca 1,5 miljarder kronor för det ekonomiska försvaret. Av detta utgör drygt 283 milj. kr. den s.k. särskilda medelsramen avsedd för investeringar i olika civila beredskapsförberedelser och industriella åtgärder.

Det övriga totalförsvaret

Med övrigt totalförsvar avses bl. a. psykologiskt försvar, vissa delar av hälso- och sjukvården samt till en mindre del polisväsendet. I princip omfattar övrigt totalförsvar all samhällelig verksamhet som skall fortgå i krig. I budgetsammanhang är dock avgränsningen mycket snäv och avser endast anslag eller klart urskiljbara delar av anslag som finansierar verksamhet som är direkt inriktad mot beredskapsutgifter.

För de anslag som hänförs till övrigt totalförsvar föreslås för budgetåret

1985/86 utgifter om sammanlagt ca 494 milj. kr. Utgifterna styrs i huvudsak av pris- och löneutvecklingen inom den offentliga sektorn.

Vissa resurser har inte tagits med i det angivna beloppet beroende på att de utgör delposter under anslag som huvudsakligen är avsedda för andra ändamål.

Vid medelsberäkningarna har det förutsatts att våra engagemang inom ramen för FN:s fredsbevarande verksamhet m.m. kommer att vara av oförändrad omfattning dvs. knappt 160 milj. kr./år under perioden.

IV Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Ändamålsgruppen domineras av utgifter för folkpensionering, bidrag till sjukförsäkringen och statens bidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpension (KBT). Därutöver redovisas i detta avsnitt utgiftsutvecklingen för den allmänna tilläggspensioneringen (ATP). Utgifter och inkomster för ATP-systemet redovisas inte över statsbudgeten. Bland övriga förmåner inom socialförsäkringssystemet som finansieras via fonder, och inte redovisas över statsbudgeten, kan nämnas delpensions- och arbetsskadeförsäkringarna.

Administrationn av socialförsäkringssystemet i sin helhet ingår beloppsmässigt under förevarande ändamålsavsnitt och beräknas budgetåret 1985/86 kosta ca 3,3 miljarder kronor.

Tabell 4. Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	Förändring till					Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	–0,2	50 825	–21	–265	–337	–398	0	–0,5
<i>därav</i>								
Folkpensioner	–0,4	44 700	–40	–265	–340	–405	–0,1	–0,6
Bidrag till sjuk- försäkring	–5,2	4 653	+35	+ 35	+ 35	+ 35	+0,8	+0,7

Pension

Folkpensionssystemet omfattar hela befolkningen. För folkpensionärer som har en liten eller ingen ATP-pension kompletteras folkpensionen med pensionstillskott. Pensionstillskottet avräknas mot utgående ATP-pension. Folkpensioneringen beräknas kosta ca 44,7 miljarder kronor budgetåret 1985/86, varav tre fjärdedelar utgår som ålderspension. Inmot en femtedel utgörs av förtidspension. Bland övriga pensionsförmåner återfinns änkepension, hustrutillägg och handikappersättning.

F. n. täcks ca 75 % av utgifterna av folkpensionsavgiften som för år 1985 utgör 9,45 % av löneunderlaget. Utgifterna styrs av befolkningens ålderssammansättning och den allmänna prisutvecklingen.

Det totala antalet ålderspensionärer beräknas under långtidsbudgetperiodens inledning öka starkt för att mot slutet av perioden endast öka i begränsad omfattning. Antalet folkpensionärer beräknas år 1985 uppgå till knappt 2 miljoner, varav över 1,4 miljoner är ålderspensionärer. Närmare 950 000 pensionärer erhåller under samma år ålderspension med ATP.

Folkpensionärer vars huvudsakliga inkomst består av folkpension medges vid inkomsttaxeringen ett särskilt inkomstrelaterat avdrag för nedsatt skatteförmåga. Den som endast har ålderspension och pensionstillskott får extra avdrag med så stort belopp att någon skatt inte påförs. Skattebortfallet på grund av avdraget kan beräknas till i storleksordningen 6 miljarder kronor för budgetåret 1985/86.

Utgifterna för statsbidrag till *kommunalt bostadstillägg till folkpension* (KBT) styrs främst av antalet personer som med hänsyn till inkomst och bostadskostnad är bidragsberättigade men också av hyresnivån. Statsbidrag utgår med 25 % av kommunernas statsbidragsberättigade kostnader för bostadstillägg. Stigande ATP-nivå förväntas begränsa statsbidraget med i genomsnitt 4 % per budgetår. Statsbidraget beräknas för budgetåret 1985/86 uppgå till 710 milj. kr. Kommunernas del av kostnaderna för KBT beräknas för samma tid till 3,3 miljarder kronor.

Den *allmänna tilläggspensioneringen* (ATP) finansieras genom kollektiva socialavgifter och genom avkastningen på AP-fonden. Inkomster och utgifter redovisas inte till någon del över statsbudgeten. Reglering sker via AP-fonden. Avgiften har för år 1985 fastställts till 10,0 %. Uttaget är därigenom oförändrat jämfört med året innan. Av tilläggspensionsavgiften är 0,2 procentenheter avsedda för finansiering av löntagarfonderna. Avkastningen på det kapital som dessa fonder förvaltar förs årligen över till de pensionsutbetalande första, andra och tredje fondstyrelserna.

Utgifterna för ATP beräknas uppgå till 42,2 miljarder kronor år 1985. Försäkringen omfattar ålderspension, förtidspension och familjepension. ATP-systemets andel av transfereringarna från socialförsäkringen har på 15 år ökat från ett par procent till drygt 30 % år 1985. Det totala antalet ATP-pensionärer beräknas år 1985 bli drygt 1,5 miljoner. Utgifterna för ålderspension väntas samma år utgöra drygt två tredjedelar av ATP-utbetalningarna, medan förtidspensionerna beräknas stå för drygt en femtedel.

Utbetalningarna av ATP ökar dels på grund av att antalet pensionärer som uppbär ATP ökar, dels på grund av att den genomsnittliga ATP-pensionens storlek ökar. Detta beror på att de nytilkommande pensionärerna vanligen har en högre ATP-poäng.

Utgifterna för pensionstillskotten kommer under perioden att minska på grund av att nytilkommande pensionärer i större omfattning får ATP. Pensionsutbetalningarna inkl. ATP, som budgetåret 1985/86 beräknas upp-

gå till ca 89 miljarder kronor, förväntas dock öka markant under perioden. Av tabell 5 framgår utgiftsutvecklingen för olika delar av pensionssystemet.

Tabell 5. Utgiftsutvecklingen för pensionerna (exkl. delpension och KBT)

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Beräknat 1985/86	Utgiftsförändring till			
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Grundpension	37 480	+ 400	+ 185	+ 130	+ 80
Pensionstillskott	7 180	- 440	- 445	- 465	- 475
ATP	44 360	+ 3 320	+ 2 735	+ 2 510	+ 2 375
Summa	89 020	+ 3 280	+ 2 475	+ 2 175	+ 1 980

Förvärvsarbetande mellan 60 och 65 år har möjlighet att minska sin arbetstid genom att gå över till deltidarbete i kombination med *delpension*. Delpensionen fyller då ut en viss andel av det inkomstbortfall som följer av arbetstidsminskningen. För dem som har fått delpension före år 1981 utgör pensionen 65 % av inkomstbortfallet vid minskningen av arbetstiden och för dem som fått delpension år 1981 eller senare 50 %.

Kostnaderna för delpensionen beror på antalet delpensionärer och på hur stort inkomstbortfall som ersätts av pensionen. Pensionsförmånen är knuten till basbeloppet. Antalet delpensionärer och kostnaderna för dessa ökade under de första åren efter det att pensionsförmånerna infördes. Sedan år 1981, då ersättningsnivån sänktes, minskar dock antalet delpensionärer. I januari 1985 var antalet delpensionärer ca 48 000. Utgifterna för budgetåret 1985/86 beräknas till knappt 1 miljard kronor.

Delpensionsförsäkringen finansieras genom en avgift från arbetsgivare och egenföretagare om 0,50 % av löneunderlaget. Avgiften förs till en särskild fond. Under ett antal år har fonden uppvisat ett underskott. År 1980 fördubblades avgiften för att avgiftsinkomsterna skulle ge full täckning för de löpande pensionsutbetalningarna och därutöver successivt täcka underskottet. Underskottet är numera täckt och delpensionsfonden uppvisade vid slutet av år 1984 ett mindre överskott.

Sjukförsäkring m. m.

Sjukförsäkringssystemet omfattar hela befolkningen. Försäkringen ger rätt till dels sjukpenning vid sjukdom, dels viss ersättning i samband med läkarvård och läkemedelsinköp, tandvård, sjukhusvård och viss annan sjukvård samt för sjukresor. Sjukförsäkringen finansieras till 15 % av statsbidrag och till 85 % av socialförsäkringsavgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen utgör år 1985 9,5 % av löneunderlaget.

Sjukpenning utgår med 90 % av inkomsten upp till sju och ett halvt

basbelopp, vilket år 1985 vid basbeloppet 21 800 kr. motsvarar en inkomst på 163 500 kr. Kostnaderna för sjukpenning utgör drygt 50 % av försäkringsutgifterna. De påverkas dels av sjuktalets utveckling, dels av löneutvecklingen. Antalet ersatta sjukdagar minskade från i genomsnitt 22,8 år 1978 till 18,4 år 1983. För år 1984 har däremot en viss ökning till 19,0 ersatta sjukdagar noterats. En förändring av det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar med en dag motsvarar en ändrad kostnad för sjukförsäringen med totalt ca 750 milj. kr. per år.

Ett oförändrat sjuktal ligger till grund för kostnadsberäkningarna i långtidsbudgeten.

Fr. o. m. år 1985 gäller ett nytt system för ersättning till de offentliga sjukvårdshuvudmännen från sjukförsäringen och statsbudgeten. I princip bygger det nya ersättningsystemet på enhetliga ersättningar beräknade per invånare.

Utöver en viss avgift för patienten svarar också försäringen för kostnaderna för läkemedel. Dessa utgör drygt 10 % av sjukförsäringens kostnader. En viss volymökning har härvid antagits under långtidsbudgetperioden.

Tandvårdsförsäringen, som utgör knappt 10 % av försäkringens utgifter, ersätter 40 % av tandvårdskostnader upp till 2 500 kr. och 75 % av kostnader därutöver enligt gällande tandvårdstaxa. Utgifterna styrs av patienttillströmningen, antalet verksamma tandläkare som har rätt till ersättning från försäringen samt av den ersättningsberättigade taxa som har bestämts för varje behandling.

Arbetskadeförsäringen omfattar alla förvärvsarbetande samt personer som genomgår utbildning i den mån utbildningen medför särskild risk för arbetsskada. Den ger i princip full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. Arbetskadeförsäringen samordnas under de första 90 dagarna efter en skada med den allmänna sjukförsäringen.

Arbetskadeförsäringen ligger utanför statsbudgeten och finansieras helt genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften utgör fr. o. m. år 1980 0,6 % av löneunderlaget. Fondens behållning uppgick vid ingången av år 1985 till ca 1,7 miljarder kronor. Utbetalningarna från försäringen var ca 720 milj. kr. under år 1978 – det första året med försäkringens nuvarande utformning – och beräknas ha stigit till närmare 1,7 miljarder kronor år 1984. Utgifterna styrs av antalet som skadas samt av den ersättning dessa beviljas. Skadefallen ökade något under år 1984. Ökningen väntas fortsätta under år 1985.

V Stöd till barnfamiljer

Utgifterna under denna ändamålsgrupp består till något mer än hälften av inkomstöverföringar till hushållen i form av allmänna barnbidrag och

flerbarnstillägg, föräldrapenning, bidragsförskott, bostadsbidrag för barnfamiljer, barnpension samt vårdbidrag för handikappade barn. Vidare ingår statsbidraget till barnomsorgen och den del av statens bidrag till social hemhjälp som avser hjälp till barnfamiljer inom denna ändamålsgrupp. Statsbidraget till kommunernas barnomsorg står för den snabbaste utgiftsökningen under perioden.

Tabell 6. Stöd till barnfamiljer

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86–1986/87	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	–0,8	20 220	+229	+ 35	+ 8	+ 28	+1,1	+0,4
därav								
Ekonomiskt stöd till barnfamiljer								
inkl. bostadsbidrag	–4,8	12 753	– 65	–117	–117	– 97	–0,5	–0,8
Bidrag till barnomsorg	+6,7	7 467	+294	+180	+125	+125	+3,9	+2,3

Utgiftstyrande faktorer för de *allmänna barnbidragen* är antalet bidragsberättigade barn och bidragets storlek, som fastställs av statsmakterna i enskilda beslut. Barnbidraget utgår fr. o. m. den 1 januari 1985 med 4800 kr. per år och barn under 16 år. Bidragsberättigade är f. n. ca 1 miljon familjer med ca 1,6 miljoner barn. Flerbarnstillägg utgår till familjer med tre eller flera barn. Därutöver räknas även studerande i åldern 16–19 år med vid bestämmandet av flerbarnstillägg.

Under perioden beräknas antalet bidragsberättigade barn minska, eftersom antalet barn som passerar 16-årsgränsen beräknas överstiga antalet födda under resp. år.

Föräldraförsäkringen består av föräldrapenning i samband med barns födelse, särskild föräldrapenning och föräldrapenning för tillfällig vård av barn. Av föräldraförsäkringens utgifter – inkl. havandeskapspenningen – täcks 85 % av socialavgifter till sjukförsäkringen, medan 15 % betalas över anslag på statsbudgeten.

Utgiftsutvecklingen för föräldraförsäkringen är beroende av flera faktorer.

Utgifterna för föräldrapenning i samband med barns födelse beror främst på antalet födda barn samt föräldrarnas förvärvsfrekvens och inkomst. Utgifterna beräknas uppgå till 2 875 milj. kr. under budgetåret 1985/86.

Den särskilda föräldrapenningen, som utges under 180 dagar (varav hälften med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen och hälften med ersättning enligt garantinivån) kan tas ut under en åttaårsperiod. Utgifterna under ett visst år blir därför beroende av i vilken utsträckning ersättnings-

dagar tas ut i direkt anslutning till föräldrapenning i samband med barnets födelse samt hur föräldrarna väljer att fördela resterande dagar över den återstående delen av åttaårsperioden. För budgetåret 1985/86 beräknas utgifterna uppgå till ca 1 760 milj. kr.

Utgifterna för föräldrapenning för tillfällig vård av barn är bl. a. beroende av i vilken utsträckning barnen är sjuka. Utgifterna beräknas till 1 025 milj. kr. för budgetåret 1985/86.

Utgifterna för havandeskapspenningen påverkas av antalet gravida kvinnor, deras förvärvsfrekvens och inkomst samt det antal gravida kvinnor som bedöms ha ett arbete av sådan karaktär att det inverkar menligt på graviditetens utveckling. Utgifterna beräknas för budgetåret 1985/86 till ca 100 milj. kr.

Riksdagen har nyligen beslutat om ett flertal förändringar i föräldraförsäkringen (inkl. havandeskapspenningen). För barn mellan 12 och 16 år införs den 1 juli 1985 en rätt till föräldrapenning för tillfällig vård i sådana fall då barnet har ett särskilt behov av vård eller tillsyn. Vidare förs fr. o. m. år 1986 de nuvarande föräldrapenningförmånerna, föräldrapenning vid barns födelse och särskild föräldrapenning samman till en förmån, föräldrapenning, som får tas ut till dess barnet fyller fyra år. Bland andra förändringar kan nämnas att två kontaktdagar per barn och år för barn mellan fyra och tolv år får tas ut inom den tillfälliga föräldrapenningen. Kontaktdagarna är i första hand avsedda för inskolning och besök i förskola, fritidshem och skola.

Utöver vad som följer av de ändringar som genomförs i försäkringsreglerna har inga förändringar antagits ske i försäkringens volym under långtidsbudgetperioden.

Barn vars föräldrar lever åtskilda kan få *bidragsförskott*. Fram till den 1 januari 1985 har gällt en 18-årsgräns för bidragsförskott. I fortsättningen kan bidragsförskott också utgå för studerande barn i åldern 18–20 år. (prop. 1984/85:39, SoU 6 och 10, rskr. 66 och 67). Fr. o. m. år 1985 utgår till ensamstående föräldrar som adopterat barn ett bidrag motsvarande bidragsförskottet.

Bidragsnivån är relaterad till basbeloppet. Kostnaderna för bidragsförskottet beror främst på barnantal och andelen barn som lever skilda från någon eller båda föräldrarna samt de underhållsskyldiga föräldrarnas betalningsförmåga. Andelen barn för vilka bidragsförskott utgår – f. n. 14 % – har ökat något medan det totala antalet barn i bidragsberättigade åldrar minskar. Antalet barn som uppbär bidragsförskott bedöms fortsätta att öka. Av de förskotterade underhållsbidragen återbetalas ca 79 %. Utgifterna för budgetåret 1985/86 beräknas till 1 530 milj. kr.

Föräldrar till handikappade barn under 16 år kan få *vårdbidrag* om barnet behöver särskild tillsyn eller vård eller om merkostnaden uppstår på grund av handikappet. Vårdbidrag utges med ett belopp som motsvarar hel eller halv förtidspension (folkpension jämte pensionstillskott). För budget-

året 1985/86 beräknas 439 milj. kr. betalas ut för ca 13 000 barn. Antalet barn för vilka vårdbidrag utges antas öka något under långtidsbudgetperioden. Utgifterna beräknas vara i stort oförändrade på grund av den omfördelning från hela till halva vårdbidrag som samtidigt pågår.

Till barn där någon av eller båda föräldrarna har avlidit utgår *barnpension*. Antalet barnpensioner har minskat under senare år. Under budgetåret 1985/86 beräknas barnpension utgå till ca 35 000 barn till en kostnad av 214 milj. kr. Antalet barnpensioner antas minska något under långtidsbudgetperioden.

De statliga och statskommunala *bostadsbidragen till barnfamiljer* utgår till omkring 315 000 familjer med omkring 600 000 barn.

Kostnaderna för bostadsbidragen är bl.a. beroende av antalet barn, hushållsstruktur, bostadskostnader, inkomstutveckling samt förvärvsfrekvens. Kostnaderna för bostadsbidrag till barnfamiljerna beräknas till ca 2,9 miljarder kronor år 1985, varav statens kostnader utgör ca 1,5 miljarder kronor.

Fr. o. m. år 1984 gäller ett nytt statsbidragssystem till *barnomsorgen*. Det nya statsbidragssystemet innebär att bidrag utgår per inskrivet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem. Bidrag utgår också per årsarbetskraft i daghem och fritidshem. Vidare har bidragsgivningen vidgats till att omfatta även den öppna förskolan.

Statens bidrag till driften av förskola och fritidshem styrs av kommunernas utbyggnad av barnomsorgen. Kommunerna analyserar behovet av barnomsorg med utgångspunkt i beräkningar av antalet barn, förvärvsintensitet, efterfrågan, ekonomiska förutsättningar m.m. Antalet barn som kan beredas plats i barnomsorgen avgörs i hög grad av efterfrågan på barnomsorg och kommunernas ambitioner, ekonomiska förutsättningar samt tillgång på mark, lokaler, personal m.m. Utvecklingen vad gäller fritidshemmen påverkas även av i vilken omfattning barnen vistas i skolan.

Det statliga stödet till kommunernas barnomsorg beräknas till sammanlagt ca 7,4 miljarder kronor för budgetåret 1985/86.

Beräkningarna i långtidsbudgeten har gjorts med utgångspunkt i kommunernas barnomsorgsplaner och med hänsyn tagen till effekterna av det nya statsbidragssystemet och det tillfälliga anordningsbidraget för daghem och fritidshem som utges under innevarande budgetår.

En proposition om olika frågor inom barnomsorgen avses föreläggas riksdagen våren 1985.

Utöver ovan redovisade utgifter under denna ändamålsgrupp utgår stöd till barnfamiljer och underhållsbidragsskyldiga inom ramen för skattesystemet, vilket påverkar statens inkomster. Skattebortfallet på grund av dessa skattelättnader kan beräknas uppgå till totalt omkring 850 milj. kr. under år 1985.

VI Hälso-, sjuk- och socialvård

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för statliga och statsunderstödda vårdområden. För budgetåret 1985/86 har beräknats ett statsbidrag om ca 8,6 miljarder kronor för detta ändamål. Huvuddelen avser statsbidrag till vårdområden under kommunalt huvudmannaskap. Det allmänna statsbidraget till den psykiatriska vården samt de tidigare ersättningarna från sjukförsäkringen för läkarvård m.m. inom öppen vård har i princip omvandlats till en enhetlig ersättning per invånare till de offentliga sjukvårdshuvudmännen. Vidare utgår statsbidrag till kommuner och landstingskommuner för drift av socialtjänstens hem för vård och boende. Statsbidrag utgår också till kommunerna för annan hälso- och sjukvård, social hemhjälp och samhällets åtgärder för handikappade.

Tabell 7. Hälso-, sjuk- och socialvård
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	–2,9	8 652	+54	+29	+33	+34	+0,6	+0,4
därav								
Allmän sjukvård m. m.	–6,4	4 594	–20	0	0	0	–0,4	–0,1
Åldrings- och handi- kappsorg	+4,3	2 151	+32	+32	+33	+34	+1,5	+1,5
Social omsorg	–1,2	1 357	+45	0	0	0	+3,3	+0,8

De statliga utgifterna för *hälso- och sjukvård* avser, förutom utgifter för vissa statliga myndigheter, statsbidrag till kommunerna för vissa former av hälso- och sjukvård.

Statens och landstingskommunerna har träffat överenskommelse om ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för hälso- och sjukvård för åren 1985 och 1986. De sammanlagda ersättningarna beräknas till ca 11,3 miljarder kronor för vardera året 1985 och 1986. Den största delen betalas av sjukförsäkringen.

Huvudmannaskapet för socialtjänstens institutioner, vilka benämns hem för vård och boende (tidigare ungdomsvårdsskolor och vissa vårdanstalter för alkohoholmissbrukare), har övergått från staten till landstings- och primärkommuner fr. o. m. den 1 januari 1983. För år 1984 utgick driftbidrag med 711 milj. kr. Förslag om ett nytt statsbidragssystem har lämnats till riksdagen (prop. 1984/85:151). De föreslagna förändringarna innebär att statsbidragen till driften av hem för vård eller boende resp. till alkoholpolitiker och vårdcentraler för narkotikamissbrukare fr. o. m. år 1986 slås ihop till ett gemensamt statsbidrag till *missbrukarvård m.m.* Ett viktigt syfte med ett sammanslaget bidrag är att luckra upp gränsen mellan institu-

tionsvård och öppen vård. Därför föreslås att huvuddelen av bidraget ges till kommunerna som därigenom får frihet att välja de för sina behov och förutsättningar lämpligaste vårdformerna.

Inom *äldre- och handikappomsorgen* inriktas samhällets insatser i ökad omfattning på öppna vårdformer. Statsbidrag till den kommunala verksamheten med social hemhjälp utgår dels per årsarbetarkraft inom den sociala hemhjälpen, dels per ålders- och förtidspensionär. Statsbidraget till social hemhjälp beräknas till knappt 1,7 miljarder kronor för budgetåret 1985/86. Den kommunala kostnaden för verksamheten är beroende av volymen av social hemhjälp och av löneutvecklingen för aktuella personalkategorier.

Samhällets *åtgärder för handikappade* omfattar flera områden. Den större delen av utgifterna — t.ex. förtidspensioner och handikappersättningar inom folkpensioneringen, bidrag till driften av särskolor och stöd till arbetshandikappade — redovisas inom andra ändamålsgrupper. I denna ändamålsgrupp ingår utgifter för färdtjänst och social hemhjälp samt bidrag till organisationer m. m. Ansvar för handikaphjälpmedel åvilar landstingen. Ersättning för hjälpmedlen lämnas över sjukförsäkringen och redovisas därför i ändamålsgruppen sjukförsäkringar m. m.

Statsbidrag till *färdtjänst* utgår i princip med 35 % av kommunernas kostnader för verksamheten och beräknas för budgetåret 1985/86 till 360 milj. kr. Kostnadsnivån bestäms av den allmänna kostnadsutvecklingen, antalet förflyttningshandikappade samt de enskilda kommunernas utformning av verksamheten. Ökningstakten för statsbidraget till färdtjänst har gradvis avtagit under senare år. Detta beror bl. a. på att bidragsreglerna ändrats fr. o. m. bidragsåret 1981 i syfte att begränsa kostnadsutvecklingen och samtidigt utjämna skillnaderna mellan kommunerna. Under långtidsbudgetperioden har antagits en mindre volymökning.

VII Kommunikationer

Ändamålsgruppen omfattar vägväsendet inkl. trafiksäkerhet, affärsverk (postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och sjöfartsverket) samt stöd till lokal och regional kollektivtrafik m. m.

För driftverksamheten inom vägväsendet baseras långtidsbudgetens beräkningar på de planeringsförutsättningar som statsmakterna utfärdat. Förutsättningarna innebär reall oförändrade anslag. Ordinarie medel för vägbyggandet beräknas ligga på oförändrad nivå under hela perioden. Medel för väginvesteringar motiverade av sysselsättningsskäl är ej inräknade.

Vid bedömningen av affärsverkens investeringsverksamhet har hänsyn tagits till pågående arbeten samt beslutade program och projekt.

Fr. o. m. budgetåret 1985/86 föreslås statens järnvägar (SJ) tillgodose sitt behov av medel för investeringar i rullande materiel genom upplåning i

Tabell 8. Kommunikationer

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	+ 5,0	11 305	– 386	– 163	– 49	– 44	– 3,4	– 1,5
därav								
Vägväsendet	+ 0,6	6 964	+ 19	+ 9	+ 6	+ 7	+ 0,3	+ 0,1
Järnvägar	+ 14,1	2 867	– 63	– 62	– 27	– 26	– 2,2	– 1,6
Luft- och sjöfarts- väsendet	+ 7,0	1 005	– 155	– 4	– 22	– 8	– 15,4	– 5,1
Post- och tele- kommunikationer	+ 7,0	270	– 150	– 69	0	0	– 55,6	– 34,1

riksgäldskontoret (prop. 1984/85:114). SJ:s investeringar i infrastruktur och i trafikrörelsens fasta anläggningar föreslås bli finansierade över statsbudgeten. I långtidsbudgeten beräknas dessa investeringar ligga på en reall oförändrad nivå, dvs. 1 400 milj. kr. För SJ har vidare beaktats att den särskilda ersättning som utgår för lågprissystemet skall avvecklas t. o. m. budgetåret 1987/88.

Televerket tillgodoser fr. o. m. budgetåret 1984/85 sitt kapitalbehov genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden. Någon anslagsbelastning har därför inte tagits upp i långtidsbudgeten.

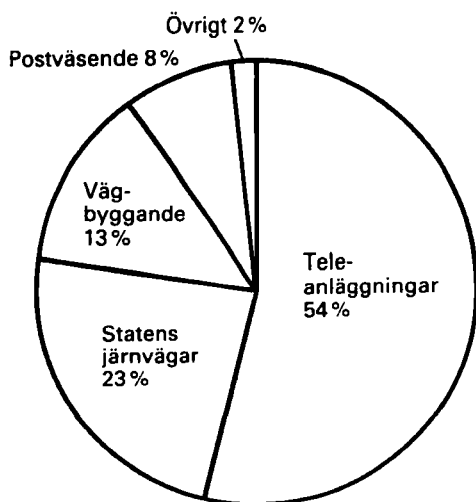
Fr. o. m. budgetåret 1984/85 har postverket möjlighet att finansiera samtliga investeringar med medel utanför statsbudgeten. Investeringsutgifter under perioden kommer således inte att belasta långtidsbudgeten.

Långtidsbudgeten för sjöfartsverksamheten påverkas främst av att det tidsbegränsade stödet till svenska rederier upphör efter år 1985. För anslag som påverkas av kapitalkostnader har hänsyn tagits till redan beslutade investeringar och till ett reall oförändrat investeringsbelopp som avser ren återanskaffning av olika slags materiel under perioden.

Investeringsutgifter

De statliga investeringarna inom ändamålsgruppen Kommunikationer är omfattande. De ojämförligt största insatserna avser vägbyggande, järnvägs- och teleanläggningar. Dessa svarar för närmare 90 % av totalutgifterna som kan beräknas till 11,3 miljarder kronor. I diagram 1 visas ändamålsgruppens totala investeringsutgifter samt fördelningen av dessa för budgetåret 1985/86 oberoende av finansieringskälla.

Diagram 1 Fördelning av större statliga investeringsuppgifter inom ändamålsgruppen kommunikationer för budgetåret 1985/86

De investeringar i nät och annan utrustning som beräknas falla på televerkskoncernen uppgår för budgetåret 1985/86 till ca 6,2 miljarder kronor. För de påföljande åren beräknas investeringsnivån uppgå till samma storleksordning. Investeringsutgifterna finansieras helt utanför statsbudgeten. Kapitalanskaffningen handhas normalt av Teleinvest AB.

SJ:s investeringar beräknas för budgetåret 1985/86 uppgå till ca 2,6 miljarder kronor. Däri ingår dels en leasing-ram om totalt 70 milj. kr. för godsvagnsansskaffning och dels bussanskaffning m. m. för ca 230 milj. kr. genom ett särskilt dotterbolag. Investeringar i rullande materiel för 600 milj. kr. föreslås få finansieras genom upplåning i riksgäldskontoret.

De beräknade investeringsutgifterna för postväsendet uppgår till ca 910 milj. kr. för budgetåret 1985/86, varav ca 540 milj. kr. för byggande av posthus. Investeringarna föreslås få finansieras med i postverkets rörelse tillgängliga likvida medel. Enligt nuvarande planer kommer nivån på byggnadsverksamheten att sjunka något framöver. Detta gäller också investeringar i fordon, sorteringsmaskiner m. m. som budgetåret 1985/86 beräknas till ca 370 milj. kr.

Utgifterna för vägbyggandet kommer totalt för budgetåret 1985/86 att uppgå till 1,5 miljarder kronor, varav det statliga vägbyggandet svarar för ca 75 %. I detta belopp ingår även de vägbyggnadsprojekt som föranleds av beslutade sysselsättningsinsatser.

VIII Allmänna bidrag till den kommunala sektorn

De allmänna bidragen utgår i motsats till de specialdestinerade utan knytning till ett speciellt verksamhetsområde och aktivitetsnivån inom detta. Ändamålsgruppen omfattar skatteutjämningsbidrag till kommuner och landsting samt bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen.

Tabell 9. Allmänna bidrag till den kommunala sektorn

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	Förändring till					Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Skatteutjämningsbidrag och kompensations- bidrag	–2,5	13 261	+359	+160	+104	+112	+2,7	+1,4

Skatteutjämningsbidraget syftar till att minska skattekrafts- och kostnadsskillnaderna i olika delar i landet. Bidragen har störst betydelse för Gotlands kommun, för norrlandskommuner och för glesbygdskommuner i andra delar av landet.

I Stockholms län finns därutöver ett inomregionalt skatteutjämningsssystem. Genom en särskild lag ges Stockholms läns landstingskommun befogenhet att lämna bidrag och lån till kommuner inom landstingsområdet i den mån det behövs för att främja skatteutjämning mellan kommunerna.

För kyrkliga kommuner finns ett inomkyrkligt utjämningsystem som finansieras över den s.k. kyrkofonden med en allmän kyrkoavgift vars storlek fastställs av regeringen.

En parlamentarisk kommitté ser f.n. över skatteutjämningssystemet. Enligt direktiven till utredningen skall bl.a. tas upp hur automatiken i bidraget skall kunna begränsas, vilket även skulle kunna föranleda omprövning av bidragssystemets grunder. Översynen skall utgå ifrån att ramen för skatteutjämningsbidragen inte kan göras större. Kommittén beräknas bli klar vid årsskiftet 1985–86. I den reviderade finansplanen föreslås att vissa åtgärder som avser år 1986 vidtas för att finansiera automatiken i skatteutjämningsbidraget. Därvid har även redovisats vissa åtgärder för att minska skillnaden i skattesatser inom kommunsektorn.

Skatteutjämningsbidragen består dels av ordinarie bidrag, dels av extra skatteutjämningsbidrag.

Det *ordinarie bidraget* styrs av skatteunderlaget och skattesatsernas nivå i kommuner och landsting. Budgetåret 1985/86 beräknas detta komma att uppgå till 11,3 miljarder kronor. Systemet garanterar kommunerna och

landstingskommunerna ett visst skatteunderlag i skattekronor per invånare (skattekraft) i förhållande till genomsnittet för riket (medelskatekraften). Den garanterade skattekraften påverkas också av de tillägg till eller avdrag från grundgarantin som görs med hänsyn till befolkningens åldersstruktur i resp. kommun och landstingskommun. Tillägg ges vidare för omfattande befolkningsminskningar.

Den totala garantin räknas om årligen. Då justeras omfattningen av den enskilda kommunens resp. landstingskommunens skatteutjämningsbidrag. Däremot påverkas i princip inte omfattningen av de samlade bidragen. Denna påverkas endast om relationerna mellan kommuner inom resp. utom skatteutjämningsystemet förändras i fråga om den beaktade åldersstrukturen.

Skatteutjämningsbidragens storlek bestäms också av resp. kommuns och landstingskommuns skattesats. Förändringar av skattesatserna i de bidragsmottagande kommunerna och landstingskommunerna får således effekt på omfattningen av skatteutjämningsbidragen.

Skatteutjämningsbidragets utveckling påverkas således förutom av skattesatsändringar, dels av utvecklingen av det egna skatteunderlaget i den enskilda kommunen eller landstingskommunen i förhållande till genomsnittet i landet, dels av en förändring av medelskatekraften.

En illustration av skattesatsens betydelse för bidragets utveckling ges av att en höjning av skattesatsen med 10 öre per år under långtidsbudgetperioden ökar bidragets storlek med ca 216 milj. kr. i löpande priser i långtidsbudgetens slutår. En långsammare eller snabbare ökning av lönesummans utveckling med 1 procentenheter per år resulterar på motsvarande sätt i en förändring av bidraget slutåret med ca 430 milj. kr. i löpande priser.

Det *extra skatteutjämningsbidraget* ges till kommuner som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. För år 1985 har anslagits 200 milj. kr. för detta ändamål. Vid beviljande av bidrag för år 1985 har för de kommuner som har en utsatt finansiell situation även beaktats den inbetalning på likviditetskonto som gjorts i januari 1985.

För år 1986 föreslås i den reviderade finansplanen att ramen för extra skatteutjämningsbidraget höjs till 250 milj. kr.

Ett särskilt bidrag till kommunerna har införts fr. o. m. år 1985 med anledning av *avskaffandet av den kommunala taxeringen av juridiska personer*. Företagsbeskattningen blir därmed helt statlig. Det första bidragsåret, år 1985, utbetalas 1 819 milj. kr. till kommunerna. För bidragsåret 1986 föreslås att 1 569 milj. kr. utbetalas till kommunerna.

IX Utbildning och forskning

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för utbildningsväsendet och för den civila grundforskning som bedrivs av staten eller ges statligt stöd. I utgif-

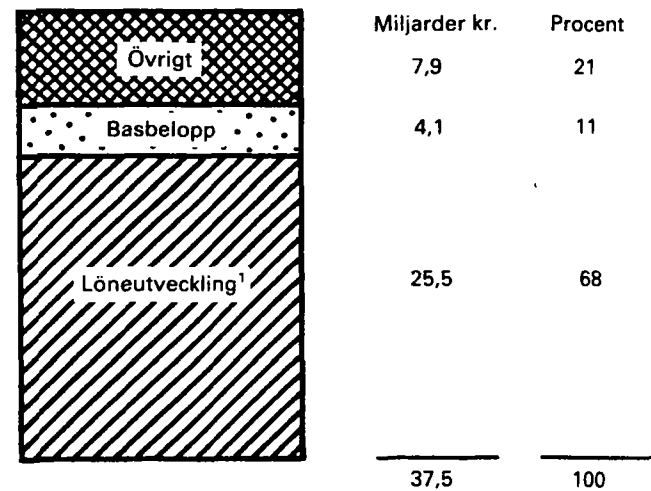
terna ingår bl. a. det obligatoriska skolväsendet (inkl. särskolan), gymnasiala skolor, vuxenutbildning, högre utbildning, studiestöd samt grundforskning. Till högre utbildning och forskning hänförs bl. a. högskolan (inkl. lantbruksuniversitetet), undervisningssjukhusen, de statliga forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling. Vidare ingår de statliga utgifterna för forskning och utveckling inom industriområdet. Däremot redovisas energiforskning och tillämpad forskning under ändamålsavsnittet Energiförsörjning.

Tabell 10. Utbildning och forskning
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	Förändring till					Procentuell förändring 1985/86–1986/87	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Totala utgifter därav	+ 1,2	37 526	–691	–270	–326	–415	–1,8	–1,2
Obligatoriska skolväsendet	– 1,7	14 420	–616	–197	–223	–276	–4,3	–2,4
Gymnasieskolan	+ 1,8	4 049	– 12	– 23	0	– 15	–0,3	–0,3
Högre utbildning, forskning m. m.	+ 1,4	9 464	–122	– 62	– 64	– 51	–1,3	–0,8
Studiestöd m. m.	+13,6	6 860	– 20	+ 17	+ 11	– 7	–0,3	0

Utgifterna inom ändamålsgruppen styrs av en långtgående automatik. De viktigaste utgiftspåverkande faktorerna är antalet elever, löneutvecklingen för lärare samt basbeloppet. Dessa faktorer påverkar framför allt anslagen inom skolväsendet, den högre utbildningen och studiestödet.

Diagram 2 Utgiftsstyrande faktorer inom ändamålsgruppen utbildning och forskning 1985/86

¹I löneutvecklingen ingår dels utgifter som förändras med timlönen och lönesumman, dels löneförändringar till följd av sedvanligt pris- och löneomräkning.

Staten svarar för merparten av kostnaderna för skolledar- och lärarlöner. Dessa motsvarar ca hälften av den offentliga sektorns samlade utgifter för det obligatoriska skolväsendet och gymnasieskolan. Resterande utgifter faller på kommunerna.

Under långtidsbudgetperioden minskar antalet elever i *grundskolan* (7–15 år) med ca 7%. Vad beträffar *gymnasieskolan* (16–19 år) är antalet 16-åringar – med en kulmen budgetåret 1987/88 – något större vid periodens slut än vid dess början. De stora årskullarna från mitten av 1960-talet passerar under perioden igenom *högskolan*. För *högskolan* beslutades mot denna bakgrund om riktlinjer som innebar att antalet nybörjarplatser ökat med ca 3 000 under den första delen av 1980-talet, varefter en motsvarande minskning blir aktuell under slutet av 1980-talet då årskullarna minskar. Dessa förändringar inom *högskolan* genomförs med oförändrad resurstilldelning. Anslagen i fasta priser till grundläggande högskoleutbildning beräknas således bli oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Det obligatoriska skolväsendet

Eftersom antalet elever sjunker minskar utgifterna i fasta priser för det obligatoriska skolväsendet under hela långtidsbudgetperioden.

Utgiftsstyrande faktorer för grundskolebidraget i löpande priser är – förutom löneutvecklingen och antalet elever – det genomsnittliga antalet elever per klass eller undervisningsgrupp och lärarnas undervisningsskyldighet. Genom att utbetalningen av statsbidraget fördelas på förskott och slutreglering är belastningen på statsbudgeten delvis skild från vad kommunerna är berättigade till i statsbidrag för ett visst läsår.

Gymnasieskolan

Det antal intagningsplatser inom gymnasieskolans grundskoleanknutna ram som regeringen föreslår i årets budgetproposition (124 000) förutsätts gälla hela perioden. Utöver dessa platser finns ca 33 000 platser i sådana specialkurser som för tillträde kräver tidigare gymnasial utbildning, praktik eller viss ålder. Liksom beträffande grundskolan styrs kostnaderna för gymnasieskolan – förutom av antalet elever – av timplanernas utformning, storlekarna på klasserna eller undervisningsgrupperna samt lärarnas undervisningsskyldighet.

Kommunernas uppföljningsansvar för ungdomar under 18 år

Statsbidrag utgår fr. o. m. den 1 juli 1983 till vissa kommunala åtgärder för de ungdomar under 18 år som efter grundskolan inte genomgår reguljär utbildning eller har fast arbete. Utgifterna styrs av antalet ungdomar som blir föremål för dessa åtgärder. Utgångspunkt för medelsberäkningen i årets budgetproposition är att 14 000 16–17-åringar väntas vara i behov av dessa åtgärder, vilket beräknas kosta drygt 220 milj. kr. Till grund för beräkningarna under hela långtidsbudgetperioden ligger ett antagande om

att andelen 16–17-åringar som kommer att bli föremål för åtgärder genom det kommunala uppföljningsansvaret är oförändrad.

Vuxenutbildning

Kostnaderna för vuxenutbildningen, som till stor del består av bidragsanslagen till studiecirklar, invandrarundervisning i svenska, driften av folkhögskolor och kommunal utbildning för vuxna (grundvux och komvux), beräknas inte öka under långtidsbudgetperioden. De totala kostnaderna för vuxenutbildning beräknas för budgetåret 1985/86 uppgå till 2.4 miljarder kronor.

Riksdagen tar årligen ställning till nivån på anslagen till studiecirklar och invandrarundervisning. Anslagen till driften av folkhögskolor och kommunal utbildning för vuxna följer huvudsakligen löneutvecklingen för lärare. Utbildningsvolymen förväntas bli oförändrad under perioden. Detta hänger bl. a. samman med riksdagens beslut om att maximera antalet undervisningstimmar för såväl grundvux som komvux som antalet elevveckor i folkhögskolan. Maximeringen av dessa utbildningars omfattning förutsätts gälla för hela perioden.

Högskoleutbildning

Utgifterna i fasta priser för den grundläggande högskoleutbildningen väntas i stort sett bli oförändrade. Ökningen av platsantalet på vissa utbildningslinjer kommer att finansieras genom att resurser fördelas om inom området.

De dominerande utgiftsstyrande faktorerna för den grundläggande högskoleutbildningen, exkl. kommunal högskoleutbildning, utgörs av dels de planeringsramar i form av nybörjarplatser som årligen fastställs av riksdagen, dels utbildningens längd, kostnaderna per utbildningsplats samt kringkostnader såsom administrationen vid högskoleenheterna m.m. Dessa faktorer utgör grunden för de årliga anslagsberäkningarna. Löner utgör ca 85 % av de totala utgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas i hög utsträckning av lärarnas fastställda undervisningsskyldighet och av utformningen av undervisningsplaner och lokala studieplaner.

Utgifter för undervisningssjukhusen har för långtidsbudgetperioden i huvudsak beräknats med utgångspunkt i gällande grunder för den i avtal fastställda finansieringsfördelningen mellan stat och kommun. Statens utgifter styrs främst av läkarutbildningens och den medicinska forskningens omfattning och av kostnaderna för investeringar vid undervisningssjukhusen. Investeringarna beräknas minska något under perioden.

Staten ger bidrag till kommuner och landstingskommuner för driften av den kommunala högskoleutbildningen. Bidraget, som för budgetåret 1985/86 beräknas uppgå till 196,5 milj. kr., antas vara reellt oförändrat under långtidsbudgetperioden.

Studiestöd

Utgifterna för studiesociala ändamål styrs av antalet studerande på gymnasie- och högskolenivå. Den största utgiftsposten — de återbetalningspliktiga studiemedlen — styrs även av basbeloppet. Studiemedelstagnas sammanlagda skuld till staten uppgick vid utgången av år 1984 till ca 29 miljarder kronor.

Utgifterna för vuxenstudiestöden finansieras genom vuxenutbildningsavgiften. Avgiften är f. n. 0,25 % av den totala lönesumman. Inkomsten av vuxenutbildningsavgiften beräknas till 884 milj. kr. budgetåret 1985/86.

Antalet gymnasiestuderande beräknas totalt sett vara oförändrat under långtidsbudgetperioden. Efter en viss nedgång under periodens första år beräknas en motsvarande ökning under periodens senare hälft.

Antalet studerande i högskolan beräknas vara i stort sett oförändrat under långtidsbudgetperioden.

Antalet studerande som utnyttjat studiemedel har under de senaste åren ökat. Under långtidsbudgetperioden bedöms dock utnyttjandegraden vara i stort sett oförändrad.

Forskning och utveckling

De statliga anslagen till forskning och utveckling uppgår till ca 10,2 miljarder kronor budgetåret 1984/85. Utgifterna för forskningsändamål följer i stort den löpande pris- och löneutvecklingen.

Förutsättningarna för anslagsberäkningarna för forskning och forskarutbildning budgetåren 1984/85–1986/87 presenterades i 1984 års proposition om forskning. Ytterligare 150 milj. kr. tillfördes därmed forskning och utveckling. Av detta belopp används 125 milj. kr. för grundläggande forskning inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområde. I propositionen angavs att någon besparing enligt huvudförslaget inte skulle göras för innevarande och de två följande budgetåren vad gäller anslagen till forskning och forskarutbildning inom högskolan. Däremot angavs att förnyelse bör ske inom ramen för befintliga resurser i motsvarande omfattning.

Riksdagen har för perioden 1984/85–1986/87 fastställt ett program för stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Tyngdpunkten i detta program ligger på Styrelsen för teknisk utveckling och industrifonden. De totala utgifterna för programmet uppgår till ca 2,8 miljarder kronor under den angivna perioden.

I enlighet med principerna för långtidsbudgeten har för perioden efter budgetåret 1986/87 beräknats oförändrade insatser för forsknings- och utvecklingsarbete.

Forskningen inom utbildningsdepartementets område svarar budgetåret 1984/85 för ca en tredjedel, eller 3 miljarder kronor, av det statligt finansierade forsknings- och utvecklingsarbetet. Verksamheten inom området finansieras även vid sidan av utbildningsdepartementets anslag, främst via

sektorsforskning och uppdragsverksamhet, men också till viss del genom fondavkastningar och stiftelsemedel. De externa medlen uppgick till ca 1,1 miljarder kronor budgetåret 1983/84.

Inom jordbruksdepartementets område uppgår de totala forskningsresurserna till ca 625 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Till detta kommer resurser utanför statsbudgeten på ca 100 milj. kr. Huvuddelen av medlen inom departementets område finansierar verksamheten vid Sveriges lantbruksuniversitet. Inom departementets område finansieras också viss kollektiv forskning rörande jordbruks- och skogsteknik m. m. samt miljövärd. Nya förhandlingar rörande finansiering av den kollektiva forskningen kommer att tas upp med resp. bransch under långtidsbudgetperioden. Medlen till forsknings- och utvecklingsverksamhet förutsätts i fasta priser och löner vara oförändrade under perioden.

X Arbetsmarknads- och regionalpolitik

Ändamålsgruppen omfattar statens utgifter för skilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom arbetsförmedling, sysselsättningsskapande åtgärder, arbetsmarknadsutbildning, kontantstöd vid arbetslöshet, Stiftelsen Samhällsföretag, arbetsmiljöåtgärder samt vissa andra sysselsättningsfrämjande åtgärder. Vidare hör utgifterna för regionalpolitiska åtgärder till denna ändamålsgrupp.

Tabell 11. Arbetsmarknads- och regionalpolitik

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	Förändring till					Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
		1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	+1,2	19 627	+452	–1 086	–398	–304	+2,3	–1,7
därav								
Arbetsmarknadspolitik	+1,9	17 212	+491	–1 076	–408	–315	+2,9	–2,0
Regionalpolitik	–5,3	2 415	– 39	– 10	+ 10	+ 11	–1,6	–0,3

Arbetsmarknadspolitik

Utgifterna för arbetsmarknadspolitiken beräknas för budgetåret 1985/86 uppgå till drygt 17 miljarder kronor.

En arbetsgivaravgift om 1,6 % tas f. n. ut för att täcka 65 % av kostnaderna för vissa bidrag inom ändamålsgruppen. Den andel av dessa bidrag som inte täcks av arbetsgivaravgiften finansieras via statsbudgeten.

Beräkningen i fasta priser utgår från de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som görs i alternativet med låg pris- och löneutveckling samt god ekonomisk tillväxt (lågalternativet). Vid beräkningen av statsutgif-

terna i det s. k. högalternativet har betydande belopp satts av för bl. a. ytterligare utgifter för de arbetsmarknadspolitiska programmen.

Arbetsmarknadsutbildning omfattar dels särskilda kurser som anordnas av AMU-center efter beställning av arbetsmarknadsmyndigheten, dels utbildning inom det reguljära skolväsendet eller studieförbund m. fl. för vilken deltagaren beviljas utbildningsbidrag. Till arbetsmarknadsutbildningen hör också sådan utbildning av anställda för vilken arbetsgivaren kan erhålla bidrag enligt särskilda regler s. k. AMU i företag. Även deltagare i särskilda kurser och kurser inom det reguljära utbildningsväsendet uppbär utbildningsbidrag. Vid utbildning i företag utgår bidrag till företagen. De totala utgifterna för arbetsmarknadsutbildning beräknas för budgetåret 1985/86 uppgå till 4 miljarder kronor, varav 2,6 miljarder kronor finansieras via anslag över statsbudgeten och resterande 1,4 miljarder kronor från arbetsgivaravgifter.

Utgiftsutvecklingen för arbetsmarknadsutbildningen styrs i första hand av antalet kursdeltagare samt av utbildningskostnaden och bidragets storlek per kursdeltagare. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningen och utbildningsbidragens storlek fastställs genom särskilda regeringsbeslut. Antalet kursdeltagare i verksamheten är beroende av arbetsmarknadsläget och av i vilken utsträckning de sökande uppfyller arbetsmarknadskungörelsens villkor för tillträde till utbildningen. Utbildningens inriktning och fördelningen av kursdeltagarna regionalt har också betydelse för kostnadsutvecklingen.

Utbildningsbidragen är till viss del kopplade till ersättningen vid arbetslöshet, dvs. höjda arbetslöshetsersättningar kan ge höjda utbildningsbidrag. Antalet kursdeltagare och fördelningen av dem mellan olika typer av utbildningar bestämmer antalet kursveckor, vilket är avgörande för kostnaderna för de utbildningsresurser i form av lärare, lokaler etc. som krävs. För innevarande budgetår har medel anvisats för 130 000 deltagare i AMU. Bl. a. med hänsyn till riksdagens beslut att inrätta s. k. förnyelsefonder har för budgetåret 1985/86 medel beräknats för 115 000 deltagare. För långtidsbudgetperioden har antagits att utbildningsvolymen kommer att trappas ned till 110 000 deltagare. Utgiftsberäkningarna har vidare utgått från riksdagens beslut (prop. 1984/85:59, AU 9, rskr 101) om en begränsning av kostnaderna för arbetsmarknadsutbildningen med 15 %. En oförändrad utbildningsvolym (130 000 deltagare) under hela långtidsbudgetperioden skulle öka kostnaderna med sammanlagt ca 2,7 miljarder kronor för hela perioden.

Sysselsättningsskapande åtgärder, som för budgetåret 1985/86 beräknas kosta 2,7 miljarder kronor, avser främst statliga och kommunala beredskapsarbeten samt rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten i näringslivet. Rekryteringsstödet infördes den 1 januari 1984. Samtidigt sänktes bidraget till enskilda beredskapsarbeten som inte avser investeringsarbeten från 75 % till 50 %. Även rekryteringsstödet motsvarar ett

bidrag med 50 % av lönekostnaderna. Fr. o. m. den 1 juli 1985 sänks bidragen till kommunala beredskapsarbeten från 75 % till 70 %.

Behovet av beredskapsarbeten är i hög grad avhängigt konjunkturutvecklingen och sysselsättningsläget. Det innebär att medelsåtgången kan variera kraftigt mellan budgetåren. Avgörande för kostnaderna för verksamheten är dels antalet sysselsättningsdagar, dels kostnader per sysselsättningsdag.

Till kommunalt och enskilt beredskapsarbete av investeringskaraktär lämnas fr. o. m. den 1 juli 1985 statsbidrag normalt med 70 % av lönekostnaderna för de anvisade arbetslösa. Därutöver utgår ett tilläggsbidrag om 15 % för övriga kostnader.

De statliga utgifterna för sysselsättningsskapande åtgärder har som nämnts ovan beräknats till 2,7 miljarder kronor för budgetåret 1985/86 motsvarande sammanlagt 8,5 miljoner sysselsättningsdagar för rekryteringsstöd och beredskapsarbeten. Utgifterna beräknas minska med sammanlagt ca 2,2 miljarder kronor under långtidsbudgetperioden. Därvid har antagits att volymen sysselsättningsdagar successivt trappas ner från ca 8,5 miljoner till ca 6,5 miljoner dagar. Utgifterna för statsbidrag till de ungdomslag för 18–19-åringar som startade i januari 1984 beräknas till ca 7,3 miljarder kronor för hela långtidsbudgetperioden. Därvid har antagits en volym om 25 000 platser vid slutet av perioden. Oförändrad volym (40 000 platser) under hela långtidsbudgetperioden skulle innebära en ytterligare utgift för statsbidrag om ca 2,8 miljarder kronor för hela perioden.

Stöd vid arbetslöshet utgår dels i form av ersättning från erkända arbetslöshetskassor, dels i form av kontant arbetsmarknadsstöd till personer som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen samt det kontanta arbetsmarknadsstödet finansieras dels över statsbudgeten (35 %), dels genom arbetsgivaravgifter (65 %). Övriga kostnader för arbetslöshetsförsäkringen finansieras genom medlemsavgifter från de försäkrade och genom ränteinkomster. Behovet av medlemsavgifter styrs till stor del av statsbidragets storlek. Statsbidragen till de erkända arbetslöshetskassorna utgör f. n. ca 95 % av den arbetslöshetsersättning som betalas ut.

Utgifterna för stöd vid arbetslöshet styrs av arbetslöshetens omfattning – antalet arbetslösa och antalet ersättningsdagar – och ersättningsnivån. Den högsta ersättningsnivån, som höjs till 315 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1985, fastställs av statsmakterna.

Arbetslösheten uppgick till 3,1 % i genomsnitt under år 1984. Under det sista kvartalet var den genomsnittliga arbetslösheten 2,9 %. Under långtidsbudgetperioden har beräkningarna baserats på ett sjunkande arbetslöshetstal. En förändring av arbetslösheten med en procentenhet under en tid av två månader innebär att utgifterna för arbetslöshetsersättning förändras med ca 118 milj. kr. på statsbudgeten och med ca 220 milj. kr. på arbetsmarknadsfonden.

Arbetsmiljö och arbetsanpassning

För att öka möjligheten för arbetshandikappade att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden kan lönebidrag lämnas till arbetsgivare. Dessutom finns ett särskilt introduktionsstöd vid anställning av arbetshandikappade inom vissa sektorer. Vidare kan bidrag lämnas till arbetshjälpmedel åt handikappade. För budgetåret 1985/86 beräknas utgifterna för de här nämnda stödformerna uppgå till 2,7 miljarder kronor.

Kostnaderna för stöden bestäms dels av regelsystemet, dels av arbetsförmedlingens möjligheter att placera sökande med arbetshandikapp. Även volymramar styr omfattningen av vissa bidrag. Introduktionsstöd föreslås kunna utgå inom en viss volymram. Antalet platser med 100 % lönebidrag hos statliga myndigheter är sedan länge begränsat. Bidrag med 90 % av lönekostnaden till allmännyttiga organisationer samt anställning med lönebidrag med lägre subventionsnivåer hos enskilda företag, kommunala arbetsgivare och affärsdrivande verk får komma till stånd i obegränsad omfattning. Under långtidsbudgetperioden beräknas antalet lönebidragsplatser öka med 2 000 per år.

Kostnaderna för lönebidrag och introduktionsstöd påverkas även av utvecklingen av löner och sociala avgifter, eftersom bidragen lämnas med viss andel av lön och lönebikostnader upp till ett högsta lönebelopp.

Utgifterna för lönebidrag, introduktionsstöd och arbetshjälpmedel åt handikappade kan väntas fortsätta att öka med ca 150 milj. kr. per år. Detta beror främst på en fortsatt volymökning inom icke begränsade sektorer.

För den yrkesinriktade rehabiliteringen väntas i stort sett oförändrade utgifter under långtidsbudgetperioden.

Rörelseunderskottet vid driften av stiftelseorganisationen för skyddat arbete – Samhällsföretagsgruppen – finansieras helt via statsbudgeten. Stiftelsen Samhällsföretag föreslås få ett anslag om ca 2,8 miljarder kronor för att täcka detta underskott samt vissa investeringar under budgetåret 1985/86. Utgifterna beräknas sjunka under långtidsbudgetperioden genom att verksamheten effektiviseras och försäljningsintäkterna ökar.

Genom arbetarskyddsfonden kommer ca 570 milj. kr. att fördelas till arbetsmiljö- och arbetslivsändamål under budgetåret 1985/86. Verksamheten finansieras via en särskild arbetsgivaravgift och redovisas inte på statsbudgeten.

Riksdagen har i mars 1985 bl. a. beslutat om ett nytt statsbidragssystem för företagshälsovården (prop. 1984/85:89, SoU 13, rskr 172). Det nya ersättningssystemet, som skall gälla fr. o. m. år 1986, innebär inte några förändringar av samhällets kostnader för ersättningar till företagshälsovården.

Regionalpolitik

Det regionalpolitiska stödet till näringslivet består bl. a. av åtgärder för företagsutveckling, teknikstöd och glesbygdsinsatser på industrideparte-

mentets område, transportstöd på kommunikationsdepartementets område samt pris- och rationaliseringsstöd på jordbruksdepartementets område.

För det regionalpolitiska stödet inom industridepartementets område har regeringen i en proposition (prop. 1984/85: 115) till riksdagen våren 1985 föreslagit en ekonomisk ram för budgetåren 1985/86–1988/89. Ramen föreslås uppgå till ca 6,5 miljarder kronor och omfattar bl. a. lokaliseringsstöd, offertstöd, investeringsbidrag, företagsutvecklings- och glesbygdstöd samt sysselsättningsstöd och nedsättning av socialavgifter. För långtidsbudgetperioden har i övrigt i enlighet med långtidsbudgetmetoden förutsatts att ambitionsnivån är oförändrad. Den årliga utgiften kan beräknas till drygt 1,6 miljarder kronor.

De kortsiktiga variationerna i utnyttjandet av de medel som disponeras är bl. a. avhängigt av den allmänna konjunkturutvecklingen. Utnyttjandet beror även på den subventionsnivå som tillämpas.

Transportstödet till Norrland m. m. är i långtidsbudgeten beräknat utifrån en viss real tillväxt och inkluderar fr. o. m. budgetåret 1985/86 ett persontransportstöd enligt regeringens ovannämnda proposition om regionalpolitiken. Det årliga stödet uppgår till ca 230 milj. kr.

Inom jordbruksområdet lämnas ett volymrelaterat prisstöd till jordbruket i norra Sverige. För utvecklingsbara jordbruksföretag i norra Sverige lämnas även ett regionalt rationaliseringsstöd. I propositionen (prop. 1984/85: 166) om livsmedelspolitiken föreslås för budgetåret 1985/86 att prisstödet skall utgå med 352 milj. kr. och att det regionala rationaliseringsstödet får utgå inom en bidragsram på 40 milj. kr.

XI Bostadspolitik

Statsutgifterna inom ändamålsgruppen domineras f. n. av räntebidrag och långivning till bostadsbyggande. För innevarande budgetår beräknas dessa utgifter uppgå till sammanlagt ca 17,5 miljarder kronor varav räntebidraget utgör ca 9 miljarder kronor. Fr. o. m. den 1 juli 1985 skall ett av staten helägt kreditaktiebolag på den prioriterade kreditmarknaden låna upp de medel som krävs för den statliga bostadslångivningen. Härigenom kommer budgetbelastningen för bostadslångivningen att minska med ca 8 miljarder kronor fr. o. m. budgetåret 1985/86.

De sammanlagda kostnaderna för staten och kommunerna för bostadsbidrag (inkl. KBT) uppgick till ca 7 miljarder kronor år 1984. Bostadsbidrag till barnfamiljerna redovisas under avsnittet Stöd till barnfamiljer och KBT under avsnittet Pensioner, sjukförsäkring m. m.

Bland andra utgifter inom ändamålsgruppen märks bidrag och lån till bostadsförbättringar m. m. och bidrag till förbättring av boendemiljön m. m.

Tabell 12. Bostadspolitik

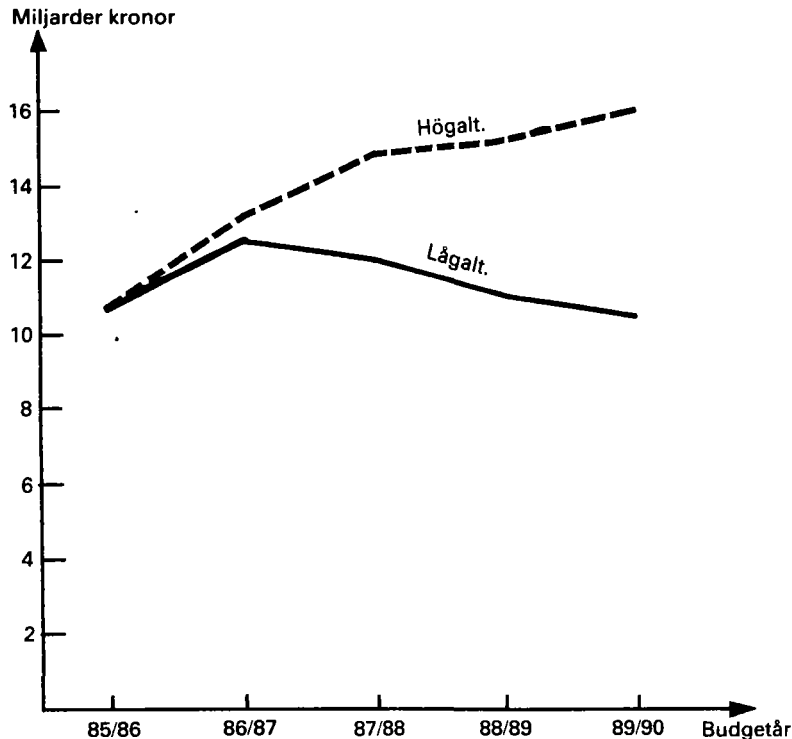
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
Totala utgifter	+ 9,0	11 170	+1 759	–449	–909	–644	+15,7	–0,5
därav								
Räntebidrag	+15,9	10 400	+1 800	–250	–850	–600	+17,3	+2,4

I beräkningarna för budgetåret 1985/86 har antagits ett bostadsbyggande om ca 31 000 påbörjade lägenheter. Ombyggnadsverksamheten har antagits komma att omfatta ca 30 000 lägenheter.

Räntebidragen täcker mellanskillnaden mellan faktisk räntekostnad för såväl statslån som bottenlån och den s. k. garanterade räntan, beräknad på ursprunglig skuld för motsvarande lån. Den garanterade räntan under det första året av bostadslånets löptid varierar fr. o. m. år 1985 mellan 2,15 % och 5,5 % beroende på låntagarkategori och tidpunkten för bostadslånets

Diagram 3 Kostnader för räntebidrag under långtidsbudgetperioden vid en ränteutveckling enligt låg- resp. högalterantivet. Nybyggnadsvolymen har antagits öka något i båda alternativen.

utbetalning. Därefter ökar räntan med 0,25 procentenheter per år för flerbostadshus och 0,50 procentenheter för egnahem tills marknadsräntan uppnås. För åren 1981–1985 har riksdagen beslutat om extra upptrappningar av de garanterade räntorna för vissa årgångar av bostadshus enligt något annorlunda regler. Räntebidrag lämnas för lån till vissa typer av underhålls- och energisparåtgärder.

Räntebidragsanslagets utveckling är främst beroende av storleken av tillkommande årgångar bostäder samt omfattningen av underhålls- och energisparåtgärder, den allmänna räntenivån och takten i upptrappningar av den garanterade räntan för tidigare årgångar av bostäder.

En sänkning av den allmänna räntenivån med en procentenhet per år fr. o. m. år 1986 – jämfört med nuvarande räntenivå – skulle minska kostnaderna för räntebidragen med sammanlagt 6 miljarder kronor budgetåret 1989/90 och totalt ca 13 miljarder kronor under långtidsbudgetperioden.

Sambandet med statsbudgetens inkomstsida

Ett inslag i bostadspolitiken är utformningen av fastighetsbeskattningen. För egnahemsägare innebär skattereglerna bl. a. att ett schablonbelopp förs upp som beskattningsbar inkomst, medan ränteutgifterna för fastighetslånen är avdragsgilla. Normalt får också ett extra avdrag göras. För hus med större lånebelopp överstiger avdragen normalt schablonintäkten. Detta medför att många egnahemsägare redovisar ett underskott av sitt fastighetsinnehav vid inkomsttaxeringen, vilket leder till ett skattebortfall för staten och kommunerna. Under år 1984 beräknas bortfallet för staten uppgå till drygt 6 miljarder kronor. En schablonmässig framskrivning baserad på de antaganden som gäller för långtidsbudgetberäkningarna och på beslutad skatteomläggning, tyder på att beloppet i stort kommer att vara oförändrat under långtidsbudgetperioden.

Riksdagen har beslutat att en särskild statlig fastighetsskatt skall införas fr. o. m. år 1985. Skatten omfattar samtliga hyreshus, kontorshus, småhus samt bostadsbyggnader på lantbruksenheter. Samtidigt som fastighetsskatten införs avskaffas hyreshusavgiften. Syftet med fastighetsskatten är att i kombination med räntebidragssystemet skapa ett rättvist och solidariskt omfördelningssystem inom bostadssektorn. De fastigheter som omfattas av räntebidragssystemet kompenseras för de kostnadsökningar som fastighetsskatten medför genom schablonvis ökade räntebidrag för att kostnadsökningarna skall kunna begränsas. Många av dessa fastigheter har redan till följd av tidigare beslut om extra upptrappningar av de garanterade räntorna drabbats av kostnadsökningar.

Statens intäkter av fastighetsskatten beräknas under år 1985 uppgå till drygt 3 miljarder kronor och när skatten är fullt utbyggd till drygt 5 miljarder kronor. Kostnadsökningarna inom räntebidragssystemet till följd av kompensationsåtgärderna för fastighetsskatten beräknas uppgå till ca

1,1 miljarder kronor under år 1985 och när skatten är fullt utbyggd till ca 2 miljarder kronor.

För bostadslån gäller att amorteringar registreras som inkomster på statsbudgetens inkomstsida. Amorteringarna beräknas uppgå till ca 2,5 miljarder kronor år 1989. Den av riksdagen i december 1982 beslutade hyreshusavgiften beräknas ge sammanlagda inkomster på statsbudgeten om ca 800 milj. kr. år 1984. Även räntorna på bostadslånen registreras som inkomster. Dessa ränteinkomster bör ställas mot statens ränteutgifter för upplåningen.

Räntebidragen och skattebortfallet kan betraktas som kostnader för generella bostadssubventioner. Dessa kan jämföras med inkomster av kommunala garantiskatter för bostadshus samt inkomster för bostadshus av hyreshusavgiften resp. fastighetsskatten.

Vid slutet av långtidsbudgetperioden uppskattas de generella bostadssubventionerna vid dagens räntenivå till sammanlagt ca 35 miljarder kronor per år medan inkomsterna från fastighetsskatten beräknas till drygt 5 miljarder kronor. Utöver fastighetsskatten tillförs samhället inkomster från bl. a. garantibeskattningen av fastigheter. Statens ränteinkomster för bostadslånen beräknas uppgå till ca 8 miljarder kronor per år vid samma tidpunkt. Dessa inkomster skall dock ställas mot statens räntekostnader för upplåningen. Ränteinkomsterna och räntekostnaderna minskar successivt genom den nya ordning för finansiering av bostadslån som nu har beslutats.

Vissa effekter utanför statsbudgeten

De statliga bostadslånen svarar för 22–30 % av den prioriterade bostadsutlåningen beroende av fastighetsägarekategori. Bottenbelåningen för bostadsbyggande sker genom prioriterade krediter på kapitalmarknaden. För denna utlåning svarar bostadslåneinstituten. Den sammanlagda bostadsutlåningen beräknas uppgå till ca 27 miljarder kronor under år 1984 och – med tidigare angivna pris- och ränteantaganden – till ca 22 miljarder kronor per år vid slutet av långtidsbudgetperioden.

Genom fastighetsbeskattningen tillförs kommunerna inkomster som kan uppskattas till ca 1,8 miljarder kronor per år under långtidsbudgetperioden. Reglerna för avdrag m. m. vid fastighetsbeskattningen för egnahemsägare innebär ett skattebortfall för kommunerna som kan uppskattas till ca 6 miljarder kronor år 1984 och ca 7 miljarder kronor per år vid slutet av långtidsbudgetperioden.

XII Näringspolitik

Ändamålsgruppen Näringspolitik omfattar insatser inom handel och industri, jordbruk, skogsbruk, fiske samt hantverk. Utgifterna uppgår för budgetåret 1985/86 till ca 6,4 miljarder kronor.

Tabell 13. Näringspolitik

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	–13,2	6 427	–189	–410	–259	–213	–2,9	–4,6

De industripolitiska insatser som redovisas över statsbudgeten kan delas in i två huvudkategorier nämligen mer permanenta program och tillfälliga insatser. Kostnaderna för den förstnämnda kategorin kan relativt väl förutses. De tillfälliga insatserna har gjorts i enskilda företag eller branscher med allvarliga strukturella problem. Belastningen över budgetåren har varierat kraftigt. Strukturella förändringar, konjunkturutvecklingen och enskilda företags ekonomiska ställning påverkar starkt utfallet. Industri-stödet har under perioden 1979/80–1983/84 till ca 50 % bestått av tillfälliga insatser. Totalt har under denna period ca 45,3 miljarder kronor i långtids-budgetens prisläge utgått för tillfälliga insatser.

För tekoindustrin och den träbearbetande industrin finns f. n. särskilda branschprogram. För främjande av de små och medelstora företagens utveckling finns bl. a. utvecklingsfondernas finansiella stöd.

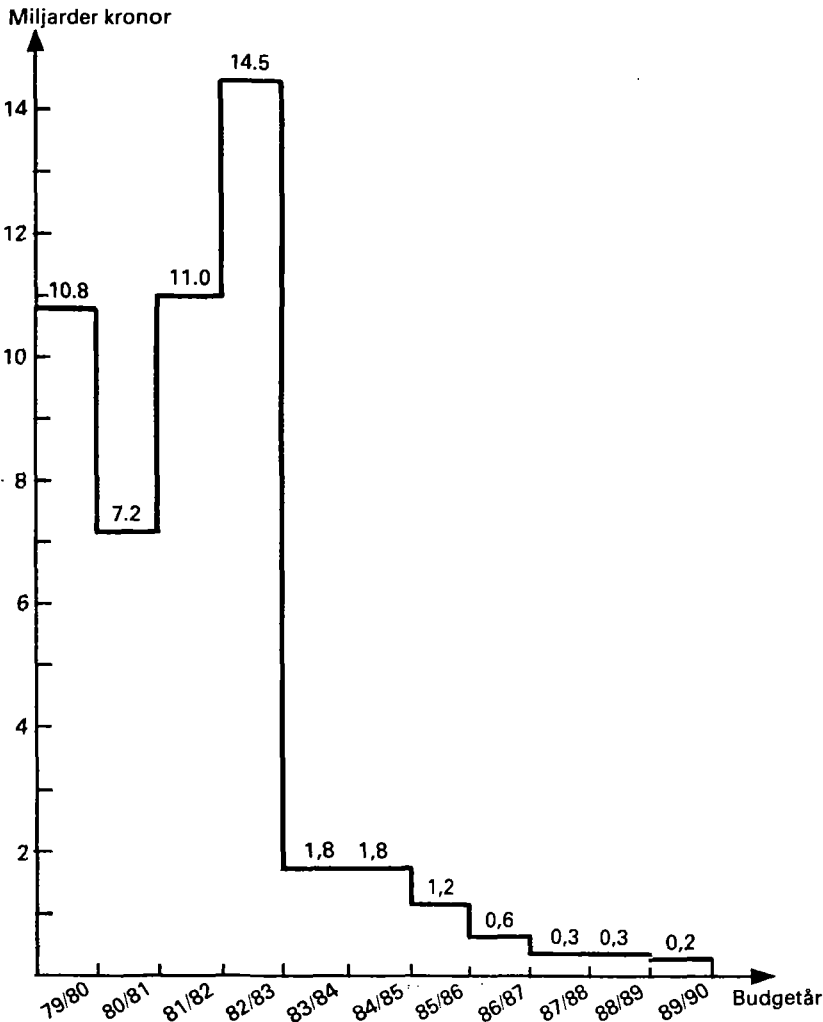
De beloppsmässigt mest omfattande programmen av permanent karaktär är exportkreditgarantierna och de statsstödda exportkrediterna (det s. k. SEK-systemet).

Statliga exportkreditgarantier lämnas av exportkreditgarantinämnden (EKN). Garantigivningen skall i princip täcka sina kostnader genom de premier som tas ut. Under de senaste åren har dock betydande underskott uppstått till följd av omfattande skadeutbetalningar på grund av bristande återbetalning från ett begränsat antal länder. Även under de närmaste åren kan underskott förutses i EKN:s verksamhet. Medel från statsbudgeten kan då behöva tas i anspråk. Kostnaderna för SEK-systemet beräknas, på basis av de antaganden som långtidsbudgeten bygger på, bli 1,5 miljarder kronor budgetåret 1985/86 för att sedan successivt minska till ca 1,0 miljarder kronor budgetåret 1988/89. Den faktor som i första hand påverkar utgiftens storlek är omfattningen av den räntesubvention som ges i varje enskild exportaffär. Denna utgörs av skillnaden mellan marknadsräntan, vilken bestämmer AB Svensk Exportkredits upplåningskostnad, och utlåningsräntan, som för Sveriges del ligger något över den internationellt överenskomna räntenivån för statsstödda exportkrediter (den s. k. consensusräntan). Efter uppjusteringen av utlåningsräntan och de förändringar som införts i SEK-systemet under år 1984 har statens kostnader för nya krediter begränsats avsevärt. Till följd av SEK-systemets konstruktion är emellertid överhänget i form av kostnader för tidigare beslut avsevärda.

En betydande del av exportkreditstödet (ca 1/3) avser fartygsexport. För denna gäller särskilt förmånliga räntevillkor.

De tillfälliga insatserna har företrädesvis gjorts i statliga företag eller i företag som övergått i statlig ägo. Under budgetåren 1979/80–1983/84 uppgick kostnaderna på statsbudgeten för insatser till krisdrabbade företag och branscher till totalt närmare 45,3 miljarder kronor i långtidsbudgetens prisnivå. Detta motsvarar ett genomsnitt av ca 9,1 miljarder kronor per år. För innevarande budgetår beräknas denna typ av insatser komma att kosta ca 1,8 miljarder kronor i samma prisnivå. Budgetåren därefter kommer statsbudgeten att belastas med vissa utgifter för redan fattade beslut. Dessa utgifter ingår i beräkningarna för långtidsbudgeten.

Diagram 4 Statliga insatser i krisdrabbade företag och branscher
Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

I diagram 4 redovisas omfattningen av sådana insatser i krisdrabbade företag och branscher, som har gjorts med hjälp av medel som tillskjutits genom särskilda beslut vid sidan av ordinarie anslag. Vidare redovisas utgifterna till följd av redan fattade beslut som avser långtidsbudgetperioden. Den framtida kassamässiga belastningen rör främst insatser inom varvsindustrin.

Sifferuppgifterna i diagram 4 avviker från de nettokostnadsberäkningar av industristödet som görs inom industridepartementet. Detta beror på skillnader i beräkningssätt. Industridepartementet beräknar för lån och tillskott till ägarkapital en kapitalkostnad, baserad på statens avkastningskrav. Vidare beaktas nedskrivning av lån samt intäkter i form av bl. a. räntebetalningar och garantiavgifter. En beskrivning av metoden finns i rapporten Industristödets nettokostnader (Ds I 1982:5).

De totala utgifterna för jordbruk, skogsbruk och fiske över statsbudgeten uppgår för budgetåret 1985/86 till drygt 1,2 miljarder kronor. Utgifterna inom dessa områden styrs i hög utsträckning av enskilda beslut som statsmakterna fattar årligen. Huvuddelen av utgifterna har i enlighet med långtidsbudgettekniken beräknats vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Näringslivet får även statligt stöd i former som inte redovisas på statsbudgetens utgiftssida.

Staten lämnar skilda slag av garantier för lån som tas upp av bl. a. privata och statliga företag. Sådana kreditgarantier möjliggör en upplåning som annars kanske inte skulle ha kommit till stånd. Den 31 december 1984 hade staten utestående garantiåtaganden om 26,3 miljarder kronor inom exportkreditgarantisystemet, 24,4 miljarder kronor avseende varvsindustrin, 7,7 miljarder kronor avseende övrig industri och 3,7 miljarder kronor avseende jordbruksnäringarna. För de statliga garantierna tas ut avgifter för att täcka bl. a. förlustriskerna.

Inom ramen för beskattningen av juridiska personer ges stöd till näringslivet i form av olika avdrag m. m. Ett exempel är att företag med energiintensiv produktion kan få nedsättning av energiskatten. För budgetåret 1985/86 beräknas skattebortfallet för detta uppgå till ca 400 milj. kr.

Företagen kan genom att utnyttja sina investeringsfonder omedelbart få avdrag för investeringar i byggnader och inventarier. Eftersom sådana investeringar annars skrivs av under en längre tid medför fondutnyttjandet att en skattekredit ges. Fr. o. m. 1986 års taxering skall företag som har en vinst på 500 000 eller mer betala in ett belopp motsvarande 10 % av vinsten till ett räntelöst konto i riksbanken (förnyelsekonto). Inbetalningen är avdragsgill om företaget gör en lika stor avsättning till en förnyelsefond. Förnyelsefonden får användas för att finansiera utbildning av anställda hos företaget samt för forskning och utvecklingsarbeten.

Flertalet skattebestämmelser för egenföretagare gäller även jordbruksföretag. Bland dessa kan nämnas huvuddragen i inkomstberäkningen och

beskattningen till s. k. allmän investeringsreserv. För skogsbrukare gäller särskilda avdragsregler vid insättning på skogskonto.

XIII Energiförsörjning

Ändamålsgruppen domineras av utgifterna för statens vattenfallsverk, ersättning för försenat idrifttagande av kärnreaktorer, energiforskning, stöd för oljeersättning åtgärder samt energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet.

Huvuduppgiften för energipolitiken är att fullfölja omställningen av energisystemet från olja till förnybara och inhemska energikällor, samtidigt som förutsättningarna för att avveckla kärnkraften steg för steg läggs fast. Huvuddelen av statsutgifterna inom energiområdet går till investeringar, ofta av långsiktig karaktär, för att uppnå dessa mål.

Beslut om investeringar inom ändamålsgruppen påverkar ofta utgiftsnivån under flera år framåt. För långtidsbudgetperioden är vissa investeringar i elproduktionsanläggningar beslutade. Därutöver förväntas en ökad andel av investeringarna avse värmeproduktionsanläggningar, fjärrvärmesystem och distributionsanläggningar.

Tabell 14. Energiförsörjning

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86–1986/87	Genomsnittlig procentuell förändring 1985/86–1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter därav</i>	– 3,0	4 765	– 929	– 282	+ 114	– 265	– 19,5	– 8,1
Energibesparande	– 12,2	856	– 635	– 92	0	– 5	– 60,3	– 38,3
Energiförsörjning inkl. energiforskning	+ 1,3	3 909	– 294	– 190	+ 114	– 260	– 7,5	– 4,3

Vid beräkning av utgifterna i fasta priser för statens vattenfallsverk har investeringsnivån under perioden 1985/86–1989/90 bedömts ligga på oförändrat 2,5 miljarder kronor per år främst beroende på att kärnkraftverket i Forsmark färdigställs samt att investeringarna i det s. k. storkraftsnätet minskar.

Vid försenad idrifttagning av kärnreaktorer utgår ersättning enligt särskilda avtal mellan reaktorinnehavarna och staten. Ersättning utgår för reaktorerna Forsmark 1, 2 och 3 samt Ringhals 3 och 4. Ersättningen kommer successivt att minska för att efter budgetåret 1987/88 upphöra. Under budgetåret 1985/86 tillkommer ersättning för ökad anläggningskostnad för vissa investeringar i Forsmark.

Stödet för oljeersättande åtgärder uppgår fr. o. m. år 1984 t. o. m. budgetåret 1986/87 till 1,7 miljarder kronor varav bidrag och villkorliga bidrag 0,7 miljarder kronor och lånegarantier ca 1 miljard kronor. För det nya energiforskningsprogrammet som skall gälla budgetåren 1984/85 t. o. m. 1986/87 har föreslagits 1,2 miljarder kronor.

Våren 1985 föreslogs ett engångsanslag på 300 milj. kr. för förnyelse av energisystemet. Inom denna ram på 300 milj. kr. skall rymmas satsningar på en utvidgning av kolmiljöfonden, bidrag till större eldningsanläggningar för inhemska bränslen, bidrag till små vattenkraftverk m. fl. åtgärder.

För energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet gäller fr. o. m. den 1 januari 1984 nya finansieringsregler. Reglerna innebär att lån för sådana åtgärder skall tas upp på den oprioriterade kreditmarknaden. Till kapitalkostnaderna för åtgärderna lämnas räntestöd enligt vissa villkor. Ett riktat bidrag – energibidrag – lämnas till vissa åtgärder. Utgifterna på statsbudgeten för bidrag enligt gamla och nya bestämmelser till energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. beräknas för budgetåret 1985/86 till 390 milj. kr. Utgifterna för det riktade energisparbidraget till bostäder beräknas budgetåret 1986/87 uppgå till ca 100 milj. kr.

Inom energiområdet ges utöver anslag på statsbudgeten även kreditgarantier dels för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol, dels för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränsleområdet. Dessa garantiramar uppgår för budgetåret 1985/86 till sammanlagt ca 9,5 miljarder kronor.

XIV Övrigt

Till gruppen Övrigt har förts utgifter som inte har behandlats i någon av de tidigare redovisade ändamålsgrupperna. Här återfinns bl. a. anslag för livsmedelssubventioner, riksdag och regering, skatteadministration, miljö-
vård, kulturverksamhet, kyrkliga ändamål, samt idrotts- och fritidsverksamhet.

Tabell 15. Övrigt

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84	1985/86	Förändring till				Procentuell förändring 1985/86– 1986/87	Genom- snittlig procentuell förändring 1985/86– 1989/90
			1986/87	1987/88	1988/89	1989/90		
<i>Totala utgifter</i>	– 7,5	18 221	+ 5 207	– 82	+ 35	– 110	+ 28,6	+ 6,3
därav								
Livsmedelssubventioner m. m.	– 12,3	2 968	0	0	0	0	0	0
Rekreation, kyrkliga och kulturella ändamål	– 1,9	2 896	– 44	– 64	0	+ 2	– 1,5	– 0,9
Skatteadministration m. m.	– 3,9	8 845	+ 240	– 13	+ 45	– 112	+ 2,7	+ 0,4

Priserna på jordbruksprodukter fastställs av statsmakterna normalt efter överläggningar mellan statens jordbruksnämnd, jordbruksnämndens konsumentdelegation och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. År 1973 infördes livsmedelssubventioner för att resultatet av priset förhandlingarna inte skulle slå igenom på livsmedelspriserna. Utgifterna för livsmedelssubventionerna styrs av enskilda beslut som fattas av statsmakterna och av konsumtionen av livsmedel. Ett slopande av livsmedelssubventionerna påverkar konsumentprisnivån och därmed indirekt utgifter som styrs av basbeloppet. Kostnaderna för livsmedelssubventionerna, som numera enbart avser mjölk, kan beräknas till ca 2,5 miljarder kronor för budgetåret 1985/86. Inkluderas vissa låginkomstsatsningar för jordbrukare och annat, uppgår beloppet till ca 3 miljarder kronor. Livsmedelssubventionerna beräknas därigenom sänka livsmedelspriserna med ca 4 %. Subventionerna beräknas i långtidsbudgetberäkningarna vara oförändrade under perioden.

Införselavgiftsmedel från import av jordbruksprodukter och livsmedel får användas för olika ändamål, bl. a. prisreglering, med belopp som riksdagen beslutar om för varje år. Det belopp som skall tillföras jordbruket fastställs efter en särskild s. k. fördelningsplan. För regleringsåret 1985/86 beräknas de totala införselavgiftsmedlen, som inte redovisas över statsbudgeten, uppgå till ca 555 milj. kr. Tilldelningen av införselavgiftsmedel till jordbruket innebär att livsmedelspriserna, inom ramen för ett prisregleringssystem, blir lägre än utan dessa medel. Över statsbudgeten utgår ersättning för införselavgiftsmedel med 55 milj. kr.

Kostnader för den *centrala myndighetsutövning*, som inte kan hänföras till annat område, redovisas under denna ändamålsgrupp. Vissa utgifter för riksdag, regeringskansli och kommittéer samt anslagen till de kungl. hov- och slottsstaterna redovisas också här.

Även *skatteadministrationen m. m.* ingår i denna ändamålsgrupp. Kostnaderna för riksskatteverket, länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna samt för arvoden till taxeringsnämndsordföranden m. m. beräknas budgetåret 1985/86 uppgå till sammanlagt ca 3,8 miljarder kronor. Kostnaderna för dessa ändamål styrs huvudsakligen av löneutvecklingen inom den offentliga sektorn.

Anslagen till *kulturverksamhet*, som för budgetåret 1985/86 uppgår till ca 1,5 miljarder kronor, kan i stort delas in i förvaltningsanslag och bidragsanslag. Huvuddelen av bidragsanslagen styrs av automatik, genom att bidragen är relaterade till lönekostnaderna för vissa verksamheter.

Staten bidrar vidare till en del regional kulturverksamhet som drivs i stiftelseform och ofta har landstingskommuner som huvudmän.

Kulturverksamheten finansieras även genom inkomster vid kulturinstitutionerna såsom entrémedel m. m., lotterimedel och forskningsmedel. Betydande resurser erhålls också inom ramen för sysselsättningspolitiken. Dessutom tillförs några kulturinstitutioner avkastning från fonder.

Inom *medieområdet* är stöden till dagspressen den största utgiften på

statsbudgeten. Dessa stöd styrs av automatiskt verkande volymregler. Totalt uppgår statens utgifter på medieområdet till ca 725 milj. kr. budgetåret 1985/86.

Sveriges-Radio-koncernens (SR) verksamhet finansieras med avgiftsmedel som tillförs radiofonden. Avgiften är kopplad till innehav av televisionsmottagare. Fondens medel ligger helt utanför statsbudgeten och finansierar radio- och TV-verksamhetens drift- och investeringskostnader inkl. televerkets och byggnadsstyrelsens utgifter i samband med programverksamheten. Undantagen från avgiftsfinansiering är programverksamheten för utlandet som finansieras över statsbudgeten. Radiofonden förvaltas av riksgäldskontoret som därigenom har möjlighet att använda ev. överskott från fonden för att genom län finansiera andra åtaganden.

Riksdagen fastställer årligen hur stort belopp SR och televerket får rekvirera ur fonden. På denna bas får SR därutöver rekvirera medel enligt särskilda regler. Avgiftshöjningar görs löpande för att täcka inflationskostnader och av statsmakterna fastställd ambitionsnivå för koncernens verksamhet. I årets budgetproposition har föreslagits en avgiftshöjning per den 1 juli 1985 om 14 kr. per kvartal.

För budgetåret 1983/84 rekvirerades totalt drygt 2,6 miljarder kronor ur fonden. Behållningen per den 1 juli 1986 kan beräknas uppgå till 100 milj. kr. om den föreslagna avgiftshöjningen genomförs.

Statens utgifter för kyrkliga ändamål beräknas till ca 113 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Av beloppet avser 42,5 milj. kr. ersättning till kyrkofonden för andra halvåret 1985 till följd av att den kommunala beskattningen av juridiska personer avskaffades fr. o. m. år 1985. Regeringen föreslår i kompletteringspropositionen att kompensationen för år 1986 skall utgå med 73 milj. kr. Detta medför att utgifterna för budgetåret 1985/86 ökar med 36,5 milj. kr.

Det statliga stödet till *idrotten* uppgår – inkl. det lokala aktivitetsstödet – budgetåret 1985/86 till ca 290 milj. kr. Utgifterna för ändamålet prövas årligen av statsmakterna.

Kostnaderna för *miljövårdsinsatserna* uppgår budgetåret 1985/86 till ca 470 milj. kr. i bidrag och direkta insatser. Även dessa utgifter fastställs genom årlig prövning.

Under posten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov*, netto, har för den framförliggande perioden lagts in reserver motsvarande de kostnader som erfarenhetsmässigt uppkommer i samband med sedvanliga tilläggsbudgetar samt viss reserv därutöver för att beakta den underskattning av utgifterna för investeringar och särskilda program som långtidsbudgettekniken normalt innebär. För 1985/86 har lagts in 1 miljard kronor och för perioden i övrigt 6 miljarder kronor per år.

Förändringar i anslagsbehållningar skall motsvara den kassamässiga belastningen på bl. a. reservationsanslag. Anslagsbehållningarna beräknas vid utgången av budgetåret 1984/85 uppgå till närmare 24 miljarder kronor.

Under långtidsbudgetperioden antas anslagsbehållningarna minska, dvs. budgetens utgifter stiger i samma mån.

Utnyttjandet av rörliga krediter i riksgäldskontoret är ett sätt för bl. a. vissa affärsverk och myndigheter att klara av tillfälliga likviditetspåfrestningar. Riksdagen medger dock en högsta kreditgräns. Utnyttjandet av rörliga krediter varierar kraftigt. I november år 1984 var ca 1,7 miljarder kronor av en total ram på ca 8,1 miljarder kronor utnyttjad. Bland de myndigheter, affärsverk m. fl. som kan utnyttja rörliga krediter kan nämnas statens jordbruksnämnd, stiftelsen samhällsföretag och statens järnvägar. Utnyttjandet av rörliga krediter beräknas under långtidsbudgetperioden schablonmässigt komma att öka med 500 milj. kr per år.

*Bilaga 1.3***Långtidsbudget för perioden 1985/86–1989/90****Innehållsförteckning**

Sammanfattning	1
1 Inledning	6
1.1 Inriktning och syfte	6
1.2 Läsanvisningar	6
2 Samhällsekonomisk bakgrund m. m.	7
2.1 Inledning	7
2.2 Utgångsläget för kalkylerna	8
2.3 Resultatet för de s. k. treårskalkylerna	9
2.4 Jämförelse mellan treårskalkylerna och långtidsbudgeten	10
3 Antaganden och beräkningsmetod	11
3.1 Antaganden	11
3.2 Beräkningsmetod	12
4 Statsbudgetens inkomster	13
4.1 Inledning	13
4.2 Inkomstskatt för fysiska personer	14
4.3 Inkomstskatt för juridiska personer	15
4.4 Lagstadgade socialavgifter	16
4.5 Skatt på varor och tjänster	17
4.6 Resultat av beräkningarna över statsbudgetens inkomster	18
5 Statsutgifterna	21
5.1 Sammanfattning av statsutgifternas utveckling	23
5.2 Statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier	25
5.3 Utgiftsutvecklingen 1975/76–1984/85	32
5.4 Följderna av en snabbare utgiftstillväxt	35
6 Statens budgetsaldo	37
7 Statens verksamhet i alternativa termer	42
7.1 Budgeten i verksamhetstermer	42
7.2 Automatiken i statsutgifterna	45
7.3 En balansräkning för staten	48

Appendix**Inledning**

I	Rättsväsende	53
II	Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan	55
III	Totalförsvaret	56
IV	Pensioner, sjukförsäkring, m. m.	59
V	Stöd till barnfamiljer	62
VI	Hälso-, sjuk- och socialvård	66
VII	Kommunikationer	67
VIII	Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	70
IX	Utbildning och forskning	71
X	Arbetsmarknads- och regionalpolitik	76
XI	Bostadspolitik	80
XII	Näringspolitik	83
XIII	Energiförsörjning	87
XIV	Övrigt	88

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1985/86

TILL REGERINGEN

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1985/86

Enligt riksrevisionsverkets (RRV) instruktion skall RRV varje år till regeringen lämna en reviderad beräkning av statens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkningen i kompletteringspropositionen.

RRV redovisar i denna skrivelse nya beräkningar av inkomsterna för budgetåret 1985/86 på de större inkomstitlarna samt vissa speciellt konjunkturkänsliga inkomstitlar. I anslutning till beräkningarna har bedömningar även gjorts av utfallet för budgetåret 1984/85. Underlag för beräkningarna har inhämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter utnyttjats dels från RRVs taxeringsstatistiska undersökning avseende inkomståret 1983, dels från RRVs aktiebolagsenkät.

I beräkningarna har hänsyn tagits till de propositioner etc. som förelåg den 15 mars 1985. Regeringen har i mars lämnat ett förslag till lagrådet om förenklad självdeklaration m. m. Förslaget har beaktats i verkets reviderade beräkningar av statsbudgetens inkomster.

Den 17 mars 1985 lade regeringen fram ett förslag om den s. k. skatterebatten i form av en skattereduktion på högst 600 kr. vid 1986 års taxering. RRV har inte beaktat förslaget i denna beräkning. Förslaget kan enl. RRV beräknas minska statsbudgetens inkomster kalenderåret 1985 med ca 2 miljarder kr.

För vissa titlar avseende budgetåret 1985/86 där RRV nu förordar förändringar lämnas i det följande kommentarer till förändringarna.

I en tabellbilaga redovisas resultaten av RRVs reviderade beräkningar titel för titel för budgetåren 1984/85 och 1985/86. För att underlätta jämförelse med prognoserna i den reviderade nationalbudgeten presenteras i tabellbilagan också beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1984–1986.

Den av RRV utgivna Inkomstliggaren för budgetåret 1984/85 kan tillsammans med RRVs inkomstberäkning i december 1984 (se bilaga 1.2 i budgetpropositionen 1985) användas som ett komplement till den nu presenterade reviderade inkomstberäkningen. Inkomstliggaren innehåller utförliga beskrivningar av vad de olika inkomstitlarna avser och vilka bestämmelser som gäller för dessa.

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 2

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Berggren i närvaro av avdelningschefen Sanell, revisionsdirektören Danielsson, avdelningsdirektören Dalmo, föredragande, avdelningsdirektören Karlson, byrådirektörerna Aronsson, Svahlstedt, Rahmn och revisorn Andersson.

Stockholm den 29 mars 1985

G Rune Berggren

Stig Dalmo

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 3

Innehåll

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1985/86	1
Innehållsförteckning	3
I Sammanfattning	5
Förutsättningar	5
Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster	6
Utveckling av inkomsterna budgetåren 1984/85 och 1985/86	6
II Allmänna förutsättningar	20
Utveckling av skatteunderlaget inkomståren 1978–1983	20
Utveckling av skatteunderlaget för fysiska personer inkomståren 1984–1986	24
Utveckling av skatteunderlaget för svenska aktiebolag m.fl.	25
III Beräkning av de olika inkomstittlarna	28
1000 Skatter	28
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	28
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	28
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisations- vinst och rörelse	33
1200 Lagstadgade socialavgifter	34
1211 Folkpensionsavgift	35
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	35
1231 Barnomsorgsavgift	38
1251 Övriga socialavgifter, netto	38
1281 Allmän löneavgift	39
1400 Skatt på varor och tjänster	39
1411 Mervärdeskatt	40
1424 Tobaksskatt	40
1428 Energiskatt	40
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	41
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	41
1471 Tullmedel	42
2000 Inkomster av statens verksamhet	42

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 4

2100 Rörelseöverskott	42
2111 Postverkets inlevererade överskott	43
2112 Televerkets inlevererade överskott	46
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	47
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	49
2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott	51
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	53
2117 Domänverkets inlevererade överskott	57
2131 Riksbankens inlevererade överskott	58
2300 Ränteinkomster	59
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	59
2500 Offentligrättsliga avgifter	59
2537 Miljöskyddsavgift	59
2600 Försäljningsinkomster	60
2625 Utförsäljning av beredskapslager	60
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet	60
5000 Kalkylmässiga inkomster	61
5100 Avskrivningar	61
5110 Affärsverkens avskrivningar	61
5200 Statliga pensionsavgifter, netto	62
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	62
Tabellförteckning	63
<i>Bilaga 1</i> Inkomster på statsbudgeten budgetåren 1984/85 och 1985/86 resp. kalenderåren 1984-1986	64
<i>Bilaga 2</i> Riksrevisionsverkets beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86	72

I. Sammanfattning

Förutsättningar

RRVs förslag till reviderad beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1985/86 och den nu gjorda uppskattningen av inkomsterna under budgetåret 1984/85 grundas på den ekonomiska politik, som har kommit till uttryck i beslut av statsmakterna eller i förslag som har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 15 mars 1985 samt därefter på oförändrad ekonomisk politik.

Förutom de institutionella förutsättningarna är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning som regeringen presenterade i den preliminära nationalbudgeten har utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. Vidare har RRV hållit kontakt med konjunkturinstitutet och finansdepartementet i anslutning till det där pågående arbetet med den reviderade nationalbudgeten. Med anledning av vad som har framkommit vid dessa kontakter har revideringar gjorts av antagandena i den preliminära nationalbudgeten.

Antaganden om löneutvecklingen har stor betydelse för RRVs beräkningar. Den utbetalda lönesumman beräknas öka med 9,8 % mellan åren 1983 och 1984. Det är en uppjustering med 0,8 procentenheter jämfört med det antagande som låg till grund för budgetpropositionen.

Efter kontakter under hand med konjunkturinstitutet och finansdepartementet i arbetet med den reviderade nationalbudgeten har RRV valt att göra beräkningarna av statsbudgetens inkomster år 1985 utifrån ett antagande om en lönesummetillväxt på 6,0 procentenheter mellan åren 1984 och 1985.

För år 1986 har RRV som i budgetpropositionen schablonmässigt räknat med en lönesummeökning på 5,5 %.

I lagrådsremiss har regeringen lagt ett förslag till förenklad självdeklaration. RRV har i beräkningarna tagit hänsyn till förslagen som bl. a. innebär ett förhöjt schablonavdrag under inkomst av tjänst och ett individualiserat sparavdrag på 1 600 kr. under inkomst av kapital.

De svenska aktiebolagens statligt taxerade inkomster beräknas öka med 18 % mellan åren 1983 och 1984. Det är samma utvecklingstakt som i beräkningen till budgetpropositionen.

I samband med att den kommunala beskattningen upphörde den 1 januari 1985 för juridiska personer höjdes den statliga skattesatsen från ca 32 % till 52 %. Skatteunderlaget beräknas även i denna kalkyl öka med 45 % vilket också är samma utvecklingstakt, som i beräkningarna till budgetpropositionen.

En specifikation av RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster under budgetåren 1984/85 och 1985/86 samt under kalenderåren 1984, 1985

och 1986 framgår av en särskild tabellbilaga. I tabell 2 redovisas de inkomstitlar för vilka RRV nu föreslår ändringar av beräkningen till budgetpropositionen.

Bruttoredoisning av statsbudgetens inkomster

På de flesta inkomstitlar på statsbudgeten redovisas endast inkomster. På ett mindre antal titlar redovisas även utgifter. För dessa titlar sker en nettoredoisning, dvs. saldoto av inkomster och utgifter tas upp på statsbudgetens inkomstsida. I tabell 1 finns en sammanställning av bruttobeloppen budgetåren 1983/84, 1984/85 och 1985/86. I RRVs prognosarbete ingår att för dessa titlar bedöma utvecklingen av bruttobeloppen för såväl inkomster som utgifter. En närmare redovisning av dessa belopp finns i beskrivningen av resp. inkomstittel.

Av tabell 1 framgår att bruttoinkomsterna för budgetåret 1985/86 beräknas uppgå till ca 546 miljarder kr. vilket är mer än dubbelt så mycket som inkomsterna på statsbudgeten. Utgifterna på inkomstitlarna beräknas till ca 284 miljarder kr. för samma budgetår.

Tabell 1. Bruttoredoisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1983/84–1985/86, milj.kr.

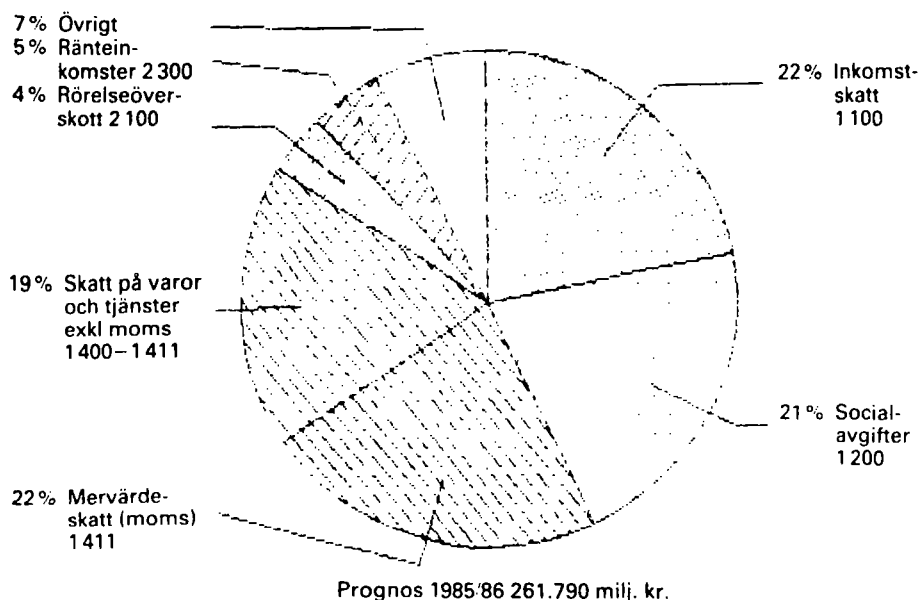
Inkomst- huvudgrupp	Inkomster			Utgifter			Inkomst på statsbudgeten		
	1983/84	1984/85	1985/86	1983/84	1984/85	1985/86	1983/84	1984/85	1985/86
1000 Skatter	426 845	479 678	505 769	239 144	260 105	279 911	187 701	219 573	225 858
varav									
1100 ¹ Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	176 817	205 214	208 242	127 914	139 515	150 977	48 903	65 699	57 265
1200 ¹ Lagstadgade social avgifter	117 443	120 149	132 150	70 384	74 790	77 434	47 059	45 359	54 716
1400 Skatt på varor och tjänster	128 414	146 970	158 097	40 846	45 800	51 500	87 568	101 170	106 597
2000 Inkomster av statens verksamhet	23 008	27 393	28 429	—	—	—	23 008	27 393	28 429
3000 Inkomster av försäld egendom	52	135	74	—	—	—	52	135	74
4000 Återbetalning av lån	4 358	4 555	4 248	—	—	—	4 358	4 555	4 248
5000 Kalkylmässiga inkomster	9 977	9 390	7 510	3 930	4 230	4 330	6 047	5 160	3 181
varav									
5200 ¹ Statliga pensionsavg netto	4 231	5 133	4 244	3 930	4 230	4 330	301	903	—86
Summa	464 240	521 152	546 030	243 074	264 335	284 240	221 165	256 816	261 790

¹ Omföringen mellan statsbudgetens inkomstitlar är exkluderade.

Utveckling av inkomsterna budgetåren 1984/85 och 1985/86

Enligt de reviderade beräkningarna uppgår statsbudgetens inkomster budgetåret 1984/85 till 256 816 milj. kr. eller 35 651 milj. kr. mer än budgetåret 1983/84. För budgetåret 1985/86 beräknas de totala inkomsterna uppgå till 261 790 milj. kr. Det är 1,9% eller 4 974 milj. kr. mer än vad som beräknas för innevarande budgetår (se figur 1 och 2).

Figur 1. Statsbudgetens inkomster budgetåret 1985/86, procent av totala inkomsterna

Den svaga ökningen mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86 förklaras till största delen av de engångseffekter på statsbudgeten som redovisades i RRVs beräkning i budgetpropositionen.

De beror bl. a. på:

- Samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgift sker månadsvis.
- Förkortade kredittider för redovisning och inbetalning av punktskatter.
- Konkurrensneutral redovisning av mervärdesskatt.

Effekterna har uppskattats till 9,0 och 1,2 miljarder kr. för budgetåren 1984/85 resp. 1985/86.

I lagrådsremissen om förenklad självdeklaration ingår bl. a. förslag om förhöjda avdrag i inkomstskattesystemet. Den totala skattesänkningen till följd av förslagen i lagrådsremissen beräknas av RRV bli i storleksordningen 3 200 milj. kr. för kalenderåret 1986.

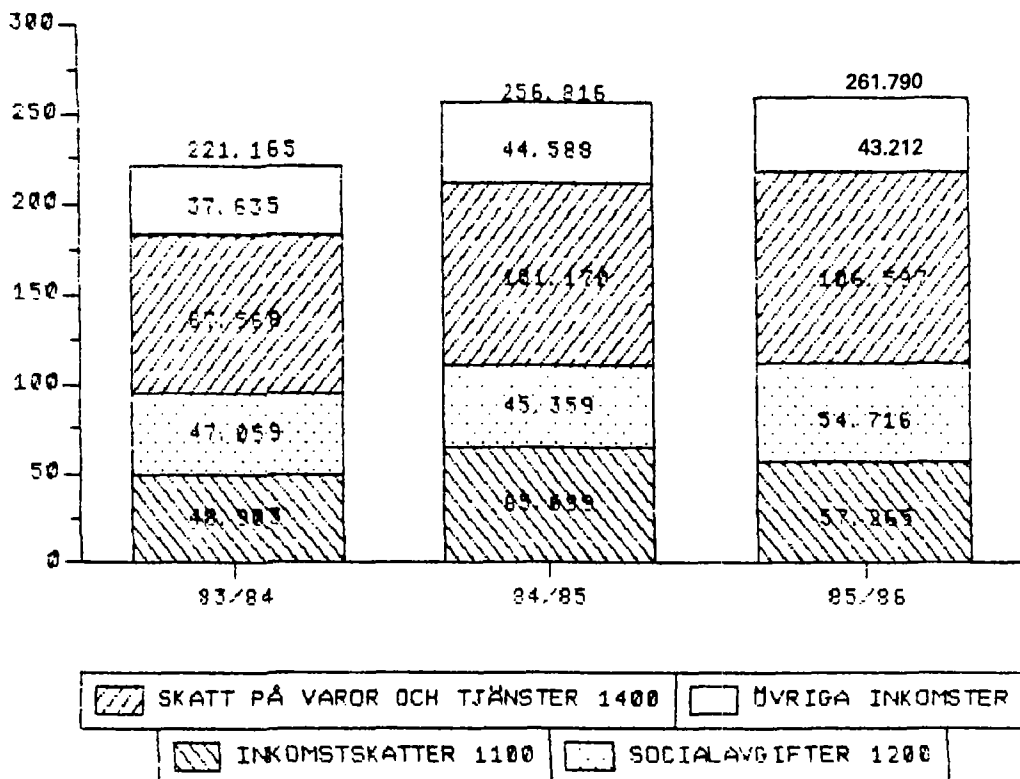
En jämförelse mellan beräkningen i budgetpropositionen och RRVs marsberäkning visar att inkomstprognoserna har reviderats upp för såväl budgetåret 1984/85 som 1985/86.

Statsbudgetens totala inkomster *budgetåret 1984/85* beräknas nu bli 5 697 milj. kr. högre än enligt beräkningen i budgetpropositionen. I tabell 2 redovisas de inkomstittlar där RRV nu föreslår en ändrad beräkning jämfört med i budgetpropositionen.

Inkomstskatterna för fysiska personer beräknas öka med 1 082 milj. kr. budgetåret 1984/85 jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen. Ökningen förklaras till största delen av förändringar i lönesummeantagandet.

Inkomstskatterna för juridiska personer beräknas nu bli 229 milj. kr.

Figur 2. Statsbudgetens inkomster av inkomstskatter, socialavgifter, skatt på varor och tjänster samt övrigt budgetåret 1983/84–1985/86 milj. kr.

högre än som antogs i budgetpropositionen. Det beror bl. a. på en upprevidering av aktiebolagens beräknade fyllnadsinbetalningar våren 1985 samt en nedjustering av utbetalningarna till kommunerna.

De lagstadgade socialavgifterna beräknas nu till 45 359 milj. kr., vilket är 107 milj. kr. mer än vid beräkningen i budgetpropositionen.

Inkomsterna av mervärdeskatt har räknats upp med 1 000 milj. kr. Det beror dels på utfallet hittills under budgetåret, dels på ett högre antagande än tidigare av den privata konsumtionen 1985. Inkomsterna från energiskatten har reviderats upp med 600 milj. kr. till följd av den osedvanligt kyliga vintern 1985.

Riksbankens nettovinst uppgick till 6 890 milj. kr. för år 1984. Jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen har riksbanksfullmäktige föreslagit en höjning av inleveransen med 1 500 milj. kr. Riksbankens inlevererade överskott beräknas nu till 5 500 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

I den reviderade beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86 beräknas inkomsterna bli 4 926 milj. kr. högre än beräkningen

i budgetpropositionen. Inkomstskatterna har reviderats upp med 1 157 milj. kr. De fysiska personernas inkomstskatter väntas minska med 757 milj. kr. Orsaken till minskningen är de beräknade effekterna av de föreslagna skattesänkningarna i lagrådsremissen om förenklad självdeklaration.

De juridiska personernas inkomstskatter har reviderats upp med 1 899 milj. kr. i jämförelse med budgetpropositionen. De juridiska personernas fyllnadsinbetalningar väntas öka med 1 228 milj. kr. våren 1986. Detta beror bl. a. på att fastighetsskatten som infördes år 1985 till viss del kommer att betalas in i form av fyllnadsinbetalningar. Fastighetsskatten kommer att preliminärdebiteras till viss del under 1985 vilket beräknas öka den preliminära B-skatten med ca 1 500 milj. kr. Omföringarna beräknas öka med 706 milj. kr. till följd av överföringen av vinstdelningsskatt. Vid tidigare beräkning ingick denna överföring i preliminär B-skatt. Kommunalskattemedlen har justerats ned med 1 032 milj. kr.

De lagstadgade socialavgifterna beräknas nu till 54 716 milj. kr. vilket är 1 303 milj. kr. mer än vid beräkningen i budgetpropositionen. Uppjusteringen av inkomsterna på de lagstadgade socialavgifterna förklaras av den höjning som skett av antagandena om lönesummans utveckling för åren 1984 och 1985.

För budgetåret 1985/86 beräknas inkomsterna av skatt på varor och tjänster öka med 1 388 milj. kr. jämfört med budgetpropositionen. Mervärdesskatten har för detta budgetår justerats upp med 1 350 milj. kr. Orsaken till uppjusteringen är en konsekvens av den höjning som gjorts i basåret.

Riksbankens inlevererade överskott beräknas till 7 000 milj. kr. för budgetåret 1985/86, vilket är en ökning med 3 000 milj. kr. jämfört med beräkningen i budgetpropositionen.

Utförsäljning av beredskapslager beräknas till 900 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Det betyder en minskning med 800 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen, vilket beror på en förskjutning i inkomsterna mellan budgetåren 1985/86–1986/87.

Affärsverkens avskrivningar minskar totalt med 842 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen. Av denna förändring svarar statens järnvägar för 833 milj. kr. Nedgången i statens järnvägars avskrivningar beror på de ändrade avskrivningsprinciper som föreslås i prop. 1984/85: 114 Riktlinjer för järnvägspolitiken.

De ändrade principerna för SJs kostnadsansvar medför även att statens järnvägars inlevererade överskott för budgetåret 1985/86 beräknas öka med 200 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen.

Tabell 2 Jämförelse mellan inkomster enligt budgetpropositionen och RRVs marsberäkning för budgetåren 1984/85 och 1985/86, tusental kronor

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
1000 Skatter:	216 339 301	219 572 801	3 233 500	221 995 501	225 858 001	3 862 500
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	64 377 700	65 698 700	1 321 000	56 108 000	57 265 000	1 157 000
1110 <i>Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>	50 233 000	51 315 000	1 082 000	39 735 000	38 978 000	-757 000
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	50 233 000	51 315 000	1 082 000	39 735 000	38 978 000	-757 000
1120 <i>Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>	11 756 000	11 985 000	229 000	13 898 000	15 797 000	1 899 000
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	11 756 000	11 985 000	229 000	13 898 000	15 797 000	1 899 000
1130 <i>Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>	1 101 000	1 100 000	-1 000	1 100 000	1 100 000	-
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 101 000	1 100 000	-1 000	1 100 000	1 100 000	-
1140 <i>Övriga inkomstskatter:</i>	1 287 700	1 298 700	11 000	1 375 000	1 390 000	15 000
1141 Kupongskatt	90 000	101 000	11 000	92 000	107 000	15 000
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	4 700	4 700	-	5 000	5 000	-
1143 Bevilningsskatt	3 000	3 000	-	3 000	3 000	-
1144 Lotterivinstskatt	1 190 000	1 190 000	-	1 275 000	1 275 000	-
1200 Lagstadgade socialavgifter:	45 252 600	45 359 100	106 500	53 413 500	54 716 000	1 302 500
1211 Folkpensionsavgift	31 528 000	31 672 000	144 000	34 839 000	35 008 000	169 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	-721 000	-799 000	-78 000	1 335 000	2 076 000	741 000
1231 Barnomsorgsavgift	7 303 000	7 339 000	36 000	8 108 000	8 189 000	81 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	803 000	798 000	-5 000	884 000	895 000	11 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	-666 000	-628 000	38 000	738 000	923 000	185 000
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetskadeförsäkringen	59 500	60 300	800	66 000	67 000	1 000
1271 Inkomster av arbetsgi- varavgifter till arbetar- skyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	79 100	79 800	700	88 500	90 000	1 500
1281 Allmän löneavgift	6 867 000	6 837 000	-30 000	7 355 000	7 468 000	113 000
1300 Skatt på egendom:	7 305 000	7 345 000	40 000	7 265 000	7 280 000	15 000
1310 <i>Skatt på fast egendom:</i>	937 000	937 000	-	1 440 000	1 440 000	-
1311 Skogsvårdsavgifter	262 000	262 000	-	340 000	340 000	-
1312 Hyrehusavgift	675 000	675 000	-	1 100 000	1 100 000	-
1320 <i>Förmögenhetsskatt:</i>	2 603 000	2 603 000	-	1 860 000	1 860 000	-
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	2 575 000	2 575 000	-	1 830 000	1 830 000	-
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	28 000	28 000	-	30 000	30 000	-

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 11

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budget-propositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budget-propositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	930 000	930 000	—	940 000	940 000	—
1331 Arvsskatt	780 000	780 000	—	790 000	790 000	—
1332 Gåvoskatt	150 000	150 000	—	150 000	150 000	—
1340 Övrig skatt på egendom:	2 835 000	2 875 000	40 000	3 025 000	3 040 000	15 000
1341 Stämpelskatt	1 885 000	1 925 000	40 000	2 025 000	2 040 000	15 000
1342 Skatt på värdepapper	950 000	950 000	—	1 000 000	1 000 000	—
1400 Skatt på varor och tjänster:	99 404 001	101 170 001	1 766 000	105 209 001	106 597 001	1 388 000
1410 Allmänna försäljningsskatter:	55 300 000	56 300 000	1 000 000	56 950 000	58 300 000	1 350 000
1411 Mervärdesskatt	55 300 000	56 300 000	1 000 000	56 950 000	58 300 000	1 350 000
1420, 1430 Skatt på specifika varor:	36 383 000	36 941 000	558 000	39 693 000	39 722 000	29 000
1421 Bensinskatt	8 500 000	8 500 000	—	12 140 000	12 140 000	—
1422 Särskilda varuskatte	840 000	837 000	-3 000	858 000	858 000	—
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	916 000	941 000	25 000	913 000	936 000	23 000
1424 Tobaksskatt	4 065 000	3 995 000	-70 000	4 120 000	4 120 000	—
1425 Skatt på spritdrycker	5 220 000	5 225 000	5 000	5 280 000	5 280 000	—
1426 Skatt på vin	1 790 000	1 830 000	40 000	1 960 000	1 960 000	—
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 253 000	1 267 000	14 000	1 300 000	1 306 000	6 000
1428 Energiskatt	10 600 000	11 200 000	600 000	10 520 000	10 520 000	—
1429 Särskild avgift på sva- velhaltigt bränsle	2 000	2 000	—	2 000	2 000	—
1431 Särskild avgift för olje- produkter m. m.	1 980 000	1 927 000	-53 000	1 450 000	1 450 000	—
1432 Kassettskatt	45 000	50 000	5 000	55 000	60 000	5 000
1433 Skatt på videobandspe- lare	108 000	103 000	-5 000	108 000	103 000	-5 000
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	970 000	970 000	—	895 000	895 000	—
1435 Särskild avgift mot för- urning	94 000	94 000	—	92 000	92 000	—
1440 Överskott vid försälj- ning av varor med statsmonopol:	300 000	419 000	119 000	350 000	235 000	-115 000
1441 AB Vin- & Spritcentra- lens inlevererade över- skott	220 000	279 000	59 000	250 000	115 000	-135 000
1442 Systembolaget ABs in- levererade överskott	80 000	140 000	60 000	100 000	120 000	20 000
1450 Skatt på tjänster:	1 031 000	1 040 000	9 000	1 206 000	1 215 000	9 000
1451 Reseskatt	163 000	163 000	—	188 000	188 000	—
1452 Skatt på annonser och reklam	448 000	457 000	9 000	538 000	547 000	9 000
1453 Totalisatormedel	320 000	320 000	—	380 000	380 000	—
1454 Skatt på spel	100 000	100 000	—	100 000	100 000	—
1460 Skatt på vägtrafik:	4 590 000	4 590 000	—	5 105 000	5 105 000	—
1461 Fordonsskatt	2 780 000	2 780 000	—	2 975 000	2 975 000	—
1462 Kilometerskatt	1 810 000	1 810 000	—	2 130 000	2 130 000	—
1470 Skatt på import:	1 800 000	1 880 000	80 000	1 905 000	2 020 000	115 000
1471 Tullmedel	1 800 000	1 880 000	80 000	1 905 000	2 020 000	115 000
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	1	1	—	1	1	—
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	—	1	1	—

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 12

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2000 Inkomster av statens verksamhet:	24 929 201	27 393 011	2 463 810	26 552 326	28 428 687	1 876 361
2100 Rörelseöverskott:	8 762 591	10 185 121	1 422 530	8 912 200	12 119 327	3 207 127
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	2 990 414	2 989 314	-1 100	3 080 400	3 286 500	206 100
2111 Postverkets inlevererade överskott	39 114	39 114	-	54 000	50 000	-4 000
2112 Televerkets inlevererade överskott	346 000	346 000	-	329 000	329 000	-
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	-	-	-	-	200 000	200 000
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	99 000	99 400	400	102 000	102 000	-
2115 Affärsverkets FFVs inlevererade överskott	66 500	65 000	-1 500	73 400	72 700	-700
2116 Statens vattenfallsverkets inlevererade överskott	2 297 000	2 297 000	-	2 452 000	2 450 000	-2 000
2117 Domänverkets inlevererade överskott	142 800	142 800	-	70 000	82 800	12 800
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	145 160	140 905	-4 255	161 000	156 200	-4 800
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	34 000	31 845	-2 155	37 000	36 400	-600
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	62 000	59 900	-2 100	61 000	59 800	-1 200
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	49 160	49 160	-	63 000	60 000	-3 000
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	4 000 000	5 500 000	1 500 000	4 000 000	7 000 000	3 000 000
2131 Riksbankens inlevererade överskott	4 000 000	5 500 000	1 500 000	4 000 000	7 000 000	3 000 000
2140 Myntverkets inlevererade överskott:	138 000	132 000	-6 000	60 000	60 000	-
2141 Myntverkets inlevererade överskott	138 000	132 000	-6 000	60 000	60 000	-
2150 Överskott från spelverksamhet:	1 489 017	1 422 902	-66 115	1 610 800	1 616 627	5 827
2151 Tipsmedel	1 064 500	996 400	-68 100	1 168 800	1 168 800	-
2152 Lotterimedel	424 517	426 502	1 985	442 000	447 827	5 827
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:	363 748	363 248	-500	461 024	461 024	-
2210 Överskott av fastighetsförvaltning:	363 748	363 248	-500	461 024	461 024	-
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	500	-	500	500	-
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	358 877	358 377	-500	458 000	458 000	-
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	4 371	4 371	-	2 524	2 524	-
2300 Ränteinkomster:	11 902 815	11 837 724	-65 091	12 425 631	11 900 946	-524 685
2310.						
2320 Räntor på näringslån:	878 701	806 267	-72 434	830 598	830 598	-
2311 Räntor på lokaliseringslån	280 000	280 000	-	265 000	265 000	-

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	330	330	—	275	275	—
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	4 500	4 500	—	6 919	6 919	—
2315 Ränteinkomster på fiskberedningslån	1 307	1 307	—	—	—	—
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	209	209	—	199	199	—
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 889	1 889	—	1 795	1 795	—
2318 Ränteinkomster på statens lån för den mindre skeppsfarten	24 218	24 218	—	23 718	23 718	—
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	1	1	—	—	—	—
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	63	63	—	63	63	—
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	272 434	200 000	-72 434	184 629	184 629	—
2323 Räntor på övriga lån, Lantbruksstyrelsen	3 750	3 750	—	4 000	4 000	—
2324 Räntor på televerkets statslån	290 000	290 000	—	290 000	290 000	—
2325 Räntor på postverkets statslån	—	—	—	54 000	54 000	—
2330 Räntor på bostadslån:	8 000 591	8 000 587	-4	8 700 576	8 240 561	-460 015
2331 Ränteinkomster på egenahems	1	1	—	1	1	—
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 000 000	8 000 000	—	8 700 000	8 240 000	-460 000
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	290	280	-10	275	270	-5
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	300	306	6	300	290	-10
2340 Räntor på studielån:	21 007	21 007	—	17 007	17 007	—
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	7	7	—	7	7	—
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	21 000	21 000	—	17 000	17 000	—
2350 Räntor på energisparlån:	440 000	450 000	10 000	450 000	465 750	15 750
2351 Räntor på energisparlån	440 000	450 000	10 000	450 000	465 750	15 750
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:	7 000	7 000	—	7 000	7 000	—
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000	7 000	—	7 000	7 000	—
2370 Räntor på beredskapslagring:	988 541	989 563	1 022	883 500	808 000	-75 500
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	988 541	989 563	1 022	883 500	808 000	-75 500

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2380, 2390 Övriga ränteinkomster:	1 566 975	1 563 300	-3 675	1 536 950	1 532 030	-4 920
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	1 500	1 500	-	1 700	1 700	-
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	300	300	-	100	100	-
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	9 000	9 000	-	5 000	5 000	-
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	59 000	52 000	-7 000	36 000	31 080	-4 920
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175	500	325	175	175	-
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	12 000	11 000	-1 000	14 000	14 000	-
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	500	500	-	475	475	-
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	4 500	4 500	-	4 500	4 500	-
2392 Ränor på intressemedel	25 000	25 000	-	25 000	25 000	-
2394 Övriga ränteinkomster	100 000	100 000	-	100 000	100 000	-
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltrade kapitalet	1 355 000	1 359 000	4 000	1 350 000	1 350 000	-
2400 Aktieutdelning:	255 993	255 993	-	250 000	250 000	-
2410 Inkomster av statens aktier:	255 993	255 993	-	250 000	250 000	-
2411 Inkomster av statens aktier	255 993	255 993	-	250 000	250 000	-
2500 Offentligrättsliga avgifter:	1 537 858	1 463 407	-74 451	1 603 720	1 565 639	-38 081
2511 Expeditionsavgifter	414 000	414 000	-	444 000	444 000	-
2512 Vattendomstolsavgifter	150	150	-	-	-	-
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	32	32	-	26	26	-
2517 Trafiksäkerhetsavgift	43 000	-	-43 000	45 000	45 000	-
2518 Fyravgifter, farledsvarsavgifter	310 000	312 800	2 800	310 000	314 000	4 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 500	2 500	-	2 500	2 500	-
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 230	6 100	-130	6 230	6 000	-230
2522 Avgifter för granskning av biograffilm	2 630	2 630	-	2 761	2 761	-
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900	900	-	900	900	-
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 900	2 900	-	2 900	2 450	-450

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 15

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budget-propositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budget-propositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
2525 Avgifter för växt-skyddsinspektion	8 600	6 800	-1 800	-	-	-
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterielltillverkning	703	703	-	800	800	-
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 700	3 700	-	3 300	3 300	-
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	129 702	129 702	-	136 202	136 202	-
2531 Avgifter vid registrering i förenings m. fl. register	23 000	23 000	-	24 000	24 000	-
2532 Utsökningsavgifter	90 500	75 000	-15 500	92 500	85 000	-7 500
2533 Avgifter vid statens planverk	590	590	-	600	600	-
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	113 000	113 000	-	124 300	124 300	-
2535 Avgifter för statliga kreditgarantier	180 321	190 000	9 679	131 901	131 900	-1
2536 Lotteriavgifter	3 200	3 200	-	3 200	3 200	-
2537 Miljöskyddsavgift	34 500	7 000	-27 500	42 500	20 000	-22 500
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	110 000	110 000	-	115 000	115 000	-
2539 Taktavgift	16 000	16 000	-	16 000	10 000	-6 000
2541 Avgifter vid tullverket	13 700	17 700	4 000	69 700	67 700	-2 000
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	28 000	25 000	-3 000	29 400	26 000	-3 400
2600 Försäljningsinkomster:	1 311 495	1 712 495	401 000	1 996 150	1 196 150	-800 000
2611 Inkomster vid kriminalvården	133 300	133 300	-	145 800	145 800	-
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	8 500	8 500	-	9 350	9 350	-
2615 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	14 095	14 095	-	14 300	14 300	-
2616 Försäljning av sjökort	7 400	7 400	-	7 400	7 400	-
2617 Lotsavgifter	62 000	62 000	-	63 000	63 000	-
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300	300	-	300	300	-
2622 Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 900	1 900	-	-	-	-
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	45 000	45 000	-	56 000	56 000	-
2625 Utförsäljning av beredskapslager	1 039 000	1 440 000	401 000	1 700 000	900 000	-800 000
2700 Böter m.m.:	394 701	425 023	30 322	405 001	437 001	32 000
2711 Restavgifter	218 000	230 000	12 000	223 000	237 000	14 000
2712 Bötesmedel	176 700	195 000	18 300	182 000	200 000	18 000
2713 Vattenföroreningsavgift	1	23	22	1	1	-
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:	400 000	1 150 000	750 000	498 600	498 600	-
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	400 000	1 150 000	750 000	498 600	498 600	-

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
3000 Inkomster av försåld egendom:	98 487	135 272	36 785	99 401	73 801	-25 600
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:	53 251	90 036	36 785	71 300	45 700	-25 600
3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:	41 001	78 501	37 500	61 000	31 000	-30 000
3111 Postverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1	1	-	-	-	-
3112 Televerkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000	45 000	15 000	30 000	-	-30 000
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000	3 500	2 500	1 000	1 000	-
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	10 000	30 000	20 000	30 000	30 000	-
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3120 Civila myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:	12 250	11 535	-715	10 300	14 700	4 400
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	400	400	-	600	600	-
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	5 300	4 435	-865	4 500	4 900	400
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	50	200	150	50	50	-
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100	100	-	100	100	-
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	5 000	5 000	-	5 000	9 000	4 000
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	1 400	1 400	-	50	50	-

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 17

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	1 372	1 372	—	1 100	1 100	—
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 372	1 372	—	1 100	1 100	—
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:	43 864	43 864	—	27 001	27 001	—
3311 Inkomster av statens gruvegendom	25 000	25 000	—	27 000	27 000	—
3312 Övriga inkomster av försäld egendom	18 864	18 864	—	1	1	—
4000 Återbetalning av lån:	4 329 941	4 554 831	224 890	4 155 121	4 248 421	93 300
4100 Återbetalning av näringslån:	568 769	568 769	—	399 587	399 587	—
4110 Återbetalning av industrilån:	300 000	300 000	—	280 000	280 000	—
4111 Återbetalning av lokaliseringsslån	300 000	300 000	—	280 000	280 000	—
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	20 074	20 074	—	20 896	20 896	—
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	1 000	1 000	—	750	750	—
4123 Återbetalning av fiskerilån	16 000	16 000	—	20 146	20 146	—
4124 Återbetalning av fiskberedningslån	3 074	3 074	—	—	—	—
4130 Återbetalning av övriga näringslån:	248 695	248 695	—	98 691	98 691	—
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	225	225	—	235	235	—
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 128	2 128	—	2 213	2 213	—
4133 Återbetalning av statens lån för den mindre skeppsfarten	23 700	23 700	—	29 700	29 700	—
4134 Återbetalning av kraftledningslån	10	10	—	11	11	—
4135 Återbetalning av skogsväglån	82	82	—	82	82	—
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	66 000	66 000	—	60 000	60 000	—
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 700	1 700	—	1 700	1 700	—
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	154 850	154 850	—	4 750	4 750	—
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:	2 200 808	2 400 628	199 820	2 150 705	2 200 505	49 800
4211 Återbetalning av lån till egna hem	8	8	—	5	5	—
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 200 000	2 400 000	200 000	2 150 000	2 200 000	50 000
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	800	620	-180	700	500	-200

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	—	—	—	—	—
4300 Återbetalning av studielån:	981 040	981 040	—	1 038 040	1 038 040	—
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	40	40	—	40	40	—
4312 Återbetalning av allmänna studielån	21 000	21 000	—	14 000	14 000	—
4313 Återbetalning av studiemedel	960 000	960 000	—	1 024 000	1 024 000	—
4400 Återbetalning av energisparlån:	245 000	285 000	40 000	265 000	305 000	40 000
4411 Återbetalning av energisparlån	245 000	285 000	40 000	265 000	305 000	40 000
4500 Återbetalning av övriga lån:	334 324	319 394	-14 930	301 789	305 289	3 500
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	6 400	6 400	—	7 040	7 040	—
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	2 400	2 400	—	800	800	—
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	170 000	176 500	6 500	150 000	155 000	5 000
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	190	160	-30	160	160	—
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 100	4 800	-1 300	6 500	5 000	-1 500
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	16 000	16 000	—	15 000	15 000	—
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069	7 069	—	7 069	7 069	—
4519 Återbetalning av statens bostättningslån	40 000	40 000	—	30 000	30 000	—
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 700	1 700	—	1 700	1 700	—
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	35 600	35 600	—	39 000	39 000	—
4526 Återbetalning av övriga lån	48 865	28 765	-20 100	44 520	44 520	—
5000 Kalkylmässiga inkomster:	5 422 357	5 159 972	-262 385	4 061 566	3 180 891	-880 675
5100 Avskrivningar:	4 300 357	4 256 972	-43 385	4 105 566	3 266 891	-838 675
5110 Affärsverkens avskrivningar:	3 479 900	3 437 300	-42 600	3 285 600	2 444 000	-841 600
5111 Postverkets avskrivningar	398 000	398 000	—	—	—	—
5113 Statens järnvägars avskrivningar	956 000	923 000	-33 000	1 058 000	225 000	-833 000

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 19

Inkomsttitel	1984/85			1985/86		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	126 000	126 000	—	130 000	130 000	—
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	44 400	34 300	-10 100	97 600	89 000	-8 600
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 955 500	1 956 000	500	2 000 000	2 000 000	—
5120 Avskrivningar på civila fastigheter:	235 200	233 200	-2 000	251 100	251 100	—
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	235 200	233 200	-2 000	251 100	251 100	—
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:	73 842	73 842	—	93 374	93 374	—
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	73 842	73 842	—	93 374	93 374	—
5140 Övriga avskrivningar:	511 415	512 630	1 215	475 492	478 417	2 925
5141 Statens vägverks avskrivningar	225 500	231 630	6 130	156 400	168 400	12 000
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	92 000	86 900	-5 100	103 000	100 000	-3 000
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	136 815	137 000	185	162 075	156 000	-6 075
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	57 100	57 100	—	54 017	54 017	—
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:	1 122 000	903 000	-219 000	-44 000	-86 000	-42 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	1 122 000	903 000	-219 000	-44 000	-86 000	-42 000
Statsbudgetens totala inkomster	251 119 287	256 815 887	5 696 600	256 863 915	261 789 801	4 925 886

II. Allmänna förutsättningar

Utveckling av skatteunderlaget inkomståren 1978–1983

För att man skall kunna bedöma utvecklingen av statsbudgetens inkomster är det av stor betydelse att analysera förändringarna av fysiska och juridiska personers inkomster. Här görs därför först en återblick på utvecklingen av dessa inkomster, sådana de kommer till uttryck i statistiska centralbyråns taxeringsstatistik. Utvecklingen av inkomster och avdrag från olika förvärvskällor vid taxeringen till statlig inkomstskatt redovisas i tabell 3. Av tabellen framgår utfallet vid de senaste sex taxeringarna.

Inkomst av tjänst utgör det dominerande inkomstslaget för fysiska personer. För inkomståret 1982 utgjordes 91 % av den sammanräknade inkomsten av inkomst av tjänst. Därefter i betydelse kommer inkomst av kapital med 3,2 % och inkomst av rörelse med 2,8 %.

Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet uppgick för inkomståret 1981 till 1 810 milj. kr. och under 1982 till 2 860 milj. kr. År 1983 ökade inkomsterna med 57 % till knappt 4 500 milj. kr. En stor del av ökningen kan förmodligen förklaras av ökade realisationsvinster på aktieförsäljningar. Även övriga längder uppvisar stora ökningar. Svenska aktiebolag m. fl. ökade realisationsvinsterna med drygt 100 % medan övriga skattskyldiga ökade med 145 %.

Avdragen för underskott i förvärvskälla har visat en fortgående ökning under hela den i tabellen redovisade perioden. De utnyttjade underskotten i förvärvskälla uppgick år 1983 till knappt 30 000 milj. kr. Ökningen från föregående år var 1 440 milj. kr. eller 5,1 % vilket är den lägsta procentuella ökningen sedan 1978.

Övriga allmänna avdrag minskade mellan åren 1982 och 1983 från 6 437 milj. kr. till 5 853 milj. kr. I denna förändring ligger dels slopandet av kapitalförsäkringsavdraget på knappt 700 milj. kr. dels slopandet av de frivilliga periodiska understöden. De slopade avdragsbeloppen kompenseras dock till viss del av en stor ökning avdrag för pensionsförsäkringar.

Tabell 3. Utfallet av taxeringarna till statlig inkomstskatt för inkomståren 1978-1983 (taxeringsåren 1979-1984), milj. kr.
(På grundval av taxeringsnämndens beslut)

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	Procentuell förändring från			
							1978 till 1979	1979 till 1980	1980 till 1981	1981 till 1982
Fysiska personer m.fl.										
Inkomst av										
jordbruksfastighet	3 791,0	3 714,1	3 817,0	3 992,7	4 084,8	4 560,3	- 2,0	+ 2,8	+ 4,6	+ 2,3
annan fastighet	1 720,7	1 901,6	2 004,3	2 690,0	2 947,0	3 171,8	+ 10,5	+ 5,4	+ 34,2	+ 9,6
rörelse m. m.	7 920,6	8 736,3	9 304,6	10 053,9	10 887,4	12 154,0	+ 10,3	+ 6,5	+ 8,1	+ 8,3
tjänst	250 728,5	276 980,7	312 039,8	342 510,6	370 195,2	401 188,4	+ 10,5	+ 12,7	+ 9,8	+ 8,1
inkomst av tillfällig										
förvärvsverksamhet	1 602,9	1 470,3	1 423,7	1 810,2	2 860,3	4 497,2	- 8,3	- 3,2	+ 27,1	+ 58,0
kapital	5 640,5	6 376,7	10 565,2	14 094,0	14 569,1	14 219,8	+ 13,1	+ 65,7	+ 33,4	+ 3,4
Summa inkomster	271 404,2	299 179,7	339 174,6	375 151,3	405 543,7	439 791,5	+ 10,2	+ 13,4	+ 10,6	+ 8,1
Avdrag för underskott										
i förvärvskälla	12 818,2	15 469,8	21 317,2	25 875,5	28 503,1	29 943,6	+ 20,7	+ 37,8	+ 21,4	+ 10,2
<i>Sammanräknad nettoinkomst</i>	258 714,5	283 835,5	317 857,4	349 275,9	377 040,6	409 847,9	+ 9,7	+ 12,0	+ 9,9	+ 7,9
Allmänna avdrag, förlustavdrag										
och avjämnning	5 265,7	5 069,8	5 273,0	5 641,9	6 437,1	5 852,6	- 3,7	+ 4,0	+ 7,0	+ 14,1
Taxerad inkomst	253 448,8	278 783,0	312 584,4	343 634,0	370 603,5	403 995,3	+ 10,0	+ 12,1	+ 9,9	+ 7,8
Extra avdrag, grund-										
avdrag (t. o. m. 1979)	34 795,3	36 080,4	10 274,8	12 363,2	12 628,6	13 727,4	+ 3,7	- 71,5	+ 20,3	+ 2,1
Beskattningsbar inkomst	218 653,5	242 702,6	302 309,6	331 270,8	357 974,9	390 267,9	+ 11,0	+ 24,6	+ 9,6	+ 8,1
<i>Svenska aktieföretag m.fl.</i>										
Inkomst av										
jordbruksfastighet	97,5	74,4	162,3	249,4	189,1	198,9	- 23,7	+ 118,1	+ 53,7	+ 24,2
annan fastighet	411,5	448,2	735,2	944,6	1 143,6	1 239,9	+ 8,9	+ 64,0	+ 28,5	+ 21,1
rörelse m. m.	6 961,7	7 939,8	9 359,6	12 464,0	15 022,6	17 832,8	+ 14,1	+ 17,9	+ 33,2	+ 20,5
inkomst av tillfällig										
förvärvsverksamhet	252,4	233,6	653,5	1 950,8	2 295,8	4 800,9	- 7,4	+ 179,8	+ 198,5	+ 17,7
kapital	55,7	61,9	182,8	236,8	277,5	392,8	+ 11,1	+ 195,3	+ 29,5	+ 17,2
Summa inkomster	7 778,8	8 757,8	11 093,4	15 845,6	18 928,6	24 465,3	+ 12,6	+ 26,7	+ 42,8	+ 19,5

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	Procentuell förändring från					
							1978		1979		1980	
							till	1982	till	1980	till	1982
Avdrag för underskott i förvärskskäl	255,8	287,1	1 042,3	1 720,4	2 328,9	3 885,7	+12,2	+363,0	+65,0	+35,4	+66,8	+24,0
Summanräknad nettoinkomst	7 523,3	8 470,8	10 051,1	14 125,2	16 599,6	20 579,6	+12,6	+18,7	+40,5	+17,5	+24,0	
Allmänna avdrag, för- lustavdrag och avjäm- ning	2 024,4	2 613,6	5 005,1	6 120,1	5 964,4	8 018,4	+29,1	+91,5	+22,3	-2,5	+34,4	
Taxerad (= beskattningsbar) Inkomst	5 498,9	5 857,2	5 046,0	8 004,5	10 635,2	12 561,2	+6,5	-13,8	+58,6	+32,9	+18,1	
Övriga skattskyldiga Inkomst av												
jordbruksfastighet	15,7	19,7	24,1	28,6	34,4	34,0	+25,5	+22,3	+18,7	+20,3	-1,2	
annan fastighet	52,1	64,3	102,0	115,3	141,2	172,1	+23,4	+58,6	+13,0	+22,5	+21,9	
rörelse m. m.	244,3	306,2	497,7	531,8	619,0	742,4	+25,3	+62,5	+6,9	+16,4	+19,9	
inkomst av tillfällig förvärsverksamhet	8,5	7,1	19,2	77,3	96,6	237,3	-16,5	+170,4	+302,6	+25,0	+145,7	
kapital	543,3	648,6	1 166,8	1 519,8	1 654,1	1 775,7	+19,4	+79,9	+30,3	+8,8	+7,4	
Summa inkomster	863,9	1 006,0	1 809,8	2 272,8	2 545,2	2 961,4	+16,5	+79,9	+25,6	+12,0	+16,4	
Avdrag för underskott i för- värskskäl	26,7	47,6	334,7	474,7	478,1	601,5	+78,3	+603,2	+41,8	+0,7	+25,8	
Summanräknad nettoinkomst	837,4	998,5	1 475,1	1 798,1	2 067,1	2 359,8	+19,2	+47,7	+21,9	+15,0	+14,2	
Allmänna avdrag, för- lustavdrag och avjäm- ning	217,9	258,0	411,9	570,0	594,3	739,8	+18,4	+59,7	+38,4	+4,3	+24,5	
Taxerad (= beskattnings- bar) inkomst	619,5	740,5	1 063,2	1 227,7	1 472,8	1 620,0	+19,5	+43,6	+15,5	+20,0	+10,0	

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	Procentuell förändring från					
							1978	1979	1980	1981	1982	1983
	till	till	till	till	till	till	1979	1980	1981	1982	1983	
<i>Samtliga skattskyldiga</i>												
Inkomst av												
jordbruksfastighet	3 904,4	3 808,2	4 003,4	4 270,7	4 308,3	4 793,2	- 2,5	+ 5,1	+ 6,7	+ 0,9	+ 11,3	
annan fastighet	2 184,2	2 414,1	2 841,5	3 749,9	4 231,8	4 583,7	+10,5	+ 17,7	+ 32,0	+ 12,9	+ 8,3	
rörelse m. m.	15 126,5	16 982,3	19 161,9	23 049,7	26 529,0	30 729,2	+12,3	+ 12,8	+ 20,3	+ 15,1	+ 15,8	
tjänst	250 728,5	276 980,7	312 059,8	342 510,6	370 195,2	401 188,4	+10,5	+ 12,7	+ 9,8	+ 8,1	+ 8,4	
inkomst av tillfällig												
förvärvsverksamhet	1 863,8	1 711,0	2 096,5	3 838,2	5 252,7	9 535,4	- 8,2	+ 22,5	+ 83,1	+ 36,9	+ 81,5	
kapital	6 239,5	7 087,2	11 914,7	15 850,6	16 500,6	16 388,4	+13,6	+ 68,1	+ 33,0	+ 4,1	- 0,7	
Summa inkomster	280046,8	308943,5	352077,9	393269,7	427017,6	467218,2	+10,3	+14,0	+11,7	+ 8,6	+9,4	
Avdrag för underskott i												
förvärvskälla	13 100,6	15 804,5	22 694,3	28 070,6	31 310,1	34 430,9	+20,6	+ 43,6	+ 23,7	+11,5	+ 10,0	
<i>Sammanräknad nettoinkomst</i>	<i>267 075,2</i>	<i>293 304,8</i>	<i>329 383,6</i>	<i>365 199,1</i>	<i>395 707,4</i>	<i>432 787,4</i>	<i>+ 9,8</i>	<i>+ 12,3</i>	<i>+ 10,9</i>	<i>+ 8,4</i>	<i>+ 9,4</i>	
Allmänna avdrag, för- lustavdrag och avjäm- ning	7 507,9	7 924,1	10 690,0	12 331,9	12 995,9	14 610,9	+ 5,5	+ 34,9	+ 15,4	+ 5,4	+ 12,4	
Taxerad inkomst	259 567,3	285 380,7	318 693,6	352 867,2	382 711,5	418 176,5	+ 9,9	+ 11,7	+ 10,7	+ 8,5	+ 9,3	
Extra avdrag, grund- avdrag (t. o. m. 1979)	34 795,5	36 080,4	10 275,8	12 364,2	12 629,6	13 729,8	+ 3,7	- 71,5	+ 20,3	+ 2,1	+ 8,7	
Beskattningsbar inkomst	224 771,8	249 300,3	308 417,8	340 503,0	370 081,9	404 446,7	+10,9	+ 23,7	+ 10,4	+ 8,7	+ 9,3	

Utveckling av skatteunderlaget för fysiska personer inkomståren 1984–1986

RRV antog i beräkningarna i december 1984 att lönesummans tillväxt mellan åren 1983 och 1984 skulle bli 9,0%. Mellan åren 1984 och 1985 antogs lönesummetillväxten bli 5,5%. För år 1986 valde RRV att schablonmässigt skriva fram lönesumman med 5,5%.

RRV har i sin reviderade beräkning utgått från att lönesumman ökade med 9,8% mellan åren 1983 och 1984. Till grund för detta antagande ligger bearbetningar av de kontrolluppgifter som lämnats till taxeringen 1985. RRV har i kalkylerna utgått från att lönesumman ökar med 6,0% mellan åren 1984 och 1985.

De utbetalda pensionerna antas i denna beräkning öka med 7,0% mellan åren 1983 och 1984 och med 10,0% mellan åren 1984 och 1985. RRV förutsätter att basbeloppet 22 800 kr. kommer att ligga till grund för utbetalningarna av pensioner år 1986, vilket resulterar i en ökningstakt av storleksordningen 8,0%.

Utvecklingstakten för sjukpenning, föräldrapenning, ersättning vid arbetslöshet m. m., som upptas till beskattning beräknas öka med 12,0% mellan åren 1983 och 1984. Det är en minskning med drygt 2 procentenheter i jämförelse med beräkningen i december. I kalkylen för år 1985 beräknas ökningen bli 6,3%. För år 1986 har RRV skrivit fram dessa inkomster med 6,6%.

Av inkomsterna från andra förvärvskällor har utvecklingen av inkomst av kapital mellan åren 1983 och 1984 justerats upp från 14,4% i ökning till 14,8% i ökning jämfört med RRVs decemberberäkning. För år 1985 räknar RRV med en ökningstakt på drygt 17% av inkomster av kapital. För år 1986 beräknar RRV att inkomsterna av kapital minskar med drygt 4%. Hänsyn har då tagits till att avdraget under kapital föreslås höjas och vara ett individuellt avdrag på 1600 kr. Förändringarna baseras på nu gällande antaganden om räntenivån, in- och utlåning samt sparande.

För inkomsterna av jordbruksfastighet har ökningstakten mellan åren 1983 och 1984 justerats upp med 8 procentenheter till 14,0% sedan beräkningen i december. För år 1985 antas ökningen bli 7,6%. För år 1986 förutsätts inkomsterna av jordbruksfastighet öka med 5,5%. Rörelseinkomsterna beräknas nu öka med 6,2% både mellan åren 1983 och 1984 och mellan åren 1984 och 1985. För år 1986 beräknas dessa inkomster öka med 6,8%.

Underskotten i förvärvskälla har ökat kraftigt varje år med några få undantag. Den mest betydelsefulla avdragsposten är underskott av annan fastighet som svarar för merparten av underskotten. Mellan åren 1982 och 1983 har RRV räknat med en utvecklingstakt på 5,0%. Det är samma ökningstakt som i RRVs beräkning i december. För år 1984 har RRV reviderat ned antagandena om underskottens utveckling. RRV räknar således med att de sammanlagda underskotten ökar med 14,5% år 1984. För år 1985 räknar RRV med 10,5% i utvecklingstakt.

Utveckling av skatteunderlaget för svenska aktiebolag m. fl.

Under februari–mars 1985 upprepade RRV sin enkät från hösten 1984 till ett urval om ca 2 500 svenska aktiebolag, sparbanker och försäkringsinstitut.

I enkäten ingår frågor om den till statlig och kommunal skatt taxerade inkomsten samt beräknade fyllnadsinbetalningar under våren 1985. Vidare ingår frågor angående vinstdelningsskatten.

I det följande redogörs för vissa huvudresultat av undersökningen. Det bör observeras att uppgifterna vad gäller storleksgruppen 0–19 anställda är mycket osäkra. Urvalet för denna grupp är jämfört med totala antalet företag mycket litet. Dessutom är bortfallet störst inom denna grupp av företag. Svarsfrekvensen var mycket låg för hela undersökningen, endast 63 %, varför hela undersökningen är mycket osäker. Vidare uppgår enkätvärdet för den statligt taxerade inkomsten för verksamhetsåret 1983 till 11 611 milj. kr. Det innebär att enkätvärdet för statlig taxerad inkomst ligger 7,5 % under utfallet för 1983 som är 12 561 milj. kr. Den kommunalt taxerade inkomsten ligger 11,7 % under utfall för 1983, vilket uppgick till 20 287 milj. kr. En utförligare beskrivning kommer att publiceras i statistiska centralbyråns statistiska meddelanden serie F. Resultatet av enkäten har fördelats på antal anställda och redovisas i tabell 4.

Enligt enkäten beräknas den statligt taxerade inkomsten öka med 12 % från inkomståret 1983 till 1984 vilket är samma resultat som i höstens enkät. Den kommunalt taxerade inkomsten beräknas i vårenkäten öka med 6 % mellan inkomståren 1983 och 1984. I höstenkäten beräknades den kommunalt taxerade inkomsten vara oförändrad mellan inkomståren. RRV frångick resultatet i höstens enkät eftersom företagen oftast underskattar uppgångar och räknar därför med att den statligt taxerade inkomsten ökar med 18 % från inkomståret 1983 till 1984. Den kommunalt taxerade inkomsten beräknades öka med 5 %. RRV anser med utgångspunkt från enkätresultatet ingen anledning att ändra på antagandena från höstens beräkningar av skatteunderlaget för 1984. Fyllnadsinbetalningarna under våren 1985 beräknas utgöra ca 30 % av den totala bolagsskatten för verksamhetsåret 1984.

Förändringar som beräknas påverka de svenska aktiebolagens m. fl. skatteunderlag verksamhetsåret 1985:

- Inbetalningskvoten till investeringsfonder höjs (SFS 1984: 1091)
- Införande av vinstdelningsskatt (SFS 1983: 1086)
- Kommunal beskattning upphör för juridiska personer (SFS 1984: 1061)
- Fastighetsskatt införs (SFS 1984: 1052)
- Hyreshusavgift upphör (SFS 1984: 1053)
- Förnyelsefond införs (SFS 1984: 1090)
- Ändring i beskattning av utländska skadeförsäkringsanstalter, m. m. (prop. 1984/85: 144)

Vid bedömningen av statligt taxerad inkomst för verksamhetsåret 1985 har RRV utgått från en trendmässig ökning på 10 %.

Fr. o. m. den 1 januari 1984 infördes vinstdelningsskatt (SFS 1983: 1086). Vinstdelningsskatten är 20 % av vinstdelningsunderlaget. Detta underlag är företagets reala vinst, med hänsyn tagen till inflationen, till den del vinsten överstiger fribeloppet. Fribeloppet är 6 % av företagets lönesumma (lönebaserat fribelopp) eller 500 000 kr. (fast fribelopp). Vinstdelningsskatten blir avdragsgill första gången vid 1986 års taxering dvs. verksamhetsåret 1985. Vinstdelningsskatten beräknas enligt enkätresultatet uppgå till 770 milj. kr. för inkomståret 1984. RRV beräknar att den uppgår till 1 miljard kr. vilket är en minskning med 500 milj. kr. jämfört med höstens beräkning.

Den kommunala taxeringen slopas i princip fr. o. m. taxeringen 1986 dvs. verksamhetsåret 1985 (SFS 1984: 1061) därmed höjdes den statliga skattesatsen från 32 % till 52 %. För företag som har beskattningsår som börjat före den 1 januari 1985 och taxeras för 1986, beskattas enligt den äldre skattesatsen (prop. 1984/85: 112). Slopandet av den kommunala skatten innebär bl. a. att avdragsrätten vid statlig taxering upphör. Vidare påverkas skatteunderlaget av de avdragsgilla avsättningarna till förnyelsefonder (SFS 1984: 1090). Detta innebär att skatteunderlaget för verksamhetsåret 1985 kommer att öka med ca 45 %.

RRV räknar därför med att den statligt taxerade inkomsten ökar med 45 % mellan verksamhetsåren 1984 och 1985.

Vid bedömningen av det statliga skatteunderlaget för verksamhetsåret 1986 har RRV också utgått från en trendmässig ökning på 10 %. Därutöver tillkommer effekterna av att fastighetsskatten för verksamhetsåret 1985 som blir avdragsgill för konventionellt beskattade fastigheter verksamhetsåret 1986. RRV beräknar att fastighetsskatten kommer att uppgå till 3 058 milj. kr., varav 1 700 milj. kr. beräknas bli avdragsgill kostnad. Därmed beräknas det statliga skatteunderlaget öka med 3 % mellan verksamhetsåren 1985 och 1986.

Tabell 4. Statligt och kommunalt taxerad inkomst, fyllnadsinbetalningar och vinstdelningsunderlag fördelade på antal anställda verksamhetsåren 1983 och 1984, milj. kr.

Antal anställda	Statligt taxerad inkomst för verk- sams-hets- året 1983	Föränd- ring i statligt taxerad inkomst mellan verksam- hetsåren 1983-1984	Kommu- nalt taxerad inkomst för verk- sams-hets- året 1983	Föränd- ring i kommunalt taxerad inkomst mellan verksam- hetsåren 1983-84	Fyllnads- inbetal- ning för verksam- hetsåret 1984	Vinstdel- ningsun- derlag för verksam- hetsåret 1984
Aktiebolag						
0- 19	3 281	- 204	4 410	- 464	941	451
20- 99	1 296	+ 685	1 891	+ 663	735	394
100- 499	1 204	+ 1 017	2 326	+ 1 110	945	910
500-1 999	1 529	+ 498	2 698	+ 463	600	566
2 000-	3 170	- 279	5 174	- 543	529	336
Uppgift saknas	1 131	- 291	1 409	- 177	464	1 197
Totalt	11 611	+1 426	17 908	+1 052	4 213	3 853
Därav företag med fler än 500 anställda	4 699	+ 219	7 872	- 80	1 129	902

III. Beräkning av de olika inkomsttitlarna

1000 Skatter

1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

RRV har i sin beräkning av inkomstskatterna för budgetåret 1985/86 även bedömt utfallet för innevarande budgetår. Beräkningarna sammanfattas i tabell 9 i vilken också framgår skillnaden gentemot beräkningar i budgetpropositionen.

Utgångspunkten för beräkningarna är bl. a. de inkomstfördelningar som antas gälla för åren 1984, 1985 och 1986. RRVs taxeringsstatistiska undersökning har använts för att beräkna dessa. Beräkningen bygger på framskrivningen av den inkomstfördelning som gällde för basåret 1983. Förändringar i skattesystemet år 1984-1985 har beskrivits i RRVs decemberberäkning. Där redovisas även effekterna av de olika ändringarna i skattereglerna. Förändringarna i skattereglerna m. m. för år 1985 är bl. a.:

- Basenheten är 7800 kr.
- Den statliga skattesatsen höjdes från 3 % till 4 % i inkomstskiktet 7800 – 31 200 kr.
- Förändringar i folkpensionärernas beskattning.
- Insättningarna till allemanssparandet höjdes.
- Förvärvsavdraget slopas vid 1986 års taxering.
- Statlig fastighetsskatt infördes fr. o. m. år 1985.
- Samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgifter fr. o. m. den 1 januari 1985.

För inkomståret 1986 har regeringen till lagrådet överlämnat en remiss om förenklad självdeklaration. I denna föreslås att ett starkt förenklat deklarations- och taxeringsförfarande skall gälla för huvuddelen av landets löntagare och pensionärer. Den skattskyldige skall i normalfallet inte redovisa inkomsterna i den förenklade deklarationen, utan behöver bara bekräfta riktigheten i de uppgifter som skattemyndigheterna får kännedom om genom kontrolluppgifter eller kan inhämta genom befintliga register. För att underlätta genomförandet föreslås bl. a.:

- Det nuvarande schablonavdraget om 1 000 kr. under inkomst av tjänst höjs till 3 000 kr. och omfattar då också avdrag för resekostnader till och från arbetet.
- Avdragsbegränsningen för de första 1 000 kr. av resekostnaderna till och från arbetet avskaffas.
- Sparavdraget under inkomst av kapital på 800 kr. för ensamstående och 1 600 kr. för sambeskattade individualiseras och höjs till 1 600 kr.
- Förvaltningskostnader under inkomst av kapital medges endast till den del de överstiger 1 000 kr.

- Räntan på överskjutande skatt halveras och görs skattefri.
- Ett avdrag på 1 000 kr. införs under inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet som får utnyttjas vid försäljning av aktier som innehafts mindre än 2 år.

- Det nuvarande avdraget på 3 000 kr. vid försäljning av aktier som innehafts mer än 2 år omvandlas till ett individuellt avdrag på 2 000 kr.

RRV har beräknat en del av effekterna av de ändrade skattereglerna år 1986. Det har gjorts med hjälp av den taxeringsstatistiska undersökningen som i denna beräkning har 1983 års inkomstfördelning som bas.

Av tabell 5 framgår att den föreslagna ändringen av schablon- och reseavdragen medför en sammantagen skatteminskning på 2 490 milj. kr. Av ca 4,6 milj. personer med inkomst av anställning erhåller 3,5 milj. sänkt skatt. Medelavdragen ökar i genomsnitt med 1 500 kr. och den genomsnittliga skattesänkningen uppgår till 704 kr.

Givet förändringen av schablon- och reseavdragen medför det höjda sparavdraget en ytterligare skattesänkning med ca 730 milj. kr. (tabell 5 och 6). Sammantaget medför reformerna att ca 4,9 milj. personer erhåller sänkt skatt med i genomsnitt 650 kronor. I beräkningarna har hänsyn ej kunnat tas till de personer vars avdrag idag ingår i 1 000 kr. -avdraget (schablonavdraget) och vars reseavdrag, tillsammans med nämnda avdrag överstiger 3 000 kr. Exempel på sådana avdrag är avdrag för arbetslöshetskassa, verktygskostnader m.m. Den beräknade effekten av schablonavdragets införande har därför underskattats. I beräkningen av "sparavdraget" har ej heller hänsyn kunnat tas till de ändrade avdragsreglerna för förvaltningskostnader. Effekten av "sparavdraget" har därigenom över-skattats.

Basenheten är 7 800 kr. även år 1986, vilket innebär att inflationsuppräkningsen av skatteskalen upphör mellan åren 1985 och 1986. RRV har därför beräknat effekten av en utebliven höjning av basenheten från 7 800 kr. till 8 200 kr. för inkomståret 1986. Denna uteblivna skattelättnad uppskattas till 2 800 milj. kr. (tabell 7). Av skattelättnaden ligger 40 % på personer med inkomster mellan 80–120 tkr.

I tabell 8 har effekten av basenheten ställts i relation till effekten av de ändrade rese- och schablonavdragen samt sparavdraget. Av tabellen framgår att 59 % av inkomsttagarna erhåller en större skattelättnad med de föreslagna avdragsändringarna jämfört med en ökning av basenheten från 7 800 kr. till 8 200 kr. Dessa personer erhåller totalt 1 547 milj. kr. ytterligare i skattelättnad. 41 % av inkomsttagarna skulle däremot få en större skattelättnad via en ökning av basenheten i stället för de föreslagna avdragsändringarna. Denna grupp uteblivna skattelättnad uppgår till 1 164 milj. kr.

De olika alternativen medför också skillnader i effekter för stat resp. kommunerna.

	Skattebortfall		
	Statlig	Kommunal	Total
Föreslagna avdragsändringar	1 100	2 100	3 200
Höjning av basenheten	2 800	0	2 800
Skillnad	-1 700	2 100	400

Tabell 5. Effekt av schablonavdragets förändring inkomståret 1986. Antal personer med inkomst av anställning

Sammanräknad inkomst Tkr.	Antal personer	Antal med sänkt skatt	Skattesänkning		Ökning av avdragen
			Kr.	Milj. kr.	
- 30	506 587	436 089	- 276	- 120	310
30- 40	165 716	142 709	- 549	- 78	1 596
40- 50	242 782	193 023	- 563	- 109	1 643
50- 60	273 330	222 477	- 559	- 124	1 623
60- 70	299 175	243 079	- 591	- 144	1 679
70- 80	351 588	274 654	- 749	- 206	1 658
80- 90	391 711	292 469	- 800	- 234	1 630
90-100	479 198	372 640	- 812	- 302	1 641
100-120	846 460	624 715	- 801	- 500	1 603
120-140	453 223	330 927	- 842	- 279	1 579
140-160	241 203	174 085	- 900	- 157	1 524
160-180	105 777	74 143	- 976	- 72	1 507
180-200	70 748	52 158	-1 036	- 54	1 505
200-500	147 512	97 535	-1 080	- 105	2 448
500-	5 756	4 523	-1 253	- 6	1 637
Totalt	4 580 766	3 535 226	- 704	-2 491	1 510

Tabell 6. Effekt av ändrat schablonavdrag samt sparavdrag inkomståret 1986

Sammanräknad inkomst Tkr.	Antal personer	Antal med sänkt skatt	Skattesänkning		Ökning av avdragen
			Kr.	Milj. kr.	
- 30	813 715	567 702	- 316	- 179	933
30- 40	588 603	394 601	- 381	- 150	1 108
40- 50	563 926	404 927	- 430	- 174	1 252
50- 60	464 748	362 908	- 480	- 174	1 395
60- 70	430 428	335 390	- 538	- 180	1 535
70- 80	478 060	368 838	- 694	- 256	1 543
80- 90	493 415	380 889	- 772	- 294	1 574
90-100	559 825	450 185	- 808	- 364	1 632
100-120	948 387	756 064	- 811	- 613	1 624
120-140	513 549	401 428	- 856	- 344	1 607
140-160	269 377	210 213	- 930	- 195	1 576
160-180	123 562	93 268	- 983	- 92	1 527
180-200	81 837	62 149	-1 087	- 68	1 586
200-500	163 664	118 989	-1 103	- 131	1 483
500-	6 723	5 499	-1 289	- 7	1 681
Totalt	6 499 819	4 913 050	- 656	-3 222	1 431

Tabell 7. Effekt av en höjning av basenheten till 8 200 kr. 1986

Samman- räknad inkomst Tkr.	Antal personer	Sänkt statlig skatt		
		Antal personer	kr.	milj. kr.
– 30	813 715	561 184	– 21	– 12
30– 40	588 603	577 985	– 16	– 9
40– 50	563 926	561 872	– 16	– 9
50– 60	464 748	464 334	– 16	– 7
60– 70	430 428	428 971	– 26	– 11
70– 80	478 060	477 192	– 311	– 149
80– 90	493 415	493 415	– 529	– 261
90– 100	559 825	559 825	– 560	– 314
100– 120	948 387	947 677	– 576	– 546
120– 140	513 549	513 549	– 757	– 389
140– 160	269 377	269 377	– 1 115	– 300
160– 180	123 562	123 562	– 1 572	– 194
180– 200	81 837	81 837	– 1 965	– 161
200– 500	163 664	163 664	– 2 582	– 423
500–	6 723	6 723	– 3 458	– 23
Totalt	6 499 819	6 231 167	– 451	– 2 808

Tabell 8. Jämförelse mellan föreslagna avdragsändringar och en höjning av basenheten 1986 från 7 800 kr. till 8 200 kr.

Samman- räknad inkomst Tkr.	Antal personer	Avdragen sänker skatten mer än höjningen av basenheten		Avdragen sänker skatten mindre än höjningen av basenheten	
		Antal per- soner	Differens kr. milj. kr.	Antal per- soner	Differens kr. milj. kr.
– 30	813 715	564 055	– 304 – 172	150 787	60 9
30– 40	588 603	389 956	– 369 – 144	197 912	43 9
40– 50	563 926	402 027	– 417 – 168	160 995	43 7
50– 60	464 748	359 569	– 469 – 168	104 339	40 4
60– 70	430 428	333 492	– 514 – 172	96 936	41 4
70– 80	478 060	308 808	– 450 – 139	168 836	201 34
80– 90	493 415	271 781	– 414 – 113	221 634	368 82
90– 100	559 825	337 437	– 399 – 135	222 388	388 86
100– 120	948 387	541 737	– 409 – 222	406 650	386 157
120– 140	513 549	239 433	– 371 – 89	274 116	493 135
140– 160	269 377	78 527	– 265 – 21	190 850	663 126
160– 180	123 562	13 212	– 268 – 4	110 350	966 107
180– 200	81 837	6 309	– 361 – 2	75 528	1 268 96
200– 500	163 664	1 788	– 139 0	161 876	1 806 292
500–	6 723	2	– 143 0	6 721	2 407 16
Totalt	6 499 819	3 848 133	– 402 – 1 547	2 549 918	456 1 164

Inflödet av preliminär A-skatt är i huvudsak känt t. o. m. januari månad. Uppbörderna under november och januari avseende skatter på inkomster under september-december år 1984 blev i den storleksordningen som antogs i budgetpropositionen. För helåret 1984 har totala preliminärskatteuppbörden justerats ned med ca 250 milj. kr. jämfört med RRVs decemberberäkning. Det är bearbetningar av arbetsgivarnas kontrolluppgifter för inkomståret 1984 som resulterat i en skattning av den totala preliminära A-skatten. Resultatet stämmer väl överens med tillgänglig statistik från riksskatteverket. Dessa bearbetningar har också legat till grund för upprevideringen av lönesummeantagandet från 9,0% till 9,8% för år 1984.

Kalkylerna innebär, trots det tidigare lägre antagandet om lönesummans tillväxt år 1984, att den slutliga A-skatten har reviderats ned i förhållande till inbetald preliminär A-skatt år 1984. Detta beror på betydligt högre prognoser på underskottsavdrag och allmänna avdrag för år 1984. Detta medför att de fysiska personernas fyllnadsinbetalningar våren 1985 och deras kvarstående skatter våren 1986 kan antas bli lägre än vad som tidigare beräknats. Den överskjutande skatten som betalas ut under hösten år 1985 väntas därför öka jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

Samordningen av källskatt och socialavgifter bygger på månatliga inbetalningar. Detta gör att flera effekter uppstår på statsbudgeten. En sådan engångseffekt redovisas på titeln fysiska personers inkomstskatt. Hälften av den tidigare 2-månaders uppbörden i juli år 1985 flyttas fram till juni. RRV har beräknat denna tidigareläggning till ca 13 000 milj. kr.

RRV har för år 1986 räknat med en oförändrad kommunal medelutdebitering från en nivå på 30,37 kr. år 1985.

För 1986 har RRV utgått från att preliminärskattetabellerna grundas på förutsättningen att den skattskyldige får ett schablonavdrag på 3 000 kr. och att detta beaktas i tabellerna i ungefär samma mån som avdragen ökar vid den slutliga taxeringen. Detta innebär att det underlag som preliminärskatten beräknas på minskar med ca 6 000 milj. kr.

För budgetåret 1985/86 har trots detta preliminärskatterna justerats upp med ca 200 milj. kr. Detta sammanhänger med den högre antagna löneutvecklingen för åren 1984 och 1985.

De beräknade utbetalningarna av kommunalskattemedel har justerats ned, dels beroende på en lägre kommunal utdebitering för år 1985 än vad som beräknades i budgetpropositionen, dels beroende på att RRV nu räknar med ett lägre skatteunderlag för år 1984 på vilket kommunerna erhåller förskott år 1986.

RRVs kalkyler över fysiska personers inkomstskatter innebär en nedjustering med 757 milj. kr. för budgetåret 1985/86.

RRV beräknar inkomsterna på titeln fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse till 51 315 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 38 978 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

Tabell 9. Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse, milj. kr.

	1983/84 Utfall	1984/85 Prognos	1985/86 Budget- propo- sitionen	1985/86 Prognos	Förändring ökning (+) minskning (-)
<i>Inkomster</i>					
Preliminär A-skatt	133 993	159 748	157 149	157 363	214
Preliminär B-skatt	11 746	12 698	14 293	14 269	- 24
Fyllnadsinbetalningar	9 050	9 023	10 161	9 375	- 786
Kvarstående skatt	4 653	4 460	5 146	4 717	- 429
Övriga inkomster	53	-	-	-	-
Summa inkomster	159 495	185 929	186 749	185 724	-1 025
<i>Utgifter</i>					
Kommunalskattemedel	108 490	115 240	128 366	127 917	- 449
Överskjutande skatt	10 295	11 771	11 124	11 581	457
Omföringar	4 895	7 603	7 524	7 248	- 276
Övriga utgifter	247	-	-	-	-
Summa utgifter	123 927	134 614	147 014	146 746	- 268
Netto på titeln	35 568	51 315	39 735	38 978	- 757

1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

På inkomsttiteln redovisas bl. a. de juridiska personernas preliminära skatter liksom avräkningen av de utbetalningar av kommunalskattemedel som kan beräknas på de juridiska personernas kommunala skatteunderlag. Den kommunala beskattningen av juridiska personer upphör fr. o. m. 1985. Till grund för beräkningen ligger den tidigare redovisade enkäten till svenska aktiebolag m. m. Enkäten pekar på en uppjustering av de juridiska personernas taxerade inkomster mellan inkomståren 1983 och 1984. Med ledning av enkäten samt att fastighetsskatten kommer att preliminärdebiteras till viss del under 1985 har RRV justerat upp inbetalningarna av preliminär B-skatt med ca 1 500 milj. kr. budgetåret 1985/86.

Uppjusteringen av fyllnadsinbetalningarna våren 1985 beror på enkätresultatet. RRV beräknar att fastighetsskatten, som införs fr. o. m. verksamhetsåret 1985 (SFS 1984: 1052), kommer att uppgå totalt till 3 058 milj. kr. Därav beräknas ca 1 000 milj. kr. betalas in som fyllnadsinbetalningar våren 1986.

Eftersom den kommunala beskattningen i princip upphör fr. o. m. verksamhetsåret 1985 betalas inga förskott ut till kommunerna fr. o. m. år 1985. Däremot utbetalas slutavräkning för verksamhetsåren 1983 och 1984 till kommunerna under år 1985 och 1986. Slutavräkningarna har reviderats ned med 333 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och med 1 032 milj. kr. för budgetåret 1985/86.

Uppjusteringen på överskjutande skatt budgetåret 1984/85 är beroende av taxeringsutfallet. För budgetåret 1985/86 beräknas den överskjutande

skatten öka med 465 milj. kr. bl. a. till följd av det höga preliminärskatteuttaget.

Under omföringar till andra inkomstittlar har utbetalning av förskott för vinstdelningsskatten på 70% av den totala skatten lagts in. Vid tidigare beräkningar ingick den utbetalningen i preliminär B-skatt.

RRV beräknar inkomsterna på titeln juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse till 11 985 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 15 797 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

Tabell 10. Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse, milj. kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Prel B-skatt	11 048	± 0	14 561	+ 810
Fyllnadsinbetalningar	4 975	+ 32	4 756	+ 1 228
Kvarstående skatt	863	± 0	711	± 0
Summa inkomster	16 886	+ 32	20 028	+ 2 038
<i>Utgifter</i>				
Kommunalskattemedel	2 241	- 333	336	- 1 032
Överskjutande skatt	1 869	+ 131	2 051	+ 465
Omföringar till andra inkomstittlar	688	+ 5	1 739	+ 706
Övriga utgifter	103	± 0	105	± 0
Summa utgifter	4 901	- 197	4 231	+ 139
Netto på titeln	11 985	+ 229	15 797	+ 1 899

1200 Lagstadgade socialavgifter

Under denna inkomsthuvudgrupp redovisas alla avgifter som beräknas som procent av utbetald lön och som erläggs av arbetsgivare. Egna företagares socialavgifter av rörelse och av jordbruksfastighet debiteras på skattsedeln och uppbärs i samband med skatteuppbörden.

Fr. o. m. den 1 januari 1985 har en övergång skett till ett nytt uppbördssystem. Det nya uppbördssystemet innebär att uppbörden av socialavgifter och skatter har samordnats. Den samordnade uppbörden sker månadsvis. Uppbörden av skatter och socialavgifter är numera direkt kopplat till de löpande löneutbetalningarna. För en närmare beskrivning av uppbördsförfarandet för arbetsgivaravgifter hänvisas till RRVs decemberberäkning.

Genom omläggningen av uppbördssystemet kommer en negativ engångseffekt att uppstå för budgetåret 1984/85. Denna negativa engångseffekt beräknas till 7,0 miljarder kr.

I redovisningen nedan över prognosen för de lagstadgade socialavgifterna jämförs RRVs marsberäkning med regeringens bedömning i finansplanen. Som tidigare angetts ligger lönesummans utveckling för år 1984 i RRVs marsberäkning något högre än regeringens bedömning i finansplanen. I finansplanen antas lönesumman mellan åren 1983 och 1984 öka med 9,0%. RRVs marsberäkning bygger på en utvecklingstakt på 9,8%. Även antagandet angående lönesummans utveckling mellan åren 1984 och 1985 är högre i RRVs marsberäkning än vad som antogs i finansplanen.

1211 Folkpensionsavgift

Prognosen för inkomsterna från folkpensionsavgiften framgår av tabell 11.

Tabell 11. Folkpensionsavgift, milj. kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Direktdebiterade avgifter	26 620	+ 96	29 512	+175
Egenavgifter och skattdebiterade avgifter	1 352	+ 26	1 431	- 23
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	3 700	+ 22	4 065	+ 17
Summa inkomster	31 672	+144	35 008	+169

Orsaken till uppjusteringen av prognosen för såväl budgetåret 1984/85 som budgetåret 1985/86 är den uppjustering av antagandet om lönesummans utveckling som gjorts i RRVs marsberäkning.

RRV beräknar inkomsterna på titeln folkpensionsavgift till 31 672 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 35 008 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1221 Sjukförsäkringsavgift, netto

Som framgår av tabell 12 beräknas sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader att uppgå till 32 491 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och till 33 157 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Jämfört med budgetpropositionen innebär detta en uppjustering av kostnaderna för budgetåret 1984/85 och nedjustering av kostnaderna för budgetåret 1985/86.

Höjningen av prognosen för utgifterna av sjukpenningen för budgetåret 1984/85 motiveras av den influensaepidemi som utbrutit under vintern 1985. För budgetåret 1985/86 antas en återgång ske till den nivå på sjukfrånvaron som registrerades under år 1984.

Tabell 12. Beräkning av sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader, milj. kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Utgifter</i>				
Sjukpenning	16 340	+ 468	16 567	- 123
Sjukvårdsförmåner inkl. läkemedelsersättning	13 904	- 331	14 244	- 130
Föräldrapenning	5 397	+ 109	5 645	- 38
Frivillig försäkring	4	± 0	4	± 0
Förvaltningskostnader	2 580	+ 80	2 548	- 101
Summa utgifter	38 225	+ 326	39 008	- 392
Avgår statsbidrag	5 734	+ 49	5 851	- 59
Inkomsttitelns andel av sjukförsäkringens kostnader	32 491	+ 277	33 157	- 333

Netto på titeln framgår av tabell 13.

Utvecklingen av den allmänna sjukförsäkringsfonden framgår av nedanstående tablå, milj. kr.

År	Överskott	Akkumulerat saldo
1980	2 570,9	+ 1 675,3
1981	3 237,4	+ 4 912,7
1982	2 819,3	+ 4 912,7
1983	414,0	+ 4 912,7
1984	791,0	+ 4 912,7

Sjukförsäkringsfondens överskott för kalenderåret 1981 reglerades gentemot statsbudgeten under våren 1983. Regleringen innebar en belastning av statsbudgeten på 3 237 milj. kr. för budgetåret 1982/83. Sjukförsäkringsfondens behållning är efter denna reglering ca 4 913 milj. kr. Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna för budgetregleringen bör tills vidare inte ytterligare avsättningar verkställas. Fondbehållningen kommer därvid tills vidare att vara oförändrad. RRVs marsberäkning av inkomsterna på titeln sjukförsäkringsavgift, netto grundas på att inga avsättningar till sjukförsäkringsfonden verkställs under budgetåren 1984/85 och 1985/86.

Av tabell 13 framgår såväl inkomster som utgifter under inkomsttiteln sjukförsäkringsavgift, netto.

Tabell 13. Inkomster och utgifter under inkomstiteln sjukförsäkringsavgift, netto, milj. kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Inkomster				
Direktdebiterade avgifter	26 881	+ 149	29 550	+ 429
Egenavgifter och övriga skatdebiterade avgifter	1 158	+ 23	1 218	- 42
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	3 503	+ 31	4 309	+ 25
Övriga inkomster	150	- 4	156	- 4
Summa inkomster	31 692	+199	35 233	+408
<i>Utgifter</i>				
Inkomstitelns andel av sjukförsäkringens kostnader	32 491	+277	33 157	-333
Avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden	0	± 0	0	± 0
Summa utgifter	32 491	+277	33 157	-333
Netto på titeln	-799	- 78	2 076	+741

Orsaken till uppjusteringen av inkomstprognosen för såväl budgetåret 1984/85 som budgetåret 1985/86 är den uppjustering av antagandet om lönesummans utveckling som gjorts i RRVs marsberäkning.

RRV beräknar ett *underskott* på titeln sjukförsäkringsavgift, netto för budgetåret 1984/85. *Underskottet* beräknas till 799 000 000 kr. För budgetåret 1985/86 beräknar RRV *inkomsterna* till 2 076 000 000 kr. på titeln sjukförsäkringsavgift, netto.

1231 Barnomsorgsavgift

Inkomsterna från barnomsorgsavgiften framgår av tabell 14.

Tabell 14. Barnomsorgsavgift, milj. kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
<i>Inkomster</i>				
Direktdebiterade avgifter	6 264	+28	6 875	+48
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	760	+ 2	946	+ 3
Egenavgifter	315	+ 6	368	+30
Summa inkomster	7 339	+36	8 189	+81

Orsaken till uppjustering av prognosen för såväl budgetåret 1984/85 som budgetåret 1985/86 är den uppjustering av antagandet om lönesummans utveckling som gjorts i RRVs marsberäkning.

RRV beräknar inkomsterna på titeln barnomsorgsavgift till 7 339 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 8 189 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1251 Övriga socialavgifter, netto

Under titeln övriga socialavgifter, netto redovisas delpensionsavgiften, arbetsmarknadsavgiften m. fl. övriga socialavgifter.

Tabell 15. Övriga socialavgifter, netto, milj. kr.

	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos
<i>Inkomster</i>		
1 Arbetsskadeförsäkring	1 745	1 947
2 Lönegarantiavgift	625	700
3 Arbetarskyddsavgift	484	544
4 Avgift för sjöfolkspensionering	11	11
Summa inkomster (1-4)	2 865	3 202
Summa utgifter (1-4)	2 865	3 202
5 Delpensionsavgift, netto	232	0
6 Arbetsmarknadsavgift, netto	-860	+923
Netto på titeln	-628	+923

Inkomsttiteln belastas bl. a. med 65 % av utgifterna för arbetslöshetserättning och utbildningsbidrag. RRV har 1984/85 valt att inte justera den

prognos på totalutgifterna för arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag som ligger till grund för beräkningen av nettot på titeln i budgetpropositionen. I budgetpropositionen beräknades nämnda totalutgifter till 8 320 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och till 7 361 milj. kr. för budgetåret 1985/86.

RRV beräknar ett *underskott* på titeln övriga socialavgifter, netto för budgetåret 1984/85. *Underskottet* beräknas till 628 000 000 kr. För budgetåret 1985/86 beräknar RRV inkomsterna till 923 000 000 kr. på titeln övriga socialavgifter, netto.

1281 Allmän löneavgift

För att bidra till finansieringen av 1983 års inkomstskattereform infördes den allmänna löneavgiften. Avgiften sattes till 2,0 %. På ersättningar som betalades ut under perioden juli-december år 1983 utgick en allmän löneavgift med 3 % enligt lag om tillfällig höjning av den allmänna löneavgiften (SFS 1983: 58). Fr. o. m. den 1 januari 1984 är avgiftsuttaget ånyo 2 %.

Tabell 16. Allmän löneavgift, milj. kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med budgetpropositionen
Direktdebiterade avgifter	5 786	-15	6 280	+ 71
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	720	0	860	+ 4
Egenavgifter	331	-15	328	+ 38
Summa inkomster	6 837	-30	7 468	+113

Orsaken till uppjusteringen av prognosen för såväl budgetåret 1984/85 som budgetåret 1985/86 är främst den uppjustering av antagandet om lönesummans utveckling som gjorts i RRVs marsberäkning.

RRV beräknar inkomsterna på titeln allmän löneavgift till 6 837 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 7 468 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1400 Skatt på varor och tjänster

Under denna inkomsthuvudgrupp redovisas alla skatter som beräknas på produktion, försäljning, varuhantering, tillhandahållande av tjänster och tillåtelse att använda vissa varor. Försäljningsskatter, skatter på enskilda produkter och tjänster samt fordonsskatten skall redovisas under

denna rubrik. Dessutom skall överskott som uppstår vid bolag eller liknande sammanslutningar där staten har monopol på försäljningen av produktionen redovisas under skatt på varor och tjänster. Även import- och exportavgifter skall redovisas som en skatt på varor och tjänster.

1411 Mervärdesskatt

Till grund för beräkningen av uppbörden av mervärdesskatt ligger en bedömning av den privata konsumtionens utveckling. Mellan åren 1984 och 1985 beräknas den privata konsumtionen öka med drygt 7%. Det är ca en halv procentenhet högre än vad som antogs i budgetförslaget. För år 1986 har ökningen beräknats till knappt 4%.

Den totala uppbörden av mervärdesskatt beräknas nu till 56 300 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och till 58 300 milj. kr. för budgetåret 1985/86. För budgetåret 1984/85 ligger hela ökningen, 1 000 milj. kr., på länsstyrelsernas nettouppbörd som nu beräknas till 12 700 milj. kr. Tullverkets uppbörd är oförändrad 43 600 milj. kr. Budgetåret 1985/86 ökar tullverkets uppbörd med 1 400 milj. kr. till 48 900 milj. kr. Länsstyrelsernas nettouppbörd beräknas till 9 400 milj. kr., vilket är detsamma som i budgetförslaget.

RRV beräknar inkomsterna på titeln mervärdesskatt till 56 300 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 58 300 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1424 Tobaksskatt

Tobaksskatten höjdes den 3 december 1984. Den därav föranledda konsumtionsminskningen är mer långvarig än vad som antogs tidigare. Inkomsten för budgetåret 1984/85 justeras därför ned med 70 milj. kr. jämfört med beräkningen i budgetförslaget. För budgetåret 1985/86 beräknas inkomsterna förbli oförändrade.

RRV beräknar inkomsterna på titeln tobaksskatt till 3 995 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 4 120 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1428 Energiskatt

I budgetförslaget beräknades inkomsterna av energiskatt på el till 4 952 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och till 6 063 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Effekten av de förkortade redovisningsperioderna den 1 juli 1984 blev större än väntat. Inkomstökningen p.g.a. härav beräknas till 200 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Den kalla vintern i år motiverar också en höjning av inkomsten med 250 milj. kr. Totalt höjs prognosen på energiskatt på el med 450 milj. kr. 1984/85 medan prognosen för 1985/86 är oförändrad.

Prognosen på energiskatt på bensin är oförändrad för budgetåret 1984/85. Fr. o. m. den 1 januari 1985 har energiskatten på bensin rent tekniskt sammanförts med bensinskatten.

Till följd av den kalla vintern har också prognosen räknats upp för energiskatt på andra bränslen än bensin. För budgetåret 1984/85 ökar inkomsterna med 150 milj. kr. jämfört med beräkningen i budgetförslaget. För 1985/86 är prognosen oförändrad.

Tabell 17. Energiskatt budgetåren 1984/85 och 1985/86, milj. kr.

	1984/85	1985/86
Elkraft	5 400	6 063
Bensin	1 264	0
Andra bränslen	4 536	4 457
Totalt	11 200	10 520

RRV beräknar inkomsterna på titeln energiskatt till 11 200 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 10 520 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott

För budgetåret 1984/85 beräknas överskottet öka med 59 milj. kr. jämfört med budgetförslaget. Detta beror på en ökad omsättning och ett högre finansiellt netto än väntat. Prognosen justeras däremot ner för budgetåret 1985/86 med 135 milj. kr. Nedjusteringen beror på avsättningar till förnyelsefond och allmän investeringsfond.

RRV beräknar inkomsterna på titeln AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott till 279 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 115 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott

Jämfört med budgetförslaget beräknas överskottet för budgetåret 1984/85 öka med 60 milj. kr. Enligt Systembolaget AB beror detta på ökad omsättning och lägre lagerkostnader. För budgetåret 1985/86 är prognosen uppjusterad med 20 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna på titeln Systembolaget ABs inlevererade överskott till 140 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 120 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

1471 Tullmedel

Generaltullstyrelsen har i skrivelse till RRV den 28 februari 1985 anfört följande:

I kommentarerna till inkomstberäkningen hösten 1984 framhöll styrelsen svårigheten att i rådande konjunkturläge bedöma huruvida importen av varor som har ursprung i ländergrupperna EFTA, EG och utvecklingsländer, dvs. länder med tullavveckling, kommer att öka eller minska i förhållande till importen från övriga länder utan tullavveckling. Med hänsyn till influten och debiterad uppbörd, verkställda återbetalningar m. m. under månaderna juli-januari har styrelsen nu beräknat inkomsterna till 1 880 milj. kr., motsvarande ca 0,84 % av importvärdet.

Generaltullstyrelsens beräkning för budgetåret 1984/85 är en upprevidering med 80 milj. kr. jämfört med budgetförslaget. För budgetåret 1985/86 har generaltullstyrelsen reviderat upp inkomsterna med 115 milj. kr.

RRV ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln tullmedel beräknas till 1 880 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 2 020 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2000 Inkomster av statens verksamhet

Under inkomsttypen inkomster av statens verksamhet redovisas bl. a. rörelseöverskott, ränteinkomster, offentligrättsliga avgifter och försäljningsinkomster.

Regeringen har föreskrivit att statens utlåningsränta och statens avkastningsränta skall vara 13 % under budgetåret 1984/85 (SFS 1984: 243). Denna räntesats har i beräkningarna även använts för budgetåret 1985/86.

2100 Rörelseöverskott

Överskott från statliga affärsverk och vissa myndigheter redovisas under denna huvudgrupp.

Affärsverken redovisar i skrivelser till RRV sina beräknade inkomster på statsbudgeten. De presenterar sina beräkningar på följande sätt. I en huvudtabell redovisas det förväntade resultatet av rörelsen, bokslutsdispositioner, överskott och inleverans. Uppdelning av intäkter på rörelsegränar och av kostnader på huvudgrupper redovisas i särskilda tabeller. Övriga faktorer av väsentlig betydelse för bedömning av det förväntade resultatet redovisas också.

Nedan följer en sammanställning av affärsverkens skrivelser samt RRVs förslag till beräkning av affärsverkens inlevererade överskott för budgetåren 1984/85 och 1985/86.

2111 Postverkets inlevererade överskott

Postverket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 39,1 milj. kr. resp. 50,0 milj. kr.

Utdrag ur postverkets skrivelse:

För budgetåren 1984/85 och 1985/86 räknar posten nu med att kunna leverera ett överskott på 30 milj. kr. resp. 54 milj. kr. Vid beräkning av avkastningskravet fr. o. m. budgetåret 1985/86 har hänsyn tagits till kommunikationsministerns förslag i budgetpropositionen för budgetåret 1985/86. Där föreslås bl. a. att ett nytt statskapital bildas genom uppskrivning av Postens fastigheter med 750 milj. kr. Därtill kommer det resterande statskapitalet per den 30 juni 1985, som här beräknats till 80 milj. kr. Hälften av detta sammantagna kapital omvandlas till ett amorteringsfritt statslån, och den andra hälften tas upp som ett nytt fast statskapital.

I beräkningen har vi lagt in effekterna av redan beslutade portohöjningar. För att klara den långsiktiga resultatutvecklingen räknar vi med att det blir nödvändigt att höja den allmänna portonivån under 1986. Hänsyn har då även tagits till den extra avskrivning på preliminärt 300 milj. kr. som Regeringen beslutat om för budgetåret 1984/85.

Postvolymen beräknas öka med 3,0 % under vardera budgetåret 1984/85 och 1985/86, dvs. samma ökning som i föregående inkomstberäkning.

Personalvolymen beräknas liksom i föregående inkomstberäkning öka med 1,0 % under 1984/85 och för 1985/86 räknas med en obetydlig ökning. Ökningen sammanhänger främst med speciella satsningar av engångskaraktär som görs i samband med införandet av Postens nya organisation. Den genomsnittliga prisökningen på personalkostnaderna uppgår budgetåret 1984/85 till 5,5 % och beräknas för budgetåret 1985/86 till 9,5 %. Hela prisökningen 1984/85 beror på redan träffade avtal m. m. Även av prisökningen 1985/86 är större delen – nära 8 % – en effekt av redan träffade avtal m. m.

Sakkostnaderna beräknas öka med 15,0 % under 1984/85 och med 9,0 % under 1985/86.

Diskontot förutsätts ligga kvar på nuvarande nivå på 9,5 % under hela perioden.

Tabell 18. Postverkets resultaträkning för budgetåren 1983/84 – 1985/86, milj. kr.

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter ¹	8 773	9 130	9 616	9 961	10 828
Rörelsekostnader ¹	-8 454	-8 693	-9 345	-9 419	-10 331
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	319	437	271	542	497
Avskrivningar enligt plan	-189	-184	-218	-205	-224
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	130	253	53	337	273
Finansiellt netto ²	88	105	110	124	60
<i>Resultat efter finansiellt netto</i>	218	358	163	461	333
Extraordinära kostnader ³	-	-60	-	-	-
<i>Resultat före boksluts-dispositioner</i>	218	298	163	461	333
Avskrivningar över plan ⁴	-355	-361	-363	-362	-68
Skillnad mellan faktisk pensionskostnad och bokförd pensionsutgift	(213)	(211)	(224)	(225)	(247)
Konsolideringsfond, insättning	-	-	-	-69	-211
Konsolideringsfond, uttag	242	137	225	-	-
Nettoresultat att inleverera till staten	105	74	25	30	54
<i>Inleverans</i>	99	74	79	39	50
Därav:					
Av föregående års resultat	19	19	19	19	10
Av årets resultat	80	55	60	20	40
Nettoresultatet i procent av i medeltal disponerat statskapital	13,00	13,00	13,00	13,00	13,00

¹ Rörelseintäkter och rörelsekostnader specificeras i tabell 19. Rörelsekostnaderna inkluderar här liksom i Postverkets officiella redovisning utbetalade pensioner. Försäkringsmässig merkostnad för pensioner redovisas som vanligt under särskild rubrik.

² Finansiellt netto	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Utdelning på aktier	1	1	1	1	1
Ränta på konsolideringsfonden (motsv.)	87	104	109	123	113
Ränta på statslån*	-	-	-	-	-54

* enl. förslag i budgetpropositionen.

³ Extraordinära kostnader	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Kostnad för ej utlösta utbetalningskort	-	-60	-	-	-

4 Avskrivningar utöver plan	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Skillnad mellan kalkylmäs- sigt beräknade avskrivningar och avskrivningar enligt plan	-55	-61	-63	-62	-68
Extra avskrivning enligt regeringsbeslut	-300	-300	-300	-300	-
Summa	-355	-361	-363	-362	-68

Tabell 19. Postverkets rörelseintäkter och rörelsekostnader, milj. kr.

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter					
Försändelseintäkter ¹ (exkl. driftbidrag)	5 830	5 922	6 352	6 503	7 065
Driftbidrag, tidningar	48	48	42	42	36
Uppdrag åt staten	196	200	208	208	276
Räntenetto ²	1 007	1 089	1 037	1 171	1 262
Ersättning från PKbanken ³	686	766	832	864	912
Postavgifter, betalnings- förmedling	354	359	380	379	399
Särskilda affärsområden	339	335	384	384	423
Övriga intäkter	313	411	381	410	455
Summa rörelseintäkter	8 773	9 130	9 616	9 961	10 828
Rörelsekostnader					
Lön och lönetillägg	4 403	4 483	4 768	4 772	5 232
Sociala avgifter m. m.	1 809	1 885	1 972	1 988	2 200
Övriga personalkostnader	159	184	182	197	215
Summa personalkostnader⁴	6 371	6 552	6 922	6 957	7 647
Sakkostnader ⁵	2 083	2 141	2 423	2 462	2 684
Summa rörelsekostnader	8 454	8 693	9 345	9 419	10 331

¹ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1983/84 beror på större försändelsevolym än beräknat.

² Skillnaden mellan driftstat och utfall 1983/84 beror på högre medelsaldoutveckling och högre förräntning än beräknat.

³ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1983/84 beror bl. a. på att ersättningen grundar sig på det nya avtalet med PK-banken.

⁴ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1983/84 beror främst på högre ökning av personalvolymen och högre löneökning än beräknat.

⁵ Skillnaden mellan driftstat och utfall 1983/84 beror på högre kostnader för förbrukningsinventarier, förbrukningsmaterial och främmande tjänster än beräknat.

RRV ansluter sig till postverkets beräkning. Inkomsterna på titeln post-
verkets inlevererade överskott beräknas till 39 114 000 kr. för budgetåret
1984/85 och till 50 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2112 Televerkets inlevererade överskott

Televerket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 346 milj. kr. resp. 329 milj. kr. Det innebär ingen förändring i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur televerkets skrivelse:

För 1984/85 bygger beräkningarna på bedömningar som gjorts under januari 1985. Budgetåret 1985/86 baseras på beräkningar i televerkskoncernens treårsplan 1985/86 – 1987/88.

Inga generella taxehöjningar planeras för budgetåret 1984/85. För budgetåret 1985/86 planeras en generell taxehöjning i början av 1986.

Tabell 20. Televerkets driftstat budgetåren 1983/84 – 1985/86, milj. kr.

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter	12 948	13 719	15 572	15 909	16 040
Rörelsekostnader	-7 884	-8 759	-10 350	-10 303	-10 906
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	5 064	4 960	5 222	5 606	5 134
Avskrivningar enligt plan	-2 235	-2 611	-3 059	-3 257	-2 514
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	2 829	2 349	2 163	2 349	2 620
Finansiella intäkter och kostnader ¹	-338	-187	-504	-570	-553
<i>Resultat efter finansiella intäkter och kostnader</i>	2 491	2 162	1 659	1 779	2 067
Extraordinära intäkter och kostnader ²	2	-885	-2	-36	2
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	2 493	1 277	1 657	1 743	2 069
Bokslutsdispositioner ³	-2 195	-961	-1 328	-1 414	-1 740
<i>Årets resultat</i>	298	316	329	329	329
Resultat i procent av i medeltal disponerat statskapital	13%	13%	13%	13%	13%
<i>Inleverans</i>	287	284	345	346	329
Därav:					
Av föregående års resultat	63	64	74	74	57
Av årets resultat	224	220	271	272	272

¹ Finansiella poster

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Ny Beräkning	Beräkning
Ränteutgifter	5	16	5	5	5
Räntekostnader	-343	-203	-509*	-575	-558
Finansiellt netto	-338	-187	-504	-570	-553

* Ökade räntekostnader på grund av att tidigare statskapital omvandlas till ett statslån.

² Extra ordinära poster

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Ny Beräkning	Beräkning
Extra ordinära intäkter	47	101	48	48	49
Extra ordinära kostnader	-45	-47	-50	-84	-47
Bortskrivning av standardtelefoner	-	-939	-	-	-
Extra ordinärt netto	2	-885	-2	-36	2

³ Bokslutsdispositioner

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Ny Beräkning	Beräkning
Avskrivn. utöver plan	-2 057	-1 556	-1 150	-1 150	-1 200
Extra avskrivn. av statskapital	-50	-50	-	-	-
Återföring av bortskrivna standardtelefoner	-	+939	-	-	-
Förändring av konsolideringsfond	-88	-294	-178	-264	-540
Summa bokslutsdisp.	-2 195	-961	-1 328	-1 414	-1 740

RRV ansluter sig till televerkets beräkning. Inkomsterna på titeln televerkets inlevererade överskott beräknas till 346 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 329 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2113 Statens järnvägars inlevererade överskott

Statens järnvägar har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 109 milj. kr. resp. 200 milj. kr. Det innebär ingen förändring för budgetåret 1984/85 och en ökning med 200 milj. kr. för budgetåret 1985/86 i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur statens järnvägars skrivelse:

De prognoserade trafikintäkterna bygger på budgetutfallet under de senaste månaderna, konjunkturinstitutets senaste bedömning av konjunktursikterna och den ekonomiska utvecklingen i samhället. Intäktsberäkningarna förutsätter en fortlöpande inflationsanpassning av taxorna och kostnadsberoende ersättningar.

Kostnaderna har beräknats med beaktande av bl. a. föreliggande rationaliseringsplaner. Personalkostnaderna har kalkylerats enligt gällande löneavtal för 1984 och 1985. Beslutade ändringar av arbetsgivaravgifterna har beaktats. Det innebär att vi räknar med en förändring av lönekostnadsnivån under 1985 med 6,8 %.

I prognosen har därvid ej räknats med att avtalets prisutvecklingsgaranti eller pågående omförhandlingar resulterar i ökade lönetillägg.

Prisnivån för material, energi och externa tjänster har med hänsyn till SJ:s kostnadsstruktur beräknats stiga något mer än vad som anges för konsumentprisernas utveckling enligt RRV.

I beräkningarna har beaktats de ändrade principer för SJ:s kostnadsansvar som framgår av regeringens proposition 84/85: 114 med riktlinjer för järnvägspolitiken. Enligt propositionen kommer också SJ att övergå till kalenderårsredovisning från 1986. Detta innebär att något årsbokslut inte kommer att upprättas för perioden 1 juli 1984 – 30 juni 1985 utan räkenskapsperioden kommer att bli 1 juli 1984 – 31 december 1985. I avvaktan på riksdagsbeslut har vi gjort en preliminär bedömning av resultatet för denna 18-månadersperiod samt för räkenskapsåret 1986.

Tabell 21. Statens järnvägars resultatbudget för budgetåren 1983/84 – 1986, milj. kr.

	1983/84		1984/85		Juli 1984 – 1986 dec 1985
	Resultat- budget	Utfall	Resultat- budget	Beräk- ning	Beräk- ning
<i>Rörelseintäkter</i>	8 661	8 885	9 177	13 880	9 815
<i>Rörelsekostnader</i>	-7 725	-7 983	-8 149	-12 580	-9 235
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	936	902	1 028	1 300	580
<i>Avskrivningar enligt plan</i>	-424	-435	-450	-672	-475
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	512	467	578	628	105
<i>Finansiella intäkter och kostnader</i>	10	19	-18	5	-40
<i>Extraordinära intäkter och kostnader</i>	14	64	11	43	35
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	536	550	571	676	100
<i>Bokslutsdispositioner</i>	-466	-441	-521	-476	-
<i>Årets resultat</i>	70	109	50	200	100
<i>Resultat i procent av i medeltal disponerat statskapital</i>	2,4	3,7	1,3	5,1 ¹	2,9
<i>Statskapital</i>	2 967	2 957	3 900	3 900	3 490
<i>Inleverans</i>	-	-	-	109	200
<i>Därav:</i>					
<i>Av föregående års resultat</i>	-	-	-	109	200
<i>Av årets resultat</i>	-	-	-	-	-
<i>Avskrivningar på statskapitalet</i>	890	876	971	1 148	475
<i>Därav:</i>					
<i>Avskrivningar enligt plan</i>	424	435	450	672	475
<i>Avskrivningar utöver plan</i>	466	441	521	476	-

¹ Avser resultatet under 18 månader.

Statens järnvägars resultat för budgetåret 1983/84 uppgick till 109 milj. kr. och har enligt riksredovisningen bokförts under budgetåret 1983/84. Beloppet betalades in till statsverket först den 20 december 1984. Eftersom beloppet redan bokförts i riksredovisningen under budgetåret 1983/84 beräknas någon inleverans inte att bokföras under budgetåret 1984/85.

Någon inleverans av överskott på titeln statens järnvägars inlevererade överskott beräknas inte ske under budgetåret 1984/85. Under budgetåret 1985/86 beräknas inkomsterna till 200 000 000 kr.

2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott

Luftfartsverket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 99,4 milj. kr. resp. 102,0 milj. kr. Det innebär en ökning med 0,4 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och ingen förändring för budgetåret 1985/86 i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur luftfartsverkets skrivelse:

Intäkterna för 1984/85 beräknas komma att uppgå till 1 074,8 milj. kr. vilket är nära 12,0 milj. kr. bättre än fastställd budget. Förbättringen beror uteslutande på att trafikutvecklingen varit gynnsammare än beräknat. Det är främst intäkterna från inrikes linjefart samt chartertrafiken som bidrar till intäktsförbättringen.

Kostnaderna för detta budgetår beräknas uppgå till totalt 972,8 milj. kr. vilket är ca 12 milj. kr. högre än budgeterat. Orsaken till detta är bl. a. att löneutvecklingen varit högre än budgeterat samt att den ökade flygtrafiken och den onormalt kalla vintern ökar driftskostnaderna på flygplatserna. Kostnaderna inkluderar en påbörjad återbetalning av tidigare underförräntning till kommunerna med 48 milj. kr.

Överskottet, för inleverans till staten, beräknas enligt ovanstående till 102,0 milj. kr. Full förräntning, beräknat efter en räntefot på 13 %, beräknas kräva ett överskott på ca 197,0 milj. kr. Inleveransen till staten påverkas dock starkt av tidigare nämnd återbetalning av kommunala ränteskulder.

Resultatbedömningen för 1985/86 anknyter till den beräkning som lämnades i höstens inkomstberäkning. Antalet landningar och antalet passage-rare på luftfartsverkets flygplatser har beräknats öka med genomsnittligt 6 % jämfört med 1984/85. Prisutvecklingen på verkets taxor och avgifter 1985/86 antas följa den allmänna kostnadsutvecklingen. Den 1984/85 påbörjade återbetalningen av kommunala ränteskulder skall fullföljas. Kommunerna beräknas 1985/86 erhålla 103 milj. kr. utöver fullt förräntningskrav. Detta innebär i sin tur att det statliga överskottet beräknas bli oförändrad 102 milj. kr. 1985/86. Full förräntning av statskapitalet beräknas kräva 202 milj. kr. enligt verkets nuvarande prognos för resultatutveckling.

Återbetalningen av den ackumulerade underförräntningen till kommunerna skall vara helt reglerad vid utgången av budgetåret 1986/87. Fr. o. m. budgetåret 1987/88 beräknas även staten erhålla full förräntning på finansieringskapitalet. Staten beräknas vara helt kompenserad för ackumulerad underförräntning senast budgetåret 1991/92.

Tabell 22. Luftfartsverkets driftbudget för budgetåren 1983/84 – 1985/86, milj. kr.

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-budget	Utfall	Drift-budget	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter	949,9	951,3	1 063,0	1 074,8	1 154,0
Rörelsekostnader	-721,1	-744,5	-834,9	-846,7	-921,8
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	228,8	206,8	228,1	228,1	232,2
Avskrivningar	-96,0	-116,6	-126,0	-126,0	-130,0
<i>Rörelseresultat</i>	132,8	90,2	102,1	102,1	102,2
Kommunala skatter	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
<i>Årets överskott</i>	132,6	90,1	102,0	102,0	102,0
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital	9,2	6,8	6,7	6,7	6,6
<i>Inleverans</i>	—	71,9	99,4	99,4	102,0
Därav:					
Av föregående års överskott	—	22,9	22,9	22,9	25,5
Av årets överskott	—	49,0	76,5	76,5	76,5

Tabell 23. Luftfartsverkets intäkter, milj. kr.

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift-budget	Utfall	Drift-budget	Beräk-ning	Beräk-ning
<i>Trafikintäkter</i>					
Landningsavgifter	194,6	192,0	208,4	—	—
Passageraravgifter	162,6	170,3	170,3	—	—
Terminaltjänstavgifter	52,9	51,1	51,1	—	—
Hangar och parkering	6,5	6,0	6,0	—	—
Undervägsavgifter	184,1	185,3	193,1	—	—
Summa trafikintäkter	600,7	590,2	628,9	643,2	693,3
<i>Övriga intäkter</i>	239,7	251,5	287,4	283,9	308,5
Ersättning för flygtrafiktjänst m. m.	86,4	81,8	90,3	87,5	93,0
Luftfartsinspektionens avgifter	18,7	21,6	17,7	19,5	18,2
Finansiella och extraordina- nära intäkter	4,4	6,2	11,7	11,7	12,0
Effekt av planerade taxehöjningar	—	—	27,0	29,0	29,0
Intäkter totalt	949,9	951,3	1 063,0	1 074,8	1 154,0

Tabell 24. Luftfartsverkets kostnader, milj. kr.

	1983/84		1984/85		1985/86
	Drift- budget	Utfall	Drift- budget	Beräk- ning	Beräk- ning
<i>Personalkostnader</i>					
Löner	287,4	286,1	303,9	—	—
Sociala kostnader	97,2	97,7	103,2	—	—
Div. personalkostnader	30,3	28,8	34,1	—	—
Avgår: Ersättning från försäkringskassan	-9,1	-9,7	-9,6	—	—
Summa personalkostnader	405,8	402,9	431,6	439,1	451,3
<i>Sakkostnader</i>					
Materialkostnader	73,4	72,0	82,9	—	—
Tjänster åt utomstående	70,3	76,2	79,1	—	—
Adm. kostnader	10,1	21,6	12,9	—	—
Ersättning till andra myndigheter m. m.	86,2	92,3	94,5	—	—
Summa sakkostnader	240,0	262,1	269,4	273,7	281,1
Finansiella och extraordina- nära kostnader	0,5	1,9	0,8	0,8	2,6
Externa räntor	75,0	77,7	133,2 ¹	133,2 ¹	187,0 ²
Avskrivningar	96,0	116,6	126,0	126,0	130,0
Kostnader totalt	817,3	861,2	961,0	972,8	1 052,0

¹ 48 milj. kr. avser återbetalning av tidigare underförräntning till kommunerna.

² 103 milj. kr. avser återbetalning av tidigare underförräntning till kommunerna.

RRV ansluter sig till luftfartsverkets beräkning. Inkomsterna på titeln luftfartsverkets inlevererade överskott beräknas till 99 400 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 102 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2115 Förenade fabriksverkens inlevererade överskott

Förenade fabriksverken har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 65,0 milj. kr. resp. 72,7 milj. kr. Det innebär en minskning med 1,5 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och en minskning med 0,7 milj. kr. för budgetåret 1985/86 i förhållande till budgetpropositionen. Inleveransen under budgetåret 1984/85 hänför sig till resultatet för år 1984 och inleveransen under budgetåret 1985/86 är resultatet för år 1985.

Utdrag ur förenade fabriksverkens skrivelse:

Utfallet för 1984 har beräknats med utgångspunkt från vårt preliminära årsbokslut.

Beräkningen för 1985 bygger på vår budget och 1986 på vår operativa långsiktplan.

Beträffande budgeten 1985 har inte någon ny prognos gjorts. Detta görs i första kvartalsbokslutet under april.

Inleveranskravet 1985 beräknas kunna täckas, medel saknas däremot för täckning av överavskrivningarna.

Tabell 25. Förenade fabriksverkens driftstat för åren 1984–1986, milj. kr.

	1984		1985		1986
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Rörelseintäkter	1 870,4	1 910,4	2 026,2	2 026,2	2 623,3
Rörelsekostnader	-1 764,3	-1 808,3	-1 907,4	-1 907,9	-2 436,6
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	106,1	102,1	118,8	118,3	186,7
Avskrivningar enligt plan	-53,2	-52,5	-61,8	-61,8	-68,4
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	52,9	49,6	57,0	56,5	118,3
Finansiella intäkter och kostnader	5,5	24,3	28,6	28,6	25,5
<i>Resultat efter finansiella intäkter och kostnader</i>	58,4	73,9	85,6	85,1	143,8
Extraordinära intäkter och kostnader	-8,5	-15,1	-8,4	-8,4	-8,4
<i>Resultat före boksluts-dispositioner och skatt</i>	49,9	58,8	77,2	76,7	135,4
Bokslutsdispositioner	8,0	7,4	-4,0	-4,0	-60,0
<i>Resultat före skatt</i>	57,9	66,2	73,2	72,7	75,4
Skatt	-1,0	-1,2	-	-	-
<i>Årets resultat</i>	56,9	65,0	73,2	72,7	75,4
Resultat i procent av i medeltal disponerat stats-kapital	13	13	13	13	13
<i>Inleverans</i>	56,4	63,2	71,2	70,5	74,8
Därav:					
Av föregående års resultat	13,7	14,2	16,3	16,0	18,2
Av årets resultat	42,7	49,0	54,9	54,5	56,6
Avskrivningar på stats-kapitalet	48,2	47,5	56,8	56,8	123,2
Därav:					
Avskrivningar enligt plan	48,2	47,5	56,8	56,8	63,4
Avskrivningar utöver plan	(22,9)*	(28,8)*	(55,3)*	(55,3)*	59,8

* Överavskrivningar vilka ej beräknas kunna inlevereras.

Tabell 26. Förenade fabriksverkens rörelseintäkter per rörelsegren, milj. kr.

Sektor	1984		1985		1986
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Beräk-ning	Beräk-ning
Försvarsmateriel	862,4	932,9	977,5	977,5	1 442,6
Underhåll	1 001,5	962,0	1 010,5	1 010,5	1 138,8
Materialteknik	-	9,3	33,4	33,4	37,6
Övrigt	6,5	6,2	4,8	4,8	4,3
Summa FFV	1 870,4	1 910,4	2 026,2	2 026,2	2 623,3

RRV ansluter sig till förenade fabriksverkens beräkning. Inkomsterna på titeln förenade fabriksverkens inlevererade överskott beräknas till 65 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 72 700 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott

Statens vattenfallsverk har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 2 297,0 milj. kr. resp. 2 450,0 milj. kr. Det innebär ingen förändring för budgetåret 1984/85 och en minskning med 2 milj. kr. för budgetåret 1985/86 i förhållande till budgetpropositionen.

Utdrag ur statens vattenfallsverks skrivelse:

Enligt regeringsbeslut 1984-10-11 skall Vattenfall fr. o. m. 1985 tillämpa kalenderår som räkenskapsår. Detta innebär att driftstat skall upprättas för kalenderåret 1985. Räkenskapsåret 1984/85 förkortas härvid till att omfatta perioden den 1 juli 1984 till den 31 december 1984.

Kraftverksrörelsen

I tabell 28 visas kraftverksrörelsens driftstat för 1985 jämte motsvarande uppgifter i den fastställda driftstaten för 1984/85 samt en beräkning för 1986.

1985

Försäljningsvolymen för fast kraft väntas bli 2,5% högre än i driftstaten för 1984/85. Exklusive saxningskraft till Sydkraft uppgår ökningen till drygt 3%. Vid beräkning av försäljningsvolymen har effekterna av den höjning av elskatten som gäller från den 1 december beaktats.

Höjningen väntas medföra en icke obetydlig minskning av försäljningen jämfört med tidigare prognoser.

Engrosintäkterna har beräknats enligt 1984 års högspänningstariffer som gäller fr. o. m. 1984-01-01.

Detaljförsäljningsintäkterna har beräknats utifrån de tariffer som gäller fr. o. m. 1984-09-01.

Beräkning av intäkter och kostnader har skett i prisnivå K=149. Index-tilläggen för fast engrosförsäljning under 1985 grundar sig emellertid på ett medelvärde av konsumentprisindex för 1984, som bedömts till 143.

Beträffande kraftproduktionskostnaderna utgår beräkningarna från normalårstillrinning till de vattenkraftproducerande älvarna och bedömd tillgänglighet för kärnkraften. I beräkningarna ingår kostnader för produktion från block 3 i Forsmark fr. o. m. kommersiell idrifttagningstidpunkt, som beräknas bli juni 1985.

Skatt på äldre vattenkraft för Vattenfalls egen vattenkraftproduktion ingår i beräkningarna med 422 milj. kr.

Den 1 januari 1984 införde Vattenfall nya högspänningstariffer med en femårig kontraktstid. De nya tarifferna innebär att priset på el kommer att öka långsammare under kontraktstiden än inflationen.

Detta bedömdes på ett verkningfullt sätt kunna bidra till regeringens uttalade målsättning om en minskad inflationstakt i landet.

Enligt de beräkningar som låg till grund för tariffbeslutet bedömdes Vattenfall uppvisa några förlustår i mitten av kontraktstiden beroende på idrifttagningen av Forsmark 3.

I förutsättningarna för införandet låg därför att verket har möjlighet att använda balanserade överskottsmedel för att utjämna resultatet över dessa förlustår.

Enligt instruktionen kan nämligen Vattenfall efter regeringens godkännande balansera överskott som uppkommer under år med gynnsamma förutsättningar för att täcka underskott år då resultatet blir sämre. Överskott från tidigare år – som avsatts till disponibla medel – uppgår för närvarande till 461 milj. kr. inklusive 1983/84 års överskott på 243 milj. kr. Avsättning till disponibla medel av det sistnämnda beloppet har dock ännu inte godkänts av regeringen.

Årets förlust förutsätts täckas genom ianspråktagande av från tidigare år balanserade disponibla medel.

Räntan på statskapitalet för 1985 är beräknad efter 12,75 %. Räntan – som är beräknad på i kraftverksrörelsen i medeltal disponerat statskapital bundet i idrifttagna anläggningar (17 255 milj. kr.) – uppgår till 2 200 milj. kr.

Årets resultat beräknas uppvisa en förlust på 220 milj. kr. sedan kravet på inbetalning av ränta på statskapitalet och kalkylmässiga avskrivningar har tillgodosetts.

1986

Beräkningarna för 1986 bygger på en inom verket upprättad ekonomi-prognos som utgår ifrån normalårstillrinning, till de vattenkraftproducerande älvarna, bedömt tillgänglighet för kärnkraften och en belastningsökning på ca 2 %.

Beräkningarna för 1986 har skett i prisnivå K=159.

Utgående från dessa förutsättningar utvisar beräkningarna en förlust på 368 milj. kr. för kalenderåret 1986.

Tabell 27. Statens vattenfallsverks driftstat för budgetåren 1984/85, 1985, 1986, milj. kr.

	1984/85	1985	1986
	Driftstat	Driftstat	Beräkning
Kraftverksrörelsen			
Rörelsens intäkter	12 233	12 351	12 396
Rörelsens kostnader	-8 158	-8 518	-8 387
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	4 075	3 833	4 009
Avskrivningar enligt plan	-850	-900	-1 000
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	3 225	2 933	3 009
Finansiella intäkter	504	573	518
Finansiella kostnader	-101	-96	-105
Extraordinära intäkter	10	—	—
Extraordinära kostnader	—	-125	-126
<i>Resultat före boksluts-dispositioner</i>	3 638	3 285	3 296
Bokslutsdispositioner	-1 106	-1 300	-1 378
<i>Resultat före skatt</i>	2 532	1 985	1 918
Kommunalskatt	-130	-5	-5
<i>Resultat före ränta på statskapitalet</i>	2 402	1 980	1 913
Ränta på statskapital	-2 148	-2 200	-2 281
<i>Årets resultat</i>	254	-220	-368
Ränta på disponerat statskapital i procent av i medeltal disponerat kapital	13	12,75	12,25

Tabell 28. Driftstat för kraftverksrörelsen, milj. kr.

	1984/85	1985	1986
	Driftstat	Driftstat	Beräkning
<i>Rörelsens intäkter</i>			
Elförsäljning m. m.			
Fast kraftförsäljning			
Engrosförsäljning	7 834	8 220	
Detaljförsäljning	1 126	1 218	
Tillfällig kraft	752	684	
Transitering	515	515	
Engångsavgifter	28	31	
Värmeförsäljning	50	59	
Summa elförsäljning m. m.	10 305	10 727	11 505
Arbeten åt utomstående	1 847	1 551	800
Övriga rörelseintäkter	81	73	91
Summa rörelsens intäkter	12 233	12 351	12 396
<i>Rörelsens kostnader</i>			
Produktions- och distributionskostnader			
Egen produktion			
Vattenkraft	-800	-787	-
Kärnkraft	-1 923	-1 723	-
(varav bränsle)	(-651)	(-431)	-
Annan värmekraft	-178	-181	-
(varav bränsle)	(-40)	(-41)	-
Summa	-2 901	-2 691	-
Främmande produktion			
Fast kraft	-2 140	-3 004	-
Tillfällig kraft	-153	-109	-
Summa	-2 293	-3 113	-
Distribution	-541	-558	-
Fastighetsskötsel	-38	-37	-
Stamnäts- och transiteringsavgifter	-79	-83	-
Summa produktions- och distributionskostnader	-5 852	-6 482	-7 081
Arbeten åt utomstående	-1 847	-1 552	-800
Förstudier, administrations-, utvecklings- och försäljningskostnader			
Administrations- och försäljningskostnad	-159	-165	-
Förstudier	-85	-75	-
Forskning, utveckling, demonstration (FUD)	-218	-234	-
Övriga kostnader	3	-10	-
Summa	-459	-484	-506
Summa rörelsens kostnader	-8 158	-8 518	-8 387
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>			
Avskrivningar enligt plan	4 075	3 833	4 009
	-850	-900	-1 000
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>			
Finansiella intäkter	3 225	2 933	3 009
Finansiella kostnader	504	573	518
Extraordinära intäkter	-101	-96	-105
Extraordinära kostnader	10	-	-
	-	-125	-126

	1984/85	1985	1986
	Driftstat	Driftstat	Beräkning
<i>Resultat före bokslutsdispositioner och skatt</i>	3 638	3 285	3 296
Bokslutsdispositioner			
Avskrivningar utöver plan	-1 106	-1 100	-1 178
Avsättning till lagerreserv	-	-200	-200
Upplösning av lagerreserv	-	-	-
Summa	-1 106	-1 300	-1 378
<i>Resultat före skatt</i>	2 532	1 985	1 918
skatt	-130	-5	-5
<i>Resultat före ränta på statskapitalet</i>	2 402	1 980	1 913
<i>Ränta på statskapitalet</i>	-2 148	-2 200	-2 281
Årets resultat	254	-220	-368

Tabell 29. Driftstat för kanälrörelsen, milj. kr.

	1984/85	1985	1986 ¹
	Driftstat	Driftstat	Beräkning
<i>Rörelsens intäkter</i>			
Ersättning för viss kanaltrafik	39,9	40,4	39,9
Övriga trafikintäkter	7,3	8,0	8,0
Arbeten åt utomstående	0,2	0,2	0,2
Övriga rörelseintäkter	1,5	1,8	1,8
Summa rörelsens intäkter	48,9	50,4	49,9
<i>Rörelsens kostnader</i>			
Drift och underhåll	-37,9	-38,9	-39,0
Arbeten åt utomstående	-0,2	-0,2	-0,2
Administrativa kostnader	-7,5	-7,4	-6,7
Summa rörelsens kostnader	-45,6	-46,5	-45,9
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	3,3	3,9	4,0
Avskrivningar	-0,5	-0,6	-0,6
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	2,8	3,3	3,4
Extraordinära intäkter	0,3	-	-
Kommunalskatt	-	-	-
<i>Resultat före ränta på statskapitalet</i>	3,1	3,3	3,4
<i>Ränta på statskapitalet</i>	-3,1	-3,3	-3,4
Årets resultat	0	0	0

¹ Prinsnivå K=149.

RRV ansluter sig till statens vattenfallsverks beräkning. Inkomsterna på titeln statens vattenfallsverks inlevererade överskott beräknas till 2 297 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 2 450 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2117 Domänverkets inlevererade överskott

Domänverket har i skrivelse till RRV beräknat inleveransen av överskott under budgetåren 1984/85 och 1985/86 till 93,0 milj. kr. resp. 82,8 milj. kr. Det innebär ingen förändring för budgetåret 1984/85 och en ökning med 12,8 milj. kr. för budgetåret 1985/86 i förhållande till budgetpropositionen. Inleveransen under budgetåret 1984/85 utgörs av 30 % av årsvinsten för år 1984 (63 milj. kr.) och den fasta delen (30 milj. kr.) för år 1985. Under budgetåret 1985/86 består inleveransen av 30 % av årsvinsten för år 1985 (52,8 milj. kr.) och den fasta delen (30 milj. kr.) för år 1986.

Utdrag ur domänverkets skrivelse:

I tabell 31 har beräkningen för 1985 ändrats till följd av i december gjorda bedömningar utifrån höstens budgetarbete. Resultatet efter skatt beräknas nu till 176 milj. kr. Till följd härav har inleveransen för 1985/86 justerats.

Tabell 30. Domänverkets investeringar, milj. kr.

	1984	1985
Aktier	9	12
Maskiner och inventarier	110	100
Mark, byggnader och markanläggningar	100	158
Summa	219	270

För 1984 och 1985 bedöms investeringarna uppgå till 219 milj. kr. resp. 270 milj. kr. jämfört med 277 milj. kr. resp. 243 milj. kr. i tidigare beräkningar.

Tabell 31. Domänverkets driftstat för åren 1983-1985, milj. kr.

	1983		1984		1985
	Beräkn. okt. 82	Utfall ¹	Beräkn. dec. 83	Beräkn. okt. 84	Beräkn.
Rörelseintäkter	1 889	1 952	1 946	2 001	2 074
Rörelsekostnader	-1 569	-1 538	-1 618	-1 630	-1 713
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	320	414	328	371	361
Räkenskapsenliga avskrivningar	-133	-131	-150	-145	-154
<i>Rörelseresultat efter avskrivningar</i>	187	283	178	226	207
Finansiellt netto	1	-4	-4	-	1
<i>Resultat efter finansiella intäkter och kostnader</i>	188	279	174	226	208
Extraordinära poster	-	-66 ²	-	-	-
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	188	213	174	226	208
Bokslutsdispositioner	-2	-117 ³	3	19	34
Kommunala skatter	-34	-35	-34	-34	-66
<i>Årets överskott</i>	152	61	143	211	176
<i>Inleverans</i>	89	89	76	48	93
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital	13,4	5,5	11,6	18,1	14,3

¹ Årsbokslutet för 1983 har ej ännu fastställts av regeringen.

² Avser nedskrivning av aktier i Domänföretagen AB.

³ Härav avser 100 milj. kr. avsättning till skogsvårdsfond.

RRV anför i sin revisionsberättelse för domänverket (RRV dnr 1983:524) att nedskrivningen av aktierna i Domänföretagen AB med 66 milj. kr. inte är i överensstämmelse med god redovisningssed i staten.

Eftersom regeringen ännu ej (15 mars 1985) fastställt årsbokslutet för 1983 har regeringen ej heller tagit ställning till avsättningen av 100 milj. kr. till en skogsvårdsfond. Domänverkets resultat exkl. dessa avsättningar 1983 blir då 227,2 milj. kr. vilket betyder en inleverans av 68,1 milj. kr. Av detta belopp har 18,3 milj. kr. inlevererats under budgetåret 1983/84. Domänverket beräknar inkomsterna för budgetåret 1984/85 till 93 000 000 kr. Dessa inkomster hänför sig till resultatet för 1984.

RRV beräknar inkomsterna på titeln domänverkets inlevererade överskott till 142 800 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 82 800 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2131 Riksbankens inlevererade överskott

I skrivelse till RRV den 8 mars 1985 med senare komplettering har riksbanken anförut följande:

Fullmäktige i riksbanken har föreslagit riksdagen att 5 miljarder kr. av riksbankens resultat skall inlevereras till statsverket budgetåret 1984/85.

För budgeten 1985/86 bör det förslag som fullmäktige i riksbanken föreslagit riksdagen i skrivelsen den 31 januari 1985 (Dnr 85-023-002), till ändrade principer vad avser riksbankens inlevererade överskott beaktas.

Fullmäktige i riksbanken har vidare föreslagit följande.

Enligt lagstiftningen om avsättningar på investeringskonton, likviditetskonton m. m. skall insättningar ske på konton i riksbanken. Dessa medel redovisas över riksbankens balansräkning och vinsterna därav på vinst- och förlusträkningen trots att de inte är att betrakta som en del av riksbankens egentliga rörelse. Det nettoöverskott som uppstår på dessa medel och som 1985 blir betydande bör enligt fullmäktiges mening i sin helhet inlevereras till statsverket. För att snabbare återföra riksbankens avkastning på dessa medel föreslår fullmäktige att kvartalsvisa inbetalningar görs till statsverket fr. o. m. år 1985 i månaderna april, juli, oktober och januari. Som grund för dessa inbetalningar upprättas kvartalsvisa resultaträkningar. Det slutliga bokslutet och dispositionen av riksbankens resultat för den totala rörelsen skall dock även framdeles göras en gång per år enligt nuvarande praxis. För 1985 bör de ovan föreslagna inbetalningarna – schablonmässigt beräknade – uppgå till 0,5 miljarder kr. per kvartal.

På grund härav kan under förutsättning av riksdagens godkännande av förslaget inleverans under budgetåret 1984/85 beräknas till 5,5 miljarder kr. (varav 0,5 miljarder kr. utgör förskottsleverans). Vad gäller de inlevererade överskotten på riksbankens egentliga rörelse under 1984/85 uppgår de till ca 4 miljarder kr. För nästkommande år kan de schablonmässigt sättas till samma belopp, dvs. 4 miljarder kr.

Under åren 1985, 1986 och 1987 kommer betydande medel att inflyta på särskilda räkningar i riksbanken. Att beloppsmässigt exakt ange hur stora insättningar och uttagen blir är förenat med betydande osäkerheter. Överslagsmässigt kan de totala medlen på särskilda räkningar i snitt under åren 1985 och 1986 beräknas ligga omkring 20–25 miljarder kr. Under 1987 kommer behållningen att minska om inga nya former av avsättningar beslutas. Överskottet på särskilda räkningar skulle, kunna beräknas till 2–3 miljarder kr. Dessa medel kommer, i enlighet med den av fullmäktige föreslagna ordningen för inleveranser, i sin helhet att inlevereras.

RRV ansluter sig till riksbankens beräkning. Inkomsterna på titeln riksbankens inlevererade överskott beräknas till 5 500 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 7 000 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2300 Ränteinkomster

2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande

Inkomsterna redovisas av bostadsstyrelsen. Den utgående balansen på lånefordringar för lån till bostadsbyggande var ca 69 miljarder kr. per den 30 juni år 1984. Räntan för statliga bostadslån är 11,25 % för kalenderåret 1985 (SFS 1984: 1019). Ränteinkomsterna på lån för bostadsbyggande har räknats ned jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. Orsaken till nedjusteringen är den lägre räntesats som nu gäller för statliga bostadslån.

RRV beräknar inkomsterna på titeln ränteinkomster på lån för bostadsbyggande till 8 000 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 8 240 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2500 Offentligrättsliga avgifter

2537 Miljöskyddsavgift

Under denna inkomsttitel redovisas två typer av inkomster. Det är dels inkomster som hänför sig till avgift på prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen, dels inkomster som hänför sig till miljöskyddsavgift enligt 52 § ML.

Med hänsyn till utfallet hittills under budgetåret 1984/85 beräknar statens naturvårdsverk inkomsterna på titeln till 7 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och till 20 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Det innebär en minskning med 27,5 milj. kr. resp. 22,5 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till statens naturvårdsverks beräkning. Inkomsterna på titeln miljöskyddsavgift beräknas till 7 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 20 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2600 Försäljningsinkomster

2625 Utförsäljning av beredskapslager

Inkomsterna på titeln, som redovisas av överstyrelsen för ekonomiskt försvar, avser erhållna försäljningsintäkter från utförsäljning av beredskapslager av olja, kol m. m.

Enligt regleringsbrev skall överstyrelsen för ekonomiskt försvar under budgetåret 1984/85 utförsälja råolja och oljeprodukter i enlighet med prop. 1983/84: 110 om vissa oljefrågor. Inkomsterna skall inlevereras till denna inkomsttitel. I prop. 1984/85: 53 beredskapslagring av olja och kol m. m. föreslås nya utförsäljningar som tillfälligt beräknas öka inkomsterna på titeln budgetåren 1985/86 och 1986/87.

Enligt en ny bedömning av överstyrelsen för ekonomiskt försvar beräknas inkomsterna till 1 440 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och till 900 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Det innebär en ökning med 401 milj. kr. resp. en minskning med 800 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till överstyrelsens för ekonomiskt försvar beräkning. Inkomsterna på titeln utförsäljning av beredskapslager beräknas till 1 440 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 900 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

2800 Övriga inkomster av statens verksamhet

På denna inkomsthuvudgrupp finns endast inkomsttiteln 2811 med samma namn som huvudgruppen.

Tillfälliga inkomster samt andra inkomster, som ej är hänförliga till annan titel i statsbudgeten, redovisas på denna inkomsttitel.

I budgetpropositionen beräknades inkomsterna på titeln uppgå till 400 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 498 600 000 kr. för budgetåret 1985/86.

I statsbudgeten för 1979/80 anvisades 500 milj. kr. för förvärv av aktier i Södra Skogsägarna AB. Efter statens förvärv av aktier ägdes bolaget till 60 % av den ekonomiska föreningen, Södra Skogsägarna, och till 40 % av svenska staten.

Enligt avtal begärde föreningen att få lösa in statens aktier. Den 18 december 1984 fastställdes priset av en skiljenämnd till 750 milj. kr. Beloppet betalades in till statsverket den 2 januari 1985 och bokfördes på denna inkomsttitel.

Inkomsterna på titeln övriga inkomster av statens verksamhet beräknas till 1 150 000 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 498 600 000 kr. för budgetåret 1985/86.

5000 Kalkylmässiga inkomster

De kalkylmässiga inkomsterna består av avskrivningar och statliga pensionsavgifter, netto.

5100 Avskrivningar

Med avskrivning menas den beräknade värdeminskningen för ett kapitalobjekt under en viss period. Värdeminskningen kan bero på fysisk förslitning, teknisk utveckling m. m. De avskrivningar som redovisas på dessa inkomsttitlar avser avskrivningar på affärsverkens och myndighetenas statskapital.

5110 Affärsverkens avskrivningar

För affärsverken sker avskrivningar på tillgångarnas återanskaffningsvärde utom för luftfartsverket vars avskrivningar görs på tillgångarnas anskaffningsvärde.

I skrivelse till RRV har postverket, statens järnvägar, luftfartsverket, förenade fabriksverken och statens vattenfallsverk lämnat uppgifter om sina avskrivningar. De beräknade inkomsterna på titlarna för budgetåren 1984/85 och 1985/86 framgår av tabell 32.

Tabell 32. Affärsverkens avskrivningar budgetåren 1984/85 och 1985/86, tusental kr.

	1984/85		1985/86	
	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) minskning (-) jämfört med budgetprop.	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) minskning (-) jämfört med budgetprop.
5111 Postverkets avskrivningar	398 000	—	—	—
5113 Statens järnvägars avskrivningar	923 000	—33 000	225 000	—833 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	126 000	—	130 000	—
5115 Förenade fabriksverkens avskrivningar	34 300	—10 100	89 000	—8 600
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 956 000	500	2 000 000	—
Summa	3 437 300	—42 600	2 444 000	—841 600

Avskrivningarna för affärsverken beräknas uppgå till 2 444,0 milj. kr. under budgetåret 1985/86. Det är 841,6 milj. kr. mindre än enligt budgetpropositionen. Affärsverkens beräkningar av inleverans av överskott och avskrivningar redovisas under inkomsttitelgrupp 2110 Affärsverkens inlevererade överskott.

Postverkets avskrivningar under budgetåret 1984/85 beräknas uppgå till 398 milj. kr. varav 300 milj. kr. utgör en extra avskrivning på statskapitalet.

I prop. 1984/85: 114 Riktlinjer för järnvägspolitiken föreslås bl. a. att statens järnvägar i fortsättningen skall göra avskrivningar på tillgångarnas historiska anskaffningsvärde istället för på återanskaffningsvärdet.

Dessa nya avskrivningsprinciper påverkar SJs avskrivningar fr. o. m. budgetåret 1985/86.

I prop. 1984/85: 139 om luftfartsverkets investeringar m. m. föreslås bl. a. att luftfartsverkets kommersiella investeringar i fortsättningen finansieras utanför statsbudgeten. Detta medför att luftfartsverkets avskrivningar på sikt minskar. Denna prop. har inte beaktats i beräkningarna.

Inkomsterna under inkomsttitelgruppen affärsverkens avskrivningar beräknas till 3 437 300 000 kr. för budgetåret 1984/85 och till 2 444 000 000 kr. för budgetåret 1985/86.

5200 Statliga pensionsavgifter, netto

5211 Statliga pensionsavgifter, netto

Vid beräkning av titelns inkomster och utgifter för innevarande budgetår och det nästkommande har uppgifter inhämtats från riksförsäkringsverket och statens löne- och pensionsverk. Omläggningen av uppbördssystemet för skatter och socialavgifter beräknas innebära minskade omföringar från inkomsttiteln på ca 750 milj. kr. under våren 1985. Omläggningen ger således en positiv engångseffekt på inkomsttiteln på motsvarande belopp.

RRV har slutfört en översyn av beräkningsunderlaget för lönekostnads-pålägget (LKP). Rapport överlämnades till regeringen i januari 1985. I rapporten föreslår RRV bl. a. en sänkning av det reducerade LKP från 11 % till 10 % i kombination med en höjning av det oreducerade LKP från 39 till 40 %.

RRV har i sina beräkningar antagit att såväl det reducerade som det oreducerade LKP är oförändrat under budgetåret 1985/86.

RRV beräknar inkomsterna på titeln statliga pensionsavgifter, netto till 903 000 000 kr. för budgetåret 1984/85. För budgetåret 1985/86 beräknar RRV ett *underskott* på titeln statliga pensionsavgifter, netto. *Underskottet* beräknas till 86 000 000 kr.

Tabellförteckning

	Sid
1 Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1983/84–1985/86	6
2 Jämförelse mellan inkomster enligt budgetpropositionen och RRVs marsberäkning för budgetåren 1984/85 och 1985/86	10
3 Utfallet av taxeringarna till statlig inkomstskatt för inkomstären 1978–1983 (taxeringsåren 1979–1984)	21
4 Statligt och kommunalt taxerad inkomst, fyllnadsinbetalningar och vinstdelningsunderlag fördelade på antal anställda verksamhets- åren 1983 och 1984	27
5 Effekt av schablonavdragets förändring inkomståret 1986. Antal personer med inkomst av anställning	30
6 Effekt av ändrat schablonavdrag samt sparavdrag inkomståret 1986	30
7 Effekt av en höjning av basenheten till 8 200 kr. 1986	31
8 Jämförelse mellan föreslagna avdragsändringar och en höjning av basenheten 1986 från 7 800 kr. till 8 200 kr.	31
9 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	33
10 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	34
11 Folkpensionsavgift	35
12 Beräkning av sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader	36
13 Inkomster och utgifter under inkomstiteln sjukförsäkringsavgift, netto	37
14 Barnomsorgsavgift	38
15 Övriga socialavgifter, netto	38
16 Allmän löneavgift	39
17 Energiskatt budgetåren 1984/85 och 1985/86	41
18 Postverkets resultaträkning för budgetåren 1983/84–1985/86	44
19 Postverkets rörelseintäkter och rörelsekostnader	45
20 Televerkets driftstat budgetåren 1983/84–1985/86	46
21 Statens järnvägars resultatbudget för budgetåren 1983/84–1986 ..	48
22 Luftfartsverkets driftbudget för budgetåren 1983/84–1985/86 ...	50
23 Luftfartsverkets intäkter	50
24 Luftfartsverkets kostnader	51
25 Förenade fabriksverkens driftstat för åren 1984–1986	52
26 Förenade fabriksverkens rörelseintäkter per rörelsegren	52
27 Statens vattenfallsverks driftstat för budgetåren 1984/85, 1985, 1986	54
28 Driftstat för kraftverksrörelsen	55
29 Driftstat för kanalrörelsen	56
30 Domänverkets investeringar	57
31 Domänverkets driftstat för åren 1983–1985	57
32 Affärsverkens avskrivningar budgetåren 1984/85 och 1985/86 ...	61

Inkomster på statsbudgeten budgetåren 1984/85 och 1985/86 resp. kalenderåren 1984–1986. Tusental kronor

	Budgetår		Kalenderår		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
Statens totala inkomster	256 815 887	261 789 801	232 177 433	270 251 261	264 692 796
1000 Skatter:	219 572 801	225 858 001	197 153 518	230 629 077	229 739 601
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	65 698 700	57 265 000	49 489 276	68 632 817	59 093 000
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	51 315 000	38 978 000	36 560 471	51 958 000	39 406 000
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	51 315 000	38 978 000	36 560 471	51 958 000	39 406 000
1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	11 985 000	15 797 000	10 485 567	14 236 000	17 135 000
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	11 985 000	15 797 000	10 485 567	14 236 000	17 135 000
1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	1 100 000	1 100 000	1 280 255	1 104 000	1 100 000
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	1 280 255	1 104 000	1 100 000
1140 Övriga inkomstskatter:	1 298 700	1 390 000	1 162 983	1 334 817	1 452 000
1141 Kupongskatt	101 000	107 000	100 172	105 821	109 000
1142 Utskiftningsskatt och ersättningskatt	4 700	5 000	21 744	4 700	5 000
1143 Bevilningsskatt	3 000	3 000	3 987	818	3 000
1144 Lotterivinstskatt	1 190 000	1 275 000	1 037 080	1 223 478	1 335 000
1200 Lagstadgade socialavgifter:	45 359 100	54 716 000	47 385 822	50 123 981	56 480 600
1211 Folkpensionsavgift	31 672 000	35 008 000	31 792 836	33 427 000	36 281 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	–799 000	2 076 000	647 435	9 000	2 223 000
1231 Barnomsorgsavgift	7 339 000	8 189 000	7 449 875	7 808 000	8 292 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	798 000	895 000	815 124	825 663	919 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	–628 000	923 000	–1 263 534	611 000	873 000
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen	60 300	67 000	60 825	63 313	68 600
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	79 800	90 000	83 424	84 005	92 000
1281 Allmän löneavgift	6 837 000	7 468 000	7 799 837	7 296 000	7 732 000
1300 Skatt på egendom:	7 345 000	7 280 000	4 915 898	7 377 753	7 375 000
1310 Skatt på fast egendom:	937 000	1 440 000	312 309	937 000	1 440 000
1311 Skogsvårdsavgifter	262 000	340 000	312 309	262 000	340 000
1312 Hyreshusavgift	675 000	1 100 000	–	675 000	1 100 000
1320 Förmögenhetsskatt:	2 603 000	1 860 000	923 939	2 603 000	1 860 000
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	2 575 000	1 830 000	901 402	2 575 000	1 830 000
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	28 000	30 000	22 537	28 000	30 000
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	930 000	940 000	989 784	891 912	970 000
1331 Arvsskatt	780 000	790 000	829 212	755 648	815 000
1332 Gåvoskatt	150 000	150 000	160 572	136 264	155 000
1340 Övrig skatt på egendom:	2 875 000	3 040 000	2 689 866	2 945 841	3 105 000
1341 Stämpelskatt	1 925 000	2 040 000	1 867 112	1 971 841	2 080 000
1342 Skatt på värdepapper	950 000	1 000 000	822 754	974 000	1 025 000

	Budgetår		Kalenderår		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
1400 Skatt på varor och tjänster:	101 170 001	106 597 001	95 362 522	104 494 526	106 791 001
<i>1410 Allmänna försäljningsskatter:</i>	<i>56 300 000</i>	<i>58 300 000</i>	<i>53 215 384</i>	<i>56 259 000</i>	<i>59 400 000</i>
1411 Mervärdesskatt	56 300 000	58 300 000	53 215 384	56 259 000	59 400 000
<i>1420, 1430 Skatt på specifika varor:</i>	<i>36 941 000</i>	<i>39 722 000</i>	<i>34 870 399</i>	<i>39 847 321</i>	<i>38 661 000</i>
1421 Bensinskatt	8 500 000	12 140 000	6 975 110	11 798 000	11 220 000
1422 Särskilda varuskatter	837 000	858 000	787 236	855 601	879 000
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	941 000	936 000	907 329	892 000	986 000
1424 Tobaksskatt	3 995 000	4 120 000	4 328 138	3 949 000	4 120 000
1425 Skatt på spritdrycker	5 225 000	5 280 000	6 093 740	5 023 000	5 280 000
1426 Skatt på vin	1 830 000	1 960 000	1 986 523	1 886 000	1 970 000
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 267 000	1 306 000	1 319 888	1 248 000	1 317 000
1428 Energiskatt	11 200 000	10 520 000	10 578 371	10 733 000	10 334 000
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	2 000	2 000	2 363	2 012	2 000
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m.m.	1 927 000	1 450 000	642 699	2 266 000	1 404 000
1432 Kassettsskatt	50 000	60 000	42 053	62 057	65 000
1433 Skatt på videobandspelare	103 000	103 000	94 526	123 000	103 000
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	970 000	895 000	1 029 910	903 000	895 000
1435 Särskild avgift mot förurning	94 000	92 000	82 513	106 651	86 000
<i>1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:</i>	<i>419 000</i>	<i>235 000</i>	<i>334 700</i>	<i>419 000</i>	<i>235 000</i>
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	279 000	115 000	221 406	279 000	115 000
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	140 000	120 000	113 294	140 000	120 000
<i>1450 Skatt på tjänster:</i>	<i>1 040 000</i>	<i>1 215 000</i>	<i>919 233</i>	<i>1 171 103</i>	<i>1 290 000</i>
1451 Reseskatt	163 000	188 000	141 098	182 186	190 000
1452 Skatt på annonser och reklam	457 000	547 000	402 074	511 390	582 000
1453 Totalisatormedel	320 000	380 000	278 300	379 910	416 000
1454 Skatt på spel	100 000	100 000	97 761	97 617	102 000
<i>1460 Skatt på vägtrafik:</i>	<i>4 590 000</i>	<i>5 105 000</i>	<i>4 156 038</i>	<i>4 837 000</i>	<i>5 145 000</i>
1461 Fordonsskatt	2 780 000	2 975 000	2 434 843	2 887 000	3 005 000
1462 Kilometerskatt	1 810 000	2 130 000	1 721 195	1 950 000	2 140 000
<i>1470 Skatt på import:</i>	<i>1 880 000</i>	<i>2 020 000</i>	<i>1 866 768</i>	<i>1 961 100</i>	<i>2 060 000</i>
1471 Tullmedel	1 880 000	2 020 000	1 866 768	1 961 100	2 060 000
<i>1480 Övriga skatter på varor och tjänster:</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	1	1	1
2000 Inkomster av statens verksamhet:	27 393 011	28 428 687	24 419 511	29 185 983	27 156 244
2100 Rörelseöverskott:	10 185 121	12 119 327	9 680 838	11 238 599	10 231 218
<i>2110 Affärsverkens inlevererade överskott:</i>	<i>2 989 314</i>	<i>3 286 500</i>	<i>3 921 109</i>	<i>2 529 902</i>	<i>3 317 600</i>
2111 Postverkets inlevererade överskott	39 114	50 000	74 114	30 000	54 000
2112 Televerkets inlevererade överskott	346 000	329 000	294 500	387 000	329 000
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	—	200 000	109 289	—	200 000
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	99 400	102 000	77 060	96 840	102 000
2115 Affärsverket FFVs inlevererade överskott	65 000	72 700	74 951	58 762	74 800
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 297 000	2 450 000	3 243 516	1 814 500	2 475 000
2117 Domänverkets inlevererade överskott	142 800	82 800	47 679	142 800	82 800

	Budgetar		Kalenderar		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	140 905	156 200	169 325	143 243	156 200
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	31 845	36 400	64 317	33 445	40 500
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	59 900	59 800	61 851	60 638	55 700
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	49 160	60 000	43 157	49 160	60 000
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	5 500 000	7 000 000	4 000 000	6 500 000	5 000 000
2131 Riksbankens inlevererade överskott	5 500 000	7 000 000	4 000 000	6 500 000	5 000 000
2140 Myntverkets inlevererade överskott:	132 000	60 000	158 765	80 029	100 000
2141 Myntverkets inlevererade överskott	132 000	60 000	158 765	80 029	100 000
2150 Överskott från spelverksamhet:	1 422 902	1 616 627	1 431 639	1 985 425	1 657 418
2151 Tipsmedel	996 400	1 168 800	1 027 306	1 513 400	1 199 800
2152 Lotterimedel	426 502	447 827	404 333	472 025	457 618
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:	363 248	461 024	398 557	363 248	461 024
2210 Överskott av civil fastighetsförvaltning:	363 248	461 024	398 557	363 248	461 024
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	500	71	500	500
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	358 377	458 000	397 929	358 377	458 000
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	4 371	2 524	557	4 371	2 524
2300 Ränteinkomster:	11 837 724	11 900 946	11 474 460	12 126 356	11 949 043
2310, 2320 Räntor på näringslån:	806 267	830 598	449 160	999 378	825 066
2311 Räntor på lokaliseringlån	280 000	265 000	277 473	280 200	265 000
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	330	275	416	460	270
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	4 500	5 000	3 203	6 722	5 000
2315 Ränteinkomster på fiskberedningslån	1 307	1 919	1 480	1 660	1 737
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	209	199	189	225	192
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 889	1 795	1 979	1 888	1 795
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	24 218	23 718	17 995	32 218	23 718
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	1	—	2	—	—
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	63	63	56	67	63
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	200 000	184 629	142 422	236 408	179 141
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 750	4 000	3 945	4 530	4 150
2324 Räntor på televerkets statslån	290 000	290 000	—	435 000	290 000
2325 Räntor på postverkets statslån	—	54 000	—	—	54 000
2330 Räntor på bostadslån:	8 000 587	8 240 561	7 953 223	8 067 172	8 324 556
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	1	1	1	1	1
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 000 000	8 240 000	7 952 671	8 066 600	8 324 000
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	280	270	234	273	265
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	306	290	317	298	290

	Budgetår		Kalenderår		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
2340 Räntor på studielån:	21 007	17 007	39 652	25 997	13 006
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	7	7	423	13	6
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	21 000	17 000	39 229	25 984	13 000
2350 Räntor på energisparlån:	450 000	465 750	447 817	447 100	447 750
2351 Räntor på energisparlån	450 000	465 750	447 817	447 100	447 750
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:	7 000	7 000	7 049	7 678	7 000
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000	7 000	7 049	7 678	7 000
2370 Räntor på beredskapslagring:	989 563	808 000	1 133 100	978 100	808 000
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	989 563	808 000	1 133 100	978 100	808 000
2380, 2390 Övriga ränteinkomster:	1 563 300	1 532 030	1 444 459	1 600 931	1 523 665
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	1 500	1 700	1 452	1 546	1 820
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	300	100	327	310	45
2383 Ränteinkomster på statens bostättningslån	9 000	5 000	10 256	7 000	4 000
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	52 000	31 080	35 464	40 980	22 900
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlor	500	175	129	500	175
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	11 000	14 000	8 746	11 835	14 850
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	500	475	526	499	475
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	4 500	4 500	4 998	4 969	4 400
2392 Räntor på intressemedel	25 000	25 000	19 598	34 159	25 000
2394 Övriga ränteinkomster	100 000	100 000	94 327	140 133	100 000
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaldade kapitalet	1 359 000	1 350 000	1 268 636	1 359 000	1 350 000
2400 Aktieutdelning:	255 993	250 000	216 443	251 750	250 000
2410 Inkomster av statens aktier:	255 993	250 000	216 443	251 750	250 000
2411 Inkomster av statens aktier	255 993	250 000	216 443	251 750	250 000
2500 Offentligrättsliga avgifter:	1 463 407	1 565 639	1 267 683	1 639 327	1 602 513
2511 Expeditionsavgifter	414 000	444 000	406 501	425 442	455 000
2512 Vattendomstolsavgifter	150	—	461	136	—
2513 Avgift för statlig kontroll av läkemedel	—	—	4 703	—	—
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdtjänst	32	26	12	44	21
2517 Trafiksäkerhetsavgift	—	45 000	—	16 000	45 000
2518 Fyrvavgifter, farledsvaruavgifter	312 800	314 000	326 439	316 954	317 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 500	2 500	2 486	2 665	2 500
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 100	6 000	6 693	6 428	6 000
2522 Avgifter för granskning av biograf-film	2 630	2 761	2 447	2 643	2 781
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900	900	1 042	697	900
2524 Avgifter vid statens jordbruks-nämnd	2 900	2 450	2 958	2 529	2 300

		Budgetår		Kalenderår		
		1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
2525	Avgifter för växtskyddsinspektion	6 800	—	9 694	2 993	—
2526	Avgifter vid köttbesiktning	—	—	16 278	—	—
2527	Avgifter för statskontroll av krigs- materielltillverkning	703	800	590	703	800
2528	Avgifter vid bergsstaten	3 700	3 300	4 575	4 871	3 259
2529	Avgifter vid patent- och registre- ringsväsendet	129 702	136 202	125 287	138 089	136 502
2531	Avgifter för registrering i för- enings m.fl. register	23 000	24 000	22 322	24 952	24 500
2532	Utsökningsavgifter	75 000	85 000	87 251	77 911	85 000
2533	Avgifter vid statens planverk	590	600	714	604	600
2534	Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	113 000	124 300	107 237	115 643	126 750
2535	Avgifter för statliga kreditgaran- tier	190 000	131 900	105 096	232 005	145 700
2536	Lotteriavgifter	3 200	3 200	2 498	3 217	3 200
2537	Miljöskyddsavgift	7 000	20 000	400	16 600	25 000
2538	Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	110 000	115 000	15 000	152 000	115 000
2539	Täktavgift	16 000	10 000	7 000	14 000	10 000
2541	Avgifter vid tullverket	17 700	67 700	10 000	42 700	67 700
2542	Patientavgifter vid tandläkarut- bildningen	25 000	26 000	—	39 500	27 000
2600	Försäljningsinkomster:	1 712 495	1 196 150	422 812	2 018 150	1 679 845
2611	Inkomster vid kriminalvården	133 300	145 800	119 663	144 558	153 000
2612	Inkomster vid statens rättske- miska laboratorium	8 500	9 350	7 759	9 434	9 425
2615	Inkomster vid arbetarskyddssty- relsen	14 095	14 300	12 902	14 149	14 720
2616	Försäljning av sjökort	7 400	7 400	8 204	6 857	7 400
2617	Lotsavgifter	62 000	63 000	62 014	62 451	64 000
2619	Inkomster vid riksantikvarieämbe- tet	300	300	334	266	300
2621	Inkomster vid lantbruksnämnd- erna	—	—	4 733	—	—
2622	Inkomster vid statens livsmedels- verk	1 900	—	2 049	1 067	—
2624	Inkomster av uppbörd av felpar- keringsavgifter	45 000	56 000	47 154	47 368	56 000
2625	Utförsäljning av beredskapslager	1 440 000	900 000	158 000	1 732 000	1 375 000
2700	Böter m.m.:	425 023	437 001	472 580	418 847	444 001
2711	Restavgifter	230 000	237 000	280 422	227 190	242 000
2712	Bötesmedel	195 000	200 000	192 093	191 648	202 000
2713	Vattenföreningssavgift	23	1	65	9	1
2800	Övriga inkomster av statens verk- samhet:	1 150 000	498 600	486 138	1 129 706	538 600
2811	Övriga inkomster av statens verk- samhet	1 150 000	498 600	486 138	1 129 706	538 600
3000	Inkomster av försäld egendom	135 272	73 801	175 993	126 113	74 001
3100	Inkomster av försälda byggnader och maskiner m.m.:	90 036	45 700	132 373	100 157	45 900
3110	<i>Affärsverkens inkomster av för- sälda fastigheter och maskiner:</i>	<i>78 501</i>	<i>31 000</i>	<i>119 647</i>	<i>84 283</i>	<i>31 000</i>
3111	Postverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	1	—	314	1	—
3112	Televerkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	—	—	7 756	—	—
3113	Statens järnvägars inkomster av försälda fastigheter och maskiner	45 000	—	73 460	45 000	—

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 69

	Budgetår		Kalenderår		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	—	1 781	—	—
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	3 500	1 000	5 599	4 500	1 000
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000	30 000	30 737	34 782	30 000
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	—	—	—	—
3120 Civila myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:	11 535	14 700	12 726	15 874	14 900
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	400	600	326	400	600
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 435	4 900	4 775	8 841	5 100
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	200	50	—617	133	50
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100	100	1 163	100	100
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	5 000	9 000	6 815	5 000	9 000
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	1 400	50	264	1 400	50
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	1 372	1 100	4 403	956	1 100
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 372	1 100	4 403	956	1 100
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:	43 864	27 001	39 217	25 000	27 001
3311 Inkomster av statens gruvegendom	25 000	27 000	20 353	25 000	27 000
3312 Övriga inkomster av försäld egendom	18 864	1	18 864	—	1
4000 Återbetalning av lån:	4 554 831	4 248 421	4 833 661	4 498 750	4 377 119
4100 Återbetalning av näringslån:	568 769	399 587	608 788	524 945	410 057
4110 Återbetalning av industrilån:	300 000	280 000	420 809	284 200	280 000
4111 Återbetalning av lokaliseringsslån	300 000	280 000	420 809	284 200	280 000
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	20 074	20 896	21 833	26 524	21 338
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	1 000	750	1 563	1 110	700
4123 Återbetalning av fiskerilån	16 000	16 000	17 026	21 702	16 000
4124 Återbetalning av fiskberedningslån	3 074	4 146	3 244	3 712	4 638
4130 Återbetalning av övriga näringslån:	248 695	98 691	166 146	214 221	108 719
4131 Återbetalning av vattenkraftsslån	225	235	247	276	241
4132 Återbetalning av luftfartsslån	2 128	2 213	2 041	2 121	2 213
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	23 700	29 700	41 497	13 677	32 700
4134 Återbetalning av kraftledningslån	10	11	30	—	11
4135 Återbetalning av skogsväglån	82	82	74	90	82
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	66 000	60 000	108 783	47 952	67 000
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 700	1 700	1 759	1 998	1 700
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	154 850	4 750	11 715	148 107	4 772

	Budgetår		Kalenderår		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:	2 400 628	2 200 505	2 429 359	2 248 839	2 200 455
4211 Återbetalning av lån till egna hem	8	5	4	8	5
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 400 000	2 200 000	2 428 664	2 248 300	2 200 000
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	620	500	691	531	450
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	—	—	—	—
4300 Återbetalning av studielån:	981 040	1 038 040	1 134 900	1 112 691	1 172 035
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	40	40	40	58	35
4312 Återbetalning av allmänna studielån	21 000	14 000	33 559	27 633	11 000
4313 Återbetalning av studiemedel	960 000	1 024 000	1 101 301	1 085 000	1 161 000
4400 Återbetalning av energisparlån:	285 000	305 000	269 294	290 100	315 000
4411 Återbetalning av energisparlån	285 000	305 000	269 294	290 100	315 000
4500 Återbetalning av övriga lån:	319 394	305 289	391 320	322 175	279 572
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	6 400	7 040	6 703	6 035	7 360
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	2 400	800	3 716	1 531	100
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	176 500	155 000	187 867	167 100	145 000
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	160	160	122	196	160
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	4 800	5 000	5 712	4 994	5 400
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	16 000	15 000	15 002	16 529	15 000
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069	7 069	13 047	9 518	7 398
4519 Återbetalning av statens bostättningslån	40 000	30 000	39 713	38 000	17 000
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 700	1 700	1 731	1 691	1 700
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	35 600	39 000	31 512	36 400	39 600
4526 Återbetalning av övriga lån	28 765	44 520	86 195	40 181	40 854
5000 Kalkylmässiga inkomster:	5 159 972	3 180 891	5 594 750	5 811 338	3 345 831
5100 Avskrivningar:	4 256 972	3 266 891	5 496 448	3 635 338	3 431 831
5110 Affärsverkens avskrivningar:	3 437 300	2 444 000	4 795 083	2 829 178	2 602 100
5111 Postverkets avskrivningar	398 000	—	400 277	98 000	—
5112 Televerkets avskrivningar	—	—	1 475 440	—	—
5113 Statens järnvägars avskrivningar	923 000	225 000	982 483	565 000	350 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	126 000	130 000	90 642	126 000	130 000
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	34 300	89 000	43 363	54 078	122 100
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	1 956 000	2 000 000	1 802 878	1 986 100	2 000 000
5120 Avskrivningar på civila fastigheter:	233 200	251 100	216 056	233 200	251 100
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	233 200	251 100	216 056	233 200	251 100
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:	73 842	93 374	79 524	78 733	94 114
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	73 842	93 374	79 524	78 733	94 114
5140 Övriga avskrivningar:	512 630	478 417	405 785	494 227	484 517
5141 Statens vägverks avskrivningar	231 630	168 400	159 366	206 430	171 500

	Budgetår		Kalenderår		
	1984/85 Prognos	1985/86 Prognos	1984 Prel utfall	1985 Prognos	1986 Prognos
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	86 900	100 000	82 342	93 697	103 000
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	137 000	156 000	108 664	137 000	156 000
5144 Avskrivningar på förrädsanläggningar för ekonomiskt försvar	57 100	54 017	55 413	57 100	54 017
5200 Statliga pensionsavgifter, netto	903 000	-86 000	98 302	2 176 000	-86 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	903 000	-86 000	98 302	2 176 000	-86 000

Riksrevisionsverkets beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86

	1985/86	Tusental kr.	
1000 Skatter:			
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
<i>1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	38 978 000	38 978 000	
<i>1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	15 797 000	15 797 000	
<i>1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	
<i>1140 Övriga inkomstskatter:</i>			
1141 Kupongskatt	107 000		
1142 Utskiptningskatt och ersättningsskatt	5 000		
1143 Beviljingskatt	3 000		
1144 Lotterivinstskatt	1 275 000	1 390 000	57 265 000
1200 Lagstadgade socialavgifter:			
1211 Folkpensionsavgift	35 008 000		
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	2 076 000		
1231 Barnomsorgsavgift	8 189 000		
1241 Vuxenutbildningsavgift	895 000		
1251 Övriga socialavgifter, netto	923 000		
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen	67 000		
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	90 000		
1281 Allmän löneavgift	7 468 000	54 716 000	54 716 000
1300 Skatt på egendom:			
<i>1310 Skatt på fast egendom:</i>			
1311 Skogsvårdsavgifter	340 000		
1312 Hyreshusavgift	1 100 000	1 440 000	
<i>1320 Förmögenhetsskatt:</i>			
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	1 830 000		
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	30 000	1 860 000	
<i>1330 Arvsskatt och gåvoskatt:</i>			
1331 Arvsskatt	790 000		
1332 Gåvoskatt	150 000	940 000	
<i>1340 Övrig skatt på egendom:</i>			
1341 Stämpelskatt	2 040 000		
1342 Skatt på värdepapper	1 000 000	3 040 000	7 280 000
1400 Skatt på varor och tjänster:			
<i>1410 Allmänna försäljningsskatter:</i>			
1411 Mervärdesskatt	58 300 000	58 300 000	
<i>1420, 1430 Skatt på specifika varor:</i>			
1421 Bensinskatt	12 140 000		
1422 Särskilda varuskatter	358 000		
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	936 000		
1424 Tobaksskatt	4 120 000		
1425 Skatt på spritdrycker	5 280 000		
1426 Skatt på vin	1 960 000		
1427 Skatt på maltoch läskedrycker	1 306 000		
1428 Energiskatt	10 520 000		
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	2 000		
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	1 450 000		
1432 Kassettskatt	60 000		
1433 Skatt på videobandspelare	103 000		
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	895 000		

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 73

	1985/86	Tusental kr.	
1435 Särskild avgift mot försurning	92 000	39 722 000	
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:			
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	115 000		
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	120 000	235 000	
1450 Skatt på tjänster:			
1451 Reseskatt	188 000		
1452 Skatt på annonser och reklam	547 000		
1453 Totalisatorskatt	380 000		
1454 Skatt på spel	100 000	1 215 000	
1460 Skatt på vägtrafik:			
1461 Fordonsskatt	2 975 000		
1462 Kilometerskatt	2 130 000	5 105 000	
1470 Skatt på import:			
1471 Tullmedel	2 020 000	2 020 000	
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:			
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	106 597 001
Summa skatter			225 858 001
2000 Inkomster av statens verksamhet:			
2100 Rörelseöverskott:			
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:			
2111 Postverkets inlevererade överskott	50 000		
2112 Televerkets inlevererade överskott	329 000		
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	200 000		
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	102 000		
2115 Affärsverket FFVs inlevererade överskott	72 700		
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 450 000		
2117 Domänverkets inlevererade överskott	82 800	3 286 500	
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:			
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	36 400		
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	59 800		
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	60 000	156 200	
2130 Riksbankens inlevererade överskott:			
2131 Riksbankens inlevererade överskott	7 000 000	7 000 000	
2140 Myntverkets inlevererade överskott:			
2141 Myntverkets inlevererade överskott	60 000	60 000	
2150 Överskott från spelverksamhet:			
2151 Tipsmedel	1 168 800		
2152 Lotterimedel	447 827	1 616 627	12 119 327
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:			
2210 Överskott av fastighetsförvaltning:			
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500		
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	458 000		
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	2 524	461 024	461 024
2300 Ränteinkomster:			
2310, 2320 Räntor på näringslån:			
2311 Räntor på lokaliseringlån	265 000		
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	275		
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	6 919		
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	199		
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 795		
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	23 718		
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	—		
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	63		
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	184 629		
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	4 000		
2324 Räntor på televerkets statslån	290 000		
2325 Räntor på postverkets statslån	54 000	830 598	
2330 Räntor på bostadslån:			
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	1		
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 240 000		

	1985/86	Tusental kr.	
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre be- medlade barnrika familjer	270		
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	290	8 240	561
2340 Räntor på studielån:			
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	7		
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	17 000	17 007	
2350 Räntor på energisparlån:			
2351 Räntor på energisparlån	465 750	465 750	
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:			
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000	7 000	
2370 Räntor på beredskapslagring:			
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	808 000	808 000	
2380			
2390 Övriga ränteinkomster:			
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	1 700		
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltning- en m. m.	100		
2383 Ränteinkomster på statens besättningslån	5 000		
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	31 080		
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175		
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	14 000		
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	475		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalise- ring	4 500		
2392 Räntor på intressemedel	25 000		
2394 Övriga ränteinkomster	100 000		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapi- talet	1 350 000	1 532 030	11 900 946
2400 Aktieutdelning:			
2410 Inkomster av statens aktier:			
2411 Inkomster av statens aktier	250 000	250 000	250 000
2500 Offentligrättsliga avgifter:			
2511 Expeditionsavgifter	444 000		
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	26		
2517 Trafiksäkerhetsavgift	45 000		
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	314 000		
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 500		
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 000		
2522 Avgifter för granskning av biograffilm	2 761		
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900		
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 450		
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterielltillverkning	800		
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 300		
2529 Avgifter vid patentoch registreringsväsendet	136 202		
2531 Avgifter för registrering i förenings m.fl. register	24 000		
2532 Utsökningsavgifter	85 000		
2533 Avgifter vid statens planverk	600		
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	124 300		
2535 Avgifter för statliga garantier	131 900		
2536 Lotteriavgifter	3 200		
2537 Miljöskyddsavgift	20 000		
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	115 000		
2539 Tåktavgift	10 000		
2541 Avgifter vid tullverket	67 700		
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	26 000	1 565 639	1 565 639
2600 Försäljningsinkomster:			
2611 Inkomster vid kriminalvården	145 800		
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	9 350		
2615 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	14 300		
2616 Försäljning av sjökort	7 400		

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning 75

	1985/86	Tusental kr.	
2617 Lotsavgifter	63 000		
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300		
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	56 000		
2625 Utförsäljning av beredskapslager	900 000	1 196 150	1 196 150
2700 Böter m. m.:			
2711 Restavgifter	237 000		
2712 Bötesmedel	200 000		
2713 Vattenföroreningsavgift	1	437 001	437 001
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	498 600	498 600	498 600
Summa inkomster av statens verksamhet			284 228 687
3000 Inkomster av försäld egendom:			
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m. m.:			
3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:			
3111 Postverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—		
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—		
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—		
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000		
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000		
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	31 000	
3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:			
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	600		
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 900		
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	50		
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m. m.	100		
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	9 000		
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	50	14 700	45 700
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:			
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 100	1 100	1 100
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:			
3311 Inkomster av statens gruvegendom	27 000		
3312 Övriga inkomster av försäld egendom	1	27 001	27 001
Summa inkomster av försäld egendom			73 801
4000 Återbetalning av lån:			
4100 Återbetalning av näringslån:			
4110 Återbetalning av industrilån:			
4111 Återbetalning av lokaliseringlån	280 000	280 000	
4120 Återbetalning av jordbrukslån:			
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	750		
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	20 146	20 896	
4130 Återbetalning av övriga näringslån:			
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	235		
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 213		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	29 700		
4134 Återbetalning av kraftledningslån	11		
4135 Återbetalning av skogsväglån	82		
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	60 000		
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 700		
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	4 750	98 691	399 587

	1985/86	Tusental kr.	
4200 Återbetalning av bostadslån m. m.:			
4211 Återbetalning av lån till egna hem	5		
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 200 000		
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre be- medlade barnrika familjer	500		
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	2 200 505	2 200 505
4300 Återbetalning av studielån:			
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	40		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	14 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	1 024 000	1 038 040	1 038 040
4400 Återbetalning av energisparlån:			
4411 Återbetalning av energisparlån	305 000	305 000	305 000
4500 Återbetalning av övriga lån:			
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	7 040		
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.	800		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	155 000		
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	160		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	5 000		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000		
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	30 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 700		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	39 000		
4526 Återbetalning av övriga lån	44 520	305 289	305 289
Summa återbetalning av lån			4 248 421
5000 Kalkylmässiga inkomster:			
5100 Avskrivningar:			
5110 Affärsverkens avskrivningar:			
5113 Statens järnvägars avskrivningar	225 000		
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	130 000		
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	89 000		
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	2 000 000	2 444 000	
5120 Avskrivningar på fastigheter:			
5121 Avskrivningar på fastigheter	251 100	251 100	
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:			
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	93 374	93 374	
5140 Övriga avskrivningar:			
5141 Statens vägverks avskrivningar	168 400		
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	100 000		
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	156 000		
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	54 017	478 417	3 266 891
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:			
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	—86 000	—86 000	—86 000
Summa kalkylmässiga inkomster			3 180 891
STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER			261 789 801

Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1984/85

Bilaga 1.5

Dnr 1985: 216

RIKSREVISIONSVERKET
1985-03-21

REGERINGEN
FINANSDEPARTEMENTET

Reviderad beräkning över utfallet av statsbudgeten för budgetåret 1984/85

Riksrevisionsverket (RRV) lämnar härmed en reviderad beräkning över utfallet av statsbudgeten för budgetåret 1984/85.

I beräkningarna ingår begärda anslag på tilläggsbudget I-III (FiU 1984/85: 12, prop. 1984/85: 101, 125). Sammanlagt uppgår de medtagna anslagen på tilläggsbudget till 2 570 milj. kr.

I statsbudgeten anvisades 10 000 milj. kr. för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Beloppet var avsett för tilläggsbudgetar och finansfullmakt samt 1 000 milj. kr. för valutaförluster som kan uppkomma när lån som staten tagit i utlandet löses i förtid. I denna beräkning har hänsyn tagits till utgifter på tilläggsbudgetar enligt ovan angivna propositioner. För att undvika dubbelräkning, sedan anvisade medel på tilläggsbudgetar tagits med, har det i statsbudgeten anvisade beloppet för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto justerats ned med 3 000 milj. kr. till 7 000 milj. kr.

Statsbudgetens inkomster beräknas uppgå till 256 816 milj. kr. för budgetåret 1984/85 vilket är 12 731 milj. kr. mer än beräkningen i statsbudgeten. Utgifterna beräknas uppgå till 323 958 milj. kr. I detta belopp ingår 2 000 milj. kr. för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Det beräknade utfallet för statsbudgetens utgifter blir 13 006 milj. kr. större än vad som anvisats i statsbudgeten (inkl. tilläggsbudget I-III). Statsbudgetens underskott för budgetåret 1984/85 blir därmed 67 142 milj. kr. vilket är 275 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten (inkl. tilläggsbudget I-III och 7 000 milj. kr. för beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto). I bilaga I redovisas statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på inkomsttyp och huvudtitlar.

Tabell 1. Statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

Inkomster	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och statsbudget
Skatter	208 707	219 573	+ 10 866
Inkomster av statens verksamhet	24 009	27 393	+ 3 384
Inkomster av försäld egendom	1 816	135	- 1 681
Återbetalning av lån	3 862	4 555	+ 693
Kalkylmässiga inkomster	5 691	5 160	- 531
Summa	244 085	256 816	+ 12 731

Utgifter	Anvisat t. o. m. tilläggs budget III	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och anvisat
Förslags- och obetecknade anslag	259 065	277 805	+ 18 740
Reservationsanslag	45 387	45 360	- 27
Rörliga krediter (+ = ökad disposition, - = minskad disposition)	- 500	- 1 207	- 707
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	7 000	2 000	- 5 000
Summa	310 952	323 958	+ 13 006
Statsbudgetens saldo (inkomster-utgifter)	- 66 867	- 67 142	- 275

Inkomster

Det beräknade utfallet för inkomsterna i förhållande till beräkningen i statsbudgeten framgår av bilaga 2. Inkomsterna beräknas bli 12 731 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten. De största förändringarna hänför sig till följande inkomsthuvudgrupper.

Tabell 2. Differens beräknat utfall och statsbudget för inkomsthuvudgrupper budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse (1100)	+ 3 276
Lagstadgade socialavgifter (1200)	+ 1 448
Skatt på egendom (1300)	+ 756
Skatt på varor och tjänster (1400)	+ 5 386
Rörelseöverskott (2100)	+ 1 437
Ränteinkomster (2300)	- 398
Försäljningsinkomster (2600)	+ 1 449
Övriga inkomster av statens verksamhet (2800)	+ 750
Övriga inkomster av försäld egendom (3300)	- 1 731
Återbetalning av näringslån (4100)	+ 236
Återbetalning av bostadslån m. m. (4200)	+ 300
Statliga pensionsavgifter, netto (5200)	- 557
Övriga	+ 379
Summa	+ 12 731

Antaganden om utvecklingen av den totala lönesumman i statsbudgeten och denna beräkning framgår nedan.

Tabell 3. Lönesummans utveckling åren 1984–1985

	Procentuell förändring från föregående år	
	1984	1985
Statsbudget	8,0	5,5
Reviderad beräkning över utfallet budgetåret 1984/85	9,8	6,0

Inkomsterna inom inkomsthuvudgruppen skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse beräknas bli 3 276 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten. Det beror bl. a. på att inkomsterna på titeln fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse beräknas uppgå till 51 315 milj. kr. under budgetåret 1984/85 vilket är 4 175 milj. kr. mer än i statsbudgeten. Den preliminära A-skatten beräknas bli 4 618 milj. kr. större än i statsbudgeten. Uppbörden av preliminärskatt under andra halvåret 1984 har varit större än beräknat till följd av den totala lönesummans utveckling under år 1984. På grund av ökningen av lönesumman och ökningar av andra inkomstslag beräknas fyllnadsinbetalningarna bli 1 179 milj. kr. större än i statsbudgeten. Enligt taxeringsutfallet blev den överskjutande skatten 2 055 milj. kr. större än i statsbudgeten.

Prognosen för juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse har räknats ned med 1 025 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Utbetalningarna av kommunalskattemedel beräknas bli 379 milj. kr. större än i statsbudgeten. Det beror till största delen på att det kommunala skatteunderlaget för år 1983 blev större än beräknat i statsbudgeten. Enligt taxeringsutfallet för år 1983 blev den överskjutande skatten 663 milj. kr. större än i statsbudgeten.

De lagstadgade socialavgifterna beräknas uppgå till 45 359 milj. kr. under budgetåret 1984/85 vilket är 1 448 milj. kr. mer än enligt statsbudgeten. Uppräkningen beror på det högre antagandet om lönesummans utveckling för år 1984. Detta leder till ökade fyllnadsinbetalningar våren 1985.

Inkomsterna av skatt på egendom har räknats upp med 756 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Av uppräknningen hänför sig 410 milj. kr. till omsättningsskatten på aktier och vissa värdepapper som infördes den 1 januari 1984. Ökningen beror på att omsättningen utanför Stockholms fondbörs tidigare underskattats. Fysiska personers förmögenhetsskatt beräknas uppgå till 2 575 milj. kr. vilket är 504 milj. kr. större än i statsbudgeten. Denna förmögenhetsskatt avser inkomståret 1983 då skatten tillfälligt var höjd och gränsen för skatteplikt sänkt.

Prognosen för inkomstgruppen skatt på varor och tjänster har höjts till 101 170 milj. kr. vilket är 5 386 milj. kr. mer än enligt statsbudgeten. Inkomsterna av mervärdesskatt beräknas bli 1 200 milj. kr. högre än i stats-

budgeten. Højningen beror på att värdet av den privata konsumtionen beräknas öka mer än vad som antogs i statsbudgeten. Bensinskatten beräknas bli 1 640 milj. kr. större än i statsbudgeten. Cirka 500 milj. kr. av ökningen beror på att energiskatten på bensin från den 1 januari 1985 förs över till denna inkomsttitel från titeln energiskatt (prop. 1984/85: 64, SkU 19, rskr. 79). Skattehøjningen den 1 december 1984 (prop. 1984/85: 45, SkU 14, rskr. 28) och viss volymökning förklarar återstoden av ökningen. Inkomsterna på titeln energiskatt ökar med 1 220 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten trots att ca 500 milj. kr. förs över till bensinskatten. Ökningen beror till största delen på skattehøjningen på elkraft den 1 december 1984 och på kol den 1 januari 1985 men även på volymökning till följd av den kalla vintern. Den särskilda avgiften för oljeprodukter m. m. beräknas bli 651 milj. kr. större än i statsbudgeten. Detta beror på att vissa inkomster och fondbehållningar kommer att tillföras titeln utöver vad som förutsättes i statsbudgeten. Skatten på sprit, vin och tobak beräknas bli 125 milj. kr., 240 milj. kr. respektive 70 milj. kr. större än i statsbudgeten. Dessa ökning- ar beror i huvudsak på skattehøjningarna den 3 december 1984 (prop. 1984/85: 43, SkU 12, rskr. 33).

Inkomsterna av rörelseöverskott beräknas uppgå till 10 185 milj. kr. under budgetåret 1984/85 vilket är 1 437 milj. kr. mer än i statsbudgeten. Enligt förslag från riksbanksfullmäktige kommer sammanlagt 5 500 milj. kr. av riksbankens vinst att inlevereras till statsverket under budgetåret 1984/85 (Redog. 1984/85: 15). Det är en ökning med 1 500 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten.

Ränteinkomster beräknas uppgå till 11 838 milj. kr. vilket är 398 milj. kr. mindre än i statsbudgeten. Av minskningen hänför sig 100 milj. kr. till ränteinkomster på lån för bostadsbyggande och 162 milj. kr. till räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar.

Enligt statsbudgeten för budgetåret 1984/85 skulle inkomsterna av utförsäljning av oljelager (1 760 milj. kr.) redovisas på inkomsttiteln 3362 inkomster av försålda lager. I regleringsbrevet för tolfte huvudtiteln H Ekonomiskt försvar: bränslen och drivmedel sägs att inkomsterna skall redovisas på inkomsttiteln 2625 utförsäljning av beredskapslager (regeringsbeslut 51, industridepartementet 1984-06-20). I denna beräkning tas dessa inkomster upp med 1 440 milj. kr. under inkomsttiteln 2625 utförsäljning av beredskapslager. Denna förändring förklarar större delen av avvikelserna från statsbudgeten för inkomsthuvudgrupperna försäljningsinkomster och övriga inkomster av försåld egendom.

Staten köpte år 1979 aktier i Södra Skogsägarna AB för 500 milj. kr. Dessa aktier har nu återköpts av Södra Skogsägarna för 750 milj. kr. Inkomsterna redovisades i januari 1985 på inkomsttiteln övriga inkomster av statens verksamhet.

Inkomsterna under inkomstgruppen återbetalning av näringslån har räknats upp med 236 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Av detta belopp

hänför sig 65 milj. kr. till titeln återbetalning av lokaliseringsslån och 127 milj. kr. till titeln återbetalning av tidigare infriade statliga garantier. Återbetalningarna av tidigare infriade garantier bruttoredo visas fr. o. m. budgetåret 1984/85. En stor del av dem hänför sig till Johansson- gruppen (stöd till varv m. m.). Statliga pensionsavgifter, netto har justerats ned med 557 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten.

Utgifter

Förslags- och obetecknade anslag

Utgifterna på förslagsanslag och obetecknade anslag beräknas uppgå till 277 805 milj. kr. (bilaga 3). Utgifterna på dessa anslag blir då 18 740 milj. kr. större än beräkningen i statsbudgeten (inkl. tilläggsbudget I-III). De största differenserna mellan beräknat utfall och statsbudget anges nedan.

Tabell 4. Differens beräknat utfall och statsbudget för förslags- och obetecknade anslag budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

Anslag	Ökning (+) Minskning (-)
Räntor på statsskulden m. m.	+ 13 100
Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	- 1 800
Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	+ 394
Försvarsdepartementet	+ 503
Folkpensioner	+ 861
Bidrag till sjukförsäkringen	+ 310
Bidrag till kommunal barnomsorg	+ 316
Bidrag till driften av grundskolor m. m.	+ 387
Bidrag till driften av gymnasieskolor	+ 644
Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag	+ 349
Lån till bostadsbyggande	- 335
Räntebidrag m. m.	+ 1 200
Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg	+ 764
Övriga	+ 2 047
Summa	+ 18 740

Räntorna på statsskulden beräknas uppgå till 73 600 milj. kr. budgetåret 1984/85. Det är 13 100 milj. kr. mer än beräkningen i statsbudgeten. Ökningen beror främst på realiserade valutaförluster vid förtidsinlösen av äldre utlandsslån vilket görs tidigare än vad som förutsattes vid anslagsberäkningen. De äldre utlandsslånen byts ut mot nya lån med fördelaktigare villkor. I statsbudgeten togs valutaförluster upp med 2 300 milj. kr. Därutöver togs 1 000 milj. kr. upp under beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Valutaförlusterna beräknas nu uppgå till 13 900 milj. kr. Dessa valutaförluster medför emellertid ingen kassamässig belastning av statsbudgeten.

I statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisas 2 000 milj. kr. för täckning av merkostnader för löner och pensioner. Statsbudgeten beräknades med utgångspunkt i löneläget den 1 maj 1983. Därefter har avtal träffats om statstjänstemännens löner för år 1984 och 1985. De avtalsmässiga lönehöjningarna har beräknats och fördelats på de anslag som innehåller lönekostnader. Utgifterna på anslaget täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. har därför räknats ned med 1 800 milj. kr. till 200 milj. kr. och avser främst löneökningar på reservationsanslag inom universitets- och högskoleområdet. Mot bakgrund av detta har bl. a. förvaltningskostnaderna för den lokala polisorganisationen räknats upp med 394 milj. kr. till 4 162 milj. kr.

Utgifterna under försvarshuvudtiteln beräknas till 23 274 milj. kr. vilket är 503 milj. kr. mer än vad som anges i statsbudgeten. Ökningen beror främst på att kompensationen för prisstegringar för det militära försvaret blir större än beräknat.

Utgifterna för folkpensioner beräknas till 42 311 milj. kr. vilket är 861 milj. kr. mer än vad som anges i statsbudgeten. Ökningen beror på att beräkningen i statsbudgeten baserades på antagandet att basbeloppet för år 1985 skulle uppgå till 21 300 kr. Nu är basbeloppet fastställt till 21 800 kr. Vidare beror ökningen på höjda pensionstillskott fr. o. m. 1 januari 1984 (SFS 1983: 961).

Bidrag till sjukförsäkringen beräknas öka med 310 milj. kr. i förhållande till vad som anges i statsbudgeten. Anslagsbelastningen blir 4 590 milj. kr. istället för 4 280 milj. kr. Den främsta orsaken till ökningen är ökade sjukpenningkostnader till följd av att sjuksalen beräknas öka. Utgifterna för bidrag till kommunal barnomsorg beräknas till 6 831 milj. kr. vilket är 316 milj. kr. mer än i statsbudgeten. Ökningen beror på en ökning av antalet inskrivna barn.

Bidragen till drift av grundskolor och gymnasieskolor blir större än beräknat i statsbudgeten. Bidrag för grundskolor m. m. beräknas uppgå till 13 277 milj. kr. (+387 milj. kr.) och för gymnasieskolor 4 448 milj. kr. (+644 milj. kr.). Ökningarna beror dels på att slutregleringen av statsbidragen för verksamheten under föregående budgetår blev större än beräknat och dels på höjda löner jämfört med beräkningarna i statsbudgeten.

Enligt beräkningar kommer utgifterna för arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag inom arbetsmarknadsutbildningen m. m. att bli större än vad som anvisas i statsbudgeten för budgetåret 1984/85. Den del av dessa utgifter som finansieras över statsbudgetanslag (35 %) beräknas uppgå till 2 912 milj. kr. vilket är 349 milj. kr. mer än vad som anges i statsbudgeten.

Vad gäller statens utgifter för lån till bostadsbyggande så beräknas nedgången i besluten om bostadslån bli större än vad som beräknats i statsbudgeten. Anslagsbelastningen har till följd därav räknats ned med 335 milj. kr. från 8 360 milj. kr. till 8 025 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Utgifterna för räntebidrag ökar däremot. Totalt beräknas de till 10 200

milj. kr. vilket är 1 200 milj. kr mer än vad som anges i statsbudgeten. Ökningen beror på eftersläpande utbetalningar av retroaktiva räntebidrag.

Till följd av Salén-konkursen infrias statliga kreditgarantier och inlöses utestående lån på fartyg där staten lämnat garantier till Saléns. Utgifterna för infriandet av dessa garantier redovisas under anslaget förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg. Den totala anslagsbelastningen beräknas bli 814 milj. kr. för budgetåret 1984/85 och utgörs främst av utgifter i samband med Salén-konkursen. I statsbudgeten anvisas 50 milj. kr. för detta ändamål. Det innebär att utgifterna nu beräknas bli 764 milj. kr. större än i statsbudgeten. Fartygen ägs tills vidare av det statliga bolaget Zenit Shipping AB men kommer att avyttras så snart som möjligt. Då tillförs inkomsterna statsbudgetens inkomstsida.

Reservationsanslag

Anslagsbehållningarna beräknas uppgå till 23 431 milj. kr. vid budgetårets slut (bilaga 4). Det är en minskning med 2 973 milj. kr. jämfört med behållningarna vid början av budgetåret. De största förändringarna av anslagsbehållningarna anges nedan.

Tabell 5. Förändringar av anslagsbehållningar på reservationsanslag budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

Anslag	Ökning (+) Minskning (-)
Bidrag till internationella biståndsprogram	+ 254
Övriga u-landspolitiska insatser	+ 359
Drift av statliga vägar	+ 244
Byggande av statliga vägar	- 430
Särskilda väginvesteringar (1982/83)	- 170
Sysselsättningsskapande åtgärder	- 980
Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.	- 919
Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m.	+ 164
Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån	+ 320
Tillskott till Zenit Shipping AB (1982/83)	- 601
Avskrivningslån till svensk varvsindustri (1983/84)	- 346
Program för prospektering efter olja och naturgas	+ 415
Stöd för åtgärder i samband med upphandling inom energiområdet (1982/83)	- 200
Övriga	- 1 083
Summa	-2 973

De största förändringarna av anslagsbehållningarna hänför sig till utrikes-, kommunikations-, arbetsmarknads-, bostads- och industridepartementen.

Utrikesdepartementets anslagsbehållningar beräknas öka med

598 milj. kr. till 5 708 milj. kr. vid budgetårets slut. Av ökningen hänför sig 359 milj. kr. till anslaget övriga u-landspolitiska insatser m. m. Ökningen beror på att det tar lång tid från beslut om u-kredit till dess att kontrakt tecknats, förbindelse utfärdats och utbetalning gjorts. Vidare hänför sig 254 milj. kr. till anslaget bidrag till internationella biståndsprogram.

Kommunikationsdepartementets anslagsbehållningar beräknas minska med 533 milj. kr. till 4 247 milj. kr. vid budgetårets slut. I statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisas 3 961 milj. kr. för drift av statliga vägar. Förbrukningen beräknas nu till 3 717 milj. kr. varvid behållningen på anslaget ökar med 244 milj. kr. För byggande av statliga vägar anvisas 900 milj. kr. i statsbudgeten. Anslagsbelastningen beräknas bli 1 330 milj. kr. Detta innebär att anslagsbehållningen minskar med 430 milj. kr. till 630 milj. kr. I tilläggsbudget I för budgetåret 1982/83 anvisades 268 milj. kr. för särskilda väginvesteringar. Vid ingången av budgetåret 1984/85 uppgick reservationsmedelsbehållningen på detta anslag till 224 milj. kr. Därav beräknas 170 milj. kr. förbrukas varvid behållningen minskar till 54 milj. kr.

Arbetsmarknadsdepartementets anslagsbehållningar beräknas minska med 1 076 milj. kr. till 3 021 milj. kr. vid slutet av budgetåret 1984/85. För budgetåret 1984/85 anvisas i statsbudgeten 2 748 milj. kr. för sysselsättningssskapande åtgärder. Riksdagen har anvisat ytterligare 1 700 milj. kr. i tilläggsbudget I (FiU 1984/85: 12). Anslagsförbrukningen beräknas till 5 421 milj. kr. Därmed minskar anslagsbehållningen med 980 milj. kr. till 2 062 milj. kr. vid budgetårets slut.

Bostadsdepartementets anslagsbehållningar beräknas uppgå till 354 milj. kr. vid budgetårets slut. Det innebär en minskning med totalt 920 milj. kr. varav 919 milj. kr. avser vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. Under budgetåret 1983/84 har vissa stödformer ifråga om energisparåtgärder upphört att gälla. Vid ingången av budgetåret 1984/85 uppgick anslagsbehållningen till 946 milj. kr. I statsbudgeten anvisas 500 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Därtill föreslås att ytterligare 62 milj. kr. anvisas i tilläggsbudget III (prop. 1984/85: 125). De anvisade beloppen och behållningen kommer i stort sett att utnyttjas under budgetåret 1984/85.

Industridepartementets behållningar beräknas minska med 716 milj. kr. till 8 027 milj. kr. Riksdagen har i statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisat 264 milj. kr. för regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag. Utbetalningarna beräknas uppgå till 100 milj. kr. Behållningen på detta anslag uppgår därmed till 164 milj. kr. vid budgetårets slut. Vidare anvisas 500 milj. kr. för regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån. Utbetalningarna under budgetåret 1984/85 beräknas uppgå till 180 milj. kr. Det innebär att anslagsbehållningen uppgår till 2 596 milj. kr. vid budgetårets slut. I tilläggsbudget III för budgetåret 1982/83 anvisades 3 000 milj. kr. i kapitaltillskott till Zenit Shipping AB. Därav återstår 601 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1984/85. Hela detta belopp har betalats ut under budgetåret

1984/85. Budgetåret 1983/84 anvisades 465 milj. kr. för avskrivningslån till svensk varvsindustri med syfte att stärka de svenska varvens konkurrensförmåga gentemot utländska konkurrenter. Behållningen på detta anslag var vid ingången av budgetåret 1984/85 464 milj. kr. och beräknas minska med 346 milj. kr. under budgetåret 1984/85.

Under budgetåret 1984/85 anvisas 600 milj. kr. för program för prospektering efter olja och naturgas. Av detta belopp beräknas 185 milj. kr. förbrukas under budgetåret 1984/85. Därmed blir anslagsbehållningen 415 milj. kr. I tilläggsbudget I för budgetåret 1982/83 anvisades medel för stöd för åtgärder i samband med upphandling inom energiområdet. Av det anvisade beloppet (700 milj. kr) återstod vid ingången av budgetåret 1984/85 579 milj. kr. Under budgetåret 1984/85 beräknas 200 milj. kr. förbrukas, vilket innebär att anslagsbehållningen blir 379 milj. kr. vid budgetårets slut.

Rörliga krediter

Beräknad disposition av rörliga krediter redovisas i bilaga 5. I statsbudgeten beräknades dispositionen av rörliga krediter minska med 500 milj. kr. Det utestående beloppet på rörliga krediter beräknas nu uppgå till 2203 milj. kr. vid budgetårets slut. Det är en minskning med 1 207 milj. kr.

Vid ingången av budgetåret 1984/85 uppgick den utestående rörliga krediten för televerket till 75 milj. kr. och för televerkets abonnentutrustningar till 1 525 milj. kr. Fr. o. m. budgetåret 1984/85 skall televerkets rörliga krediter upphöra och ersättas med upplåning på kreditmarknaden. De utestående beloppen vid ingången av budgetåret, sammanlagt 1 600 milj. kr. har återbetalats i juli 1984. Vid budgetårets slut beräknas EKN - Exportkreditnämnden - utnyttja 1 403 milj. kr. av den rörliga krediten för förluster på exportkreditgarantier. Vid budgetårets ingång var den utestående krediten 1 087 milj. kr. vilket innebär en ökning med 316 milj. kr.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Berggren i närvaro av avdelningschefen Sanell, revisionsdirektören Danielsson, avdelningsdirektören Hansson, föredragande, och byrådirektören Hellman.

G Rune Berggren

Jörgen Hansson

Statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (mlj. kr.)

Inkomster	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och statsbudget
1000 Skatter	208 707	219 573	+ 10 866
2000 Inkomster av statens verksamhet	24 009	27 393	+ 3 384
3000 Inkomster av försåld egendom	1 816	135	- 1 681
4000 Återbetalning av lån	3 862	4 555	+ 693
5000 Kalkylmässiga inkomster	5 691	5 160	- 531
Summa inkomster	244 085	256 816	+ 12 731
Underskott	66 867	67 142	+ 275
Summa	310 952	323 958	+ 13 006

Utgifter	Anvisat	Beräknat utfall	Differens beräknat utfall och anvisat
Utgiftsanslag			
I Kungl. hov- och slottsstaterna	29	30	+ 1
II Justitiedepartementet	8 613	9 388	+ 775
III Utrikesdepartementet	8 632	8 036	- 596
IV Försvarsdepartementet	23 026	23 560	+ 534
V Socialdepartementet	73 030	74 852	+ 1 822
VI Kommunikationsdepartementet	12 125	12 636	+ 511
VII Finansdepartementet	14 987	15 201	+ 214
VIII Utbildningsdepartementet	36 362	37 935	+ 1 573
IX Jordbruksdepartementet	6 208	6 295	+ 87
X Arbetsmarknadsdepartementet	18 452	20 380	+ 1 928
XI Bostadsdepartementet	20 786	22 676	+ 1 890
XII Industridepartementet	12 830	14 324	+ 1 494
XIII Civildepartementet	5 449	3 780	- 1 669
XIV Riksdagen och dess verk m. m.	422	471	+ 49
XV Räntor på statsskulden m. m.	60 500	73 600	+ 13 100
XVI Oförutsedda utgifter	1	1	-
Summa	301 452	323 165	+ 21 713
Beräknad övrig medelsförbrukning			
I Minskning av anslagsbehållningar	3 000	-	- 3 000
II Ändrad disposition av rörliga krediter	- 500	- 1 207	- 707
Summa	2 500	- 1 207	- 3 707
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	7 000	2 000	- 5 000
Summa	310 952	323 958	+ 13 006

Beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

	Statsbudget	Beräknat utfall	Differens beräknat ut- fall och statsbudget
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	47 140	51 315	+ 4 175
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	13 010	11 985	- 1 025
1144 Lotterivinstskatt	1 065	1 190	+ 125
1211 Folkpensionsavgift	30 538	31 672	+ 1 134
1231 Barnomsorgsavgift	7 089	7 339	+ 250
1251 Övriga socialavgifter, netto	- 447	- 628	- 181
1281 Allmän löneavgift	6 592	6 837	+ 245
1311 Skogsvårdsavgifter	315	262	- 53
1312 Hyreshusavgift	720	675	- 45
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	2 071	2 575	+ 504
1341 Stämpelskatt	1 990	1 925	- 65
1342 Skatt på värdepapper	540	950	+ 410
1411 Mervärdesskatt	55 100	56 300	+ 1 200
1421 Bensinskatt	6 860	8 500	+ 1 640
1424 Tobaksskatt	3 925	3 995	+ 70
1425 Skatt på spritdrycker	5 100	5 225	+ 125
1426 Skatt på vin	1 590	1 830	+ 240
1428 Energiskatt	9 980	11 200	+ 1 220
1431 Särskild avgift för oljeprodukter	1 276	1 927	+ 651
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	925	970	+ 45
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	120	279	+ 159
1442 Systembolaget AB: s inlevererade överskott	100	140	+ 40
1452 Skatt på annonser och reklam	409	457	+ 48
1461 Fordonsskatt	2 938	2 780	- 158
1462 Kilometerskatt	1 780	1 810	+ 30
1471 Tullmedel	1 800	1 880	+ 80
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	30	-	- 30
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 397	2 297	- 100
2117 Domänverkets inlevererade överskott	73	143	+ 70
2131 Riksbankens inlevererade överskott	4 000	5 500	+ 1 500
2141 Myntverkets inlevererade överskott	40	132	+ 92
2151 Tipsmedel	137	996	+ 859
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	295	358	+ 63
2322 Räntor på övriga näringslån kammarkollegiet	282	200	- 82
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 100	8 000	- 100
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	1 152	990	- 162
2411 Inkomster av statens aktier	181	256	+ 75
2535 Avgifter för statliga garantier	130	190	+ 60
2625 Inkomster av försålda lager	1 760	1 440	- 320
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	400	1 150	+ 750
4111 Återbetalning av lokaliseringlån	235	300	+ 65
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	28	155	+ 127
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 100	2 400	+ 300
4313 Återbetalning av studiemedel	887	960	+ 73
4411 Återbetalning av energisparlån	215	285	+ 70
5113 Statens järnvägars avskrivningar	960	923	- 37
5141 Statens vägverks avskrivningar	142	232	+ 90
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	1 460	903	- 557
Övriga	16 555	15 616	- 939
Summa	244 085	256 816	+ 12 731

Förslags- och obetecknade anslag under budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

			Anvisat	Beräknat utfall	Differens beräknat ut- fall och anvisat
II	B	4 Lokala polisorganisationen:			
		Förvaltningskostnader	3 768	4 162	+ 394
	D	2 Allmänna domstolarna	889	931	+ 42
	E	2 Kriminalvårdsanstalterna	1 335	1 381	+ 46
IV		Försvarsdepartementet	22 771	23 274	+ 503
V	C	4 Bidragsförskott	1 314	1 385	+ 71
	D	1 Bidrag till sjukförsäkringen	4 280	4 590	+ 310
	D	2 Folkpensioner	41 450	42 311	+ 861
	F	1 Bidrag till kommunal barnomsorg	6 515	6 831	+ 316
	G	3 Bidrag till driften av särskolor m. m.	449	503	+ 54
	I	4 Bidrag till kommunala undervisningssjukhus	1 000	1 130	+ 130
	J	3 Bidrag till driften av hem för vård eller boende	618	710	+ 92
VI	E	10 Stöd till svenska rederier	200	125	- 75
VII	B	2 Lokala skattemyndigheter	751	783	+ 32
	D	3 Tullverket: Förvaltningskostnader	671	714	+ 43
	E	2 Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	11 166	11 197	+ 31
VIII	B	11 Bidrag till driften av grundskolor m. m.	12 890	13 277	+ 387
	B	18 Bidrag till driften av gymnasieskolor	3 804	4 448	+ 644
	B	20 Bidrag till åtgärder inom kommunernas upp- följningsansvar för ungdom under 18 år m. m.	257	370	+ 113
	C	4 Bidrag till kommunal utbildning för vuxna	745	929	+ 184
	C	5 Bidrag till studieförbunden m. m.	871	922	+ 51
	C	6 Undervisning för invandrare i svenska språ- ket m. m.	99	130	+ 31
	C	7 Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.	421	509	+ 88
	E	3 Studiehjälp m. m.	1 221	1 378	+ 157
	E	4 Studiemedel m. m.	4 429	4 287	- 142
IX	C	5 Kostnader för beredskapslagring av livsme- del m. m.	182	218	+ 36
X	B	3 Bidrag till arbetslöshet ersättning och utbild- ningsbidrag	2 563	2 912	+ 349
	C	4 Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning	2 337	2 427	+ 90
	C	5 Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag	2 721	2 824	+ 103
	D	2 Åtgärder för flyktingar	186	455	+ 269
XI	B	3 Lån till bostadsbyggande	8 360	8 025	- 335
	B	4 Räntebidrag m. m.	9 000	10 200	+ 1 200
	B	5 Åtgärder i bostadsområden med outhyrda lägenheter	125	25	- 100
	B	7 Bostadsbidrag m. m.	1 608	1 500	- 108
	B	8 Viss bostadsförbättringsverksamhet	225	400	+ 175
	B	9 Bidrag till förbättring av boendemiljön	85	145	+ 60
	B	10 Anordningsbidrag till allmänna samlingslokaler	5	40	+ 35
XII	B	7 Kostnader för statsstött exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit	980	1 039	+ 59
	C	6 Ersättning för nedsättning av socialavgifter	330	264	- 66
	G	5 Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av far- tyg	50	814	+ 764
	H	1 Drift av beredskapslager	637	680	+ 43
XIII	B	1 Länsstyrelserna	1 865	1 930	+ 65
	H	4 Täckning av merkostnader för löner och pen- sioner m. m.	2 000	200	- 1 800
XV	A	1 Räntor på statsskulden m. m.	60 500	73 600	+ 13 100
Övriga			43 392	43 830	+ 438
Summa			259 065	277 805	+ 18 740

Beräknade förändringar av anslagsbehållningar på reservationsanslag under budgetåret 1984/85 (milj. kr.)

			Reservation 1984-07-01	Reservation 1985-06-30	Ökning (+) Minskning (-)
II	B	10 Byggnadsarbeten för polisväsendet	148	38	- 110
	E	7 Byggnadsarbeten för kriminalvården	196	110	- 86
III	C	1 Bidrag till internationella biståndsprogram	2 544	2 798	+ 254
	C	8 Övriga u-landspolitiska insatser m. m.	978	1 337	+ 359
V	F	5 Bidrag till anordnande av daghem och fritidshem	-	55	+ 55
VI	B	2 Drift av statliga vägar	1 745	1 989	+ 244
	B	3 Byggnade av statliga vägar	1 060	630	- 430
	B	4 Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	545	673	+ 128
	B	10 Särskilda väginvesteringar (82/83)	224	54	- 170
	D	1 Statens järnvägar	486	342	- 144
	D	7 Särskilda järnvägsinvesteringar m. m. i Norrbotten (82/83)	40	-	- 40
	F	1 Flygplatser m. m.	82	33	- 49
	G	4 Särskilda investeringar för postväsendet	110	72	- 38
VII	F	9 Teckning av aktier i kreditaktiebolaget (83/84)	50	-	- 50
VIII	C	1 Sveriges Radio AB för verksamheten Sveriges utbildningsradio AB	35	-	- 35
	E	5 Vuxenstudiestöd m. m.	59	97	+ 38
	I	2 Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	35	-	- 35
X	B	4 Sysselsättningsskapande åtgärder	3 042	2 062	- 980
	B	11 Sysselsättningsskapande åtgärder i BD län (82/83)	69	29	- 40
	B	16 Medel för särskilda insatser för övertaliga inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) (83/84)	252	140	- 112
	B	18 Medel för särskilda insatser i Uddevalaregionen	-	103	+ 103
XI	B	17 Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.	946	27	- 919
XII	B	14 Småföretagsutveckling	-	44	+ 44
	B	25 Bidrag till fartygsexport till u-länder (78/79)	60	30	- 30
	C	2 Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m.	-	164	+ 164
	C	3 Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringsslän	2 276	2 596	+ 320
	C	4 Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser	265	363	+ 98
	C	5 Sysselsättningsskapande åtgärder inom varvsregionerna (78/79)	37	5	- 32
	C	5 Åtgärder för ökad sysselsättning i Norrbottens län (82/83)	36	-	- 36
	D	8 Program för utökad prospektering m. m. (82/83)	240	175	- 65
	E	11 Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.	627	571	- 56
	E	17 Stöd för oljeersättning åtgärder	120	230	+ 110
	E	19 Program för prospektering efter olja och naturgas	-	415	+ 415
	E	14 Stöd till utbyggnad av distributionsanläggningar för fjärrvärme (82/83)	295	185	- 110

		Reservation 1984-07-01	Reservation 1985-06-30	Ökning (+) Minskning (-)
E	15			
	Stöd för åtgärder i samband med upp- handling inom energiområdet (82/83)	579	379	- 200
E	15			
	Investeringar inom energiområdet (83/84)	350	310	- 40
G	13			
	Finansiering av stirlingmotorutveckling (82/83)	33	-	- 33
G	18			
	Lån till SSAB Svenskt Stål AB för re- konstruktionsändamål (82/83)	196	67	- 129
G	20			
	Kapitaltillskott till Svenska Varv AB (82/83)	50	-	- 50
G	21			
	Tillskott till Zenit Shipping AB (82/83)	601	-	- 601
G	8			
	Avskrivningslån till svensk varvs- industri (83/84)	464	118	- 346
G	13			
	Ersättning till Statsföretag AB för kostnader för marknads- och produktut- veckling m. m. inom Regioninvestgrup- pen (83/84)	115	-	- 115
XIII	D			
	2			
	Anskaffning av ADB-utrustning	31	65	+ 34
	E			
	1			
	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	133	58	- 75
XIV	A			
	8			
	Riksdagen: Nytt riksdagshus	43	4	- 39
Övriga				
		7 207	7 063	- 144
Summa		26 404	23 431	-2 973

Beräknad disposition av rörliga krediter

	Utestående belopp 1984-06-30	Beräknat utestående belopp 1985-06-30	Beräknad förändring 1984/85
Televerket	75	—	— 75
Televerket, Abonentutrustningar	1 525	—	— 1 525
Statens järnvägar	400	500	+ 100
Luftfartsverket	—	40	+ 40
Riksförsäkringsverket	100	100	—
Lantbruksstyrelsen	60	—	— 60
Förluster på exportkreditgarantier	1 087	1 403	+ 316
Övriga	163	160	— 3
Summa	3 410	2 203	— 1 207

Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1985/86

Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1985/86

1000 Skatter:

1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

36 778 000 000 36 778 000 000

1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

15 797 000 000 15 797 000 000

1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse

1 100 000 000 1 100 000 000

1140 Övriga inkomstskatter:

1141 Kupongskatt 107 000 000

1142 Utskiptningsskatt och ersättningskatt 5 000 000

1143 Bevilingskatt 3 000 000

1144 Lotterivinstskatt 1 275 000 000 1 390 000 000 55 065 000 000

1200 Lagstadgade socialavgifter:

1211 Folkpensionsavgift 35 008 000 000

1221 Sjukförsäkringsavgift, netto 2 076 000 000

1231 Barnomsorgsavgift 8 189 000 000

1241 Vuxenutbildningsavgift 895 000 000

1251 Övriga socialavgifter, netto 923 000 000

1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen 67 000 000

1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet 90 000 000

1281 Allmän löneavgift 7 468 000 000 54 716 000 000 54 716 000 000

1300 Skatt på egendom:

1310 Skatt på fast egendom:

1311 Skogsvårdsavgifter 340 000 000

1312 Hyreshusavgift 1 100 000 000 1 440 000 000

1320 Förmögenhetsskatt:

1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt 1 830 000 000

1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt 30 000 000 1 860 000 000

1330 Arvsskatt och gåvoskatt:

1331 Arvsskatt	790 000 000	
1332 Gåvoskatt	<u>150 000 000</u>	940 000 000

1340 Övrig skatt på egendom:

1341 Stämpelskatt	2 040 000 000	
1342 Skatt på värdepapper	<u>1 000 000 000</u>	3 040 000 000
		7 280 000 000

1400 Skatt på varor och tjänster:*1410 Allmänna försäljningsskatter:*

1411 Mervärdesskatt	<u>58 300 000 000</u>	58 300 000 000
---------------------	-----------------------	----------------

1420, 1430 Skatt på specifika varor:

1421 Bensinskatt	12 140 000 000	
1422 Särskilda varuskatter	858 000 000	
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	936 000 000	
1424 Tobaksskatt	4 120 000 000	
1425 Skatt på spritdrycker	5 280 000 000	
1426 Skatt på vin	1 960 000 000	
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 306 000 000	
1428 Energiskatt	10 520 000 000	
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	2 000 000	
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m.m.	1 450 000 000	
1432 Kassettskatt	60 000 000	
1433 Skatt på videobandspelare	103 000 000	
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	895 000 000	
1435 Särskild avgift mot förurning	<u>92 000 000</u>	39 722 000 000

1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:

1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	115 000 000	
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	<u>120 000 000</u>	235 000 000

1450 Skatt på tjänster:

1451 Reseskatt	188 000 000	
1452 Skatt på annonser och reklam	547 000 000	
1453 Totalisatormedel	380 000 000	
1454 Skatt på spel	<u>100 000 000</u>	1 215 000 000

1460 Skatt på vägtrafik:

1461 Fordonsskatt	2 975 000 000	
1462 Kilometerskatt	<u>2 130 000 000</u>	5 105 000 000

1470 Skatt på import:

1471 Tullmedel	<u>2 020 000 000</u>	2 020 000 000
----------------	----------------------	---------------

1480 Övriga skatter på varor och tjänster:

1481 Övriga skatter på varor och tjänster	<u>1 000</u>	1 000
		106 597 001 000

Summa skatter **223 658 001 000**

2000 Inkomster av statens verksamhet:**2100 Rörelseöverskott:****2110 Affärsverkens inlevererade överskott:**

2111 Postverkets inlevererade överskott	50 000 000	
2112 Televerkets inlevererade överskott	329 000 000	
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	200 000 000	
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	102 000 000	
2115 Affärsverket FFVs inlevererade överskott	72 700 000	
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	3 050 000 000	
2117 Domänverkets inlevererade överskott	82 800 000	3 886 500 000

2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:

2121 Statens vägverks inlevererade överskott	36 400 000	
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	59 800 000	
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	60 000 000	156 200 000

2130 Riksbankens inlevererade överskott:

2131 Riksbankens inlevererade överskott	7 000 000 000	7 000 000 000
---	---------------	---------------

2140 Myntverkets inlevererade överskott:

2141 Myntverkets inlevererade överskott	60 000 000	60 000 000
---	------------	------------

2150 Överskott från spelverksamhet:

2151 Tipsmedel	1 168 800 000		
2152 Lotterimedel	447 827 000	1 616 627 000	12 719 327 000

2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:**2210 Överskott av fastighetsförvaltning:**

2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500 000		
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	458 000 000		
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	2 524 000	461 024 000	461 024 000

2300 Ränteinkomster:**2310, 2320 Räntor på näringslån:**

2311 Räntor på lokaliseringlån	265 000 000	
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	275 000	

2314 Ränteinkomster på fiskerinäringen	6 919 000	
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	199 000	
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 795 000	
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	23 718 000	
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	—	
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	63 000	
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	184 629 000	
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	4 000 000	
2324 Räntor på televerkets statslån	290 000 000	
2325 Räntor på postverkets statslån	54 000 000	830 598 000
<i>2330 Räntor på bostadslån:</i>		
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	1 000	
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 240 000 000	
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	270 000	
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	290 000	8 240 561 000
<i>2340 Räntor på studielån:</i>		
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	7 000	
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	17 000 000	17 007 000
<i>2350 Räntor på energispärlån:</i>		
2351 Räntor på energispärlån	465 750 000	465 750 000
<i>2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>		
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000 000	7 000 000
<i>2370 Räntor på beredskapslagring:</i>		
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	808 000 000	808 000 000
<i>2380, 2390 Övriga ränteinkomster:</i>		
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	1 700 000	
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	100 000	
2383 Ränteinkomster på statens bösättningslån	5 000 000	

2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	31 080 000		
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175 000		
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	14 000 000		
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	475 000		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	4 500 000		
2392 Räntor på intressemedel	25 000 000		
2394 Övriga ränteinkomster	100 000 000		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaldade kapitalet	1 350 000 000	1 532 030 000	11 900 946 000

2400 Aktieutdelning:**2410 Inkomster av statens aktier:**

2411 Inkomster av statens aktier	250 000 000	250 000 000	250 000 000
----------------------------------	-------------	-------------	-------------

2500 Offentligrättsliga avgifter:

2511 Expeditionsavgifter	444 000 000
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	26 000
2517 Trafiksäkerhetsavgift	45 000 000
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	314 000 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 500 000
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 000 000
2522 Avgifter för granskning av biografilm	2 761 000
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	900 000
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 450 000
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	800 000
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 300 000
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	136 202 000
2531 Avgifter för registrering i förenings m.fl. register	24 000 000
2532 Utsökningsavgifter	85 000 000
2533 Avgifter vid statens planverk	600 000
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	124 300 000
2535 Avgifter för statliga garantier	131 900 000
2536 Lotteriangifter	3 200 000
2537 Miljöskyddsavgift	20 000 000
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	115 000 000
2539 Tåktavgift	10 000 000

2541 Avgifter vid tullverket	67 700 000		
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	26 000 000		
2543 Skatteutjämningsavgift	567 500	2 133 139 000	2 133 139 000
2600 Försäljningsinkomster:			
2611 Inkomster vid kriminalvården	145 800 000		
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	9 350 000		
2615 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	14 300 000		
2616 Försäljning av sjökort	7 400 000		
2617 Lotsavgifter	63 000 000		
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300 000		
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	56 000 000		
2625 Utförsäljning av beredskapslager	900 000 000	1 196 150 000	1 196 150 000
2700 Böter m.m.:			
2711 Restavgifter	237 000 000		
2712 Bötesmedel	200 000 000		
2713 Vattenföreningssavgift	1 000	437 001 000	437 001 000
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	498 600 000	498 600 000	498 600 000
Summa inkomster av statens verksamhet			29 596 187 000

3000 Inkomster av försäld egendom:**3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:****3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:**

3111 Postverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000 000
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000 000

3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	31 000 000	
3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:			
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	600 000		
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 900 000		
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	50 000		
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100 000		
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	9 000 000		
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	50 000	14 700 000	45 700 000
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:			
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 100 000	1 100 000	1 100 000
3300 Övriga inkomster av försåld egendom:			
3311 Inkomster av statens gruvegendom	27 000 000		
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	1 000	27 001 000	27 001 000
Summa inkomster av försåld egendom			73 801 000

4000 Återbetalning av lån:**4100 Återbetalning av näringslån:****4110 Återbetalning av industrilån:**

4111 Återbetalning av lokalisering-lån	280 000 000	280 000 000
--	-------------	-------------

4120 Återbetalning av jordbrukslån:

4122 Återbetalning av statens avdikningslån	750 000	
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	20 146 000	20 896 000

4130 Återbetalning av övriga näringslån:

4131 Återbetalning av vattenkraftslån	235 000	
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 213 000	
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	29 700 000	

4134 Återbetalning av kraftledningslån	11 000		
4135 Återbetalning av skogsväglån	82 000		
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	60 000 000		
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 700 000		
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	4 750 000	98 691 000	399 587 000
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:			
4211 Återbetalning av lån till egna hem	5 000		
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 200 000 000		
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	500 000		
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	2 200 505 000	2 200 505 000
4300 Återbetalning av studielån:			
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	40 000		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	14 000 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	1 024 000 000	1 038 040 000	1 038 040 000
4400 Återbetalning av energisparlån:			
4411 Återbetalning av energisparlån	305 000 000	305 000 000	305 000 000
4500 Återbetalning av övriga lån:			
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	7 040 000		
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	800 000		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	155 000 000		
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	160 000		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	5 000 000		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000 000		
4517 Återbetalning av u-landslån	7 069 000		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	30 000 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 700 000		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	39 000 000		
4526 Återbetalning av övriga lån	44 520 000	305 289 000	305 289 000
Summa återbetalning av lån			4 248 421 000

5000 Kalkylmässiga inkomster:**5100 Avskrivningar:***5110 Affärsverkens avskrivningar:*

5113 Statens järnvägars avskrivningar	225 000 000	
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	130 000 000	
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	89 000 000	
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	<u>2 000 000 000</u>	2 444 000 000

5120 Avskrivningar på fastigheter:

5121 Avskrivningar på fastigheter	<u>251 100 000</u>	251 100 000
-----------------------------------	--------------------	-------------

5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:

5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	<u>93 374 000</u>	93 374 000
---	-------------------	------------

5140 Övriga avskrivningar:

5141 Statens vägverks avskrivningar	168 400 000	
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	100 000 000	
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	156 000 000	
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	<u>54 017 000</u>	478 417 000
		3 266 891 000

5200 Statliga pensionsavgifter, netto:

5211 Statliga pensionsavgifter, netto	<u>-86 000 000</u>	<u>-86 000 000</u>	<u>-86 000 000</u>
---------------------------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Summa kalkylmässiga inkomster 3 180 891 000

STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER 260 757 301 000

Specifikation av anslags- förändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1985/86

Bilaga 1.7 Anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen**Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1985/86**

1 000-tal kr.

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut	Förändring		
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
III. Utrikesdepartementet					
Lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m., reservationsanslag	7 700	Uu 8, rskr 168	0	-	7 700
Summa	7 700		0	-	7 700
V. Socialdepartementet					
Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdrags- verksamhet, förslagsanslag	1	126	1	-	
Statens bakteriologiska laboratorium: Drift- bidrag, reservationsanslag	1	126	1	-	
Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter, förslagsanslag	19 247	126	19 994	+	747
Statens bakteriologiska laboratorium: Försvars- medicinsk verksamhet, förslagsanslag	3 722	126	3 791	+	69
Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning, reservationsanslag	4 200	126	4 578	+	378
Epidemiberedskap m. m., förslagsanslag	11 573	126	11 758	+	185
Bidrag till undervisningssjukhus m. m., förslagsanslag	1 015 025	135	1 100 025	+	85 000
Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler, förslagsanslag	97 501	151	0	-	97 501
Bidrag till missbrukarvård m. m., förslagsanslag	0	151	405 000	+	405 000
Bidrag till driften av hem för vård eller boende, förslagsanslag	618 000	151	355 500	-	262 500
Utveckling och försök med vissa vårdformer, reservationsanslag	18 060	151	23 060	+	5 000
Summa	1 787 330		1 923 708	+	136 378
VI. Kommunikationsdepartementet					
Investeringar i järnvägens infrastruktur, reservationsanslag	1 898 800	114	950 000	-	948 800
Investeringar i trafikrörelsens fasta anläggningar vid statens järnvägar, reservationsanslag	0	114	450 000	+	450 000
Ersättning till statens järnvägar för köp av vissa tjänster	1 511 400	114	1 467 100	-	44 300
Flygplatser m. m., reservationsanslag	131 900	139	114 400	-	17 500
Transportstöd för Norrland m. m., förslagsanslag	202 000	115	221 000	+	19 000
Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, reservationsanslag	31 776	114	32 776	+	1 000
Bidrag till SMHI, reservationsanslag	96 128	143	97 573	+	1 445
Summa	3 872 004		3 332 849	-	539 155

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut	Förändring		
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
<i>VII. Finansdepartementet</i>					
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m., förslagsanslag	11 166 000	150	11 567 500	+	401 500
Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företags- beskattningen, förslagsanslag	900 000	150	1 694 000	+	794 000
Information om allemanssparandet, reserva- tionsanslag	7 000	129	0	-	7 000
Sparfrämjande åtgärder, reservationsanslag	0	129	15 000	+	15 000
Summa	12 073 000		13 276 500	+	1 203 500
<i>VIII. Utbildningsdepartementet</i>					
Lokala och individuella linjer och enstaka kurser, reservationsanslag	378 005	115	379 005	+	1 000
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna, reservationsanslag	411 273	115	431 273	+	20 000
Tekniska fakulteterna, reservationsanslag	398 974	115	406 974	+	8 000
Kiruna geofysiska institut, reservationsanslag	15 678	115	19 678	+	4 000
Stöd till radio- och kassettidningar, reservationsanslag	10 622	138	12 903	+	2 281
Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Produktionskostnader, reservationsanslag	22 027	141	24 027	+	2 000
Litteraturstöd samt övriga ändamål inom litteratur- och folkbiblioteksområdet	64 996	141	0	-	64 996
Litteraturstöd, reservationsanslag	0	141	34 671	+	34 671
Kreditgarantier till bokförlag, förslagsanslag	0	141	1	+	1
Stöd till fackbokhandel m. m., förslagsanslag	0	141	2 300	+	2 300
Stöd till bokhandel, reservationsanslag	0	141	2 775	+	2 775
Lån för investeringar i bokhandel, reservations- anslag	0	141	1 925	+	1 925
Bidrag till folkbibliotek, reservationsanslag	0	141	17 610	+	17 610
Bidrag till regional biblioteksverksamhet, reservationsanslag	0	141	16 392	+	16 392
Nordiska ministerrådets kulturbudget, förslagsanslag	46 500	194	46 600	+	100
Kopiering av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsområdet, förslagsanslag	5 520	196	8 320	+	2 800
Summa	1 353 595		1 404 454	+	50 859
<i>IX. Jordbruksdepartementet</i>					
Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., förslagsanslag	50 000	166	50 000		-
Prisstöd till jordbruket i norra Sverige, förslags- anslag	330 000	166	352 000	+	22 000
Fiskeristyrelsen, förslagsanslag	26 346	143	34 634	+	8 288
Fiskenämnderna, förslagsanslag	15 722	143	8 110	-	7 612
Främjande av fiskerinäringen, reservationsanslag	2 172	143	2 194	+	22
Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m. m., förslagsanslag	1	107	3 000	+	2 999
Prisreglerande åtgärder på fiskets område, förslagsanslag	1	143	1		-
Bidrag till fiskevård m. m., reservationsanslag	5 170	143	2 825	-	2 345
Statens naturvårdsverk, förslagsanslag	100 776	118	105 875	+	5 099
Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor, reservationsanslag	4 500	118	4 600	+	100
Åtgärder mot föroreningen, reservationsanslag	85 000	127	135 000	+	50 000
Toxikologisk informationsservice, m. m., reservationsanslag	5 650	118	5 850	+	200

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
Kemikalieinspektionen, förslagsanslag	0	118	1	+	1
Skogs- och jordbrukets forskningsråd, reservationsanslag	58 613	121	64 613	+	6 000
Stöd till turism och rekreation, reservationsanslag	75 800	KrU 12, rskr 197	75 300	-	500
Summa	759 751		844 003	+	84 252
<i>X. Arbetsmarknadsdepartementet</i>					
Kommittéer m. m., reservationsanslag	18 321	130	23 321	+	5 000
Summa	18 321		23 321	+	5 000
<i>XI. Bostadsdepartementet</i>					
Bostadsstyrelsen, förslagsanslag	49 094	136	57 970	+	8 876
Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m., förslagsanslag	240 000	142	255 000	+	15 000
Summa	289 094		312 970	+	23 876
<i>XII. Industridepartementet</i>					
Visst regionalpolitiskt stöd, förslagsanslag	350 000	115	86 000	-	264 000
Lokaliseringsbidrag m. m., reservationsanslag	264 000	115	362 000	+	98 000
Lokaliseringslån, reservationsanslag	500 000	115	300 000	-	200 000
Regionala utvecklingsinsatser m. m., reservationsanslag	398 250	115	488 000	+	89 750
Täckande av förluster p. g. a kreditgarantier till företag i glesbygder m. m., förslagsanslag	1	115	1	-	-
Ersättning för nedsättning av socialavgifter, förslagsanslag	330 000	115	360 000	+	30 000
Sysselsättningsstöd, förslagsanslag	0	115	120 000	+	120 000
Expertgruppen för forskning om regional utveckling, reservationsanslag	0	115	4 300	+	4 300
Statens energiverk: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	19 584	120	20 018	+	434
Statens energiverk: Utredningar m. m. och information, reservationsanslag	10 929	120	10 929	-	-
Statens elektriska inspektion, förslagsanslag	8 831	120	9 156	+	325
Utbildning och rådgivning m. m. för att spara energi, reservationsanslag	1	120	1	-	-
Främjande av landsbygdens elektrifiering, reservationsanslag	4 500	120	2 500	-	2 000
Ersättning för försenad idrifttagning av kärn- reaktorer, förslagsanslag	290 000	120	685 000	+	395 000
Visst internationellt energisamarbete, förslagsanslag	14 574	120	16 528	+	1 954
Statens kärnkraftsinspektion: Förvaltnings- kostnader, reservationsanslag	1	120	1	-	-
Statens kärnkraftsinspektion: Kärn- säkerhetsforskning, reservationsanslag	1	120	1	-	-
Statens kärnbränslenämnd, reservationsanslag	1	120	1	-	-
Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m., reservationsanslag	3 323 000	120	2 453 000	-	870 000
Energiforskning, reservationsanslag	421 500	120	405 000	-	16 500
Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB, reservationsanslag	42 635	120	38 635	-	4 000
Avveckling av forskningsreaktorer, m. m., reservationsanslag	9 900	120	12 800	+	2 900
Anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m. m., reservationsanslag	72 700	120	19 000	-	53 700
Verksamheten i Ranstad, reservationsanslag	0	120	1 100	+	1 100

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
Stöd för oljeersättande åtgärder, m. m., reservationsanslag	210 000	120	169 600	-	40 400
Täckande av förluster i anledning av statliga garantier för oljeersättande åtgärder, m. m., förslagsanslag	15 000	120	20 000	+	5 000
Drift av beredskapslager, förslagsanslag	637 381	120	655 419	+	18 038
Beredskapslagring och industriella åtgärder, reservationsanslag	7 455	120	71 200	+	63 745
Särskilda kostnader för lagring av olja, flyg- drivmedel, m. m., förslagsanslag	1	120	1	-	-
Vissa åtgärder för omställning av energisystemet, reservationsanslag	0	120	300 000	+	300 000
Statens kärnbränslenämnd, reservationsanslag	0	120	1	+	1
Summa	6930 245		6 610 192	-	320 053
<i>XIII. Civildepartementet</i>					
Vissa ersättningar till kyrkofonden	49 351	150	85 851	+	36 500
Summa	49 351		85 851	+	36 500
<i>XIV. Räkter på statsskulden, m. m.</i>					
Räkter på statsskulden, m. m., förslagsanslag	71 200 000	150	73 800 000	+	2 600 000
Summa	71 200 000		73 800 000	+	2 600 000
Summa förändringar på statsbudgeten	98 340 391		101 613 848	+	3 273 457

**Förändringar i förslaget
till statsbudget för
budgetåret 1985/86
sedan budgetpropositionen**

Bilaga 1.8 Förändringar i förslaget till statsbudget

**FÖRÄNDRINGAR I FÖRSLAGET TILL
STATSBUDGET FÖR BUDGETÅRET 1985/86
SEDAN BUDGETPROPOSITIONEN**

Statsbudgeten för budgetåret 1985/86

Inkomster

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Inkomster</i>			
Skatter	221 995 501	+ 1 662 500	223 658 001
Inkomster av statens verksamhet	26 552 326	+ 3 043 861	29 596 187
Inkomster av försåld egendom	99 401	- 25 600	73 801
Återbetalning av lån	4 155 121	+ 93 300	4 248 421
Kalkylmässiga inkomster	4 061 566	- 880 675	3 180 891
Summa	256 863 915	+ 3 893 386	260 757 301
Underskott	63 461 425	- 2 619 929	60 841 496
Summa	320 325 340	+ 1 273 457	321 598 797

Bilaga 1.8 Förändringar i förslaget till statsbudget budgetåret 1985/86**Utgifter**

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Utgiftsanslag</i>			
Kungl. hov- och slottsstaterna	31 468	—	31 468
Justitiedepartementet	9 096 197	—	9 096 197
Utrikesdepartementet	9 713 744	— 7 700	9 706 044
Försvarsdepartementet	25 081 657	—	25 081 657
Socialdepartementet	79 210 164	+ 136 378	79 346 542
Kommunikationsdepartementet	12 513 239	— 539 155	11 974 084
Finansdepartementet	15 215 198	+ 1 203 500	16 418 698
Utbildningsdepartementet	37 981 647	+ 50 859	38 032 506
Jordbruksdepartementet	6 314 582	+ 84 252	6 398 834
Arbetsmarknadsdepartementet	17 848 624	+ 5 000	17 853 624
Bostadsdepartementet	13 819 587	+ 23 876	13 843 463
Industridepartementet	11 208 462	— 320 053	10 888 409
Civildepartementet	5 658 861	+ 36 500	5 695 361
Riksdagen och dess verk m. m.	430 910	—	430 910
Räntor på statsskulden m. m.	71 200 000	+ 2 600 000	73 800 000
Oförutsedda utgifter	1 000	—	1 000
Summa	315 325 340	+ 3 273 457	318 598 797
<i>Beräknad övrig medelsförbrukning</i>			
Minskning av anslagsbehållningar	1 500 000	—	1 500 000
Ökad disposition av rörliga krediter	500 000	—	500 000
Summa	2 000 000	—	2 000 000
<i>Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto</i>	3 000 000	— 2 000 000	1 000 000
Summa	320 325 340	+ 1 273 457	321 598 797

Lagförslag

1 Förslag till

Lag om skatteutjämningsavgift

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Landstingskommun och kommun skall under år 1986 erlägga avgift (skatteutjämningsavgift) enligt denna lag.

2 § Avgiftsunderlaget utgörs av det antal skattekronor som enligt taxeringsnämndens beslut vid taxeringen till kommunal inkomstskatt år 1985 påförts skattskyldiga som avses i 10 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt samt det antal skattekronor som tillskjuts för år 1986 enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag.

3 § Avgiften utgör

14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget inte överstiger vad som motsvarar 135 procent av medelskattekraften.

5 kronor och 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 135 men inte överstiger vad som motsvarar 140 procent av medelskattekraften.

6 kronor och 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 140 men inte överstiger vad som motsvarar 150 procent av medelskattekraften.

8 kronor och 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 150 procent av medelskattekraften.

Avgiften är dock endast 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget inte överstiger vad som motsvarar den tillförsäkrade skattekraften enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag.

4 § Med medelskattekraften förstås den enligt 12 § lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag fastställda medelskattekraften att användas vid beräkning av skatteutjämningsbidrag för år 1986.

5 § Ändras rikets indelning i landstingskommuner eller kommuner, beräknas skatteutjämningsavgift på grundval av den indelning som gäller vid ingången av år 1986.

6 § Länsstyrelsen fastställer skatteutjämningsavgift och tillställer senast den 27 januari 1986 landstingskommun och kommun uppgift om avgiftens belopp.

Till ledning för landstingskommuns och kommuns budgetarbete skall länsstyrelsen senast den 10 september 1985 lämna landstingskommun och kommun uppgift om uppskattad skatteutjämningsavgift.

7 § Skatteutjämningsavgiften skall betalas med en tolfedel varje månad under år 1986 genom avräkning med lika belopp vid varje utbetalning av landstingsskatt och kommunalskatt enligt 4 § lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. Är avgiften inte uträknad vid avräkningstillfällena i månaderna januari och februari, får avräkning ske med ett uppskattat belopp. Om något av de belopp som avräknas i månaderna januari och februari inte motsvarar

en tolfedel av landstingskommunens eller kommunens avgift, skall den jämkning som föranleds av detta ske i fråga om det belopp som avräknas i mars månad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.

Härigenom föreskrivs att 4 och 4 a §§ lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §²

Kommun är berättigad att under visst år av staten uppbära kommunalskatt med belopp som motsvarar vad som skulle utgå på grundval av antalet skattekronor och skatteören i kommunen vid det föregående årets (taxeringsåret) taxering, beräknat efter den skattesats som har bestämts för året före taxeringsåret.

Kommun är berättigad att under visst år av staten uppbära kommunalskatt med belopp som motsvarar vad som skulle utgå på grundval av antalet skattekronor och skatteören i kommunen *enligt taxeringsnämndens beslut* vid det föregående årets (taxeringsåret) taxering, beräknat efter den skattesats som har bestämts för året före taxeringsåret.

Har enligt 4 kap. 4 § kommunallagen (1977: 179) annan skattesats slutligt fastställts än den som har bestämts tidigare, skall till grund för utbetalningen läggas den utdebitering som har bestämts i samband med att budgeten fastställdes.

Kommunen är berättigad att under visst år av staten såsom förskott uppbära ett belopp som motsvarar produkten av den skattesats som har beslutats för året och det antal skattekronor och skatteören, som enligt taxeringsnämnds beslut rörande det föregående årets taxering till kommunal inkomstskatt har påförts de skattskyldiga. Det nu nämnda beloppet ingår i kommunens fordran hos staten vid ingången av året näst efter det år, då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot den kommunalskatt, som kommunen har rätt att uppbära av staten på grundval av taxeringen under året efter det år, då förskottet utanordnas enligt bestämmelserna i femte stycket.

Är antalet hos länsstyrelsen registrerade kyrkobokförda invånare i kommunen vid mitten av augusti månad taxeringsåret större än det var vid mitten av augusti månad två år tidigare, skall förskott, beräknat enligt tredje stycket, ökas i förhållande till ökningen i kommunens invånarantal mellan de angivna tidpunkterna. Sådant ökat förskott ingår i kommunens fordran hos staten och avräknas enligt tredje stycket. Länsstyrelsen skall senast den 10 september lämna kommunen uppgift om det invånarantal och det däremot svarande beräknade antalet skattekronor och skatteören, som skall ligga till grund för ökningen av förskottet.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör kommunens fordran hos staten enligt denna paragraf, skall länsstyrelsen under samma år utan-

Belopp, som vid ingången av ett år utgör kommunens fordran hos staten enligt denna paragraf, skall länsstyrelsen under samma år utan-

¹ Lagen omtryckt 1973: 437.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1977: 191.

² Senaste lydelse 1982: 1054.

Nuvarande lydelse

ordna till kommunen med en *tolfte-*
del den 18 i varje kalendermånad.
Är kommunens fordran icke uträk-
nad vid utbetalningstillfällena i må-
naderna januari och februari, skall
vid dessa tillfällen utbetalas samma
belopp som har utbetalats i decem-
ber månad det föregående året. När
särskilda skäl föranleder det får
länsstyrelsen dock förordna att ut-
betalning skall ske med annat be-
lopp. Om något av de belopp som
utbetalades i månaderna januari
och februari inte motsvarar en tolf-
tedel av kommunens fordran, skall
den jämkning som föranledes härav
ske i fråga om det belopp, som ut-
betalas i mars månad.

Föreslagen lydelse

ordna till kommunen med en *tjugo-*
fjärdedel den 18 och en *tjugofjärde-*
del den 20 i varje kalendermånad.
Är kommunens fordran icke uträk-
nad vid utbetalningstillfällena i må-
naderna januari och februari, skall
vid dessa tillfällen utbetalas samma
belopp som har utbetalats i decem-
ber månad det föregående året. När
särskilda skäl föranleder det får
länsstyrelsen dock förordna att ut-
betalning skall ske med annat be-
lopp. Om något av de belopp som
utbetalades i månaderna januari
och februari inte motsvarar en tolf-
tedel av kommunens fordran, skall
den jämkning som föranledes härav
ske i fråga om det belopp, som ut-
betalas i mars månad.

Vad som har sagts om kommunalskatt tillämpas på motsvarande sätt i
fråga om landstingsskatt.

4 a §³

Församling är berättigad att un-
der visst år av staten uppbära för-
samlingsskatt med belopp som mot-
svarar vad som skulle utgå på
grundval av antalet skattekronor
och skatteören i församlingen vid
det föregående årets (taxeringsåret)
taxering, beräknat efter den skatte-
sats som har bestämts för året före
taxeringsåret. Har skattskyldig en-
ligt lagen (1951:691) om viss lind-
ring i skattskyldigheten för den som
inte tillhör svenska kyrkan åtnjutit
lindring i skattskyldigheten till för-
samlingen, skall belopp, som för-
samlingen annars skulle ha varit be-
rättigad att uppbära av staten, ned-
sättas i motsvarande mån.

Församling är berättigad att un-
der visst år av staten uppbära för-
samlingsskatt med belopp som mot-
svarar vad som skulle utgå på
grundval av antalet skattekronor
och skatteören i församlingen *enligt*
taxeringsnämndens beslut vid det
föregående årets (taxeringsåret)
taxering, beräknat efter den skatte-
sats som har bestämts för året före
taxeringsåret. Har skattskyldig en-
ligt lagen (1951:691) om viss lind-
ring i skattskyldigheten för den som
inte tillhör svenska kyrkan åtnjutit
lindring i skattskyldigheten till för-
samlingen, skall belopp, som för-
samlingen annars skulle ha varit be-
rättigad att uppbära av staten, ned-
sättas i motsvarande mån.

Har enligt 6 kap. 4 § lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga
samfälligheter annan skattesats slutligt fastställts än den som har bestämts
tidigare, skall till grund för utbetalningen läggas den utdebitering som har
bestämts i samband med att budgeten fastställdes.

Församling är berättigad att under visst år av staten såsom förskott
uppbära ett belopp som motsvarar produkten av den skattesats som har

³ Senaste lydelse 1982:1054.

Nuvarande lydelse

beslutats för året och det antal skattekrönor och skatteören, som enligt taxeringsnämnds beslut rörande det föregående årets taxering till kommunal inkomstskatt har påförts de skattskyldiga. Det nu nämnda beloppet ingår i församlingens fordran hos staten vid ingången av året efter det år, då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot den församlingsskatt, som församlingen har rätt att uppbära av staten på grundval av taxeringen under året efter det, då förskottet enligt bestämmelserna i nästföljande stycke utanordnas.

Föreslagen lydelse

Belopp, som vid ingången av ett år utgör församlingens fordran hos staten enligt denna paragraf skall länsstyrelsen under samma år utanordna till församlingen med en *tolf-tedel* den 18 i varje kalendermånad. Är församlingens fordran inte uträknad vid utbetalningstillfällena i månaderna januari och februari, skall vid dessa tillfällen utbetalas samma belopp som har utbetalats i december månad det föregående året. När särskilda skäl föranleder det får länsstyrelsen dock förordna att utbetalning skall ske med annat belopp. Om något av de belopp som utbetalades i månaderna januari och februari inte motsvarar en tolf-tedel av församlingens fordran, skall den jämkning som föranleds härav ske i fråga om det belopp, som utbetalas i mars månad.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör församlingens fordran hos staten enligt denna paragraf skall länsstyrelsen under samma år utanordna till församlingen med en *tjugofjärddedel* den 18 och en *tjugofjärddedel* den 20 i varje kalendermånad. Är församlingens fordran inte uträknad vid utbetalningstillfällena i månaderna januari och februari, skall vid dessa tillfällen utbetalas samma belopp som har utbetalats i december månad det föregående året. När särskilda skäl föranleder det får länsstyrelsen dock förordna att utbetalning skall ske med annat belopp. Om något av de belopp som utbetalades i månaderna januari och februari inte motsvarar en tolf-tedel av församlingens fordran, skall den jämkning som föranleds härav ske i fråga om det belopp, som utbetalas i mars månad.

Vad som har sagts om församling tillämpas på motsvarande sätt i fråga om kyrklig samfällighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. De nya bestämmelserna i 4 § första stycket och 4 a § första stycket tillämpas första gången i fråga om 1986 års taxering. Beslut som meddelas efter utgången av år 1987 angående taxering till kommunal inkomstskatt tidigare år än 1986 skall beaktas bara om ändringen av den beskattningsbara inkomsten överstiger 100 000 kronor.

3 Förslag till

Lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Arbetsgivare skall betala in medel på räntebärande konto (*likviditetskonto*) i riksbanken enligt bestämmelserna i denna lag.

Staten och kyrkliga kommuner är inte skyldiga att betala in medel på likviditetskonto.

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto.

2 § Arbetsgivare som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.

3 § För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Andra arbetsgivare än landstingskommuner och kommuner skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande 4 procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor (*preliminär inbetalning*). Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 (*slutlig inbetalning*).

Landstingskommuner och kommuner skall senast den 31 januari 1986 betala in det i 2 § angivna beloppet.

Om den preliminära inbetalningen överstiger vad arbetsgivaren enligt 2 § skall betala in på likviditetskonto skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte 7 procent årlig ränta på det beloppet från inbetalningsdagen. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

4 § Riksförsäkringsverket skall i god tid före den 30 augusti 1985 och den 31 januari 1986 underrätta varje arbetsgivare om hans skyldighet enligt 2 och 3 §§ och därvid ange det belopp som skall inbetalas. Kopia av sådan underrättelse skall sändas till riksbanken.

Beloppet som skall betalas in på likviditetskonto avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

5 § På medel som står inne på likviditetskonto utgår årlig ränta med 7 procent, vilken läggs till kapitalet. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

6 § Om inbetalning på likviditetskonto inte sker inom föreskriven tid skall arbetsgivaren betala ränta på beloppet till staten. Räntan är 2 procent för varje påbörjad kalendermånad efter den månad då beloppet rätteligen skulle ha betalats till dess inbetalning sker, dock längst till och med den dag återbetalning skulle ha skett enligt 7 §.

Ränta enligt första stycket fastställs av riksbanken och skall betalas inom den tid som riksbanken beslutar i varje särskilt fall. Ränta som inte betalas inom föreskriven tid får omedelbart drivas in i den ordning som gäller för indrivning av skatt enligt uppbördslagen (1953:272). Restavgift utgår dock inte.

Riksbanken får medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att erlägga ränta, när särskilda skäl föreligger.

7 § Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den 31 mars 1988 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

8 § Riksbankens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till utgången av april 1988.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrivs att 2 § 8 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

8 mom.² Har en kooperativ förening av vinsten av sin kooperativa verksamhet lämnat rabatt eller pristillägg i förhållande till gjorda köp eller försäljningar, medges avdrag för denna utdelning.

En kooperativ förening, vars huvudsakliga verksamhet avser rörelse, har också rätt till avdrag för utdelning som lämnas i förhållande till inbetalda insatser enligt lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar. I fråga om andra insatser än förlagsinsatser medges emellertid inte avdrag till den del det utdelade beloppet tillfaller någon som enligt 7 § 8 mom. inte är skattskyldig för utdelningen. Avser denna del av utdelningen högst 10 procent av utdelningen på annat än förlagsinsatser är dock utdelningen i sin helhet avdragsgill.

Är en ekonomisk förening direkt eller indirekt centralorganisation för kooperativa föreningar, vilkas verksamhet huvudsakligen avser rörelse, har centralorganisationen – även om den inte är kooperativ enligt tionde- tolfte styckena nedan – rätt till avdrag för utdelning på förlagsinsatser. Om centralorganisationens verksamhet huvudsakligen avser rörelse medges avdrag vid beräkning av inkomst härav. I annat fall medges avdrag vid beräkning av inkomst av kapital.

Avdrag för utdelning får göras i endast en förvärvskälla och skall avse det räkenskapsår som utdelningen hänförs till.

Avdrag medges endast om föreningen visar att förutsättningar för avdrag föreligger. Yrkande om avdrag skall göras på särskild blankett enligt formulär som riksskatteverket fastställer.

Sparbank får göra avdrag för bidrag till sparbankernas säkerhetskassa.

Sparbankernas säkerhetskassa får göra avdrag för utdelning till sparbankerna.

Sveriges allmänna hypoteksbank och Konungariket Sveriges stads- hypotekskassa får göra avdrag för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två procent av inrättningens skulder.

Hypoteksförening får göra avdrag för belopp, som avsatts till reserv- eller säkerhetsfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp

Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stads- hypotekskassa och Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag får göra avdrag för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två procent av inrättningens skulder. Hypoteksförening får göra avdrag för belopp, som avsatts till reserv- eller säkerhetsfond, i den mån avsättningen är nödvändig

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 770.

² Senaste lydelse 1984: 1061.

Nuvarande lydelse

motsvarande två och en halv procent av föreningens skulder.

Föreslagen lydelse

för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två och en halv procent av föreningens skulder.

Har reserv- eller säkerhetsfond som avses i åttonde stycket satts ned skall – om avdrag för fondav-sättningen har medgetts – ett belopp motsvarande det nedsatta beloppet tas upp som intäkt.

En ekonomisk förening är i beskattningshänseende att anse såsom kooperativ, om den är *öppen* och i sina angelägenheter tillämpar *lika rösträtt*.

För att en förening skall anses vara *öppen* fordras inte bara att den enligt sina stadgar är berättigad att när som helst anta nya medlemmar, utan också att den faktiskt visar sig villig att anta till medlem var och en, som är bosatt inom föreningens verksamhetsområde eller tillhör dess angivna verksamhetskrets, förbinder sig att följa föreningens stadgar och beslut och som därjämte skäligen kan antas komma att som medlem bidra till förverkligandet av föreningens i stadgarna angivna syfte. Den omständigheten, att styrelsen eller annat föreningsorgan äger rätt att pröva inträdesansökningarna och avvisa sådana sökande, som inte besitter nu nämnda kvalifikationer för medlemskap, betar inte föreningen dess egen-skap av *öppen*. I det fall att en förening säljer till utomstående kan den som regel inte utan att förlora sin öppna karaktär vägra att motta som medlem någon som kan visa, att han brukar köpa förnödenheter genom föreningen. Anser föreningens styrelse emellertid, att vederbörande köpare på grund av rent personliga förhållanden inte kan beviljas medlemskap – i en stor förening, som säljer till utomstående, är det omöjligt att i varje fall inskrän-ka försäljningen till personer, som skulle vara önskvärda som medlemmar – så bör föreningen för att anses såsom *öppen* ha skyldighet att i *ekonomiskt hänseende* jämställa honom med medlem, det vill säga ge honom samma återbäring på köpta varor som medlem erhåller.

Kooperativa föreningars centralorganisationer är att anse såsom öppna, även om inträde beviljas blott sådana lokala föreningar, som fyller av centralorganisationen uppställda krav på stadgar, skötsel och ekonomisk soliditet, och även om endast ett enda företag inom varje område antas såsom medlem. Vad angår kravet på *lika rösträtt* så berövas en centralor-ganisation inte dess kooperativa karaktär, om rösträtten bland dess första-handsmedlemmar, föreningarna, utövas efter föreningarnas medlemsantal.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. Bestämmelserna om avdrag för Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag tillämpas första gången vid 1986 års taxering. Bestämmelserna om beskattning vid nedsättning av reserv-eller säkerhetsfond tillämpas första gången vid 1987 års taxering.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Bilaga 1 Reviderad finansplan

1 Inledning	1
1.1 Det ekonomiska läget	1
1.2 Ekonomisk-politiska åtgärder 1985	2
2 Den ekonomiska-politiska strategin	3
2.1 Den ekonomiska politiken	3
2.2 Budgetpolitiken	8
3 Utsikterna för 1985	11
3.1 Den internationella utvecklingen	11
3.2 Den svenska ekonomin	14
4 Den ekonomiska politikens inriktning på olika områden	19
4.1 Sysselsättningspolitiken	19
4.2 Skattepolitiken	21
4.3 Fördelningspolitiken	24
4.4 Kreditpolitiken	25
5 Budgetpolitiken	27
5.1 Det aktuella budgetläget	28
5.2 Långtidsbudgeten	30
5.3 Den offentliga sektorns effektivitet	34
6 Kommunernas ekonomi	37
6.1 Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför 1986 ..	37
6.2 Automatiken i skatteutjämningsbidraget	40
6.3 Utdebiteringsskillnader	41
6.4 Övriga åtgärder rörande bidrag till kommuner	45
6.5 Utbetalning av kommunalskattemedel	46
6.6 Beaktande av taxeringsändringar för tidigare år	46
6.7 Anslagsfrågor för budgetåret 1985/86	48
6.8 Författningskommentar	50

Särskilda frågor

1 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.	53
2 Statliga kreditgarantier, m. m.	54
3 Kostnadsutvecklingen för statliga reformer	60
4 Balansräkning för staten	62
5 Inbetalning på likviditetskonto	63
6 Beskattningen av statens bostadsfinansieringsaktiebolag	63
7 Underliggande budgetsaldo	64
8 Statsbudgeten budgetåren 1984/85 och 1985/86	65
8.1 Beräkningsföresättningar m. m.	65
8.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1984/85	66
8.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1985/86	69
8.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1984/85 och 1985/86	73

Hemställan	75
-------------------------	-----------

Prop. 1984/85:150 Innehållsförteckning

Bilaga 2 Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Bilaga 3 Civildepartementet: Vissa ersättningar till kyrkofonden

Underbilagor

Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1985

Bilaga 1.2 Svensk ekonomi 1985–1988

Bilaga 1.3 Långtidsbudget för perioden 1985/86–1989/90

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1985/86

Bilaga 1.5 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1984/85

Bilaga 1.6 Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1985/86

Bilaga 1.7 Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1985/86

Bilaga 1.8 Förändring i förslaget till statsbudget för budgetåret 1985/86 sedan budgetpropositionen

Bilaga 1.9 Lagförslag